

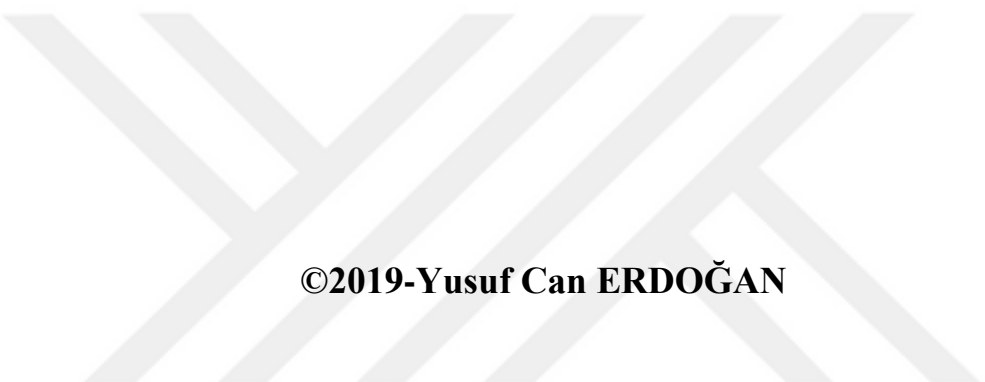
T. C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Ali Bin Abdullah
KAHRAMÂN-NĀME
Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük- Özel Adlar Dizini

Yusuf Can ERDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2019

©2019-Yusuf Can ERDOĞAN

T. C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Ali Bin Abdullah
KAHRAMÂN-NÂME
Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Özel Adlar Dizini

Hazırlayan
Yusuf Can ERDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Nadir İLHAN

KIRŞEHİR-2019

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Yusuf Can ERDOĞAN tarafından hazırlanan “*Ali Bin Abdullah Kahramān-nāme, Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük, Özel Adlar Dizini*” adlı tez çalışması 05/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Serdar YAVUZ

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

Üye.....(İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

05/07/2019

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2019

Yusuf Can ERDOĞAN

İmza

ÖZET

Ali Bin Abdullah

KAHRAMÂN NÂME

(Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Özel Adlar Dizini)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: Yusuf Can ERDOĞAN

Danışman: Prof. Dr. Nadir İLHAN

2019- (XV+ 488)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yeni Türk Dili Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Doç. Dr. Serdar YAVUZ

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

Bu çalışmanın temelini Kahramân-nâme Bibliothèque Nationale nüshası üzerine Eski Anadolu Türkçesi dil unsurlarının tespiti oluşturmuştur. Ali Bin Abdullah tarafından yazılan Kahraman-nâme'nin Bibliothèque Nationale nüshası incelendiğinde nüshanın Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil unsurlarını barındırdığı tespit edilmiştir. Çalışmamız öncelikle giriş, inceleme, metin, özel adlar dizini olmak üzere beş ayrı bölümden oluşmaktadır. Eser öncelikle Arap harfli yazıdan çevrilerek latin harflerine aktarılmış metnin tamamı hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Çalışmamızın giriş kısmında metin ve Eski Anadolu Türkçesi hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme kısmında Eski Anadolu Türkçesi Fonetik ve Morfolojik durumların bir kısmı ele alınarak incelenmiştir. Metin kısmında eserin Arap harfli yazıdan latin harfli yazıya aktarılmış haline yer verilmiştir. Buradan hareketle metinde bulunan anlamları bilinmeyen, birden fazla anlam barındıran, Eski Türkçe ya da Eski Anadolu Türkçesi devresinde kullanılan sözcüklerin anlamlarını verebilmek için bir sözlük çalışması yapılmış ve sözcüklerin etimolojileri kelimelerin yanında verilmiştir. Özel adlar dizininde ise metinde geçen mekan ve kişi adlarının hangi varaklarda bulunduğu yer verilmiştir. Kahramân-nâme yer yer Arapça ve Farsça kelimeleri bünyesinde barındırsa da Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil unsurları, kullanılan Türkçe sözcükler ve söz varlığı açısından önemlidir. Sonuç olarak bu çalışmada Eski Anadolu Türkçesi dil unsurları ele alınarak, Kahramân-nâme adlı eserde Türk dilinin ve Türkçenin eserin yazıldığı dönemdeki bir kısım Fonetik ve Morfolojik özelliklerinin nasıl olduğu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ali Bin Abdullah, Bibliothèque Nationale, Eski Anadolu Türkçesi, Kahramân-nâme.

ABSTRACT

Ali Bin Abdullah

KAHRAMĀN NĀME

(Introduction, Review, Text, Dictionary, Special Names Directory)

M.Sc.Thesis

Preparer: Yusuf Can ERDOĞAN

Advisor: Prof. Dr. Nadir İLHAN

2019- (XV+488)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

**Department of science Turkish Language and Literature
New Turkish Language Science**

Jury

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Doç. Dr. Serdar YAVUZ

Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA

The basis of this study was the determination of the elements of Old Anatolian Turkish language on Kahramān-nāme Bibliothèque Nationale. When the Bibliothèque Nationale copy of Kahraman-nāme, written by Ali Bin Abdullah, was examined, it was found that the copy contained the elements of Old Anatolian Turkish language. Our study primarily consists of five separate sections: introduction, analysis, text and index of special names. First of all, the text was translated from Arabic script and transferred to Latin letters. In the introduction part of the study, information about the text and Old Anatolian Turkish is given. In the examination section, some of the phonetic and morphological situations of Old Anatolian Turkish are examined. In the text part, the work has been transferred from Arabic script to Latin script. From this point of view, a dictionary study was carried out in order to give the meaning of the words used in the Old Turkish or Old Anatolian Turkish period with unknown meanings in the text, having more than one meaning, and the etymologies of the words were given along with the words. In the special names directory, the place and person names mentioned in the text are given in which leafs. Although Kahramān-nāme sometimes includes Arabic and Persian words, the elements of Old Anatolian Turkish language are important in terms of Turkish words and vocabulary. As a result, in this study, the elements of Old Anatolian Turkish language were taken into consideration and some phonetic and morphological features of Turkish language and Turkish at the time of writing were examined in Kahramān-nāme.

Keywords: Ali Bin Abdullah, Bibliothèque Nationale, Old Anatolian Turkish, Kahramān-nāme.

ÖN SÖZ

Kahramān-nāme Bibliothèque Nationale orjinal nüshasının elektronik ortamda yayınlanmasıyla birlikte çalışmaya başlanmıştır. Ancak Yök Tez Merkezinde Kahraman-n me metni ile ilgili bir çalışmanın Hikmet Günbattı tarafından  n n   niversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Yüksek Lisans Tezi olarak çalışıldığı tespit edilmiştir. Y k Ulusal Tez Merkezinden temin edilen yüksek lisans tezinin Eski Türk Edebiyatı alanında Klasik Türk Edebiyatı açısından çalışıldığı görülmüştür. Hikmet Günbattı'nın tezinde kullandđđ nüshanın Paris National Biblioteque nüshasından daha yeni bir nüsha olduğu da görüldüğünden nüshalar arası farklılıklar da olacağı göz önünde bulundurulurak eser üzerine çalışmanın uygun olacağı kanaatiyle çalışmaya devam edildi. Zaten Hikmet Günbattı'nın tezinin Klasik Türk Edebiyatı açısından çalışılmış olması da tez çalışmamızın dil çalışması olması sebebiyle farklı bir çalışma olacağı için çalışmaya devam edilmesinin uygunluğu danışmanımca da onaylanarak çalışmaya devam edilmiştir.

Kahram n-n me  ran hükümdarı Huşenk şah ve Kahraman'ın hikayesi üzerine kurulmuş içerisinde bir çok olay silsilesini, olağanüstü varlık ve durumları barındıran mensur manzum karışık olarak yazılmış bir eserdir.  ran ve Hint kültürü unsurlarını çokça barındırdđđ görülmektedir. Eserde her ne kadar Huşenk şah anlatılsa da metnin ana karakteri olan Kahraman'ın bütün olumsuz olaylarla başa çıkabildiği ve her türlü olumsuz şartta başarı gösterebildiği görülmektedir. Kahram n-n me Türk Edebiyatının  ran ve Hint Edebiyatlarından etkilendiği bu etkileşim sonucunda da hikayenin Ali Bin Abdullah tarafından Türkçeye tercüme yoluyla kazandırılmış olması muhtemeldir.

Tez  alışmamız Giriş,  nceleme, Metin, Sözlük,  zel Adlar Dizini olmak üzere beş ana bölüm halinde düzenlenmiştir. Tezin hazırlanmasında öncelikle metnin belirlenmesiyle birlikte konuyla ilgili literatürün taranmasıyla ve metnin latin alfabesine çevirisi yapıldıktan sonra eserin gramer incelemesi, sözlük ve özel adlar dizini oluşturularak tamamlanmıştır. Metnin hacimli olması (toplam 261 varak) unsurları taramak benim için bir hayli yorucu olsa da sonunda istediğim sonuca ulaşma mutluluğuna eriştim. Bu çalışmayı hazırlamamda bana yol gösterici olup bana her konuda yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. Nadir  lhan'a en içten teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	iii
ÖZET.....	ivii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	1
1. KAHRAMÂN-NÂME’NİN ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE TÜRK DİLİ AÇISINDAN ÖNEMİ	1
1.1. Eser Hakkında Bilgiler	4
1.2. Eserin Biçimsel ve Yapısal Özellikleri	6
1.3. Eserin Konusu	7
1.4. Eserin Dili	9
1.5. Metnin Geniş Özeti	10
2. İMLÂ ÖZELLİKLERİ	29
2.1. İmlâ Özellikleri	29
2.2. Ünlülerin Yazılışı	31
2.2.1. “A” Ünlüsünün Yazımı	31
2.2.2. “ E ” Ünlüsünün Yazımı	32
2.2.3. “ I ” Ünlüsünün Yazımı	33
2.2.4. “İ” Ünlüsünün Yazımı	34
2.2.5. “O” Ünlüsünün Yazımı	35
2.2.6. “Ö” Ünlüsünün Yazımı	36

2.2.7. “U” Ünlüsünün Yazımı	37
2.2.8. “Ü” Ünlüsünün Yazımı	38
2.3. Ünsüzlerin Yazımı	39
2.3.1 “B” ve “P” Ünsüzlerinin Yazımı	39
2.3.2. “C” ve “Ç” Ünsüzlerinin Yazımı.....	42
2.3.3. “G” Ünsüzünün Yazımı	44
2.3.4. “D” Ünsüzünün Yazımı.....	45
2.3.5. “T” Ünsüzünün Yazımı	47
2.3.6. “K” ve “G” Ünsüzlerinin Yazımı	48
2.3.7. “H” Ünsüzünün Yazımı.....	51
2.3.8.“S” Ünsüzünün Yazımı	52
2.3.9. “R” (ر) Ünsüzünün Yazımı	54
2.3.10. “L” (ل) Ünsüzünün Yazımı.....	55
2.3.11. “M” (م) Ünsüzünün Yazımı	56
2.3.12. “N” (ن) Ünsüzünün Yazımı	57
2.3.13.“V”(و) Ünsüzünün Yazımı	58
2.3.14. “Z”(ز) Ünsüzünün Yazımı.....	58
2.3.15. “Ş” (ش) Ünsüzünün Yazımı.....	59
2.3.16. “Y” (ي) Ünsüzünün Yazımı.....	60
2.3.17. (‘) Ayın Harfi Yazımı.....	61
2.3.18. Nazal N (ن)(ك)Kullanımı ve Yazımı.....	62
2.3.19. Peltek “S” (ث) Ünsüzü Yazımı	65
2.3.20. Arapça-Farsça Tamlamaların Yazımı.....	65
2.3.21. Arapça ve Farsça Kelimelerin Durum Kesresi Vasıtasıyla Yazımı...67	
2.3.22. Bitişik Yazılan Sözcükler	68
2.3.23. Eklerin Yazımı.....	69

2.3.24. Metindeki Aynı Sözcüklerin Farklı Yazımı	70
3. METİNDEKİ ARKAIK KELİMELER.....	71
4. ÜNLÜLER	73
4.1. Uzun Ünlüler.....	73
5. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	73
5.1. Daralma.....	73
5.2. Düzleşme.....	74
5.3. Yuvarlaklaşma.....	74
5.4. İncelme.....	75
5.5. Kalınlaşma.....	75
5.6. Ünlü Düşmesi.....	75
5.7. Ünlü Türemesi.....	77
5.8. Ünlü Birleşmesi.....	77
6. ÜNLÜ UYUMU	78
6.1. Kalınlık İncelik Uyumu.....	78
6.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu	78
6.2.1. Kelime Kök ve Gövdelerde	78
6.2.2. Eklerdeki Düzlük Yuvarlaklık Uyumu	79
6.2.2.1. Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler	79
6.2.2.2. Eski Anadolu Türkçesinde Ünlüsü Yuvarlaklaşan Ekler .	80
6.2.2.3. Düz Ünlülü Ekler	81
II.BÖLÜM.....	83
FONETİK OLAYLAR	83
7. ÜNSÜZLER	83
7.1. Ünsüz Değişmeleri	83
7.1.1. Tonlulaşma pçtk > bcdg	83

7.1.2. Tonsuzlaşma	85
7.1.3. Sızıcılaşma.....	86
7.1.4. Süreklileşme	86
8. ÜNSÜZ UYUMU	87
9. ÜNSÜZ TÜREMESİ	89
9.1. “Y” Ünsüzünün Türemesi	89
9.2. “N” türemesi.....	90
9.3. “V” türemesi.....	90
10. ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	91
11. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ.....	92
12. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	92
13. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ.....	92
14. ÜNSÜZ AYKIRILAŞMASI.....	92
15. ÜNSÜZ YER DEĞİŞTİRMESİ.....	93
16. HECE DÜŞMESİ	93
III.BÖLÜM.....	94
ŞEKİL BİLGİSİ (MORPHOLOGY)	94
17. İSİM ÇEKİM EKLERİ	94
17.1. Çokluk Eki	94
17.2. İyelik Ekleri.....	95
17.3. Hâl Ekleri(Durum Ekleri).....	97
17.3.1. Yalın Hal +Ø (Eksiz) (Nominatif).....	97
17.3.1.1. Kelime Kök ve Gövdelerinde Yalın Hâl	97
17.3.1.2. İyelik Eki Almış Kelimelerde Yalın Hâl	98
17.3.1.3. Zamirlerde Yalın Hâl	98
17.3.1.4. Yalın Hal Fonksiyonunda Kullanılan Diğer Ekler	98

18.4. İlgi Hali Eki (Genetif)	99
18.4.1. Eksiz İlgi Hâli	99
18.4.2. Ekli İlgi Hâli -Uḡ/-nUḡ.....	99
18.4.3. İyelik Eki Almış İsimlerde.....	99
18.4.4. Çokluk Eki Almış Olan Kelimelerde.....	100
18.4.5. Zamirlerde İlgi Hâli	100
18.5. Belirtme Hâli (Akkuzatif)	100
18.5.1. Eksiz Belirtme Hâli : Ø.....	100
18.5.2. Ekli Belirtme Hâli.....	101
18.6. Yönelme Hâli (Datif)	102
18.7. Bulunma Hâli (Lokatif)	103
18.7.1. Kelime kök ve gövdesinde bulunma hâli.....	103
18.7.2. Çokluk eki almış olan kelimelerde	104
18.7.3. İyelik eki almış isimlerde.....	104
18.7.4. Bulunma hâli zaman bildiren sözcüklere geldiklerinde ..	104
18.8. Ayrılma Hâli (Ablatif)	104
18.8.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Ayrılma Hâli.....	104
18.8.2. İyelik Eki Almış İsimlerde Ayrılma Hâli	105
18.8.3. Çokluk Eki Almış İsimlerde Ayrılma Hâli.....	105
18.8.4. Zamirlerde Ayrılma Hâli	106
18.10. Eşitlik Hâli (Ekvatif)	106
18.10.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Eşitlik Hâli	106
18.10.2. İyelik Eki Almış İsimlerde Eşitlik Hâli	106
18.11. Yön Gösterme Hâli (Direktif)	107
18.12. Vasıta Hâli Eki (İnstrumental)	108
18.12.1. Çokluk Eki Almış İsimlerde Vasıta Hâli	110

IV.BÖLÜM	111
FİİL.....	111
19. ŞAHİS EKLERİ.....	111
19.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	111
19.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri.....	113
19.3. Emir Kipi Şahıs Ekleri.....	114
FİİL ÇEKİMİ.....	115
20. HABER KİPLERİ	115
20.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	115
20.2. Anlatılan Geçmiş Zaman.....	117
20.3. Gelecek Zaman.....	118
20.3.1. Gelecek Zaman Fonksiyonuyla Kullanılan İstek Kipi.....	119
20.4. Şimdiki Zaman	119
20.5. Geniş Zaman	120
21. DİLEK TASARLAMA KİPLERİ.....	121
21.1. İstek Kipi.....	121
21.2. Gereklilik Kipi.....	123
21.3. Dilek-Şart Kipi	124
21.4. Emir Kipi.....	125
21.5. Birleşik Çekim.....	126
21.5.1. Hikaye.....	126
21.5.1.1. Anlatılan Geçmiş Zaman Hikayesi	126
21.5.1.2. Geniş Zaman Hikayesi.....	126
21.5.1.3. Şimdiki Zaman Hikayesi	127
21.5.1.4. İstek Kipi Hikayesi	127
21.6.2. Rivayet.....	127

21.6.2.1 Geniş Zaman Rivayeti	127
21.7. Şart.....	127
21.7.1. Görülen Geçmiş Zaman Şartı	127
21.7.2. Geniş Zaman Şartı	127
V. BÖLÜM.....	128
22. SIFATLAR.....	128
22.1. Niteleme Sıfatları	128
22.2. Sayı Sıfatları.....	136
22.2.1 Asıl Sayı Sıfatları.....	136
22.2.2. Üleştirme Sayı Sıfatları	147
22.3. İşaret Sıfatları.....	148
22.4. Soru Sıfatları.....	149
22.5. Sıfatlarda Küçültme/Karşılaştırma	149
23. ZAMİRLER.....	149
23.1. Kişi Zamirleri	150
23.2. İşaret Zamirleri	159
23.3. Dönüştürme Zamirleri	161
23.4. Belirsizlik Zamirleri	164
23.5. Soru Zamirleri	170
24. ZARFLAR.....	172
24.1. Zaman Zarfları.....	172
24.2. Miktar Zarfları.....	176
24.3. Hâl (Durum) Zarfları	177
24.4. Yer yön zarfları	179
24.5. Soru Zarfları	180
25. EDATLAR	180

25.1. Çekim Edatları.....	180
25.2. Bağlama Edatları	183
25.3. Kuvvetlendirme Edatları.....	189
25.4. Soru Edatları.....	190
25.5. Ünlem Edatları	192
25.6. Çağırma ve Hitap Edatları	193
25.7. Gösterme Edatları.....	194
25.8. Karşılaştırma Edatları.....	195
25.9. Cevap Edatları.....	196
25.10. Tekerrür Edatları	196
SONUÇ	198
KAYNAKÇA	200
KAHRAMÂN- NÂME METİN	203
SÖZLÜK	381
ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	472
1. KAHRAMAN ADLARI DİZİNİ.....	472
2. MEKÂN ADLARI DİZİNİ.....	483
ÖZGEÇMİŞ.....	488

KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

a,ā: آ

b: ب

c: ج

ç: چ

d: د

e: ع

f: ف

g: گ

ğ: غ

h: ح

h: خ

h: ه

i: اِي

i: اِي

k: ق

k: ك

l: ل

m: م

n: ن

ŋ: گ

o: او

ö: او

p: پ

r: ر

s: س

ş: ص

ş: ث

ş: ش

t: ت

t: ط

u: و

ü: و

v: و

y: ی

z: ز

z: ظ

z: ض

z: ذ

‘: ع

‘: ء

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
age.	: adı geçen eser
ask.	: askeri
Bibl. Nat.	: Biblioteque Nationale
bkz.	: bakınız
bot.	: botanik
Coğ.	: Coğrafya bilimi
ET.	: Etkileşim Tarihi
EUTS.	: Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
gr.	: gramer
Hind.	: Hindistan
i.i.y.e	: isimden isim yapım eki
i.	: isim.
Lat.	: Latince
mec.	: mecazi olarak
Moğ.	: Moğolca
müz.	: müzikte
Rum.	: Rumca
s.	: sıfat
Tr.	: Türkçe
Tas.	: tasavvuf
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: ve benzeri
vs.	: vesaire
Yun.	: Yunanca
zm.	: zamir
Zool.	: zooloji bilimi

GİRİŞ

I. BÖLÜM

KAHRAMÂN-NÂME’NİN ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE TÜRK DİLİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Anadolunun Türkleşmesi ile XII-XV. yüzyıllar arasında bu bölgelerde Oğuzca temeline dayanarak kurulup gelişen yazı diline Eski Anadolu Türkçesi denmektedir. Daha önceleri Altosmanische terimin tercümesi olarak Eski Osmanlıca diye adlandırılmasına rağmen, Osmanlılardan önceki devirleri de içine aldığı için, bugün bundan vazgeçilmiştir. Batı Oğuzcasının Anadolu sahasının dışındaki bölgelerde yazılan eserleride içine aldığı göz önünde tutular, bunun yerine Eski Türkiye Türkçesi terimini kullanırlar.¹

Dönemin adlandırılması için Eski Türkiye Türkçesi terimi yanında Eski Oğuzca terimleri de kullanılmaktadır. Eski Türkiye Türkçesi terimini Faruk Kadri Timurtaş kullanırken Eski Oğuzca terimini de Vahit Türk, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu’nun Eski Anadolu Türkçesi Dersleri adlı eserlerinde kullanmışlar.²

Selçukluların 1040’ta Gaznelileri yenmesi Doğu Türklüğünü zayıflatmış ve Batı Türklerinin tarih sahnesindeki yükselişini başlatmıştır. Selçuk Beyin torunları Tuğrul ve Çağrı Beylerle gerçekleşen Anadolu İran, Azerbaycan, Horasan ve Kafkasyanın fetihleriyle Büyük Selçuklu Devletinin sınırları oldukça genişlemiştir. 1064 Ani bölgesinin fethi, 1071 Malazgirt savaşı, 1077’de Süleyman Şah tarafından Anadolu Selçuklu devletinin kurulması, gibi tarihi olaylar Eski Anadolu Türkçesinin kuruluşunda etkili olmuştur.³ Ayrıca beylikler dönemi de Eski Anadolu Türkçesinin gelişimi bakımından önem arz etmektedir.

Eski Anadolu Türkçesi, Oğuz şivesine dayalı ilk yazı dilidir. Bu bakımdan Eski Anadolu Türkçesinin Türk dili tarihi içinde kendine has bir yeri vardır. Her ne kadar Oğuzca bazı özelliklere, VIII. yüzyılda, Göktürk yazıtlarında rastlıyorsak da,

¹ Güner Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, 1997, s.1.

² Vahit Türk, Şaban Doğan, Yasin Şerifoğlu, **Eski Anadolu Türkçesi Dersleri**, Kesit yayınları, İstanbul, 2015, s.9.

³ Erol Öztürk, **Eski Anadolu Türkçesi El Kitabı**, Akçağ yayınları, Ankara, 2017, s.18-19.

bu Oğuzcanın yazı dili olarak daha o zaman ürün verdiğini değil, yazı diline bazı ağız özelliklerini soktuğunu gösterir.⁴

Eski Doğu Türkçesi (=Eski Türkçe)’nin devamı olarak XI. yüzyılda teşekkül etmeye başlayan Orta Türkçe devresinin şiveleri arasında Eski Anadolu Türkçesi apayrı bir yere sahiptir. Diğer şivelerde birbirine yakın bazı özellikler bulunmasına rağmen, Oğuzların bu yazı dilinde öbürlerinden bir bakışta ayrılacak karakteristik şekiller bulunur.⁵

Anadolu Selçukluları’nın son devirlerini, Beylikler dönemini ve imparatorluk haline gelmeden önceki Osmanlı devrini içine alan Eski Anadolu Türkçesinde yabancı unsurların fazla karışmadığı sade bir Türkçe kullanılmıştır. Bu devrede meydana getirilen eserlerde de Arapça, Farsça unsurlar yer almaktaydı, ancak bunların oranı pek fazla değildi. Yabancı kelimelerin nispeti XIII. yüzyıldan XV. yüz yıla gittikçe çoğaldı ve XV. yüz yıldan sonra dildeki sadelik kayboldu. Yazı dili konuşma dilinden uzaklaşarak bir aydın zümre dili halini almaya başladı. Yazı dili öyle bir hüviyet kazandı ki adeta başka bir dilmiş gibi tasavvur olunmaya başlandı. ⁶

Kahramān-nāme 14. yüzyılın sonu 15. yüzyılın başında (26 Ağustos 1499) yazıldığı Biblioteque Naitonale sanal kütüphanesinde metinle birlikte verilen bilgilerde yer almaktadır. Zaten temmet kaydındaki tarihi de miladiye çevirdiğimizde bu tarihi elde etmiş oluyoruz. Metin yer yer hikaye, yer yer destan, yer yer masalsı unsurları hep birlikte barındırmaktadır. Kahraman’ın olağanüstü olaylar karşısındaki olağanüstü yetenekleri metin boyunca devam ederek gitmektedir. Metnimiz İran ve Hint kültürü gelenekleri, Zerdüştlük dini ile İslam dini motiflerini barındırmakta. Türk kültürü ve motiflerinin izlerine metin boyunca rastlanmamaktadır. Metinde Türk isminin “50a.1” varlığında geçtiği görülmektedir. Bunun dışında yine Türkistān sultanı (54b.11), Türkistān leşkeri (102a.5) gibi adlandırmalarında kullanıldığı görülmektedir.

Klasik Türk Edebiyatı, Halk Edebiyatı ve Türk dili açısından önemlidir. Türk dili açısından Eski Anadolu Türkçesi unsurlarını barındırması açısından önemlidir. Eserin bünyesinde her ne kadar Arapça ve Farsça sözcükler görülse Türkçe

⁴ Zeynep Korkmaz, “Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler”, Bilimsel Bildiriler 1972, TDK, Ankara, 1975, s. 433, 446.

⁵ Gülsevin, **age.**, s.1.

⁶ Mustafa Özkan, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s.34.

sözcükler, Türkçe söz varlığı, arkaik bir takım sözcüklerin kullanımının görülmesi açısından önem arz etmektedir. Eserin yazıldığı dönemdeki Türk dilinin durumunun da tespit edilmesi açısından da önem arz etmektedir.

ALİ BİN ABDULLAH (?!?)

A. Hayatı, Sanatı, Edebi Kişiliği

Ali bin Abdullah'ın hayatı ve yaşadığı dönem ile ilgili kaynaklarda kesin ve açıklayıcı bilgi bulunmamaktadır. Üzerine çalışma yaptığımız Kahramān-nāme'nin bilinen en eski nüshasında eserin tamamlanması ile ilgili verilen tarihten hareketle yazarın XV. yüzyılın son çeyreği ile XVI. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı söylenebilir.

Eser Hicri 954 yılında tamamlandığı temmet kaydında belirtildiğine göre yazarında eserini olgunluk çağlarında yazmış olma ihtimali göz önünde bulundurulduğunda yukarıdaki tarihi yazarın yaşadığı dönemle ilgili muhtemel görülebilmektedir.

Yazarın ismi eserin sonunda, temmet kaydında "... min yedi'z-za' if el hakir el muhtāc ila rahmetullahi Te'āla Ali bin Abdullah vakte'd-duha..." şeklinde geçmektedir. Bu kayıt bize gösteriyor ki eser kaynağı Hint ve Fars edebiyatları olmakla birlikte yazar tarafından Türkçeyle yeniden XVI. yüzyılın ilk yarısında Anadolu sahasında telif edilmiştir. Eserin dil özelliklerinden ve kelime hazinesinde anlaşıldığı kadarıyla yazar Anadolu sahasında yaşayan Türkçeyi iyi bilen biridir.

Eserde yazarla ilgili ismi dışında herhangi bir bilgi bulunmadığı gibi temel eserler olarak kabul edilen Osmanlı Müellifleri⁷, Osmanlı Türklerinde İlim⁸, Türk Edebiyatı Tarihi⁹, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi¹⁰, TDV İslam Ansiklopedisi¹¹ adlı eserlerde de yazar ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

⁷ Bursalı Mehmet Tahir, **Osmanlı Müellifleri ve Ahmet Remzi Akyürek Miftahu'l-Kutub ve Esami-i Müellifin Fihristi**, (Haz. Mustafa Tatcı, Cemal Kurnaz), Bizim Büro yayınları, Ankara, 2009.

⁸ Adnan Adıvar, **Osmanlı Türklerinde İlim**, 4.Baskı, İstanbul, 1982.

⁹ Mehmet Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 3.Basım, İstanbul, 1981.

¹⁰ **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler**, Dergah yayınları, İstanbul, 1981, 1-8C.

¹¹ TDV İslam Ansiklopedisi, <http://islamansiklopedisi.org.tr/> (ET:25.03.2019)

B. Eserleri

Ali bin Abdullah'ın bilinen tek eseri Kahramān-nāme (Kitāb-ı Kışşa-i Kahramān-ı Kātil) dir. Kaynaklarda yazarla ilgili herhangi bilgiye ulaşılamadığı gibi bu eser dışında herhangi bir eserine rastlanılmamıştır. 1547'de tamamlanan eserin üzerine çalışma yapılan nüshası Biblioteque Nationale Fransa'da el yazmaları bölümünde Turc 344 numara ile kayıtlıdır.

Yazarın hayatı hakkında kaynaklarda bilgi olmadığı gibi eserleri hakkında da bilgi bulunmamaktadır. Ali bin Abdullah'ın eserinden Kahramān-nāme'nin dört kitap olarak düşünüldüğü ve üzerine çalışma yaptığımız eserinde bu dört kitaptan birincisi olduğu anlaşılmaktadır. Eserin 259b varagında; “ ...kışşa'-yı Kahramān dağı dört mu' teber mücelled kitābdur cild-i evveli budur kim bu kadar beyān oldı velī bākisi ele girmek mahāldür” demek suretiyle eserin dört cilt olarak planlandığını ifade etmiştir. Ancak diğer ciltler hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

KAHRAMĀN-NĀME

1.1. Eser Hakkında Bilgiler

Eserin yazılış tarihi temmet kaydında ve eserin çalıştığımız nüshasının bulunduğu Bibliotheque Nationale'deki dijital kayıt bilgilerinde mevcuttur. Bibliotheque Nationale'deki dijital kayıt bilgisindeki yazılış tarihi hakkındaki bilgiler şöyledir:

“954 yılında Muharrem ayının dokuzuncu gününde kuşluk vakti yaptığı bu kopyayı tamamladı”¹² şeklinde bir bilgi bulunmaktadır. Hem dijital kayıta hemde temmet kaydında bulunan 19 muharrem 954 tarihini Türk Tarih Kurumunun¹³ tarih dönüştürme programıyla hicri tarihten miladi tarihe çevirdiğimizde “26 Ağustos 1499” günü eserin yazıldığı tarihi ortaya koymaktadır. Bu tarih eserin Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerinde tamamlandığını göstermektedir. Kayıt ve temmet kaydı bilgilerinden hareketle 14. yüzyılın sonu 15. yüzyılın başlarında yazıldığı anlaşılmaktadır.

¹²Kahraman name,Gallica Bibliotheque Naitonal Fransa, <http://gallica.bnf.fr/> ,(ET:11.01.2019)

¹³ www.ttk.gov.tr/genel/tarih.cevirme-kilavuzu/

Ayrıca eserin yazılış tarihi hakkındaki bir bilgiye ise eserin son varlığında yer alan temmet kaydından da ulaşılabilmektedir. Temmet kaydında ki bilgilerde şu şekilde yer almaktadır:

Temmet hazā el-nūshā eş-şerif bi‘avni’l-meliki’l-latifmin yeddiz-za‘if el haķir el- muhtāc ila rahmetullah te‘āla ‘Ali bin Abdullah vaķte’d-duhā yevm 19 Muharremü’l haram 954 Ğaffarullāhu veli valideyye ve’l cemi‘i’l- Müslimin ve’l Müslimāt ve’l-mü’minine ve’l-mü’minat ve’l-emvāl-i rahimeke ya erhamerrahimîn.

Hikmet Günbattı yaptığı çalışma da Kahramān-nāme’nin aslında Hint menşeli olduğunu İranlılar tarafından yeniden kaleme alındığını ve ilk önce Pehlevi diline tercüme edilip daha sonra Abu Tahir Musa el Tarsusî tarafından İran edebiyatına yeniden kazandırıldığını söylemektedir.¹⁴ Ayrıca Hikmet Günbattı çalışmamıza konu olan nüshaya da çalışmasında “Tesbit edilen en eski çeviri nüshası Bibl. Nat. A.F. 344’te olup H.9057/M.1499’da yazılmıştır.”¹⁵ diyerek Paris nüshasının varlığı hakkında bilgi vermiştir.

Üzerinde çalışma yaptığımız metin Kahramān-nāmeler içerisindeki en eski çeviri nüshadır. Hikmet Günbattı inceleme ve metin olarak yapılan Kahraman-name yüksek lisans tez çalışmasında Eski Türk Edebiyatı unsurları açısından ele alınmıştır. Biz ise Kahramān-nāme’nin en eski çevirisi sayılan Bibliotheque Nationale no:344’te kayıtlı olan eserin Türk Dili açısından bir incelemesini gerçekleştirdik. Hikmet Günbattı bu Kahraman-name eserinin başka bir nüshası olan içinde Klasik Türk Edebiyatı unsurlarını daha fazla barındıran farklı bir nüshasını çalışmıştır. Hem benim çalıştığım daha eski nüshada hemde Hikmet Günbattı tarafından çalışılan farklı nüshada anlatılan konu ve kahramanlar yer yer benzerlik göstermektedir. Ancak her iki ayrı nüshada da hikayenin bitiş bölümünde farklılıklar görülmektedir. Günbattı yüksek lisans tez çalışmasında “Ölen Huşang şahın yerine geçen Tahmuras’ın hizmetine girer.”¹⁶ demektedir. Bizim incelediğimiz nüshada ise hikaye şöyle bitmektedir “Huşenk şah Hindistana gidince Menücehr Huşenk şaha kasteder. Huşenk şah ordusuyla babasının ordusu Menücehrle savaştı ancak başarılı olamayıp Huşenk şah Menücehr tarafından yaralanır. Huşenk Menücehri öldürür. Ordusunu da Gerdan Keşan, Kahtaran ve Behram kılıctan geçirir. Yaralı olan Huşenk şah yerine

¹⁴ Hikmet Günbattı, **Kahraman name (metin-inceleme)**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1998, s.20.

¹⁵ Günbattı, **age.**, 1998, s.20.

¹⁶ Günbattı, **age.**, 1998, s.22.

Kahramanı geçirir. Diğer devlet nişanlarını da Kahtaran, Behram Cebeli arasında paylaştırır ve kendisi vefat eder.” Farklı bitişler bu hikayenin farklı nüshalarda yer yer benzer konu akışıyla gidip bitiş kısımlarında ayrıldığını göstermektedir. Çalışmamızı Türk dili ve Eski Anadolu Türkçesi açısından ele aldık. Bibliothque Nationale’da kayıtlı olan Kahramān-nāme nüshasındaki hikaye üzerine dilsel bir inceleme ya da çalışma yapılmadığı için böyle bir çalışmaya başladım. Hikmet Günbattı’nın yüksek lisans tez çalışmasında “Eser 1285 yılında taş baskı ile İstanbul’da basılmıştır.”¹⁷demektedir. Bizim çalışma yaptığımız nüsha ise “26 Ağustos 1499” tarihi eserin tamamlanma tarihi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak Türk Dili ve Edebiyatının farklı alan ve farklı nüshaları üzerinde farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

1.2. Eserin Biçimsel ve Yapısal Özellikleri

Eser nesihî bir yazı türü ile harekeli olarak kaleme alınmıştır. Metindeki başlıklar ve metin içindeki başka bir olaya geçmek için kullanılan metin içi geçiş sözleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin çoğunluğu nesirle yazılmış olmakla birlikte eserin başlangıcında ve bazı sayfalarında manzum metinler yer alması sebebiyle eser manzum-mensur bir şekilde kaleme alınmıştır diyebiliriz. Her bir sayfada 11 satır yazı bulunmaktadır. Bunun haricinde eserin yazımında siyah mürekkep kullanılmıştır. Yine Paris Bibliothque Nationale’deki kayıt bilgilerine göre eserin özellikleri şöyledir:

“Lüks el yazması, 262 yaprak, 19 x 12 santimetre kahverengi deri kabartmalı yaldızlı”¹⁸ şeklinde eserin fiziksel özellikleri hakkında bilgiler verilmektedir. Eserin orijinal metninin tamamı 261 varaktır. Eserin Paris Bibliothque’deki dijital ortama aktarılan nüshasının kapak fotoğrafları, boş iç sayfalarıyla beraber 534 sayfa olduğu görülmektedir. İlk baştan iki sayfa Fransızca açıklamalar olup sonraki iki sayfada eserin kapağı ve kayıt numarasının bulunduğu kısım gelmektedir. Eserin son kısmında ise temet kaydından sonra 2 sayfa boştur 1 sayfada eserin kapağı olarak görülür, bundan sonra ise eserin yandan ve önden görünümünü içeren 4 sayfada boşluk olarak hesap edilirse eserin 261 varak olduğu görülmektedir.

¹⁷ Günbattı, age., 1998, s.20.

¹⁸ Kahraman name, Gallica Bibliothque Naitonal Fransa, <http://gallica.bnf.fr/>, (11.01.2019)

Eserin Fransa Ulusal Kütüphanesi, el yazması bölümünde Türk 344 numarada kayıtlıdır. Eserin nüshaları hakkında da elimizde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Eserin 4 cilt şeklinde yazılacağı ifade edilmiş olup yazılmış olup bizim bu çalışmayı yaptığımız eser 4 ciltlik olarak yazımı planlanan eserin 1. cildidir. Diğer 4 ciltle ilgilide elimizde bilgi bulunmamaktadır. Eserin sonuna doğru bu eserin 4 cilt olduğu bilgisi metnin son bölümünde şu şekilde verilmektedir:

“Kıssa-yı Kahramān dahı dört mu‘teber mücelled kitābdur cild-i evveli budur kim bu kadar beyān oldı velī bākisi ele girmek maḥāldür.”¹⁹

Eserin Bibliotheque Nationale’deki kayıt bilgilerinde hareketle birkaç ismi zikredilmiştir. Bunlar “Destan-i Kahraman-i Katil, Pehlevan-ı ‘Akil, Kıssa-yı Kahraman-ı Katil, Kıssa-yı kahraman” şeklinde eserin adıyla ilgili ifade edilen adlandırmalardır.

1.3. Eserin Konusu

Kahramān-nāme Paris Bibliotheque Nationale nüshası hacimli bir eser olup bir çok olay silsilesinin iç içe geçmesinden oluşur. Eserde İran şahı Huşenk şahın Hindistanı fethetmek için yapmış olduğu sefer ve daha sonra Hint hükümdarı Ray-ı Hindi ile Huşenk şah arasındaki savaş ve savaş sonrasındaki dostluk etrafında çevrelenmiş bir olay örgüsü bulunmaktadır. Eserin en önemli karakteri olan Kahraman veya Kahraman-ı Katil olarak adlandırılan karakterdir. Kahraman metin boyunca sürekli etkin karakterdir. Kahraman hem savaşçı hemde olağanüstü olaylara başa çıkabilmesi herşeyin üstesinden gelebilmesi açısından üstün bir karakter olarak görülmektedir. Eser de olağanüstü ve mitolojik öğelere sıkça yer verilir: “ağızlu elmās peykānlu ecel peykān kirişi şalub ejderhāya atdı irüb ejderūn yolına tokınub oğ pāre pāre olub damarından od çıkdı canavara kār etmedi ol işe pehlevān ‘acebā alub bir dahı atdı od eyle oldı kim dimek olmaz bu kerre dahı şağ gözin gözleyüb atdı urub bir gözinden afāsından ıkub gidi canavar zaḥm yiyicek kendüyi götürüb yire urdı tağ şarşıldı yine urub yürüyince kendüyi ḥāzır idüb bir gözine dahı urdı canavarūn iki gözi gidicek kendüyi yirden yire urdı” 197a.4-5-6-7-8-9-10-11.

¹⁹259b varagından alıntıdır.

Yine bir olağan dışı olay olarak kuşun Murg-ı Fermān Ber'in Kahramanla konuşması: “pehlevānı gösterdiler kûş daḡı Qahramānı göricek revān yire inüb yelken gibi qanādların devşürüb kıyruq şalub kırsaq kabardub silkindi boyun uzadub hıramānı yürüyüb pehlevāna yakın irüb faşih lisān depredüb ‘ arab dilince selām virdi yüz urub aydur iy server kimsin bu yire nice” 198b.1-2-3-4-5.

Eserde olağanüstü öğelere ve yer yer mitolojik öğelere benzeyen tasvirlerin kullanıldığı görülmektedir: “bir ‘ aceb canavar uyanmış gelür veli ve qathā baş götürüb gökler gürler gibi gıjırur gördiler gövdede fil manuklusı kadar ola başı at gibi kıyruḡı tāvus kıyruḡına beñzer qarnı kaplan qarnı gibi tolu arkası ejdehā arkası gibi pullu boynı kemer mişāl rāst elinde süñü gibi şāḡı var ol boynuzun od gibi şu‘ lesi var ol şāḡının dibinde iki gözi var gök yāḡūta beñzer iki gözi daḡı yerinde dört gözi ve altı ayaḡı var yelesi perçem gibi kılaḡı at gibi veli” 49a.2-3-4-5-6-7-8-9.

Eserde İran şahı olan Huşenk şahın ve yiğitleri olan Behram Cebeli, Kahraman, Kahtaran, Gerdan Keşan ve önce düşman iken savaştan sonunda barışan Ray-ı Hindi, Serv-i Hıraman gibi ana karakterler üzerine kurulduğu görülmektedir. Baştan sona Kahraman-ı Katil'in kahramanlıkları her savaşta onun kurtarıcı olma rolü görülmektedir. Eserin destansı bir yönüde vardır. Kahramān eserde sanki bir destan kahramanı gibi anlatılmaktadır. Peri, dev, cin, şeytan gibi olağanüstü kahramanlar, ejderha, gergedan, her hayvandan bir parça taşıyan bir vücutla tasvir edilen canavar ve hayvanlar bulunmaktadır. Hem İslami motifler hemde zerdüştlük inancının etkileri de görülmektedir.

Zerdüştlük inancı eserde Hindistan kavmi üzerindeki izleri şu şekilde görülmektedir: üç bin hindiler ölün bir yire götürüb nār-ı nur yolında gitdi yine nār-ı nura gitsün diyüb bir büyük od yaḡub cümlesin oda yaḡdılar kırsusına ma‘ zur dut div 69b.1-2-3.

Ray-ı hindin yapacağı her işte ateş yaktırıp ateşe (ateşin içindeki şeytanla) danışması: od içinden āvāz geldi kim iy benüm ḡāş kılum Rāy uş bugün düşmanun Qahtarān gibi ejderhāsı elünde zebün idüb yine İsfendiyār gibi evreni saḡa yardıma getürdüm di imdi sen daḡı var ol benüm ‘ āşī kılum Qahtarānı getür benüm kılluḡuma da‘ vet eyle eger gelmez ise baḡa kırsu helāk eyle didi Rāy cümle kavmiyle işidüb oda kırsu secde eylediler ol ḡālī Qahramān Gerdan Keşāna aydur bu

oduñ içinde söyleyen kimdür ol dañı aydur şeytāndur diyüb haķıķatın beyān eyledi bārī 107a.1-2-3-4-5-6-7-8.

Hindistan kavminin Ray-ı hindin kızı Serv-i Hıramanın gelişi şerefine kurban olarak canlı insanları yakması: “od yakub diri ādemīleri içine şaldılar ya‘ni kıızı geldüğine ķurbān eyledi birazdan cümle begler gelüb Servi” 83a.8-9.

İslami motifler açısından metinden örnek şu şekildedir: “‘ izzetleyüb hātemi eline aldı gördi üç kāşi var birinde yazılı Bismillahirrahmanırahim birinde Lā ilahe İllallah Ādem Şafi Allah birinde Rāminūñ adı yazılı velī üç kāşuk tāşı ne cevherdür kimse” 216b.1-2-3.

Huşenk Şah; Kahramān ve İran kavmi metinde müslüman bir kavim olarak görölmektedir: “pehlevān aydur sen benüm Qahramān olduğum neden bildüñ aydur iy server bizler ehl-i İslāmuz Şuñfi İdriside gördük kim Qahramān-ı Qātil gelüb bunu feth itse gerek Qahramān aydur seni bunda kim ķodı aydur ‘Attār” 218b.4-5-6.

iderüz imdi şimden girü gerekdür kim Qā‘be-yi Mu‘azzamaya varub günāhumuza tevbe idüb bu yanımuza bile gezüb bunca zamān 119b.10-11.

Metnimiz Halk edebiyatı açısından hayvan suretine girme, sinama motifleri vb. birçok motifde bünyesinde barındırmaktadır. Örnek şu şekildedir:

Hayvan suretine girme: iki siyāh ķuşlar olduķ şöyle kim birbirimizden ķorñduķ andan cāzū dañı kendüye sihr idüb ‘uķāb şeklinde bir ulu ķuş olub bizümle ķanād açub uçduķ ol hālile yedi deryāyı geçüb kūh-ı āteşe geldük yakın yirde ķonduķ gördüm yine evvel gördüğüm gibi tāğ şaħra tūtışub yanar od yālīñi ve dütün dünyāyı dutmış ol 37a.1-2-3-4-5-6.

Sinama motifi: hālāş olmadı da‘vası şöyledür kim her kim beni erlikile zebün iderse aña ‘avrat oluram ol hālile cihān şāħlarınuñ oğulları māl u leşkeriyle gelüb elinde helāk 90a.5-6-7.

1.4. Eserin Dili

Kahramān-nāme yazılışı itibariyle 19 muharrem 954 tarihinde “26 Ağustos 1499” 14. yüzyılın sonu 15. yüzyılın başında beylikler devrinin bu dönemde anadolu coğrafiyasında etkin olduğu Türkçe’nin esas alındığı bir dönemde kaleme alındığı görölmektedir. Eski Anadolu Türkçesi devri dil özelliklerini bünyesinde barındırmakla birlikte diğ er dillerden dilimize etkileşim yoluyla giren Arapça ve

Farsça dil unsurlarını da yer yer barındırmaktadır. Sayısı fazla olmasa da arkaik kelimeleri bünyesinde barındırmaktadır. Metinden hareketle eserin yazıldığı dönemde Türk dilinin durumu ve dil özellikleri hakkında bilgilere de ulaşmış olduk.

Dil özellikleri olarak yine Paris Bibliotheque Nationale'deki kayıt bilgisinde “Turc Ottoman” şeklinde bir bilgi bulunmaktadır. Bu da eserin Türk dili ile yazıldığını göstermektedir. Ayrıca eser yazılırken herhangi bir noktalama işareti kullanılmadığı görülmektedir.

1.5. Metnin Geniş Özeti

Adem-i nebi aleyhisselam oğlu Keyümers Şit peygamber halifeliğinde Kabil kavmine gaza etmiştir. Keyümers'ten sonra oğlu Tahmurad padişah olur. Nuh Tufanından sonra Keyümers bin Âdemden bir padişah daha çıkmıştır onun adı ise Tahmürs-i div-i bend'tir. Bir diğer adı ise Tahmurad'tır. Tahmurad döneminde devler insanlara zarar vermeye helak etmeye başlamışlardır. Burd halife İdris peygamberden sihir yapmayı öğrenmiştir ve bunu daha sonra oğlu Tahmurad şaha öğretmiştir. Tahmurad şah sihir sayesinde devleri şeytanın yanında toplamış ve şeytanın yanına giden devler şeytana insan oğluluğunu şikayet etmiştir. Şeytanda insan oğluluyla savaşarak başa çıkılamayacağını bu işi gizli olarak yapmalarını anlatır. Devlere düşmanlarının Tahmurad şah olduğunu ve onun ibadetinin ve imanının tam olduğunu meleklerin onun yanında olduğunu ve onu Şeytanın yanına getiremeyeceklerini anlatır. Devlerde Tahmurad şahın fırsatını arayarak ona zarar vermek istemektedirler. Tahmurad Şah'ın üç yaşında adı kahraman olan bir oğlu vardı. Kahraman güzel bir çocuktur ve şimdiden büyük bir hükümdar olacağı bellidir. Tahmurad'ın Kurşasb adında bir kardeşi vardır. Kurşasb'ın oğlu Kahtaran vardır ve iki kardeş çocukları bir arada bulunurlar. Devler bu iki çocuk Kahtaran ve Kahraman bahçede oynarken Kahramanı kaçıırırlar. Tahmurad şah oğlunun bu durumuna çok üzülmeye üzüntüsünden vefat eder. Yerine tahta Kurşasb şah geçmiştir. Devler Kahramanı kaçırdıktan sonra Kuh-ı Kaf denilen heyhat sahrasına götürüp burada onu büyütüp beslemişlerdir. Devler Kahramanı kendileri gibi yetiştirip bu sayede insan oğlundan intikam almayı planlamaktadırlar. Kahraman on üç yıl boyunca devlerin yanında kalmış ve altı yaşına girip heybetli ve kuvvetli bir pehlevan olmuş korkusundan kimse onun yüzüne bakamamıştır. Kahraman öyle savaşçı kan döken biri olmuştur ki savaş sırasında asker ve pehlevan öldürmekten ona asker, pehlevan dayanmazmış. Cihan pehlevanları onun adını duyduklarında çok korkarlarmış.

Kahraman hiç arkadaş edinmemiş üç yüz yıl dünyayı tek başına dolaşıp elinden dev ve peri kurtulmamış rub^ç -ı meskûn içinde kanını dökmediği kalmamıştır. Dünyada hiç kimse ona rakip olmazmış. Beş yüz batman ağırlığında demirden bir pençe yaptırmış koluyla bu pençenin sağına soluna vururmuş ve o pençeyi daha sonra kırk su sığırı gücüyle düzeltirlermiş. Kahraman kırk zincir takıp bağırıp o zincirlerden pehlevanlar kuvvetle tutup Kahramanı yerinden oynatamazlarmış.

Ehli Kelam Kavline göre de Kahramanı devler kaçırıp on üç yıl beslerler ve kendileri gibi yetiştiremezler. Bir süre sonra Kahraman devlerin bu pis kavmin yaşayış tarzı kendine göre olmadığını kendinin oraya niçin getirildiğini bilip devlere öfkelenir ve ru^ç b-ı meskûna gider. ru^ç b-ı meskûnda amcasının padişah yaptığı deşt diyârından Huşenk Şah (atası Hilehelan/ Helhelan) vardır. Huşenk Şah tüm dünya şahlarını yenerek tüm dünyaya hükmetmektedir. Kaçan dünya şahları da Hindistana gidip Ray-ı hinde hizmet edip Huşenk şahtan yakınmaktadırlar. Bir yandan da Huşenk şahla savaşmak için hazırlıklar yapmaktadırlar. Bu durumları işiten Huşenk şah Hindistanı feth etmek için harekete geçmektedir. Casuslar bu harekete geçmeyi Ray-ı Hindi'ye bildirirler. Daha önce Huşenk şahın elinden Hindistana kaçan İran ve Turân beyleri bu durumdan çok korkarlar. Ancak Ray-ı hind bu durumdan korkmamaktadır. Huşenk şah üç yıl savaş hazırlığı yaparak Hindistanı feth etmek üzere yola çıkar. Kahramanı devler orada bırakmıştır o yerlere de Kahraman dağları denilmektedir. Kahraman dağlarda gezip avlanarak vahşice yaşamaktadır. Kahraman bir gün av peşinde koşarken bir dağın doruğuna erişmiş ve karşıdan Hindistanı feth etmeye gelen Huşenk şahın ordusunu görmüştür. Kahraman daha yakından bakmak için askerin geçeceği yere gergedan binerek gelir. Gergedan üzerinde sünjüsüne dayanıp askerlere düşmanca bakar. Kahramanı gören askerler birisi gelerek Kahramanın düşmanca bakışını sorar. Birinci asker sorar ancak korkusundan geri dönüp gider. İkinci asker sormaya vakit kalmadan Kahraman onu kemerinden tuttuğu gibi yere çalar. Kahramana haddini bil Huşenk şahın leşkerine bu yapılmaz derler. Kahramanda Huşenk kim olur benim savaşıma ejderhalar dayanamaz diyerek savaşıma başlar. Savaşırken Behram Cebeli de gelir ve Kahramanın savaşmasını izler askerleri acımasızca kırmaktadır. Behram Cebeli ile vuruşurlar Behram Kahramanın kim olduğunu bilir. Haber Huşenk şaha ulaşır. Askerler Huşenk şahtan Kahramanı yakalayıp getirmek için izin isterler. Kahtaran ise Huşenk şah ile gidip Kahramanı görmek ister. Sührab on iki ayaklı canavar ile saldırsa da Kahraman onu

da yener. Kahraman önüne kim gelirse hepsini yenmektedir. En son Huşenk şah kızararak Kahramanla dövüşmek ister ancak şahı uyarırlar. Kahtaran Kahramana Huşenk şahın askerinden ne istediğini sorar hatta askeri kırmasını bırakırsa Huşenk şahın onu affedebileceğini söyler. Kahramanda dağları adam kanıyla sıvarım, canavarları adam etiyle doyururum demiştir. Kahtaran bunu yola getirmek gerek diyerek Kahramanla dövüşmeye başlar. Akşama kadar dövüşürler ve Huşenk şah onlar dövüşürken adamlarıyla Kahramanın üzerine yürüyünce Kahtaranı bırakıp üzerine gelen askerleri de kırar. Sabah oluncaya kadar savaşır her yer adam kanıyla dolmuştur. Kahraman sabahtan akşama değin savaşmış akşam olunca kendinde yaraları vardır dağ yolunu tutarak gider ve giderken gergedandan düşüp düştüğü yerde uyur. Sabah olup uyandığında üstü başı kan içindedir su ısıtıp üzerini temizler. Huşenk şah ise otağında yemeğini yer serverlere Kahraman'ın onların Hindistan seferine giderken yolunu kesip askerlerini kırması olayını dünya serverlerinin utançla karşılayacaklarını anlatır. Kahtaranda şahtan izin alıp Kahramanın izini sürmek ister şahta izin verir. Kahtaran Gerdan Keşan ve Şir Pençeyi yanına alarak hareket eder. Bir dağın doruğuna varırlar. Şir Pençe Kahramanı görür ve diğerlerine haber verir. Kahramanın üzerine nasıl yürüyeceklerini konuşurlar savaşarak veya dövüşerek olamayacağını anladıkları için Kahraman ile antlaşma yapmaya karar verirler. Kahraman onları hoş karşılayıp onlara av etinden ikram eder. Onlara kim olduklarını sorar onlarda İran ve Turan kavminden Huşenk şahın kulları olduklarını söylerler. Kahramana savaşından dolayı övgüde bulunurlar ve ona kimlerden olduğunu nerden geldiğini sorarlar. Kahramanda heyhat sahrasında devler tarafından kaçırıldığını söyler. Bunun üzerine Kahtaran Kahramanın atasının adını sorar Kahramanda Tahmurad cevabını verince Kahtaran ben de Tahmuradın kardeşi Kurşasbın oğluyum demiştir. İkisinin de gözlerinden yaşlar akar. Kahtaran şahın davetini Kahramana iletir. Ertesi gün gidip Kahtaran ve diğer serverlerle giderek Huşenk şahın huzuruna çıkıp ona bağlılığını belirtir. Kahtaran şaha Kahramanın Tahmurad şahın oğlu olduğunu söyler. Kahraman orada gördüğü Behram Cebeliyi Kahtarana sorar. Kahtaran Behram Cebeli'nin başından geçen acayib olaydan bahseder. Onun ve sevgilisinin cadı tarafından sihir yapılarak taş haline getirildiğinden bahseder. Ve onları Gerdan Keşanın cadının elinden kurtardığını anlatır. Gerdan Keşan'a olayın aslını sorar ve oda kıssasının çok olduğunu söyler ve uygun bir zamanda anlatacağını dile getirir. Kahraman şahın otağında çok şaşalı şekilde karşılanmıştır. Hazinelele ve büyük ilgiyle ile karşılanan Kahramana

Tahmurad'ın muzaffer hükümdarlığı verilerek tahta geçirilmiştir. Devler tarafından kaçırılıp başından geçenleri orada bulunan herkese anlattı. Ve daha önce Tahmurad şahın askerini kıldığından dolayı utanç duydu. Şah Kahramana Hindistana gitmeyi söyledi. Kahramanda şahın önünde başını yere koyarak onun emrinde olduğunu söylemiştir. Huşenk şahta ona bütün leşker ve serverleri verdi. Kahraman'a şah tarafından verilen barigaha giderken Gerdan Keşan'ı görür ve onunla konuşmak istediğini söyler. Gerdan Keşanda Behram Cebelinin başından geçen garip olayı anlatmaya başlar.

Cebel-i Kebir sultanının kızı vardır. Adına Kamerruh derler. Cebel-i Kebir sultanı kızını evlendirmek ister kızı birçok beyler aşıktır ancak kız kendiyile savaşıp ya da dövüşüp kim kendisini yenerse onunla evleneceğini söyler. Kamerruha Şehbal peri aşık olur. Şehbal peri Kamerruhu kaçıtır. Kamerruh yine Şehbal periye beni yenen benimle evlenebilir der. Şehballe dövüşmeye başlar Şehbal galip gelir ve adetlerine göre nikahlanırlar. Kamerruh hamile olur. Şehbal perinin Ekval adında bir düşmanı vardır. Ekval Kamerruhu kaçıtır ve habs eder. Ekval daha sonra Behram Cebeli denilen yığıdı doğurur. Behram Cebeliyi de devler derya-yı rike kaçıtır. Devler onun adını Behram Cebeli korlar ve çok iyi bir yiğit olacağını düşünürler. Çin deryası üzerinde devler ile periler arasında savaş çıkar ve Behram bir adaya düşer devler perileri kırar. Devlerle birlikte gitmeyip ada da kalır. Aradan zaman geçer Çin denizini fetheder ve oradaki adaları fethedip Çin şahının kızına talip olur ancak Çin şahı kızını vermez. Kuh-ı ateşte Ezrak adında bir cadı vardır ve pehlevan bile bu cadının sihrinin etkisinde kalmış ve çok çileler çekmiştir. Çin şahının isteği üzerine büyü yaparak Behramı Çin sarayına getirir. Karşılığında Çin şahı cazuya hediyeler verir. Çin şahının kızı Behramı sevmiştir. Çin şahı ikisinin öldürülmelerine izin vermemiş kızını habs ettirmiştir. Cadı Çin şahına bir öneri sunmuş Çin şahıda kabul etmiştir. Cadı Çin şahının kızıyla Behram Cebeliyi bir çöle çıplak bir şekilde götürüp bir sihir yaparak ikisinin de taşa dönüştürmüştür. Zamanla o civarda yaşayanlar taşları kutsal sayarak dua edip dilek dilemeye başlarlar. Huşenk iki taş kalıbını merak eder bu yörenin halkından bu taş kalıplarının canlı olup olmadığını sorar ve durumlarına çok üzölmüştür. Bu kalıpların ne zamandan beri bu halde olduklarını sorar halkta yirmi dört yıldır bu durumda olduklarını söyler. Bu kalıpların yüzlerinin güneşin yönüne göre yön değıştirdiğini ve bu kalıpların iniltisi sesler çıkıp halkın bu seslerden korktuğunu anlatırlar. İniltileri Huşenk şahta duymuştur ve çevresindekilere bu iki

sevdalı kişiyi nasıl kurtarabileceğini sorar oradakiler bu derdin dermanı bilinmez derler bunları bu hale getiren cadı bunlara düşmandır dediler. Huşenk şah bu iki sevdalı kalıbın kurtulmaları için elinden gelen herşeyi yapacağını söyler. O yerin halkından birisi bu iki taş kalıbına sihir yapan cadının Ezrak cadı olduğunu ve Derya-yı Muhit'in ötesinde yaşadığını şaha söyler. Cadıya hiç kimsenin ulaşamayacağını ona ulaşmak isteyenleri de çeşitli sihirlerle taş ve hayvana dönüştürdüğünü söyler. şah komutanlarına emir vererek cadıyı yakalamalarını ister. Büyük vezir bu cadıya ulaşmanın imkansız olduğunu söyler. Vezirin bu sözleri üzerine Huşenk şah çok üzölür gözyaşlarına boğulur. Vezir şahın üzölmesi üzerine canımız yoluna feda olsun deyip cadıyı yakalamak için silahlı askerlerini harekete geçirir. Bu işin çaresinin askerle savaşla olamayacağını dünya üzerinde güçlü bir sihirbazın olması gerektiğini ancak onun cadıyı hapsedecek veya alt edebilecek biri olabileceğini söyler. Gerdan Keşana fikir sorarlar Gerdan Keşanda çok kez bu cadının sihirine düşmüş cadı onuda kuzgun suretine dönüştürmüştür. Gerdan Keşan ve şir pençe bir yıl giderek Heftegan şehrine varırlar orada büyücü Attar cazunun yanına gidip ondan yardım isterler. Huşenk şahında zamanında Attarın kardeşi Hürrem cadıyı kurtardığını söyleyerek iyiliğe iyilik ile karşılık verip yardım edeceğini söylemiştir. Daha sonra Behram ve şir pençeye sihr okuyup onları birer kuşa çevirir ve kendi de kartal kuşuna dönüşüp Kuh-ı Ateş'e gelirler. Kuh-ı Ateş korkunç bir yerdir her yer yanar dumanlar çıkar ve ateşler içinden çeşitli inilti sesleri çıkar ve bu sesler insanı ürkütür. Kuh-ı Ateşe vardıktan sonra Attar tekrar bir sihir okuyup insana dönüşürler. Attar bir daire çizer kendilerini dairenin içine alır ve bir sihir okuyup vurur oradan bir mil açılır Ezrak'ın sarayı o milin dibindedir daha sonra Attar Gerdan Keşana bir yay ve dört tane ok verip bir de sihir öğretir. Ateşe yakın varıp ateşin içine okun birini at ve oku atınca saraya varıp kapısında garip bir kavm gördükten sonra okun birisini daha at der. Sana düşmanca bakarlar ancak bir şey yapamazlar der. Saraya gelip, içeri girince bir çok canavar vardır sihiri oku okun bir tanesini daha at der. İçeri giridiğinde ejderha görünümlü değışik hayvan özelliklerine sahip Ezrak cadı içeride uyuyor olacak cadı yılda kırk gün uykuya yatar. Efsunu okuyup okun birini daha at daha sonra tahta çıkıp Attarın verdiğı kadın saçıyla ellerini ayaklarını bağılayıp yedi kez bu sihiri oku cadıyı yanımıza getir demiştir. Attar ve şir pençeden helallik alarak Attarın dediklerini aynen uygular uygularken de cadının suretinden korkar. Ve Attar ve şir pençenin yanına gelir. Attar onu tebrik eder ve orada yanan ateşe cadının saçından biraz kesip ateşin içine atar . Ateş gölü yok olup içinden bir hisar çıkar ve hisarın içinde esir ve

canavarlar doludur. Gerdan Keşan Attara bunları kurtaralım dedikten sonra Attar cadının saçından kesip vererek buharını esirlerin üstlerine duman olarak salınca esirler insan olmuşlardır. Esirler Ezrak cadıyı esir olarak gördüğünde Attarın ayağına gelip ayaklarına kapanırlar. Attar emr ettiğinde bütün cadılar ölür. Gerdan Keşan cadıların birazını hazineyi taşıması amacıyla bırakalım dedi. Attar da cadıların intikamının kötü olacağını söyleyip hepsini öldürmüştür. Üç bin kadın ve erkek seraya gelip Ezrak cadının hazinesini bulurlar. Attar bir tas suya sihir eylemiş sizi Gerdan Keşana ve Şir pençeye ru' b-ı meskuna kuş olarak gönderebilirim insan suretiyle gönderemem demiştir. Bunun üzerine biraz korksalarda mecburi olarak kabul etmişlerdir. Attar sihirli suyu ağzına alıp püskürttükden sonra bir buhar oluşur ve esirlerin her biri at suretine bürünerek kendilerini at olarak görünce şaşırıp feryat ederler. Ezrak cadıyı bağlayıp kendileride yine kuş suretine bürünüp cadının hazinesini de kulan suretli esirlere yükleyerek yedi deryayı aşarak Attarın hisarına gelirler. Attar Gerdan Keşanın hisardan gitmesini ertelemesini tavsiyesiyeye eder cadının uyanması yakındır ve bütün dünyayı başımıza dar edebilir demiştir. Gerdan Keşan Attara sorar Ezrak cadının akli başına gelirse kurtulur mu diye sorar. Attar ben onu onun bilmediği sihir ile bağladım eğer akli başına gelirse öğrettiğim efsunu okuyub üzerine toprak saç akli tekar gider tekrar ilaç verip alıp gidebilirsin demiştir. İçi kızıl kan dolu şişe verip gidecekleri yerde onların kuş suretinden çıkabilmesi için üzerlerine dökmesini söyler. Attar burada Huşenk şaha selam salıp gitmiştir. Çin diyarına geldiklerinde üç bin kuş suretinde daire biçiminde durup cadının akli başına gelir görür bu daire şeklini Attarın büyüsu olduğunu onun yapabileceğini anlar ve Attara düşman olur. Cadı kurtulmaya çalışır bağlı olduğu ağacı sihriyle koparıken ağacın çıkardığı çatırtı sesine uyanıp kuş suretinde feryat etmişlerdir. Cadının uyandığını ve sihir yapmaya başladığını anlayıp bir avuç toprak alıp cadının üzerine atıp sihiri okuduktan sonra cadı bağlı olduğu ağaç ile yıkılır. Huşenk şaha varmaya bir günlük yol kalmıştır. Bütün hayvan ve kuş suretinde olanlar toplanıp Attarın Gerdan Keşana verdiği içi dolu kızıl kanı üzerinelerine dökerken bir rüzgar gelip hepsinin üzerine o kanı dağıtır ve hepsi erkek ve dişi olmak üzere hepsi insana dönüşmüştürler. Ezrak cadıyı getirip Huşenk şahın huzuruna çıkarırlar. Daha sonra kalıpların olduğu yere götürüp sihir ile uyandırmışlardır. Cadı Huşenk şaha esir düşüğünü anlar ve Gerdan Keşanla konuşmaya çalışıp sihri bozmaya çalışmıştır. Ancak Attar Gerdan Keşan'ı cadıyla tek bir kelime bile konuşmamasını söylemiştir. Cadıyı kalıplara yakın götürüp sihir okuyup kalıpları kurtarmasını şahdan ne isterse

vereceklerini söylerler. Cadı daha da kızıp bir sihir okuyup kalıplardan daha çok inilti gelmesine sebebiyet verir. O yörenin halkı da bu durumu izlemektedir ve iniltiyi işiten halk göz yaşlarına boğulmuş ancak cadı onlara acımamıştır. Cadıya bunları kurtarıp canının bağışlanacağı söylenir. Ancak cadı inat eder onlar kıyamete değin böyle kalacaklar deyince Huşenk şahın işaretiyle Gerdan Keşan elmas teber ile cadıyı iki parçaya ayırır cadının sesi on günlük yoldan işitilir. Gerdan Keşan bir defa daha vurduğunda cadının kanı kalıplara sıçrayıp kalıplardan bir buhar çıkmasına sebebiyet verir ve bir süre sonra kalıplar çözülür yirmi dört senedir taş olan iki sevgili kendine gelir. Behram Cebeli sersemlikten uyanıp kendine geldiğinde Gerdan Keşana olup biteni ve kendilerine ne olduğunu sormuştur. Gerdan Keşanda cadının onlara neler yaptığını ne olup bittiğini anlatır. Huşenk şahın onları kurtarmasından dolayı ona teşekkürlerini bildirir. Şahta onlara çadır otak ve hizmetçiler verip sorar neden bu duruma düştüklerini. Behramda atasının peri olduğunu ve annesinin devler tarafından kaçırıldığını kendinde Semendün adlı dev tarafından büyütüldüğünü Çin şahının kızına aşık olduğu hadiseleri anlatır. Düğün hazırlığında iken daha sonra ne olduğunu hatırlamaz. Şah bunların tekrar düğün hazırlıklarını yaptırıp onları Çin diyarında evlendirir.

Kahraman Gerdan Keşan'ın bu olayları anlatmasından sonra hayretler içinde kalmıştır. Divan kurulup Huşenk şah Kahraman ve diğer serverler yemek yeyip ertesi gün Hindistan seferi için yola çıkarlar. Yedi günde asker ve savaş aletleriyle Hindistana doğru gidilir ve sekizinci gün Derya-yı Ummana gelinir. Hindistan Derya-yı Umman yakınlarında bir adadadır. Derya-yı Umman kenarından bir canavar ortaya çıkıp fil at ve gergedanları korkutup kaçırmıştır. Öyle bir canavardır ki denizin içinden gürleyerek askerlerin üstüne doğru gelmektedir. Bu canavarın değişik hayvanların suretlerini bünyesinde barındırdığını görürler. Canavar askerlerin ve at, gergedan, fil gibi hayvanların üzerine saldırıp onları çelik tırnağıyla vurarak öldürmeye başlamıştır. Çok asker ve hayvan öldürür. Ok, kılıç, gürz ve hiçbir silah canavara etki etmemektedir. Dört yüz kemend atmışlar kemendi tutanları yüz üstü yıkıp hepsini öldürmüştür. Huşenk şah bu duruma çok üzölmüştür. Kahraman durumu görüp şahtan izin isteyip bu canavarı kemendiyle yakalar ve şahın önüne getirir. Huşenk şahta Kahramanı altın, şehir ve hisarlar vererek ödüllendirir. Tekrar kırk gün savaş hazırlığı yapılır. Kahraman bu yakaladığı canavara binmeyi ve onu sürmeyi öğrenir. Huşenk şah ve ordusu Hindistana gelirler haber Ray-ı hinde

ulaşmıştır. Ray yol üstlerine gözciler koyup Huşenk şahın gelişini izlettirip haber almaktadır. Huşenkten kaçıp gelenlerle Keyvan Şah gibi Ray-ı Hind düşmanı Huşenk şahın gelişini izlerler. Ray-ı Hind gülüp yanındakilere korkmamalarını kendisinin Düzd Efser ve Şikar Kerd adında ayyarları (düzenbaz, hilebaz) olduğunu bu gelenlerin yedisini de öldürebileceğini söyler. Sonra onlarla otağına dönerek ateş yakıp çember oluşturup ibadet ettikleri taptıkları ateşe (ateşin içindeki şeytanla) secde kılıp danışır. Ray-ı Hind Huşenk şahın sefere geldiğini ne yapmaları gerektiğini sorar. Huşenkten korkmamasını bu zamana kadar kendisine ne isterse (hazine, şehir vb.) verdiğini bu gelenleri helak edeceğini varıp onların diyarlarını da almasını söylemiştir. Bunun üzerine Hindiler ve orada bulunanlar ateşe (ateşin içindeki şeytana) secde kıldılar. Gerdan keşanda gözcülerle birlikte Hint askerlerini ve Rayın otağını gözetlemeye gider. Ray şahta Şikar Kerd ve Düzd Efseri Huşenk şahın askerlerinin üzerine gönderir. Şikar Kerd ve Düzd Efser Gerdan Keşanı yerinde göremeyince Huşenk şahın otağına doğru gelmeye başladılar. Nöbetçi uyumuş ve Şikar Kerd ve Düzd Efser oradaki iç haremdeki askerlerin başını keserek şahın otağına erişirler. Asım ve Şir Pençe'nin teberleriyle uyuduklarını görürler içeri girince şahında içeride tahtında uyuduğunu görürler. Hemen yatanlara ilaç verirler ve Huşenk şahı bir dağa götürürler. Gerdan Keşanda Rayın divanına gelmiştir. O da ayyarların (Şikar Kerd ve Düzd Efser) orada olmadığını görür. Şüphe içerisinde giderken Hint ordusununda çok kalabalık olduğunu görür. Geri geldiği yere döner askerlerin ve nöbetçilerin kırıldığını görüp şaşırır ve bu sırada biraz ötede iki kişinin bir şey sürüyerek götürdüğünü görür bu iki kişi kendi aralarında konuşurlar Gerdan Keşan yok olsa bizi mahvederdi derler onları seslerinden tanıyarak birinin Şikar Kerd diğerinin Düzd Efser olduğunu anlar hemen yanlarına giderken biri dağa diğeri Hint askerlerinin olduğu yere kaçar. Askerlerin olduğu yöndekini tercih edip dağa giden gitsin bu askere doğru kaçan bir kötülük yapabilir deyip onu yakalayıp teberle vurarak onu etkisiz hale getirip bağlayarak yerde sürüdüklerinin yanına gider bakar ki Huşenk şah yerde her şeyden habersiz yatmaktadır. Daha sonra Gerdan Keşan bu hilebazı da alıp Huşenk şahla birlikte bir dağ mağrasına sığınır. Hilebazı mağaraya bağlar. Sabah olduğunda Şahı uyandırır. Şah olup bitenleri kendine ne olduğunu anlatır. Bağlı olan kişinin kim olduğunu sorar. Gerdan Keşanda bu olan olayları tek tek şaha anlatır. Bağlı olan kişinin hilebaz Şikar Kerd olduğunu Düzd Efserin kaçtığını söyler. Huşenk Şah Gerdan'a çok yaşa deyip onu taktir eder. Gerdan Keşan Şaha diğerk kaçan hilebaz Hint Şahına haber vermiştir temkinli olalım ben gideyim

biraz asker getireyim buradan öyle ayrılalım demiş ve Şahın otağına gitmiştir. Gerdan Keşan gelip görür ki Şahın haremdekiler tahtı boş görünce feryat figan etmeye başlamışlar. Dilşad Hatun ve Huşenk'in oğlu Erdevan hepsi ağlarlar. Erdevan ve hatunlar Gerdan Keşanı görüp şahı sorarlar. Gerdan Keşan şahın sağ olduğunu söyler. Hatunlar gerdan Keşana hediyeler verirler. Bu durumu Kahramanda işitmiş çok sinirlenip çok üzölmüştür. Orada Kahtarana şahın durmunu sorar. Kahtaranda Şahın iyi olduğu haberini Gerdan Keşanın getirdiğini söyler. Bu arada oraya Gerdan Keşan gelir ve erenler Gerdan Keşandan haber alalım diye şahın durumunu sorarlar. Gerdan Keşanda şahın iyi olduğunu bir mağarada bulunduğunu Şıkar Kerdi yakaladığını kaçan Düzd Efserin durumu Hint Şahına anlatmış olabileceğini onlarında şaha tuzak kurabileceğinden şahı getirmek için yardım istemiştir. Kahraman ve orada bulunanlar şahın buluduğu mağaraya doğru gittiler. Düzd Efserde Hint Şahına varıp başlarından geçen olayı anlatıp Gerdan Keşan'ın Şıkar Ker'i yakaladığını söyler. Huşenk'i ele geçirmenin mümkün olduğunu dağaya gittiklerini söyler. Rayda Huşenk'in askerlerinden tarafını kuşatmalarını söyler. Daha sonra Huşenk'in otağını kuşatmak için Hint askerleri Huşenk'in otağına gelirler. Düzd Efser Dilşad Hatununda dağa geldiğini görür ve onların üzerlerine bir sürü Hint askeri gönderir. Dilşad hatunda savaşmaya başlar bu durumu Şir Pençe Kahramana bildirir Kahramanda gelerek savaşmaya başlar. Huşenk Şah sesler üzerine mağara dışına çıkarak olup biteni izlemeye başlar ve Kahramanın savaşırken çıkardığı sesi duyar. Kahraman gibi bir yiğidi kendisine verdiği için Allaha şükürler eder.

Kahraman savaşırken Ray'ın Kehyan-ı Hindi (Kehyal) adında bir pehlevanı Kahramanın savaşmasını görerek kızgınlıkla gergedana binerek üzerine gelip Kahramanla dövüşmeye başlar. Kahraman onu öldürür. Daha sonra Gerdan Keşanın arkasından Kahtaran ve diğer erenlerle mağara kapısına kadar savaşarak gelirler ve Şahın bıraktığı izleri takip edip Şahı mağara içinde bulurlar. Şah Kahramanı görür görmez onu takdir eder ve bağrına basıp gözlerinden öper. Kahraman ve diğer serverler savaşmaya devam ederler o gün Horasanilerden on iki bin Hint askerlerinden otuz üç bin kişi şehit olmuştur. Şahın emriyle bunlar toplanarak bir yere defn edilir. Ray otağına gelir bu ardada Kehyal'in cenazesi getirilir. Hint beyleri yas tutmaya başlarlar. Bir tabuta koyup şehir-i ummanda bulunan kardeşine gönderirler. Kehyalin Şehr-i Ummanda İsfendiyar Bahri adında yiğit bir kardeşi vardır.

Ray şahın bir kızı vardır adı Serv-i Hıramandır. İsfendiyar bu kıza aşıktır ancak Serv-i Hıraman benimle kim yiğitlikle dövüşüp beni yenerse ben ona varırım demesinden dolayı ona pek yaklaşamazdı. Kıza aşık beyler devlerin korkusundan gelip kızla dövüşemezlerdi. Ray şah cenaze ile bir mektup yazıp İsfendiyara gönderir. Mektupta Kahraman ve Huşenk'i şikayet eder. Aynı zamanda Ray kendi kızınada bir mektup yazarak onuda Hindistana davet eder. Ray şah ayrıca otuz üç bin askerin cesetlerini de bir yere toplayıp yakmalarını emreder. Hepsini yakıp karşılarında secde ederler. Huşenk şahın tüm serverleri gelip savaş davulları çalınıp savaşa hazırlandılar. Ray Hindi de çadırına gelerek savaş hazırlıklarını başlatır. Hindilerde savaş meydanına gelirler. Behzad Hindi de savaş meydanına gelir ve bir güç gösterisi yapar. Ardından Kehtan-i Hindi gelir. Behram Cebeli ve askerleri savaşmaya başlar. Hindiler ve Huşenk Şah arasındaki savaş başlamıştır. Kahtaran ve Sührab Hindi akşama kadar savaşır. Akşam yorgunluğunda ise leşkerler yorgunlukla birbirlerini daha çok öldürdükleri için iki komutanda askerlerini alıp geri çekilirler. On iki şehit pehlevanı Huşenk Şaha getirirler Şah çok üzülür. Bunlar gibi pehlevanları kim kırar diye sorar oradakiler Hindilerde Sührab Hindi diye birisi olduğunu pehlevanları onun öldürdüğünü söyler. Huşenk şah bu Sühraba karşı serverlerin tedbirli olmasını ister ve on iki şehiti de tabuta koyup defn eylerler. Sührab Ray'ın yanına gider Ray ona vilayet vermiştir. Üç gün savaş olmaz dördüncü gün Gerdan Keşan İran şahı Keyvanın askerlerine ilaç vererek Keyvanı otağından alıp Şikar Kerdi habs ettiği yere götürüp esir alır. Şikar Kerd ile Keyvan konuşurlar ikisi de pişmandır. Huşenk şaha hizmet etmenin Hindilerden daha iyi olduğuna karar verirler. Savaş davulları yeniden çalınıp Huşenk şahın etrafında toplanan tüm serverlere dua edilip savaş meydanına Katran denizi yakınlarında Hindilerle savaşmaya tekrar devam ettiler. Sührab ve Behram arasındaki savaş kaldığı yerden devam eder. Behram vurduğu darbeye Sührabı gergedan üzerinden koluna alıp yere atar. Ve Sührab'ı askerleriyle esir alır. Daha sonra Hindiler fillerin üzerine sığır derisinden yapma hisarlar olan bin tane fil saldı. Bu filleri de Behram ve askerleri öldürmeye başlarlar. Bir bağırma sesiyle Kahraman-ı Katil savaş meydanına bahri canavarını sürerek gelir ve filleri darmadağın eder. Kahraman Ray şahın yakınına gider onu görür ve öyle kızar bağırır ki filler ürker dağılır. Kahramanı görünce Rayın adamları Kahramanın üzerine otuz bin fil gönderirler. Kahraman bir ara seksen filin zicirini elien alıp onları silkeleyip fil ve fillerin üzerindeki askerleri telef eylemiştir. Sabaha savaş daha da şiddetlenmiştir. Bir rüzgar çıkmıştır bu rüzgarla birlikte yüz

bin askeriyle Serv-i Hıraman atası Ray şaha yardıma gelmiştir. Servi Hıraman'ın geldiği Huşenk şaha söylenir ve tedbirli olunması istenir. Serv-i Hıraman gelip görür ki atasının dünyalar kadar askeri öldürülmüş. Bir canavara binen birisi fillerin hepsini öldürmüş atası Ray'ın dairesine yaklaşır görünce kendisi bu canavar binenle savaşmak için bir ata biner ve harekete geçer Kahramana yaklaşır bağırır bağırmasından kızı Ray Serv-i Hıramanın geldiğini anlar. Serv-i Hıraman Kahramanla dövüşüp savaşmaya başlar. Dayeler askerlerle gelip Huşenk şahın askerleriyle savaşmaya başlarlar. Akşam olur savaş davulları çalınarak her iki tarafta taraflarına çekilirler. Asker sayımı yapılırken Huşenk şahın askerlerinden on iki server ve Kahraman gelmediğini ortaya çıkar. Huşenk şah bu duruma endişelenir ve Gerdan Keşan Kahramanı bulması için görevlendirir. Gerdan Keşan savaş meydanı gibi birçok yeri arayıp Kahramanı bulamaz. Kızla savaşırken Kahramanla oradan uzaklaşıp bir dağ içine girerler Kahraman Serv-i Hıramanı ava getirir son gürzü vurunca yüzü açılır saçları dağılır ve onun bir kız olduğunu gören Kahraman kızıdan etkilenir o zaman on yedi yaşındadır ve oradan çeker gider uyur. Gerdan Keşan onu bulur Kahraman kızla savaştığını söylemez Rayın dairesini gözetlediğini söyler. Gerdan Keşan Huşenk şaha onu bulduğunu söyler ancak birşey sakladığını sezdiğini de şaha iletir. Kahraman Şaha gelince yemekler yendi esir düşen Keyvan ve Şıkar Ker Şahın huzuruna getirildi Şıkar Ker ve Keyvan Şaha af dileyip tekrar Şahın hizmetine girdiler. Ray-ı Hindi Serv-i Hıraman'ın şerefine büyük bir ateş yaktırıp insanları bu ateşe atarak onun yolunda kurban eyledi. Ancak Serv-i Hıraman ortalıkta yoktur. Ray dayeye Serv-i Hıramanı sorar o da savaştan sonra onu hiç görmediğini söyler. Ray'ın dairesine gelen kız yemeğini yedikten sonra çok uykusunun olduğunu bahane ederek dayeye Kahraman ile yaşadığı olayı anlatır beni neden öldürmedi diyip dayeye sorar dayede yüzünün güzelliğinden etkilenmiş olabileceğini söyler. Kız Kahramanı bulabilmek için Düzd Efser bugünkü kişiyi sorar o da Huşenk Şahın adamı olduğu ondan çok korktuklarını söyler. Kız onun başını kesmek için Düzd Efserden yardım ister ancak Düzd Efser Kahraman ve Gerdan Keşandan çok korkmaktadır. Yanına dayesini de alarak Huşenk Şahın divanına doğru gider orada Huşenk Şahın aşçılarından olan adamı sıkıştırır Kahramanın çadırının yerini öğrenir adamı Kahramana haber etmesin diye dayesinde yardımıyla dala bağlar. Huşenk Şahın divanından ayrılan Kahraman çadırında uyumaya gider. Bu arada Serv-i Hıramanda dayesiyle kapıdaki hizmetkarlara daru verip başını keserler. Serv-i Hıraman çadırın içine girer Kahramanın başını kesmek niyetindedir. Kahraman

içeride uyumaktadır. Kahramanın yüz güzelliği ve yiğitliğini gören kız orada Kahramana aşık olur. Ona orada bir mektup yazar ve hançer ile tutuşturup Kahramanın yastığının üzerine koyup Kahramanın hatemini alıp dışarı çıkar Kahramana aşık olmuştur. Hilebazların bir çoğunu yerinde göremeyince nöbetçilerin bir çoğunu öldürür. Kız Huşenk Şahın çadırına da girip buradaki nöbetçileri de öldürür ve içeri girip Huşenk Şahın uyuduğunu görür. Gerdan Keşan bu arada bir kötü rüya görüp uyanır şahın otağı yakınlarına doğru hızla gidip görür ki bütün nöbetçiler öldürülmüş ve Şahın başına bir şey geldiğinden korkarak hızla otağa girer içeride bütün nöbetçiler öldürülmüş ve bir hatunun hançerle Şahın yanı başında durduğunu görür hemen hatunun yanına varır. Hatun Huşenk Şahı öldürmek üzeredir. Serv-i Hıraman Gerdan Keşan'ı teberiyle vurarak yere yıkar ancak öldürmeye kıyamaz kaçar. Diğer nöbetçiler uyanıp kızın peşinden koşarlar ancak kız hızlı olarak kaçar izini kaybettirir. Diğer hizmetkarlar da şahın otağına gelirler ölen nöbetçileri görünce şaşırırlar. Gerdan Keşan kızıdan aldığı vuruş darbesinde kendine anca gelmiştir. Kahraman da seslerden uyanarak başındaki hançer ve mektubu da alıp Şahın otağına gelir mektubu vezir alıp okuyarak olayın sebebini ortaya çıkarır. Mektubu kızın yazdığını ve kızın Kahramana Huşenk'i tutup getirmesi karşılığında Diyar-ı Hindin serkeşliğini vereceğini yazmıştır. Kahramana Ray şaha hizmet etmesi için teklifte bulunur. Sührab Hindi bu kişinin Serv-i Hıraman olduğunu kendisiyle dövüşen tüm şah oğullarını öldürdüğünü kendisini yenen kişiyle evleneceğini anlatır. Sührab Serv-i Hıraman'ın Kahramana aşık olabileceğini ya da canına kasdının olduğunu söyler. Kahraman dün savaştığı kızın Serv-i Hıraman olduğunu anlar. Serv-i Hıraman o gece dayesiyle gelip Düzd Efserle durum hakkında konuşur. Sabah ise Ray şah kızından özür dileyerek bey oğullarının olduğu yere götürür. Serv-i Hıraman onlarla ilgilenmeyip nereye bakarsa baksın karşısında Kahramanın hayalini görmektedir. Behram Cebeli Ray şaha esir düşmüştür. Ray ona kendi hizmetine girmesi karşılığında Sind diyarını ona vereceğini söyler. Behram cevap vermez. Behramın karısı Çin Şahın'ın kızı olduğu için Behram'ın esir düştüğü haberini Şaha gönderir. Şah bu duruma çok üzülür. Behram'ın ne olacağı konusunda Ray şah öncelikle onu öldürülmesini ister ancak Serv-i Hıraman babasına bizden kıymetli birileri esir düşerse biz de onunla değiş tokuş yaparız diyerek öldürmekten vazgeçerler. Bunun üzerine Serv-i Hıraman babasına bunu ben saklayayım deyip. Behram'ı alıp otağına götürür yedirir içirir. Kahraman hakkında bilgi vermesi halinde onu serbest bırakacağını söyler. Behram Kahramanın hikayesini küçüklükten

olmak üzere anlatmaya başlar. Şahın emriyle Behramı arayan Gerdan Keşan ise Serv-i Hıraman'ın otağının arkasında saklanıp onları gözler Serv farkeder Gerdan Keşan'ı dayelere yakalatırıp getirtir. Gerdan Keşan kendini rebab çalan müzisyen olarak gizlesede Serv-i Hıraman onun Gerdan Keşan olduğunu bilür ve rebabıyla dertli bir hava çalmasını ister. Serv her ikisini de serbest bırakır. Ertesi sabah Serv-i Hıraman öyle savaşı ki Huşenk askerlerinden esir almadığı helak etmediği kimse kalmaz. Daha sonra Kahtaranla bir cenge tutuşur Kahtaranı alt eder. Kahramanda Hint askerlerini öldürmektedir. Her iki tarafında asker kayıpları artar. Ray şahın çağırdığı İsfendiyar Bahri askerleriyle gelir ve Ray için savaşımaya başlar. Kahraman ve Serv-i Hıraman yeniden savaşa tutşurlar. Kahraman Serv-i Hıramana iltifatlar eder. Ancak bir süre sonra Kahraman Serv-i Hıramana bizim seninle savaşmamız bitmez deyip savaşmayı bırakır.

Tekrar savaş davulları çalınır ve her iki tarafta kendi otaklarına çekilip birer durum değerlendirmesi yaparlar. Huşenk şah kızın savaşının çok kötü olduğunu Kahraman acımazsa işlerinin zor olduğunu söyler. Kahraman serverlere üzülp yorgunum deyip şahın divanından ayrılır. Ardından Gerdan Keşan Kahramanın yanına gelir içeri girer içeri girdiğinde Kahraman bir arslan suretine girer Gerdan Keşan bunu kimden öğrendiğini ve amacının ne olduğunu sorar. Kahramanda esir düşen seksen dört esiri kurtarmak için bu kılığa girdiğini söyler. Gerdan Keşan Kahramana bu yapmış olduğunun çok tehlikeli olduğunu kardeşini öldürdüğü İsfendiyar'ın Ray'ın yanında olduğunu söyler. Ray otağına döner serverlerle otururken İsfendiyarı görür Kahraman senin kardeşini öldürdü diye onu Kahramana karşı kışkırtır. İsfendiyar kızgınlaşarak Kahramanın işini bitireceğini söyler ve bunları işiten Serv-i Hıraman Kahramanın teline zarar verini mahvederim der. Ray emriyle büyük bir ateş yakılıp secde kılmaya başladılar. Kahraman ve Gerdan Keşan gizli bir yerden Ray şah ve divanını izlemeye başlarlar. Ateşten sesler gelerek Kahtaran ve diğer esirlerin kulluğuma geçirin geçmezlerse öldürün diye ses gelir. Ray secde kıldıkları ateşin emirlerini yerine getirmek için bütün esirleri ateşin yanına getirir. Ray onlara benim kulum olacaksınız kabul etmezsenizde öleceksiniz der. Onlarda kabul etmeyerek salavat getirip birbirleriyle helalleşmeye başladılar. Ray'ın işaretiyle cellatlar esirlerin üzerine giderken Gerdan Keşan ve Kahraman yetişerek cellatları vurmaya başladılar. Ardından Gerdan Keşan ve Kahraman helalleşip Hint askerlerinin ve cellatların üzerine bağırarak saldırmaya başladılar. Bu durumu izleyen

Serv-i Hıraman Kahramanı görünce gülmeye başlar. Kahraman bir çok askerleri kırarak esirleri kurtarır. Esirlerde Kahraman'ı görünce zincirlerini kırarak kurtulurlar. Serv-i Hıraman Kahramanın esirleri kurtarışını savaşıp dövüşmesini çok beğendiğini Kahramana varıp gitmesini söyler. Huşenk Şahta Kahraman'ın bağırmasından onun Hindilerle savaştığını anlamıştır. Kahraman esirleri alıp Şah'ın otağına gelir Şah bu duruma çok sevinir Kahraman'ı bağrına basar dualar edilir.

Ray şah bu duruma çok şaşırır İsfendiyar'a bu senin kardeşini öldüren Kahramandır diyerek esirleri senin gibi serverin önünden nasıl kaçırır der. İsfendiyar bu duruma çok sinirlenir İsfendiyar'ın sinirlendiğini gören Serv-i Hıraman nikabı altından güler. Bu savaşta kırılan otuz üç bin asker ateş yakılarak ateşin içine atılıp yakılmıştır .İsfendiyar iyice gazaya gelmiştir. Sabah olunca İsfendiyar Kahtaran ile çarpışır Kahtaran'ı büyük gürzlerle öldürecek iken Kahraman bağırarak oraya varır İsfendiyar sen kimsin diye sorar Kahramanda ben senin kardeşini öldürenim İsfendiyar inanmaz Kahraman olduğuna sonra Kahramanla savaşıp dövüşürken İsfendiyar'ı Kahraman öldürür. Serv-i Hıraman yine ona methiyeler düzer Kahraman düşmandan bu kadar övgü duymasına şaşırır.

Ray şah İsfendiyaarın ve bir çok askerin ölmesiyle korkmaya başlar. Durumu kızı Serv-i Hıraman ile paylaşır. Serv-i Hıramanda Huşenk şahla barışmasını ister. Ray Huşenk'in barışmayacağını söyler. Serv-i Hıraman barıştırma işini ben üstlenirim der. Bunun üzerine Serv-i Hıraman hemen Kahramanın yanına gider ve Kahraman'a babasının Şah'ın kulu olmaya hazır olduğunu ve onları barıştırması için yardım etmesini ister. Kahramanda Şahla konuşarak Serv-i Hıramanda Şah'ın huzuruna çıkararak durumu anlatırlar Şah durumu olumlu karşılayarak Ray Şah'ı kendi divanına çağırır ve onunla sohbet etmek istediğini hatta onunla Kabe-yi Muazzamayı da ziyaret edebileceklerini söyler. Şah ayrıca Hindistan şehrini Ray'a Sind şehrini de Serv-i Hıraman'a verir. Serv-i Hıraman daha sonra Ray-ı Hindin yanına dönerek Huşenk şahın onları affettiğini söyler. Ray-ı Hindi bu duruma çok sevinir. Ve barış için sevinç davulları çalınır. Serv-i Hıraman dayesinide alarak Kahramanın çadırı yakınına gelir. Orada Gerdan Keşan ile daye birbirlerini neredeyse tanımayıp helak edecekken birden birbirlerini tanırlar. Gerdan Keşan ziyaretin sebebini sorar. Sev-i Hıramanda gelme sebebim sensin der. Gerdan Keşan utanmasından sende bir hal var diyüp Serv-i Hıramanda Kahraman'a aşık olduğunu dayesi ve ondan başka kimsenin bilmediğini söyler. Gerdan Keşanda dayeye karşı

bir şeyler hissetmektedir ve Serv-i Hıraman bunun farkındadır. Ertesi gün Gerdan Keşan Serv-i Hıramanın ve Kahramanın durumlarını Huşenk şaha bildirir. Huşenk Şahta bu duruma çok mutlu olur. Kahraman'ın da aşık olduğunu anlayan Şah ona Serv-i Hıraman'ı istemek niyetindedir. Ardından her iki tarafta hazırlıklarını yapar. Ray-ı Hindi ve Huşenk Şah bir araya gelirler. Huşenk Şah'a Ray'ın geldiği haber verilir. Karşılıklı hediyeler verilir. Ray'ın yemek davetinden sonra Huşenk Şahta bir yemek daveti verirken dünyada eşi benzeri görülmemiş bir davettir. Kırk dört şah ve Kahraman-ı Katil paytahtında oturmuşlardır. Serv-i Hıramanın Ray Şahtan istenmesi söz konusu olmuştur. Kahraman utanıp orayı terk etmiş bir içki içmiş ve uykusu gelmiştir. Gerdan Keşan Serv-i Hıramanla tekrar konuşmak için onun otağına gider. Orada Huşenk Şah'ın saltanatıyla ilgili konuşup içki içerler. Gerdan Keşan'a Ezrak cadıyı sorarlar o da Ezrak cadı elinden çektiklerini onu yedi yıl kulan suretine soktuğunu anlatır. Cadıların onu bir adaya attıklarını adada ağaçların güldüklerini veya ağladıklarını gördüğünü deniz canavarlarının ağaçlar altında içki meclisi kurduklarını bile gördüğünü anlatır. Değişik bir canavar deve benzer denizin yüzünde kurulukta (karada) yürür gibi yürüdüğünü hisar kavmi ile bunlar arasında savaş yapıldığını gördüğünü anlatır. Hisar kavminden ölenleri götürdüler. Dev ve cadılardan ölenleri ise aralarında paylaştılar dev ve cadılar yediler. Zulmat kavmi ve derya kavmi arasında yedi gün savaş olur zulmat kavmi kalabalık olmasından dolayı derya kavmini yenip hisarları almıştır. Bu arada Gerdan Keşan cadıları görüp onlara yalvarıp ağlar ancak cadılar ona merhamet etmezler. Gerdan Keşanı oradan kovunca Attar cadının bir perisi gelip Gerdan Keşanı Attar cadıya götürür. Attarda Gerdan Keşan'a ders vermek için gelen şeytana gönderip bu büyüü onun daha iyi bildiğini kurtaramazsa yine yanına gelmesini söyler. Şeytanın yanına giden Gerdan Keşan'a şeytan insanlardaki tek dostunun Gerdan Keşan olduğunu söyler ve Ezrak cadıya çok kızar. Bir büyü okuyup Gerdan Keşan'ı kulan suretinden kurtarır. Gerdan Keşan şeytana sorar benim sana hiçbir iyiliğim olmadı ki sen bana iyilik edersin. Şeytanda der ki sen yeryüzünde nice hisarlar alıp nice sultanlar öldürdün bana yardımın dokundu bende seni bunun için kurtardım. Gerdan Keşan şeytana kendisinin talihinin nasıl olduğunu sorar o da perilerine Gerdan Keşanın talihine bakmalarını söyler. Gerdan Keşanın talihi iyidir ancak Huşenk şahın talihi sıkıntılı olarak görürler. Sonra periler Gerdan Keşan'ı ru' b-ı meskun alemine getirirler. Buradan sonra Serv ve daye gece geç oldu gidelim derler ve Gerdan Keşan'ın kulan olma hikayesi burada biter.

Ertesi gün Gerdan Keşan şahın huzuruna çıkar. Şahla konuşurken şah bugün kızı Ray-ı Hindiden isteyeceğini söyler. Gerdan Keşan bir tahminde bulunur Ray bugün sizi davet edecek diye. Biraz sonra Hindistandan gelen beyler Huşenk şaha Ray-ı Hind'in davetini iletirler. Huşenk Şahta bu daveti kabul eder. Serv-i Hıraman ve dehlü şehrinde uluları Şah'ın otağını bu şehir içinde yeşillik çok güzel bir yere taşırlar. Huşenk Şah bu mekana konar.

Ertesi gün Ray-ı Hindi Huşenk Şahı muhteşem bir törenle karşılar beylerin ve askerlerin üzerine altın ve mücevherler saçılır. Behram Cebeli, Kahraman, Gerdan Keşan gibi Şah'ın gözdelelerinde bu davette bulunmaktadırlar. Ray-ı Hindi Şah'ın atının ayağına altınlar saçar. Huşenk Şah'ın şerefine filler üzerinden türlü türlü mücevherler saçılır. Yemekler yenir çeşitli hediyeler verilir. Kahtaran, Gerdan Keşan ve Kahraman Huşenk'i tahta çıkarırlar. Ray-ı Hindi ülkenin tüm hazinelerini ve defterlerini Huşenk şah önüne koydurup kendi ve kızı kul anlamını taşıyan mendilleri boyunlarına taktılar. Huşenk şah emriyle o mendiller alınarak onlara kaftan ve taç verildi. İçkiler içildi sarhoş olundu. Oradaki hizmetçilere Huşenk Şah tarafından bahşişler hediyeler verildi. Huşenk Şah kızı bugün istemeyeyim Rayda sarhoştur dedi ve beylerle kızın istenmesinin ertesi güne bırakılması kararlaştırıldı.

Huşenk şah bin üç yüz yaşına girmiştir. Artık hiç düşmanı kalmamıştır. Hindistanı bile idaresi altına almıştır. Huşenk şah Hindistanda iken Diyar-ı Bağ-ı Gülistan sultanı Şehyal peri perilerle birlikte Huşenk Şah'a bir şikayet mektubu gönderir. Mektupta Huşenk Şahtan yardım istemektedir. Ekval devin elinde hem kardeşi hemde karısı esir düşmüştür. Oğlu Behram taş dönmüştür. Ekval dev günde on iki insan avlayıp yemektedir. Şehyal peri Ehl-i İslam perileri olduklarını Huşenk Şahın döneminde Ehl-i İslama zulüm yapıldığını söyler. Hem karısı hem oğlu, hemde kardeşi zor durumda olduklarını gönderdiği mektupta anlatır. Şah ve serverler bu mektuptan sonra Şehyal periye çok üzülürler. Kahramanda bu durumu oradayken duyar. Ve Şahtan izin alarak Diyar-ı Bağ-ı Gülistana gidip onu Ekval devide kurtarayım der Şahta onlara izin verir. Gerdan Keşan'ın hepsinden daha deneyimli olduğunu başından birçok olayın geçtiğini zor duruma düştüklerinde ona danışmalarını söyler. Gerdan Keşan, Kahtaran ve Kahraman yardıma gitmek için hazırdır. Huşenk hiçbir düşmanı kalmamış kendini eğlence ve içkiye vermiştir.

Periler Kahraman ve arkadaşlarını alıp götürmektedir. Kuh-ı Mihnete geldiklerinde periler yorulur. Burada konaklayıp uyumak isterler. Kahramanı taşıyan

peri onun cüssesi ve ağırlığı sebebiyle çok yorulduğunu söyler. Hepsi uyumaya başlar Kahramanın gözüne uyku girmez. Ortalığı inceleyen Kahraman orada bir kubbe görür. Kubbenin karşısındaki bir sütun vardır. Bu sütunun üstünde yazılar vardır. Tılsımları çözenin Suban Ser'i helak edip esirleri kurtarmasından ve kurtaran kişiye hediyeler konulduğundan bahseder. Kahraman tılsımları ve belalarını geçerek Karun Şahın yazdığı levhaya gelir. Levhada Karun Şah tılsımları kendisi tarafından düzenlendiğini anlatır. Burada Karun Şah'a kendinden bahseder ve burayı feth eden Kahraman-ı Katilin Suban Ser'i öldürüp sonrasında üç esiri kurtaracağı yazmaktadır. Keyani kemer ve yetmiş yedi türlü cevherden yapılmış gürz tılsımları çözdüğü için Kahramana hediye olarak verildi. Kahraman Suban Seri bulup güçlkle de olsa öldürür. Daha sonra bir zindana gelir burada esir olarak Ray-ı Hindi Serv-i Hıraman ve Behmen'i kurtarır. Ray-ı Hindi ve Serv-i Hıraman İsfendiyyarın ölümünden sorumlu tutan İsfendiyyarın babası Ray ve Servi kaçırıp hapsedirir. Behmene kim olduğunu sorunca Behmen Kamerruh'un doğumu ve Şehyal periyle dövüşerek evlenmesi Kamerruh'u Ekvalin kaırması Behramı da Suban Ser'in kaırması olaylarını Kahramana anlatır. Daha sonra esirlerle ilerleyen Kahraman su sığırı büyüklüğünde bir akrebinde tılsımını bozar ve yine bir zindan vardır. Bu zindanda on iki dev hapsedilmiştir. Burada dev Sehman ve diğer arkadaşları Kahramana bağlanır ve Kahramanda onları özgürlüğüne kavuşturur. Sehman deve Gerdan Keşan ve devleri bulmasını atı ve teçhizatını getirmelerini söyler Sehman gider. Bu arada Gerdan Keşan ve perilere bir canavar saldırır Gerdan Keşan bu beladan arkadaşlarını kurtarır. Kahramanı aramaya başlarlar bir türlü bulamazlar. Sehman Kahramanın yaşadığının haberini yüzüğünü getirerek verir. Behrama da Kahramanın dedesi ve ebesini kurtardığı haberini verir.

Ekval Şehyal periye saldırıp onu öldürmek istemektedir. Ekval perilerin kalesine saldırır. Ekval bunu hesaplayıp hisara girer ve perilere saldırmaya başlar. Sesler dünyayı almıştır. Kahraman da o yakınlarda bu sesleri duyar Sehaman'a sorar bu sesler nedir o da Ekval'in bağırma sesi olduğunu söyler. Kahramanda hemen oraya gider nusret kemeri ve gürzü de yanındadır. Kahraman bağırır ve bütün devler dışarı çıkıp ona bakarlar. Ekval kaçır gider. Şehyal peri ve perileri kurtulmuş olur. Bu arada Ekvalin dedesini Semendün yakalar adı İfrittir. İfritten Ekval'in nereye gittiğini öğrenirler ve daha sonra İfriti öldürürler. Ekval Kala-yı Cam Cihan Nümaya gitmiştir. Kuh-ı Billura gitmiştir. Şehyal'in karısı hala Ekval'in elinde esir ve burada

tutulmaktadır. Kahraman oraya gidip Şehyal'in karısını ve diğer esirleri kurtarmak için harekete geçecektir. Bu gidilecek yer çok uzak bir yerdedir. Devler oraya gitse gitse yuvası Bellur Kuçekte bulunan Murg-1 Ferman ismindeki kuşun gidebileceğini söylerler. Ertesi gün bir fil avlayan Kahraman karınını yarıp içine girip arkadaşlarının oradan gitmelerini söyler. Biraz sonra kuş o filin cesetini alıp yavrularına götürür yavruların önüne atar ve Kahraman filin içinden çıkar. Daha sonra kuş iki gün boyunca uğramaz. Burası gündüz çok sıcaktır. Kahraman kemendle aşağı inip suya girer gece ise çok soğuk olduğundan kuşların yanına siner. Kuş yavrularına bir ejderha musallat olur ancak Kahraman bu ejderhadan kuş yavrularını kurtarır. İki günün sonunda Murg-1 Ferman gelir ve yavruları aşağı bakmalarını söyler aşağıda bir ejderha ceseti vardır. Ayrıca aşağı suyun içinde Kahraman görülmektedir. Kuş yavruları o bizi kurtardı demesi üzerine Kahramanın yanına giden kuş onunla Arap diliyle konuşur. Kahraman durumu anlatır. Kuh-1 billura gideceğini onu oraya ondan başkasının götüremeyeceğini söyler. Kuşa sende benim yavrularımı kurtardın hizmetindeyim diyerek kuş Kahramanın hizmetine girmiş olur. Yavrularına ölü ejderha cesetini yedi günlük azık olarak koyar Kahramanı da yanına alıp yola çıkarlar. Sekizinci gün Diyar-1 Cam-1 Cihan Nümaya geldiler. Bu şehir Ekvalin kardeşi Attar devindir. Kahraman kuşa üç gün duralım daha sonra beni duruma göre Diyar-1 Gülistana götür der. Bu şehirde bir çarh sistemi vardır dışardan bir yabancı geldiği zaman öter ve yabancı birinin oraya geldiğini anlarlar. Kahramanda tam o şehirden içeri girdiğinde çarh ötmüştür. Kahramanın olduğunu anlamışlar onu buraya getirse getirse Murg-1 Ferman getirmiştir derler. Kahraman burada Ekval ve devleriyle savaşıyor. Kahraman devlerle çok süre savaşıyor. Yardımına Murg-1 Ferman gelir. Ardından Semendün de Kahramana savaşında yardımcı olur. Attar devin bir kızı vardır adına Mühin Erre (Mehin erre) derlerdi. Devleri hiç sevmez kendide dev asıllıdır ancak devleri bulduğu yerde öldürür. Zebaniler babasını hesaba çekerken kendisini de çekerler ve o günahlarına af diler onlarda affın karşılığında Kahraman ve Semendüne savaşında yardım etmesini söyler. Kız Kahraman Semendün ve Murg-1 Ferman ile devlere karşı savaşmaya başlar. Şehyalin karısı üç aylık yol olan Kuh-1 Kamerde bir hisara götürülmüştür. Attar Ramin kavmindendir hiçbir kılıç silah işlemez. Mehın Banu bunu Kahramana söyler. Kahramana Attarı ancak Ramin tılsımını bozduğunda öldürülebileceğini söyler. Ok ve yayı alıp yüzüğü parmağına takıp o ok ve yayla onun vurulmasıyla Attarın ölebileceği söylenir. O tılsımlı yüzüğün Gelesi cadı adında Mehın Banun'un halasında olduğunu ondan bunu

alacağını Kahramanın da Ramin tılsımında olan ok ve yayı alması gerektiğini söyler. Kahraman Ramin adasına gelir. Ve Ramin tılsımını dönen bir çarhdan çarhı bozarak alır. Mehin Erre ise Halası Kelesi cadıya onunla hoş sohbet edip onu kandırır ve onunla yatmak istediğini söyler o parmağındaki korunaklı yüzüğü tam koymuşken cadının boğazını kesip onu öldürür yüzüğü alır. Kahraman da bu arada Semendün ve Murg-ı Ferman ile devlerle üç gündür savaşmaktadırlar. Tılsımı bozup Attarı Öldürürler Behramın annesi ve diğer perileri esir oldukları yerden kurtarırlar. Daha sonra Diyar-ı Bağ-ı Gülistana gelip burada Şehyal peri ve karısının, Behramın dede ve ebesi hepsi hasret giderirler. Kahraman Gerdan Keşnala Huşenk şaha bir mektup gönderir. Murg-ı Ferman Gerdan Keşanı ve Semendünü rub-ı meskuna götürür mektubu verirler olup bitenleri anlatırlar sonra da Şah onlara bir mektup yazar. Kahramanın gelmesini ister. Kahraman da Diyar-ı Bağ-ı Gülistandan Şehyal peri ve diğer akrabaları ile Şahın huzuruna gitmek için hareket ederler. Ray-ı Hindi, Serv-i Hıraman, Mehin Erre, Şehyal, Kamerruh, on iki dev Şahın huzuruna gelirler. Şehyal şaha teşekkürlerini minnetlerini iletir. Kahraman ile Serv-i Hıramanın düğünleri yapılır. Düğünden sonra herkes şehrine geri döner. Huşenk Şah tahtı Kahramana bırakıp ahiret hazırlığı yapmak üzere Kabe-yi Muazzamaya gider kurbanlar keser bin üç yüz yaşına gelmiştir ve ahiret hazırlığı yapmaktadır. Huşenk Şah Hindistana gidince Menücehr Huşenk Şah'a kasteder. Huşenk Şah ordusuyla atası Helhelan'ın ordusu Menücehr ile savaşır ancak Huşenk Şah Menücehr tarafından yaralanır. Huşenk Menücehri öldürür. Ordusunu da Gerdan Keşan, Kahtaran ve Behram kılıctan geçirir. Yaralı olan Huşenk şah yerine Kahramanı geçirir. Diğer devlet nişanlarını da Kahtaran, Behram Cebeli arasında paylaşır ve vefat eder.

2. İMLÂ ÖZELLİKLERİ

2.1. İmlâ Özellikleri

Metnimiz yazılırken tamamiyle harekeli olarak kaleme alınmış olup bu da kelimelerin doğru ve kolay bir şekilde okunmasını sağlamıştır. Metnimizde Arapça ve Farsça kelimelerin imlasına uygun şekilde kullanılmıştır.

Türkçe kelimelerin imlasında bazı farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar iki farklı yazı geleneğinin²⁰ özelliklerini göstermektedir.

1. Uygur yazı geleneği

2. Arap-Fars yazı geleneği

1. Uygur yazı geleneği özellikleri şu şekildedir:

a. ünlülerin yazımda gösterilmesi:

ağmaşur	آقماشور	49a.10	görelər	گۆرلەر	181a.6
döndi	دۆندى	65b.1	yüzi	يۈزى	63a.7
oldı	اولدى	64a.5	tağa	طاغە	64b.11
idüb	ئىدۈب	67a.1			

b. Kalın sıradan sözcüklerin yazımında te (ت) ve sin (س) harfleri kullanımı:

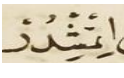
saçın	ساجىن	38b.4	saçdum	ساجدۇم	43b.4
sağın	ساقىن	44b.10	arasından	ارەسىندەن	53a.5
toz	توز	53b.11	dutub	دۇتۇب	58a.3
ağıtdı	اقتىدى	63b.1			

2. Arap-Fars yazı geleneği

a. Ünlülerin yazılmaması bunun yerine ünlülerin hareke ile desteklenerek yazılması:

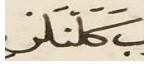
biraz	بىرەز	28b.6	içmege	ئىچمەگە	212b.10
-------	-------	-------	--------	---------	---------

²⁰ Mecdut Mansuroğlu, “Eski Osmanlıca” (çev. Mehmet Akalın) Tarihi Türk Şiveleri, Ankara, 1988, s.247-276.

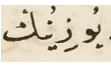
itmişdür 42b.10

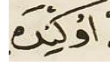
beñzi 221b.1

anlaruñ 222b.8

gelenler 52b.4

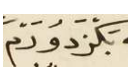
b. ñ nazal n yazımı için ك harfinin kullanılması

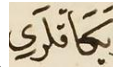
yüzinüñ 43b.5

öñinde 44a.9

diñ 48b.10

erüñ 81a.3

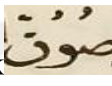
beñzedürem 94b.9

yañaqları 87a.1

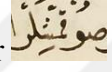
c. Kalın sıradan kelimelerde ص harfinin kullanılması:

şaç 42a.8

şol 53a.11

şovuk 147b.11

şanma 250b.2

şokmışlar 161b.11

d. Arap alfabesinde ç چ ve p پ harflerinin olmaması yerine c ج ve b ب harflerinin kullanımı:

ağaclar 61b.6

bir kaç 79a.11

sacı 82a.4

acub 111b.7

acalum 159b.4

ac 207a10

arayıbda 105b.10

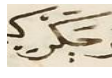
geyüb 3a.3

heb 142b.7

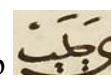
bezeyüb 212b.9

Farsça bulunan چ چ ve پ پ harflerinin Türkçe kelimelerde de kullanılması:

çaldı 14a.5

çeker 137b.8

çalqandı 100b.7

çalap 130a.7

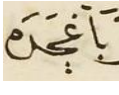
yaprağı 51a.11

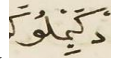
toplar 114a.2

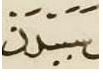
köpri 156a.8

kapladı 239b.6

e. Eklerin kelime tabanından ayrı yazılmaması:

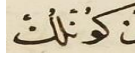
bağçede 4b.11

giyimli 13b.5

sebebdan 172b.4

tırur 174a.1

yoldur 219a.4

günlük 45b.6

2.2. Ünlülerin Yazılışı

Metinimizde “a, e, ı, i, o, ö, u, ü” ünlüleri kullanılmış olup bu kullanımlarla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

2.2.1. “A” Ünlüsünün Yazımı

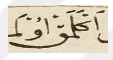
a ünlüsü kelime başında medsiz elifle (l) yazılmış ve üzerine hareke konularak desteklenmiştir. Metinden örnekler şöyledir:

anı 1b.7

andan 2b.7

alalar 4b.1

altmış 11a.11

añlamak 12b.4

ayaçlı 14a.1

añdı 27b.2

ağladı 32a.7

ayru 36a.1

aķmıř 39b.11

ağacur 43a.4

avuc 43a.10

aķmařur 49a.10

añsızdan 80b.1

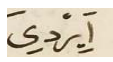
acılıb 96a.5

ayrılıb 104b.1

ağ 110b.3

acub 111b.7

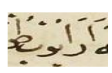
aletli 120b.5

ayırđı 163b.6

atar 177a.3

aydur 244a.3

aķar 250a.1

arayub 260b.8

Kelime başında medli elifle (l) yazılan örnekler:

ay 35b.5

at 38a.4

al 42a.9

anası 47b.1

aķ 55b.2

az 79a.3

acılıb 96a.5

açuk 137b.7

ayu 165a.1

aşıla 248a.1

açıldı 249b.10

Kelimenin sonunda a harfini vermek için (l) elif veya he (ه) kullanılmıştır:

adına 3b.4	atasına 7a.2	aralarında 12a.10
aşağa 25b.4	ağa 33b.3	ağaca 43a.3
otağa 46b.9	yarağında 47a.6	taşra 47b.11
ķona 48a.9	ķuyruğına 49a.4	boynına 50b.8
tağa 51a.2	anca 52a.2	yağa 52b.8
şonra 55a.3	ortada 57a.10	yatanlara 59b.5
ķomaya 60b.2	yıķa 78a.5	almağa 87a.7
arayıbda 105b.10	arķasına 114a.10	ata 190b.11
ana 190b.11		

2.2.2. “E” Ünlüsünün Yazımı

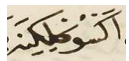
Kelime başında “e” ünlüsü yazımı üstünlü elif (ل) ile yazılmıştır:

eyleyen 1b.4	elinden 5b.7	er 7a.7
eyü 19b.3	erkek 29b.5	eylugin 35b.8
elli 130b.5,	egilüb 155a.8	ecelsiz 164a.4
evler 179b.3	egdün 212b.5	egreyüb 215b.3
eglendüğüm 216a.11	eyledim 240a.5	esenledün 253a.9

Kelime başında medli elif ile (ل) yazıldığı örnekler:

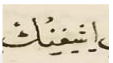
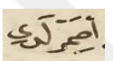
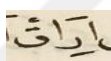
elbet 182b.6

Kelime sonunda he (ه) hareke ile desteklenerek yazılmıştır:

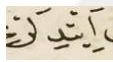
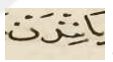
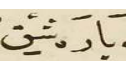
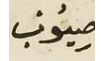
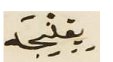
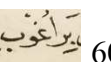
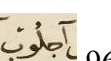
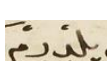
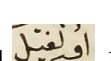
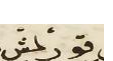
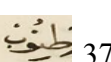
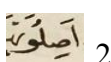
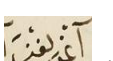
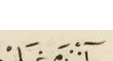
içre 1b.7	eyle 2a.3	etdürmeye
223b.9		
sebeble 3b.10	eline 5a.4	eteginde 5a.7
eksükligine 119a.10		

2.2.3. “I” Ünlüsünün Yazımı

Kelime başında harekeli elif (ا), elif ye (اِ) ve harekeli olarak yazılmıştır:

ışığınuñ 18a.2	ıltıdı 18a.3
ışmarladı 72a.10	ıraķ 137b.10

Kelime ortasında “ı” ünlüsünün yazımında bazı yazımlarda harekeli, bazı yazımlarda ise harf hareke ile desteklenerek yazılmıştır:

varış 2a.2	kıla 2a.3	varın 2a.7
ayıtdılar 4a.5	yanından 4a.7	kolına 14a.4
yaraşık 24b.10	kılub 27b.9	şıyub 30a.10,
yıkılınca 45b.5	bırağub 60b.8	çık 71b.3
açılıb 96a.5	yıldırım 101b.1	olğıl 115a.6
kızıl 117a.1, 131a.5	kınlarına 128b.9	kıvrılmış
tınub 37b.10	bakmışdılar 151a.4	aşılı 219a.11
ağırlığınca 162b.6	yanındağılar 221b.2	çıķıla 226b.11

Kelime sonunda “ı” ünsüzü yazımı için ye (ی) harfi kullanılmıştır. Metin harekeli olduğu için kelime sonunda “ı” ünsüzü yazımı (ی) şeklinde gösterilmiştir:

aldı أَلَدِي 2b.6

oğlu اَوْغَلِي 3b.1,

atası اَتَسِي 5b.1

şığırı صَغَرِي 6a.4

yıkıldı يَغْلَدِي 10a.7

şamarları طَمَرَكِي 15b.10

yatmışdı يَأْتَشْدِي 19a.3

ayağı اَيَغِي 20b.4

atağı اَتَغِي 21a.5

kıızı قَزِي 28b.1

tırnağı طَرْنَجِي 49a.10

tağıtdı تَغْتَدِي 75b.9

kılıcı كَلِجِي 80b.6

şamarı طَمَرِي 102b.5

kırıldı قَرَلَدِي 113b.5

kapucı قَبُوعِي 125b.7

toğı طَغَرِي 154b.1

boyı بُوِي 204a.6

bozdu بُوَزْدِي 220a.1

kılımı قَلِي 222b.8

2.2.4. “İ” Ünlüsünün Yazımı

Kelime başında “İ” ünlüsünün yazımında elif (ا) harekeli elif (إ) elif ye (ي) ile yazılmıştır:

işün اِشُنْ 2a.5

işleyesiz اِشْلِيَهْ سَز 4a.5

iletđي 6b.10

işidicek اِشِيدِجَكْ 7b.9

ilerü اِلِرُو 9b.1

irince اِرِنْجِه 9b.10

ikisin اِكِسِنْ 11a.4

incinüb اِنْجِنُوبْ 16a.3

irüb اِرُوبْ 16a.4

irişdük اِرِشْدُكْ 20b.4

içinde اِچِنْدِه 23b.11

indiler اِنْدِيلِرْ 24b.2

ikileyin اِكْلِيَيْنْ 26b.11

idinmiş اِيدِنْشِ 29b.2

iñildü اِنْجِلْدُو 32a.6

içdi اِچْدِي 36a.7

içine اِچْنِه 37b.9

ideydük اِيدِيدُكْ 40b.4

irkek اِرْكِكْ 44a.3

içmişken اِچْمِشْكَنْ 44b.4

irtesi اِرْتَسِي 47b.7

ic اِجْ 59a.11

içerü اِچْرُو 59b.3

il اِيلْ 62b.5

iyü اِي 66b.7

iñüledi اِنْجِلْدِي 70b.1

ilerü اِلِرُو 119b.5

isteye اِسْتِيَه 121b.3

işidüb اِشِيدُوبْ 234b.1

iñildin اِكْلِيدِنْ 253a.5

Kelime ortasında “i” ünlüsünün yazımında kesreli ye (ی) ile yazılmıştır:

kişiler	کیشلر	1b.9	yetişdürdiler	یتیشدردلر	3b.11			
berkitmiş	برکیتیش	6a.1	dilerlermiş	دیلرلریش	7a.10			
birbirine	بیربیرینه	10a.2,	biç	بیچ	10b.6,	yirlü	ییرلؤ	20a.5,
indiler	اندیلر	24b.2	gizlü	گیزلؤ	26b.5	yürüdüm	یورؤدؤم	34b.6
hic	هیچ	38a.9	sekizinci	سکیزینچی	48a.10	bil	بیل	52a.5
bindiler	بندیلر	52b.4	yil	ییل	60b.11	yimek	یمک	239b.1
git	گیت	244a.7	dönişinden	دوئیشندن	248b.6			

Kelime sonunda “i” harfinin yazımında ye hareke (ی) (ِ) ile desteklenerek yazıldığı görülmektedir:

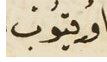
dinildi	دیلدی	1b.9	yüzi	یوزی	2a.7	yiri	ییری	2b.6
didi	دیدی	4a.5	irmişdi	ارمیشدی	17b.8	bilişdi	بیلیشدی	22a.3
gözi	گوزی	22a.8	dirildi	دیلدی	23a.9	yigidi	ییکیدی	23a.11
virdügi	ویردؤگی	28a.2	eylügi	ایلؤگی	35b.10	dişi	دیشی	44a.3
silkindi	سیلکیدی	50b.9	ögdiki	اؤگدیکي	93a.6	dizildi	دیزیلدی	111b.3

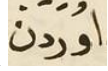
2.2.5. “O” Ünlüsünün Yazımı

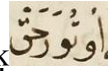
“O” ünlüsünün yazımında elif vav (و) harfi ötre ile desteklenerek yazılmıştır:

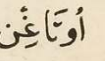
Kelime başında “o” (و) ünlüsünün yazımı:

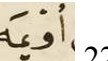
ol	اول	1b.9	on	اون	5a.9	orta	اورته	13a.10
oturub	اوتوروب	20a.1	otuz	اوتوز	24b.8	oluben	اولوبن	35a.9

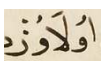
oқыub 36b.11

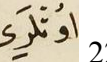
oradan 43b.9

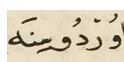
oturacaқ 64a.5

oтағын 124b.6

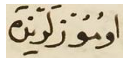
oyma 224b.6

olavuz 151b.11

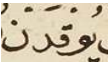
otları 228a.7

ordusına 235b.3

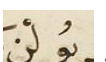
ortalıқда 133a.11

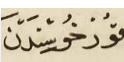
omuzlarında 131a.11

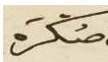
Kelime içinde o harfinin kullanımı ötre (و) ile ya da (و) vav harfi ile yazılmıştır:

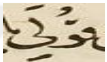
yokdan 1b.5

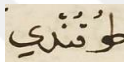
yohsa 2a.4

yolın 2a.5

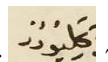
қорғусından 5a.11

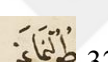
sonra 3b.1

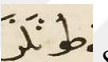
қолы 22a.9

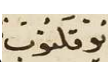
тоқұнды 10a.6

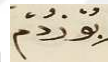
тоldı 17b.4

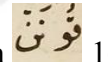
geliyorur 22b.4

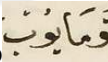
толанмаға 32a.5

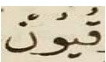
тонлар 85a.7

yoklayub 80b.10

bozdum 159a.11

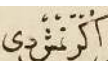
қонан 162a.9

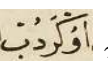
қомayub 138b.3

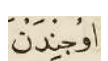
қoyun 202b.6

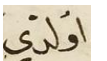
2.2.6. “Ö” Ünlüsünün Yazımı

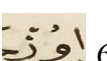
Kelime başında elif ve vav (و) ile ötreli elif ile yazılmıştır:

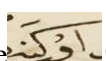
öğretmişdi 3b.9

öğredüb 3b.10

öcinden 4a.3

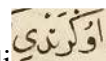
öldi 5a.5

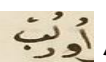
öz 6b.8

öñüne 9a.1

öñünce 9a.7

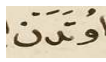
örtülü 25a.2

öğrendi 51b.10

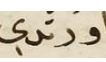
örilüb 52a.3

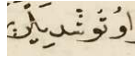
öñçe 70b.1

öpdi 83a.11

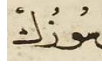
öteden 102a.10

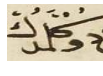
öñreyüb 177a.9

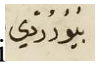
örtıdı 239a.7

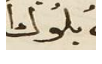
ötişdiler 197b.9

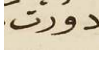
Kelime içinde ö harfinin kullanımı ötre (.) ile ya da (و) vav harfi ile yazılmıştır:

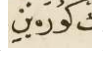
sözün 2a.9

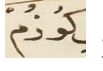
dökülmedük 5b.8

böyürürdi 6a.6

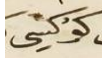
bölük 8b.5

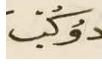
dört 11a.3

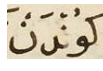
göreyin 14b.3,

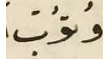
gözüm 21a.8,

döşine 57b.1,

gögsi 76a.10,

dögüb 106b.4

gönden 125a.11

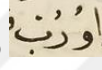
ötüb 131b.9

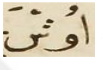
bögrine 155a.5

2.2.7. “U” Ünlüsünün Yazımı

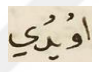
Kelime başında elif ve vav (و) ile ötreli elif ile yazılmıştır:

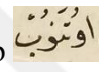
unutdurdı 5b.2

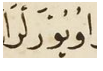
urub 7b.9

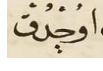
uş 12a.1

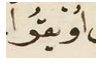
uyanmağa 15b.11

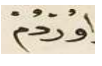
uyudı 18a.4

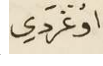
utanub 27a.5

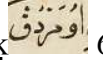
uyurlar 35b.6

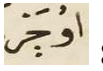
uçduķ 37a.3

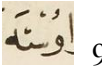
uyķu 42b.6

urdum 44a.9

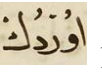
uğradı 49b.3

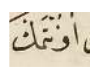
umarduķ 64a.11

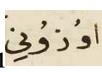
uçar 85a.7

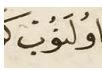
usta 94b.5

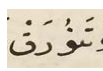
ucunub 109a.9

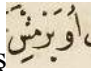
urduń 110a.2

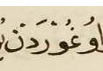
unutmań 112a.11

uzunı 113b.9

ulanub 114a.8

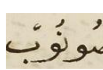
utanuraķ 124a.7

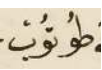
uyarmış 148b.11

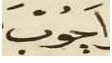
uğurdan 205b.1

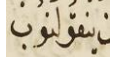
Kelime içinde u ünsüzünün yazımı ötre (.) ile ya da (و) vav harfi ile yazılmıştır:

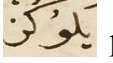
anuń 1b.9

şunub 6a.2

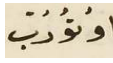
tutub 7a.3

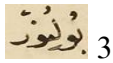
açub 8a.10

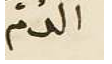
yanķulanub 10a.5

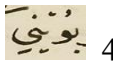
yaluņuz 12a.4

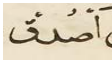
şuçuņ 15a.2

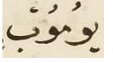
oturub 25b.9

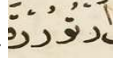
bulunur 33b.7

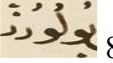
aldum 35b.3

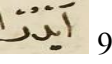
boynı 49a.6

aşduķ 60b.1

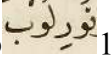
yumub 61b.8

arturur 67a.6

buluruz 84a.6

aydur 90a.3

şalını 127b.9

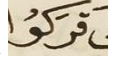
ķurılıb 133b.1

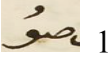
yunub 147b.7

Kelime sonunda “u” ünlüsünün yazımında vav (و) veya ötre (ُ) kullanılmıştır:

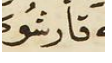
işbu 6b.3

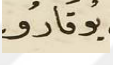
ayaķlı 14a.1

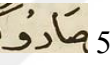
ķaraņı 17b.9

şu 18a.1

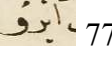
ķapı 24b.2

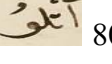
ķarşu 24b.3

yūķaru 45b.5

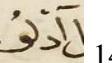
şaru 53a.9

başlı 70a.10

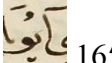
ayru 77b.11

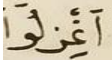
atlı 80a.5

yapı 131a.7

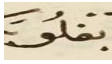
adlı 148a.4

bağlayı 151a.11

ayu 165a.1

ağızlı 197a.4

bu 221b.8

bağlı 224b.10

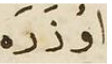
2.2.8. “Ü” Ünlüsünün Yazımı

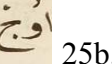
Kelime başında “ü” ünlüsünün yazımında elif vav (و) ya da ötreli elif ile yazıldığı görülmektedir:

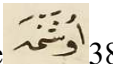
üreyüb 3a.6

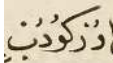
üç 4b.3

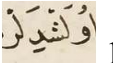
üstüne 7b.5

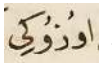
üzere 9b.2

üç 25b.9

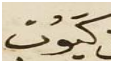
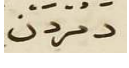
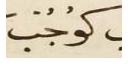
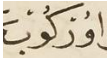
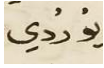
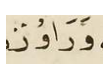
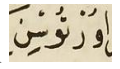
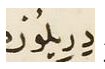
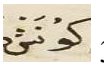
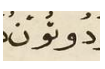
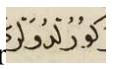
üşenme 38a.9

ürküdüb 76a.5

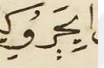
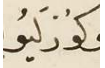
üleşdiler 133a.8

üzügi 157b.10

Kelime içinde ü harfinin kullanımı ötre (ُ) ile ya da (و) vav harfi ile yazılmıştır:

senüñ 2a.5	geyüb 3a.3	yeyüb 92a.8
dökülmedük 5b.8	demürden 5b.11	gülüb 7b.10
gücüb 8a.9	gürleyü 10b.8	ürkü 10b.8
yürüdi 17a.6	bizüm 18a.7	varavüz 22a.9
örtüsün 25a.9	dirilevüz 30b.8	güneş 32a.5
dütünün 37a.6	yüregüm 39a.2	gürüldüler 248a.10

Kelime sonunda “ü” ünsüzü için vav (و) harfi kullanılmıştır:

dögindü 16a.3	eyü 19b.3	yirlü 20a.5
içerü 24b.4	sözlü 26a.8,	gözlü 26a.8,
diyü 43a.10	yüzlü 72a.1	kendü 75b.10
gürleyü 114a.9	ilerü 117a.2	gizlü 122b.10
girü 123b.3	berkilü 125a.11	dürlü 157a.3

2.3. Ünsüzlerin Yazımı

Metnimizde kullanılan ünsüzler b, c, ç, d, đ, f, g, ğ, h, ħ, ĩ, k, ķ, l, m, n, ŋ, p, r, s, ş, ş, t, ı, v, y, z, z, ž, ž) şeklinde olup ünsüzlerin yazımıyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

2.3.1. “B” ve “P” Ünsüzlerinin Yazımı

Kelime başında “b” ünsüzü yazımında (ب) harfi kullanılmıştır:

budur 2b.2	birle 3a.3	baţman 5b.10
baķır 14b.2	biñ 18a.9	büyüdüm 20b.10

boynum بُونُيْم 40a.8

batıra بَاتِرَا 50a.5

bağrına بَغْرِنَا 67b.11

bildüğüm بِلْدُغُوم 74b.7

bağ باق 80b.1

buluşmuş بُولُشْمُش 85b.1

barmak بَرْمَق 96b.7

başdı بَصْدِي 110a.11

biş بِيش 114b.10

benzetdün بَكَزْدُك 175a.2

budağın بُدَاغِن 177a.3

boş بُوْش 192a.7

burnı بُونِي 194a.2

benzi بَكْزِي 221b.1

buluben بُولُون 237b.5

begleri بَكْلَرِي 239a.1

bekleyeler بَكْلَيَلَر 210b.8

Kelime ortasında “b” (ب) ünsüzü yazımı:

dibinde دِيْبِنْدَ 39a.11

gibi گِيْبِي 39b.10

kıblan قَبْلَان 60b.5

kalıbına قَالِبِنَا 75b.8

arayıda اَرَايِي 105b.10

kalıblu قَالِیْلُو 123b.8

toğolu طُوْطُولُو 157b.2

ebeğ اَبَلَك 180a.3

tabaklar طَبَقْلَر 238b.11

Kelime sonunda “b” ünsüzü yazımı:

geyüb گِيُوب 3a.3

üreyüb اُورُوب 3a.6

berkidüb بَرَكِيدُوب 5b.11

bağub بَاقُوب 9a.11

kılub قِلُوب 27b.9

ürküb اُورُكُوب 48b.8

kaşıyub قَاشِيُوب 91b.8

kırub قِرُوب 116a.11

açub اَچُوب 125a.8

sebeb سَبَب 130a.7

heb هَب 142b.7

yunub يُونُب 147b.7

çeküb چَكُوب 148b.11

gerüb گِرُوب 157b.2

ağırub اَغْرُوب 187a.4

boğazlayub بُوْغَزْلَايُوب 199a.3

kükreyüb کُکْرِيُوب 205a.9, bezeyüb بَرَزِيُوب 212b.9

tırub تُوْرُوب 230b.6.

Kelime ortasında “p” (پ) ünsüzü yazımı:

kapıdalar قَبْدَار 5a.1	kopdı قَوْدِي 16b.4	toprağına طَبْرَغِنَه 20b.4
kapmışlar قَبْشَكْرَو 21a.4	yapdı يَپْدِي 35a.1	öpdüm اَوَيْم 35b.8
kopan قَوْبَن شَاه 36a.5	kaplan قَبْلَان 38a.6	depelerdüm دَپَرْدُم 41a.4
koparur قَوْبَرَن 43a.4	yaprağı يَپْرَغِي 51a.11	tapucı طَابُوجِي 74b.5
toplar طَوْبَلَن 114a.2	küpe كُوبَه 123b.7	köpri كُوبْرِي 156a.8
yapışdı يَابِشْدِي 170b.7	köpükler كُوبُكَلَر 177a.1	deprendi دَپَرْنْدِي 223b.10
kapladı قَبْلَدِي 239b.6	depe دَپَه 255a.2	

Kelime sonunda “p” (پ) ünsüzü yazımı:

kapup قَبُوب 6b.5	yapup يَپُوب 40a.8	çıkup چَقُوب 52a.3
çeküp چَكُوب 61a.1	geçüp گَچُوب 85a.9	depeme دَپَه 94a.9
öpüp اَوُوب 233b.11	açup آچُوب 200b.9	gelüp گَلُوب 235a.7

Kelime ortasında “b”(ب) ünsüzü yerine “p” (پ) ünsüzü kullanıldığı da görülmektedir:

çapuk چَاپُك 105a.9

Kelime sonunda “p” (پ) ünsüzü yerine “b” (ب) ünsüzü yazımı:

kapub قَبُوب 13b.10	yapışub يَپِشُوب 75b.9	depredüb دَپَرْدُوب 93a.7
idüb اِيْدُوب 121a.1	yapınub يَپِیْنُوب 222b.1	

2.3.2. “C” ve “Ç” Ünsüzlerinin Yazımı

“c” ünsüzü yazımında (ج) harfi kullanılmıştır:

Kelime başında “c” (ج) ünsüzü yazımı:

ceng جَنك 10b.5

canavar جَانَوْر 14a.4

cigerlerin جِغَرَلَرِن 21a.10

cekişdiler جَكْنَدِلَر 102a.1

Kelime ortasında “c” (ج) ünsüzü yazımı:

қadarca قَدَرْجَه 7b.10

güçüb كُؤْب 8a.9

önce اَوْنَجَه 9a.5

göricek كُورِيَك 10a.8

ince يِنَجَه 12a.4

dilince دِلِنَجَه 13a.1

incinüb اِنَجِنُوب 16a.3

gice كِيَجَه 17b.2

virici وِرِيَجِي 33b.9

acıyub اَجِيُوب 34b.4

şancılar شَانَجِلَر 37a.7

anca اَنَجَا 52a.2

gözciler كُوزَجِلَر 52b.1

қucub قُؤْب 59b.1

ucunub اُوْجُونُوب 109a.9

acub اَجُوب 111b.7

қamcı هَمَجِي 111b.10

acalum اَجَلَم 159b.4

қarcaşdılar قَرْجَشْدِلَر 182a.7

urduқca اُورْدُوْجَه 218b.1

geldükce تَكْدِكْجِه 227b.8

Kelime başında “ç”(چ) ünsüzü yerine “c”(ج) ünsüzü kullanımı:

cizüb جِرُوب 37b.1

cift جِنْت 123b.7

Kelime sonunda “ç” (چ) ünsüzü yerine “c” (ج) ünsüzü kullanımı:

üç اَوْج 25b.9

ağac اَغَاچ 33a.3

hic هِيچ 38a.9

güç كُؤْچ 41a.5

avuc اَوُوح 43a.10

қulac قُولَاچ 57a.7

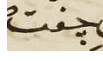
ic 59a.11

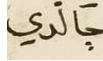
bir kaç 119b.4

ac 162b.4

Kelime başında “ç” (چ) ünsüzünün yazımı:

çeküb 5b.3

çift 6a.3

çaldı 14a.5

çıkdı 16b.10

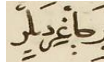
çek 21b.9

çirkin 46a.4

çözüldi 70a.10

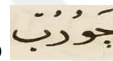
çeken 95b.10

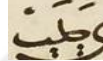
çalğandı 100b.7

çağırdılar 101b.1

çekmesen 109b.11

çığsayub 114a.2

çevürüb 114a.3

çalap 130a.7

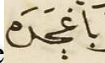
çomak 138b.1

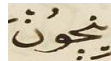
çıkarub 195b.8

Kelime içinde “ç” (چ) ünsüzünün yazımı:

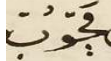
içre 1b.7

çok 3b.6

bağçede 4b.11

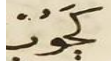
niçün 6b.9

niçe 7a.6

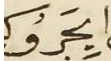
kaçub 7a.9

açub 8a.10

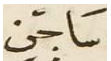
şuçun 15a.2

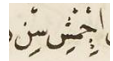
geçüb 16b.7

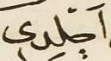
kaçan 21b.6

içerü 24b.4

uçduk 37a.3

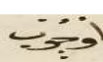
saçın 38b.4

içmişsin 40b.5

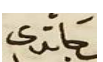
açıldı 40b.9

öñçe 70b.1

biçik 97b.1

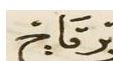
uçub 144a.6

aç 165b.10

çatdı 227a.3

Kelime sonunda “ç” (چ) ünsüzü yazımı:

üç 4b.3

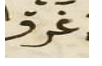
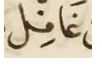
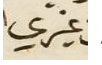
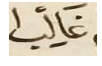
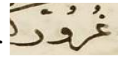
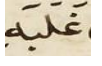
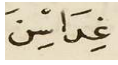
bir kaç 18b.5

güç 48a.6

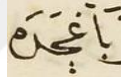
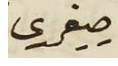
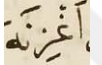
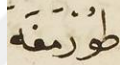
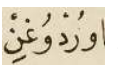
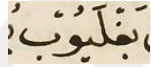
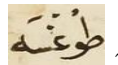
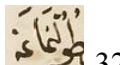
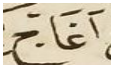
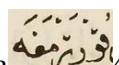
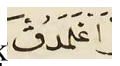
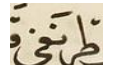
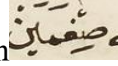
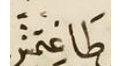
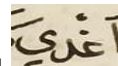
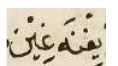
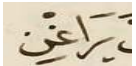
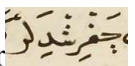
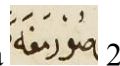
2.3.3. “ğ” Ünsüzünün Yazımı

Kelime başında “ğ” ünsüzünün yazımı:

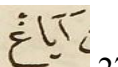
Kelime başında “ğ” (غ) harfinin Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin yazımında kullanıldığı görülmektedir.

ğayret		33b.3	ğark		66a.4	ğāfil		73b.11
ğayrı		77a.4	ğavğa		88b.5	ğurāb		130a.4
ğālib		150b.9	ğurur		152a.4	ğalebe		242b.3
ğıdāsın		255b.5						

Kelime ortasında “ğ” (غ) ünsüzü yazımı:

oğlu		4b.10	bağçede		4b.11	şıgırı		6a.4
ağzına		9a.4	turağa		9b.7	urduğın		11a.3
bağlayub		18a.9	ayağı		20b.4	olğıl		21a.9
bağrına		25a.8	toğsa		31b.11	tolanmağa		32a.5
ağac		33a.3	qurtarmağa		43a.1	tağılan		51b.8
ağlamadık		45a.10	tırnağı		49a.10	şığmayan		61a.7
tağıtmış		79a.3	ağdı		103a.7	yığnağın		143b.5
yarağın		152a.8	çağrışdılar		232a.5	şormağa		258b.2

Kelime sonunda “ğ” (غ) ünsüzü yazımı:

tağ		8a.7	ayağ		27b.3	ağ		110b.3
-----	---	------	------	---	-------	----	---	--------

Kelime başında “g” (ك) ünsüzü yazımı:

geyüb گُیُوب 3a.3

gelüb گُلوُب 3b.8

getürüb گُتُورُوب 5a.7

gözi گُزُی 6a.10

görüb گُورُوب 7a.6

gögsin گُوکُسن 9a.7

gerüb گُروُب 9a.7

görgil گُورُغُیل 15a.4

gürüldüsin گُورُلدُوسُن 16b.7

gönderüb گُوندُروُب 19a.6

gice گُیجِه 22a.11

görişüb گُورُشُوب 24b.6

geçürmek گُچُورُمُک 33a.10

gülüb گُوب 40b.4

gökler گُوکُلَر 49a.3

geçmeyüb گُچُومُیُوب 49b.6
75b.7

gözedüb گُوزُدُوب 62b.10

göninden گُونُندِن

gibi گُی 97b.6
124b.5

gürleyüb گُورُلُیُوب 99a.10

giñ گُینک

gölgede گُوکُده 137b.8

Kelime ortasında “g” (ک) ünsüzü yazımı:

egnine اُگُنه 3a.4

begendi بَگُندی 14b.6

urmagı اُورُمُگی 16a.4

yigit یَگُت 23a.7
37b.6

irdügi اُیرُدُوی 31b.4

ögredeyim اُؤُگُردُیم

yüregüm یُورُگُم 39a.2

ögürdi اُؤُردُی 44b.9

eylugin اُیلُوکُن 118b.9

içmege اُچُمُگِه 212a.10

2.3.4. “D” Ünsüzünün Yazımı

Metnimizde “d” ünsüzünün yazımı için (د) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “d” (د) ünsüzü yazımı:

diñleyenler دِڭلِينلَر 2a.10	dibinde دِينَدَ 8a.11	didi دِيدي 10b.3
deprendi دېپرېندې 15b.10	degdi دېځي 16a.9	durdılar دۈردېڭلَر 24b.7
düzilüb دۈزۈلۈپ 33a.12	düşdükleyin دۈشدۈڭلېڭ 39a.6	dütün دۈتۈن 40b.9
deñiz دېڭز 49a.1	diñlerdi دېڭلَردي 94a.5	değişüb دېڭشۈپ 100a.4
dizildi دېزېلدى 111b.3	dönmiş دۈنۈش 122b.6	dinüb دېنۈپ 139a.9
düzme دۈزْمَه 155b.4	delüb دۈلۈپ 161b.10	delük دۈلۈك 162a.1
damarından دېمرزىن 197a.5,	depredüb دېپرېدۈپ 198b.4,	dayağ دېياغ 237a.7,
döşenmiş دۈشېنىش 211b.1	dedesi دېدەسى 250b.11	devşürüb دۈشۈرۈپ 254b.5
dirligümüzden دېرلېگۈمۈزىن 253b.1	devşürüb دۈشۈرۈپ 254b.5	

Kelime ortasında “d” (د) ünsüzü yazımı:

öğredüb اۈڭرېدۈپ 3b.10	beslediler بېسلىدېلَر 5a.8	unutdurdi اۈنتۈردى 5b.2
iledürler اېلدۈرلَر 28b.10	nidelüm نېدلۈم 36b.9	gitdükden كېتدۈكدن 37b.10
çatırdısın چېتېرىسېن 43a.4	urduğın اۈردۈڭىن 103b.10	yidiler يېدىلَر 133a.8
andan آندىن 158b.5	қondılar قۈندىلَر 211a.11	nitdügin نېتدۈگىن 226a.11
şordılar شوردىلَر 243a.8	қodı قۈدى 245a.6	yılduzlar يېلدۈزلَر 248a.9
қıldum قېلىم 260b.6		

Kelime sonunda “d” (د) ünsüzü yazımı:

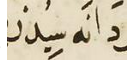
yigid 22b.3

Günümüz türkçesinde kelime başında kullanılan “t” (ت) ünsüzü yerine metinde bazı kelimelerde “d” (د) ünsüzü kullanılmıştır:

ditredi 51a.11

dutdı 56b.6

dürlü 175b.6

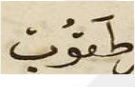
danesidür 186b.8

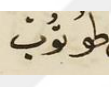
2.3.5. “T” Ünsüzünün Yazımı

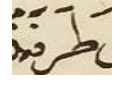
Kalın sıradan kelimelerde t(ط) ince sıradan kelimelerde t(ت) kullanılmıştır.

“ط” (ط) Ünsüzünün (ط) yazımı

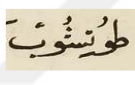
Kelime başında t(ط) ünsüzü yazımı:

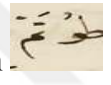
taşub 6a.5

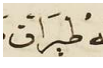
tutub 6a.6

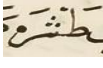
tarafda 24a.4

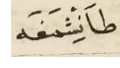
taş 28a.8

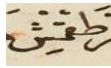
tutışub 37a.6

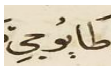
tutam 40a.9

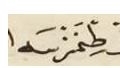
toprak 42a.8
58a.5

taşra 47b.11

tanışmağa

tağmış 72a.11
122a.9

tapuçı 74b.5

tanımazsa

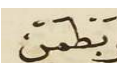
tınub 137b.10
233a.10

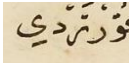
tutar 147b.9

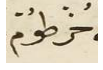
tanışıvirsin

tabaklarıla 238b.11

Kelime ortasında “t” (ط) ünsüzü yazımı:

batman 5b.11

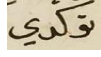
kurtardı 34b.7

hortum 131b.6

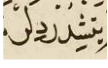
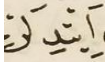
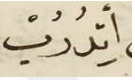
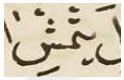
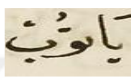
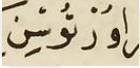
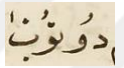
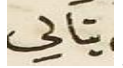
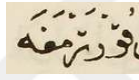
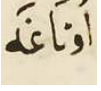
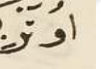
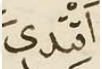
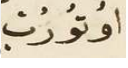
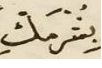
“t” (ت) Ünsüzünün Yazımı

İnce sıradan kelimelerin yazımında kullanılmasının yanı sıra kalın sıradan kelimelerin yazımında da kullanılmaktadır. Her iki kullanıma ait örnekler şöyledir:

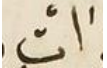
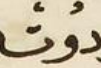
Kelime başında “t” (ت) ünsüzü yazımı:

Türk 50a.1 tiz 67a.10 tündi 248a.4

Kelime ortasında “t” (ت) ünsüzü yazımı:

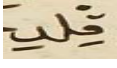
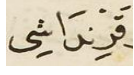
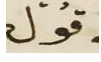
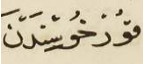
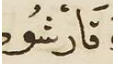
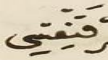
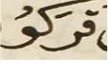
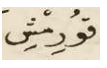
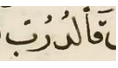
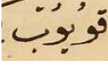
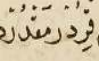
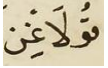
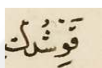
yetişdürdiler 3b.11 ayıtdılar 4a.5 isteyüb 5a.3
itdürüb 6a.1 yetmiş 14a.8 yatub 18a.4
ortusın 25a.9 dutub 30b.11 yatalı 38b.2
gitmek 42a.1 kırtarmağa 43a.1 otağa 46b.9
öter 49b.7 ağıtdı 63b.1 oturub 76b.6
altına 92a.7 bitürmek 199a.3 atasını 209b.6
yutdı 231a.3

Kelime sonunda “t” (ت) ünsüzü yazımı:

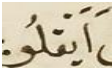
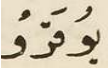
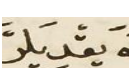
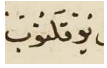
çift 6a.3 at 8b.2 dört 8b.5
ilet 38b.9 it 39b.10 bulut 53a.2
dut 69b.3 yat 213b.3

2.3.6. “K” ve “G” Ünsüzlerinin Yazımı

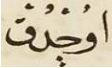
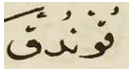
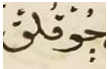
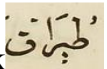
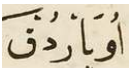
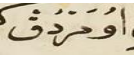
Kelime başında “k” (ق) ünsüzünün yazımı:

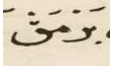
kıldı 1b.7	karındaşı 4b.5	kol 6a.2
korhusundan 5a.11	karşu 9b.3	kaıyub 9b.5
kankıısı 17a.10	karanu 17b.9	kurımış 18a.1
kaldurub 18a.6	koyub 28a.4	kırdırmaıdur 34a.4
kulağın 51a.11	kara 53a.2	kaıduı 65a.7
kuşluk 98a.6	kavışduı 187b.11	konmaı 133b.11

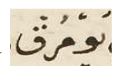
Kelime ortasında“k” (ق) ünsüzü yazımı:

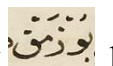
baıub 9a.11	baıır 14b.2	loıma 20a.3
oıudı 31a.6	uyanık 35b.5	çıııdum 39b.7
uyıu 42b.6	arıası 49a.5	aımaıur 49a.10
ayaılu 56a.7	yukaru 57b.4	yaıdılar 69b.3
yokıayub 80b.10	oğlancuıklara 94b.4	

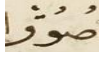
Kelime sonunda “k” (ق) ünsüzü yazımı:

ıokı 3b.6	yaraıık 24b.10	uıduı 37a.3
ıonduı 37a.5	ıokıluı 38a.3	ıopraı 43a.11
uyardıı 44b.7,	baı 53b.9,	aıduı 60b.1
umardıı 64a.11	ıorıaı 85b.4	yaıduı 87b.3

barmağ 96b.7

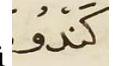
yumruğ 106b.4

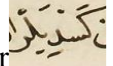
bozmağ 156b.4

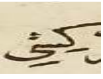
şovuğ 192b.9

Kelime başında“k” (ك) ünsüzü yazımı:

ki 2a.10
16a.11

kendü 14a.10

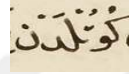
kesdiler

kişi 35a.5

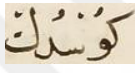
kim 36a.8

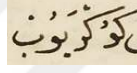
kimesne 38a.6

kesem 40a.4

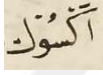
kütülden 100b.7

kelek 134a.5

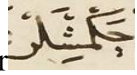
küsdüğ 170b.7

kükreyüb 205a.9

Kelime ortasında“k” (ك) ünsüzü yazımı:

eksük 4a.8
8b.8

iki 4b.10

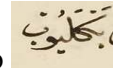
çekmişler

berkitmişler 8b.11
29a.2

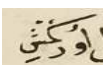
sekiz 25b.11

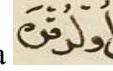
getürmekden

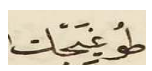
çekmişem 30b.7
110a.6

bekleyüb 65b.9

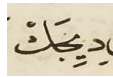
beklerken

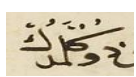
ürkmiş 114b.7
149b.3

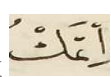
olduğda 123b.9

toğıcak

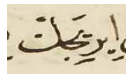
Kelime sonunda“k” (ك) ünsüzü yazımı:

diyecek 5b.5

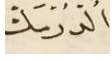
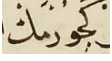
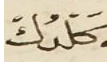
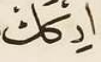
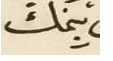
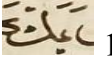
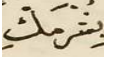
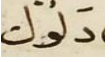
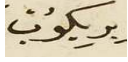
dökülmedük 5b.8

itmek 7b.1

erlik 16a.6,

iricek 19b.11,

bölük 27b.10

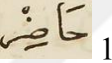
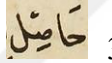
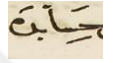
erkek 29b.5,	öldürmek 31a.1	geçürmek
33a.10		
geldük 35b.4,	eylük 36b.7,	irkek 44a.3
gök 49a.8,	binmek 51b.10	yemek 106a.8
bitürmek 199a.3	delük 210a.4	biriküb
247b.8		

2.3.7. “H” Ünsüzünün Yazımı

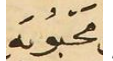
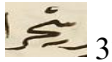
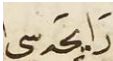
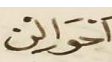
h (ح) ünsüzü yazımı:

h (ح) ünsüzü kelime başında ortasında ve sonundaki kullanımının Arapça-Farsça kökenli sözcüklerin yazımında kullanıldığı görülmektedir:

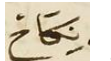
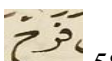
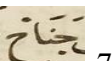
Kelime başında h (ح) ünsüzü yazımı:

hazır 15b.4	hâşıl 34a.10	hısābda 38b.2
---	--	---

Kelime ortası h (ح) ünsüzü yazımı:

şoḥbet 27b.1	maḥbube 28b.1	siḥr 37a.9
rāyihāsı 39b.10	aḥvālin 93a.7	

Kelime sonunda h (ح) yazımı:

nikāḥ 29a.7	ferāḥ 58b.8	cenāḥ 72a.4
medḥ 116a.4		

h (خ) ünsüzünün yazımı:

h (خ) ünsüzünün türkçe kökenli olmayan kelimelerin yazımında kullanıldığı görülmektedir:

Kelime başında h (خ) ünsüzü yazımı:

haber 19a.7

hoş 20a.8

huylu 26a.7

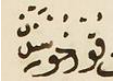
hayr 35a.6

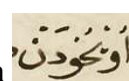
Kelime ortasında h(خ) ünsüzü yazımı:

yohsa 2a.4

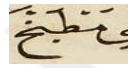
dağı 9a.3

korhısına 13b.1

korhusundan 85b.2

uyhudan 138a.11

Kelime sonunda h(خ) ünsüzü yazımı:

maṭbah 235a.1

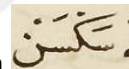
2.3.8. “S” Ünsüzünün Yazımı

“S” (س) Ünsüzü Yazımı

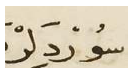
“s” ünsüzünün yazımında (س) harfi kullanılmıştır.

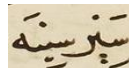
Kelime başında “s” (س) ünsüzü yazımı:

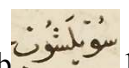
siz 4a.3

seksen 9a.1

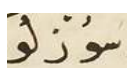
sünü 9a.9

sürdiler 10a.3

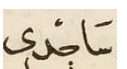
sırasına 11a.9

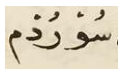
söyleşüb 19b.6

sevinmekile 19b.11

sözlü 26a.8

sevüb 28b.8

saçdı 41b.3

sordum 43a.8

sacı 82a.4

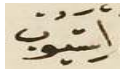
sizün 92a.11

sağa 120b.10

senün 174a.1

Kelime ortasında “s” (س) ünsüzü yazımı:

eksük 4a.8

isteyüb 5a.3

korhusundan 5a.11

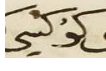
5a.11

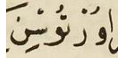
beslediler 6b.5

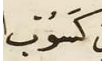
üstine 7a.8

ansuz 7a.11

sözleri 15a.5

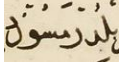
gögsi 16b.7

ortusin 25a.9

kesüb 40a.9

irtesi 48a.5

kimesne 75b.6

bildürmesün 85b.11

kapusin 154b.1

qosa 171b.5

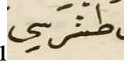
isimleri 175a.10

anası 175b.5

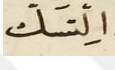
issi 195b.3

derisi 195b.8

kursak 198b.3

taşrası

227a.4

iletseñ 241b.6

Kelime sonunda “s” (س) ünsüzü yazımı:

ānās 1b.2

cins 74b.7

ins 6a.8

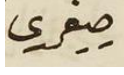
“Ş” (ص) Ünsüzünün Yazımı

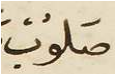
“ş” ünsüzünün yazımında (ص) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “ş”(ص) ünsüzü yazımı:

şonra 3b.3

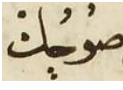
şu 6a.3

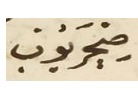
şığır 6a.4

şalub 11b.3

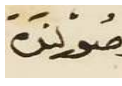
şına 12b.4

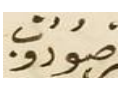
şunub 13b.8

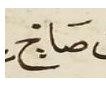
şuçun 15a.2

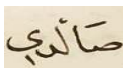
şıçrayub 19b.9

şāğ 22b.11

şolında 22b.11

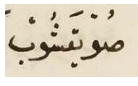
şorub 26b.11

şaç 42a.8

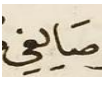
şaldı 50b.8

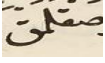
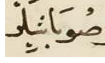
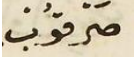
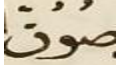
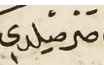
şarmış 77b.1

şaru 96a.8

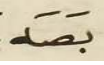
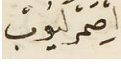
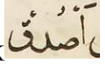
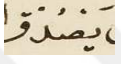
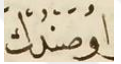
şoykaşub 113b.7

şığa 113b.8

şalığı 114a.6

şaklamak 124b.4	şubaşılar 125b.11	şarkub
131b.4		
şovuk 147b.11	şokmışlar 161b.11	şarşıldı
182a.6		
şaķına 193b.1	şığınub 202a.8	şanma 250b.2

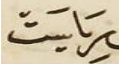
Kelime ortasında “ş” (ص) ünsüzü yazımı:

baş 10a.7	ışmarlayub 42b.4	aşduk 60b.1
yaşduk 87b.3	yaşanub 103a.11	aşılmış 161a.9
uşandun 213a.1		

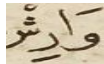
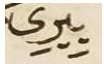
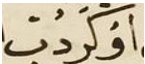
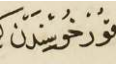
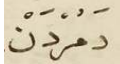
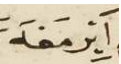
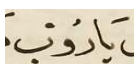
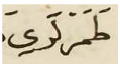
2.3.9. “R” (ر) Ünsüzünün Yazımı

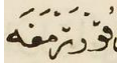
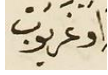
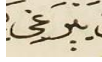
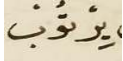
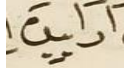
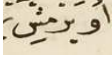
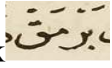
“r” ünsüzünün yazımında (ر) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “r” (ر) ünsüzü türkçe olmayan kelimelerin yazımında kullanılmıştır:

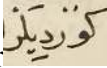
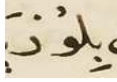
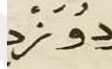
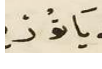
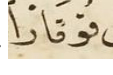
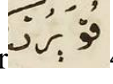
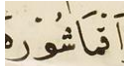
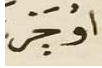
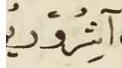
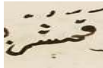
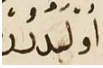
rāh 2a.2	riyāset 3a.7	redd 14a.3
rızā 255b.11		

Kelime ortasında “r” (ر) ünsüzü yazımı:

varış 2a.2	erlikden 2b.6	yiri 2b.6
öğredüb 3b.10	ķorķusundan 5a.11	demürden
6a.1		
ayırmağa 9b.9	yarub 13a.9	țamarları
15b.10		

kurtarmağa 	43a.1	uğrayub 	46a.11	yaprağı 	51a.11
yırtub 	63a.5	arayıbda 	105b.10	irkenden 	
107b.11 yerlü 	120b.10	yirlü 	125b.7,	uyarmış 	
148b.11					
barmak 	258a.1				

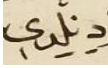
Kelime sonunda “r” (ر) ünsüzü yazımı:

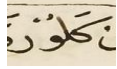
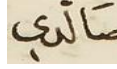
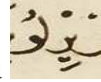
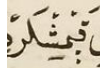
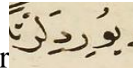
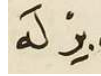
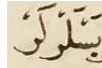
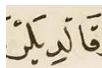
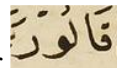
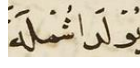
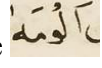
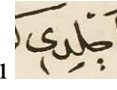
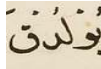
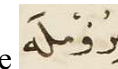
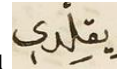
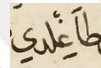
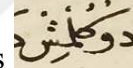
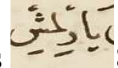
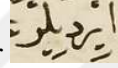
eyler 	2a.2	eder 	2a.9	alur 	2a.9
er 	8b.5	bir 	10a.4	gördiler 	10a.8
yanar 	11a.5	kırar 	11a.5	bilür 	15a.3
yarar 	15b.11	qor 	25b.7	düzer 	32a.2
yatur 	38a.6	qoqar 	39b.10	qoparur 	43a.4
aqmaşur 	49a.10	uçar 	85a.7	gör 	94a.6
yer 	96b.7	taparlar 	137a.8	vir 	168b.8
aşırur 	199b.4	qamaşur 	255a.3	olısar 	260b.1
oldurur 	261a.9				

2.3.10. “L” (ل) Ünsüzünün Yazımı

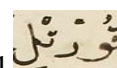
“l” ünsüzünün yazımında (ل) harfi kullanılmıştır.

Kelime ortasında “l”(ل) ünsüzü yazımı:

belki 	1b.6	dinildi 	1b.9	ilerü 	9b.1
---	------	---	------	---	------

gelür 13a.3	şaldı 17b.1	yirlü 20a.5
kapmışlar 21a.4	yürüdiler 24a.10	birle 26a.10
beslerler 30a.2	qaldılar 31a.7	qalür 35a.9
yoldaşumla 36a.4	elüme 38b.7	açıldı 40b.9
bulduq 41a.8	bizümle 42b.3	yıkıldı 43b.5
alalar 64a.7	bile 69a.7	atlu 80a.5
tağıldı 82a.2	dökilmiş 87a.2	yarılmış 88a.7
elli 130b.5	irdiler 67b.9	

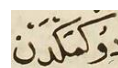
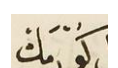
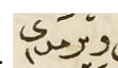
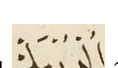
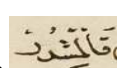
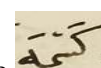
Kelime Sonunda “l” (ل) ünsüzü yazımı:

qıl 2a.7	ol 3b.6	yıl 36a.3
gel 38b.5	al 42a.9	yil 43b.11
qurtıl 45b.1	el 222a.10	

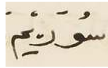
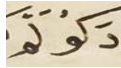
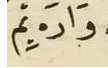
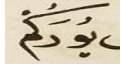
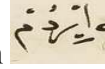
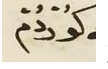
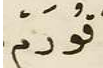
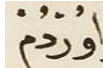
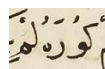
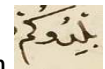
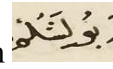
2.3.11. “M” (م) Ünsüzünün Yazımı

“m” ünsüzünün yazımında (م) harfi kullanılmıştır.

Kelime ortasında “m” (م) ünsüzü yazımı:

iremezse 2a.4	dökmekden 15a.11	görmek 18b.4
virmedi 30b.3	yigirmi 31b.9	öldürmek 31a.1
qalmışdur 33a.4	kesme 131a.7	

Kelime sonunda “m” (م) ünsüzü yazımı:

süreyim		18b.6	degülüm		20b.8	varayım		34b.9
yüregüm		39a.2	irdüm		39a.4	gördüm		39a.7
koram		40a.6	tutam		40a.9	bağladım		42a.6
urdum		44a.9,	görelüm		45a.7	bildüğüm		74b.7
girem		101a.2	buluşalım		104a.10			

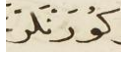
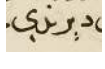
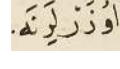
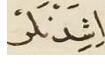
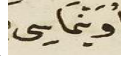
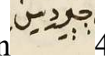
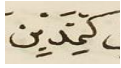
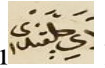
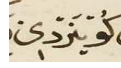
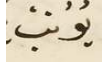
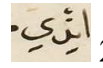
2.3.12. “N” (ن) Ünsüzünün Yazımı

“n” ünsüzün yazımında (ن) harfi kullanılmıştır.

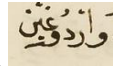
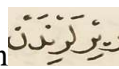
Kelime başında “n” (ن) ünsüzü yazımı:

nireye		17b.9	nola		22a.4	nedür		36a.6
nedür		56b.2						

Kelime ortasında “n” (ن) ünsüzü yazımı:

görenler		13b.3	deprendi		15b.10	üzerlerine		
31a.6 işidenler		32a.6	uyanması		42a.2	çatırdısın		43a.4
tırnağ		50a.6	gitmedin		65a.11	çalğandı		100b.7
göynerdi		121a.9	yunub		147b.7	indi		246a.9

Kelime sonunda “n”(ن) ünsüzü yazımı:

varın		2a.7	varduğın		17b.9	yirlerinden		18b.8
-------	---	------	----------	---	-------	-------------	---	-------

karşulasun قَارْشُولُسُون 22b.6, görilsün كُورِلْسُون 33b.8 birbirimizden بِيْرَبِيْرِمِيْزْدَنْ 37a.1

anlardan اَنْلَرْدَنْ 38a.2 birin بِيْرِيْن 38a.10 karın كَارِيْن 39b.8

yıldan يِلْدَنْ 73a.5 virmesün وِيْرْمِسُون 170a.3 yigrenürsin يِيْغْرِنُوْرْسِيْن 214a.5

göreyin كُورِيْيِيْن 239b.10

2.3.13. “V”(و) Ünsüzünün Yazımı

“v” ünsüzün yazımında (و) harfi kullanılmıştır.

Kelime başında “v”(و) ünsüzü yazımı:

virür وِيْرُوْر 2a.8 varalum قَارَالُوم 19a.10 var وَاْر 32b.2
varub وَاْرِب 89b.11 virmişler وِيْرْمِيْشْلَر 123a.4

Kelime ortasında “v”(و) ünsüzü yazımı:

köva كُوْوَ 109b.10

2.3.14. “Z”(ز) Ünsüzünün Yazımı

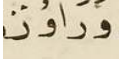
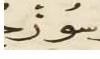
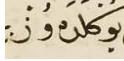
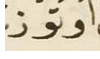
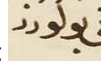
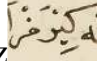
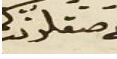
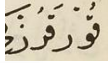
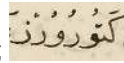
Türkçe kelimelerdeki “z” ünsüzünün yazımında daima (ز) harfi kullanılmıştır.

Kelime ortasında “z” (ز) ünsüzü yazımı:

yüzi يُوْزِيْ 2a.7 kırtulamazdı قُوْرْتُلْمَاْزْدِيْ 18b.4 beşzer بِيْشْزَر 38a.6
ayağumuza اَيَاْغُمُوْزَا 40b.10

Kelime sonunda “z” (ز) ünsüzü yazımı:

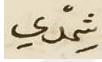
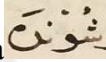
umaruz اُوْمَرُوْز 2a.6 idevüz اِيْدِيْوُز 2b.6 dirseñiz دِيْرْسِيْڭِيْز 13a.3
yüz يُوْز 13a.8 irebilevüz اِيْرِيْبِيْلِيْوُز 19a.11 olavüz اُولَاوُز 22a.8

varavüz 22a.9	söz 26b.7	uyanmaz 38b.1
benzemez 39a.9	yükledevüz 41a.2	yazlar 46b.2
üzerünüzden 46b.2	bilmez 54a.6	otuz 76b.10
kız 83b.10	buluruz 84a.6	girmez 91b.5
şakırlaruz 91b.11	üzere 106a.6	özi 121a.9
korçaruz 122a.7	getürürüz 144b.2	

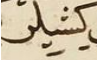
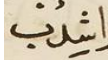
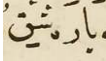
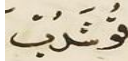
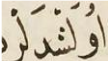
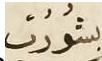
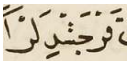
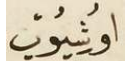
2.3.15. “ş” (ش) Ünsüzünün Yazımı

“ş” ünsüzü yazımında (ش) harfi kullanılmıştır.

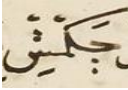
Kelime başında “ş” (ش) ünsüzü yazımı:

şimdi 12b.2	şöyle 39b.11	şunda 153b.10
baş 176a.5	taş 189b.9	

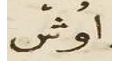
Kelime ortasında “ş” (ش) ünsüzü yazımı:

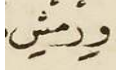
kişiler 1b.9	işidüb 10b.3	irişdük 20b.4
yaraşık 24b.10	kuşadub 38a.8	dişi 44a.3
yedişer 56b.1	ışığınuş 82a.1	karışub 102a.10
üleşdiler 133a.8	şataşdum 149a.10	bişürüb 153b.8
karcaşdılar 182a.7	üşiyüb 201b.4	uşbu 230b.9

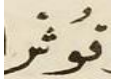
Kelime sonunda “ş” ünsüzü yazımı:

eş 2a.9	beş 9a.8	çekmiş 9a.8
---	--	---

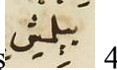
iş 10a.8

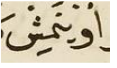
uş 10b.1

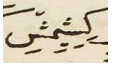
virmiş 24a.4

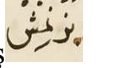
kuş 37a.3

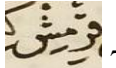
aķmış 39b.11

yapılmış 40a.11

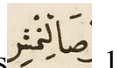
uyanmış 49a.2

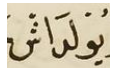
kişiymiş 55b.3

bezenmiş 56a.9

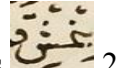
ķırmış 79a.5

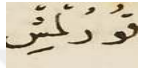
girmiş 86b.8

şalınmış 126b.6

yoldaş 131a.4

yaraşmış 131b.7

binmiş 208a.6

ķurulmuş 249a.2

2.3.16. “Y” (ی) Ünsüzünün Yazımı

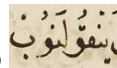
“y” ünsüzün yazımında (ی) (ي) harfleri kullanımıştır. Kelime ortalarındaki yazımında diş konularak altına iki nokta konulmuştur.

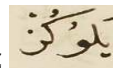
Kelime başında “y” (ی) ünsüzü yazımı:

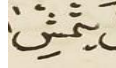
yoħsa 2a.4

yiri 2b.6

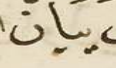
yaraķ 7a.6

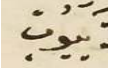
yanķulanub 10a.5

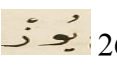
yaluņuz 12a.4

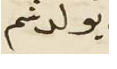
yetmiş 14a.8

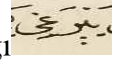
yaturken 19a.3

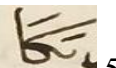
yayan 19b.2

yeyüb 20a.3

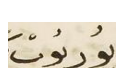
yüz 26a.1

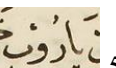
yoldaşum 35b.2

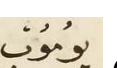
yaprağı 51a.11

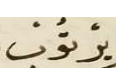
yaņa 52b.8

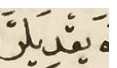
yamadılar 54b.3

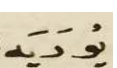
yüriyüb 57b.5

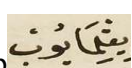
yarub 59b.2

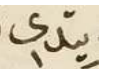
yumub 61b.8

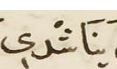
yırtub 63a.5

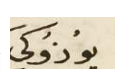
yaķdılar 69b.3

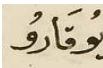
yüreye 85a.5

yıķılmayub 89a.10

yitdi 91b.6

yanaşdı 97b.3

yüzügi 120b.7

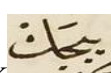
yukaru 127b.1

yanar 132b.3

yutdı 231a.3

yazlar 238a.8

yimek 239b.1

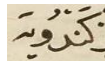
yiyecek 258a.2

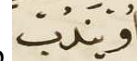
Kelime ortasında “y” (ي) ünsüzü yazımı:

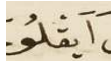
eyleyen 1b.4

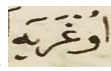
şuyuna 2a.7

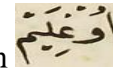
büyük 5a.2

kendüye 5b.5

uyandub 9a.6

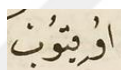
ayaqlu 14a.1

uğraya 17b.7,

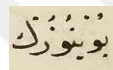
oğlıyam 21a.10

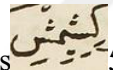
eylugin 35b.8

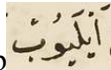
uyur 38b.1,

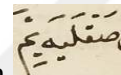
oқыub 40a.7

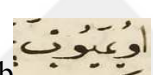
uyku 42b.6

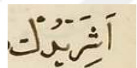
boynuzun 49a.7

kişiymiş 55b.3

eyleyüb 58b.3

şaklayayım 92a.3

uyumayub 197b.11

aşırayduñ 199a.10

Kelime sonunda “y” (ي) ünsüzü yazımı:

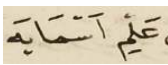
iy 10b.3

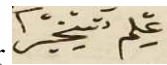
ay 35b.5

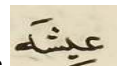
2.3.17. (ع) Ayın Harfi Yazımı

Ayın harfinin kullanımı Arapça ve Farsça sözcüklerin yazımlarında görülmektedir. Türkçe kelimelerin yazımında ayın harfinin kullanımı görülmemektedir.

Kelime başında, ortasında ve sonunda kullanım örnekleri aşağıda görülmektedir:

‘alim-i esmāya 3a.4

‘ilm-i şahir 3b.9

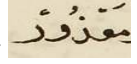
‘işe 4a.10

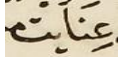
na‘ra 13b.9

te' cil 42a.1

zāyi' 43a.9

cem' 150a.9

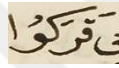
ma' zur 199a.2

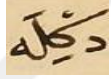
'ināyet 234b.4

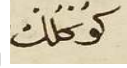
2.3.18. Nazal N (ن) (ك) Kullanımı ve Yazımı

Türkçeye özgü olan nazal n Arapça ve Farsça kelimelerde görülmemektedir. Türkçe kelimelerde de kelime başında yer almayan bu ses kelime ortası ve kelime sonunda kullanılmaktadır. Bazı kelime kökleri ile eklerde yer alan nazal n'nin yazımında ك harfi kullanılmıştır. Kullanımı kelime kökünde olabileceği gibi Türkçede bulunan 2. teklik iyelik ekinde de bir nazal n kullanımı söz konusudur.

Kelime ortasında nazal n (ن) yazımı:

ķaranu 17b.9

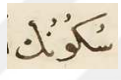
deñile 28a.10

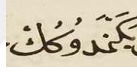
göñlüñ 35a.4

beñzer 38a.6

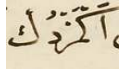
öñ 76a.7

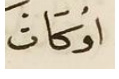
erüñ 81a.3

süñünüñ 96b.7

yeñemedüñ 99a.9

deñizüñ 132a.7

añmazduñ 136a.11

uñāt 204b.4

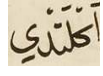
öñce 235b.11

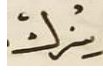
Kelime sonunda nazal n (ن) yazımı:

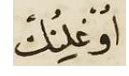
anuñ 1b.8

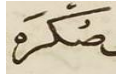
işüñ 2a.5

diñle 2b.8

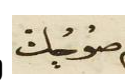
añlatdı 3b.8

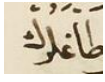
sizüñ 4a.6

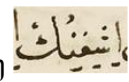
oğlınuñ 5a.3

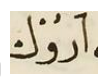
şoñra 6a.3

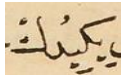
biñ 7b.2

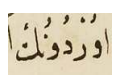
şuñuñ 15a.2

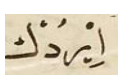
tağlaruñ 15a.8

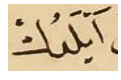
ışığınuñ 18a.2

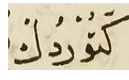
erüñ 18a.9

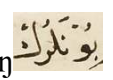
yigidüñ 23b.5

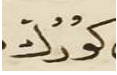
ordunuñ 24a.3

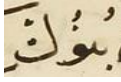
irdüñ 27b.5

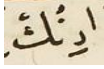
eyledüñ 28a.10

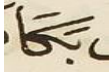
getürdüñ 29a.2

bunlaruñ 31b.8

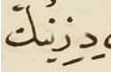
görüŋ 33a.6

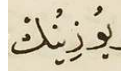
bunuŋ 33b.7

irnüŋ 37b.4

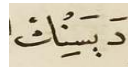
baŋa 39b.2

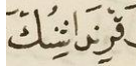
diŋ 48b.10

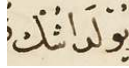
dizinüŋ 50b.9

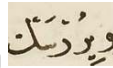
yüzinüŋ 51a.9
61a.5

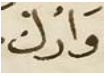
otāguŋ 59b.2

depesinüŋ

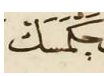
ķarındaşınuŋ 69a.7

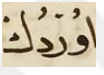
yoldaşuŋ 85b.4

virürseŋ 92a.9

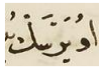
varuŋ 95a.8

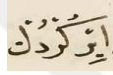
aşduŋ 99a.3

çekmesen 109b.11

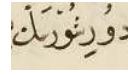
urduŋ 110a.2,

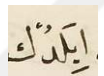
unutmaŋ 112a.10

uyarsaŋ 117b.5

irgürdüŋ 117b.7,
135a

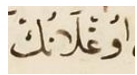
giŋ 124b.5

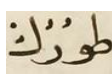
dürişürseŋ

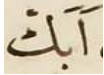
iledüŋ 137b.1
170b.7

elüŋ 166b.4

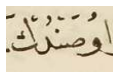
küsdüŋ

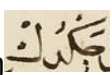
oğlanuŋ 170b.11

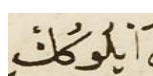
ŗuruŋ 178a.7

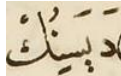
ebeŋ 180a.3

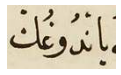
şunuŋ 187a.3

uşanduŋ 213a.1

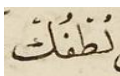
çekdüŋ 220b.6

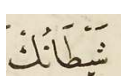
eylügüŋ 220b.8

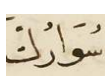
depesinüŋ 224a.1

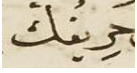
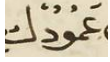
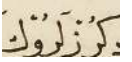
yanduguŋ 237a.3

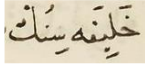
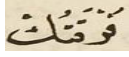
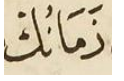
Arapça ve Farsça sözcükere eklenen Türkçe 2. teklik iyelik ekinde var olan nazal ŋ kullanımı aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir:

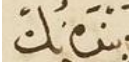
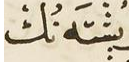
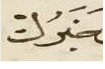
lüŋ 2a.3

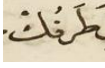
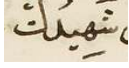
şeytānuŋ 4a.1

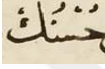
suvāruŋ 9a.1

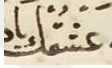
ḥerīfün 9b.5 ‘amudün 15b.8 gürzlerün
16b.5

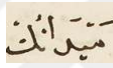
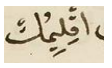
ḥalifesinün 18a.7 fūrkatün 21b.10 zamānün
33b.2

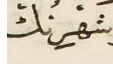
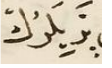
bendenün 34a.5 püştenün 52b.5 ḥaberün 64b.4

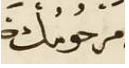
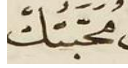
ṭarafün 73a.11 şehīdün 73b.2 cengün 78a.4

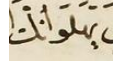
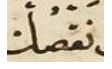
ḥüsnün 84a.3 pāsubānlarün 88a.6 āfetün 89a.11

‘āşkun 93b.2 milletün 98b.1 mişlün 104a.8

esīrlerün 108a.8 meydānün 111b.3 iqlimün
128b.2

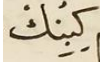
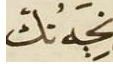
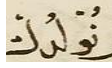
ḥişārün 131a.7 şehrinün 139b.1 perrilerün
146b.5

merḥūmun 160a.6, muḥabbetün 171b.3 şehrün
203a.8

pehlevānün 189a.6 şehrün 203a.8 naqşun
260b.11

‘izzetün 261b.3

Nazal ɣ'nin bir başka kullanımı olarakda “gibi, niçe, noldun, neɣ, iseɣ, napaɣ” gibi kelimelerde 2. teklik iyelik eki olarak kullanıldığı görülmektedir.

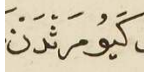
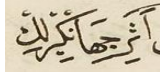
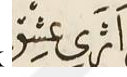
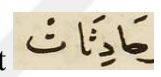
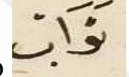
gibinün 7b.11 niçenün 59a.11 noldun 65a.4

neɣ 115b.5 iseɣ 130a.2

2.3.19. Peltek “Ş” (ث) Ünsüzü Yazımı

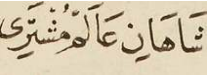
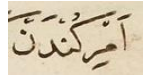
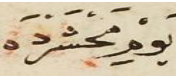
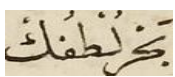
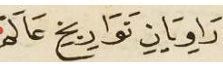
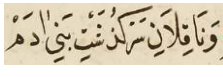
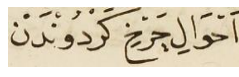
Arapça ve Farsça kelimelerde kullanıldığı görülmektedir. Yazımında (ث) peltek s harfinin kullanıldığı görülmektedir.

Kelime başında, ortasında ve sonunda kullanım örnekleri aşağıda görülmektedir:

Keyümersden		3b.1	aşar-ı cihāngirlik		4b.4
eşer		14b.7	mişāl		49a.6
mişlin		86b.10	eşer-i ‘ışk		122b.7
Şu‘bān		153b.11	ḥādīṣāt		221a.6
nişār		239a.1	şevāb		40a.7
‘ābeş		261a.2			

2.3.20. Arapça-Farsça Tamlamaların Yazımı

Arapça ve Farsça tamlamaların yazımında izafet kesresi hareke ile desteklenerek tamlamaların rahat okunmasını ve tamlama olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. Metinde tamlamalar en az iki kelimedenden ya da zincirleme tamlama olarak kullanımı söz konusudur.

şāhān-ı ‘ālem-i müştērī		1b.3	emr-i künden		1b.4
yevm-i maḥşerde		2a.1	baḥr-i lütfuḥ		2a.5
raviyān-ı tevāriḥ-i ‘ālem		2b.10			
ve naḳılan-ı sergüzeşt-i benī Ādem		2b.10			
Aḥvāl-i çarḥ-ı gerdūndan		2b.11			

ve ef'āl-i dünyā-yı dūndan وَأَفْعَالِ دُنْيَاي دُونَدَن 2b.11

nesil-i insān نَسْلِ إِنْسَان 3a.6

aşar-ı cihāngirlik أَشْرَ حَمَّا كَيْرَلِك 4b.4

pāy-ı raḥşiden پَايِ رَحْشِيدَن 6a.10

ḥurd-ı ḥām خُرْدِ حَام 10a.1,

şāh-ı cihān شَاهِ جِهَان 22b.3

ehl-i ḥikmet أَهْلِ حِكْمَت 25b.8

gülistān-ı bāğ-ı irem نَحْلِسْتَانِ بَاغِ اِرِم 28b.6

kūh-ı āteşde كُوهِ اَتَش 33a.2

iflāḥ-ı şerīre أَفْلَاحِ شَرِيرِه 35a.7

sultān-ı 'ayyārān سُلْطَانِ عَيَارَان 63a.6

gerd-i ḡubār گَرْدِ غُبَار 79a.8

bāzar-ı 'ışkuḡ بَاَزَارِ عِشْقُ 93b.4

ḡavm-i hind قَوْمِ هِنْد 103b.1

ehl-i tevāzu' أَهْلِ تَوَاضُع 110b.6

rustā-yı şehir-i dilin رُوسْتَايِ شَهْرِ دِلِن 124b.1

ehl-i kalemler أَهْلِ قَلَمْلَر 126b.4

vaşf-ı ḥālūmden وَصْفِ حَالْدَن 130a.2

şeytān-ı racīm شَيْطَانِ رَجِيم 134b.2

şāh-ı ḡubān شَاهِ غُوبَان 149a.9

sultān-ı kūh-ı kamer سُلْطَانِ كُوهِ قَمَر 186.11

ehl-i İslāmuz أَهْلِ اِسْلَامُز 218b.5

dil-i mecrūḡuma دِلِ مَجْرُوحِه 225b.3

taḡt-ı ḡammāl تَحْتِ حَمَال 227a.5

ḡudret-i efkārdan قُدْرَتِ اِنْفَكَارَدَن 231a.9

terk-i cān تَرْكِ جَان 238a.9

Mekke'-yi mu'azzama مَكَّةُ مَعْظَمَه 257a.9

cild-i evveli جِلْدِ اَوَّلِي 259b.10

ḡāb-ı ḡaflet خَابِ غَفْلَت 261a.1

levlāk-i hā تَوَلَاكِهَا 261a.5

adüvv-i āhdan اَدَوَاهَدَن 261a.9

Metinde kullanılan olay geçişlerinde veya metnin sona erdiği bölümlerde zincirleme tamlamaların kullanımı da görülmektedir:

Derbeyān-ı Reften-i ẖahramān Be-Cānīb-i Kūh-ı ẖāf

دَرْبَيَانِ رَفْتَنِ قَهْرْمَانِ بَحَابِ كُوهِ قَافِ 143b.

Derbeyān-ı Sergüzešt-i ẖahramān-ı ẖātil Der-Kūh-ı ẖāf nazm

دَرْبَيَانِ سَرْگُذَشتِ قَهْرْمَانِ قَاتِلِ دَرْ کُوهِ قَافِ نَزْمِ 152b.

Kitāb-ı Hātime-yi ẖışša-yı ẖahramān-ı ẖatil

کِتَابِ خَاتِمَةِ قِصَّةِ قَهْرْمَانِ قَاتِلِ

260a.

2.3.21. Arapça ve Farsça Kelimelerin Durum Kesresi Vasıtasıyla Yazımı

Arapça ve Farsça sözcüklere eklenerek kelimeye olumlu ya da olumsuz anlam katan ekler bulunmaktadır. Bu ekler latin harflerine aktarılırken durum kesresi ile ayrılarak gösterilir. Bu ekler eklendikleri Arapça ve Farsça sözcüklere olumlu ya da olumsuz anlam katmaktadırlar.

bī-niyāz بِي نِيَاذُ 1b.2

bī-nihāyetdūr بِي نِهَائِتْدُور 2a.5

bī-ḥüsnur بِي حُسْنُور 7b.7

bī-ḥaber بِي خَبَر 10b.4

bī-hūş بِي هُوش 21b.2

bī-ḥadd بِي حَد 24b.1

bī-ḥarf بِي حَرْف 26b.5

bī-ḥāreleri بِي حَارَه لَرِي 40b.3

seng-endāz سَنَك اَنْدَاذ 54b.11

cihān-dār جِهَان دَار 55a.1

bī-pāk بِي پَاک 59b.4

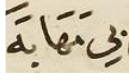
bī-pāyān بِي پَايَان 60a.3

bī-aman بِي اَمَان 60b.7

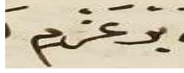
bī-bahāne بِي بَهَانَه 72b.4

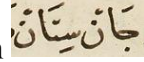
bī-iḥtiyār بِي اِحْتِيَاذ 73b.5

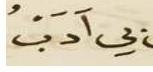
bī-cān بِي حَايَان 78a.7

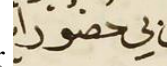
bi-mehābe 80a.7

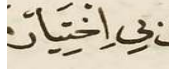
vehim-nāk 90b.5

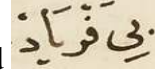
ber-ğarim 95a.10

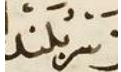
cān-sitān 96a.10

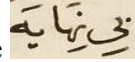
bī-edeb 99a.1

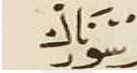
bī-ḥuzur 108a.2

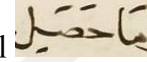
bī-bedel 118a.8

bī-feryād 130b.7

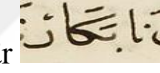
ser-bülend 154a.7

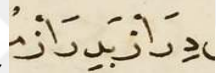
bī-nihāye 156a.6

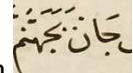
söz-nāk 167b.2

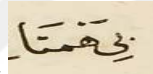
mā-ḥaşıl 178a.8

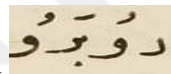
bī-ḥūde 199a.11

nā-bekār 205b.4

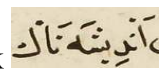
dırāz-be-dırāz 206a.6

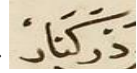
cān-be-cehennem 206a.7

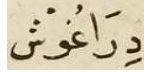
bī-hemtā 208a.1

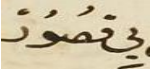
dü-ber-rū 211b.4

be-çeşm 229b.4

endişe-nāk 233b.7

der-kenār 236a.4

der-ağuş 236a.6

bī-kušur 260b.11

bī-dār 261a.1

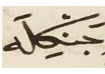
2.3.22. Bitişik Yazılan Sözcükler

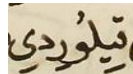
“İle, içün, ise, iken gibi” yapılar sözcüklerle bitişik halde yazılmıştır.

hālile 3a.10

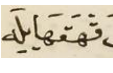
sözile 4a.11

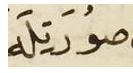
hüsnile 4b.4

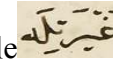
cengile 4b.7

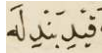
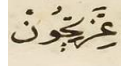
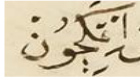
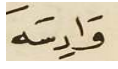
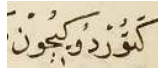
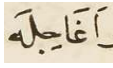
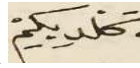
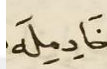
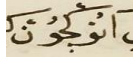
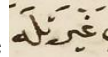
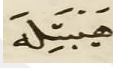
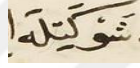
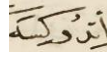
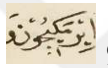
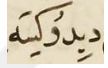
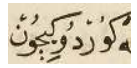
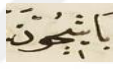
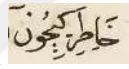
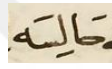
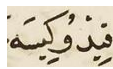
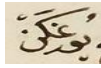
ķılurıdı 6a.9

erile 7b.5

ķahķahayıla 7b.9

şuretile 9a.11

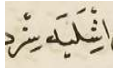
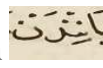
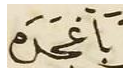
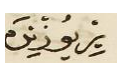
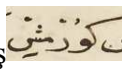
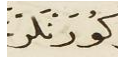
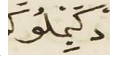
ğayretile 13b.8

kayd-1 bendile 12b.9	öykeyile 16a.2	'izzetiçün
25a.7		
itmekiçün 26b.9	varise 27b.9	getürdügiçün
29a.1		
zulmile 29a.2	ķuvvetile 29a.3	sacile 38b.3
ağacile 43b.5	geldikim 45a.4	anuñiçün 47b.5
hādımile 66a.4	anuñiçün 69a.2	gayretile 73a.2
heybetile 76a.5	şevketile 78b.4	itdükise 83a.1
irmekiçün 93b.3	didükise 108a.4	gördükiçün
110b.4		
bāşıçün 118b.8	hātrıñiçün 119b.2	hālise 128a.4
variken 136a.11	ķıyduñise 182b.10	hasretiken
237b.2 yoğiken 260a.5		

2.3.23. Eklerin Yazımı

Eski Anadolu Türkçesinde ekler kelime tabanlarıyla birlikte yazılmıştır. Metinde eklerin yazımında hareke kullanımı söz konusudur. Hareke kullanımı eklerin rahat bir şekilde okunmasını sağlamıştır.

Bazı eklerin yazımına ait örnekler şu şekildedir:

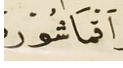
kişiler 1b.9	işleyesiz 4a.5	yanından 4a.7
bağçede 4b.11	yiryüzinde 6b.2	görmüş 10a.8
yanar 11a.5	görenler 13b.3	giyimli 13b.5

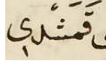
etdügümden	اَتَدُوْغُوْمْدَنْ	15a.7	kopdı	قُوْپْدِي	16b.4	ılıtdı	اِلْتِي	18a.3
erüñ	اَرُوْڭ	18a.9	varalum	وَارَلَمْ	19a.10	gözüm	گُوْزَمْ	21a.8
olğıl	اُولْغِل	21a.9	oğlıyam	اَوْغِيْمْ	21a.10	bilişdi	بِلِيْشْدِي	22a.3
varavüz	وَرَاوُز	22a.9	düşdükleyin	دُوْشْدُوْڭلَیْن	39a.6	gelince	گِلْجِنْجِه	39b.2
yükledevüz	يُوْڭْلَهْ دُوْز	41a.2	koparur	قُوْپَرُر	43a.4	içmişken	اِچْمِشْکَنْ	44b.4
oynayub	اَوْیْنَايُوْب	63a.9	bakarlar	بَقَارْلَر	63b.5	tapucı	تَپَايُوْچِي	74b.5
bulduqca	بُوْلْدُقْچِي	83a.2	benzedürem	بَنْزِدُوْڭلَر	94b.9	kuşluk	قُوْشْلُق	98a.6
unutmañ	اَوْنُتْمَاْڭ	112a.11	oturaqda	اَوْتُوْرُقْدَا	116b.9	yüzügi	يُوْزُوْڭِي	120b.7
utanuraq	اَوْتُوْرُق	124a.7	kapucı	قَپَايُوْچِي	125b.7	yunub	يُوْنُب	147b.7,
bozmaq	بُوْزْمَق	156b.4	ötişdiler	اَوْتُوْشْدِيْلَر	197b.9	yanındağılar	يَانِنْدَهْ اَغِلَر	221b.2
gelirek	گِلْجِرَک	246a.1	dedesi	دَدَهْ سِي	250b.11	yiyecek	يِيْجَک	258a.2
kıldum	قِلْدِيْم	260b.6						

2.3.24. Metindeki Aynı Sözcüklerin Farklı Yazımı

Metinde bulunan aynı kelimelerin farklı harflerle yazımı birkaç kelimedede şu şekilde görülmektedir:

ejderhā	اَزْدَهَا	38a.10	ejdehā	اَزْدَهَا	38a.8
kepeng	کَنْبَنَک	156b.5-156b.9	kefeng	کَرْکَنَک	163b.6-163b.10-173b.9
minber	مِنْبَر	133b.1-135a.10	menber	مَنْبَر	135b.2- 135b.9

aķmař- 49a.10

ķamař- 205b.1-255a.3

3. METİNDEKİ ARKAİK KELİMELELER

Arkaik sözcükler, dilin eski dönemlerinde olmakla birlikte daha sonraki dönemlerinde görülmeyen kelimeleri ifade için kullanılmaktadır.²¹ Türkçe'nin eski devirlerinde konuşulan ve yazılan dilde kullanılan ancak günümüz Türkçesinde zamanla unutulmuş ya da şekil değiştirerek kullanımdan düşen sözcüklere arkaik sözcükler denilmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde Türkçe'nin eski devirlerinden kalma arkaik unsurların kullanımı görülmektedir. Bu sözcüklerin kullanımı metnimizde şu örneklerde görülmektedir:

anuñ 185b.6 > günümüz Türkçesinde “o” zahirine dönüşmüştür.

ķaķı- 187b.6 > kullanımdan düşmüştür.

uşbu 230b.9 > kullanımdan düşmüştür.

ķamu 93a.11 > kullanımdan düşmüştür.

ķaķan 221b.7 > kullanımdan düşmüştür.

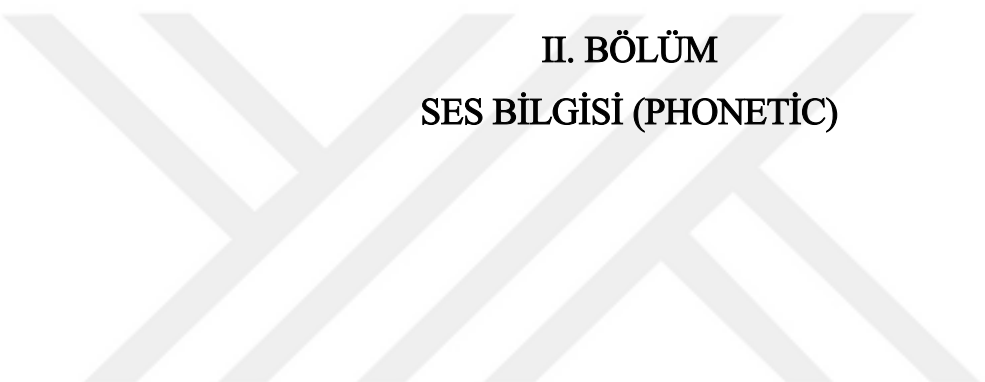
ķanı 9b.4 > günümüz Türkçesinde “hani” sözcüğüne dönüşmüştür.

ol 152a.6 > günümüz Türkçesinde “o” zahirine dönüşmüştür.

şı- 190a.11 > günümüz Türkçesinde yazı dilinde bulunmaz ancak bazı Anadolu ağızlarında varlığı sürmektedir (ör: sı-n-ık, sı-n-ık-çı).

ayıt- 14b.9, buñ 81a.6-81a.8, ķeri 7b.11-48b.7-52a.7, degme 193a.6, döy- 13b.2-64a.4-188b.3, ıssı 195b.3-195b.6-195b.7, ırgür- 67b.10-99b.10-117b.9-181b.6-183b.8-195a.9-237b.3-245a.6-253b.5, ķanda 27b.7-33b.7-65b.7, nite 122b.3-144b.2-178a.3-226b.7, şayru 63a.11, gedil- 113b.5, esenle- 253a.9, ķarañu 123a.8, yaraķ 139a.11, düriş-135a.4, diril- (toplanmak) 30b.8, ayruķ 75b.5.

²¹ Nadir İlhan, *Garipnâme'de Kullanılıp Günümüz Türkçesine Ulaşmayan Eski (Arkaik) Kelimelere Dair*, Āřık Paşa ve Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Oluşumu Sempozyumu, Kırşehir, 2013, s.187.

II. BÖLÜM

SES BİLGİSİ (PHONETİC)

4. ÜNLÜLER

Metinde kullanılan ünlüler “a, e, ı, i, o, ö, u, ü” ünlüleri şeklindedir. (bkz. İmla özellikleri-Ünlülerin Yazımı).

Metinde kullanılan uzun ünlüler: “ā, ī, ū”

Yukardaki ünlülerin dışında Eski Türkçe döneminden beri kullanılan “e” ve “i” arasında bir ses olan kapalı “è” sesi de metnimizde kullanılmıştır. Ancak Eski Anadolu Türkçesi döneminde de bu sesin kullanımı görülmektedir. Kapalı è kullanımı incelediğimiz metinde de birkaç örnekte görülmektedir:

tèz tèz 10a.2, gètdi 14a.5.

Kapalı è’nin yanı sıra incelediğimiz metinde i’li yazımların daha baskın olarak kullanıldığı görülmektedir: virür 2a.8, dimekden 2b.2, yiri 2b.6, yıl 60b.11, iy 62a.8.

4.1. Uzun Ünlüler

Metinde kullanılan uzun ünlüler: “ā, ī, ū”

Dilimize Arapça ve Farsçadan giren alıntı kelimeler bünyelerinde asli uzunluklar taşıdıkları için transkripsiyon sisteminde asli uzunluklarla gösterilmeleri gerekir. Bu asli uzunluklarla gösterdiğimiz sözcüklerin Arapça ya da Farsça olduğunu asli uzun ünlülerin yazımı sayesinde tespit ederiz. Türkçe kelimelerin yazımında asli uzun ünlüler kullanılmaz.

Arapça ve Farsça sözcüklerde uzun ünlülerin ā, ī, ū seslerinde korunduğu görülmektedir: cāna 2a.9, aḫīr 2b.1, ādem-i nebī 3a.8, ġarīm 5b.9, ḥālī 10a.2, meşġūl 121a.8, Nemrūd 136a.7, ma‘ḳūl 211a.7, maġrūr 219b.4, ḥātūn 225a.11, hücūm 229a.9, niṣīn 251a.11, tekbīr 254b.9, intizār 259a.1, taḥḳīḳ 259a.5, bahāne 260b.5, celīl 261a.7, şefḳāt 261a.7.

5. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

5.1. Daralma

Eski Türkçe dönemi metinlerinden itibaren e > i, i > e daralması görülmektedir. Ancak hangi sesin hangi sesi değiştirdiği konusunda kesinlik yoktur. Eski Türkçe döneminden beri her iki (e, i) sesinde karışık bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Bu karışık kullanımın metnimizde de örnekleri aşağıdaki gibidir:

-e > -i:

e ve i ünlüsü kullanılarak her ikisiyle de yazılan sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir:

beş 5b.11/ biş 53a.8, etdür- 223b.9/itdür- 6a.1, yel 124b.7/yil 43b.11, yeg 260b.10/yig 74b.6, ver- 30b.11/vir-2b.4, eder 2a.9/ider 9a.10, gey- 24b.10/giy- 138a.10, ye- 128b.4/yi-106a.9, el 62b.6/il 62b.5, nece 32b.2/niçe 33a.3.

Metinde e ünlüsü yerine i ünlüsü kullanılarak yazılan aşağıdaki sözcüklerde daralma ses olayına sebebiyet vermiştir.

di-2b.3, vir- 2b.4, nireye 9b.8, dirsın 15a.5, yimek 18a.6, it- 42b.11, ir- 44a.9, dirince (der-) 51a.10, gice 74a.4, yıl 88b.6, yitdi 91b.6, ırte 95a.7, nitesin 95b.10, yime 104a.11, idin- 159b.4, girü 169a.6, vidā 256a.10, girü 257a.4.

5.2. Düzleşme

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşmanın yanı sıra düzleşme de görülmekle birlikte bu düzleşmeler -u>-ı, -ü>-i olmak üzere metnimizde kullanıldığı görülmektedir. Bu düzleşme kelime kök ve gövdelerinin yanı sıra kalıplaşmış eklerin kullanımı vasıtasıyla düzleşme görülmektedir.

Düz ve yuvarlak ünlüler bir arada kullanıldığı görülmektedir:

süzülüb 229b.5/ süzilüb 239b.7, tokıındı204b.8 /tokıundı 206a.5.

-u > -ı: -ü > -i düzleşme:

-u > -ı: oğlı 3b.1, koymış 7a.1, tokıundı 10a.6, urdı 11b.8, buldı 16a.9, oldı 16b.5, tutdı 17a.4, olınca 17b.3, yolın 18a.4, tutulmuş 24a.2, ortusın 25a.9, buyurđı 31a.5, ulusı 33a.7, okıyub 36b.11, bulısub 42a.7, kırtıl 45b.1, toldı 52b.7, buyırur 58a.10, olmışsın 62b.7, uyıdı 64a.1, toğrı 64b.11, kırkusından 65b.2, urıl- 69b.6, boynın 72b.3, tapucı 74b.5, şundı 75b.1, kılına 75b.3, bulıyor 81a.7, uyımış 87b.8, bunı 91b.10, kıltuğınun 101b.5, muştucı 110a.9, çağırub 111b.8, uğrı 112b.7, ayrıl- 114b.8, kıırıl- 133b.1, kıoyıl- 182a.8, kıavışduñ 187b.11, yudı 197b.7, kıutış- 202a.10, olıcaķ 237b.4, burnı 255a.3.

-ü > -i: yüriye 106b.3, görince 111a.8, döndi 118a.10, yüzügi 120b.7, özi 121a.9, dönmiş 122b.7, gülüşdiler 138a.2, gümişe 140a.11, bürimiş 154a.7, köpri 156a.8, gömilmiş 161a.9, öpdı 162b.8, dökil- 165a.5, gözini 166b.8, yüriyiş 183a.3, ötişdiler 197b.9, üşiyüb 201b.4, süzil-201b.7, dökilür 210a.5, güvenilür 236b.1, görüşüb 239a.6, görıl- 245b.1, düzil- 250a.9.

5.3. Yuvarlaklaşma

Eski Türkçe döneminden beri yuvarlaklığını koruyan sözcükler Eski Anadolu Türkçesi döneminde de yuvarlaklıklarını korumuşlardır Yuvarlaklaşma -ı > u, -i > ü olarak görülmektedir.

Yapım eklerinin Eski Türkçe döneminden beri taşıdığı yuvarlaklık Eski Anadolu Türkçesi döneminde de korunarak devam etmiştir. Metnimizde de bu durumla ilgili örnekler görülmektedir:

yanķulan- 10a.5, yaluņuz 12a.4, uŗda 15a.11, şanur 35a.8, uyanuķ 35b.5, avuc 43a.10, alkāanur 67a.4, yapu 131a.7, auķ 137b.7, yuķaru 142b.1, ķaraņu 174b.1, atlu 193b.10, saķallu 217a.8, yazumuz 222a.2, yıldıuzlar 248a.9.

Bir kısım kelimelerdeki yuvarlaklaşmaya, Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonunda yer alan g-ğ ünsüzünün Batı Türkçesine geçerken düşmesine sebep olmuŗtur.²² Metinde bu duruma uygun örnekler bulunmaktadır:

ŗaru (<ŗaruğ), 8b.9, ķapu (<ķapuğ) 24b.2, ayrıuķ (<adıruğ) 143b.6.

Eski Türkçeden beri devam etmiş olan yuvarlaklık Eski Anadolu Türkçesi döneminde de aynı yuvarlak şekilleriyle kullanıldığı görülmektedir:

ķarŗu 9b.3, furŗatın 33a.1, yaŗduğın 87a.6, yanķulanur 105a.2, altün 114b.11, berü 125a.8, arŗu 202b.4, yıldıuzlar 229a.4, incüden 161b.6, kendü 170a.9.

b, m, p, v ünsüz etkisiyle yuvarlaklaşan sözcüklerin metnimizde kullanımı görülmektedir.

demür 217b.8, çevürdi 82a.7.

5.4. İncelme

Arapça ve Farsça sözcüklerde incelmenin görölmesi:

serāya (saray) 159b.2.

5.5. Kalınlaşma:

Arapça ve Farsça kökenli sözcükler ünlü uyumuna uymaya çalışarak kalınlaşmışlardır. Metindeki örnekler şu şekildedir:

silāŗşörlıķ 96b.1, ħelālīga 144b.4.

5.6. Ünlü Düşmesi

Kelime içinde benzer ya da eş hecelerin yan yana gelmesi durumunda bu hecelerden birinin düşmesi olarak tanımlanan bu ses değışikliğinin Eski Anadolu Türkçesinde de bazı örnekleri görülmektedir.

-a- düşmesi: bulmazdı 5b.7.

-ı- düşmesi: ağına 9a.4, bağına 95b.11, ayrılıub 104b.1, ķarnın 194b.10, ağına 228a.4.

-i- düşmesi: beņzi 221b.1.

²² İlhan, **age.**, s. 46.

-u- düşmesi: oğlu 5a.1, boynına 50b.8, burnından 100a.2.

-ü- düşmesi: gögsin 9a.7, bögrine 155a.5.

Metnimizde bazı kelimelerde görülen ünlü düşmeleri şu şekildedir:

ağız: ağız 157b.2 > ağına 13b.9.

alın: alında 155b.4.

ayırıl-: ayrılduğuz 178a.3.

bağır: bağırına 119a.4 > bağına 25a.8.

beñiz: beñzinde 105a.1.

beñze-: beñzemez 39a.9.

beñzet-: beñzetdüy 175a.2.

boyun: boyun 246b.1 > boynına 50a.8.

burun: burunları 131b.3 > burnı 194a.2.

eğın: egnine 3a.4.

gögüs: gögsüy 171b.4, gögs 254b.4.

göñül: göñül 83a.6 > göñlüme 165b.2, göñli 237b.6.

hapis: habs 145b.3.

göyin-: göynerdi 121a.9.

ıñile-: ıñiledin 253a.3 > ıñledi 114b.3.

ķarın: ķarnı 38a.7.

şehir: şehrüñ 139b.8.

şükür: şükür 84b.3 > 26a.4.

oğul: oğul 148b.8 > oğlı 4b.8.

uyıķu: uyķu 42b.6, uyķu 129a.5.

Arapça ve Farsça kelimelerde de bu ses hadisesine rastlanmaktadır:

zıkr 1b.1, şükr 1b.2, naķl 3a.1, ‘ilminden 3b.9, baķrı 6b.1, ‘aķlı 16b.8, vaşlınuy 22a.1, fıkrüy 34a.7, luķfı 36a.9, ķaydın 47a.9, şeyr 64a.9, hüsñüy 84a.3, ķaşdına 88a.10, vehm 131b.11, ķavm 132b.11, ķaşrın 143a.9, źulmuy 147a.10, hūkm 147b.3, siħr 134b.3, ģayr 134b.11, şaķnı 158b.11, devrinüy 159b.9, fethine 218b.8, ķabrini 240a.8.

“i-” fiilinin zarf fiil şekli olan iken genellikle sözcüklerle bitişik yazılmasından dolayı ses düşmesi hadisesi ortaya çıkmaktadır metindeki örnekleri de şu şekildedir:

vardı 73a.8, bozarken 103a.6, gezerken 131a.3, yaturken 144a.3, degerken 156b.2, baķarken 163b.4, iderken 164b.8, uyurken 171b.11, varmış 180b.1.

“ile” ve “içün” edatları ile “i-” yardımcı fiili, tam ekleşme devresinde baştaki ünlülerini düşürürler.²³ Metinde bu olaya ilişkin örnekler şöyledir:

ķurtulmazdı 18b.4, gicelerle 51b.10, irmezdi 69a.2, ĥaķķıçün 167a.10, anuķçün 170a.3, girmezdi 182a.2.

5.7. Ünlü Türemesi

Dilimize yabancı sözcüklerden girmiş olan kelimeleri Türkçe’nin bulunan ses yapısına uydurabilmek için sözcüğün başta, içte ve sonda meydana gelen türemelerdir.

Ünsüz ile biten kelimeye ünsüz ile başlayan ek geldiğinde araya bir ünlü harfin girmesi şeklinde görölmektedir. Metinde geçen bazı Türkçe kelimelerde görölmektedir:

ķılurıdı 6a.9, yalunuz 12a.4, acıdı 19a.4, yoğıdı 20b.6, batıcak 32a.2, ağızlu 197a.

Arapça ve Farsça sözcüklerde de bu duruma rastlanmaktadır:

-ı- türemesi: naķılan 2b.10, aşlında 2b.4, ĥışmile 6a.9, yārını 93b.3, ĥatırın 101a.7, şābır 130a.9, bosıtān 137b.8, ĥāzır 186b.11, ĥayırla 261b.

-i- türemesi: vaķit 22a.2, fıkirdür 105b.1, ‘ilim 126b.11, şekil 164b.10.

-u- türemesi: vasulat 143a.1.

-ü- türemesi: ‘ömür 159b.3, ĥükümlerinde 175b.1.

5.8. Ünlü Birleşmesi

Ünlü ile bitmiş ve ünlü ile başlayan iki kelimenin zamanla söyleyiş ve kullanım sıklığı dolayısıyla birbirine geçerek kullanılması olayıdır. Osman Nedim Tuna’ya göre birleşme hadisesi “sürekli birlikte kullanılan kelimelerin geçirdikleri değişikliklerden sonra yeni bir şekil alması ve tek kelime olmasıdır.”²⁴ Metinde birleşme ile ilgili rastladığım örnekler şu şekildedir:

böyle (bu+eyle) 9b.4, neyleyem (ne+eyleyem) 15a.2, neyle (ne+ile=y ünsüzü araya girmiştir.) 15a.10, niçün (ne+içün) 6b.9-53b.7-234a.11, nola (ne+ola)22a.4, nidelüm 36b.9, nolduñ (ne+oldun) 65a.4.

u- iktidar fiilinin ekleşerek birleşmesi:

edemezsis (<ide umazlar) 4a.4, eremezsis (<ere umaz) 4a.6, ıramazlardı(<ıra umaz) 6a.7, idemez (<ide umaz) 29b.9, bulamaz (<bula umaz) 33a.1, eylemez (<eyle umaz) 33a.12, varamazsis (<vara umaz) 41a.10, iremez (<ire umaz) 60a.4, yaramaz

²³ Leyla Karahan, **Kıssa-i Yūsuf (Yusuf u Züleyha)**, TDK. yayınları, Ankara, 1994, s.53.

²⁴ Osman Nedim Tuna, **Türk Dilbilgisi, (Fonetik ve Morfoloji)**, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3. Malatya, 1986, s.43.

(<yara umaz) 63b.6, duramaz (<dura umaz) 68a.9, eklemes (<ekle umaz) 124b.1, söylemez (<söyle umaz) 137b.11, aşamaz (<aşa umaz) 147b.9, bozamaz (<boza umaz) 174a.11, geçemez (geçe umaz) 193b.11, götüremez (< götür umaz) 206b.2, sevemezdi (seve umaz) 208a.2, şığamaz (şığa umaz) 213b.7.

6. ÜNLÜ UYUMU

6.1. Kalınlık İncelik Uyumu

Metinde kelime kökleri ve eklerde kalınlık incelik uyumu bakımından ünlü uyumu bazı istisna durumlar haricinde genellikle uyumlu olarak görülmektedir.

Kalınlık İncelik Uyumunun Bulunduğu Örnekler:

kurumış 18a.1, kaldurub 18a.6, varalum 19a.8, toğrayub 20a.3, bilür 21a.5, yürüyüb 22b.11, yolına 32b.4, bulamaz 33a.1, geldük 35b.4, uyanuk 35b.5, kapusunda 37b.10, korğu 39a.3, çine 39a.6, yüzün 39b.9, ölüsi 39b.10, elini 40a.6, boynum 40a.8, öğüme 40b.2, unuttuğ 41a.4, kendülerin 41b.5, ağlamaduk 45a.10, besledüğün 47a.3, yürüdiler 59b.6, elümüz 62b.6, kapılıb 63a.10, gözlerinden 63b.1, umarduk 64a.11, birağub 65a.7, düşmüş 66a.10, arturur 67a.6, işidüb 257b.8, arayub 260b.8.

-yor ve -ken uyumu bozar:

oyarken 4b.11, kovarken 8a.7, ideyorur 12a.2, yaturken 19a.3, geliyorur 22b.4, bağlamışken 53a.3, kılurken 63a.6, тұurken 75a.6, bozarken 103a.6, variken 136a.11, bakarken 163b.4, yurken 177b.6, olmuşken 222a.1.

-ki aitlik eki ve ile edatı uyuma girmiştir:

kılıcıyla 7a.3, anlarıuyla 62b.11, arkasıyla 89a.5, sünjüyile 117a.1, kızıyla 142a.10, kapusıyla 167a.4, yanındağılar 221b.2.

-lık,-lık i.i.y.e Arapça ve Farsça sözcüklere eklenmesi:

rüsvâyılıkdur 12b.3, küstâhlık 20b.6, peşimānlık 25a.5, serbāzlık 89a.8, silāhşörlık 96b.1, pehlevānlık 98a.11, müştāklık 214a.2.

6.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu

6.2.1. Kelime Kök ve Gövdelerde

Metnimizde düzlük yuvarlaklık uyumunu bozan temel sebep düz ünlüden sonra yuvarlak ünlü gelmesi ya da yuvarlak ünlüden sonra düz ünlü gelmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda haliyle düzlük yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır.

anun 2b.5, alur 2a.9, tayanub 9a.4, qarşu 9b.3, yalunuz 12a.4, uyanmağa 15b.11, urmagı 16a.4, şalub 18b.11, getürüb 20a.3, şanur 35a.8, aldum 35b.3,

karındaşum 36b.5, taçduķ 41b.7, saçdum 43a.11, toprak 43b.3, yağmur 43b.11, sayruluğı 63a.11, berü 94b.1, incüden 161b.6, yılduzlar 229a.4, kendüyü 242b.3, altün 255b.2, alunur 260b.4, kırtılasın 261a.2.

Metinde düzlük yuvarlaklık uyumunun görüldüğü örnekler şu şekildedir:

olunur 3a.1, kıorhusundan 5a.11, tırub 8a.6, şunub 13b.8, yolumuz 20b.3, oturub 25b.9, bulunur 33b.7, kıorhduķ 37a.1, kıonduķ 37a.5, boynum 40a.8, yigirmi 57a.10, tırduğumuz 64a.10, birine 57b.10, yumruk 106b.4, buyurdum 159b.2, itmişsin 199b.7, umuñ 199b.11, tıyım 232b.11, dövünüb 255b.4.

“b, m, p, v” dudak ünsüzlerinin etkisiyle meydana gelen yuvarlaklaşmanın uyumu bozması:

kıpuların 5b.3, demürden 5b.11, avuc 43a.10, yağmur 43b.11, çevürdi 82a.7, kıovub 65a.9, yavuz 73a.8, tıapucı 74b.5, yapu 131a.7, şovuk 147b.10, kemükleri 195b.1.

g/ğ ünsüzü kelime sonundan düşerek kendinden önceki ünlüyü yuvarlak ünlü haline getirmiş ve uyumu bozmuştur:

kıamu(kıamığ) 2b.7, kıapu (kıapığ) 155a.4, şaru (şarığ) 96a.8, ayru (adıığ) 215b.11.

6.2.2. Eklerdeki Düzlük Yuvarlaklık Uyumı

Eski Anadolu Türkçesi döneminde de düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan ekler bulunmaktadır. Bu eklerin bir bölümü düz ünlülü olarak görülürken bir kısmı da Eski Türkçeden beri yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılmış ya da Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşarak düzlük yuvarlaklık durumuna aykırı hale gelmiştir. Metnimizde de görülen bu tür uyumsuzlukları yuvarlak ünlü taşıyan ekler, düz ünlü taşıyan ekler ve bu dönemde yuvarlaklaşmış olan ekler olmak üzere üç kısımda inceledik.

6.2.2.1. Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler

-ArU (Yön Gösterme Eki): ilerü 9b.1, içeri 24b.4, yukıaru 127b.1.

-dUr: (Bildirme Eki): çokdur 3b.2, gelmişdür 4a.3, olmamışdur 12a.9, yıldırımdur 16a.4, degildür 27b.1, nedür 36a.6, dibindedür 37b.4, yakındur 43b.9, devletidür 52a.10, kıızımdur 56b.3, kesmişdür 57b.9, getürmişdür 57b.10, tağdadur 65b.2, kıomışdur 67a.8, yigdür 74b.6, beslemişlerdür 92b.5, sevmişdür 100a.7, yıldur 135b.4, yoldur 200b.6, bitmişdür 210a.7, nesnedür 248a.2, geliserdür 258a.11, göriserdür 260b.2.

-şUķ (İsimden İsim Yapım Eki): Metinde örneğine rastlanmamıştır.

-sUn (Emir Eki): olsun 33b.7, görilsün 33b.8, gitsün 60b.10, itmesün 60b.11, unutmasun 91a.10, gelsün 95a.8, çalinsun 117b.6, dirsün 143a.2, uyusun 154a.1, virmesün 170a.3, otursun 194a.8, olmasun 209b.2.

-kU, >-hu (Fiilden İsim Yapım Eki): yanķulanub 10a.5, uyķu 42b.6, ķorķu 39a.3.

-Uk (Fiilden İsim Yapım Eki): eksük 4a.8, bölük 8b.5, uyanuķ 35b.5, ayruķ 75b.5, aķuķ 137b.7, şovuķ 147b.10, delük 162a.1.

-dUk (Sıfat Fiil Eki): dökülmedük 5b.8, irişdük 20b.4, ayıtduk 31b.8, gördük 32a.6, gitdük 35b.4, sevindük 37a.10, irdük 42b.5, bilürdük 63b.3, arıduk 65a.5, bildürmesün 85b.11, neyledük 173a.6, getürdük 191a.6, irgürdük 237b.3, bildük 257a.3.

-Up/-Ub (Zarf Fiil Eki): bulub 4b.11, alub 5a.6, ķapup 6b.5, tırub 8a.6, uyandub 9a.6, atub 11a.5, ķorķmayub 12a.7, yarub 13a.9, baķlayub 18a.9, şıçrayub 19b.9, ańılub 31b.3, bulısub 42a.7, ķırub 48b.5, çıķup 52a.3, yırtub 63a.5, bıraķub 65a.7, aķub 72a.2, urılub 73b.1, ķalmayub 75a.8, yatub 86a.3, ķıymayub 101b.5, şıyub 102a.7, taķıdub 110a.4, ķatub 128b.9, ańılub 129b.4, çağırub 155a.6, ķoyup 160b.11, şırıdub 165a.5, aķlayub 166a.9, ķanayub 184a.5, tolaşub 228a.2, ķaynayub 236b.6, tıonanub 241a.10, aķlaşub 246b.8, arayub 260b.8.

-dUr (Fiilden Fiil Yapım Eki): yetişdürdiler 3b.11, itdürüb 5b.11, uyduramadılar 6b.6, bildürürler 10b.3, bindürüb 46b.9, yedüresin 65b.5, aydurdı 77a.1, ķaldurub 81a.11, çekdürür 169a.5, indürmiş 174b.10.

-gUr (Fiilden Fiil Yapım Eki): irgürdüń 117b.7, irgürdiler 181b.6, irgürüb 245a.6.

-Ur (Fiilden Fiil Yapım Eki): ķalķanur 67a.4, arturur 67a.6, bişürüb 153b.8, aşurmak 193a.6, arturmuşsın 246b.4.

6.2.2.2. Eski Anadolu Türkçesinde Ünlüsü Yuvarlaklaşan Ekler

-AlUm (Birinci Şahıs Emir Eki): görelüm 12b.8, getürelüm 12b.10, varalum 19a.8, uralum 27b.7, idelüm 28a.5, ķoyalum 41a.2, alalum 64b.2, olmayalum 99a.3, bulışalum 104a.10, oynayalum 105b.10, yatalum 154a.1, şalalum 199b.8, virelüm 181b.7, turalum 202a.4, bulalum 240a.7, dińlenelüm 216a.7, gönderelüm 231b.10.

-(U)m -(U)muz (İyelik Eki): yoldaşum 35b.7, ķarındaşum 36b.5, benüm 29a.2, yüregümüz 253b.2.

-dU (Görülen Geçmiş Zaman Eki): geldüm 20b.11, irdün 27b.5, aldum 35b.3, yitdüm 40a.8, çaldum 45b.7, aldun 62b.7, öğrendün 105a.10, yetürdüm 132a.6, yıkdun 136a.8, ayrıldunuz 178a.3.

-Uñ,-Uñ (İlgi Hali Eki): erün 18a.9, yigidün 23b.5, ağacun 43a.4.

-Ur (Geniş Zaman Eki): alur 2a.9, virür 42a.3, uyanur 43a.5, arturur 67a.6, şaqlaruz 91b.11, yanqlanur 105a.2, qaşanur 209a.4, deprenür 215a.11.

-vUz (1.Şahıs Çokluk Eki): irebilevüz 19a.4, gidevüz 22a.5, dirilevüz 30b.8, olavuz 32b.6, yükledevüz 41a.2, çıkmayavuz 98b.8, kıomayavuz 123b.10, olursavuz 142a.6, aşuravuz 199b.8, şoravuz 204b.5, görevüz 222a.2, neyleyevüz 236a.7.

-IU (İsimden İsim Yapım Eki): heybetlü 5a.10, giyimli 13b.5, ayaklı 14a.1, yirli 20a.2, altünli 24a.6, kıuşaklı 25b.7, bilekli 26a.8, kıanlı 46a.3, yaraklı 52a.7, direkli 54b.1, atlı 55b.6, başlı 56b.7, nacaklı 118b.11, yenli 131b.7, yazılı 155b.5, adlı 159b.10, gevelü 183b.4, ağızlı 197a.4, aşıli 219a.11.

-Uz 1.(Şahıs Çokluk Bildirme Eki): umaruz 2a.6, bilmezüz 47b.4, neylerüz 62a.6, gelemüz 85b.3, anarmıyuz 91b.2, şaqlaruz 91b.11, iderüz 119b.10, kıorqaruz 122a.7, işidirüz 146a.1, yanmışuz 147a.9, boyanmışuz 147a.9, ayrıldunuz 178a.3, uğraruz 200b.7, giderüz 240a.4.

-cuk, -cük (İsimden İsim Yapım Eki): oqlancuklara 94b.4.

-sUz (İsimden İsim Yapım Eki): ansuz 7a.11, belürsüz 231a.4.

Arapça ve Farsça sözcüklerde: dermānsuz 33a.8, kısābsuz 46a.1, yārsuz 81a.9, ağıyārsuz 81a.9, ihtiyārsuz 151a.5.

-U (Zarf Fiil Eki): gürleyü 9b.11, kıjlayu 43b.1, söyleyü 118b.1, bağlayu 151a.11, ağılayu 170b.9, kıaşlı 123b.7.

-Ur (Sıfat Fiil Eki): dökilür 210a.5.

-U (Fiilden İsim Yapım Eki): ayru 36a.1, irü (ir-) 36a.6, sürüyü (sürü-) 61a.6, ağılaşu 194b.7, kıoqu 197b.5, depinü 197b.6.

-mur (Fiilden İsim Yapım Eki): yağmur 43b.11.

+kı,+uk,+ük (Fiilden İsim Yapım Eki): eksük 4a.9, uyanuk 35b.5, açuk 137b.7, delük 162a.1.

6.2.2.3. Düz Ünlülü Ekler

-dIn (Ayrılma Hali Eki): Metinde Türkçe sözcüklerde kullanımı bulunmamaktadır bkz. Ayrılma Hali Eki.

-nİ (Belirtme Hali Eki): anı 1b.7, bunu 12b.4, elini 40a.6, gözünü 166b.8, kızını 170a.8, ağzını 173b.9.

-mİ (Soru Eki): kulu mıdır 92b.1, yok mı 97b.8,

-İ,-(s)İ (İyelik Eki): kolu 22a.9, ordusu 23b.10, suyu 41b.2, sağlığı 63a.10, kapısı 131a.6, gözü 160b.6, boyu 204a.6, yüreği 206b.10, uyhusu 213a.8, güli 237b.6, kuyruğu 239b.6.

-sİn (2. Teklik Şahıs Eki): göresin 37b.11, gönderesin 38b.9, korkarsın 58b.1, yedüresin 65b.5, görürsün 98b.6, götüresin 156b.5, bozasın 156b.6, bulursın 163b.10, yigrenürsün 214a.5, bozasın 219b.7.

-Ayİn (1. Teklik Şahıs Emir Eki): göreyin 14b.3-239b.10.

-İn (1. Teklik Şahıs Eki): тұrurın 46a.3, ҳаңırın gözedürin 101a.7, göreyin 239b.10.

-IsAr (Gelecek Zaman Eki): atusar 7a.11, bulısardur 35a.11, göriserdür 260b.2.

-dİ (Görülen Geçmiş Zaman): buldı 3a.5, unutturdu 5b.2, қопdı 16b.4-48b.3-52b.7, тоқұнды 10a.6-15b.8, yudı 18a.3-197b.7, uyudı 18a.4-59a.10, oқudı 45a.5.

-mİş (Anlatılan Geçmiş Zaman Eki): қойmış 7a.1, тоılmış 8b.2, görmiş 10a.8-35b.8, тұutulmış 24a.2, oturmışlar 57a.3, örinmişler 57a.7, шоқmışlar 57a.8, getürmişler 62a.11-140a.7, olmışlardur 64b.10-178b.1, тұrmışuz 83a.3, yanmışuz 147a.9, gelmişüz 152a.11, döşenmiş 211b.1, толашmışdur 226b.9, үркmişdi 233b.7, құруılmış 235b.4.

-İlk,-lıg,-lig (İsimden İsim Yapım Eki): тоғрулықдан 94b.11, ortalıқда 133a.11, eksükligine 119a.10, yüceligi 193b.8, şusuzlıқ 213a.2, uyhusızlıқ 213a.2, gökçeklik 237b.9.

-cİ (İsimden İsim Yapım Eki): қапұcı 95b.7.

-İcİ (Fiilden İsim Yapım Eki): Metinde örneğine rastlanmamıştır.

-ncİ (İsimden İsim Yapım Eki): дөрдүңci 200a.10, үңcүңci 205a.3.

-İ (Fiilden İsim Yapım Eki): Metinde örneğine rastlanmamıştır.

-mAdİn (Zarf Fiil Eki): Metinde örneğine rastlanmamıştır.

-İcAk (Zarf Fiil Eki): göricek 9a.11, düşicek 21a.3, olıcak 41a.5, devşüricek 84a.5, тоғıcak 149b.3, bulıcak 168a.11.

-İncA (Zarf Fiil Eki): dönince 9b.11, olınca 17b.3, görince 43a.5, oқıyınca 43a.11, қонınca 48b.7, қаңұрınca 82a.1, devşürince 89a.7, diңdүгince 93a.7, ұрınca

94a.9, üfürince 135b.10, tırınca 142b.8, yürüyince 197a.10, tokunınca 206a.3, getürince 236b.3, kılınca 251b.11.

-II Edilgen Çatı Eki: kılınub 23b.10, düzilüb 33a.12, görilsün 33b.8, örilüb 52a.3, urılub 73b.1, döküldiler 83b.10, kırtılmayub 92b.8, urılub 124b.8, irilüb 204b.1, koyılur 210a.3, düzilüb 250a.9.

-İş (İşteşlik Eki): tutışub 37a.6, bulışub 73a.10, görüşüb 186a.11.

-In (Dönüşlülük Eki): görünür 153a.9, tokınub 197a.5, yapınub 222b.1, bulınur 240b.11, görünmez 247b.3.

II.BÖLÜM

FONETİK OLAYLAR

7. ÜNSÜZLER

Metnin imlasından hareketle metinde kullanılan ünsüzler şunlardır:

(b, c, ç, d, đ, f, g, ğ, h, ĩ, ĵ, k, ķ, l, m, n, ŋ, p, r, s, ş, ş, t, t̃, v, y, z, ž, ž, ž)

Bu ünsüzlerden c, f, h, v değişim yoluyla Batı Türkçesi içinde ortaya çıkmışlardır. Arapça ve Farsçadan alınma kelimeler için Türkçede bulunmayan bazı harfler kullanılmıştır. ĩ ve ŋ ise bugünkü Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmaz. Eski Anadolu Türkçesi'nin bugünkü yazı dilimizden ayrılan en önemli yönü, bünyesinde ŋ damak ünsüzü ile sızıcı gırtlak ünsüzü olan ĩ ünsüzünü bulundurmasıdır.²⁵ Metnimizde de yukarıdaki ünsüzlerle birlikte “ĩ” ve “nazal ŋ” kullanımına sıklıkla rastlanılmaktadır.

7.1.Ünsüz Değişimleri

7.1.1. Tonlulaşma pçtk > bcdg

Söz başındaki /-t/ sesinin /-d/ olarak değişmesi Eski Türkçe devresinin sonlarında olmuştur. Ancak bu değişimin gösterdiği seyir çok açık değildir. Batı Türkçesinde bazı kelimeler, başta bulunan /-t/ ünsüzü varlığını korurken diğer taraftan, bu kelimelerin /-d/'li şekilleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu dönemde yazılan eserlerde /-t/'li ve /-d/'li şekiller bir arada görülmektedir.²⁶ Eski Anadolu Türkçesi döneminde de bu ses hadisesi yaşanmakla birlikte sözcüklerin hem “d”li hemde “t”li şekilleri bir arada kullanılmıştır. Metnimizde de bu ses hadisesinin örnekleri görülmektedir.

t->d-

t ünsüzünün korunduğu durumlar:

²⁵ Özkan, age., s.99.

²⁶ Mehmet Özmen, *Ahmed-i Dâ'i Divanı*, TDK, Ankara, 2001, s.304.

tolmış 8b.2; turmağa 9b.7, turmadı 14b.2, toyursam 15a.9, yigit 23a.7, toğub 32a.2, tolanmağa 32a.5, tuymaya 37b.1, turdı 40a.1, tolu 42a.11, tağılub 48b.8, toğrı 48b.9, toldı 49b.9, tağılan 51b.8, toğdı 52b.6, tuvarı 51b.8, turmış 57a.3, tayanub 62a.1, tayamış 68a.3, tuymaz 75b.6, tağıtmış 79a.3, tokınub 80b.6, tağıldı 82a.2, tonlar 85a.7, toğrulıkdan 94b.11, toğurdı 97a.1, tutub 102a.1, tururken 102b.4, tamarı 102b.5, tağıdub 110a.4, toksân 114a.6, toköz 115b.11, tonanub 125a.2, toğmış 137b.9, turdum 135b.2, tuya 153b.11, turuñ 153b.11, tobtolu 157b.2, turduğı 162a.8, talın 177a.2, tolı 192b.6, turmañ 194b.11, toközsa 205b.8, tolayu 214b.8, tolaşub 228a.2, turdılar 235a.7.

t->d- değışmesine uğrayan kelimeler:

dürlü 37a.7, ditredi 52a.11, dutdı 52b.9, dut 69b.3, durub 69b.10, depelese 146a.3, dutan 150b.8, dāğ 154a.4, depesinde 165a.6, dād 191a.5, depere 207b.5, dutar 213b.5, depe 255a.2.

-t->-d-

yiderdi 4b.8, gösterdi 25a.5, dördünci 36b.10, ögredeyim 37b.6, gider 42a.8, işidür 67a.5, söyledürdi 93a.8, kanad 144a.4, ağıdub 180a.10.

-t>-d

kurd 13a.1, ardın 18b.6, od 37a.7, süd 100a.2, ad 170a.5.

-k>g-

k- ünsüzü koruyan:

kendüye 5b.5, kimse 29b.9, keçi 28a.7, kesem 40a.4, kenārına 49a.1, kemer 49a.6, kimesne 75b.6, kötek 110a.2, kişiler 113b.6, küpe 123b.7, kelek 134a.5, köpri 156a.8, köpükler 177a.1, kemükleri 195b.1, kükreyüb 204b.2, kemçe 208a.8.

k->g- değışmesine uğrayan kelimeler:

gün 1b.4, gözlediler 2b.5, geyüb 3a.3, gökde 6b.2, gelür 7b.11, görüb 8a.1, göñülleri 9a.6, görmek 12b.4, getürelüm 12b.10, giyimli 13b.5, gitdi 16b.8, gözi 22a.8, gördük 32a.6, gemiler 33a.10, geçürmek 33a.10, girüb 38a.5, gice 38b.1, gökler 49a.3, gibi 49b.3, gözciler 52b.1, gözletdi 52b.2, geçen 53b.10, girü 54a.6, götürüb 54a.7, gemilü 54a.9, giymiş 57a.2, gevdesine 62a.2, görmeyen 63a.7, geçürmedüñ 63a.9, gönden 72a.5, geçmiş 86a.11, görüşdi 110a.8, gölgede 137b.8, gümüşe 140a.5, gürbüz 149b.2, girmek 155b.6, gündüz 163a.4, gömlegi 170b.11.

-k->-g-

itmege 1b.6, dilegince 67a.8, virmege 67a.8, öldürmege 88b.3, getürmege 109a.4, göge 114b.7, itmege 131b.1, deprenmege 174b.6, yüregi 206b.10, iletmege 210a.9, görmege 229b.1.

-k->-ğ-

ayağı 20b.4, yoldaşlığın 44a.11, şağluğı 63a.10, şayruluğı 63a.11, uyluğın 97a.3, kulluğuma 107a.4, toprağı 193b.5, yoğına 261a.11, varluğın 93a.9.

-ç->-c-

ç'li kullanım:

çığırnı 2b.5, bağçede 4b.11, keçi 38a.7, çalkınur 67a.4, çadır 94a.6, içeri 224b.5, içün 227a.8, üç 228a.9, niçün 228b.1, çekişürken 231a.3, kaçan 234a.10, gökçeklik 237b.9, göçüb 241a.3, çanağ 250a.7.

Arapça ve Farsça yazımında kullanılan imla etkisinden dolayı c'li kullanımın baskın olarak kullanılması ç>c değişimini meydana getirmektedir:

öcinden 4a.3, nice 4a.5, güc 6a.4, gücüb 8a.9, kılınc 10b.11, kılıc 17a.5, dinc 18b.9, üç 25b.9, ağac 33a.3, cizüb 37b.1, hic 38a.9, sac 38b.3, icün 39a.3, avuc 43a.10, kulac 50a.3, ic 59a.11, ucına 60a.4, bir kaç 79a.11, bulduķca 83a.2, aşcılarındanam 85b.8, kamec 111b.10, şucın 119b.2, çift 123b.7, acub 125a.8, burc 131a.6, icün 139a.10, acalum 159b.4, tırduķca 159b.6, ac 162b.4, urduķca 218b.1, geldükce 227b.8, bizüm cün 236a.7.

-p->-b-

dibi 163a.8.

7.1.2. Tonsuzlaşma

İlk seste b > p değişimi:

Eski Türkçeden beri korunan “b” ünsüzünün metinde genel olarak korunduğı görölmektedir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de “b” ünsüzünün korunduğı Arapça ve Farsçadan alıntı kelimelerde ve bazı Türkçe kelimelerde bu ses hadisesinin yaşandığı görölmektedir.

b- harfinin muhafaza edildiğı sözcükler: bölüm 8b.5, başdı 41b.3, bağladuğ 41b.7, batıra 50a.5, bağ 52a.8, batman 57b.1, baqarlar 63b.5, biçik 101b.3, bunca 109a.1, borı 131b.8, bınar 147b.5, budağın 177a.3, boğazına 195b.7, boyun 198b.3.

-b->-p:-

çalap 130a.7, deprenişine 185b.9, depredüb 198b.4, şarpdur 226b.7, kaplayub 247a.9.

-d>-t:

dertlü 130a.1.

-d->-t-:

Metinde sadece bir örneği görülmektedir.

yurta 124b.7.

-g>-k değişimi:

Metinde bu değişimin örneği bulunmamaktadır.

Metnimizde Farsçadan dilimize girmiş olan (çüb: sopa, odun) kelimelerde de bu ses hadisesi görülmektedir:

çöp 132b.2 < çüb.

7.2. Sızıcılaşma

Ön ses durumunda Türkçe kelimelerde ħ sesi bulunmamaktadır. Nadir İlhan'a göre "Bu değişimin kelime içi ve sonlarında görülmektedir. Türkçede kelimelerde bulunan ħ sesi k sesinden değişme yoluyla ortaya çıkmıştır."²⁷

ķ- > ħ- değişimi:

ħān 26a.2-256b.7, ħātūn 29b.1-56a.11-217a.8.

Eski Anadolu Türkçesinde her ne kadar ķ>ħ sızıcılaşması görülsede bu dönemde bazı kelimelerde asli ķ ünsüzünün korunduğu görülmektedir.

ķanı 7b.1-9b.4-64a.5-64b.4, ķankı 17a.10-103b.1-176b.7, ķaçan 84a.4-160a.3-194b.3-247b.11.

-k->ħ-:

daħı 3b.4, uyħu 129a.5, yoħsa 199b.1.

Metinde sözcüklerin hem ħ'li hemde ķ'lı şekillerinin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Bundan hareketle bu ses hadisesinin Eski Anadolu Türkçesi döneminde düzenli bir şekilde olmadığını göstermektedir:

ķorħusundan 5a.11/ķorķu 58a.4, ķoħısına 13b.1/ ķoķu 197b.5, uyħuya 87a.1/uyķu 42b.6, ķorħma 209b.2/ķorķma 38a.1, yoħsa 199b.1/ yoķ 9b.5.

7.3. Süreklileşme

-d- > -y- değişimi

Eski Türkçe devresinde kök ünlüsünden sonra gelen d ünsüzü, Batı Türkçesinde süreklileşerek y olmuştur.²⁸

²⁷ Nadir İlhan, **Hazā'īnu's-Sa'ādāt**, Öz Serhat yayıncılık, Malatya, 2009, s.60.

²⁸ Osman Yıldız, **Yūsuf u Zelīhā**, Akçağ yayınları, Ankara, 2008, s.191.

adağ > ayak 24b.5, adır- > ayırdı 163b.6, adırıl- > ayrıl- 205b.6, bedük > büyük 58a.7, edgü > eyü 84b.6, edgölük > eylük 36a.1, ked- > gey- 82b.3, kedür- > geyür- 13a.8, tod- > doy- 212b.10, yadağın > yayan 19b.2, udı- > uyu- 59a.10.

b>v değişimi:

Eski Türkçede kimi kelimelerin ön, iç, son sesi olan “b” ünsüzü “v” ünsüzüne değişerek kullanılmaya başlanmıştır.

Ön seste b->v- değişimi:

Metnimizde Eski Türkçe döneminde “b-“li görülen sözcüklerin değişimle birlikte “v”li şekilleri görülmektedir:

varıdı 4b.3, vermedi 5a.2, varmışlar 7a.10, virüb 11b.5, varub 13a.4, viridi 15b.8, var 21b.9, varılmağ 33a.12, varalum 33b.8, virici 33b.9, varlığı 35a.10, varam 40a.5, varasın 42b.2, virdügi 43b.10, vara 74b.3, varduğın 84b.7, virür 86b.9, vireyin 91a.8, virürseñ 92a.9, virem 95a.7.

İç seste b->v- değişimi:

Metnimizde iç sestede b>v değişimi şöyledir:

sevindük 37a.10, avuc 43a.10, çavuşlar 70a.8, yavuz 73a.8, av 94a.11, avlayub 130b.1, avlamış 179b.6, eve 214a.8.

Metnimizde son seste b > v değişimi örneği görülmemektedir.

Metnimizde bir ektede b- > v- değişimi görülmektedir. Eski Türkçede fiil çekimi 1. çoğul şahıs eki olarak-vuz,-vüz eki kullanılmaktadır bu kullanımın örnekleri şöyledir:

irebilevüz 19a.11, gidevüz 22a.5, olavuz 22a.8, varavuz 22a.9, dirilevüz 30b.8, yüklevüz 41a.2, alavuz 91b.11, çıkmayavuz 98b.8, şoravuz 204b.5, görevüz 222a.2.

8. ÜNSÜZ UYUMU

Tonlu ünsüzle biten bir kelimeye tonlu ünsüz, tonsuz ünsüzle biten bir kelimeye tonsuz ünsüz gelmesiyle birlikte ünsüz uyumu sağlanmaktadır.

Batı Türkçesinin son zamanlarında, bilhassa bugünkü Türkçede tam bir şekilde gösteren bu uyum, Eski Türkçe devresinde ve Eski Anadolu Türkçesinde tam anlamıyla mevcut değildi.²⁹ Eski Türkçede bulunan bazı eklerin tek şekillik muhteva etmesi bakımından ünsüz uyumunu bozmaktadır. Özellikle de “d” ünsüzlü tek şekilli eklerde bu uyumun bozulduğu görülmektedir.

Metnimizde bu uyuma aykırı kullanımlar mevcuttur ve bunlar şu şekildedir:

²⁹ Yıldız, age., s.199.

+dA (Bulunma Hali Eki): gökde 6b.2, uşda 15a.11, darbda 16a.3, nihāyetde 23a.6, tarafda 24a.4, olduğda 33b.8, elbetde 35a.5, ululuğda 41b.5, şuretdde 41b.6, vaqtdde 104b.8, arayıbdde 105b.10, pāy tahtda 106a.7, oturağda 116b.9, gelmekde 125b.5, meclisde 128b.11, ortalığda 133a.11, eşkâlde 137b.5, güneşde 137b.8, işde 158b.4, bucağda 166a.9, gelmekde 221a.4.

+dAn (Ayrılma Hali Eki): yokdan 1b.5, erlikden 2b.6, yedekden 11a.7, şabāhndan 17b.3, taşdan 40a.10, sebebden 42b.10, taraftan 43b.11, kılıcdan 45b.1, sesden 88b.4, toğrulığdan 94b.11, itmekden 105a.10, gökden 114a.8, miñnetden 136b.2, çoğdan 169a.5, şovukğdan 195b.11, hağğdan 261b.2.

-dUk (Sıfat Fiil Eki): etdügümden 15a.7, gitdügi 18b.11, itdügi 27a.5, itdükde 31b.7, ayıtduk 31b.8, gitdük 35b.4, itdük 83a.1, işitdügine 117a.5, itdükçe 162a.4, nitdügi 164b.8, getdügümüzi 179a.2, tapduğum 188b.5, yatduğı 214b.1, yaratduğıdur 249a.7.

-dİ (Görülen Geçmiş Zaman Eki): anlatdı 3b.8, gitmişdi 7a.4, işitdi 7a.9, yıkdı 10b.7, ayıtdı 14b.9, tutdı 17a.4, düşdi 17b.10, ılıtdı 18a.3, kapdılar 29b.11, öğretti 37b.6, atdı 40a.10, saçdı 41b.3, kopdı 48b.3, ötdi 50a.5, kaçdı 65a.8, kesdi 101b.4, geçdi 101b.5, yırttı 112a.6, dökdi 141b.10, batdı 156a.10, bırağdı 163b.8, kapdı 168b.1, şatdılar 170a.11, yapışdı 170b.7, koymışdı 182a.5, oynatdı 182a.8, yutdı 188a.6, gelmişdi 198b.9, tutuşdılar 230b.8, örtti 239a.7, silkti 254b.3, ağlaşdılar 258a.8.

+dUr (Bildirme Hali Eki): çoğdur 3b.2, gelmişdür 4a.3, gerekdür 15a.9, yokdur 19a.10, güçdür 48a.5, sevmişdür 95b.1, yemişdür 100a.7, yigitdür 106a.3, uyanmışdur 123a.7, dökmişdür 135b.8, dutmışdur 146a.1, yaradılmışdur 147b.2, görmüşdür 152a.6, konuşmuşdur 155a.1, sebebdür 182b.8, bitmişdür 210a.7, şarpdur 226b.7, tolaşmışdur 226b.9, yarağdur 246a.6, güçdür 246b.6, kaplamışdur 248b.8.

-dUr (Ettirgen Çatı): dimekdür 13a.1, kırdırmağdur 34a.4, koparmağdur 105a.7, zıkr itmekdür 259b.5.

-dUm: işitdüm 21a.4, dökdüm 34b.3, itdüm 34b.4, öpdüm 35b.8, gitdüm 39a.4, atdüm 39a.5, çıkdüm 39b.7, yitdüm 40a.8, bağlamışdüm 43a.3, saçdüm 43a.11, geçdüm 130b.2, yapdüm 159b.3, tutdüm 191a.9, çekdüm 193a.3.

-dİlAr: itdiler 17a.2, ayıtdılar 19a.8, gitdiler 19b.1, tutdılar 80b.8, etdiler 95a.10, iletdiler 103a.3, yatdılar 153b.3, şatdılar 170a.11, berkitdiler 226a.9, işitdiler 229a.6, yutdılar 230b.5.

9. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Ünsüz türemesi kelime kök ve gövdelerinin ünlü bir ses ile biterek ünlü bir sesle başlayan bir ek alması sonucu araya giren koruyucu ünsüzler tarafından iki ünlü sesin yan yana gelmesinin önüne geçilmesi hadisesidir. Metnimizde iki tür (y, n) ünsüz türemesi olduğu görülmektedir.

9.1. “Y” Ünsüzünün Türemesi

Ekleme ve kaynaşma sırasında kendini gösteren ünlü çatışmasını (hiatus) önlemek ünlüler arasına getirilen y ünsüzüne koruyucu ünsüz denir.³⁰ Günümüz Türkçesinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesi döneminde de bu ses hadisesi görülmektedir. Metnimizde de “y” türemesi hadisesine rastlanmaktadır:

kelime başında -y- ünsüzü türemesi

yıldırımdur (ıldırım)16a.4, yigid (igid)22b.3, yılduz (ılduz)248a.9.

Sözcük ünlü ile bitmiş ve ünlü ile başlayan bir ek aldığı vakit araya -y- ünsüzü girer:

eyleyen 1b.4, dinleyen 2a.9, nireye 9b.8, almaya 16a.3, ortaya 20a.3, oğlıyam 21a.10, tuymaya 37b.1, şuya 41a.9, uğraya 76a.1, gelinceye 87a.10, taşraya 87b.5, aırmaya 94a.4, girüye 103b.8, yüriye 106b.3, söyleyen 107a.7, araya 118a.9, isteye 121b.3, kişiyem 123b.1, kılmayan 130a.9, gevdeye 131b.6, kırumaya 135b.8, uyıhuya 138a.6, kişiyi 143a.7, urmaya 143a.11, düşmeyen 143a.11, okıyayım 146b.9, köprüye 156b.9, ilerüye 161a.11, aılayana 180b.7, kımaya 181a.7, unutmayalar 202a.6, bekleyeler 210b.8, görülmeye 229a.10, ordıya 252a.6.

Ünlü seslerle biten Arapça ve Farsça sözcüklerin ünlü ile başlayan Türkçe bir ek aldıklarında iki ünlünün yan yana bulunmasını engellemek amacıyla araya “y” koruyucu ünsüzü girmektedir. Bu hadiseye metnimizde de rastlanmaktadır:

‘alim-i esmāya 3a.4, ğazāya 3a.10, cezīreye 30a.10, cāzūya 31a.1, şahrāya 31a.5, bendeye 34a.9, da‘vāya 40a.4, dāireye 42b.8, fenāya 67b.1, muḳābeleye 76b.2, kılleye 132a.7, menāreye 132a.11, şahrāya 139b.2, sīneye 141a.3, kıbbeye 154b.2, daımeye 157b.5, zīrüyem 162a.1, hücreye 167b.7, serāya 168b.3, tenhāya 170a.6, temāşāya 177a.7, vācibūlvücūya 200a.7, kıatreye 207a.9.

Ünlü ile biten sözcüklere ise, ile edatları eklendiği zaman edatların ilk harfi olan i- sesi düşerek -y- ünsüzü türer:

³⁰ Ahmet Bican Ercilasun, “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”, **Türk Dili** S. 85, Eylül 2000, s.219-226.

kendüyle 5b.10, emriyle 18b.7, işaretiyle 18b.8, kendüsiyle 25a.3, sebebiyle 34b.3, göziyle 51a.4, söziyle 52a.11, öykeyile 112b.1, şuretiyle 112b.7.

9.2. “N” türemesi

Bu türemeye +(s)I 3. teklik kişi iyelik ekine hal ekleri getirildiğinde bu “n” türemesinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Gürer Gülsevin “n” türemesi hakkında şunları söylemektedir. “Yapılan tüm çalışmalar, sonuçta, bu ekin +(s)I(n)+ olduğunu, ünlü ile biten kelimelerde, başta “s”nin, isim çekim eklerini alınca da ekin orjinalinde bulunan sondaki “n”nin ortaya çıktığını göstermektedir. Yani ekin sonundaki “n” sesi ancak arkasına bir çekim eki gelmesi durumunda ortaya çıkar.³¹

şuyuna 2a.7, egnine 3a.4, burasına 4a.6, adına 4b.6, sözine 9b.5, sırasına 11a.9, şına 12b.4, ağzına 13a.9, қоһısına 13b.1, қолına 13b.10, üzerine 14a.2, anı 14a.5, yerine 14b.2, қılıна 16a.7, öğine 16b.7, bunu 18b.4, топрағına 20b.4, арқasına 24b.9, üstine 31a.2, yolına 32b.4, anda 43b.9, yığnağınıң 49b.10, çadırına 84a.7, yirine 110a.1, baғrına 110a.11, ucına 111b.10, beline 125a.1, yuқarusına 131b.5, güneşine 136b.2, kendünün 139b.9, gidişine 176b.10, yarusına 187b.9, gölgesine 193b.10, gözine 197a.10, ayağına 209b.5, yoғına 261a.11.

Arapça ve Farsça sözcüklerde de yukarıdaki “n” türemesi anlatımında gerçekleşen hadiseler meydana gelerek “n” türemesi hadisesinin bu kelimelerde de ortaya çıktığı görülmektedir:

қавmine 3a.10, күрsisine 25b.1, шевābına 25b.2, муқābelesine 25b.4, sāzendelerine 27a.11, kerīmiyyetine 27b.1, kemāline 27b.11, sihrine 30b.6, devrānına 35a.9, serāyına 41a.7, şuretime 41a.10, āşinasına 42a.7, meydānına 75b.5, ejderine 78b.4, ҳалāşına 108a.8, üstādına 162a.5, gūşına 165a.9, қademine 242a.3, ruһına 258b.6, ehline 260b.6.

9.3. “V” türemesi:

Metnimizdeki “v” türemesinin örneğine rastlanmamıştır. ur- kelimesinin henüz baştaki “v” ünsüzünün türemesinin gerçekleşmeden kullanıldığı görülmektedir.

ur- 11b.5-14a.6.

³¹ Gülsevin, **age.**, s.14.

10. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Türk dilinin her döneminde eklerin ve kelime köklerinin yapısında bulunan bazı ünsüzler zamanla etkisini kaybederek kullanımdan düşmüşlerdir. Bu düşmeler Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülmekle birlikte günümüz Türkçesine gelindiğinde bu ünsüzlerin tamamen düşürülerek kullanımları görülür.

b düşmesi: Kelime başında bulunan “b-” ünsüzü bol- fiilinden düşerek ol- şekline dönüşmüştür:

olub 4b.1, olun- 5b.1, ol 4b.2, olmuşdu 5b.4, olunca 22a.11, olan 32a.7 >bol-.

l düşmesi: Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde kelime iç sesinde bulunan “-l-” ünsüzünün düşmesi hadisesidir. Metnimizde bu duruma ait iki örnek bulunmaktadır:

getürmek (keltürmek DLT.) 81b.6, oturmak (olturmak DLT.) 105b.6.

r düşmesi: bile (<birle) 22a.5.

Metinde görülen “bile”nin her ne kadar “r” ünsüzü düşmüş olarak görülsede “birle 19b.5” şeklinde kullanımının görüldüğü ve bu “r” düşmesinin Eski Anadolu Türkçesi döneminde henüz tam olarak düşmediğini “r” li kullanımında devam ettiğini göstermektedir.

v düşmesi: Metnimizde “şu” kelimesinde “v” ünsüzü düşmesi görülmektedir.

şub>şuv>şu 18a.2.

y düşmesi: Günümüz ve Eski Türkçe dönemlerinde kelime başında “y” ünsüzü bulunduran bazı kelimelerin kelime başında bulunan “y” ünsüzü düşmüştür:

ırak (yırak EUTS.) 137b.10, üzügi (yüzük-yüzüg) 157b.10, incüden (yinçü EUTS.) 161b.6.

g/g düşmesi: ilerü (ilgerü) 9b.1, kapu (kapıg) 24b.2, ayru (adrıg) 36a.1, çeride (çerig) 48b.7, şaru (şarıg) 53a.9, başlu (başlıg) 56b.7, kamu (kamıg) 93a.11.

Eski Türkçe döneminde bazı eklerin sonundaki “g/g”lı ekler Eski Anadolu Türkçesi dönemi ve günümüz Türkçesinde eriyerek kaybolmuştur. Metnimizde bu olaya örnekler şöyledir:

-lu/-lü<-lıg/-lig (isimden isim yapım eki): pullu 49a.6, yaraqlu 52a.7, ayaklu 54b.3, atlu 55b.6, yüzlü 72a.1, yerlü 120b.10, yeñlü 131b.7.

-ı/-i<-(ı)g/-(i)g (belirtme hali eki): yüzi 2a.7, ışıgı 116b.7, ucı 161a.9, yeri 178b.4.

-a/-e<-garu/-gerü (yön): ilerü 9b.1, yukāru 161a.11.

-an/-en<-gan/gen (sıfat fiil eki): gelen 52b.2, geçen 53b.10, kalan 254a.3, bulan 258b.9.

-ınca/-ince<ğınça/ginçe (zarf fiil eki): geçince 11b.7, irince 9b.10, girince 24b.4, çalınca 167a.4, toğunınca 206a.3, varınca 250a.2.

-alı/-eli< ğalı/geli (zarf fiil eki): olalı 31b.8, yatalı 38b.2, geleli 90a.4, görelı 207b.3.

Eski Türkçe dönemindeki g/ğ ünsüzü -gAn, -ıg, -gA ekleri Eski Anadolu Türkçesi döneminde eriyerek kaybolmuştur:

söze 20a.11, kıızı 31a.1, adına 73b.8, ata 78a.2, bulandı 188a.10, olan 190a.10, gelen 203a.3, gören 204a.5.

k düşmesi: eşek (eşkek)106b.5.

11. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

-nb- >-mb- benzeşmesi

Burada n sesi dudak ünsüzü olan b sesi ile yan yana bulunurken yarı benzeşme sonucu farklılaşarak bir dudak ünsüzü olan m'ye dönüşmüştür.³²

Metnimizde Türkçe kelimelerin aksine Arapça ve Farsça sözcüklerde “-nb-”li kullanımı görülmektedir:

cünbüşinden (cümbüş) 4b.4, çenberinden (çember) 57b.2, sünbül (sümbül) 82a.4,³ anberler (amber) 140a.8, künbed (kümbed) 196a.6, tenbîhdür (tembih) 259a.4.

12. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

İç seste iki ünlü arasında bulunan ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzlerin açık ve zayıf boğumlanmalı ilk hece ünlülerinin etkisi altında, kendi hece sınırlarını aşacak bir yoğunlukla boğumlanmaları sonucunda söz konusu ünsüzdeki tekrarlanmayı gösteren ses olayı.³³ Metnimizde “-s ve -r” ünsüzlerinin ikizleştiği görülmektedir:

ıssı 195b.3-195b.6- 195b.7, perri 162b.2.

13. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ

Dilimize Arapça ve Farsçadan giren kelimelerin yapısında bulunan çift ünsüzlerin birinin kaybolarak kullanılaması olayıdır. metinde tek örneğine rastlanmıştır.

perri 162b.2/peri 181a.3.

14. ÜNSÜZ AYKIRILAŞMASI

Farklı ya da aynı iki ünsüzden birinin değişime uğrayarak kullanılmasıdır. Metinde örneğine rastlanılmamıştır.

³² İlhan, **age.**, s.63.

³³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=327882

15. ÜNSÜZ YER DEĞİŞTİRMESİ

Birbirine yakın ya da uzak olan ünsüzün birbirleriyle yer değiştirmesi olayıdır. Ahmet Buran ve Şerife Oğraş ünsüz yer değiştirmesi olayının genel bir kurala bağlamanın zorluğundan bahsetmiş ünsüz yer değiştirmesinin ana sebebinin ünsüzlerin karşılaşmalarından doğan söyleyiş zorluklarını giderme çabası olduğunu dile getirirler.³⁴ Metinde iki örneğine rastlanmıştır.

gibi 9a.4/bigı 214a.6, kıamaş- 205b.1, 255a.3/ aşımaş- 49a.10.

16. HECE DÜŞMESİ

Hece düşmesi olayının metnimizdeki en yaygın örneği bildirme eki olarak kullanılan (durur/turur) yardımcı fiilinin -dur, -dür şeklinde kullanılmış olmasıdır. Kaynaklarda³⁵ hece düşmesi olarak gösterilen bu durum aslında tam bir hecenin düşmesi olmamakla birlikte iki heceli yapının tek heceye dönmesiyle hece düşmesi olarak değerlendirilmektedir. (durur/ du-rur/ -dur)

Metnimizde -turur/-durur bildirme ekinin düşmesi ünlü düşmesi hadisesine sebep olmuştur:

oldur 4a.4, vardur 10a.10, yıldırımdur 16a.4, yokdur 19a.10, oğlıdur 23a.8, çokdur 23b.7, yakındur 42a.2, kızımıdur 56b.3, tağıdadur 65b.2, dutmuşdur 146a.1, şarpdur 226b.7, yoldur 226b.10.

Metnimizde bildirme ekinin hem -durur şeklinin hemde -dur şekli olarak iki yapının aynı anda bir arada kullanılması söz konusudur. Bu durum metnimizde bulunan bildirme ekinin yer yer ünlü düşmesine uğradığını yer yer ise eski yapısını devam ettirdiğini göstermektedir:

Muştafādudur 1b.6, oldurur 2b.3, yıkmışdurur 94b.11, vardurur 260b.4.

pādişāhdur 4a.9, rüsvāylıkdur 12b.3, āsāndur 41a.11, cüvāndur 120a.4, fersahdur 130b.5, āşinādur 144a.9.

³⁴ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, **Elazığ İli Ağızları**, Elazığ, 2003, s.94.

³⁵ Özkan, **age.**, s.110.

İlhan, **age.**, s.63.

III.BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ (MORPHOLOGY)

17. İSİM ÇEKİM EKLERİ

17.1. Çokluk Eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminde çokluk eki olarak kullanılan ekler -ler, -lar ekidir. Bu ekle ilgili olarak Nadir İlhan Türk Dilinde Çokluk adlı eserinde şu görüşlere yer vermiştir “Türkçenin her dönem ve sahasında temel çokluk ekidir. En eski metinlerimizden itibaren Türk dilinin tarihi metinleri ile çağdaş lehçeleri ve ağızları incelendiğinde temel olarak çokluk kavramının -lAr ekiyle karşılandığı görülmektedir. Gerek tarihi metinlerde gerekse çağdaş lehçelerle, onların en alt birimleri olan ağızlarda ortak çokluk eki -lAr ve onun çeşitli varyantlarıdır.”³⁶ Bu görüşten hareketle Türk dilinin temel çokluk eki olan bu ekin kullanımı metnimizde de aynı görevle kullanıldığı görülmektedir. Metinden örnekler şu şekildedir:

-lar, -ler:

kişiler 1b.9, dirlikleri 6b.7, kimseler 15a.1, kendüler 19a.6, sözleri 26b.5, taşları 31b.1, bunlar 31b.10, kuşlar 37a.1, kolları 38a.7, ayakları 38a.7, sizler 41a.9, kışlar 46b.2, yazlar 46b.2, gökler 49a.3, gözciler 52b.1, gürbüzler 54a.3, ağaclar 61b.3, yiller 61b.7, tağlar 72a.3, begler 83a.9, kızlar 83b.4, tonlar 85a.7, kirpikler 87a.1, otaklarına 104b.2, yarağlar 113b.5, süñüler 113b.5, toplar 114a.2, köylerine 121a.4, şubaşlar 125b.11, yıllar 129b.7, gevdeleri 131a.9, başları 131a.10, burunları 131b.3, yeğleridür 131b.7, şular 140a.7, kapucılar 157a.5, kuşlar 199a.2, qarındaşları 227b.4, yılduzlar 229a.4, atalara 238b.10.

Ayrıca metnimizde bulunan Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde de bir hayli -lar, -ler ekinin kullanıldığı görülmektedir:

-lar, -ler: “-lar, -ler” çokluk ekinin Arapça ve Farça sözcüklerde kullanımına örnekler şu şekildedir:

şehzādeler 4b.11, casuslar 7b.3, libāslar 8b.10, ejderhālar 10b.4, pādīşahlar 15a.4, dilāverler 19a.9, du‘ālar 21b.3, perriler 30a.5, serālar 36b.6, cāzūlar 40a.11, tahtlar 54b.3, kudsīler 54b.4, sāyebānlar 56a.10, gulāmlar 57a.3, hātūnlar 63a.7, cihāngirler 69a.4, hancerler 85a.8, bāsubānlar 86a.5, libāslar 90b.11, belālar 95b.10, cellādlar 109a.2, şefkātler 130a.8, deryālar 137a.9, bendeler 144a.11, vezīrler 145b.10, hocazādeler 148a.10, yādigārlar 155a.1, dükḡānlar 158b.1, revzenler 161b.10, āteşler 187a.4, nerreler 193a.7, zehreler 200b.1, maḡbesiler 224b.9, naṭīḡlar 239a.6, şöhretler 241a.4, ḡazinelere 247a.3, ḡānları 256b.7, kışşālar 260b.4, hişşeler 260b.4.

Arapça ve Farsça çokluk eklerinin örnekleri de metinde görülmektedir.

³⁶ Nadir İlhan, **Türk Dilinde Çokluk**, Manas yayınları, Elazığ, 2009, s.62.

Arapça ve Farsça sözcüklerde çokluk (-ān/-āt): Arapça ve Farsça sözcüklerde kullanılan “-ān” ve “-āt” çokluk ekinin kullanımına metnimizde şu örneklerde rastlanmaktadır:

-ān: mehekk-i merdān 14b.1, erkān 27a.1, yārān 33a.6, sulṭān-ı ‘ayyārān 63a.6, sulṭān-ı saḥirān 134b.10.

-āt: kelimāt 22b.1, maḥluḳāt 45a.9, şikārātın 153b.8, tılsımāt 157b.6, tertībāt 159b.6, şadaḳāt 169b.1, zulumāt 175a.8, ḥādīṣāt 221a.6, mu‘cizāt 249b.5, şalavāt 258b.6, mü‘mināt (ebced bölümü).

17.2. İyelik Ekleri

Eski Anadolu Türkçesindeki iyelik eklerinin Türkiye Türkçesinden tek farkı düzlük-yuvarlaklık uyumunun o dönemde henüz yerleşmemesi nedeniyle ünlülerde görülür³⁷ Aşağıda da gösterildiği gibi 1. 2. şahıs teklik ve çokluk iyeliklerinin ünlüsü daima dar yuvarlak ünlü iken 3. şahıs iyelikleri de daima düz dar ünlüdür.

<u>Teklik</u>			<u>Çokluk</u>
1.	Kişi	+(U)m	+(U)mUz
2.	Kişi	+(U)ḡ	+(U)ḡUz
3.	Kişi	+(s)I(n)	+lArI(n) ³⁸

Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanısıra dilimize Arapça-Farsça’dan giren sözcüklere gelen iyelik eklerinin örneklerine de yer verilmiştir.

1. Tekil kişi

-(u)m, -(ü)m: “-(u)m, -(ü)m” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

gözüm 21a.8, cigerüm 22a.4, benüm 29a.2, gönlüm 34a.9, haberüm 35b.3, yoldaşum 35b.7, karındaşum 36b.5, yüregüm 39a.2, boynum 40a.8, yolum 52a.10, kulum 58.a 11, oğlum 66b.7, kızum 80a.2, kendümi 89a.7, sulṭānum 94b.3, kulluğuma 107a.4, ahđum 113a.3, ḥālüm 132a.6, dostum 134b.6, ḥayrum 136a.5, tābutuma 160a.3, dermānuma 165b.3, derdüme 165b.3, devletüm 168a.5, aduma 169a.9, veledüm 169a.11, ayağuma 172a.5, zamānumda 175a.7, atımı 176b.3, yüzüğüm 176b.3, yarağımı 176b.3, şāhum 189a.4, konuğumsın 198b.11, ecelüm 215a.1, sözüm 227b.1, tamarumdan 236b.10, üzerüme 238a.8.

2. Tekil kişi

-uḡ, üḡ: “-uḡ, -üḡ” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

anuḡ 1b.8, işüḡ 2a.5, edebüḡ 9b.4, kuluḡ 14b.3, şuçuḡ 15a.2, ‘aḳluḡ 15b.5, yigidüḡ 23b.5, diyāruḡ 28b.6, murāduḡ 29a.2, ḳalıbuḡ 31b.4, zamānuḡ 33b.2,

³⁷ Hatice Şahin, **Eski Anadolu Türkçesi**, Akçağ yayınları, Ankara, 2009, s.50

³⁸ Şahin, **age.**, s.50

cihānuñ 34a.6, gönjlüñ 35a.4, elüñ 36a.10, sıfatuñ 39a.8, oduñ 40a.9, ağacuñ 43a.4, kuvvetüñ 51b.5, otāguñ 59b.2, haberüñ 64b.4, tağıñ 65b.9, düşmanuñ 79a.3, kızuñ 79b.11, yoldaşuñ 85b.4, başuñ 89b.11, nażaruñ 95a.5, ‘avratuñ 97b.8, qarındaşuñ 106a.11, topuñ 114a.9, gözüñ 115b.4, himmetüñ 136a.11, kuluñ 142a.5, kemerüñ 162a.10, gözüñ 165b.10, oğluñ 186b.2, Allahuñ 193a.9, tağıñ 193b.9, şehrüñ 202b.5, yüzüñ 210b.8, ecelüñ 215a.2, kılıcuñ 246b.9, vücūduñ 255a.11, ‘avamüñ 260a.3.

-ñ: “-ñ” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

atañ 21a.9, hātrıñ 119b.2, cāriyeñ 142a.5, ebeñ 180a.3, dedeñ 180a.3, vakteñ 230a.6, anañ 234a.6, ‘izzetiñ 246b.4.

3. Tekil kişi:

-ı, -i: “-ı, -i” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

adı 3b.7, qarındaşı 4b.5, eceli 7b.10, yolu 8a.2, leşkeri 9a.2, başı 11b.2, heybeti 13b.1, ‘aklı 17b.11, kolu 22a.9, kızı 28b.7, yüzi 38a.6, okı 37b.7, yayı 37b.7, şuyı 41b.2, ağacı 43a.3, rengi 47a.2, qarnı 49a.5, ayağı 49a.9, tırnağı 49a.10, alayı 53b.2, sağluğı 63a.10, saçı 82a.2, atı 84a.6, kulağı 88b.11, dizi 109b.4, hişarı 133a.1, tobi 158b.9, gözi 160b.6, boyı 204a.6, yüregi 206b.10, kuyruğı 239b.6.

-sı, -si: “-sı, -si” iyelik ekinin kullanımına ait metinden örnekler şu şekildedir:

‘ammusi 6b.11, atası 5b.1, şadāsı 8b.1, ulusu 9b.1, ordusu 23b.10, çāresi 33a.8, anası 47b.1, arqası 49a.5, yelesi 49a.9, da‘vası 69a.2, çerisi 79a.3, ejderhāsı 107a.2, qapusu 131a.6, gıdāsı 148a.10, gevdesi 165a.3, uyhusı 213a.8, taşrası 227a.4, dedesi 250b.11, nüshāsı 260a.3.

1. Çoğul Kişi:

-umuz, -ümüz: “-umuz, -ümüz” 1. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımına ilişkin metinden örnekler şu şekildedir:

ümidümüz 2a.7, sūdumuz 2a.4, başumuza 18a.7, yolumuz 20b.3, şāhumuz 22a.5, cānumuz 33b.6, üzerümüze 36b.11, ayağumuza 40b.10, yanumuzda 40b.10, işümüz 60a.10, elümüz 62b.6, oğlanumuz 74b.7, suçumuza 83a.2, diyārumuza 119b.8, günāhumuza 119b.11, tahtıgāhumuza 139a.6, hālumuz 169a.2, sālumuz 169a.2, feryādumuz 169a.4, gözümüz 173b.1, üzerümüzde 178a.5, derdümüze 189a.5, murādumuz 198b.10, belümüze 199b.8, haberümüzü 202a.6, yazumuz 222a.2, ilümüzü 253a.8, yüregümüz 253b.2, dirliğümüzden 253b.1, hasretlerümüze 253b.5, günāhlarımız 256b.11.

-muz, -müz: “-muz, -müz” 1. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımına ilişkin metinden örnekler şu şekildedir:

cümlemüz 13a.4, şāhumuz 20b.2, ikimüz 36b.11, aqrabamız 74b.7, nesnemüz 142a.4, yedimüz 152a.10, rızāmuz 174a.2, yaqamızı 189a.5, ulumuzu 253b.1.

2. Çoğul Kişi:

-unuz, --ünüz: “-unuz, --ünüz” 2. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımına dair metinden örnekler şöyledir:

düşmānuñuz 4a.6, murāduñuz 36a.5, üzerüñüzden 46b.2, elüñüzden 59a.4, kalbüñüze 152a.4.

-ñuz, -ñüz: “-ñuz, -ñüz” 2. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımı metinde iki örnekte görülmektedir:

başñuz 179a.10, cümleñüze 232b.1.

3. Çoğul kişi:

-ları, -leri: “-ları, -leri” 3. çoğul kişi iyelik ekinin kullanımına ilişkin metinden örnekler şu şekildedir:

düşmānları 7a.9, kendülerin 14b.2, tamarları 15b.10, cigarlerin 21a.10, dilleri 26b.6, sözleri 33a.5, okları 38b.7, cāzūları 40b.11, şikārları 60b.5, yüklerin 60b.8, kal‘ aları 76b.9, yañaqları 87a.1, barmaqları 97b.4, topları 116a.1, kal‘ alarına 121a.5, kınlara 128b.9, gevdeleri 131a.9, burunları 131b.3, ucları 131b.4, elleri 132a.11, mağaraları 137a.6, özleri 151a.3, yönleri 152b.6, kabızları 163b.5, kulākları 165a.2, yavruları 198a.5, kanları 221b.10, otları 228a.7, ‘ağılları 233b.6, hātūnları 252a.2, gıdāları 253b.6, ayakları 255a.4.

İyelik Eki Yığılması: Türk dilinde, bazen 3. kişi iyelik eki almış kelimelerde bu ekin fonksiyonu kaybolur ve kelime kalıplaşarak taban haline gelir. Bu durumlarda, kelimenin üstüne tekrar bir 3. teklik kişi iyelik eki geldiği görülür. İyelik eki yığılması³⁹ olarak tanımlanan bu olaya metnimizde iki örnekte görülmektedir: kim+i+si 75b.10, bir+i+si 175a.4.

17.3. Hāl Ekleri(Durum Ekleri)

17.3.1. Yalın Hal +Ø (Eksiz) (Nominatif)

Türkçede yalın hal eksiz biçimde kullanılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de yalın hal eksiz olarak kullanılmıştır. İsim kök ve gövdelerinin yanında çokluk ve iyelik eki almış isimlerde yalın durumda bulunabilirler.⁴⁰

17.3.1.1. Kelime Kök ve Gövdelerinde Yalın Hāl

tağ 13b.9, söz 19a.9, loğma 20a.3, ayak 26a.10, avuc 43a.10, toprak 43a.11, deniz 49a.1, yol 64b.10, kız 85b.1, genc 106a.3, er 111b.8, yol 128a.2, şu 153a.9, güneş 154a.11, kapu 155a.4, süd 170a.3, köşk 172b.1, gül 172b.2, balık 183b.4, depe 255a.2, düğün 256a.1, barmağ 258a.1.

17.3.1.2. Çokluk Eklerinde Yalın Hāl

-lar, -ler:

kişiler 1b.9, kal‘ alar 5b.3, casuslar 7b.3, cigarler 13b.2, ‘ayyārlar 20a.6, du‘ alar 21b.3, çavuşlar 24a.6, şanduklar 25a.1, kalıblar 31a.10, mällar 33a.9, gemiler 33a.10, gözler 34b.2, kuşlar 37a.1, perdeler 48b.1, gökler 49a.3, saçlar 63a.5, tağlar 72a.3, kızlar 83a.10, tonlar 85a.7, belālar 95b.10, sünūler kırıldı kılıçlar gedildi 113b.5, toblar 115b.11, şultānlar 118a.5, şular 140a.7, çarşular 158b.1, evler 179b.3, odlar

³⁹ Gülsevin, age., s.15

⁴⁰ Şahin, age., s.51

196a.7, hizmetler 211a.1, işler 225a.8, yıldızlar 229a.4, tabaklar 238b.11, cânlar 241a.8.

17.3.1.3. İyelik Eki Almış Kelimelerde Yalın Hāl

edebün 9b.4, gözüm 21a.8, ordusu 23b.10, ikimüz 36b.11, arkam 40a.8, yelesi 49a.9, ayağı 49a.10, tırnağı 49a.10, atam 79a.8, kızum 80a.2, başuñ 89b.11, hizmetün 118a.6, kafāsın 127a.3, kapusu 131a.6, ‘aqlum 135b.10, tağı 147b.8, eben 180a.3, dedeñ 180a.3, boyı 204a.6, yüzün 210b.8, yazumuz 222a.2.

17.3.1.4. Zamirlerde Yalın Hāl

cümlesine teklif eyledi anlar dağı edeb birle şunub 20a.4, yüzleri güneşe dönüb güneş nice seyr iderse bunlar dağı bile 32a.1, nevbetçiler koyub ısmarlayub kendi aydur varub biraz şu hindüların 58b.11, bile alub git ben atama ırte cevābın virem ammā leşkerde 95a.7, urdılar şāh aydur iy perriler siz nice kimselersiz ayıtdılar yedimüz 152a.10, göreyim dirseñ biz dağı senden ayrılmayub bile giderüz ne olursavuz 174a.3.

17.3.1.5. Yalın Hal Fonksiyonunda Kullanılan Diğer Ekler

+dA Bulunma Hali Eki: Metnimizde bulunma hali eki kullanımı görüldüğü gibi ayrıca yalın hal ihtiva eden kullanımlarda görülmektedir. Gürer Gülsevin bu durum hakkında şu bilgileri kaydetmektedir: “Zaman bildiren bazı kelimeler, Eski Anadolu Türkçesi devresinde genellikle +dA ekini alarak fiilin zarfı durumunda kullanılırlar. Ancak, Türkiye Türkçesinde artık bu +dA’lı kullanılışlar, yalın hal şeklinde geçmektedir.”⁴¹

idemez meger ol tārihde umumül-ḥayāt sulṭānı Semendün ü hezār 9b.9, Ḳahramān bunun demde kim ola kim şeyr ide ammā bizüm dağı bu dem 64a.9, iş eyledi yā ol div zād la‘ in ‘ağdıķ vaķtde gelüb 104b.8, rivāyet iderler kim cām-ı cihān nümāda ceng eyledi ol günde kim 203b.9.

+dAn ayrılma hali: Metnimizde ayrılma hali kullanımı görüldüğü gibi ayrıca yalın hal ihtiva eden örneklerde bulunmaktadır. Gürer Gülsevin’e göre bu durum şu şekilde görülmektedir: “Bu kullanılış, özellikle ayrılma hali üzerine sonra edatının geldiği durumlarda görülür . Eski Anadolu Türkçesi devresinde, sonra edatı daima +dAn hali ile kullanılmakta idi.”⁴²

⁴¹ Gülsevin, **age.**, s.18.

⁴² Gülsevin, **age.**, s.18

nuhdan sonra nesil-i Keyümers bin Âdemden yine bir pâdişâh 3b.3, ol esirlerün üzerlerine tütün çeküb bir zamândan sonra 40b.8, ol esirlerün üzerlerine tütün çeküb bir zamândan sonra 45b.10, geldi bunlardan sonra ‘azamet ile yüz biñ sancağ eriyle bir tâc 55b.1, aydur iy server-i serverân ceng ahir olduğdan sonra 83b.2, seri helâk idiserdür üç aydan sonra gelüb bunda selâmet ile irer 178b.9.

+den’li şeklin metinde örneği bulunmamaktadır.

18.4. İlgi Hali Eki (Genetif)

İsmin bir başka isimle olan ilişkisini ortaya koyan eklerdir. İlgi hali eki isimden sonra gelen başka bir isimle ilgi ve alaka kurmaktadır. İlgi hali eki eksiz olarak kullanımın yanısıra ekli olarak kullanımı görülmektedir. Ayrıca çokluk eki alan isimlerle, iyelik eki alan isimlerle, zamirlerle de kullanıldığı görülmektedir.

18.4.1. Eksiz İlgi Hâli

derbend ağzına 9a.4, tağ canavarı 19a.4, hasret yâşı 21b.1, keçi karnına 38a.7, düğün yarağında 47a.6, deniz kenârına 49a.1, hazân yaprağı 51a.11, na‘ra âvâzı 76a.2, devlet tuğuna 79a.11, yâr ‘ahdın 81a.8, iklim haracı 95a.9, süñü ucu 99b.5, kâmcı ucına 11b.10, er kucağına 113b.8, fil hortumu 131b.3, göz yâşın 133b.9, kemend ucu 164a.1, eşek kulâğı 165a.2, deve ayağına 165a.3, gürz ışığına 167b.7, kefeng ağzı 173b.9, düşman elinden 189a.5.

18.4.2. Ekli İlgi Hâli -Uñ/-nUñ

Kelime kök ve gövdesinde:

Qahramânun çığırın 2b.5, idüb yanınca iderdi Kurşasbuñ bir oğlu dağı varıdı 4b.8, leşkerün öñü 10a.6, dilâverün ardın 18b.6, şahun fikri 25b.2, sözün aşlı 28a.11, ağacun çatırdısın 43a.4, câzünun ‘aqlı 43a.6, yigidün anası 47b.1, otağun ardın 59b.2, şahun ‘aqlı 62a.3, ‘ayyârun teberin 66b.11, âdemün merdi 81a.5, leşkerün alayı 100b.7, kızuñ cānı 104a.5, bendenün yüzün 110b.3, şahun atı 141a.8-9, kalıbuñ ayağı 155b.6, divün başı 165a.11, hātūnūñ gömlegi 170b.10-11, gögsün üstine 171b.4, kızuñ eceli 172a.3, Ekvālūñ yüregi 188b.3, kūşun yūni 201b.4, şahun ve yārānūñ hālīn 208b.11, ejderün başı 214a.9, yerün kavmi 216b.11, fetḥūñ kilidi 253b.8, ‘izzetūñ ḥaqqı 261b.3.

18.4.3. İyelik Eki Almış İsimlerde

ışığınuñ içine 18a.2, şahumuzun gözi 22a.8, başumun saçı 40a.1, yanındağıların birine 57b.8, otağınun kapusın 86a.4, nefesinün rayiḥası 39b.10, yüzünün üstine 45b.5, depesinün üstine 61a.5, kılıcınun arḳasın 101b.4, atamun

günâhın 118a.4, yüzünñ niķābın 118a.6-7, yüzünñ nûrı 208a.7, atasınñ eceli 258a.9.

18.4.4. Çokluk Eki Almış Olan Kelimelerde

ol zincirlerñ her birin 6a.6, serverlerñ öñine 12a.6, dürlü canavarlarınñ nihāyeti 40b.1, beglerñ sözi 52a.11, hindūlarınñ ‘ayyārı 62a.8, hindūlarınñ ordusun 62a.9, ölenlerñ kaydın 82b.9, niçelerñ hisābı 102b.1-2, şehīdlerñ ķānın 116b.1, perrilerñ āvāzı 153a.7, perrilerñ işin 183a.8, divlerñ gözi 188a.10, yavrularınñ öñinde 195a.5, divlerñ başı leşi 207a.11, niçelerñ ‘aķlı 220a.2, divlerñ başına 224a.6, canavarlarınñ biri 229b.11, ķarındaşlarınñ ellerin 233b.10, gözlerinñ yāşı 236b.7.

18.4.5. Zamirlerde İlgi Hāli

anlarınñ kılınıcı 12a.9, kendünñ niçe yirde zaķmı 17b.5, kimsenñ hāceti 31a.11, bunlarınñ cānı 31b.6, bununñ atası 53b.8, niçenñ başın 59a.11, niçenñ zehresi 102b.8, kimesnenñ ķarındaşın 106b.2, senñ namıķdārın 115a.11, anñ sözün 118b.7-8, senñ muķabbetñ 171b.3, anñ ķatında 210b.10, senñ oğlun 225a.11, senñ hātırın 231a.6-7, anlarınñ zamānından 249b.6, anñ anası 252a.4.

18.5. Belirtme Hāli (Akkuzatif)

Belirtme hali (Akkuzatif) fiilin yapmış olduğu işten hareketten ve eylemden etkilenen varlığı belirtirler. Belirtme hali Muharrem Ergin’e göre “Şu halde akkuzatif hali ismi kendisine tesir eden geçişli bir fiile bağlayan haldir.”⁴³ Yine bu ek hakkında Leyla Karahan şu bilgileri vermektedir: “Bu ek Eski Türkçede bulunan -(ı)ğ/-(i)g ekindeki (ğ, g) ünsüzlerinin Batı Türkçesinde düşmesiyle ortaya çıkmıştır. Düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olmayan ekin yalnız düz şekilleri bulunmaktadır.”⁴⁴ Metnimizde belirtme halinin belirtme hali eki kullanılması ifadesi yanında belirtme hali eki kullanılmamasına rağmen halinin ifade edildiği örnekler yer almıştır. Buna bağlı olarak belirtme halini Eksiz belirtme hali Ekli belirtme hali olarak örnekleriyle aşağıda gösterilmiştir.

18.5.1. Eksiz Belirtme Hāli : Ø

Eksiz belirtme hali iyelik ekinden sonra zamir n’sinin yer aldığı bazı örneklerde belirtme hali eki kullanılmadan yapılan belirtme halidir. Burada zamir n’si belirtme hali fonksiyonunu üstlenmektedir.

⁴³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak yayınları, İstanbul, 2009, s.228.

⁴⁴ Karahan, *age.*, s.73.

hîl' atın 3a.4, göğsin 9a.7, cengin 11a.1, aşlın 23b.7, yâşın 34b.3, tâ kim ider varlığı kaşrın harâb 35a.10, eylugin görmüş idüm varub 35b.8, ki bâşın kesem yine bu da' vâya geldüm ki eger haqq râst 40a.4, selâmın 44b.1, kadrin 67a.6, çekdi boynın kopardı ol kuvvetin Behrâmuñ görüb 72b.3, bu kadar tertibin bozub 79a.10, varlığın 93a.9, bir kez kemerin tütüb 102a.1, haqqın 123b.5, yüzün 124a.5, kafâsın 127a.3, sözün 134b.9, atasın 157b.11, talın 177a.2, budağın 177a.3, kolın 188a.6, arkasın 207b.7, yolın 226b.5, dağı atasın ve anasın ve helâlin görüb 240b.2, uzunun 247b.2, devletin 255b.8, özin 260b.9.

18.5.2. Ekli Belirtme Hâli

İsmiñ yalın haline getirilen bu ek düz dar ünlüler olan -ı -i ile karşılanmaktadır. Ünlü ile biten kelimede y yardımcı sesi ile gelirken zamirlere ve 3. tekil iyelik ekinden sonra zamir n'si ile birlikte getirilmektedir.

a. -ı, -i:

cânı 2a.6, yüzi 2a.7, meydânı 13b.10, karnı 19a.4, atağı 21a.5, mâlı 21b.10, oğlanı 30a.6, ağacı 43a.3, toprağı 43b.3, haberi 46b.5, tırnağı 49a.10, tavarı 51b.8, alayı 53b.2, leşi 68b.5, eceli 73a.11, kılıcı 80b.6, atı 84a.6, çadırı 85b.1, kulağı 88b.11, dizi 109b.4, kini 110b.10, uzunı 113b.9, ışığı 116b.7, üzüğü 157b.10, tobu 158b.9, divi 159b.11, ucı 161a.9, nerdübânı 161b.1, yeri 178b.4, kirişi 197a.4, boyı 204a.6, beñzi 221b.1.

Kelime sonu ünlü ile biten sözcüklerde -(y)ı, -(y)i şeklinde “y” ünsüzü eklentisi ile de kullanılmaktadır:

-(y)ı, -(y)i:

kimseyi 5b.6, kendüyi 6b.10, tazıyı 14b.4, dünyâyı 37a.6, cāzūyı 23b.3-238a.9, belâyı 32b.8, deryâyı 37a.4, kişiyi 92a.2, bendeyi 95a.1, süñüyü 97a.2, şahrâyı 154a.10, yazuyı 154b.6, kapuyı 160b.3, gevdeyi 195b.2, uyğuyı 213a.3, hevâyı 258b.10, kışşayı 260b.6, hişşeyi 260b.6.

b. -(n)ı, -(n)i:

-(n)ı, -(n)i:

anı 1b.7, hâlini 9b.6, bunı 12b.4, kılını 22b.8, niyyetini hayra idicek bir kişi 35a.5, elini 40a.6, kimini 75b.10, leşkerni 79a.3, yolunu 81a.4, yârını 93b.3, başını 116a.1, sözünü 124b.1, çarhını 158b.10, hevâsını 159b.2, bünyâdını 159b.3, tılsımını 161b.3, gılâfını 163a.2, gözünü 166b.8, divârını 167b.8, kızını 170a.8, ağzını 173b.9, bākîlerni 180b.5, nârını 180b.11, yanını 182a.8, yâşlarını 186b.5, hatırlarını 189b.6,

mekânını 190a.9, kızını 191a.4, zehrini 196b.8, kanâdlarını 200b.9, atasını 209b.6, yüzünü 216b.4, adını 225b.2, kabrini 240a.8, mizâcını 258a.11.

18.6. Yönelme Hâli (Datif)

Yönelme halinin yapısıyla ilgili olarak Muharrem Ergin “Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendisine doğru yaklaştığını, yöneldiğini ifade etmek için isim datif haline sokulur.”⁴⁵ demektedir. Yönelme hali eki fiilde yaklaşma bir yere doğru yönelme bildirir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de +A ekiyle kullanılmıştır. Bu ek Türkçe sözcüklere geldiği gibi Arapça-Farsça kökenli sözcüklere de getirilerek kullanılmıştır. Metnimizde yönelme hali ekinin isimlerle kullanım örnekleri aşağıdaki gibidir.

-a, -e:

yere 5b.11, derbende 10a.7, yağa 16a.9, yolağa 18b.2, yire 19a.2, yıla 35b.3, elüme bir yâyıyla dört ok virüb 37b.7, diyâra 46b.3, ikisine dağı hil‘at virüb ata bindürüb alub otağa 46b.9, divâna 47b.10, tağa 51a.2, yollara 52b.1, kula 67a.8, denize 67a.11, alaya 76a.6, şola 76a.7, ağaca 85b.11, iy server bu gice ser ü katuğa vardum ki seni helâk idem 89b.5, anlara 91b.10, oğlancuqlara 94b.4, kılıca 101a.3, aḥşâma 104a.6, atama 120a.8, tahta 126a.8, beğâyet yüce ol minbere karşı 133b.1, kana 132b.8, kullara 137a.5, tâbutuma 160a.3, şâdır revâna 161a.5, ayağuma 172a.5, yoldaşlaruma 176b.2, pehlevâna 183a.7, aşığa 187b.10, taşâ 195b.9, arğama 201b.1, cümle maḥlûka ḥükm iderdi 221b.6, ‘amûdı gömüldi yerün gümüldüsi göge irdi 223a.3.

Bir sözcük ünlü ile bitip yönelme eki kullanılacağı vakit iki ünlünün yan yana gelmesini engellenmek için araya -y- ünsüz harfi girmiştir.

-(y)a, -(y)e:

kendüye 5b.5, âvâzı dünyâya ṭolmış 8b.2, kimseye 28b.3, cāzûya 31a.1, bir şahrâya çıkarub cāzû 31a.5, bendeye 34a.9, şuya sihr eyledi 41a.9, alay olub biraz temâşâya ṭurdu 78b.6, ol bir kişiye fırsat bula 90b.2, leşkerin girüye sürdü 103b.8, ğazaya 111a.10, belâya 123a.7, ol gevdeye bu vecihile 131b.6, düşüb uykuya vardılar 153b.9, öteye 156a.4, diriden dâim ölüye armağan 160a.4, bir muḥkem hücreye 167b.7, kazaya 192a.4, yuvaya 195b.11, ordıya 252a.6, nesneye 258b.9.

3.teklik şahıs iyelik ekinden sonra yönelme hali eki geldiğinde araya +n+ girer.

⁴⁵ Ergin, **age.**, s.228.

Bir sözcük ünlü ile bitip yönelme eki kullanılacağı vakit iki ünlünün yan yana gelmesini engellenmek için araya -n- ünsüz harfi girmiştir.

iline 1b.10, şuyuna 2a.7, egnine 3a.4, adına 3b.4, yüzine 5a.11, sağına 6a.3, ağzına 9a.4, önüne 9b.7, koçısına 13b.1, kılına 16a.7, toprağına 20b.4, arkasına 24b.9, yolına 32b.5, kamasına 48a.4, her taraftan üzerine gitdiler şaldılar şalub boynına dört 50a.8, kolına 50b.5, döşine 57b.1, çadırına 58b.9, ucına 60a.4, gevdesine 62a.2, karındaşına 68b.8, kapaşına 67b.9, kalıbına 75b.8, atasına 78b.10, üstine 89a.9, koltuğına 94a.8, göğsine 97a.4, yukārusına 131b.5, yöresine 147b.10, yüregine 165a.9, ışığına 167b.7, boynuzına 188b.6, boğazına 195b.7, koluna 197a.3, ortasına 200b.4, bağına 208b.10, barmağına 210b.4, karaşına 229a.2, kudretine 231a.5, devletine 243b.10, otağına 256a.4.

18.7. Bulunma Hāli (Lokatif)

İsimlere eklenerek fiilin nerede olduğunu ve bulunduğunu gösteren haldir. Bulunma hali eki Eski Anadolu Türkçesi döneminde -dA ekiyle yapılmaktadır. Eski Türkçe devrinde bulunma hali ekinin “d”li şekillerin yanı sıra “-ta, -te”li şekilleri de bulunmaktaydı. Zaman belirten isimlere geldiğinde zaman zarfı görevini üstlenir. Bir yerde bulunma durumunu ifade eder.

18.7.1. Kelime kök ve gövdesinde bulunma hāli:

-da, -de:

ol şehzādeler bağçede oynarken 4b.11, gökde 6b.2, alayda 8a.10, şāğda 11a.10, darbda 16a.3, serāyda 19a.2, şahrada 23b.9, diyārda 31a.11, cihānda 33b.1, onda 35a.5, yılda 38a.11, dibinde 39a.11, gövdede 49a.3, ortada 220a.7, arada 78b.1, karaşuda 84b.7, başda 91b.10, yolda 92b.7, burada 108b.7, oturağda 116b.9, elde 119b.7, ayakda 124a.9, kolda 127b.1, dünyāda 130b.5, köşede 131a.10, bostānda 136b.5, diyārda 137a.7, gölgede 137b.8, şuda 147b.7, günde 148a.9, karşıda 156a.4, bucağda 166a.9, belāda 169a.2, kapuda 174a.9, dergāhda 182b.7, tağda 193b.9, ortada 220a.7, maḳāmda 228a.8, bedende 237b.4, mikdārda 250a.10, çāyigāhda 250b.8, kafāda 252a.10, gevdede 255a.2.

18.7.2. Çokluk eki almış olan kelimelerde

-da, -de:

kapıdalar 5a.1, tağlarda 8a.5, aralarında 12a.10-57a.9, diyârlarda 20b.5, şāhzādelerde 24b.3, ellerinde 26b.3-132b.2, tağlarında 36b.6, bāzularında 102b.5, omuzlarında 131a.11, mağaralarda 137a.6, illerinde 145b.11-256b.6, hükümlerinde 175b.1, bunlarda 197b.10, bizlerde 261a.8.

18.7.3. İyelik eki almış isimlerde

-da, -de:

yiryüzinde 6b.2, ağzında 9a.8, yanında 22b.8, vaktinde 24a.11, ağzında 25a.3, ellerinde 26b.3, tağlarında 36b.6, kapusunda 37b.10, yarağında 47a.6, arkasında 50a.3, altında 56a.10, karşusunda 61b.8, fikrinde 62b.4, karağusunda 62b.11, yolunda 69b.1, siperin naḥlayub bir kılāc yağrında çıktı 67b.7, katında 75b.4, çadırında 88a.4, gelür ammā ikisinde daḥı eyle hareket var 115a.2, kılında 124a.3, egninde 126b.6, ayağında 127b.9, omuzlarında 131a.11, göğüslerinde 132b.1, emrinde 222a.2, aralarında 225a.3, boynında 159a.5, ucında 162a.6, yanlarında 176b.6, karnında 195a.1, yuvasında 195a.5, göbегinde 223b.10.

18.7.4. Bulunma hāli zaman bildiren sözcüklere geldiklerinde o sözcükleri zaman zarfına dönüştürür:

Ādem-i nebī ‘aleyhisselām evvel kendü zamānında 3a.7-8, kendüsi kim olup bunda niçün geldüğün bilüb 6b.9, bu diyāra yakın zamānda geldüm didi 20b.10-11, günde biş fil yir altı dürlü dil söyler Ādem-i Şafiye varub 194a.4.

18.8. Ayrılma Hāli (Ablatif)

İsimlere eklenerek fiilin hareketinin kendisinden uzaklaştığını belirten haldir.Eski Anadolu Türkçesi döneminde de +dAn eki ile yapılmaktadır.Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanısıra Arapça-Farsça sözcükler karışık olarak verilmiştir.Metinde de ayrılma hali ekinin örneklerine sıklıkla rastlamaktayız.

18.8.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Ayrılma Hāli

-dan, -den:

var iden yokdan bu milk-i milleti 1b.5, erlikden 2b.6, demürden 5b.11, tağdan 9a.3, kişiden 14a.11, ol çadırdan ne kadar ki şāhzādelerde varise 24b.3, oradan 43b.9,

uykudan 45b.11, denizden 49b.1, yañadan 60a.7, dilden 70a.8, aņsuzdan 73a.4, erden 77a.4, yigidden 91a.2, yoldan 93a.7, kılıcdan 108a.1, gökden 114a.8, aŗağadan 116a.2, sözden 122b.10,  oldan 126a.2, menberden 135b.9,  uyudan 137b.8, gölgeden 138a.9, uy udan 138a.11,  apudan 158a.11, g z mden 170b.1, yirden 178b.10, ıssıdan 195b.6,  ovuk dan 195b.11, bu canavar   andan geldi 200a.2, aradan 207a.5, del kden 210a.5, y ceden 229a.5,  ara udan 231b.3,  amarumdan 236b.10, yilden yuk  ru od     l olmuŗdur 248b.7.

-d n: Bu ekin sadece metnimizde bulunan Arapça ve Farsça s zc klerde kullanımına rastlanılmaktadır.

bir nice kimse yı dı meger S hr bd n la  n adı kimse bilmedi 75a.7, c z d n 133a.1, p   d n 218a.9.

18.8.2.  yelik Eki Almıŗ İsimlerde Ayrılma H li

-dan, -den:

 or usundan kimesne yüzine ba amazdı 5a.11, ya asından 11a.4,  ıŗmından  or mayub bu  ec  at ide 12a.7,  olından 17a.7, b  ından 23a.8, kılıcından 25a.4, seferinden 26b.11, atasından 28b.3,  alk ndan 32b.6, elinden 36b.6, bu  uŗ  uretinden nice  al ŗ ideyim 42a.10, belinden 50b.4,  ehrinden 60a.5,  ağından 61a.3,  zerinden 63a.9, ardından 65a.10,  or umından 75b.9, g m ld sinden 76a.11, alayından 79a.4, yerinden 90a.2, k zından 91a.2,  almad  kend  v c d ndan niŗ n 93b.1, burnından 100a.2, g r ld sinden 105a.2, ya asından 111b.11,  oltuğundan 116b.6, g  linden 123a.5,  ulağından 123b.6, çenberinden 127a.3, uy usından 136b.1,  apusından 141a.8, aŗlından 161a.6,  zerinden 167b.3, ağzından 177a.1, dibinden 193b.11, damarından 197a.5,  af sından 197a.8, neslinden 210b.8,  aysından 217a.1,  cinden 221b.9,  olundan 235a.4, y reginden 236b.6.

18.8.3.  okluk Eki Almıŗ İsimlerde Ayrılma H li

-dan, -den:

     rlardan 18b.10, da   atlarından in b yayan olub 19b.2, b diyelerden 26a.9, sel   nz delerden 28b.5,  alıblardan 32a.6, nesne idemezler anlardan da   ge  b 38a.2, çağlardan 45a.5, erenlerden 76a.9, gözlerinden 91a.11, yirlerinden 120b.5, boyunlarından 142a.10, illerinden 148b.4, çöl  urub  ahram n aralarından

geçüb gitdi yine bir ulu 157a.8, delüklerinden 162a.4, gözlerinden 180a.10, divlerden 215b.4, yıllardan 223b.1, yerlerinden 232b.1, gözlerinden 237a.5, şahlardan 260a.2.

18.8.4. Zamirlerde Ayrılma Hâli

andan oldılar kamu ehli nişâb 2b.7, bir darb yidi kim dağı kimesneden yimemişdi 11b.6, biz ayıtduk neden ma' lûm ve hem bunların bu hâli olalı ne kadar 31b.8, bundan ma' lûmdur ki ve katı ki şabâh gün toğsa bu kalıbların 31b.11, ve hem gün toğub batıcak bunlardan eyle 32a.2, bildürün kim benden murâduñuz 36a.5, kendüden dağı haberi yok 61a.10, da' vet eyledi andan buyurdı 69a.11, aydur iy pehlevân bu şan' atı kimden öğrendün 105a.10, dünyâ kime kaldı kim bize kıla kıanı bizden ilerü 119b.5, dönerse bile dönerlerdi kimseden merhamet umâr gibi zârı 149b.7, tağda hûd sizden gayrı cânlu olmaz 200a.1.

18.9. Eşitlik Hâli (Ekvatif)

İsimlere gelerek fiilin yapılışını ve oluşunu belirten ektir. Eşitlik eki Eski Anadolu Türkçesi döneminden de +cA şeklinde kullanılmıştır. Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanısıra Arapça-Farsça sözcükler karışık olarak verilmiştir. Metnimizde kelime kök ve gövdelerine, iyelik eki almış isimlerde, zamirlere gelerek eşitlik anlamı vermiştir.

18.9.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Eşitlik Hâli

-ca, -ce:

tabanca 7b.8, kadarca 7b.10, önce 9a.5, göricek başumun saçı urca tırdı yine gayret idüb 40a.1, rengi eyle siyâhdur kim göz açmaşur her bir tırnağı kalkânca 49a.10, anca 52a.2, erkânca tâbuta koyub defn eylediler **Azan Tarf** Hindîler dağı 74a.2, ol câzûnun niçe kerre bendine düşüb yıllarca yıllar belâlar 129b.7, kadarca 134a.9, 'âdetce 255a.1.

18.9.2. İyelik Eki Almış İsimlerde Eşitlik Hâli

-ca, -ce:

kavlince 4b.2, idüb yanınca iderdi Kurşasbuñ bir oğlu dağı varıdı 4b.8, hilâfınca 6b.8, önünce 8b.7, ardınca 9b.11, dilince 13a.1, 'âdetince selâm virdi 14b.5, 'âdetlerince 29a.7, seyrince 43a.4, dilegince 67a.8, on iki biñ zerrîn silâhlu kûl kâfâsınca irüb selâtin 70a.6, yanımuzca 119b.11, mertebelerince 127b.7, ağırlığınca 162b.6, bir 'aceb şekl canavar zâhir oldı cüssede bir şu şığırınca ola 176b.11, anuñ

kaşasınca elli üç eriř şaddile bir rařř suvār yürüyüb 185b.6, yaşunca 236b.9, Murğ-ı Fermāne suvār kim oldu hemān perriler şarıkince kūs 247a.6, işince 247b.10, şolınca 251b.11, erkānınca 252a.2, üzerince 252a.10.

18.10. Yön Gösterme Hāli (Direktif)

İsimlere gelerek fiilde işin veya oluşun ne yönde geliştiğini gösteren eklerdir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de yön gösterme hali +ra, +re, +aru, +erü ekleriyle yapılmaktadır. Metnimizde de yön gösterme hali eki kullanıldığı görülmektedir. Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanısıra Arapça-Farsça sözcükler karışık olarak verilmiştir.

-ra, -re:

Şıldı ĥalk içre anı řāh-ı güzīn 1b.7, olub Keyümersden şonra oğlı řahmurād pādīřāh 3b.1, gördikim bir ‘acāyib leşker müzeyyen tertīb insān üzere 8a.8, kimsin kim bu yol üzere bunun gibi ‘azametlü leşkere 9b.2, Huşenk anda yaşındur arada bir günlük yol şaldı oradan 43b.9, binüb şaşra gelince üç bin řehzādeler ilerü varub bāř 47b.11, binüb şaşra gelince üç bin řehzādeler ilerü varub bāř 48a.7, bāřıra irince İsfendiyār şaldı ‘amudın bāřına çekdi 116b.5, ğığırub sürdi yidi adım yirden öñreyüb kendüyi 177a.9, şıçrayub bir kez elmās teberile bāřıra eyle çaldı kim sīnesine 177b.4, āteř reng almış her divi kim depere çalar iki pāre eyler ceng 207b.5.

-aru, -erü:

bir ulusı ilerü varub sünü şayanub aydur ey bīġāne 9b.1, ‘izzetile öñine düşüb alub içerü girince ol yedi 24b.4, nerdübāndan ilerüye yürüye ya‘ni nerdübāndan yukāru gele 161a.11, açub içerüden ve hemnāk āvāzlar gelürken řara tütünler gelür 173b.10, yazlar şışlar geçüb ĥaberüm yoğiken üzerüme gelüb benümçün 238a.8.

Ayrıca yön gösterme ekinden sonra hal ekleri de geldiği de görülmektedir:

Huşenk anda yaşındur arada bir günlük yol şaldı oradan 43b.9, ol ĥāilde berüden öteden iki leşker şarışub 102a.10, ğamġam üzengi üzerine gelüb şeş pāy başrı şıçradub 116b.4, bu şadar divān arasına girüb bu cürretile burada duralar 108b.7, içerüden 158a.3, yukārudan 230b.2.

18.11. Vasıta Hâli Eki (Instrumental)

Tuncer Gülensoy'a göre Vasıta hali "İsmin fiile bir vasıta ile olduğunu ifade etmek için kullanılır."⁴⁶. İsme eklenen bu ek bir işin hareketin veya eylemin ne aracılığıyla yapılacağını belirtmektedir. Vasıta hali +IA ekiyle kullanılmaktadır. Ancak Muharrem Ergin'e göre +n eki de vasıta hali olarak kullanılmaktaydı. Muharrem Ergin bu durum hakkında "Türkçede Instrumental eki -n'dir. Fakat bu ek zamanla işlekliliğini kaybetmiştir. Eski Türkçede işlek bir hal eki olarak bol bol kullanılırdı. Fakat Batı Türkçesine geçince işlekliliğini kaybetmiştir ve ancak sayılı misallerde klişeleşmiş olarak kalmıştır."⁴⁷demektedir. Bizim metnimizde de +n kullanımı görülmektedir.+IA ekinin kullanımının yanı sıra +IIA, +bile ve +birle şekilleri de metnimizde kullanılmıştır.+IA vasıta hali eki ile edatının eklenmesinden dolayı -la,-le şekline dönüşmüştür. Metinden örnekler verilirken Türkçe kelimelerin yanı sıra Arapça-Farsça sözcükler karışık olarak verilmiştir.

+n:

gözledi bunlar yakın gelince biri aydur bizüm işümüz ol vaktin rāst geldi kim Gerdan Keşān anda bulunamadı biri aydur Gerdan 60a.10-11, götürüb gitdügün vaktin kendü hil'atunla git 244a.9.

-la, -le:

yalunuz bir kimesne anunla ceng idüb 12b.3, dağı edeble söze gelüb aydur 20a.11, taht zerrin turur cevāhirle müzeyyen üzerinde 24b.8, rence kılar bizümle Huşenk şāha bile gidevüz 22a.5, himmetünle 34b.8, cāzū beni yoldaşumla tenhā götürüb 36a.4, rub'-ı meskūna varamazsınız sizleri yine sihirle kuş şüretine kıyalum 41a.10-11, destūrunla varub biraz rahat olayım 84b.10, irüb yine ol dört zincirle çarb itdi 116a.6, biz dağı kızumla kulun cāriyen her ne hizmetüne lāyık 142a.5, fikirle 155b.2, toğrı kapusın komışlar kapuyı ve kemerin dürlü gevherle müzeyyen itmişler 160b.3-4, ve hurūşla od yālini bölük bölük asumāna 201a.2, bir tobla Sehmāna atdı 212a.7, gümüş sinilerle bütün bütün kıyın şıgır gevdeleri kıdılar 255b.3, āhirimiz kıyır ile eyle tamām 261b.3.

⁴⁶ Tuncer Gülensoy, **Türkçe El kitabı**, Akçağ yayınları, Ankara,2010,.s.545.

⁴⁷ Ergin, **age.**, s.237.

-(y)la, -(y)le:

oldı anuñ ‘ izzeti kâdriyle var 1b.9, Tahmurâduñ zamânında divler şeytân-ı racîm iğvasıyla âdeme çok ziyân eylediler 3b.5-6, Huşenk yedi iklîm kılıcıyla tutub 7a.3, gözleriyle 9a.10, neyle geldüñ görelüm didi 15a.10, öykeyle 16a.4, ortaya getürüb kendü eliyle toğrayub 20a.3, destûrıyla 58b.9, ol baħrı canavarı ne tarafa kim sürer gögsiyle şaflar yarar 68a.11, İsfendiyâr qarındaşınuñ tâbutuyla bir nâme daħı yazub bile gönderdi 69a.7, irdüm arkasıyla bir kez çaldum 89a.5, cemâliyle 128a.3, ki nehâriyle virür dehre şafâ 143a.5, kâpusıyla 167a.4, ‘ amûdı koluyla büküb 206a.4, kudretiyle 210a.7, kâncıyla 218b.1, Kârûn kemeri haşşasıyla Kahramânıñ 229b.6, mu‘ cizât kuvvetiyle kâfları geçüb 249b.5.

-(y) ıla, -(y) ile

kahkahayıla 7b.9, şâh daħı kendüyle kelimât iderken 27a.6, bâzuyla 29a.4, baş urub öykeyile meydâna girüb 112b.1, kâni ol giceyle gelüb uğrı şüretile âdem kırtaran 112b.7, gezerken vañan fikrin arzu iderken kavm kabileyile dost ve iş ve yoldaş hasretiyle cân u ciger yaķub gezerken ol cezîrenüñ 131a.3-4, çıkub ğavġâyıla deryâ-yı muħîṭ üzere çekilüb gitdi 132a.5, nacaġıla 136b.7, biñde biridür kim nâmeyile ‘ âli dergâhına ‘ arz oldı 150b.2, ol du‘ âyıla müşerref ola rûḥ 160a.8, ol ağır gevdeyle Kahramân gibi serverün 164a.6, âsânlıġıla 164a.9, yaraġıla 245b.6.

+bile:

daħı atub ikisin bile helâk ider yanar od gibi girüb leşkeri eyle kırar kim 11a.4-5, huşûsâ ki aralarında Behrâm gibi server bile ola kırķ yıl bize ne işler itmîşdür kal‘ a-yı cihân nümâ üzerinde ne 12a.10-11, nûş iden fûrkat bilesiyle elem 21b.7, Kahramâna du‘ âlar idüb öñince ardınca bile yüridiler evvel 24a.5, yedi isim yazılmışdur ol her kimün bilesinde olsa gözinden 162b.1, daħı ġalâş olub bu dem bizümle biledür diyüb olan ġâli 173b.5.

+birle:

irâdetullah birle zuhura gelüb kerâmet tâcın geyüb 3a.3, cümlesine teklîf eyledi anlar daħı edeb birle şunub 20a.4, ġarb örmîşler eyle heybet birle irdi kim gören aydur Huşenk 55b.9, kılıc birle şâh leşkerin girüye sürdi ol zebûn olmış 103b.8, dürlü ârâyiş birle iki taraftan 140a.10, yirde bādiler koyub la‘ l revân birle pür olub müheyyâ 128b.5, tûrub ceng eyledi eger kal‘ a tılışım birle olmayaydı 150a.6,

yanında bir hâdimle altûn zencîr birle bağlu beñzi za‘ frâne 224b.10, Şehyâl şâh birle cebel-i kebîr sultânı 250b.11.

tañla:

irüb muhkem bend idüb gitdiler görenler tañlaşun tañsîn itdiler öldürmedüğüne sevine suvâr olub âdem diledi 97a.6-7.

18.11.1. Çokluk Eki Almış İsimlerde Vasıta Hâli

Vasıta hali ekinin +lA’nın çokluk hali eki olan +lAr ekinin üzerine gelmesiyle oluşan kullanımdır.

Qahramân on üç yıl divlerle olub andan altı yâşına girüb bir heybetlü pehlevân oldu kim 5a.9-10, kol şunub görüşdiler andan bâķilerle dağı merĖabâlaşub 19b.10, Ėāşingirler yürüyüb selâtin ve serverlerle öñine Ėarîr pîşgîrler şalub sumât çekdiler enva‘ ni‘ metler 26a.2-3, irüb perrilerle deryâ üzerinde ceng iderler 30a.9, canavarı binmek öğrendi gicelerle binüb seyr iderdi ol 51b.10, cihân dest ‘ ayyârlarla Ėafâsınca ol iki biñ zerrin pûş 70b.8, esîrlerle 209b.10, gümîş sinîlerle bütün bütün Ėoyun şığır gevdeleri Ėodılar 255b.3.

Vasıta hâli dışında kullanılan eklerde vardır. Bu eklerden ayrılma hali ekinin vasıta hâli anlamı verdiği görölmektedir.

öcinden 4a.3, pâdişâhlıķdan 14b.7, serkeşlikden beğâyet utandı 27a.6, şavķından 51b.11, heybetinden merriğ felek Ėân Ėaşanur 56a.5, Ėorķusından 65b.2, Qahramānuñ sînesi gürüldüsinden ‘ âlem yanķulanur 105a.2, uyĖudan 138a.11, Ėavfından beñzi şarardı ‘ aķlı zâil oldu nidecegin bilmedi 221b.1, berâber virüb redd eyledi ammâ ‘ amüduñ Ėarbından pehlevānuñ ayakları yire 222b.10-11, ta‘n-ı zilletten göñül pâk olsa yeg 260b.10.

IV.BÖLÜM

FİİL

19. ŞAHİS EKLERİ

19.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Şahıs zamirlerinin ekleşmesi sonucunda meydana gelmiş görülen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve istek kipi çekimlerinde kullanılan şahıs zamirleridir. Fiil çekimi esnasında kip eklerinden sonra gelerek işi veya eylemi yapan kişiyi teklik veya çokluk suretiyle bildirmek amacıyla kullanılan eklerdir. Zamir kökenli şahıs eklerinin de metnimizde kullanıldığı görülmektedir.

1. teklik: -m, -am, -em:

bağışladam 15a.3, toyursam 15a.9, olmazam 29a.4, belā çekmişem 30b.7, intikām alam 34b.5, sürem 36a.2, varam 40a.5, ad kıoram 40a.6, bulsam 41a.4, bilmezem 47a.7, bulışam 61b.2, gelürem 63b.7, başuñ keserem 89b.11, bilürsem 92a.10, beñzedürem 94b.9, neyleyem 101a.6, yorğunam 105a.5, depeleyem 130b.1, belā çekerem 136b.8, uram 138b.3, sizerem 139a.2, varuram 172b.7, gelürem 177b.10, kıomayam 188b.7, gitmeyem 200b.7, doyamazam 212b.10, getürem 222a.1, bilürem 226b.7, aysam 230a.1.

-m, -in:

tırurın 46a.3, temāşā ideyin 59a.1, hātırın gözedürin 101a.7, helāk ideyin 171a.2, vireyin 213a.10, varayın 213b.4, göreyin 239b.10.

2. teklik: -sın, -sin:

‘afv idesin 2a.6, dırsın 15a.2, gönderesin 38b.9, itmişsin 45a.2, emr idersin 58a.10, kıorkarsın 58b.1, yedüresin 65b.5, hizmet idesin 89b.8, benzedürsin 95a.2, çekersin 99a.7, almışsın 104a.8, kıurtarasın 108a.1, durasın 118a.5, beklersin 123a.4, bozasın 156b.6, varasın 157b.9, degmeyesin 162a.9, şaklayasın 175b.3, olursın 192b.1, itmişsin 199b.7, getüresin 208b.1, yigrenürsin 214a.5, bilürsin 228a.6, unutmayasın 240a.2, arturmuşsın 246b.4, kıurtılasın 261a.2.

3. teklik: Eksizdir. -dUr bildirme ekide kullanılmaktadır:

aydur 4a.2, geçmişdür 23a.8, bulısdurdur 35a.11, başın kesmişdür 57b.9, iledürür 62b.9, sevmişdür 95b.1, dırb yemişdür 100a.7, kıoparmaqdur 105a.7,

uyanmışdır 123a.7, görmemişdür 130a.3, gümledür 131b.11, dökmişdür 135b.8, dutmışdır 146a.1, yaradılmışdır 147b.2, konmuşdur 155a.1, çekdürür 169a.5, getürdür 170a.10, idiserdür 178b.9, şalmışdır 190b.7, bitmişdür 210a.7, tolaşmışdır 226b.9, buyurmuşdur 240a.8, qalmışdır 249b.3, göriserdür 260b.2.

1. çokluk: -uz, -üz:

umaruz 2a.6, tırduğumuz 64a.10, tırmuşuz 83a.3, aqarmıyuz 91b.2, şaqlaruz 91b.11, bilmezüz 47b.4, neylerüz 62a.6, ölürüz 119b.6, qorqaruz 122a.7, yanmışuz 147a.9, boyanmışuz 147a.9, qanmışuz 147a.10, oluruz 150b.7, alımayuz 181b.1, qoyacağımız 193a.7, işidürüz 123a.3, getürürüz 141b.2, gelmişüz 152a.11, eylerüz 169a.7, giderüz 174a.3, istedüğümüz 181a.7, uğraruz 200b.7, bildüğümüz 209a.2, qoruz 218b.7, bilürüz 220b.8, dirüz 231b.10.

-vuz, -vüz:

varavuz 22a.9, irebilevüz 19a.4, gidevüz 22a.5, dirilevüz 30b.8, yükledevüz 41a.2, alavuz 91b.10, çıqmayavuz 98b.8, komayavuz 123b.10, olavuz 151b.11, olursavuz 174a.3, aşuravuz 199b.8, şoravuz 204b.5, görevüz 222a.2, neyleyevüz 236a.7.

2. çokluk: -sız, -siz:

bilürsüz 4a.2, işleyesiz 4a.5, edemezsiz 4a.4, eremezsiiz 4a.6, idesiz 4a.9, gidersiz 20a.9, hizmet idersiz 36a.5, varamazsız 41a.10, söylersiz 45b.2, görmemişsiz 58a.1, getüresiz 59a.5, iletesiz 60b.7, dirsiz 108b.10, qorqarsız 179b.1, göresiz 205a.2.

3. çokluk: -ler, -lar:

gözlediler 2b.5, gözedürler 4b.1, uyduramadılar 6b.6, çekmişler 8b.8, bildürürler 10b.3, geyürdiler 13a.8, iledürler 28b.10, uyurlar 35b.5, berkitmişler 53a.10, yamadılar 54b.3, güde dururlar 57b.11, yaturlar 59b.1, alalar 64a.7, göndersünler 71b.4, alsunlar 71b.9, uruşdılar 102a.2, aqmadılar 129a.1, yidiler 133a.8, qovmışlar 139b.9, yükletmişler 141a.4, şındılar 145a.11, yaturlar 167b.10, irgürdiler 181b.6, itmesünler 181b.10, qarçaşdılar 182a.7, qoparurlar 186a.2, aqarlar 194a.10, ötişdiler 197b.9, gitsünler 220b.3, berkitdiler 226a.9, yaklaşdılar 229a.1, çekmeyeler 229a.5, tuymayalar 230a.3, ağlaşdılar 258a.8.

19.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

İyelik eklerinden meydana gelmiş olan şahıs ekleridir. Görülen geçmiş zaman ve şart kipinin çekiminde kullanılmaktadır.

1. teklik: -m:

iledeyim 15a.2, süreyim 18b.6, büyüdüm 20b.10, varayım 34b.9, ısmarladım 35a.2, öğredeyim 37b.6, içdüğüm 39a.2, koyalum 41a.2, sordum 43a.8, virmedüm 44b.11, çaldım 45b.4, gelürem 63b.7, yıkıldım 89a.7, şataşdım 149a.10, dirdüm 153b.5, unutturayım 166b.1, dimedüm 166b.3, yapdım 172a.8, kıomayam 188b.7, sürdüm 191a.11, yaturduğum 237a.9, idindüğüm 259b.4.

2. teklik: -n:

geldün 9b.9, irdün 27b.5, idersen 37b.5, unuttun 41a.4, virürsen 92a.9, bulursan 94a.6, aşdun 99a.3, öğrendün 105a.10, uyarsan 117b.5, ırgürdün 117b.7, girdün 118a.10, dirüşürsen 135a.4, dirsen 137a.10, götürsen 163a.2, napan 167b.11, benzetdün 175a.2, seversen 183a.4, şorarsan 192a.5, aşıraydun 199a.10, egdün 212b.5, iletesen 241b.6, didüğün 248b.3.

3. teklik: -m, -in; -sı(n):

geldüğün 6b.9-11b.3, olduğun 11b.9, kıoğısına 13b.1, göğsi güürldüsin 16b.7, varduğın 17b.9-84b.7, itduğın 35a.11, dairesin 77b.8, kıorğusından 101b.4, gözedürin 101a.7, horuldusı 164b.11, nideceğin 221b.1, nitduğın 226a.11.

1. çokluk: -k, -k:

dökülmedük 5b.8, geldük 35b.4, olduk 37a.1, kıorğduk 37a.1, sevindük 37a.10, götürsek 41a.2, tağduk 41b.7, irdük 44a.9, ağlamadük 45a.10, aşduk 60b.1, umardük 64a.11, kaçduk 65a.7, kıaldük 65b.7, ayıldursak 92a.1, ağdık 104b.8, öldürdük 105b.3, didük 146a.9, düşdük 153b.10, neyledük 173a.6, girdükden 209a.11, yaturduk 234a.4, ırgürdük 237b.3, bildük 257a.3.

2. çokluk: -nuz, -nüz:

olursanız 4a.8, itseünüz 13a.3, didiünüz 58a.6, gördüğünüz 90b.1, göstermedünüz 106b.3, ayrıldunuz 178a.3.

3. çokluk: -lar, -ler:

beslediler 5a.8, varmışlar 7a.10, kaldılar 7b.8, berkitmişler 8b.11, şaldılar 17b.1, kıldılar 20a.5, döndiler 28a.3, kodılar 30a.2, gösterürler 38a.1, yamadılar 54b.3, göndersünler 71b.4, тұrurlar 108b.4, üleşdiler 133a.8, baқarlar 120b.1, қovmışlar 139b.9, gelsünler 191b.6, binmişler 203b.4, kırdılar 211b.5, çekişdiler 230b.3, yürüdiler 252a.5.

19.3. Emir Kipi Şahıs Ekleri

Sadece emir kipinin çekiminde kullanılan eklerdir. 1. şahıs teklikte -ayın, -eyin; -ayım, -eyim; -ayum, -eyüm, 2. teklik şahısta eksiz veya -ğıl, -gil, 3. teklik şahısta -sun, -sün, 1. çokluk şahısta -alum, -elüm, 2. çokluk şahısta -ñ, -ñuz, -ñüz, 3. çokluk şahısta -sunlar, sünler şeklinde kullanılmaktadır.

1. teklik: -ayın, -eyin:

göreyin 14b.3-239b.10, ideyin 62a.9-59a.1-171a.2, inileyin 84b.4, vireyin 91a.8-213a.10, inildeyin 100b.4, inileyin 141b.5, deñeyeyin 187a.10, iledeyin 199b.1, varayın 213b.4.

-ayım, -eyim:

göstereyim 9b.10, iledeyim 15a.2, süreyim 18b.6, varayım 34b.9, öğredeyim 37b.6, buyurayım 58a.3, getüreyim 62b.11, yaradayım 84b.2, şaklayayım 92a.3, ideyim 130a.2, bildüreyim 101a.6, vireyim 120a.8, okıyayım 146b.9, olayım 166a.1, unutturayım 166b.1, ineyim 174a.1, yatayım 212b.11, geleyim 239b.11, iletayım 248a.1.

-ayum ve -eyüm şeklinde kullanımın örneğine metnimizde rastlanmamıştır.

2. teklik: eksiz, -ğıl, -gil:

olğıl 21a.9-52a.6, görgil 15a.4.

3. teklik: -sun, -sün:

olsun 1b.10, qarşulasun 22b.6, görilsün 33b.8, itmesün 60b.11, bildürmesün 85b.11, unutmasun 91a.10, ölsün 108a.6, gelsün 115b.3, çalınsun 117b.6, dirsün 143a.2, uyusun 154a.1, bilsün 154b.8, virmesün 170a.3, otursun 194a.8, olmasun 217b.10.

1. çokluk: -alum, -elüm:

idelüm 4a.5, getürelüm 12b.10, varalum 19a.8, idelüm 22a.11, uralum 27b.7-245a.10, gitmeyelüm 35a.3, kıoyalum 41a.11, gidelüm 63a.1, bilelüm 85b.3, olmayalum 99a.3, bulışalum 104a.10, oynayalum 105b.10, görelüm 109a.1, yatalum 154a.1, acalum 159b.4, nidelüm 171a.7, virelüm 181b.7, şalalum 199b.8, diñlenelüm 216a.7, irelüm 227a.11, bulalum 240a.7.

2. çokluk: -ıuz, -ıüz:

olursıuz 4a.8, itseıüz 13a.3, didiıüz 58a.6, göstermedıüz 106b.3, gördüğüüz 90b.1, ayrıldııuz 178a.3.

-ı:

gelıı 19a.10, idıı 22a.7, bildürıı 36a.5, kıurtılıı 58a.4, kıomaıı 76a.8, görıı 96b.11, gösterıı 106b.6, unutmaıı 112a.11, bilıı 152a.5, söyleıı 169b.5, tıruıı 178a.7, gitmeıı 178b.10, gidıı 185a.1, bekleıı 194a.8, varıı 194a.9, iledıı 194a.9, diıı 194a.7-227a.1, ışmarlaıı 194b.4, tıurmaıı 194b.11, umıı 199b.11, tıruıı 211a.6, olmaıı 215a.9.

3. çokluk: -sunlar, -sünler:

itsünler 58a.4, alsunlar 71b.3, göndersünler 71b.4, getürsünler 176b.4, itmesünler 181b.10, gelsünler 191b.6, şakınsunlar 230a.4, emın olsunlar 233a.3, gitsünler 256b.10.

FİİL ÇEKİMİ

20. HABER KİPLERİ

20.1. Görülen Geçmiş Zaman

Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen geçmiş zaman çekimi -dU kip ekiyle yapılmaktadır. Görülen geçmiş zaman çekiminde kullanılan kip ekinin kalıplaşmış kullanımına bağılı olarak düzlük yuvarlaklık uyumuna tam uymadığı, ünsüz uyumu dışında kaldığı görülmektedir. Bu yönüyle Türkiye Türkçesindeki kullanımdan fonetik farklılık göstermektedir. Eski Anadolu Türkçesindeki kalıplaşmış kullanım şekli metnimizde de yer almaktadır. Ek 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak ünlülü olarak kullanılırken 3. şahıslarda düz dar ünlülü olarak kullanılmıştır.

1. teklik:

büyüdüm 20b.10, kodum 32b.5, yürüdüm 34b.6, atdum 39b.2, buyurdum 44b.1, virdüm 58b.3, uğradum 62b.2, gitdüm 65a.7, buldum 82b.1, bildüğüm 85a.11, yıkıldum 89a.7, değerdüm 105b.9, bağışladum 119b.2, yürüdüm 129b.9, ağlardum 130b.8, yetürdüm 132a.6, yalvardum 133b.5, şataşdum 149a.10, diledüm 149b.10, urdum 159b.3, idindüm 170b.2, yapdum 172a.8, depeledüm 173b.3, tutdum 191a.9, aşdum 193a.2, umardum 201b.1, düşdüm 202a.11, alaydum 211a.5, işitdüm 225b.4, ısmarladum 240a.2, kıldum 260b.6.

2. teklik:

geldün 9b.9, düşdün 21a.2, unuttun 41a.4, aldun 62b.7, noldun 65a.3, aşdun 99a.3, öğrendün 105a.10, urdun 110a.2, eyledün 113a.5, bulındun 122b.4, bildün 123a.1, gördün 130a.8, buldun 135b.6, idindün 137a.1, yıkdun 136a.8, itdün 153b.6, düşdün 165b.4, benzetdün 175a.2, vardun 187b.11, aşıraydun 199a.10, egdün 212b.5, uşandun 213a.1, irdün 228a.5, çekdün 247b.10.

3. teklik:

viridi 2b.4, anlattı 3b.8, irişdi 5a.2, unutturdu 5b.2, döndi 9b.7, şakıdı 16a.4, anıdı 27b.2, işitdi 29a.11, okıdı 31a.6, öğretti 37b.6, şavuldu 45b.10, yendi 48a.4, arturdu 51b.7, gözledi 60a.10, şundı 75b.1, kabardı 78a.8, çevürdi 82a.7, başdı 95b.11, çalkandı 100b.7, gürlledi 106b.7, kotardı 134a.10, şıdı 150a.3, kağıdı 187b.6, geldi 190b.1, yudı 197b.7, ağdı 199a.1, sinđi 203a.3, karcaşdı 205b.11, üfürdi 213a.9, şorusdı 232a.6, şaşdı 242b.2, silkti 254b.3, tağıldı 257a.11.

1. çokluk:

irişdük 20b.4, ayıtduk 31b.9, geldük 35b.4, sevindük 37a.10, ideydük 40b.4, gitdük 42b.4, gördük 45b.10-255a.8, arıduk 65a.5, itdük 83a.1, öldürdük 105b.3, didük 108a.4, oldukda 123b.9, eyledük 137a.11, düşdük 153b.10, neyledük 173a.6, gördük 176a.11, getürdük 191a.6, irdük 231b.9, irgürdük 237b.3, bildük 257a.3.

2. çokluk:

Metinde tek örneği bulunmaktadır.

ayırlıduñuz 178a.3.

3. çokluk:

izlediler 2b.5, aytdılar 4a.5, beslediler 6b.5, kaldılar 16b.6, kesdiler 16a.11, şaldılar 17b.1, kıldılar 21b.3, durdılar 24b.7, getürdiler 26b.6, kapdılar 29b.11, kodılar 30a.2, irdiler 48a.10, urdılar 49b.6, yürüdiler 49b.11, indiler 72a.4, virdiler 83a.4, kesdiler 114a.4, yidiler 133a.8, şındılar 145a.11, vardılar 153b.9, şatdılar 170a.11, qarçaşdılar 182a.7, ırgürdiler 183b.8, şaldılar 190a.10, ötişdiler 197b.9, baqdılar 205a.1, gönderdiler 207a.3, kondılar 211a.11, berkitdiler 226a.9, tutuşdılar 230b.8, çağrışdılar 232a.5, şaçdılar 239a.7, geçürdiler 258a.6.

Görülen geçmiş zamanın olumsuz çekimi Eski Anadolu Türkçesi. döneminde de -ma,-me eki ile yapılmaktadır. Nadir İlhan -mA olumsuzluk eki hakkındaki görüşlerini şöyle dile getirmektedir: “-mA olumsuz çatı eki veya fiilden fiil yapım eki, Türkçenin bilinen ilk metinlerinden günümüze kadar yüklem olarak çekimlenen bütün fiillerle beraber kullanılan olumsuzluk ekidir. Fiil kök ve gövdelerinden sonra gelip onların manalarını olumsuz yönüyle genişleten -mA eki olumsuz fiil cümleleri oluşturulurken kullanılır.”⁴⁸

uyduramadılar 6b.6, getürmediler 17b.3, bulmadılar 59a.9, iremediler 77a.3, idemediler 106a.3, bilmediler 122a.9, aımadılar 129a.1.

20.2. Anlatılan Geçmiş Zaman

Anlatılan geçmiş zaman eki Eski Anadolu Türkçesi döneminde -mİş eki ile yapılmıştır.Ekin düz ünlülü şeklinin kullanıldığı görülmektedir.Yine bu dönemde anlatılan geçmiş zaman çekimi için yuvarlak ünlülü ek kullanılmadığı görülmemektedir.

1. teklik:

Metinde iki örneği bulunmaktadır.

bağlamışdum 43a.3, düşmüşdüm 212b.8.

2. teklik:

eylemişsin 36b.2, içmişsin 40b.5, itmişsin 45a.2-199a.11-199b.7-232a.1, olmuşsin 62b.7-46b.7-62b.7, almışsin 104a.8, artırmışsin 246b.6.

3. teklik:

⁴⁸ Nadir İlhan, “Türk Dilinde Olumsuzluk”, Karaman Dil Kültür Sanat Dergisi, Karaman Valiliği, 2005, s.271.

gelmişdür 4a.3, tayanmış 13a.10, kurumuş 18a.1, dutmuş 37a.6, akmış 39b.11, bezenmiş 56a.9, kırmış 66b.5, şırmış 79a.3, tağılmış 82a.4, yarılmış 88a.7, kırılmış 111a.1, ürkmüş 114b.7, şalınmış 126b.6, yaraşmış 131b.7, uyarılmış 148b.11, düzülmüş 158b.3, gerilmiş 174b.3, koptu 183b.2, yaşanmış 197a.3, bürümüş 198a.3, tutuşmuş 200b.3, binmiş 208a.6, boyanmış 209a.7, döşenmiş 211b.1, şarılmış 220a.11, tolaşmışdır 226b.9, kurulmuş 235b.4, kaplamışdır 248b.8, idinmiş 259b.1.

1. çokluk:

turmuşuz 83a.3, yanmışuz 147a.9, boyanmışuz 147a.9, kırmışuz 147a.10, gelmişüz 152a.11.

2. çokluk: Metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

3. çokluk:

kapmışlar 21a.4, geçmişler 28b.9, korkmuşlardur 41b.1, komışlar 53a.11, bağlamışlar 76b.5, çekmişler 56b.11, oturmuşlar 57a.3, örinmişler 57a.7, kalmışlar 73b.4, beslemişlerdür 92b.6, berkitmişler 113b.9, getürmişlerdür 115b.5, kovmuşlar 139b.9, yükletmişler 141a.4, kazmışlar 154b.4, düzetmişler 155a.5, yürütmişler 161a.7, şokmuşlar 161b.11, delmişler 162a.1, komışlardur 179a.3, dimişler 184b.11, irmişler 201a.4, binmişler 203b.4, almışlar 208a.7, eylemişler 219a.6, kurmuşlar 233b.1.

Anlatılan geçmiş zaman olumsuz çekimi -ma,-me eki ile yapılmaktadır:

olmamışdur 12a.9, gelmemişlerdi 16b.9, görmemişsiz 58a.1, gelmemiş 80b.11,-83a.11, diñmemiş 82b.2, görmemiş 86b.10-237b.7, bitmemiş 86b.11, düşmemiş 157a.3, kalmamış 174b.6, olmamışlardı 185a.3, görmemiş 237b.7.

20.3. Gelecek Zaman

Eski Anadolu Türkçesi döneminde gelecek zaman çekiminde -IsAr eki kullanılmıştır. Ayrıca gelecek zaman fonksiyonunda kullanılan istek kipi de -sA gerek de gelecek zaman anlamı vermektedir.

1.teklik ve 2.teklik kullanımının örneğine rastlanmamıştır.

3. teklik:

atusar 7a.11, bulısardur 35a.11, idiser 150b.8, idiserdür 178b.9, geliserdür 258a.11, göriserdür 260b.2.

1.çokluk, 2.çokluk ve 3.çokluk kullanımının örneğine rastlanmamıştır.

20.3.1. Gelecek Zaman Fonksiyonuyla Kullanılan İstek Kipi

ben şaklayayım eger Süleymân divleri dağı olursa almaya didi 92a.3, alub ve koyanı hayr du‘ādan unutmaya dimiş pehlevān ol haberleri 155a.2, şol yardım istediğümüz ehl-i İslāmdan din gayretini komaya 181a.7, girü Allaha ısmarladum bizi hayr du‘ādan unutmayasın biz dağı 240a.2.

-sa gerek, -se gerek:

toyursam gerekdür 15a.9, dağı uyusa gerek tahta çıkub ellerin bu sacile bağla 38b.3, sihr ve mekr ta‘līm itse gerek ol dem cehd idüb şeytāna gel 134b.3, Ekvālī depelese gerek ol bu zamān ol şāh iledür ve dağı 146a.3, bir levh kosa gerek ol vaqt olan hālī düşüñde söyler 171b.5, rub‘ meskūn ‘ālemine iletse gerek ol hālile ol gün dağı 245b.9.

20.4. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman kullanımı için Burhan Paçacıoğlu şunları ifade etmektedir: “Eski Anadolu Türkçesi döneminde şimdiki zaman için ayrı bir ek olmayıp şimdiki zaman kipi genellikle geniş zamanla karşılanmaktadır. Bunun dışında örnekleri az olmakla birlikte fiilin sonuna -a+/-e+ zarf fiil eki getirildikten sonra, yorı- fiilinin geniş zaman şekli olan yorır şeklinin ilavesiyle şimdiki zaman anlamı sağlanmaktadır.”⁴⁹ Günümüz Türkçesinde şimdiki zaman kip eki olan -yor eki Eski Anadolu Türkçesinde bulunmamaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zaman kipi çekimi için belli başlı bir ek yoktur. Şimdiki zaman anlamı çoğunlukla geniş zaman kip ekiyle nadiren de olsa istek kipi ekleri ile sağlanmıştır. Geniş zamanın 3. şahıslarında süreklilik ifade etmek için kullanılan -dur ve yoru- tasvir fiilleri şimdiki zaman anlamı katmak amacıyla kullanılıyordu .Bugün Türkiye Türkçesindeki -yor eki yoru- fiilinin geniş zaman kip eki almış halinin (-yorur) zamanla ses olayları ve hece düşmesine hadiselerine uğrayarak -yor ekine dönüşmesi yoluyla meydana gelmiştir. Metnimizde bazı örneklerine rastladığımız şimdiki zamanın örnekleri metnimizde kısıtlı da olsa bulunmaktadır.

3. teklik:-(y)V Turur: güde dururlar 57b.11.

⁴⁹ Burhan Paçacıoğlu, **Orta Türkçe**, Sivas, 1995, s.212.

3. teklik:-yuru-: ceng ideyorur 12a.2, geliyorur 22b.4.

20.5. Geniş Zaman

Eski Anadolu Türkçesi döneminde geniş zaman eki olarak -r,-ar,-er,-ur,-ür şeklinde kullanılmış olup kelime sonunda ünlü biten sözcüklere ise yalnızca -r eki eklenerek yapılmıştır.

1. teklik:

suvaram 15a.8, ad kıoram 40a.6, duram 90a.6, umaram 108a.10, varuram 172b.7, kıabul iderem 28b.4, gelürem 63b.7, keserem 89b.11, isterem 91b.5, idinürem 94b.5, benzedürem 94b.9, sizere 139a.2, çekere 136b.8, dilerem 138b.11, bilürem 226b.7-228b.3, getürem 243a.7.

tırurın 46a.3, kıorkırın 134b.1, kıatırın gözedürin 101a.7.

2. teklik:

hareket idersin 14b.10, neyleyem dırsın 15a.5, kıorkıarsın 58b.1, benzedürsin 95a.2, görürsin 98b.6, çekersin 99a.7, neylersin 101b.3, olursın 113a.5-192b.1, bulursın 163b.10, gıdersin 9b.8, kııkâr idersin 15a.1, söylersin 21a.5, emr idersin 58a.10-62b.4-233a.8, gelürsin 118a.2, dırsın 14b.11-214a.4-225b.6, beklersin 123a.4, gıdersin 200b.2, yigrenürsin 214a.5, bilürsin 228a.6.

3. teklik:

alur 2a.9, gelür 7b.5, tırur 9a.9, bilür 15a.3, bulur 21b.11, kıalur 22b.8, oturur 24b.9, kıanur 35a.8, yatur 38a.6, yürür 39b.1, virür 42a.3, kıoparur 43a.4, gelür 48b.9, buyırur 58a.10, kıalkıanur 67a.4, arturur 67a.6, alur 87a.8, yankıulanur 105a.2, ururlar 108b.4, kıaldurur 131b.10, kıağırur 131b.10, okur 149a.7, varur 157a.7, olınur 192b.4, aşırur 199b.4, görinür 201a.5, kıaşanur 209a.4, kıoyılur 210a.3, deprenür 215a.11, açılur 217b.9, götürür 220b.4, girür 243b.4, dökilür 247b.7, saırur 248a.1, görinür 248a.9, kıamaşıur 255a.3, alunur 260b.4.

1. çokluk:

umaruz 2a.6, neylerüz 62a.6, buluruz 84a.6, kıağırlaruz 91b.11, ölürüz 119b.6, kıorkıaruz 122a.7, kıazıruz 142a.6, getürürüz 144b.2, oluruz 150b.7, eylerüz 169a.7, beklerrüz 179a.5, iderüz 193a.8, uğıraruz 200b.7, kıoruz 218b.7, dirüz 231b.10, gıderüz 240a.4, işıdürüz 249b.6, bilürüz 261a.11.

2. çokluk:

bilürsüz 4a.2-193a.1, gidersiz 20a.9, idersiz 36a.5-63b.6-150a.9, söylersiz 45b.2, dirsiz 108b.10, korğarsız 179b.1.

3. çokluk:

dirler 3b.4, gözedürler 4b.1, bildürürler 10b.3, iledürler 28b.10, beslerler 30a.2, uyurlar 35b.5, gösterürler 38a.1, baqub tururlar 46a.1, görürler 46a.2, derler 56a.7, yaturlar 59b.1, baqarlar 63b.5, cān virirler 105b.3, göz ururlar 108b.4, verirler 126b.2, otururlar 128a.7, taparlar 137a.8, iderler 147b.3, yürürler 148a.9, koparurlar 186a.2, aqarlar 194a.10.

Geniş zamanın olumsuz -ma, -me olumsuzluk eki ile yapılmaktadır. Bu kipin olumsuzu yapılırken kip eki -r Eski Anadolu Türkçesi ve Çağdaş Lehçelerin bir kısmında -z'ye dönüşür. Metinde görülen örnekler şu şekildedir:

eremez 4a.6, uşanmaz 15a.11, bilmez 21a.7, olmaz 29a.4, itdürmez 33a.2, uyanmaz 38b.1, varamaz 41a.10, komaz 42a.3, bilmez 47b.4, iremez 60a.4, doymaz 64a.4, tuymaz 75b.6, görünmez 79a.6, gelmez 85b.3, aqmaz 94a.3, qalmaz 124a.10, diqlemez 124b.1, qurtılmaz 136b.3, uyımaz 137b.7, tırmaz 143a.4, aşamaz 147b.9, qoymaz 158a.8, şıqmaz 165a.6, çıkmaz 175b.4, dükenez 180b.8, komaz 194b.2, ırgürmez 195a.9, kesmez 210a.11, şıqamaz 213b.7, yigrenmez 214a.6, getmez 222b.5, qayırmaz 233a.3, girmez 260a.2, baqmaz 261a.11.

21. DİLEK TASARLAMA KİPLERİ

21.1. İstek Kipi

İstek kipi çekimi Eski Anadolu Türkçesi döneminde -A ekiyle yapılmıştır.

1. teklik:

bağışladam 15a.3, şuvaram 15a.8, alam 34b.10, olam 34b.11, varam 40a.5, qoram 40a.6, bulışam 61b.2, yırtam 106b.4, umaram 108a.10, uram 138b.3, kılam 187a.6, ışmarlayam 220b.4, başın kesem 40a.4, bilem 89a.5, isterem 91b.5, diyem 98b.7, dirilem 101a.1, virem 106b.8, depeleyem 130b.1, irişem 135a.2, gidem 191b.3, gezem 201b.1, görem 213a.2, getürem 243a.7.

2. teklik:

edesin 2a.6, olasin 14b.10, varasin 37b.8, göresin 37b.11, iresin 38a.2-160a.3, bulasin 135a.5, gönderesin 38b.9, yedüresin 65b.5, gelesin 89b.7-219b.6, kırtarasın 108a.1, varasin 110a.3-157b.9, durasın 118a.5, viresin 151b.3-208b.3, bozasın 156b.6-219b.4, iresin 157b.7, girencesin 94b.4, bilesin 175a.7, şaklayasın 175b.3, iletessin 188b.5, alasin 208b.2-211a.9, yatasın 214a.5, kırtılasın 261a.2.

3. teklik:

kıla 2a.3, ura 12a.8, ola 15b.9, uğraya 17b.7, gide 18a.10, görüle 33b.11, ilede 38b.9, kona 48a.9, başa 51a.10, geçe 57b.2, ele getüre 74a.6, irişe 79a.11, döndüre 84a.4, bula 90b.2, kova 109b.10, uma 118a.3, kıla 130a.8, irişe 147b.7, kıra 149a.1, tuya 153b.11, kırtıla 154b.9, açıla 155b.7, gele 161a.11, ilede 175b.9, yıka 187b.12, ala 162b.5, şala 191b.5, vara 206b.9, kaça 209b.9, çıka 217b.8, yarak göre 227a.2, dura 260b.11, okıya 261b.2.

1. çokluk:

irebilevüz 19a.4, varavuz 22a.9, dirilevüz 30b.8, yükledevüz 41a.2, alavuz 91b.10, komayavuz 123b.10, şoravuz 204b.5, neyleyevüz 236a.7.

idelüm 4a.5, görelüm 13a.5, varalum 33b.8, nidelüm 36b.9, kıyalum 41a.11, alalum 64b.2, getürelüm 64b.11, bilelüm 85b.3, bulısalum 104a.10, oynayalum 105b.10, getürelüm 123b.5, ölelüm 174a.4, virelüm 181b.7, şalalum 199b.8, turalum 202a.4, yatalum 214a.7, diñlenelüm 216a.7, irelüm 227a.11, gönderelüm 231b.10, bulalum 240a.7, uralum 245a.10, virelüm 256b.10.

2. çokluk:

işleyesiz 4a.5, idesiz 22a.8, getüresiz 59a.5, iletessiz 60b.7, göresiz 205a.2.

3. çokluk:

alalar 5a.9-64a.7-181b.5, sayalar 26a.6, geleler 30a.6, eyleyeler 38b.10, hâzır olalar 71a.9, duralar 108b.7, yetüreler 122a.2, varalar 125b.9, dileyeler 129a.1, iledeler 137a.1, kıralar 147b.7, şalalar 149a.11, bekleyeler 210b.8, götüreler 227a.5, getüreler 235b.1, göreler 260b.6.

İstek kipinin olumsuz çekimi -ma,-me ekleriyle yapılmaktadır.

almaya 16a.3, tıymaya 37b.1, kesemedi 50a.2, kıomaya 60b.3, düşmeye 90b.10, anımaya 94a.4, olmayalar 96b.4, çıkımayavüz 98b.8, etmeye 108a.8, itmeyem

123b.3-192b.2, kurumaya 135b.8, kılmaya 143a.8, ırmaya 143a.11, unutmaya 155a.2, dinmeye 179b.2, kımayam 188b.7, gelmeyem 194a.8, itmeye 219b.9, unutmayasın 240a.2, olmaya 250a.7.

21.2. Gereklilik Kipi

Eski Anadolu Türkçesi devrinde gereklilik kipini karşılamak için özel bir ek yoktur.-mAk gerek ve -sA gerek gibi eklerle gereklilik anlamı sağlanmaktadır.

-gerek:

leşkerin şına bunu ğāfīl anlamak olmaz görmek gerek 12b.4, alub gitmedi meded gerek didi Rāy aydur iy merdek bu ne 65b.3, herīfūn bu gice başın kesmek gerek didi Düzd-i Efser aydur 85a.2, buña fıkır gerek diyüb kız tiz dönüb kalem götürüb bir nāme 87b.2, beher hāl bu kızdān hāzar gerek didi ol hālī bilüb cümle 90b.4, yürüye Gerdan Keşān kımayub aydur bir dem şabr gerek Qahramān 107b.1.

Gereklilik kipinin -a gerek, -e gerek, -u gerek, -ü gerek şeklinin örneğine metnimizde rastlanılmamıştır.

-mak gerek:

bu iş āsān velī nām nişān zinhār şaklamak gerek diyüb ‘ahdın 124b.4, Bihamdillāh ki bu kıadar cemā‘ atiz nice olmak gerek didi ol 226b.3.

Olumsuz:

bundan ğāfīl olmamak gerekdür didiler şāh aydur hayr ola **Ezin Cānib** 79a.1.

-mek gerek:

leşkerin şına bunu ğāfīl anlamak olmaz görmek gerek 12b.4, harīfūn bu gice başın kesmek gerek didi Düzd-i Efser aydur 85a.2, ne dirsiz didiler kim bunlara siyāset itmek gerekdür ol hālīle 108b.10, fıkır idūn nice itmek gerek perri aydur iy pehlevān eger bunu 193b.2, bunun fethine Raḥamāna zāhide gelmek gerek ol bunun aşlın bilür 216b.7, günlük yoldur kıarañuda gitmek gerek andan ḥalāş olduqdan 226b.10.

-sa gerek:

daḥı uyusa gerek taḥta çıkub ellerin bu sacile bağla 38b.3, bir levḥ kıosa gerek ol vakt olan hālī düşünde söyler 171b.5, kıoyasın kim ol daḥı niçe senūn gibi

kimesnenün murādına yarasa gerek ve hem yine cehd idüb tılsımı yerine koyasın kim her bir 219b.7-8.

-se gerek:

neye irse gerek ma' lüm oldu ammā eger baña uyarsaṅ buyur 117b.5, sihr ve mekr ta' lim itse gerek ol dem cehd idüb şeytāna gel 134b.3, Ekvāli depelese gerek ol bu zamān ol şāh iledür ve daḥı 146a.3, devrinden beri döner tılsımı bir Şāhib Kırān fetḥ itse gerek diyüb 218a.3, rub' meskūn 'ālemine iletse gerek ol ḥālile ol gün daḥı 245b.9.

21.3. Dilek-Şart Kipi

Dilek şart kipi çekimi Eski Anadolu Türkçesi döneminde -sA eki ile yapılmaktadır.

1. teklik:

toyursam 15a.9, bulsam 41a.4, bahāne itsem 108a.10, ḥalāş itsem 108a.10, alsam 116b.2, götürsem 153b.5, şalsam 181b.3, aysam 230a.1.

2. teklik:

uyarsaṅ 117b.5, virürseṅ 92a.9, dürişürseṅ 135a.4, bildürseṅ 136b.6, dirseṅ 147a.11, götürseṅ 163a.2, dirseṅ 174a.3, açabilürseṅ 180b.10, girseṅ 188b.6, iletseṅ 241b.6, isterseṅ 260a.7.

3. teklik:

gelse 2b.6, şalsa 6a.9,6b.1, olsa 35b.11, bulsa 21b.6, toḡsa 31b.11, uyusa 38b.3, irse 93b.5, çalsa 103b.11, itse 110b.6, geçse 128a.10, dirse 152a.6, geldiyse 164b.7, kosa 171b.5, düşdiyse 179a.10, ursa 187b.12, toḡunsa 205b.8, çekse 237b.4, görse 238a.2, iletse 245b.9.

1. çokluk:

olursavuz 142a.6.

irsek 229b.3.

2. çokluk:

olursaṅuz 4a.8, itseṅüz 13a.3.

3. çokluk:

şalsalar 163a.5, görseler 184b.2.

Dilek-şart kipinin olumsuzu -ma,-me ekleriyle yapılmaktadır.

bilmese 124a.9, irişmese 130a.6, çekmeseñ 109b.11, olmasa 124a.9.

21.4. Emir Kipi

Emir kipi çekiminde kip eki ve şahıs eki kaynaşarak her ikiside bir arada kullanılmaktadır.

1. teklik:

göreyin 14b.3-239b.10, vireyin 91a.8-213a.10, temāşa ideyin 59a.1, seyrān ideyin 62a.9, egileyin 141b.5, helāk ideyin 171a.2, deñeyeyin 187a.10, iledeyin 199b.1, varayın 213b.4.

bildüreyim 101a.6.

2. teklik:

görgil 15a.4, olğıl 21a.9-52a.6-115a.6.

Eksiz: Hiçbir ek kullanılmaksızın da emir anlamı taşıyan kelimelerin kullanımına metnimizden örnekler şu şekildedir:

di 28a.7, tut 35a.4, bağla 38b.3, al 42a.9, gör 58a.6, ma^çzur dut 69b.3, şağla 91b.9, gözün aç 115b.4, var 165b.11, bil 175a.5, nişān vir 176b.3, git 185a.2, ışmarlañ 194b.4, yat 213b.3, ^çibret al 219b.5, gör 230b.10, bağ 237a.2.

3. teklik:

olsun 1b.10-25b.3, karşılasun 22b.6, otursun 25b.1, görilsün 33b.8, gitsün 69b.2, ölsün 108a.6, çalinsun 117b.6, dirsün 143a.2, alsun 149a.7, uyusun 154a.1, bilsün 154b.8, otursun 193a.8, gelsün 251a.8.

1. çokluk:

idelüm 4a.5, getürelüm 12b.10, görelüm 15a.10, uralum 27b.7, varalum 33b.8, nidelüm 36b.9, kıyalum 41a.11, görelüm 48b.11, gidelüm 63a.1, haber alalum 64b.2, bilelüm 85b.3, bulışalum 104a.10, oyanayalum 105b.10, getürelüm 123b.5, yatalum 154a.1, şabr idelüm 178b.6, virelüm 181b.7, şalalum 199b.8, turalum 202a.4,

diñlenelüm 216a.7, irelüm 227a.11, gönderelüm 231b.10, bulalum 240a.7, uralum 245a.10.

2. çokluk:

gelün 19a.10-52b.3, görün 33a.6-96b.11, hâzır oluñ 36b.8, kırtılun 58a.4, varuñ 95a.8-152a.3, bildürün 96b.3, gösterün 106b.6, iledün 137b.1-194a.9, buyuruñ 139a.8-186b.7, tanışuñ 152a.5, bilün 152a.5, tıruñ 174a.1, varuñ 179a.1-194a.9, koyuñ 183b.6, gidün 185a.1, umuñ 199b.11, idün 253a.11.

ayrılduñuz 178a.3, gördüğünüz 90b.1.

3. çokluk:

ele alsunlar 71b.3, göndersünler 71b.4, şaķınsunlar 230a.4, emîn olsunlar 233a.3, helāk itsünler 58a.4, getürsünler 176b.4, gelsünler 191b.6, gitsünler 220b.3-256b.10.

Emir kipinin olumsuz -ma, -me ekleriyle yapılmaktadır.

olmasun 20b.6-217b.10, itmesün 60b.11, bildürmesün 85b.11, unutmasun 91a.10, göstermedünüz 106b.3, virmesün 170a.3, itmesünler 181b.10.

21.5. Birleşik Çekim

21.5.1. Hikaye

Metnimizde hikaye birleşik şeklinin örnekleri görölmektedir.

21.5.1.1. Anlatılan Geçmiş Zaman Hikayesi

olmışdı 5b.4, yatmışdı, 19a.3, uğramışdı 19a.4, kalmışdı 19b.8, almışdı 31a.2, kızdırmışdı 39a.5, bağlamışdum 43a.3, karşılamışdı 60a.6, tırmışdı 67a.3, 70b.10, dutmışdı 72b.11.

öğretmişdi 3b.9, gitmişdi 7a.4, itmişdi 14b.8, ırmışdi 17b.8, dimişdi 44b.10-185a.1, gelmişdi 121a.10, istemişdi 148b.10, düzmüşdi 162b.11, bilmişdi 182a.4, ürkmişdi 233b.7, erimışdi 253b.2, düşmişdüm 212b.8.

21.5.1.2. Geniş Zaman Hikayesi

atardı 5b.4, burardı 6a.3, kırtardı 34b.7, kıyardı 52b.8, kıopardı 72b.3-158b.10, atardı 103b.11, çıkardı 143b.9, çıkardı 171a.11, kıardı 172b.4, kıardı 208a.3, kıopardılar 224a.8.

iderdi 4b.8, cānum direrdi 39a.3, giderdi 87a.9, değerdi 92a.4, çekerdi 121a.9, g ynerdi 121a.9, sezerdi 125a.8, irerdi 180b.6.

21.5.1.3. Şimdiki Zaman Hikayesi

Metnimizde  rneklerine rastlanmamıştır.

21.5.1.4. İstek Kipi Hikayesi

duymayaydı 16a.6, olaydı 33a.10, nolaydı 122a.6, olmayaydı 150a.6, d şeydi 45b.6, gideydi 52b.1, get reydi 64b.1, ideydi 80b.2.

21.6. Rivayet

21.6.1. Geniş Zaman Rivayeti

irmişdi 17b.8, ādem olurmiş 45a.8, t rmişdi 67a.3, ağlarmış 170b.3, arturmişsin 246b.4, aılurmiş 237b.6.

21.7. Şart

21.7.1. G r len Gemiş Zaman Şartı

olmadıysa 90b.3, eylediyse 75b.1, geldiye 164b.7, d şdiyse 178a.11-179a.10.

21.7.2. Geniş Zaman Şartı

 oyursam 15a.9, bağarsa 91a.4, ayıldursak 92a.1, bulursan 94a.6, uyarsan 117b.5, uyursa 136b.7, ęalursa 169a.4, olursa 174a.11, şorarsan 192a.5, ęurtılursa 204.5.

V.BÖLÜM

22. SIFATLAR

İsimleri niteleyen veya belirten sözcüklere sıfat denilmektedir. Muharrem Ergin bu konuda “Nesnelerin çeşit çeşit vasıfları, çeşit çeşit belirtileri vardır. İşte sıfatlar bu vasıfların veya belirtilerin isimleridir. Demek ki sıfatlar nesneleri vasıflandırma ve belirtme suretiyle karşılayan kelimelerdir.”⁵⁰demektedir. Öyleyse sıfatlar isimleri vasıflandıran veya belirten yapılardır. Türkçe kelimelerle sıfat yapımının yanı sıra Arapça ve Farsça sözcüklerle de sıfatlar yapıldığı görülmektedir. Hatta bazen Arapça ve Farsça sözcük sıfat, bazende Arapça ve Farsça sözcüğün isim olarak nitelendiği de görülmektedir.

22.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları isimleri nitelik, şekil, biçim ve renk gibi yönlerden destekleyen yapılar olarak kullanılmaktadır. Metinde kullanılmış olan niteleme sıfat yapıları isimi bir şekilde vasıflandırmıştır.

altūn cebeler: kıadd ile gelüb altūn cebeler içine ğarķ olub bir nīze-i cān-sitān 98a.9.

aķ saķāllu: pūş aķ saķallu kimse geldi Huşenk şanub didiler ki Huşenk 55b.2.

aķ incüden taht: itmişler aķ incüden taht üzere Kāhramān kılacıyla kırķ 161b.6.

altūn tābut: itmişler orta yirde gümüş sipālar üzere bir altūn tābut yüz 219a.10.

altūn tāclar: niteneler cebeler geymiş altūn tāclar örünmişler üzerine birer kılac 57a.7.

altūn bāşlu sancaķlar: üleşdi üç sultān-ı ‘alem üç yüz altūn bāşlu sancaķlar 56b.7.

altūn hālķa: cebelere ğarķ olub iki kılāğına iki altūn hālķa ıřmarladı 72a.10.

altūn kürsi: altūn kürsi öñinde on iki biñ zerrīn külāhlu māh-rū 126a.10.

altūn ve gümüş şanduklar: şāğ ve şol ol kıadar altūn ve gümüş şanduklar kim nihāyeti yok 25a.1.

⁵⁰ Ergin, age., s.244.

altün çevgānlu çāvuşlar: dört biñ piyāde ve cellād on iki biñ altün çevgānlu çāvuşlar birle Huşenk şāh irdi kâfāsında on iki biñ 140b.9-10.

altünlu cevğānlu çavuşlar: ve serverlere selām virdi cümle du‘ ā idüb on iki biñ altünlu cevğānlu çavuşlar bir dilden düşman na‘ ye diyüb cümle 70a.7-8.

altün bāşlu sancaqlar: ‘alemler açılıb biñ yedi yüz altün bāşlu sancaqlar çözüldi 70a.10.

‘āşī kulum: sen dağı var ol benüm ‘āşī kulum Kahtarānı getür benüm kulluğuma 107a.4.

aṭlas serā perdeler: hāneler abrişim aṭlas serā-perdeler çekdiler devletile Huşenk 251a.3.

bākırdan düzme khalıb: yanına gelüb gördi bir dağı bākırdan düzme khalıb alnında 155b.4.

bir yeşil mücellā nesne: mişāl kurulmuş velī dāireden bir yeşil mücellā nesne aṭlās ṭanāb şeklinde devr olmuş eyle yüce kim 249a.2-3.

cām ṭās: helāk eyledi ne kadar kim oğ urdılar oğ geçmeyüb cām ṭās 49b.6.

cevheri tāk: niķāb şalub cevheri tāk la‘ lin libās ol ḥālile Kaḥramāna 140b.7.

altünlu cevheri cebelü: ceng iderken gördi kim bir alay altünlu cevheri cebelü bulād giyimli gergedan suvārlar gelüb derbend 13b.4-5.

demürden eve: ol demürden eve girdi siḥr itdi ṭolayu bir ejder araya aldı 214a.8.

demürden bir ‘amūd: demürden bir ‘amūd itdürüb yere berkidüb beş yüz batman 5b.11.

demürden bir pençe: demürden bir pençe dağı itdürüb ol ‘amūda berkitmiş 6a.1.

demürden ṭağ: irtesi ol iki deryā gibi leşker yerinden depreşüb iki demürden ṭağ berāber oldu yine alay koşanlar bağlayub kūs-ı kāvīler 96a.3-4, eger demürden ṭağ dağı olursa ḥurd eyleye irüb üzengi 100b.5.

demürden bir şahan: uzunı var ucına bir ḥırman kadar demürden bir şahan berkitmişler 113b.9.

demür kapu: gördi bir ṭarafda bir demür kapu öñinde şu şıgırı kadar bir 174a.5.

elmās nacaḳ: deve ƙuşı yũni ōƙmıřlar elmās nacaḳ altũn zenān āfet ģancer 57a.8, altũn zenek elmās nacaḳ ārā yirde řāh-ı ģorāsān-ı Sind-i saḳāl 141a.2.

elmās teber: eyle diyicek řāh ben bendeye iřāret eyledi elũmde ki elmās teber ile eyle çaldım kim cāzũyı iki pāre itdũm hemān cāzũ 45b.3-4, durmış altı biņ altı yũz elmās teberlũ peyikler kim her biri 127a.2, gũrdiler bir piyāde eline bir elmās teber almış sũrdũgine yil 185b.2.

elmās gevdeleri: burunları yeşil zeberced minḳarları elmās gevdeleri şaru ol adar 195a.11.

elmas peykānlu: ağızlu elmās peykānlu ecel peykān kirişi şalub ejderhāya atdı 197a.4.

faşih kelimātın: ma‘zur ola ki ģizmet bāḳi řāh daḳı bunun faşih kelimātın 255a.9.

elmās tiğ: zaḳmı yiyicek bir kez ģayḳırub Menũcehri bir elmās tiğile 258a.2.

heybetlũ pehlevān: gũrse kim bir heybetlũ pehlevān bir ũst çapuk kimseyile ierũ 238a.2.

heybetlũ bir pehlevān: āmetlũ merriḳ felek heybetlũ bir pehlevān bulāddan 11b.1.

ḣāř ullar: buyurdı řāh virdũgi ḣāř ullar řarāb getũrũb biraz kim 28a.6.

ḣortũmdan borı: berāber olmış yine birbiriyle sũz idicek ol ḣortũmdan borı 131b.8.

giņ yir: bir gidũb nigārın ģurub gitdi gelũb giņ yirden ahramānuņ 124b.5.

gũnden ḣiřārlar: filleri ol řafa getũrdiler ūzerinde gũnden ḣiřārlar idũb 72a.5.

gũnden al‘alar: zinde fil ūzerinde gũnden al‘alar berkilũ her birinde altıřar 125a.11.

gevher aşlu kũpe: bir cift gevher aşlu kũpe alub bunları dāyeye virdi 123b.7.

or uřaḳlı mũbārızler: server zādeler oturub dũrt biņ dũrt yũz or uřaḳlı mũbārızler oturub dũrt yũz ehl-i ḣikmet vezir oturub 25b.7-8.

kāmil gemilũ er: sancaḳ seksen biņ kāmil gemilũ erile gelũb Rāy aydur 54a.9.

ķaplan ŗuret arslān dest keēi ķarın deve ayak bir zıřt murdār ŗuretdūr: didūēi gibi ķaplan ŗuret arslān dest keēi ķarın deve ayak bir zıřt murdār ŗuretdūr kim yūzin gōrenūē   aķlı zāil olur 39b.8-9.

ķara yūzlū: ol kırķ kez yūz biē ķara yūzlū Rāy hind çadırına gelūb 72a.1, varub ol oda  apucı ķara yūzlū hindilere ķulluķ itmekden 74b.5.

ķara tūtūn: ōņinden ķaēdı dem  ekūb ķara tūtūn gibi  ıķub hevāya gitdi 188b.4.

ķara bulut: Hūner Ber fil suvārdur Serv irūb ķara bulut gibi Hūner Bere bir gōz 97b.11.

ķara bulut gibi tozlar: ķara bulut gibi tozlar belūrdi kūs u naķāreden  abl āvāzı 56b.5.

ķara  aēlar: yirine irdiler ķara  aēlar gibi alay dūzūb ŗaflar yardılar meymene 72a.3.

ķara  aē: ķara  aē gibi leēi dūřdı dırāz-be-dırāz mu  allak yıķıldı ten-206a.6.

ķızıl ķān: diyūb ģalāř eyledi bir řiře virdi iēi  olu ķızıl ķan 42a.11.

ķırķ ayaklu altūn taĥt: a las bārīgāhın ķurdılar iēinde Huřenķ řāhuē ķırķ ayaklu altūn taĥt yasadılar otuz iki yirde yirde nime taĥtlar 54b.2-3.

ķara yāēız yigirmi dōrt eriř ķaddlū murařřa  pūř cevheri tāc: dūrlū ziyneti tamām itmiřler ortada bir ķara yāēız yigirmi dōrt eriř ķaddlū murařřa  pūř cevheri tāc on iki ģancer ūē 57a.10-11.

la 1 ķablu ģancer: ķol şunub belinden iki la 1 ķablu ģancer ve ķulaēından 123b.6.

la lin libās: niķāb şalub cevheri tāc la lin libās ol ģālile  ahramāna 140b.7.

mermerden oyma bir zindān: mermerden oyma bir zindān yir yir dāirede maĥbesiler itmişler 224b.6.

māh-rū ģāřlar: olmiř ķafāsında on iki biē māh-rū ģāřlar řaffile 127a.1.

mūcevher pūř sultān: taĥta bir mūcevher pūř sultān oturmiř ol bāēi taĥtlara 126a.8.

nurdan sūtun: jāle dōkūlmiře dōnmiř iki ķolların nurdan sūtun gibi 87a.3.

bir maḥbube kıızı: zamānile cebel-i kebīr şāhınuñ bir maḥbube kıızı varıdı adına 28b.1.

pākīze ve pāk reh kıız: biñ şāh yıǵnağın taǵıdub biñ pākīze ve pāk reh kıız 143b.5.

pīr atam: gönderüb bizler dağı deşt diyārına varub ol pīr atamuñ 120a.2.

pulād tīg: gibi şöyle tırur ol ‘amūda bir kaç satır yazu yazub rüşen pulād tīgile kazmışlar Qahramān-ı Qātil ilerü varub ol 154b.3-4.

siyāh kuşlar: iki siyāh kuşlar olduķ şöyle kim birbirimizden qorhduķ 37a.1.

siyāh kirpikler: uyḥuya varub siyāh kirpikler bir qarış kadar yañaqları 87a.1.

siyāh atlu: bir na‘ra-ı cān gün peydā oldu neyki diyince bir siyāh atlu 80a.5.

siyāh kesme qayādan bir ḥişār: bir tarafından siyāh kesme qayādan bir ḥişār gördüm kenārına gelüb 131a.5.

sekiz qanatlu at: altında sekiz qanatlu at resminde bir canavar benmiş eline bir tīg 207b.4.

saqallu perriler: elli qadarı ola saqallu perriler zencirler içine müstağraq 224b.8.

güneş yüz şirin sözlü güzel gözlü sāqiler: ḥīn idüb andan serv-i ḥirāmān boylu ferişte ḥuyly ayva eñelü sīmīn bileklü güneş yüz şirin sözlü güzel gözlü 26a.7-8.

pulād tırnağ: irüb ol pulād tırnağıla bir kez eyle çaldı kim zīr ü zeber 50a.6.

pulād gürzin: Behrāma gelicek ol tağ pāresi gibi pulād gürzin başı 72b.6.

şaru gergedan: bir şahş bir şaru gergedana suvār olmuş altmış üç 8b.9 rāst öñinde tağ pāresi gibi bir şaru gergedana cebine-i ḥāş 53a.9, bir şaru gergedana suvār olmuş öñince elli biñ zerrīn 96a.8.

şāru tozlu tır: şāru tozlu tır saḥt kemān div siniriyle şarılmış gergedan şāḥıyla 220a.11.

dört yüz altūn direklü yedi biñ ibrişim atnāblu atlas bārīgāhın: şāhuñ dört yüz altūn direklü yedi biñ ibrişim atnāblu atlas bārīgāhın qurdılar içinde Huşenk şāhuñ kırk 54b.1-2.

şāhāne sancaqlar: alayda şāhāne sancaqlar süleymāni ‘alemler per açub pervāz 8a.10.

ulu ağac: yanar bir seng bellürden kullesinde bir ulu ağac üzerinde bir yuva kim 195a.8.

ulu demür: ol yiri nişān ideler qazalar bir ulu demür qalkān çıqa anı yerinden 217b.8.

ulu hātūn: ammā benüm kızumdan ulu hātūn yoqdur didi anlaruñ yine ardınca 56b.4, Keşān bu hāli bildürdi Dilşād hātūn ki şahuñ ulu hātūndur 63b.9, geçürüb andan gördi kim kendüden aşāğa yedi ulu hātūnlar dañı oturmuş şöyle kim her biri Afrāsiyāba 128a.5-6.

ulu cāzu: hāllerin temāşā iderdüm bir ulu cāzu dañı geldi nice şākird 133b.10.

ulu depe: itdi ilerü yürüdi gördiler gevdede bir ulu depe qadar 255a.2.

ulu şahṛā: şahı getürüb ol şehruñ öñinde bir ulu şahṛāya bārīgāhın 139b.2 içine alınmış her taraf sebzēār ol şehruñ öñinde bir ulu şahṛāya bārīgāhın qurdılar şah dañı gelüb gördi kim bir mu‘ teber 139b.5-6.

tāc libāslar: eriş qaddile merdāne tāc libāslar geyüb öñünce yine 8b.10.

tāc hāne: dinüb tāc hāne üzerinden baqub gördiler kim qarşu püşte üzerinde 184b.7.

tāze cüvān: idelüm zira kim ol tāze cüvāndur bunun gibi iş aña layıqdur 120a.4.

tāze yigitsin: gördüm tāze yigitsin kıyamadum imdi yārın Huşengi tütub 89b.6.

ne yamān incinüb aydur iy serverler bugün bu kız bize ne yamān iş eyledi ya ol div zād la‘ in ‘ ağıdıq vaqtde gelüb 104b.7-8.

yeşil zeberced minqarları: burunları yeşil zeberced minqarları elmās gevdeleri şaru ol qadar 195a.11.

zenbūri perdeler: her birinüñ öñinde zenbūri perdeler aşılı kim ‘ ālem hāracı 161a.3.

zerrīn külāhlu mäh-rū gulāmlar: altūn kürsi öñinde on iki biñ zerrīn külāhlu mäh-rū gulāmlar silāh tütub tūrmış dāirede üç biñ şandaleye 126a.10-11.

zühre sāzlu bülbul āvāzlu sāzendeler: ziynet virmek içün zühre sāzlu bülbul āvāzlu sāzendeler 26b.2.

22.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri sayı, işaret ve belirsizlik yönüyle belirten sıfatlardır.

22.2.1. Belirsizlik Sıfatları

İsimleri belirsizlik yönüyle anlatan sıfatlardır. Bu tür sıfatlarda ismin belirsiz olan yönü anlatılmaktadır.

bir: kaldılar zira kim Huşenkden bir niçe kerre tabanca yemişlerdi 7b.8, bir şahş bir şaru gergedana suvār olmuş altmış üç 8b.9, hemān bir taraftan bir yıl gelüb ol kanı yağmur gibi tağıdub 43b.11, saña bir nesne şorayım eger rāst haber virürsen seni āzād 92a.9, šāhı getürüb ol şehriñ öñinde bir ulu şahrāya bārīgāhın 139b.2, ol kapu açılıb içinden bir ‘aceb şahş gelüb bir ‘amūd 160b.7, mişāl kurulmuş velī dāireden bir yeşil mücellā nesne atlās tanāb şeklinde devr olmuş eyle yüce kim 249a.2-3, bir nesne üzerine inüb kanad virüb kıyruķ silkdi 254b.3.

biraz: yumub biraz fikre vardı gördi karşusunda bir herīfe 61b.8, Keşān öñince çadıra gelüb biraz kelimāt itdiler Qahramān 129a.4, gelüb şalındı karşı kapunun dağı bir kanādı biraz şuya batdı 156a.10, idüb biraz hasret yāşın dökdiler andan Behrām gelüb pehlevānı 236a.5.

az: leşkerni düşmanın az çerisi şımış tağıtmış yine bir kimse altı ayaklı 79a.3, aydur iy dāye bu ne hāldür kim düşmanın az leşkeri atam gibi şāhuñ 79a.8, it diyüb kanād açub gıjlayı hevāya ağıdı az vaktten yine 199a.1, götürüb ber-‘azīm rāh idüb gitdiler az vakt içinde gelüb 228a.1.

bir kaç:

olmaz ben kuluñ destūruñla bir kaç serverleriyle ol 18b.5, Kamerrūhı cān u gönülden sevüb bir kaç periler göndermiş gelüb 28b.8, karanusunda ben bende varub bir kaç serverler getüreyim anlaruñla 62b.11, dāye bir kaç bahādır kızlar ile irüb isterken ol yire irdi kim 83b.4, diñle ‘ibretten yine bir kaç kelām 152b.10, bir kaç satır yazılı aña dağı nazar idüb gördi yazılmış kim 155b.5, itmişlerdi getürüb öñine kodılar ol dağı bir kaç loķma 246a.10.

Ayrıca bir kaç sözcüğünün yazımında ç’li şeklin dışında c’li şekilde yazıldığı da görülmektedir.

bir kaç: devlet tuğına yakın iriše diyüb bir kaç bāşın şalub kol 79a.11, imdi fırsat elde iken bir kaç gün ‘ömri hoş görüb hind 119b.7, gelüb bir kaç diri kuşlar

getürüb aydur iy server ma‘zur 199a.2, bir kaç satır yazı var Qahramān nazar idüb gördi kim böyle dimiş 219b.2.

bir nice: İsfendiyār işāret eyledi bir ‘aceb yarağ bir nice kişiler 113b.6, ile ol ben olduğum yire qonmaq istedi gelüb bir nice cāzular 133b.11.

bunca: yüz biñ erün yolın bağlayub bunca serverleri helāk 18a.9, idem bunca emek zāyi‘ olmayub hem cāzūnuñ gelecek belā 43a.9, ‘ayyāruñ qarbindan yıqılmayub dönüb bir tabanca ile yıka bunca āfetün arasından ḥalāş ola didi şāh aydur meded Qahramān 89a.10-11, Ekvāl gibi qarındaşum olub bunca divler helāk oldu kaçan 222b.6, bunca belā geldükden sonra ḥiṭā milkinde sihrile taş olmuş 225b.5, ḥalāş eyledi uş sen daḥı bunca esir ḥasretiken pehlevān 237b.2.

cümle: ‘afv edesin cümle ‘işyānı sen 2a.6, getürüb cümle intikāmı cāzūdan alam yāḥud bu yolda qurbān 34b.10, cümle leşkere ol gün Qahramānuñ heybetin ve kıvamın kerimiyetin 71b.10, varub Qaḥṭarān ile cümle esirleri getürüb qaşd eylediler kim 107a.9, serendil öninden pervāz urub cümle ḥalkuñ gözine qarşu 152b.3, şehir bāzār cümle dükkānlar qarşular yirlü yerinde yine her 158b.1, eriş qaddi var hem cümle endāmı demürdenmidür kim Ekvāl gibi kehrābuñ 204a.3, cümle maḥlūqa ḥükim iderdi şimdi varub bunuñ gibi kimesne 221b.6.

çok: qalub bunuñ üzerine çok zamān geçüb Behrām deryāyı 30b.1, pulād tırnağıle urub bāşın ḥurd iderdi çok at ve ādem 49b.5, eyledi aydur iy yār-ı vefādār gerçi çok yirde bizüm elümüz 62b.6, ol bize çok iş ider diyüb İsfendiyāruñ itdüğü 104b.11, siñek dimezdün iy ġarīb gerçi sen daḥı çok fesād eyledün 134a.6, sebep olub bunlaruñ çok eylugin göresin bu levḥi eyü şaklayasın 175b.3.

degme: degmeler bulmaz murādına sebīl 158a.7, aşurmak degme kimsenün elinden gelmez didi cümle div perri böyle 193a.6, degmeler yanına varıamaz ol kenārda ḥaqquñ qudretiyle bir qayā bitmişdür 210a.7.

dürlü: daḥı esirlerün dürlü canavarlaruñ nihāyeti yok idi iy 40b.1 iy altmış yıldan berü bizümle dürlü rence ve miḥnete yār 112a.9, dürlü dürlü odlara yanmışuz niçe dürlü derde boyanmışuz oğul 147a.9, ol şudan ‘acāyib ġarāib dürlü eşkāl bāş çıkarub her taraftan 156a.11, ādemdür niçe dürlü hūnerleri vardur yetmiş iki dürlü dili bilür 175b.6, çeküb dürlü yarağlar içine müstağraq olmuş bir gürz götürmiş 204a.7, görisedür anca dürlü ḥayr u şerr 260b.2.

fülān: olğıl kim deryādan bu leşkerni pāyān gelüb fülān şahrāda 52a.6.

her: her diyârdan server ü selâînzâdelerden her kim gelürse zebûn 28b.5, diyü baña her nesne-i ki tamâm bildürüb gönderdi ben dağı Allaha 38b.6, girü gâfil olma kim bu ‘ayyârlar her dem divân güde dururlar didi 57b.11, getürdi dâyeve aydur hezâr taḥsîn bu serverün yüregine kim 108b.6, âteş reng almış her divi kim depere çalar iki pâre eyler ceng 207b.5, ta‘âm gelüb her ṭâifenün öñine gıdâları kındı 253b.6, her ‘âdet yerine gelüb pehlevân gelüb şâhuñ elini öpdi 256a.2.

nice: helâk eyledi bārī nice nām u dār kimseler kim vardur her kanķısı 17a.10, yıldan berü taş olanlar nice âdem olurmuş diyü iy şāḥib 45a.8, kuli mıdur ve hem bindügi nice canavardur kim at ve fil 92b.1, İsfendiyâr işâret eyledi bir ‘aceb yaraķ bir nice kişiler 113b.6, ile ol ben olduğum yire kınmak istedi gelüb bir nice cāzular 133b.11.

niçe: biraz yuşudı kendünün niçe yirde zaḥmı dağı varıdı dağı 17b.5, cāzū dirlerdi pehlevân ol cāzūnuñ niçe kerre ben bende dağı siḥrine 30b.6, Keşân dinen ḥerifün niçe kez bendine düşmişlerdi ol zamân 59a.8.

ķamu: Oldı ķamu varlığı yağma-yı ‘ışķ 93a.11.

22.2.2 Sayı Sıfatları

22.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Nesne veya varlıkların sayısını kesin olarak belirten yapılardır. Metnimizde Asıl sayı sıfatlarının sık olarak kullanıldığı görölmektedir.

bir: bir oğlı varıdı üç yâşında idi Kāhramān dirlerdi 4b.3, ortaya getürüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loķma yeyüb 20a.3, gün uyur gice ve gündüz şonra bir yıla dek hic uyanmaz 38b.1, uyḥuya varub siyāḥ kirpikler bir kârış kadar yañaķları 87a.1, irüb bir köklü ağaca omuz urub yıķar pençe urub ṭalın 177a.2, olub illere raḥtlık oldı andan buyurdı bir nāme yazub 190a.2, bir ağac vardur gölgesine on biñ atlu şığar ķişi ķucağına 193b.10, senün gibi gelürse anlaruñ bir kılını benden almayalar diyüb ‘amūd çeküb 222b.8, diyüb Sehmān bir nefesde yine leşkere irüb ḥālī ḥaber virüb 230a.5.

iki: idi iki kârındaş oğlı dāim bir yirde olurdı meger bir gün 4b.10, Kāḥtarān iki dārbda almaya döğindü incinüb ḥışma geldi 16a.3, ikisün dağı gözlerünğden ḥasret yāşı revān olub 21b.1, buyurdı ikisin dağı ‘uryān idüb bir şāḥrāya çıkarub cāzū 31a.5, ķalıbuñ üzerine irüb irdügi iki ḥacer birbirine kârşu 31b.4, gelüb yir yir

merhabâladılar iki koldan önine düşüb 126a.2, yigid iki yaña Qahtarânı gördi Behrâmı gördi Gerdan Keşânı 192a.1, dağı urdı canavaruñ iki gözi gidicek kendüyi yirden yire urdı 197a.11.

iki biñ: cihân dest ‘ ayyârlarla kafâsınca ol iki biñ zerrîn pûş 70b.8,

iki biñ sekiz yüz: bihamdillah pehlevân himmetinde iki biñ sekiz yüz yıllıq habsden 234a.2,

iki yüz: Şehyâlün qarındaşın iki yüz perri şâhlarıyla giriftâr idüb 145b.2, şıdı kim iki perri bir yirde qalmayub qarındaşum iki yüz perri 150a.3,

iki yüz biñ: İsfendiyâr dağı ol iki yüz biñ dinc bahri ‘ ummân çerisiyle 103b.6, içinden taşrası ‘ ayân taşından içi nihân andan iki yüz biñ kul taht-ı hammâl qodı kim nevbetile götüreler iki yüz biñ 227a.4-5, hâşlarından göturdiler iki yüz biñ dağı âteş dem küh-ı peyker 227a.7, hazine götürdi iki yüz biñ div azıq ve maṭbah götürdi 245b.4.

otuz iki: ayaklu altûn taht yasadılar otuz iki yirde yirde nime tahtlar 54b.3, rahtlar şalınmış üzerinde otuz iki eriş qaddile egninde 126b.6.

yetmiş iki: yetmiş iki milletün yüz yigirmi dört şıfatuñ biñ bir ümmetün 39a.8, iki dürlü şürete girür dağı yetmiş iki dürlü dil bilür 243b.4.

altmış iki: altmış iki cildi Süleymân nâme viren Allah eger şıdkile 260a.6.

biñ iki yüz: yetmiş iki milletün yüz yigirmi dört şıfatuñ biñ bir ümmetün 39a.8.

üç: bir oğlu varıdı üç yâşında idi Qahramân dirlerdi 4b.3, bağışladı anuñ üzerine üç gün ceng olmadı dördünci gice 74a.4, gürzden bir vehim-nâk âvâz gelürdi kim üç fersah yire dek 163a.6, qomayam diyüb üç def a na‘ ra eyleyüb kendüyi ol leşkere urub 188b.7, qanâd açub ber-‘ azm bellür a‘ zam idüb üç gün üç gice 200a.9, ol yay üç okile pehlevânun eline virdi andan el götürüb 220a.9, yanına gitdi irtesi üç güne dek Şehyâl pehlevânı ziyâfet 241a.11.

üç yüz: kimseyi yoldaş idinmezdi helâk iderdi üç yüz yıl 5b.6, üleşdi üç sultân-ı ‘ alem üç yüz altûn başlu sancaqlar 56b.7, olub arasından üç yüz sancaq üç yüz ‘ alem üç kerre 78a.10, üç yüz şahib divân ehl-i kalemler oturmuş ol kırk 126b.4, dağı qarındaşlaruz bir gün vücûda gelmişüz ‘ ömrümüzden biñ üç yüz 152a.11, Huşenk ol zamân biñ üç yüz yâşında idi 257a.6.

üç biñ: üç biñ kadar erkek dişi bir yire gelüb cāzūnuñ serāyına 41a.7, diyār-ı çine yakın irdük bir şahrada üç biñ kuş şüretinde 42b.5, binüb taşra gelince üç biñ şehzādeler ilerü varub bāş 47b.11, üç biñ hindiler ölüsün bir yire götürüb nār-ı nur yolında 69b.1, pulād pūş hindiler andan üç biñ hindi üç biñ rumi qaravaşlar biñ yük hindi kumāşı üç biñ katır 125b.1-2, gulāmlar silāh tutub turmuş dāirede üç biñ şandaleye 126a.11, aydur iy gözüm nūrı yārın saña üç biñ div vireyin var 213a.10.

üç biñ yedi yüz: bir qarındaşı varıdı toksān bir eriş kaddi var idi üç biñ yedi yüz batman gürz götürürdi şāhı Rāyuñ bir kıızı varıdı 68b.10-11,

üç yüz kırk dört: vezir ve emir cihāngir şāhib serir taht öñinde üç yüz kırk dört kürsiler üzere üç yüz kırk dört ‘ālem dānā verirler 126b.1-2,

üç yüz altmış: zerrin pūş gulām şāğında ve şolında üç yüz altmış vezir 140b.11, dāireye bakub üç yüz altmış hücre gördi yerinden bir söz-nāk 167b.2.

üç yüz biñ: kemend yürümiş öñince ardınca üç yüz biñ mübāriz 57a.5, üç yüz biñ erile tağun Huşenk leşkeri yanın bekleyüb 65b.9, kovmañ diyü üç yüz biñ erile ol dañı irince hemān Keyvān 66a.7, Rāy-ı hind kıızı Serv-i Hırāmāndur kim üç yüz biñ ecimir leşkeriyle 78b.9, cenāba binüb aydur iy dāye sen bu üç yüz biñ ecimir leşkeriyle 79b.2, **ezin cānib** dāye dañı ol üç yüz biñ erile irüb 80b.5, göricek üç yüz biñ türkistān leşkeri kızuñ üstine at 102a.5, dañı üç yüz biñ er bir kerreden irüb cenge turdılar ammā 102a.9.

üç kez yüz biñ: dibinde üç kez yüz biñ mīr ü sipāhi baħr elmās gibi mevc 56b.8, begleri ile tutub ben kal‘a-yı devvareye düşdüm üç kez yüz biñ nerre divile gelüb kal‘a-yı muħāşara itdi üç ay 150a.4-5.

otuz üç: pulād ‘amud kim er kucağına ancağ şığa otuz üç kılac 113b.8, kaddinüñ üzerinden otuz üç kılac ‘amud yigirm bir kılac 114a.7, yine kıızıl altūndan otuz üç nime tahtlar örülmüş evvel 126a.7.

otuz üç biñ: gün otuz üç biñ hindi helāk olub on iki biñ 68b.4.

altmış üç: bir şahş bir şaru gergedana suvār olmuş altmış üç 8b.9, yine altmış üç sandal siyāh atlaslar üzerine örtülü Qahramān 25a.2, suvār altmış üç eriş kaddini çin pulāda ğark eylemiş eline bir 185b.4.

elli üç: anuñ kafāsınca elli üç eriş kaddile bir raħş suvār yürüyüb 185b.6.

biñ üç yüz: Kātil pāy tahtında karar eyledi ol tārīhde Huşenk biñ üç (3) yüz yaşunda idi biñ yirde şaf çeküb ulu ceng itmişdi 143b.3-4, gör biñ üç yüz yıl olan dünyāda hān 258b.11.

dörd: top düşüb dördi kalıcağ aşağıdan siper virüb redd 116a.2, yukarısına yine çengāl gibi kıvrılmış dördi dört taraftan berāber ol gevdeye bu vecihile hortum zeyn virüb 131b.5-6, söyleye ol hortumunun dördin dağı kaldurur eyle çağırur dördiyle bir kezden kim ‘ālemi cümle gümledür işiden vehm alır 131b.10-11.

dört: eyler kılinc urduğın rahşile dört pāre eyler pençesin 11a.3, elüme bir yāyıyla dört ok virüb aydur al bu okı yāyı 37b.7, dört yıl bī-ḥaber ḳalub üzerünüzden kışlar ve yazlar geçüb 46b.2, dört köşelü başları dört köşelü her köşede birer gözleri 131a.10, dört tılsım düzüb tokuz tılsım bozdum yedi yüz 159a.11, dört direkli bārīgāhı kurmuşlar gelüb buyurdi Şehyālūñ 233b.1, ve ḥargāh ve ḥazine vü bengāh görilüb dört taht bezendi 245b.1, irüb başında dört barmaq denlü zaḥm urdi Huşenk 258a.1, dağı dört mu‘teber mücelled kitābdur cild-i evveli budur kim 259b.10.

dört yüz: mübārīzler oturub dört yüz ehl-i ḥikmet vezīr oturub 25b.8, her taraftan üzerine kemendler şaldılar şalub boynına dört yüz kadar kemend atan serverleri yüzünün üstine yıķub ḳaşd 50a.8-9, biş eriş sīne öñince dört yüz gergedan cenāb itmişler 53a.8, olmuş şāğında ve şolunda dört yüz kendü gibi gürbüzler 54a.3, dirler yanınca dört yüz güzīde cümle oğullarıdur āh bunun 54a.5, irüb yine ol dört zencīrle darb itdi Ḳahramān yine 116a.6, dört yüz ḥātūnları hind ḥātūnları ile la‘l u cevāhire 251b.2.

dört kez yüz biñ: dört kez yüz biñ div divān ḥāne ve serā-perde ḥayme vü ḥargāh 245b.5.

dört biñ: alub bārīgāh öñince gelince yigirmi dört biñ çevgānlu 126a.3, dört biñ piyāde ve cellād on iki biñ altūn çevgānlu 140b.9, dāmuñ dört biñ ḳal‘ası vardur cümlesi bunun elinde ‘ācizdür 179b.4, tahtına oturub cümle ‘afarīn fermāne tırdılar buyurdi dört biñ nerre div tahtı götürüb kırk āteş dem ‘İfrit nerre tolayı aldı 214b.7-8, dört taht nişīn pādīşāh dört biñ şehzāde dört biñ şandalı nişīn pehlevān bāķi mīr ü vezīr cümle suvār olub 251a.10-11.

dört yüz biñ: yedi diyār kim vardur cümlesi bunun zebūndur her birine yılda dört yüz biñ kız oğlan şalmışdur yıl başı gelince her şāh 190b.7-8.

dört bin yedi yüz: bi‘āt itdiler bāki ‘ Attār deryā-yı muhītün dört bin yedi yüz ceziresine hüküm iderdi cümlesine haber olub 226a.1-2.

dört bin dört yüz: rāst orta yirde dört bin dört yüz kızıl altından 24a.1 gördi dört bin dört yüz kızıl altınlu çevgānlu çavuşlar 24a.6, server zādeler oturub dört bin dört yüz kor kuşaklu 25b.7.

dört yüz kırk: yine taşraya gelüb gördi ‘ Attāru ol dört yüz kırk 233a.11.

kırk dört: kırk dört yaylu bir taht şāhī bağlamışlar üzerine yüz 56b.10, irdi kırk dört pāre ceng alātın kendüye tezyin eylemiş 69b.11, sekiz köşelü kırk dört yaylu taht zerrīn üzere şāhāne 126b.5, dahı bir şāha naşib olmadı kırk dört nime taht kurulub 128a.11 kırk dört şāh divānına oturdu Qahramān-ı Qātīl pāy-i 128b.1 kırk dört sultān atı önince yigirmi dört ‘ ayyārile Gerdan Keşān 141a.1.

altmış dört: niçe dürlü haşşa vardır ol kemerün altmış dört yerinde altmış dört dürlü gevher vardır yedisinün üzerinde 162a.10-11.

seksen dört: bārī ol gün kuşluk vaktine dek seksen dört server 98a.6, seksen dört serverün şandalı boş ol hālile gāyet 104b.6.

bin dört yüz: yendi şükri dindi andan sākiler gelüb bin dört yüz 128b.4, bin dört yüz mecmere ve meyhare Gerdan dahı ‘ üd ve ‘ anberler 140a.8.

seksen biş: bir ‘ ifrit seksen biş eriş qaddile kükreyüb kendüye gelür 204b.2.

beş: ağzında bir ādem тұrur kırk beş eriş qadd çekmiş bir tağ 9a.8, beş eriş qaddlü bir gergedan suvār anuñ gibi ‘ aẓīm leşkere 10b.10, zencir bağlamışlar her bir zencirün ucına beş batman bir tob 113b.11, bāşını çalub zencirün kırub topları yire şaldı beş top düşüb dördi qalıcaq aşāğadan siper virüb redd 116a.1-2, andan cem‘ olub qarqāb resm olub yetmiş beş eriş qaddlü 244a.11.

beş yüz: demürden bir ‘ amūd itdürüb yere berkidüb beş yüz batman 5b.11.

biş: dört biş yüz kadar bahri ‘ ummān begleri hindüstān pehlevānları 111b.4, biş ādem içerü girdi ammā aralarında Qahramān-ı Qātilden gören 174b.9, sizler bunda тұruñ bizler görelüm diyüb biş perri gidüb 178a.7, günde biş fil yir altı dürlü dil söyler ādem-i şāfiye varub 194a.4.

altı: olub andan altı yāşına girüb bir heybetlü pehlevān oldu kim 5a.10, qavm perrilerdür yılda altı ay uyurlar altı ay uyanuñ olurlar 35b.5, gözi ve altı ayağı var

yelesi perçem gibi kulağı at gibi velî 49a.9, qaddile ol altı ayaklu bahri canavara suvâr olmuş yüzünden 140b.6, altı aylık yoldur üzerinde cânlu olmaz şâfi billurdur 192b.7.

altı yüz: hâkimisin tâb ol maqâmda ‘ Attâruñ altı yüz direklü haymesin 228a.8.

altı biñ altı yüz: pehlevân oturub andan yedi biñ şehzâde altı biñ altı yüz 25b.6, durmuş altı biñ altı yüz elmâs teberlü peyikler kim her biri 127a.2.

biñ altı yüz: önce Rây şâh emriyle biñ altı yüz saqqâ ve ferrâş şâh gelicek 140a.6.

otuz altı: otuz altı köşeli kırk ayaklu taht şâhı kurulmuş dâire 126a.6.

altı biñ: zerrîn külâh kullar ayağın tûrub yigirmi altı biñ çavuş ve bevvâb 25b.10, dağı yine yir yir selâtin oturmuş taht kafâsında altı biñ (9) altûn kürsi öninde on iki biñ zerrîn külâhlu mâh-rû 126a.9-10.

yedi: yedi yıl kulan şûreti idûb sihriyle gezûb gözler 34b.2, hindüstân indiler yedi gün yine içe kona göçe gidûb 48a.9, eyle irdi kim yedi adım dağı gitmedin yatub yıldırım gibi eyle 65a.11, bunda bir ‘ ayyâr vardur ki yedi kât yirler altında dağı iledürsek 92a.1, yedi yirde perde perdeleri götürûb dağı içeri girdi gördi 164b.5, gürzûñ şu‘ lesine nazar idûb gördi yedi taraftan yedi zencîr gerilmiş her biri er kucağına şıgmaz ol zencîrler içinde 174b.2-3, ammâ dirler ki cihâna yedi şâhib kırân geldi gerçi 259a.11.

yedi yüz: yedi yüz batman gürz götürürdi şâhı Râyûñ bir kıızı varıdı 68b.11, yedi yüz cezîresine hükûm iderdi cümlesine haber olub 226a.2.

yedi biñ: pehlevân oturub andan yedi biñ şehzâde altı biñ altı yüz 25b.6, şâhuñ dört yüz altûn direklü yedi biñ ibrişim atnâblu 54b.1, dâzeyile yedi biñ hâdimile dürr ü pulâda ğarq olub 66a.4, kapucı gelûb yüz urdı andan yedi biñ mîr ü şubaşlar 125b.11, on iki biñ bevvâb yedi biñ cellâd on yedi kez yüz 127a.4.

yedi biñ yedi yüz: Behrâm Cebeli oturub bu seyyâre yedi biñ yedi yüz Gerdan Keşân 25b.5, ‘ alemler açılub biñ yedi yüz altûn başlu sancaqlar çözüldi biñ yedi yüz çift kûs nakâreler bir yirden gürleyûb zurnâ 70a.10-11.

yedi kerre yüz biñ: bahâne oldı diyûb hemân on yedi kerre yüz biñ 7b.2, yedi kerre yüz biñ erile uş üstüne gelûr irân 7b.5, yedi kerre yüz biñ erûñ ordusu bârûsı bengâhı kurulub 23b.10.

on yedi kez yüz: on iki biñ bevvāb yedi biñ cellād on yedi kez yüz 127a.4, işidüb varub on yedi kez yüz biñ perri leşkeriyle çine 148b.5.

on yedi kerre yüz biñ: on yedi kerre yüz biñ er dağı yigirmi dört bölük olub 8b.5, ‘aceb belā geldi kim bu yalunuz suvār gelüb on yedi kerre yüz biñ erün yolın bağlayub bunca serverleri helāk 18a.8-9, ħun-riz peyikler geldi on yedi kerre yüz biñ sipāhi divāna 26a.1, dīvānı durub on yedi kerre yüz biñ er gelüb cem‘ olub 47b.8, ele gelince şāhuñ on yedi kerre yüz biñ erin ürkidüb 93a.2.

otuz yedi: uş yatalı dağı ħisābda üç gündür otuz yedi gün 38b.2, yigirmi kubbelü bir hümāyun çekmişler altında otuz yedi eriş 56b.11, şehsuvār otuz yedi eriş kaddile la‘l ve yākūta ġarķ olmış 78b.2.

otuz yedi kez yüz biñ: tutub otuz yedi kez yüz biñ erile heyhāt şahrāsında 159a.9.

biñ yedi yüz: biñ yedi yüz batman gürz şalar bu Huşenge gelince Huşenk 55b.11, Qahramāna geldiler muķābeleye çāre olmadı biñ yedi yüz alay 76b.2.

on yedi: ol zamān Qahramān on yedi yāşına irmişdi dağı mihr ü 82a.6, ol ħālile ceng olub şāhuñ on yedi serveri kılıca 102b.11.

yigirmi yedi biñ: olub yigirmi yedi biñ div cümle helāk oldı rivāyetdür 184a.8.

sekiz: sekiz gulām dağı ortaya almış bunlara dāru virüb anlaruñ 86b.4, sekiz köşelü kırķ dört yaylu taht zerrin üzere şāhāne 126b.5, sekiz kulac bir tātub eylemişler iki dürlü alāt-ı ħarb kōmişlar 161b.7, hic şāh yokdur kim yedi sekiz kızını yememiş ola bu zālīmüñ 191a.4, altında sekiz kanatlu at resminde bir canavar benmiş eline bir tiğ 207b.4.

sekiz biñ: ħizmetine yürüdi on üç biñ cellād sekiz biñ elmās teberlü 25b.11, divler dağı yardım için ħāzır olub on sekiz biñ divler 227a.8.

on sekiz: iden ol on sekiz yāşında oğlandur kim qarındaşını helāk 111a.5, her birinde on sekiz biñ mağāra vardur cümlesi evler gibi her 179b.3.

on sekiz kez yüz biñ: kurub on sekiz kez yüz biñ div konub üç gün yaraķ gördiler 228a.9, aşı koyub şu‘le pertev şaldı andan yaraķ tamām olub on sekiz kez yüz biñ div tahtı götürüb ber-‘azm-i rāh idüb 228b.10-11, divindür on sekiz kez yüz biñ āteş dem divdür cümlesi 235b.8, beglerle divler ulularıyla on sekiz kez yüz biñ 251b.7.

on sekiz kerre yüz biñ: geçdi on sekiz kerre yüz biñ div mafārit divāne tırdı 233b.3, bugün birbirine bulısur on sekiz kerre yüz biñ div 235a.9, nihāyeti yok ara yirde bir Süleymāni serā-perde on sekiz kerre yüz biñ 235b.5, urub gitdi on sekiz kerre yüz biñ div perri bir kezden 247a.7.

on sekiz biñ kerre: tahtın yıl götürüb ‘alemi on sekiz biñ kerre dañı görmışdür 249b.4.

kırk sekiz: götürüb durdılar Qahramān gördi kim kırk sekiz ayaklu bir 24b.7, nazār idüb gördiler kim bir kimse kırk sekiz eriş qaddile boyı 204a.6.

kırk sekiz biñ: idi kim Gerdan Keşān dañı içerü girince kırk sekiz biñ ehl-i divān 242a.8,

yüz kırk sekiz: yüz kırk sekiz eriş qaddlü bir divi muhkem kayd u bend eylemiş alub 190b.2.

biñ sekiz yüz: bihamdillah pehlevān himmetinde iki biñ sekiz yüz yıllık habsden 234a.2.

toğuz: irüb İsfendiyār ol toğuz toplu şalıǵı toqsān bir eriş 114a.6, alub ol toğuz toğ gürleyü irince Qahramān tiǵile toğlar 115b.11, geçüb kāf etegin şikār eyledüm toğuz yıl gezüb on dört tılsım düzüb toğuz tılsım bozdum yedi yüz 159a.10-11, toğuz kılac on iki altündan nāylar şokmışlar ol nāylara 161b.11.

kırk beş: aǵzında bir ādem tırrur kırk beş eriş qadd çekmiş bir tağ 9a.8.

kırk biş: güyā kim güneşdür nur virür kırk biş eriş qadd çekmiş yigirmi 86b.9, gelmiş biri yigirmi dört eriş biri kırk biş eriş qadd çekmiş 108b.2.

kırk biş kerre yüz biñ: bu dem kırk biş kerre yüz biñ düşman leşkeri huşuşā İsfendiyār 105b.2.

kırk biş kez yüz biñ: gibi serverün öninde kırk biş kez yüz biñ erün içinden 111a.7.

kırk toğuz: kırk toğuz eriş qaddlü bir dilir bir ‘acebden ‘aceb canavara suvār olmış kırk toğuz eriş qaddini la‘l ü cevāhirden cebe vü cevşen 184b.8-9.

on: insāndan intikām alalar tā kim Qahramān on üç yıl divlerle 5a.9, qapup on üç yıl kim beslediler ne qadar kim cedd ü cehd 6b.5, düşeydi veli cāzūnuñ āvāzı

däireye on günlük 45b.6, bir yirden дәire on қадarı delük olmışdur yir altında ol 210a.4.

on yedi kerre yüz biñ: on yedi kerre yüz biñ er dañı yigirmi dört bölük olub 8b.5, virüb aydur beni seven Қahramānı қаршulasun diyüb on yedi kerre yüz biñ sipāhi cümle Қahramāna қаршу gidüb šāhıla dört 22b.6-7, ħun-rīz peyikler geldi on yedi kerre yüz biñ sipāhi divāna 26a.1, Ekvāle yūriyüb ħelālin ħalāš itmek içün on yedi kerre yüz biñ perri birle on yedi kerre üzerine varub dāim 145a.8-9.

on yedi kez yüz biñ: işidüb varub on yedi kez yüz biñ perri leşkeriyle çine 148b.5.

on iki: ejder suvār ol on iki ayaklı canavarı bir kez ħayķırub 14a.1, eriş қaddlū muraşša⁶ pūş cevheri tāc on iki ħancer üç 57a.11, on iki yāşına iricek eyle güzel olmış ki ħüsn-i çāvi 170a.7, on iki elinüñ birisin kendüsinden yire şaldı div şunub 188a.5, ačub ağızından odlar şaçub on iki pencesini yire urmış 196a.7.

on iki biñ: on iki biñ ħāş қul қaldı **ezin cānib** Қahramān dañı 22b.9, birer ħātūn yanında on iki biñ pākīze cāriyeler öñlerince 56a.11, gün otuz üç biñ hindi helāk olub on iki biñ 68b.4, on iki biñ zerrīn silāhlı қul қafāsınca irüb selātin 70a.6, altūn kürsi öñinde on iki biñ zerrīn külāhlı māh-rū 126a.10, on iki biñ bevvāb yedi biñ cellād on yedi kez yüz 127a.4.

on bir: ve Sehmān қafāsınca ol on bir nerre gelüb šehr içine girdiler 241a.7, қafāsınca ol on bir nerre div šāğ taraf perri 252a.9.

on biñ: vardur on biñ fersağ yüceligi vardur ol šaħrāda 193b.8 bir aғac vardur gölgesine on biñ atlu şıғar kişi қucağına 193b.10.

on üç biñ: ħizmetine yürüdi on üç biñ cellād sekiz biñ elmās teberlü 25b.11,

on dört biñ: қoyub on dört biñ altūn kudsiler šāğ u şol 54b.4.

on yedi: leşkere bildürdiler andan šāh üzere on yedi ibrahīm 70a.9, ol zamān Қahramān on yedi yāşına irmişdi dañı mihr ü 82a.6, ol ħālile ceng olub šāhuñ on yedi serveri қılıca 102b.11.

on sekiz: iden ol on sekiz yāşında oğlandur kim қарındaşını helāk 111a.5, her birinde on sekiz biñ mağāra vardur cümlesi evler gibi her 179b.3.

on sekiz biñ: divler dağı yardım için hâzır olub on sekiz biñ divler 227a.8, gelüb bulışıcak on iki biñ perri tabaqlarile la‘l cevâhir 238b.11, tahtın yıl götürüb ‘alemi on sekiz biñ kerre dağı görmışdür 249b.4.

on sekiz kerre yüz biñ: geçdi on sekiz kerre yüz biñ div mafârit divâne tırdı tırdı 233b.3, bugün birbirine bulışur on sekiz kerre yüz biñ div 235a.9, nihâyeti yok ara yirde bir Süleymâni serâ-perde on sekiz kerre yüz biñ 235b.5, urub gitdi on sekiz kerre yüz biñ div perri bir kezden 247a.7.

on sekiz kez yüz biñ: kûrub on sekiz kez yüz biñ div konub üç gün yarağ gördiler 228a.9, divindür on sekiz kez yüz biñ âteş dem divdür cümlesi 235b.8, beglerle divler ulularıyla on sekiz kez yüz biñ 251b.7.

on biş kerre yüz biñ: gözlerin öpdı andan leşkere irüb gördiler on biş kerre yüz biñ er tırub ordunun üzerinde ceng iderler Behrâm 68a.1-2, götürüb erenlerle on biş kerre yüz biñ hind leşkerin Râyun 68a.5.

on üç: şahrâsında küh-ı şū‘âda on üç yıl beslemişlerdür uş 92b.6.

on dört: geçüb kâf etegin şikâr eyledüm toköz yıl gezüb on dört tılsım düzüb toköz tılsım bozdum yedi yüz 159a.10-11.

yigirmi: yigirmi kûbbelü bir hümâyun çekmişler altında otuz yedi eriş 56b.11, şahanun dâiresin toköz yirde delüb her birine yigirmi kılac bir 113b.10, yigirmi adım uzunı var bâşı ucında bir gümüş levh aşılı pehlevân 219a.11.

yigirm bir: kâddinün üzerinden otuz üç kılac ‘amud yigirm bir kılac 114a.7.

yigirmi bir: dibinde kırk biş eriş kâddlü yigirmi bir eriş sînelü bir pehlevân-ı cüvân 56a.4.

yigirmi üç: olmışdur yigirmi üç yıldur bu da‘va ile yıl yokdur kim 90a.8, cümle işidildi kim Şehyâl şâhun yigirmi üç yıldan berü taş 189b.9, ben çin elinde yigirmi üç yıl taş olub üzerümden 238a.7.

yigirmi dört: leşker içinde yigirmi dört yirde sultân serâ-perdeleri çekilmiş 23b.11, zamândur ayıtdılar yigirmi dört yıldır biz ayıtduk ol zamândan 31b.9, gelmiş biri yigirmi dört eriş biri kırk biş eriş kâdd çekmiş 108b.2.

yigirmi dört biñ: hindüstân begleri yir yir du‘âlar eylediler andan önce yigirmi dört biñ piyâde ve cellâd on iki biñ altün çevgânlu 140b.8-9, tâh nâsinc döşediler iki

tarafdan yigirmi dört biñ 252b.4, evvel yigirmi dört ‘ayyārile Gerdan Keşān karşı gelüb 254b.6.

yigirmi biñ: cihān dest yigirmi biñ çāpuqlar altūn zeng elmāslu nacaḡ 24a.8.

yigirmi altı biñ: zerrīn külāh ḡullar ayaḡın ṭurub yigirmi altı biñ çavuş ve bevvāb 25b.10.

yigirmi yedi biñ: olub yigirmi yedi biñ div cümle helāk oldı rivāyetdür 184a.8.

yüz yigirmi dört: yetmiş iki milletūn yüz yigirmi dört şıfatūn biñ bir ümmetūn 39a.8.

yüz yigirmi: yüz yigirmi eriş ḡaddile bir ‘ifrit deryā gibi ḡürler ḡınzır bāşlu 183b.3, yüz yigirmi eriş ḡadd üzerine gelüb pehlevāna ḡavale idince pehlevān 187a.9.

altmış beş: ceng iderken gördi kim ḡarşudan bir altmış beş eriş 11a.11.

altmış biş: erenleriyle bir server geldi altmış biş eriş ḡadd çekmiş bir ‘arabī 55b.7, üzerinde altmış biş eriş ḡaddile ikinci ḡarb urdı dersevād 100b.6, biş eriş ḡaddile altmış biş kendü gibi pehlevānla gelüb irdi 140b.2.

ṭoḡsān: bir ḡarındaşı varıdı ṭoḡsān bir eriş ḡaddi var idi üç biñ 68b.10, ṭoḡsān ve yüz iriş yine gevdeleri yapılmış bir ḡūş gibi 131a.9, gördi bir div la‘in ṭoḡsān eriş ḡadd çekmiş bāşı ayu bāşına 165a.1.

ṭoḡsān bir: irüb İsfendiyār ol ṭoḡuz ṭoplu şalıḡı ṭoḡsān bir eriş 114a.6.

biñ bir: yetmiş iki milletūn yüz yigirmi dört şıfatūn biñ bir ümmetūn 39a.8.

yüz: oldı içinden iki ‘alem yüz sancaḡ belürdi ‘alemler dibinde 103a.8, ṭoḡsān ve yüz iriş yine gevdeleri yapılmış bir ḡūş gibi 131a.9, yüz atlu gelüb Allah emriyle āsānlıḡıla yire ḡoyub gitdiler 164a.9.

yüz altmış: yüz altmış mübārız helāk oldı Huşenk daḡı ol ḡün 72b.10.

yüz seksen: yüz seksen eriş ḡaddlü la‘indür görür kim Ḳamerūn kendü ile 29b.3.

yüz kırḡ: itdiler kendü daḡı yüz kırḡ eriş ḡaddini alāt-ı ḡarbe müstaḡraḡ 203a.10.

yüz biñ: yüz biñ perri leşkerin cem[‘] idüb yine Ekvālün üzerine 47b.3, yüz biñ benüm gibi senün yoluña qurbān olsun didi Qahramān 166a.2, qopmış niçe yüz biñ div āhir men üşüb ceng ider aramızda 183b.2.

22.2.3. Sıra Sayı Sıfatları

Varlıkların veya nesnelerin sırasını belirten yapılardır. Metnimizdeki kullanımında -Incl eki kullanılarak sıra sayı sıfatı yapıldığı görülmektedir.

evvel: ortaya getirüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loğma yeyüb 20a.3, şol elüme topraq alub irdüm evvel topraqı üfürüb 43b.3, yürüyüb evvel insān öğine andan perriler andan divler öğine 239a.10.

birinci: Ādem beni [‘] a.m. zamānından berü meclüsleri birinci qāt yir 243b.5,

ikinci: taş çatlar ol belluruñ sultāndır **ikinci** Semendün dirler 147b.11, dağme[’]-i Qārūna düşdi ikinci qāt yir üzerine varub Şu[‘] bān 178b.8, pehlevān dağı yaraqile yine qalqub ikinci gün rub[‘] meskūn 251a.5,

üçünci: ol dağı heyhāt şahrāsınuñ bir cānibine hüküm ider **üçüncisine** div Sinid dirler küh-ı şu[‘] ā tarafına div menziline kırk yıllık 148a.1-2, yine redd eyledi üçünci qarbdā yerinden ayrıldı divün qarbu irüb 205b.6,

dördünci: **dördüncisine** küh-ı sürh dirler anda dağı Helāhil adlu bir 148a.4, kuşanub üç gün yaraq görüb dördünci gün seherden 36b.10, bağışladı anuñ üzerine üç gün ceng olmadı dördünci gice 74a.4, gidüb dördünci gün Qahramān gördi küş rāst kuyruğınuñ 200a.10.

beşinci: la[‘] in hüküm ider **beşüncisine** Revān-ı Nerre div hüküm ider...148a.5, biñ cānumuz dağı varise biri qalmaz vaqti beşinci gün diyicek 200b.8, idüb beşinci gün cezire[’]yi Rāmīne geldiler Sehmān aydur iy şāhib kırān-ı zamān 211a.9.

altıncı: **altıncısına** küh-ı kamer dirler ki bu benüm ulu düşmanum olan Ekvāl la[‘] in hüküm 148a.5-6.

sekizinci: sekizinci gün gelüb derya-yı [‘]ummān kenārında irdiler hindüstān 48a.10, gün dağı yürüdiler sekizinci gün zulmātuñ nihāyetine irdiler 231b.2.

22.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Valık veya nesneleri sayı olarak bölümlere ayırıp pay veya paylaşma anlamı veren yapılardır. Metnimizdeki kullanımının -şAr eki ile yapıldığı görülmektedir.

altışar: aralarında yedisi kırk altışar dürlü ceng alâtı aralarında idüb 57a.9, gevher-i ziver geyüb beline kemer keyânî bağlayub tahta geldi 125a.1.

yedişer: yedişer biñ altün çevgânlu hâdimeler şavul yurtile 56b.1.

on ikişer: zîrüyem şan‘ atile on ikişer delük delmişler nâyıların birer 162a.1.

kırk altışar: aralarında yedisi kırk altışar dürlü ceng alâtı aralarında idüb 57a.9.

22.3. İşaret Sıfatları

İsimleri işaret yoluyla destekleyen, yine işaret yoluyla belirten yapılardır. İşaret sıfatlarının da metnimizde birçok yerde kullanıldığını görmekteyiz. Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan ol (o) ve şol (şu) işaret sıfatı olarak kullanıldığını da metnimizde görmekteyiz.

bu: kimsin kim bu yol üzere bunun gibi ‘ azaletlü leşkere 9b.2, iderken ol yire irdi kim bu kalıblar tırur ol yirde ol 31a.10, dağı uyusa gerek tahta çıkub ellerin bu sacile bağla 38b.3, bu şerbeti içmişsin diyüb Ezrâka tekrâr dâru virüb 40b.5, bu kuş şüretinden nice halâş ideyim yoldaşuñ getürsin 42a.10, bî-çâre senüñ bu belâdan halâş olmañ işi kıyâmete kaldı 133b.8 birle bu kızuñ kaşına geleler kız cümlesine kılıc birle cevâb 169b.8, bu gice uyuma kendüñi uyura ur şâh gelüb göğsüñ üstine 171b.4, aydur iy murğ kebîr bu tağda hod sizden gayrı cânlu olmaz 200a.1, bu nesneye kudreti yokdur padişâhların ne ihtiyâcları 260a.4,

bunuñ: perriler aydur gâyet yaramaz yirdür bunuñ adı Kûh-ı Hünrîzdür 178a.6, pehlevân bunuñ fitnesine düşdiyse iy serverler başıñuz 179a.10, dâmuñ dört biñ kal‘ ası vardır cümlesi bunuñ elinde ‘ âcizdür 179b.4, bunuñ haberi işi bellü didi bunlar aydur bu herîf Ekvâlüñ 204b.6, bizüm cün çekdün biz hod bunuñ bedeli neyleyevüz umâruz kim cânib-i hağdan 236a.7,

bunların: bunların sözine güldi didiler kim bu kişinüñ yüregi demürdendür 174a.8, bunların cengin temâşâ idüb gördi Murğ-ı Şâh-ı Fermân Berdür 207b.8,

şunuñ: işidüb âh idüb aydur dirig Şu‘ bân Sere kim şunuñ elinde helâk 187a.3,

şol: olmuş velî şol uyğudan uyanmış gibi serâsime dört yaña 45b.11, şol yardım istedüğümüz ehl-i İslâmdan din gayretini komaya 181a.7, bed-fi‘ âl budur Qahramân aydur beni şol püşte üzerine siz koyuñ 183b.6.

ol: bildürürler didi Qahramān ol sözi işidüb aydur iy 10b.3, gitdi ‘ayyārlar dahı seyr ide ol yire irdiler ki Qahramān 19a.2, ol tamām idüb ol ağaca işāret itdi ağac gıjlayu 43b.1, didi erenler suvār olınca Qahramān yalūuz ol tağa toğrı 64b.11 irmezdi anuñçün kim ol kızın da‘vası oldı her kim beni 69a.2, qanı ol giceyile gelüb uğrı şūretiyle ādem kırtaran 112b.7, ol diregi kuvvet idüb tağ pāresi gibi yerinden kıparub 156b.8, ol ağac dibinden gürleyüb aqar Qahramān kemendi çıkıarub bir 195b.5, edebile yerinden tırub gelüb ol kafesün içine girdi 227b.3.

22.4. Soru Sıfatları

İsimlerin nitelik ve niceliklerini soru yoluyla belirten yapılarıdır. Metnimizde de kullanımı görölmektedir.

ne: ol ādem öcinden bāşuma ne belā gelmişdür ādemile siz şimden 4a.3, Huşenk işidüb aydur hāy ne sözdür ve nice yalūuz 12a.4, ne cānı var kim Qahramānıñ yöresine uğraya ne kıadar kim hindūlar 76b.1, ne yirdedür aydur iy niğārin bizler ol herifün kıorhusından 85b.2, yıkmışdurur ne yavuz bende düşdün beher hāl toğrulukdan 94b.11 incinüb aydur iy serverler bugün bu kıız bize ne yamān iş eyledi ya ol div zād la‘in ‘ağdıq vaktde gelüb 104b.7-8.

nice: yıldan berü taş olanlar nice ādem olurmuş diyü iy şāhib 45a.8, kıulı mıdur ve hem bindügi nice canavardur kim at ve fil 92b.1.

22.5. Sıfatlarda Küçültme/Karşılaştırma

Eski Anadolu Türkçesi döneminde sıfatlarda küçültme -caq,-cek,-cuk,-cük ekleri ile yapılamaktadır. Sıfatlarda küçültme ile birlikte tam değilde tama yakın anlamı kazanır.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde sıfatlarda karşılaştırma ise -raq,-rek eki ile yapılmaktadır. Metnimizde her iki yapının örnekleri bulunmamaktadır.

23. ZAMİRLER

İsmin yerini tutan, ismin yerine geçen yapılarıdır. Muharrem Ergin zamirler için “Zamirler nesneleri temsil veya işaret suretiyle kırsılayan kelimelerdir.”⁵¹ demektedir. Zamirler nesnelerin adını geçici olarakta tutabilmektedir. Zamirlerin tek başlarına kullanımlarında kendilerine özgü bir anlamları yoktur.

⁵¹ Ergin, **age.**, s.262.

23.1. Kişi Zamirleri

Kişilerin kişi isimlerinin yerini tutan yapılardır.

1.teklik şahıs

Birinci teklik şahıs olarak kullanılan baña yönelme hali eki alarak kalıplaşmış bir halde kullanılmıştır. Ayrıca ban-a>bañ-a n'inde nazal ɲ olarak kullanıldığı ve nazallaştığı görülmektedir.

baña: ‘ ahdüm vardur kim baña kuvvete cevāb virmeyicek kimseye rām 29a.3, hiç kimesneden görmedüm eyle olsa fikr itdüm ki sen baña bu kadar 35b.11, diyü baña her nesne-i ki tamām bildürüb gönderdi ben dañı Allaha 38b.6, anlar dañı baña karşı gelince efsün okıyub okı atdum anlar 39b.2, getürdiler aydur baña yārlık idün kim bugün benümle ceng iden 85a.1, luḡ idüb baña diyāruñı āduñı diyü vir tā kim bu cem‘ iyyetden 135a.1, sen şāğ ol çünkim bunun öcinden saña ve baña bu kadar elem 170a.1, getürüb bağrına başub ağılarmış meger bir gün baña bu ḥālī beyān 170b.3, gayrı aşırur yokdur didiler baña himmet gerek anda varmağa 199b.4,

ben: Huşenk aydur ben ḥod ansuz dañı hindüstāna varub 7a.11, evvel bu şahşı ben kuluñ göreyin diyüb ol siyāh renk 14b.3, and içdi ben dañı cāzūnuñ öñinde bāş urub ayak üzere 36a.7, toprak aldum üzerine saçdum sihr okıyınca ben dañı tamām itmedin 43a.11, şevkiyle kendülerden bī-ḥaber ol kadar ben dañı yakın vardum kim 135b.1, cümle perriden ol tağa irmiş degildür ben dañı ne kadar ki 200a.3, ben çin elinde yigirmi üç yıl taş olub üzerümden 238a.7.

beni: aydurdı kim her kim beni cengile alursa anı ḳabul iderem dirdi 28b.4, getürdüğüçün ḳahr idüb aydur perri beni niçün bunda 29a.1, cāzū beni yoldaşumla tenhā getürüb aydur iy Gerdan Keşān 36a.4, olanlar dāire şikāra gidüb beni dañı uyku almış ḳazā 42b.6, bunun elinde böyle zebūn olam beni bu kadar ele getürmişken 83b.8, bu ‘aceb kim beni bu kadar şikār itmişken muḳayyed olmayub yine gitdi 84a.1, çekmişem cümlesinden bir kez tutub beni kulān şüret 129b.8, rācīm beni yedi perriye virüb aydur bunu bāğ bī-ḡehāna iledün 137a.11, gitmişdür didi Ḳahramān aydur beni anda iletmege meded gerek tā kim 210a.9.

benden: siz ki bu kadar ḥizmet idersiz bildürün kim benden murāduñuz 36a.5, bağladum ol efsünü ol bilmez kendüyi benden ḥalāş idemez 42a.6, gözün aç benden ḡafil olma kim seni dañı ḳarındaşuñ gibi 115b.4, kimesnenün benden ḥaberi yok menber öñinde ṭurdum şeyṭān 135b.2, bunu getürdüm imden girü benden kimseye

ḡayr gelmez luṭṭ idüb 149a.4, otursun beni üç ay bekleṅ eger gelmeyem benden ümīd kaṭ 194a.8, bişince murḡ ayıtdı iy server di imdi benden murāduṅ nedür 199a.6, sen benümle yatasın benden yigrenürsin didi cāzu aydur iy gözüm 214a.5, benden ‘ibret al vaḡṭiṅe benüm tīr ü kemānum ḡaşşasını bilüb bunda 219b.5, senüṅ gibi gelürse anlaruṅ bir kılını benden almayalar diyüb ‘amūd çeküb 222b.8.

benüm: çeriyle benüm gihinüṅ üzerine gelür diyü germ oldı **ezin cānīb** 7b.11, aydur iy pehlevān ‘acebdür kim benüm ciḡerümden söylersin ataṅı bilür misin 21a.5, ilet diyār-ı çine gönderesin kim benüm ḡaberüm şāha ilede beni 38b.9, uş benüm daḡı vardır iki ‘ayyārum birine Şikār Kerd dirler 58a.2, sen kimsin diyü şordum aydur ben şeyṭānam bunlar benüm mürīdlerümdür 136a.2, anuṅ ḡatında idi anuṅla div perriye ḡükm iderdi benüm bir ḡalam varıdı 210b.10, iy server baḡr muḡīṭ ‘aceb degül eger benüm daḡı ecelüm bu kişinüṅ elinde 215a.1, kırān her ne dirseṅ emr senüṅ benüm ne sözüm var diyüb 227b.1, aydur benüm Murḡ-ı Fermān birle ‘ahdum vardır gelüb beni götürüb 245b.8.

benümçün: her ḡaçan kim tābutuma iresin ol yadigārları alub benümçün bir ḡayr du‘ā idesin dimiş 160a.3, sen benümçün bu gice uyḡuyı terk idemezsin nidelüm şāḡ ol 213a.3, div nā-pāk bizi ayaklayub rencīde itmeye ve hem benümçün bir ḡayr du‘ā 219b.9, baḡtum çıraḡı Ḳahramān benümçün bunca zaḡmet ve meşekḡat çekdüṅ 233a.9.

benümle: getürdiler aydur baḡa yārlıḡ idüṅ kim bugün benümle ceng iden 85a.1, bu la‘in ḡürleyüb gelüb irdi bu benümle cenge ṭurub 191b.1, sen benümle yatasın benden yigrenürsin didi cāzu aydur iy gözüm 214a.5 çünki murāduṅ benümle yatmaḡ diler gel varalum yatalum diyüb alub 214a.7.

men ḡopmış niçe yüz biṅ div āhir men üşüb ceng ider aramızda 183b.2.

2.teklik şahıs:

İkinci teklik şahıs zamiri olan saḡa yönelme hali eki alarak kalıplaşmış bir şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca san-a>saḡ-a n’nin ḡ nazallaşarak kullanıldığı görülmektedir.

saḡa: itdüḡüṅ luṭṭı Huşenk şāha beyān eyledüm ol daḡı saḡa selām 36a.9, saḡa virdüm bu gelenlerüṅ işin tamām eyleyüb varub ol 58b.3, aydur iy şāh-ı cihān selāṭīn ve serverler saḡa müştāḡdur diyüb 70a.3, saḡa bir nesne şorayım eger rāst ḡaber virürseṅ seni āzād 92a.9, saḡa hiç bir vecihle ḡayrum ṭoḡunmadı aydur ḡāy yok ādem

136a.5, aydur iy gözüm nûrı yârin saña üç biñ div vireyin var 213a.10, dönüb Sehmānuñ yüzine baķub aydur iy yâr yine saña sefer düşdi 216b.9, istersen saña daķı murāduñ virür hemān şādık ol' itikādünde ümiddür ki saña daķı ĥayr-ı müteessir ola 260a.7-8.

sen: 'afv edesin cümle 'işyānı sen 2a.6, koyub aydur ki nola sen ki bizi anuñ gibi şāha da' vet idesiz 22a.10, āsān ola ' Attar ayıtdı iy ' ayyār meger sen cāzularuñ intikāmın 41a.3 dirler devletüñ ĥaremine fırsat bulub sen şāhı ele getürmişler 62a.11, baķ anıszdan darb uran sen misin diyü irüb bir gürz eyle 80b.1, gördi kim rüsvāy olur dönüb aydur iy server sen kimsin saña 93b.7, sen daķı var ol benüm 'āşī kulum Kahtarānı getür benüm kulluğuma 107a.4, ağızından āteş gelmedin sen üzügi ejderhā ağızına atasın 157b.10, pehlevān aydur sen benüm Kahramān olduğum neden bildüñ aydur iy server 218b.4.

seni: biz yalunuz neyleyem dirsın gel seni şāha iledeyim şuçuñ 15a.2, iy cāzū bunları kim böyle itmişsin yine ĥalāş eyle seni 45a.2, iy la' in ben seni uşladım adum diyü şāhı arķasına 61b.1, iy server bu gice ser ü kātūña vardum ki seni helāk idem 89b.5, şimdi seni bir lu' bile rüsvāy idem nicedür didi ol 99a.5, taḥsīn her ne kim didüm murādum seni değerdüm buyur kim şāh ve serverler 105b.9, vazgeç seni ādemizāda iledeyin yoḥsa bu olur fikr degildür 199b.1, bunı feth itse gerek Kahramān aydur seni bunda kim kodı aydur ' Attar 218b.6.

seniñ: merḥabā iy pehlevān seniñ gülistān diyārına itdüğün eylūgi kimse 189b.2.

senüñ: baḥr-i lütfuñ bī-nihāyetdür senüñ / dāima işüñ ' ināyetdür senüñ 2a.5, iy şāh bu def' a daķı senüñ himmetünle bu iki ' āşıkı ve ma' şukı 34b.8, didi dāye aydur iy nāzenin cihānda bir kimse kim senüñ gibi 84a.2, vire kim senüñ gibi server Huşenk kimdür kim aña ĥizmet idesin 89b.8, nevbet senüñdür didi İsfendiyār Kahramānı bilicek eyle güldi kim 115a.9, koyasın kim ol daķı niçe senüñ gibi kimesnenüñ murādına yarasa 219b.7, gelen pehlevāndur kim senüñ ĥalāşuñçün bu kadar işler idüb 225a.8.

senünle: iy server lütf idüb bizi tenhā koyub gitme senünle biraz 28a.4, ne gelür iy şāḥib kırān bizüm senünle cengimüz bugün yārın 104a.9, sen çekdüñ yine çek evvel senünle bu diyāra yalunuz geldük 220b.6.

sende: şalābet ki sende vardur lāyıkımdur ki böyle şenā‘at 10a.10, bendine layıkdur diriğ bu ‘ayyāruñ kayd u bendine sende mi 74b.1, yürü imdi sende bir dem ol taht üzere yat Elhān-ı Murğānı diñle 213b.3.

senden: dañı senden ħaber bilmeyince bu diyārdan gitmeyelüm velī iy server 35a.3, ve Nemrūd ve Şeddād itmedi ben senden begāyet hoşnudam bunca 136a.7, imden girü senden kimseye fāide yok bir iş ideyim size kim gören 149a.6, gibi söyle tā kim şāh ħālī senden gümānı gide diyüb 171b.6, göreyim dirseñ biz dañı senden ayrılmayub bile giderüz ne olursavuz 174a.3.

senüñdür: nevbet senüñdür didi İsfendiyār Qahramānı bilicek eyle güldi kim 115a.9, senüñle ölelüm diyüb Qahramān önce gürz ışığına inüb 174a.4.

3.teklik şahıs

Üçüncü teklik şahıs ol ve aña, andan, anuñ...vb. a’lı şekli kullanılmıştır.Mecdut Mansuroğlu bu durum hakkında “Düz halde görülen ol şekline iğri halde *a-kökünden zamir alametleri olan -n- sesi ile genişletilmiş şekiller kullanılır.”demektedir.Bu duruma göre üçüncü şahıs zamiri çekime girdiğinde bir o>a değişimi gerçekleşmiştir.

o:

Metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

aña: biri kalmadı cihānda kimesne aña ġarīm olmazdı gāh gāh 5b.9, olavuz aña bir dermān olmazsa bu ġayret bizi helāk 33b.3, idüb fırsatıle bir iş başara yoħsa aña leşker fāidesi yokdur 34a.3, bir gürz kōmışlar bāķi esbābı dañı aña göre şāğ ve şol 53a.11, zebūn iderse aña ‘avrat oluram ol ħālile cihān 90a.6, bir kaç satır yazılı aña dañı nażar idüb gördi yazılmış kim 155b.5, ol görinen bellūr-i a‘ zamdur bundan aña altı aylık yoldur 200b.6, destūr diledi aña destūr olub pehlevānile oğlu ile 256a.9.

anda: anda qalub helāk ola div ü ħaqq te‘ālā şakladuğına kimse elem 29b.8, Huşenk anda yağındur arada bir günlük yol qaldı oradan 43b.9, sürüb Rāyūñ divānına gelüb gördi kim ‘ayyār anda yok 59b.8, **dördüncisine** kūh-ı sürñ dirler anda dañı Helāhil adlu bir 148a.4, nidelüm eceli anda imiş şāh şāğ olsun ammā güc bu oldu kim 171a.7, buyurdi bir ‘amūd diküb anda ne zamān gelüb neyleyüb 226a.10, andan şafdan sofraları götürüb anda şāħib kırānuñ olan 239b.2, anda dañı qurbānlar eyledi andan geçüb ber-‘azm-i tūrān 257b.2.

anı: kıldı halk içre anı şāh-ı güzīn 1b.7, bir tağ canavarı uğramışdı anı şikār idüb karnı acıdı 19a.4, aydurdı kim her kim beni cengile alursa anı kabul iderem dirdi 28b.4, nice oldı aydur anı dağı ol kadar dirler kim Şehyāl kırk kerre 47b.2, erlikile zebūn iderse ben anı kabul idem dirdi yedi gün 69a.3, anı dağı bağladılar şāh sāçı biçik neyler diyince Qāhir 97b.1, ben anı saña unutturayım diyüb üstine yürüdi nigārīn 166b.1, sen anı nice helāk idersin anı nesne kesmez pehlevān aydur ya ol 210a.11, anı göricek aydur iy murğ kebīr bu felek dāiresinde 249a.5.

anıda: Sehmān yüz urub aydur Fermān Berm diyüb gitdi anıda varub 216b.10.

anuñçün: irmezdi anuñçün kim ol kızın da‘vası oldı her kim beni 69a.2. dāyeleri sūd virmesün yārın işi tamām olur anuñçün ne guşsa 170a.3, vardur ‘Azār div dirler anuñçün gitdi didi andan 192a.9, aydur anuñçün kim ol diyāra div perri varmağa ‘ācizdür 192b.5, bu dem hātem Kelesi cāzudadur anuñçün bizi qodı pehlevān 218b.8, bir tarafın anuñçün hāli idüb bir nesne qodılar kim geçüb 254a.9, qabūl idüb gelince anuñçün bir taraf ādemī açub 254b.1.

anuñ: bākiler anuñ yolun gözlediler 2b.5, urdı Qahramān redd eyleyüb şavdı anuñ dağı kemerin 14a.3, zira kim anuñ gibi ere dağı tuş gelmemişlerdi bārī Qahtarān 16b.9, bir iş idelüm kim ölüm anuñ qatında eyü dirlik olsun diyüb 31a.4, ne kadar cāzū varise cümle anuñ şākirdidür ammā Huşenk 36b.3, leşkerile irdi anuñ ardınca yine ‘alem ve sancaqlar yüz biñ 54b.7, kim yedi yıldur ben derd ü belā çekerem anuñ benden haberi yok 136b.9, anuñ için münqalib oldı cihān 143a.7, baħr muħiṭ yüzün gibi anuñ içinde rub‘ meskūn bir şahrāda 250a.6.

anuñla: rüsvāylıqdur kim yalunuz bir kimesne anuñla ceng idüb 12b.3, ‘Attar cāzūnuñ şehrine varub evvelden anuñla āşināyıdum 35b.7, meskūn ‘ālemine iletmış idük anuñla āşinā yüz eger emr idersen 146a.11, anuñ qatında idi anuñla div perriye hūkm iderdi benüm bir hālam varıdı 210b.10, döktiler gördiler anuñla dağı olmaz yire inüb ‘amūdlar 215b.9.

andadur: altmış bir deryā andadur didi pehlevān gördi qāfa nisbet 250a.5.

andan: andan oldılar kamu ehli nişāb 2b.7, olub andan altı yāşına girüb bir heybetlü pehlevān oldı kim 5a.10, oldılar andan leşkeri yarub derbend ağızına geldiler 13a.9, kol şunub görüşdiler andan bākilerle dağı merhabālaşub 19b.10, andan gayrı hālin bilmezem didi Qahtarān ol sözi işidüb 21a.7, bağanuñ zehresi çāk olur andan dönüb Behrām Cebeliye naẓar 23a.4, gibi biraz tırub temāşā eyledi andan at oynadub

bir vecihle 96a.11, iy la‘in çek elün andan kim benem Qahramān-ı Qātil diyince div serāsime 166b.4, oldı andan aydur iy murğ-ı kebīr bu ḥod bu ‘aẓametile bilinmek 249a.11.

ol: ehl-i kelām kavlince bārī ol zamān kim Qahramānı divler 6b.4 nazarıyla ol kişiyi görelüm diyüb evvel Qaḥṭarān raḥşāndan 13a.5, itdügün luṭfı Huşenk şāha beyān eyledüm ol daḥı saḡa selām 36a.9, Keşān üzerine bir iş aşduḡ ol biri aydur eger qanādlanub 60b.1, ḥalāş ola uyıdı kim ol na‘ra-ı işidüb ‘aqlı gitdi bu daḥı 79b.9, ol öldürdi İsfendiyār āh idüb aydur iy şāh nice 106b.1.

oldurur: oldurur şāhib qaranuḡ evvelī 2b.3, oldurur maqşūd adüvv-i āhdan 261a.9.

oldur: Ādemī aşlında oldur ibtidā 2b.4, murād oldur kim bu şahrāları leşker qanıyla şuvaram ve bu taḡlaruḡ 15a.8, Gerdan Keşān aydur iy şāhib kırān sözüñ aşlı oldur kim 28a.11, kayduḡ fāidesi yoḡdur çünki bu kadar ikdām var geregi oldur ki bir cihān dest serbāz ola varub cāzūyı taḥassun 34a.1-2, bu kaçan ola kim senden yüz döndüre yakın oldur kim yüzüñi 84a.4, eyü bildük geregi gibi oldur kim aḡiret kaydın görevüz 257a.3, oldur özin layık la‘n eyleyen 260b.9.

1.çokluk şahıs

biz: ammā biz daḥı cümlemüz şāhile bir yirden varub şāh 13a.4, biz yalnız neyleyem dirsın gel seni şāha iledeyim şuçuḡ 15a.2, zamāndur ayıtdılar yigirmi dört yıldır biz ayıtduk ol zamāndan 31b.9, biz daḥı yine ādem olduğumuza sevindük ‘Aṭṭar aydur iy ‘ayyārlar 37a.10, ışmarlayub ol qaldı biz gitdük **iy şāhib kırān zamān** vaḡti kim 42b.4, divleri cevāb virmeye biz qanda qalduḡ ammā buyuruḡ kim Huşenk 65b.7, div qodı ve qathā kim ḥātem bizümle ola biz bunda div qoruz velī 218b.7, zira kim biz imden girü pīr olduḡ bize hemān ferāḡat 257a.4.

bizi: bizi göndericek didi kim ol servere benden selām idüb da‘vet 22a.6, iy server luṭf idüb bizi tenhā koyub gitme senünle biraz 28a.4, bizi yanına okıyub üzerümüze siḡr okudı ikimüz daḥı 36b.11, işāretiyle qonduḡ cāzū yine bir siḡr okıyub bizi ādem eyledi 37a.9, bizi içine koydı andan yaḡa bir efsün okıyub urdı 37b.2, şonra bizi daḥı yine kuş şüreti idüb kendü daḥı eyle oldı 41b.8, biñ kerre alub bizi helāk itmiş idi bu ḥālile qaşd itdüm kim 150a.7, girü Allaha ışmarladum bizi ḡayr du‘ādan unutmayasın biz daḥı 240a.2.

bize: bize ol taş olan yigidün sergüzeştin beyân eyle didi andan 28a.8, birazın kıoyalum kim Ezrâķun hazinesin yükledüz bize götürsek 41a.2, bu zulm revâ degül bâķisin şâh bilür âdem beni ruķiķün bize dermân gerek 150b.5, olmazise bize şâhun himmeti 150b.6, kanı ırâķdan yakından işiden div perri begleri bize ne diye hây 206a.11, bize bunda daķı yarağum görüb şâh hizmetine bile varalum yüz 245a.9, kıılıcuķ âzādîdür vegerni Ekvâl bize bu diyârda bir iş iderdi kim 246b.9.

bizden: bu kimdür ayıtdılar bunu bilmezüz bu bizden sonra gelmiş anuķ ardınca 56a.8, bâşed ki bizden daķı anlara kimse düşe bunu virüb anı 91b.10, birümüzü görelüm dünyâ kime kaldı kim bize kıala kanı bizden ilerü 119b.5, düze tâ kim bizden sonra dünyâ turduķca bu tertîbât turub 159b.6.

bizüm: baņa aydur iy Gerdan Keşân di bizüm hâlümüzü bunlara bildür 46a.9, âh bunu elinden imdi girü bu geldi vâh bizüm hâlümüze 57b.7, bizüm şâha lâyıķ nesnemüz yok uşta varumuz cümle nazaruńda 142a.4, belî senün kıatuńda bizüm daķı bir murâdumuz vardur ümîddür ki diriğ 198b.10, pehlevân aydur iy Gerdan Keşân bizüm bu dem mihmânumuz 253b.7.

bizler: yâ bunlaruń bizler daķı nice olur söz olavuz didi şâh 32b.5, bizler ol diyâre varıcaķ gördük perriler uyurlar andan geçüb 35b.6, ne yirdedür aydur iy nigârin bizler ol herîfün kıorķusından 85b.2, gönderüb bizler daķı deşt diyârına varub ol pîr atamuń 120a.2, haşşasıdur tâ kıyâmete dek böyledür uş bizler râst 201a.9.

bizlere: gelüb aydur iy ciger-güşem bizlere Huşenk şâhdan ne haber 120b.3, bu dem şeytân-ı racîm gelüb bu menberün üzerine çıkub bizlere 134b.2, yazılıb bizlere teslîm eylediler biz daķı biń dürlü hîle ile 146b.2, kıoyub gidelüm mi Erre aydur iy pehlevân bizlere bunda sefer 240b.6.

bizleri: bu haberi düşman leşkerine bildürür imdi bizleri daķı her 62b.9, yâr olan serverler bugün size elvedâ' bizleri kıarındaşumla 112a.10, bizleri hâķ itdi fûrķat hasreti 150b.6, bilmeyüb yaturduķ bizleri hâlâş idüb size daķı himmet 234a.4.

bizümle: bir ulu kıuş olub bizümle kıanâd açub uçduķ ol 37a.3, iy altmış yıldan berü bizümle dürlü rence ve miħnete yâr 112a.9, div kıodı ve kıathâ kim hâtem bizümle ola biz bunda div kıoruz velî 218b.7, bizümle âdemîzâda gidermisin yoķsa seni Sehmânile bunda 240b.5.

bizlerün: revân oldu ayıtdı iy ayıtdı iy himmet hazinesi pehlevân bizlerün cümlemizün siz dürlü bî-nihâye belâlarına sebep olmış şer idi 234b.2-3.

bizlerden: bizlerden nişān kıala ol hāde vezīrlərūmden suāl itdūm 159b.7.

bizūmdür: du‘ā idüb aydur iy şāh-ı cihān senūñ devletūñde kıız bizūmdür 139a.1.

bizlerde: gerçi çok bizlerde ‘işıyān-ı günāh 261a.8, yokdurur bizlerde ‘ilm ü yā āmel 261a.10.

2. çokluk şahıs

siz: ol ādem öcinden bāşuma ne belā gelmişdür ādemile siz şimden 4a.3, dirseniz elūñizden gelür kıadar siz itseñüz olur 13a.3, güzīdeleri hoş geldiñiz kimler siz ve ne diyārdan siz böyle 20a.8, siz ki bu kıadar hīzmet idersiz bildürūñ kim benden murāduñuz 36a.5, urdılar şāh aydur iy perriler siz nice kimselersiz ayıtdılar yedimüz 152a.10, Kāhramān aydur siz tūruñ ben ineyim didiler kim iy server senūñ 174a.1, bed-fi‘āl budur Kāhramān aydur beni şol pūşte üzerine siz koyuñ 183b.6, şāhib kırān idüb hālāş olmış siz uş yārın kuşluk 234a.5, cümlemizūñ siz dürlü bī-nihāye belālarına sebeb olmış şer idi 234b.3.

sizūñ: şimdi sizūñ düşmānuñuz Tahmurāddur siz hōd yöresine eremezsiniz 4a.6, didi aydur ol sizūñ leşkerde altı ayaklu canavar binen kimdür 92a.11, gice bir na‘ra ile sizūñ siyāsetiñizden bu kimseleri alub çıkan 115a.7, oğlum Ekvāl hātırı için sizi itdūm kim Kāmerrūh sizūñ 173a.8.

sizi: nedür diñ göreyim eger elden gelürse sizi murāda irügüreyim 36a.6, sizler bī-haber bu şāh dağı bu diyāra uğrayub sizi görüb 46b.3, çadırına gelüb Rāy şāh sizi ister diyüb teftiş eyledi 59b.10, oğlum Ekvāl hātırı için sizi itdūm kim Kāmerrūh sizūñ 173a.8.

sizden: aydur iy murğ kebīr bu tağda hōd sizden ğayrı cānlu olmaz 200a.1.

sizler: ammā iken şarb işe kıaşd itmiş sizler dağı hāzır oluñ 36b.8, şuya sihr eyledi aydur sizler bu şüretle yedi deryāyı geçüb 41a.9, Rāy-ı hind gülüb aydur iy şāhlar sizler dağı ‘ayyār görmemişsiz 58a.1, ol hātūnile ol kışıye aydur iy kışiler sizler kimselersiz ol 168b.10, sizler bunda tūruñ bizler görelüm diyüb biş perri gidüb 178a.7, bir taraf itmedin gidem hemān sizler beni Allaha ışmarlañ diyüb 194b.4, sizler dağı bu yirde tūrmañ diyüb divler dağı vidā‘ idüb gitdi 194b.11.

sizlere: diyārın temāşā idelüm andan sizlere vedā‘ idüb biz yine diyārumuza 119b.8, hātemi kıodı aydur iy serverler pehlevān sizlere muntazırdur gidelüm

179b.10, ve Behmene dağı didi kim iy serverler amerrũh helali ehyale ve sizlere 232b.4, ahraman imden girũ sizlere dağı vidā olsun bizler dağı 256b.5.

sizleri: rub-ı meskũna varamazsınız sizleri yine sihirle kuş şüretine 41a.10, sizleri kim gördi bu cāzũnuñ sihriyle taş olub yigirmi 46b.1, ammā bugün sizlerem ki Rāy sizleri tahtıgāhına da vet ider 139a.2.

size: ola Gerdan Keşan bizi anmaya size dem bu dem bundadır 94a.4, yār olan serverler bugün size elvedā bizleri arındaşumla 112a.10, melālet rengi var size dem eşer-i ışkıdır didi hali ayān 122b.9, imden girũ senden kimseye fāide yok bir iş ideyim size kim gören 149a.6, bilmeyũb yaturdu bizleri halāş idũb size dağı himmet 234a.4.

sizũle: gözũm nũrı ben pĩr olmışam sizũle yeyũb içmege doyamazam bir dem 212b.10.

sizlersiz: mecāl virmeyũb bizi helāk iderler bizler sizlersiz gitmezũz 179a.4.

sizlerũdür: gerek imden girũ seyr ü sefer sizlerũdür didi **ũstād avlince** 257a.5.

3.okluk şahıs

bkz. İkinci teklik şahıs zamir çekimi.

anlar: anlar dağı baa arşı gelince efsũn okıyub okı atdum anlar 39b.2, her biri ululuda at adar ola anlar yine kendũlerin ol 41b.5, sũylersiz anlar ıyāmete degin ol hālile aldı hemān 45b.2, ne adar kim anlar hışarı almak dilerlerdi hışar avmi ceng idũb 133a.1, ğar olub yũrũdi anlar gelince pehlevān dağı şeş pāy-i bahriye 251b.3.

anlara: bāşed ki bizden dağı anlara kimse dũşe bunı virũb anı 91b.10, ādem yedi perridũr yũzũgũm anlara nişān vir atumı yarağumı 176b.3, geldiler anlara Helāhili serleşker eyledi ol haber diyār-ı gũlisitān-ı iremde 189b.8, anlara yakın geldũk bu āvāzlar ol kũrrelerũdür pehlevān 248b.2.

anları: irdi aravol eri arşı geldi anları dağı tağıdub öñine 110a.4, oyub uyuya varmışlar anları şordum didiler kim bunlar 138a.6, tũrur aydur ey pehlevān gelen leşkersin işidũb anları deger kim 230a.2, anları bağırina başub andan Sehmānı gũsterdi gelũb gũrũřdiler 242a.4.

anlaruñ: gelmişdür ve dañı anlaruñ kılınıcı üzere şulñ olmamışdur 12a.9, senüñ gibi gelürse anlaruñ bir kılını benden almayalar diyüb ‘amüd çeküb 222b.8, ve hem ol zamānda anlaruñ gibi yoğıdı gelüb on biri dañı 233b.8, anlaruñ zamānından divler qalmışdur andan işidürüz diyüb 249b.6.

anlardan: nesne idemezler anlardan dañı geçüb kim serāya iresin serāy 38a.2, yine anlardan ħavf idüb bārīgāhuñ bir yanın yardı gördi kim 87b.11, yaşanub tırdı ve erenler dañı irince anlardan ādem gelüb 103a.11.

anlaruñla: karanusında ben bende varub bir kaç serverler getüreyim anlaruñla 62b.11, gördi kim yedisi dañı āşinādur ilerü varub anlaruñla görışüb 144a.9.

anlaruñçün: ħātūnın vir ol bu yirlere anlaruñçün geldi fārīg ol didiler 221b.8, bāki esirleri vir alub gidelüm ben anlaruñçün geldüm beher ħāl 222b.4.

23.2. İşaret Zamirleri

Nesneleri veya varlıkların adlarını vermeksizin işaret yoluyla gösteren yapılarıdır. Bu, şu, ol, bunlar, şunlar, şol işaret zamirleri ve bunların hal eki almış türevleri kullanılmıştır. Yine Eski Anadolu Türkçesi döneminde ol ve şol şeklinin kullanımı da görülmektedir.

bu: anı dañı feth itmek murādum idi bu qanı kim bu kadar 7b.1, gergedan suvārdur kim bu kadar leşkerüñ yā bunca cihān 12a.5, uşda bu uyanmağa yarar diyüb terāzusından ol qadar indi ki 15b.11, ‘aceb belā geldi kim bu yaluñuz suvār gelüb on yedi kerre 18a.8, bu duran düşman çerisine var bunı ben göreyim kim bu serkeşlik 79b.3, bu qaçan ola kim senden yüz döndüre yakın oldur kim yüzüñi 84a.4, ‘aceb bu kim ola dimişler meger kim Qahramān püşte üzerine iricek 184b.11, kim bununla ceng idüb bu kimdür kim berāber olub ceng ide Tanābüs 215b.7, pehlevān öñinde qodı aydur iy Sehmān bu nedür qanda bulduñ 228a.11,

bunda: ol diyārdan bunda bundan anda kimse gelmek mañāldür anuñiçün 47b.5, qaşd eyleye bunda bir ħāl vardur şāha bir levħ vireyim var 171b.9, iy bulan her nesneye bunda kemāl l 258b.9,

bundan: bundan gāfil olmamağ gerekdür didiler şāh aydur ħayr ola **ezin cāñib** 79a.1, yā biz bundan nice ħalāş oluruñ didi Qahramān aydur bizi 173b.7,

bunlar: gözledi bunlar yakın gelince biri aydur bizüm işümüz ol vaqtin 60a.10, uş cānumuz çıqdı biraz yatalum ve hem bunlar dañı biraz uyusun 154a.1, ħālī div

perri ‘acebleşüb yâ rabb bunlar kimler ola dirken ol 186a.3, bunlar bunda gelmekde **üstâd kavline** ol zamân ‘Attâr div 221a.4.

bunlara: tekrâr ‘izzet idüb bunlara aydur merhabâ iy dilâverlerüñ 20a.7, ol hâlile kıızı dağı muhkem kayd bende çekdiler cāzū aydur bunlara bir iş idelüm kim ölüm anuñ kâtında eyü dirlik olsun diyüb 31a.3-4, ben bunlaruñ yolına mālımı bāşumı kodum bunlara bir dermān olaydı 32b.4, sekiz gulām dağı ortaya almış bunlara dāru virüb anlaruñ 86b.4, bunlara va‘ aẓ naşihat eyledüm ben itdüm iy racīm sen hod 136a.3.

bunlardan: seyr ider döner didiler ve hem gün toğub baticak bunlardan eyle zārı ve enin gelür kim işidenüñ zehresi çāk olur insāndan 32a.2-3, tāze cüvān meyl idüb erkānile alur bunlardan bir oğlan gelür 173a.1, didi pehlevān dağı bunlardan haber şorub didiler kim iy server 209b.8,

bunlarda: kaldı kim bunlarda ne hoş ider envār ol gice ol iki 197b.10,

bunlaruñ: ben bunlaruñ yolına mālımı bāşumı kodum bunlara bir dermān olaydı yâ bunlaruñ bizler dağı nice olur söz olavuz didi şāh 32b.4-5, gelür hindiler aydur bunlar nedür Keyvān aydur bunlaruñ ara yirde ki benüm kızımdur Huşenk şāhuñ cümle hātūnlarıdur 56b.2-3.

bunları: bizi komaya Gerdān Keşān bunları āvāzlarından bildi kim biri Düzd-i Efser ve biri Şikār Kerdür 60b.2-3, pehlevān bunları degerken gördi bir gürüldi oldı neyiki 202b.7.

buña: her biri bir söz didi Kahtarān aydur iy dilâverler buña cengile çäre yoğdur gelüñ buña dostāne varalum 19a.9-10, buña fıkır gerek diyüb kız tiz dönüb kalem getürüb bir nāme 87b.2, hil‘ atdur server dağı buña nazar idüb gördi kim bir Serv-i Hırāmān 209a.5,

bunuñ: öldi aydur iy server bunuñ kışşası çoğdur ammā muhtaşarı 23a.10, gitdiler bunuñ gitdügin Semendün işidüb ardınca divler 30a.7, nece bunuñ gibi dermānsız derde düşmiş var biri dağı 32b.2, bunuñ dağı fetḥi oldur kim ejder āteş şaça iricek sen dağı 157b.8, server ilerü gelüb bunuñ dağı tılsımın bozdı kapuda 174a.9.

bunı: leşkerin şına bunı gāfil açlamak olmaz görmek gerek 12b.4, getürüb bunı bu şüretile Huşenk şāh öğine alub varam 40a.5, bu kimdür ayıtdılar bunı bilmezüz

bu bizden sonra gelmiş anuñ ardınca 56a.8, itdi kim helāk ide kız aydur iy ata bunı helāk itme şaķla 91b.9, olmışdur bunı üç yāşında iken divler kapup heyhāt 92b.5, hāy bu nedür bunı kim itdi ayıtdılar hāl şöyle diyüb 198a.11, bunı fetḥ itse gerek Qahramān aydur seni bunda kim qodı aydur ‘Aṭṭār 218b.6.

bunda: kendüsi kim olub bunda niçün geldügin bilüb 6b.9.

budur: Söz demekden şimdi budur murād 2b.2.

şu: şāh dönüb Gerdan Keşāna aydur iy server bu zamānda şunuñ gibi cihān pehlevānı ki Qahramāndur anuñ hālını bilmek saña lazımdur **naẓm** 81a.1-2, alub atasınuñ ‘alemi dibinde yire eyledi bağladılar şāh aydur ne hoş şu bir ‘avratuñ hakkında gelür kimse yok mı Hayyāl Ceng Cüy girüb 97b.7-8.

şuṇa: yok elbetde şuṇa qaşd iderüz eger rāst gelüb varursuz 193a.8.

şunlardur: illā şunlardur iren bu menzile 237b.8,

şol: yakın irüb içine girüb gördiler kim şol gāyet qarañu giceler gibi 229a.3,

ol: ol kemerinden alub eyle çaldı kim ḥurd-ı ḥām oldı 10a.1, ejder suvār ol on iki ayaklu canavarı bir kez ḥaykırub 14a.1, ol himmet idicek ol yirün ḥalkından ba‘zılar didiler kim iy 32b.6, kırtardum ammā Huşenk daḥı tağdadur ‘ayyār qaravol qorqısından 65b.2, ol öldürdi İsfendiyār āh idüb aydur iy şāh nice 106b.1, degilsin eger ol iseñ senün namıkdaruñ ola kim benüm qarındaşum 115a.11, ol ḥātūnile ol kişiye aydur iy kişiler sizler kimlersiz ol yāş döküb bāş aşığa eyler ol aydur iy pehlevān **naẓm** 168b.10-11, bunda geldün ol hemān yine pervāz urub kūh-ı serendil 253b.10,

23.3. Dönüşlülük Zamirleri

Metnimizde kullanılan kendü,ḥod ve öz dönüşlülük zamirleri kullanılmıştır.

ḥod: şimdi sizün düşmānuñuz Tahmurāddur siz ḥod yöresine eremezsiniz 4a.6, bunlara va‘az naşihat eyledüm ben itdüm iy racīm sen ḥod kimseye ḥayr itdügün yokdur neden kim baña itdün ve hem benüm 136a.3-4, aydur iy murğ kebīr bu tağda ḥod sizden gayrı cānlu olmaz 200a.1, nūrı yigrenmez misin benüm bigi murdārdan sen ḥod bāşdan ayağa nürsın 214a.6, oldı andan aydur iy murğ-ı kebīr bu ḥod bu ‘azametile bilinmek 249a.11.

kendü: cūşa gelüb kendü kendüyle ceng iderdi biñ batman 5b.10, ortaya götürüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loqma yeyüb 20a.3, olmuş şāğında ve şolunda dört yüz kendü gibi gürbüzler 54a.3, gibi havale eyledi Qahtarān kendü gürzin virüb biñ 100a.1, virüb gürzi elinden alub urub kendü gürziyle şehīd eyledi 112a.3, ve bu kemer her kimün belinde olsa kırk kendü ağırlığınca ağırlığı 162b.6, ister kim kıızı kendü yanında ola āhir bunı fīr ider kim bāzīrgān 170a.9, kendü dağı pāy tahtda oturdı yanına Qahtarān ve Behrām oturdı 189a.9, götürüb gitdügün vaktin kendü hil' atunla git Sehmān 244a.9.

kendüden: birle kendüden yaña gelürler bildi kim önlerince gelen server 19b.5, kendüden dağı haberi yok Gerdan Keşān ol hāli göricek 61a.10, geçürüb andan gördi kim kendüden aşığa yedi ulu 128a.5, demürden içine kendüden gayrı bir kimesne dağı şıgamaz ol hāli 213b.7, dağme'-yi Rāmīn kimdür kim bozabile meger kendüden ulu qarındaşı 215a.5.

kendümi: ben bī-çāre ol hāli göricek kendümi yetürdüm hālüm unıdub 132a.6, oğul kız ve qarındaş ve helāl hasretiyle kendümi helāk idem 150a.8, aydur hāşā kim ben kendümi dive ışmarlayam beni yine Murğ-ı Fermān götürür 220b.4.

kendüme: gitdi yine kendüme gelüb gördüm ādem olmuşam beni bağına bağıdı 135b.11.

kendüyi: bağladum ol efsūnı ol bilmez kendüyi benden hālāş idemez 42a.6, baqub ol ictimā' Huşenk şāhı görüb kendüyi esir göricek 44b.8, boynına şaldı canavar dağı kendüyi kemendde göricek 50b.8, kendüyi dirince irüb muhkem canavarı başa düşüb iki 51a.10, getürdi yine çapuklıkla kendüyi hālāş iderdi bārī 81b.9, hısmile gelüb birbirine irince Qahramān Allah diyü bir kez kendüyi ejderhā ağızına atdı 158a.4, tağ şarşıldı yine turub yürüyince kendüyi hāzır idüb 197b.1, kendüyi yirden yire urdı irüb bir kez tığ gamgamile başıra 197b.3, dağı sīmurğ var tonanub kendüyi la'li ve yāqūtā garğ eyleyüb 241b.10, yine kendüyi devşürüb Sehmānile kelimāt ide yürüdi 254b.5.

kendüyiçün: esir bulub hālāş ide kendüyiçün niçe yādigārlar konmışdur 155a.1.

kendüni: bu gice uyuma kendüni uyura ur şāh gelüb gögsün üstine 171b.4.

kendüsi: kendüsi kim olub bunda niçün geldügin bilüb 6b.9, görmemekle vahşi olub kendüsi ol tağlarda 8a.5, ağacın üzerinde Murğ Fermān Berün yuvası vardır kendüsi ululukda bir tağa benzer başı kıızıl yāqūt rengindedür burnı 194a.1-2.

kendüsin: du‘ālar eyledi Qahramān kendüsin eyle gördügiçün **naẓm** 110b.4.

kendüsinden: on iki elinün birisin kendüsinden yire şaldı div şunub 188a.5.

kendülere: eylediler kendülere uyduramadılar Qahramān daḥı 6b.6, Sehmān gücile kendülere getürdi didiler kim bu ne ḥāldür 185a.4, Qahramānı kendülere nisbet göricek ‘ayinlerine almayub bu ḥod 204a.9, dāiresi bāru burc-ı beden yapılmış kendülere qarşu beden arasında 212a.3.

kendüler: erenlere gönderüb kendüler gözleyüb tırdılar tā kim 19a.6, geleni helāk eyledi andan gelüb kendüler qaravoline irdi 110a.5, baḳdı ol bī-nihāye odun ḥaddin pāyānın görmedi kendüler 201a.3.

kendülerden: şevkiyle kendülerden bī-ḥaber ol ḳadar ben daḥı yakın vardum kim 135b.1.

kendüleri: yakın iricek kendüleri bildürüb ol daḥı gelüb Behrāmıle 95b.3, ḥavf ider ışıḡın gözlerinün üzerine indürmiş kendüleri 174b.10, pār pār yanar ḳorḳmayub kendüleri gözleyüb tırrur bunlar 204a.8.

kendülerün: beslediler ol fikirle kim kendülerün idinüb anuḡ eliyle 5a.8, Zāhide aydur Qahramān ādemizād diyüb olan ḥālī kendülerün 217a.4.

kendülerin: kendülerin altūn şananlar bugün baḳır yerine tırrmadı ey şāḥ 14b.2 her biri ululuḳda at ḳadar ola anlar yine kendülerin ol 41b.5, urdı kendülerin berāber virüb redd eyledi iki nevbet daḥı 72b.5, ḥarāb kendülerin helāk ‘ayāllerin esir bilürdi andan Serv-i 120b.8.

kendünün: kendünün ḥilāfınca āḥir öz ḥālinden suāl idüb 6b.8, öḡinde dārātile kendünün ortusun ḳomışlar şāḥ daḥı gelüb 139b.9, bu kendünün ma‘şuḳı Rāy kıızı Serv-i Hırmāndur revān ḳol 165b.6, taḳub siyāsete çekerler kendünün daḥı gelüb boynına zencir 208a.5, budur emr itdi bir nāzenin gelüb kendünün ḳayd u bendin 225a.5.

kendüye: andan cāzū daḥı kendüye siḥr idüb ‘uḳḳāb şeklinde 37a.2, işidür ol ḥālī göricek yüz urub kendüye anuḡ gibi pehlevān viren Allaha şükr ḳıldı 67a.5, gördi kendüye bir ḥāl oldu kim her ḥālī unuttı revān 87a.11, olub her biri ḡıjlayu kendüye ḳaşd eyledi Qahramān dönüb 155a.11, anca kim nevbet kendüye degdi ḡürzi yire ḳoyub ḡamḡama 167a.1, Behrām ve ḥātūn daḥı kendüye gelüb ḥātūn gözün açub 237a.8.

kendüyle: cūşa gelüb kendü kendüyle ceng iderdi biñ batman 5b.10 dün gün kendüyle ceng iden kimdür bārī ol hālile 90b.6.

kendüsiyle: ol hālī göricek bildi kim derbend ağzında kendüsiyle ceng 25a.3.

kendüyle: serkeşlikden begāyet utandı şāh dağı kendü ile kelimāt iderken 27a.6, kendüyle ceng idendür Qahramān düşmandan medh işitdüğine 117a.5.

kendümüze: aydur iy şāh-ı cihān her ne kim itdükise kendümüze itdük uş 83a.1.

öz: kendünün hılāfınca āhır öz hālinden suāl idüb 6b.8, öz murādın anladı ancak habīb 153a.3.

özü: Cebeli gibi kimesne gelüb hāy özüni bil vegerni 10b.2.

özi: ve ciger-süz çekerdi kim şāh gördi özi göynerdi zira kim 121a.9, işidenün özi göynerdi giceyle deryādan dürlü canavarlar 130b.11.

özin: şāh öninde hāk pāyī itmiş özin 151a.1, oldur özin layık la‘n eyleyen 260b.9.

23.4. Belirsizlik Zamirleri

Nesne, kişi ve varlıkları belirli olmayan şekilde kapsayarak ifade eden yapılardır.

ayruk: habs itdiler ayruk kimse Behrāmuñ meydānına girmedi didiler ki 75b.5, almışdı ol zamān kim hindüstān dağı zabt oldı ayruk düşman qalmayub ol gün yedi iklime menşür yazılıb mühür 143b.6-7.

ba‘zılar: ol himmet idicek ol yirün halkından ba‘zılar didiler kim iy 32b.6, Qahramān şāh oldı ba‘zılar aydur Nuḥ zamānında Qahramān 259a.8.

biri: biri qalmadı cihānda kimesne aña ğarīm olmazdı gāh gāh 5b.9, biri ilerü gelüb aydur ey şāhib-i şecā‘ at bu kuvvet 10a.9, ğayrı leşker olsa elinden biri dağı şāğ ve selāmet 15b.1, eger senün leşkeründen ğayrı leşker olaydı biri dağı şāğ 18b.3, virdügi bargāha getürdiler serverlerün her biri bāş urub 28a.2, idi kim bedenden bağanlarun biri harekete gelüb bir kez ğıjıgırub 212a.6, gelüb irişüb aydur uş deryā canavarlarınun biri diyüb 229b.11.

birinden: irüb hindiler dilince gelenlerün birinden şordı kim kimlersiz ayıtdılar kim 78b.8.

birisi: geldün diyüb birisi aydur iy dilāver bu levḥi gör bizüm hālümüz 175a.4.

birisin: birisin ol oduñ içine at sen dağı kórkmayub ardınca 37b.9, on iki elinüñ birisin kendüsinden yire şaldı div şunub 188a.5.

cümle: kerre yüz biñ sipāhi cümle Qahramāna karşı gidüb şāhıla dört 22b.7, cümle selātin ve serverlere ve mīr ü sipāha baḥşış idüb māl 27a.9, ne kadar cāzū varise cümle anuñ şākirdidür ammā Huşenk 36b.3, diyüb cümle inşāf idüb bāş indürdiler şāh emriyle 44b.5, ve serverlere selām virdi cümle du‘ā idüb on iki biñ 70a.7, varub Qahtarān ile cümle esirleri getürüb kaşd eylediler kim 107a.9, olub yigirmi yedi biñ div cümle helāk oldu rivāyetdür 184a.8.

cümleden: iklīme mālīk olan cümleden el çeküb göz yumub 258b.7.

cümlesi: cümlesi atların sürüb gitdiler tā kim yakın iricek kırkı 19b.1, ol ḥālī görüb cümlesi şād oldılar yā pehlevān ol 44a.4, anı gördüm cümlesi gelüb irüb buluşub görüştük 44a.8, içerü girdi cümlesi Gerdan Keşānuñ ağızına baqarlar kim ne diye 63b.5, dāmuñ dört biñ qal‘ası vardur cümlesi bunun elinde ‘ācizdür 179b.4, getürüb imāna da‘vet eyledi cümlesi qabūl idüb imāna 189b.7.

cümlesin: ve hazine virüb cümlesin ḡanī eyledi andan kerimiyyetile 27a.10, varise güzide kılub cümlesin cem‘ idüb kırk biñ server 27b.9, yatanlara ve şāha dāru virüb cümlesin bī-hūş idüb 59b.5, cümlesin oda yaqdılar qarşusına ma‘zur dut div 69b.3, ḥukm iderler ne kadar dağı divler varise cümlesin zabt eylemişdür 147b.3, cümlesin teselli eyledi andan Şehyāl qarındaşınuñ birin 247a.1.

cümlesinden: ejderhālara yol keser cümlesinden yukarı Qahramān-ı Qātıl 128a.2, çekmişem cümlesinden bir kez tutub beni qulān şüret 129b.8.

cümlesine: cümlesine teklīf eyledi anlar dağı edeb birle şunub 20a.4, ḥalkına nazar idüb cümlesine bir yirden aydur iy cihān serverleri 25a.10, görüşdiler Huşenk cümlesine dağı ri‘āyet idüb 127b.6, birle bu kızuñ kaşdına geleler kız cümlesine kılcı birle cevāb 169b.8, yedi yüz cezāresine ḥukm iderdi cümlesine ḥaber olub 226a.2.

cümlesinüñ: virdiler ‘Attar ol şuyı ağızına alub bunların cümlesinüñ üzerine saçdı bir zamān bir ‘aceb buḥār oldu bunları başdı 41b.2-3, cümlesinüñ alātı ve esbābı altūn la‘l ve cevāhirden arada bir 78b.1, olmamışlardı vaqt kim pehlevān na‘ra eyledi cümlesinüñ ‘aqlı gitdi 185a.3, yedidür cümlesinüñ evveli Qahramān-ı Qātıldür şāhib kırān 259b.2.

cümleñüze: cümleñüze selām eyledi diyü yüz urdı cümle yerlerinden 232b.1.

cümleñüzün: cümleñüzün ittifâkı ve icâzetiyle Kâhramân şâhib kırânlık 25a.11.

cümlemüz: ammâ biz dağı cümlemüz şâhile bir yirden varub şâh 13a.4, dağı edeble söze gelüb aydur iy pehlevân cümlemüz irân 20a.11.

cümlemizün: cümlemizün siz dürlü bî-nihâye belâlarına sebep olmuş şer idi 234b.3.

cümleyi: zencîr bu cümle-i birbirine ulanub gökden tob yağar gibi 114a.8, hüküm ider cümleyi tutmuşdur cihân halkına zulm ve cebr idüb 148a.8.

her bir: rengi eyle siyâhdur kim göz açmaşur her bir tırnağı kalkânca 49a.10, atlas sâyebânlar götürmişler çetirler tutmuşlar her bir çetr altında 56a.10, zencîr bağlamışlar her bir zencîrün ucına beş batman bir tob 113b.11, dört köşelü her bir gözleri bir kalkân gibi degirmi dişleri 165a.4, uçub gider ammâ her bir yüñinün dibinden deri bınar olub 200b.10.

her birine: şahanun dâiresin toköz yirde delüb her birine yigirmi kulac bir 113b.10, ve Gerdan Keşândan dağı özürler dileyüb her birine ‘âlem haracı 189b.4, yedi diyâr kim vardur cümlesi bunun zebündur her birine yılda dört yüz bin kız oğlan şalmışdur yıl başı gelince her şâh 190b.7-8, nañlılar şalub her birine ‘âdetlerince ta‘âm koyub şalâ oldu 239a.11.

her birinde: bende görmişem her birinde nice kerre puhte olmuş kişiyem 123b.1, konan naşib bunlardur bâkisine degmeyesin bunun her birinde niçe dürlü haşşa vardur ol kemerün altmış dört yerinde 162a.9-10, hic bilmedüğüm yir yokdur her birinde anca hâlet anca sergüzeşt 228b.6.

her biri: her biri erlikden aldı hişşesin 2b.6, her biri bir söz didi Kahtarân aydur iy dilâverler buña 19a.9, virdügi bargâha getürdiler serverlerün her biri baş urub 28a.2, her biri ululukda at kadar ola anlar yine kendülerin ol 41b.5, yağaların yırtub her biri saçlar tağıdub feryâd zârı 63a.5, zencîr gerilmiş her biri er kucağına şıgmaz ol zencîrler içinde 174b.3, her biri bir şekilde bir dürlü canavara binmişler cümle kendü kaşdına 203b.4.

her birin: buyururdu ol zencîrlerün her birin bir pehlevân tutub 6a.6.

her birinün: mañlûkât gelür her birinün qaddi menâreye beñzer kırk elleri var 132a.11, her birinün öninde zenbûri perdeler aşılı kim ‘âlem haracı 161a.3, her

birinüñ deprenmege mecâlleri kalmamış **üstâd aydur** meger bu divler 174b.6, yavru oturur her birinüñ bir oyuk gibi bâşları yâķūt var 195a.10.

her ķankısı: helâk eyledi bārī nice nām u dār kimseler kim vardur her ķankısı öñine gelürse helâk idüb ol bī-nihāye leşkerün 17a.10-11.

her kim: aydurdı kim her kim beni cengile alursa anı ķabul iderem dirdi 28b.4, her diyārdan server ü selātinzādelerden her kim gelürse zebün 28b.5, Ķahramānuñ bir ķılına her kim ķaşd ide anuñ cevābın ben virem andan 106b.8, ‘ahdum vardur kim her kim gelürse ķarındaşum kanı içün helâk 113a.3.

her kimün: yedi isim yazılmışdur ol her kimün bilesinde olsa gözinden 162b.1, ve bu kemer her kimün belinde olsa kırķ kendü ağırlığınca ağırlığı 162b.6, ķarşusına gelürlerdi her kimün elinde gül var Ķamerrüh anuñ 172b.3, yüzine bākardı her kimün kim yok bākmazdı ol sebebden bir deste 172b.4.

her kimse: her kimse kim bu da‘ va içün geldi kızuñ elinde zebün oldu 172b.8.

her kime: her kime kim uğradı ol şāhla urub tır gibi bir yanına 49b.3.

hiç kimse: cāzūnuñ hiç kimse fırsatın bulamaz zira kim yedi deryānuñ öte 33a.1.

her kimse: her kimse kim bu da‘ va içün geldi kızuñ elinde zebün oldu 172b.8.

hiç kimesneden: redd eyledi velī bir đarb yidi kim dağı kimesneden yimemişdi 11b.6, hiç kimesneden görmedüm eyle olsa fıkır itdüm ki sen bağa bu ķadar 35b.11.

her ķişi: bildiler kim ceng ferağidür andan destūryla her ķişi ķadırına 58b.9, her ķişi Ķađtarān görüb kızdan el çeküb didiler kim 98b.3, līki her ķişi her iş ehli degül 124a.11.

her ķişinüñ: her ķişinüñ tālī‘yi bāğ bī-gehān bostānındadır ġaflet uyđusından 136b.1, bir zamāndan şonra şarāb buđārı bāşa gelüb her ķişinüñ yüki 142b.4.

her ķişiye: her ķişiye ola bir dürlü ‘ayān 143a.7.

her ne kim: tağsın her ne kim didüm murādum seni deñerdüm buyur kim şāh ve serverler 105b.9, her ne kim varise heb bağışladı andan destūryla şoğbet āđır 142b.7, ammā zinhār ķalbünüze ġurur getürmeñ kim her ne kim olursa Allahdan 152a.4, ve dağı her ne kim olursa bize bildürün diyüb andan el götürüb 152a.7, şāh öñünde ve yanında her ne kim varise Gerdan Keşāna virdi dağı 242b.7.

ķamu: andan oldılar ķamu ehl-i niķāb 2b.7, oldı ķamu varlıķı yaķma-yı ‘ıķķ 93a.11.

ķamusına: yirinde ķarar eyledi ķūn gelūb yendi andan cūmle dīvān ķavmine 48a.4.

ķimi: server daķı ķimi ōņince ve ķimi ardınca yūriyūb giderken 23a.1, daķı ol ķavme iķāret eyledi ķimi cāzūyı ķimi mālı ūķūb 41b.9, iy dāye var gōr bu ķadır ardında ķimi bulursaņ al getūr 94a.6, ķimi ķalsa dōrt pāre ķılurdı niķeleri kemerinden tūtub atardı 103b.11, germ olursın daķı ķimi gōrdūņ ķimūņūle ceng eyledūņ gōr ķim 113a.5, iķiden vehm alurdı ķimi zāryla eyle feryād idūb aķlardı ķim 130b.10, bosıtān dūzer ķimi ķuyudan řu ķeker ķimi gōlgede ķimi gūneķde 137b.8, ķimi dūķdi ‘ıyķa ķimi ‘iķrete 153a.2.

ķimin: niķe bunun gibi siķri vardur ķimin aķac ķimin at ķimin it ķimin ķuķ itmiķdūr her biri bunun gibi bir derd iķinde ķalmıķdur 33a.3-4, ķimin yidiler ķimin ūleķdiler zāķire ķıldılar bārī ben bī-ķāre yine 133a.8, yoldaķların ķimin vezīr ķimin kethūdā itmiķdi anlar daķı 256b.1.

ķiminūn: uyur ķimi uyımaz ķiminūn bir gōzi uyur biri aķuķ ķimi 137b.7, devlet gūneķi ķiminūn bāşına tōķmıķ ķiminūn beline dek tōķmıķ ķiminūn ūzerin tamām tūtmıķ kime daķı ırāķ ammā ķimseye tınub 137b.9-10.

ķimisi: filler ūzerinden yir yir kemendler řalub ķimisi kendū boynına ķimini 75b.10.

ķimlersiz: urdılar řāh aydur iy perriler siz nice ķimselersiz ayıtdılar yedimūz 152a.10.

ķimseye: aydur iy usta seni bir ķimseye beņzedūrem Gerdan Keķān ol 94b.9, ķimseye ķayr itdūķūņ yoķdur neden ķim baņa itdūņ ve hem benūm 136a.4, bunu getūrdūm imden girū benden ķimseye ķayr gelmez luķf idūb 149a.4, imden girū senden ķimseye fāide yoķ bir iķ ideyim size ķim gōren 149a.6.

ķimse: daķı cengine ķimse tākāt getūrmedi řimdi ne 12b.2, ķimse bilmeyūb bir bıņar ūzerine irūb gergedandan dūķdi 17b.10, anda ķalub helāk ola div ū ķaķķ te‘ālā řaķladuķına ķimse elem 29b.8, cāzūyı bilūr ķimse var mı ola ayıtdılar iy řāhı ‘ālem ol Ezrāķ 32b.11, yetmiķ sancaķ yetmiķ biņ ķimse ‘alemler dibinde ķızıl altūn bezenmiķ 56a.9 altūn zencīrile aķılmıķ ucu yirde gōmilmiķ iki ķimse iki yanından

tutub oturur pehlevān ilerü yürüdi kim 161a.9-10, bir ‘ālī serāy kim kimse mişilini görmiş degül Ādem-i şani‘ den berü 164b.6, bir yād kimse gelse ol ħurūş ol ħareketi iderdi şehr ħalkı 202b.11, bir kaç kimse dürlü şekl baķub turur pehlevān aydur bunlar nedür Sehmān 212a.4.

kimsedür: gördi kim ħerif serbāz-ı mekkār-ı cihān gūzār kimsedür kim yüzine 23a.3, nihāyetde bir kimsedür dönüb Ķaĥtarāna aydur iy ‘ammu bu server 23a.6, berkitmiş eyle çapuk kimsedür kim çarĥ çenberinden geçe yine 57b.2, idüb atam gibi şāhuñ üzerine varan nice kimsedür diyüb 79b.4.

kimseyi: kimseyi yoldaş idinmezdi helāk iderdi üç yüz yıl 5b.6, zārı itdügün kimseyi helāk itmeyince daĥı elünğden ķomaz mısın 166a.11.

kimesne: ķorĥusundan kimesne yüzine baķamazdı tevāriĥde şöyle 5a.11, rūsŵylıķdur kim yaluñuz bir kimesne anuñla ceng idüb 12b.3, ve pādīşāhlıķdan eşer gördi bildi kim ĥālī kimesne degildür 14b.7, kırķ kimesne yayan olub etek miyānlarından alub edeb 19b.4, bir taĥt ötesinde bir kimesne yatur yüzi ħaplan yüzine beñzer 38a.6, ol iki kimesne nerdübānı şalı virüb ikisi iki ‘amūd 161b.1, yaķından işiden kimesne bize ne dir ola ĥāzır oluñ kim yārın 181b.2, demürden içine kendüden ĥayrı bir kimesne daĥı şıĥamaz ol ĥālī 213b.7.

kimseler: helāk eyledi bārī nice nām u dār kimseler kim vardur her ķanķısı 17a.10, cevheri libāslu kimseler gelüb irdi ulu pehlevān 56a.2, nedür diyince bir kaç kimseler irüb yüz urub didiler kim iy şāh-ı 79b.10, idüb gördi kim ol divān içinde kimseler var kim her biri 128a.1.

kimseleri: gice bir na‘ ra ile sizün siyāsetiñizden bu kimseleri alub çıkan 115a.7.

kimselere: bir siyāh pūş merriĥ şekl kimselere cellādlaruñ ħafāsına 108b.1.

kimsenün: diyārda at ĥastalansa yā kimsenün ĥāceti olsa varub 31a.11.

kimesnenün: bir yaluñuz kimesnenün ne miķdārı ola kim bunuñ gibi leşkerün 12b.7, çaldı Serv bir vecihle ĥalāş itdi kim hic kimsenün ‘aķlı irmedi 101a.11, kimesnenün benden ĥaberi yok menber öñinde ĥurdum şeytān 135b.2, aşurmak degme kimsenün elinden gelmez didi cümle div perri böyle 193a.6, ķoyasın kim ol daĥı niçe senün gibi kimesnenün murādına yarasa 219b.7.

kimesnedür: şekli ne kimsedür ve hem bize ne oldı kim böyle serāsime olduķ 46a.7.

kimseden: dönerse bile dönerlerdi kimseden merhamet umar gibi zārı 149b.7.

kişi: nazarıyla ol kişiyi görelüm diyüb evvel Kahtarān rahşāndan 13a.5, Ekvālūn istediği kişi benim beni virüb şulh idesiz didi 181a.9, bir ağac vardur gölgesine on bin atlu şıgar kişi kucağına 193b.10, dāima çekmez kişi derd ü zahmet 234b.5, ol bir kişi kim senünle geldi kimdür aydur iy şāh-ı cihān ol 243a.10, rahmeti ol kişi haqqdan kazana 261b.2.

kişide: ne kişide kim gide kibr ü dimāğ 110b.5.

kişiyeye: bu işi ol itmişdür ol bir kişiyeye fırsat bula dağı helāk 90b.2, div ve perri nihān olmaz ve dağı ol kişiyeye düşman zafer bulmaz 162b.2, ol hātūnile ol kişiyeye aydur iy kişiler sizler kimlersiz ol 168b.10.

kişiyede: ne kalur devlet kişiyede bir karar 234b.6,

kişiyi: bulur halāş ider server aydur ata destūruyla bu kişiyi ben şaklayayım eger Süleymān divleri dağı olursa almaya didi 92a.2-3.

kişinün: bunların sözine güldi didiler kim bu kişinün yüregi demürdendür 174a.8, iy server bağı muhīt ‘aceb degül eger benim dağı ecelüm bu kişinün elinde 215a.1, ola zira şeytān bir zamān bağı didi kim ecelün bir kişinün elinde ola kim 215a.2.

kişiden: tutub aydur ey şāh-ı cihān bu kişiden iğen gāfil olmamak 14a.11.

kişiler: İsfendiyār işāret eyledi bir ‘aceb yarak bir nice kişiler soykaşub alub geldiler **tartus hakim kavlince** evvel bir 113b.6-7, ol hātūnile ol kişiyeye aydur iy kişiler sizler kimlersiz ol 168b.10.

kişilerün: nazar idüb aydur iy serverler diğ imdi bu kişilerün haqqında 108b.9.

ne kim: birer ulu direk götürüb erkek dişi ne kim varise hişārdan 132a.4.

fülān: itdüğün bulısdur iy fülān 35a.11.

23.5. Soru Zamirleri

Nesneleri, kişileri ve varlıkları soru aracılığıyla yerini tutan yapılardır. Metnimizde kim, kankı, ne, neden, ne hācet, nedür soru zamirleri kullanıldığı görülmektedir.

kim: ve hem kime tābi‘ lersiz şāhınız kimdür didi andan Kahtarān 20a.10, Kahramān bunun demde kim ola kim şabr ide ammā bizüm dağı bu dem 64a.9, gördi

kim rüsvāy olur dönüb aydur iy server sen kimsin saña kim dirler aydur ey nigārīn ben bende aduma Behrām Cebeli dirler 93b.7-8, şāh aydur ‘aceb bu kim ola Sührāb aydur iy şāh-ı cihān 96b.2.

kimden: aydur iy pehlevān bu şan‘ ātı kimden öğrendün ve hem böyle itmekden 105a.10.

kimdür: var Rāy aydur bu kimdür Keyvān aydur buña Hilūn-ı kūhi 54a.4, dün gün kendüyle ceng iden kimdür bārī ol hālile 90b.6, didi aydur ol sizün leşkerde altı ayaqlu canavar binen kimdür 92a.11, ol kıl didügün kişi kimdür diyüb el gürze urub 113a.6, beni görince aydur bu kimdür didiler kim ‘ayyār Gerdan Keşāndur 135b.3, bu kimdür div şorub bildi fırsatıle kaptı andan leşkere gelüb 168b.1, ayıtdı iy Kehrāb bu esīrūn kimdür yir yir ayıtdılar pehlevān dād 190b.4, velī bu yanuçca gelen kimdür kim gördüğüm gibi cigerümden 236b.9, ol bir kişi kim senünle geldi kimdür aydur iy şāh-ı cihān ol 243a.10.

kimsin: kimsin kim bu yol üzere bunun gibi ‘azametlū leşkere 9b.2, gider irüb herīfūn boğāzın alub aydur kimsin ol 85b.7, gördi kim rüsvāy olur dönüb aydur iy server sen kimsin saña 93b.7, baķub aydur kimsin Gerdan Keşān aydur iy peççe bil ve āgāh 115a.5, sen kimsin diyü şordum aydur ben şeytānam bunlar benüm mürīdlerümdür 136a.2, söylemez ol hālī görüb ben ayıtdum iy perriler bu şu çeken kimdür 137b.11, selām virdi yüz urub aydur iy server kimsin bu yire nice 198b.5, server kimsin kim bize bunun gibi demde böyle bulındun ol daķı 209a.8.

kimlersiz: irüb hindiler dilince gelenlerün birinden şordı kim kimlersiz ayıtdılar kim 78b.8.

kimün: kimün tālī‘ yidür yoķsa benüm tālī‘ üm bu mıdur zira kim bu daķı benüm 138a.1, bu daķmenün fethi kimün elinde ola didüm didiler kim merriķ 159b.8.

kimünüle: germ olursın daķı kimi gördün kimünüle ceng eyledün gör kim 113a.5.

ķankısı: bunların Gerdan Keşān ķankısı ola dirken gördi kim sīmurķ sīnelū 176b.7.

ķankısıdur: didiler kim leşkerün ķavm-i hind ķankısıdur diyüb bilicek 103b.1.

ne: daķı cengine kimse tākāt getürmedi şimdi ne rüsvāyılıķdur kim yalunuz bir kimesne anuķla ceng idüb 12b.2-3, şekli ne kimsedür ve hem bize ne oldu kim böyle

serāsime olduk 46a.7, baña ne emr idersin diyüb diñlediki ne buyırur şeytān la‘in 58a.10, bilmeze urdı aydur usta ne yirdensin aydur sulţānum sind 94b.3, kubbennüñ dönüşi şayıla kırk olıcağ göreler gölge ne yire gelür 217b.7, şāhib kırāndan ne haber getürdüñ Gerdan Keşān aydur 242b.4.

ne hācet: birbirinüñ ‘aqlı zāil olub bī-hūş oldılar ol demde ne hācet kim dilendi maqbūl oldu ol hālile ol gice anda olub 180b.2-3.

neden: bu yirlere gelemüz neden bilelüm didi ol sözi nigār işidicek 85b.3, pehlevān aydur sen benüm Kāhramān olduğum neden bildüñ aydur iy server 218b.4, niçe biñ yıldur esīrsin bunı neden bildüñ aydur iy pehlevān 228b.4, mümkün degildür neden ma‘lüm oldu aydur iy pehlevān 249b.1.

neye: aydur iy ‘ayyār bizüm Huşenkile hālümüz neye vara ‘ayyār aydur iy 74b.3, gör bizüm hālümüz neye irdi gitdi māl bāş gitdi ehl ü‘ayāl 182a.11.

nedür: nedür diñ göreyim eger elden gelürse sizi murāda irügüreyim 36a.6, yā nūr-ı cihān nite oldu bu vaqt gelmeden murāduñ nedür didi 122b.3, ağlardum kimse hālün nedür dimezdi ol cezīrede ağaclar gördüm 130b.8, hāy bu nedür bunı kim itdi ayıtdılar hāl şöyle diyüb 198a.11, Keşān aydur ey yārān bu leşker nedür didiler kim şāhib kırān 235b.7, aydur bu kürreler didüğün nedür aydur iy şāhib kırān 248b.3.

24. ZARFLAR

Bir eylemin,bir sıfatın ya da başka bir zarfın anlamını zaman,yer ölçü,nitelik,soru kavramları bakımından etkileyen kelimelere zarf denir.Zarflar sıfatların veya başka zarfların manasını değiştirmekte de kullanılırlar.Fakat asıl kullanılış sahaları fiilerdir,en çok fiillerle birlikte kullanıldığı görülür.Zarflar manasını değiştirdikleri unsurlara,bu arada fiillere doğrudan doğruya çekimsiz olarak bağlanan kelimelerdir.⁵²

24.1. Zaman Zarfları

Fiilin bildirdiği hareketin veya oluşun zamanını bildiren yapılardır.

bir gün: oturub ‘ıyş iderlerdi iy āfet zamān bir gün ağlayub gezerken vaţan fikrin arzu iderken kavm kabileyile dost ve iş 131a.2-3, dañı qarındaşlaruz bir gün

⁵² Gülensoy, age., s.580.

vücūda gelmişüz ‘ömrümüzden biñ üç yüz 152a.11, bir gün iki perri giderken bir hancer getirüb feryād idüb 178a.9.

āhīr: olur kim selāmetile kırtıla illā kim devr-i müşterinūñ āhīrinde nesl-i ādemden bir pehlevān gelüb bu dahme-i feth idüb bu Şu‘bān 154b.9-10.

bugün: getürdiler aydur baña yārılık idūñ kim bugün benümle ceng iden 85a.1, geldi diyü uş bugün sen hālāş olduñ didi **iy āşūb-ı** 136b.4, ammā bugün sizerem ki Rāy sizleri tahtıgāhına da‘ vet ider 139a.2, pehlevānuñ bir kılına hātā gele diyüb ben ayıtdum hele bugün dahı şabr idelüm ol gice niyāz idüb yüz urdum gördüm 178b.5-6, üzerindeyüz eger bugün bu gice geçdük hālāş olduñ 201a.10, aydur iy pehlevān bunun fethi oldur kim bu gün gitdi yārın gün 217b.5, bugün birbirine bulışur on sekiz kerre yüz biñ div 235a.9, ikdāmın bahane idüb hālāş idüb uş bugün birbirimüze irgürdük 237b.3.

ol dem/ bu dem/bir dem: **hakīm kavlince** ol dem gördiler kim bir tarafından...78a.7, bu dem hālümüz bilüb suçumuza tevbe idüb ‘umurdan zamān bulduñca 83a.2, Keşān bendine düşmeye ol dem gelüb nigārīn hālī haber virdi 90b.10, Keşān diyen niçün bu dem seni anmaz aydur iy nigārīn nite 94a.3, bir kez kemerin tutub ol iki ejderhā bir dem birbiriyle çekişdiler 102a.1, itmişdür uş gelüb bu dem bunun gibi fesād eyledi senūñ 111a.6, ol dem gördiler bir sehim-nāk gürüldi oldı neyki diyince 233b.4, andan Qahramān ve Gerdan Keşān ve Qahtarān taşra gelüb bir dem Behrām anasıyla qaldı **ezin cānīb** Şehyāl şāh dahı 238b.4-5, taḥsīn itdiler ol dem Gerdan Keşān içerü girüb aydur iy 239b.4.

dün: ‘ālemūñ menkālesi dirilem bu dem kim bir kız dahı dün toğub dünle büyümiş ola ḥuşuşā kim meydāna bu kadar da‘ vi ile girem 101a.1-2, kırtılmaz dün baña haber itdiler Gerdan Keşānuñ tālī‘yi güneşe 136b.3.

evvel: ortaya getirüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loğma yeyüb 20a.3, konduñ gördüm yine evvel gördüğüm gibi tağ şāhra 37a.5, geldi evvel gelüb Gerdan Keşān hālī haber virdi aydur 82a.11, ve serverler Qahramānile piyāde oldılar evvel gelüb Qahramān 119a.3, bir yirde muḥkem qabızları var evvel urub taş yerinden 163b.5, diyārında evvel gören divler birbirine gösterüb cümle ol taraḫa 204a.5, ulıdı kim Murğ-ı Fermāna buluşdı birbirin evvelden bilürlerdi 207a.6.

gice: **taḫtus hakīm kavlince** ol gice geçüb irtesi yine Huşenk şāhuñ 47b.7, canavarı binmek öğrendi gicelerle binüb seyr iderdi ol 51b.10, ḫerīfūñ bu gice başın

kesmek gerek didi Düzd-i Efser aydur 85a.2, kabul itmeyesin hâzır baş yârin gice varub başuñ keserem dimiş 89b.11, cümle selâtin serverile du‘ â idüb ol gice gitmek yarağın 152a.8, tırdılar kûş ol gice gelmedi tâ kim şabâh oldı pehlevân 198a.1, yüregi döymeyüb ol gice fikrile qaldı **üstâd aydur** meger ol 206b.10, içün andan bâkı yarağ ne ise tamâm olub ol gice geçüb 235a.2.

gündüz: deryâ-yı muhîtüñ rengi kana döndi yedi gün bu hâlile gice vü gündüz ceng itdiler cezîre-yi bî-feryâduñ her tarafından olan 132b.8-9, Gerdan Keşân hic gündüz uyumış değildi ol hâlile yaturken 144a.3, aşamaz gündüz gün şu‘ lesinden od tutar bir fersah yirden 147b.9, ve gündüz nice görürse gice dağı eyle görür ve ne kadar 162b.3, gündüz güneş harâretinden od qapar tutışur yanar gice olıcağ 192b.8, uş küh-ı belluruñ râst qullesine irdük budur kim gündüz güneş harâretinden od qapar böyle tutışub yanar gice olıcağ hevâdan 201a.6-7.

şabâh: Gerdan Keşân dağı şabâhdan gelüb Qahramânıñ çadırına girdi 47b.9, gözedürlerdi **ezin cānib** hindiler ol şabâh yirlerinden gelüb 71b.11, anlar dağı görüb tahsîn itdiler şabâh mülükâne libâslar geyüb 90b.11, gitdi aḥşâm bir yirde qarâr idüb şabâh giderken gördi 202a.9, şabâh vaḳtinde qapuya irüb gördi açuğ bismillah diyüb içeri 202b.3.

şimdi: divler aydur ḥayf Sürḥâb bunı şimdi helâk ider bizler bunı 204b.3, cümle maḥlûqa ḥükm iderdi şimdi varub bunıñ gibi kimesne 221b.6, dağı şimdi şâh oldı Qahramân 260a.10.

yârin: gelen düşmanı gözletdi tâ kim Huşenk yârin gelür didiler 52b.2, ḥışmile ḡazab idüb aydur elbetde anı baña yârin gösterüñ kim 106b.6, peşkeşlerin görüb yarağın düzüb hâzır oldı kim yârin varub duḡul ide **ezin cānib** Huşenk şâh dağı 121a.6-7, yârin ḥişârı alalar meger bu hâli ḥişâr qavmi işidüb 181b.5, aydur iy gözüm nûrı yârin saña üç biñ div vireyin var 213a.10.

imdi: diñle imdi gel cihāngirden kelâm 2b.8, gürzile batıra urdı dımışkı tās gibi ötdi ḥaṭâ ide imdi irüb ol pulâd tırnağıla bir kez eyle çaldı kim zîr ü zeber 50a.5-6, arşlan olıcağ dişi arşlan arşlan degülmidür imdi pâyidâr ol yeñemedüğüñ ‘avratı gör diyüb hemân bir kez gergedan 99a.8-9, qaşd itdi cāzuya zafer ide imdi anı qoyub dönüb 145a.7.

şimdiki: niçeler ‘ışqdan cān uyanmışdur şimdiki hâlde bu dağı bir belāya düşmişdür kim kendü derdine dermân ister bunıñ gibi qarañu 123a.7-8,

beşinci gün: biñ cānumuz dağı varise biri qalmaz vaqti beşinci gün diyicek 200b.8,

ol gün: Rāy şāh ol gün eyle ni‘met dökdi kim görenler taḥsīn 141b.10, dağı eyledi kim ‘ālem gümleyüb şarşıldı ol gün irüb 206b.5, şaḡın kim ḡubbenün dönişinden bir ḡaṭā olmasun diyüb ol gün otirub cān şoḡbet itdiler ol diyār deryānuḡ ‘acaibātından çok 217b.10-11.

sekizinci gün: sekizinci gün gelüb derya-yı ‘ummān kenārında irdiler hindüstān 48a.10, ol ḡālile deryā-yı muḡīṭ geḡüb tā kim sekizinci günde gelüb 153a.10,

kışlar yazlar: dört yıl bī-ḡaber ḡalub üzerünüzden kışlar ve yazlar geḡüb 46b.2,

irtesi: irtesi öldi diyü ād oldı erkānile defn itdiler gitdi iy 170a.5, irtesi divāna gelüb aydur şāh şāḡ olsun ḡükm yerine vardı 171a.5, bu yire gelüb bende çekdiler irtesi gördük Şu‘bān Ser la‘in 173a.4, irtesi geḡüb ḡal‘a‘-yı devvāre geldiler ol yirünḡ perrileri temāşāya 241a.3.

her kaçan: her kaçan kim tābutuma iresin ol yadigārları alub benümḡün bir ḡayr du‘ā idesin dimiş 160a.3.

şonra: cezāreye düşer perrileri şıyub şonra ḡaşd iderler kim Behrāmı 30a.10, bu kimdür ayıtdılar bunu bilmezüz bu bizden şonra gelmiş anuḡ ardınca 56a.8, şonra varub ḡizmetüne yüz sürüb himmetüne irişem didüm 135a.2, idesin şonra pehlevān öḡinde imān getüresin seni ol Sehmāna 208b.1, gelesin alub ‘Atṭār divi helāk idesin şonra yine yerine ḡoyasın kim ol dağı niḡe senünḡ gibi kimesnenünḡ murādına yarasa 219b.6-7.

vaḡtin: gözledi bunlar yaḡın gelince biri aydur bizüm işümüz ol vaḡtin rāst geldi kim Gerdan Keşān anda bulunamadı biri aydur Gerdan 60a.10-11,

henüz: bir eriş sīne bir pehlevān kim zamāna gözi mişlin görmemiş henüz ḡüsn-i güllerinünḡ benefşesi bitmemiş ol Ḳahramānı gözler 86b.10-11.

heb: her ne kim varısa heb baḡışladı andan destūrıyla şoḡbet āḡir 142b.7,

aḡşām: itdiler aḡşām ḡarb-ı ārām uruldı iki leşker döndi şāḡlar 80b.9, aḡşām olinca ceng itdiler aḡşām Ḳahramān irüb ḡayretile 81b.10, Ḥırāmāna bulısub aḡşām olinca ceng itdiler ḡızunḡ cānı 104a.5, aḡşām yine kemend ṭutub yavırılara ḡıḡdı... 197b.8, gitdi aḡşām bir yirde ḡarār idüb...202a.9, aḡşām olinca ceng itdi aḡşām irdi dūnyā ḡarardı **ezīn cānib** 206b.7.

24.2. Miktar Zarfları

Mikdar, derece veya azlık-çokluk belirten yapılardır. Tahsin Banguoğlu miktar zarflarını tanımlarken “Bir kılış veya oluşun veya bir vasfın mikdarını, derecesini belirtmeye yarayan zarflara mikdar zarfları adını veririz.”⁵³ demektedir.

çok: ādeme çok ziyān eylediler ol hālī Ṭahmurād bilüb zamānında 3b.6, pulād tırnağıle urub bāşın hūrd iderdi çok at ve ādem helāk eyledi ne kadar kim oğ urdılar oğ geçmeyüb cām tās 49b.5-6, ol bize çok iş ider diyüb İsfendiyārūn itdügi 104b.11, sözün kabul eyledüm zira kim çok eylugin gördük diyüb 118b.9, gitdiler çok cezāir ve şehristān geçüb dürlü ‘acāyib temāşā 211a.8.

çok çok: yoluma çok çok belālar çeken Behrām düşman elinden nitesin 95b.10.

hayli: tağı ben bende bir zamān qarındaşum Aṇaronile aşdum hayli zahmet çekdüm şimdi hūd bunca zamān habs çeküb taqatüm tāk olmışdur 193a.2-3.

hic: varmazdı divleri hic sevemezdi gerçi kendü dahı div aşılıydı 208a.2, hic bilmedüğüm yir yokdur her birinde anca hālet anca sergüzeşt 228b.6.

hiç: alsam gerek didi dahı hemān şaldı velī İsfendiyār hiç ‘aynına almadı irüb ol hışmīle Qahramānūn kolında tiğ 116b.2-3, ve tağda hiç ağac yokdur velī ol tağūn rāst küllesinde 193b.9.

ol kadar: dahı ol kadar gözledi kim gelüb yakın irdi Qahramān bir kez 51a.6, ol kadar ögdiki kızūn ‘ışkı bir iken biñ olub dāim Behrām 93a.6, cengi ol kadar söyledi kim oturanlarūn beñzinde qan qalmadı 105a.1, ol kadar kırdılar kim nihāyet yok ol dem Mehin Erre Sehmān-ı ādemizād 224a.5, qademine bāş urdı pehlevān dahı görışüb ol kadar la‘l cevāhir şaçdılar kim yer yüzün örtdi girüb ‘Atṭārūn 239a.6-7.

gāyet: kız qarār itmiş Qahtārān gāyet gāzaba gelüb aydur bu ne 100b.10, seksen dört serverūn şandalı boş ol hālile gāyet (6) incinüb aydur iy serverler bugün bu kız bize ne yamān 104b.6-7, gāyet ta‘accüb eyleyüb biraz temāşā eyledi ol hālde Qahramānūn 165a.8, ol diyüb gice irdi ol āteş gidüb gāyet şovuk oldu 201b.3.

biraz: ‘aklı gidüb biraz yatdı ‘aklı gelüb gördi kim üzerinde 17b.11, ola pulād renginde ol hālile canavarı biraz temāşā itdiler 49a.11, hāl-i haber şordı aydur bu dāireyi biraz temāşā eyledüm diyüb 82a.9, ceng eyledüm destūruṅla varub biraz rahat

⁵³ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, T.T.K.B.E., Ankara, 1990, s.372.

olayım diyüb 84b.10, uş cānumuz çıkdı biraz yatalum ve hem bunlar dağı biraz uyusun 154a.1, gelüb şalındı karşı kapunun dağı bir kanādı biraz şuya batdı 156a.10, hemān irtesi meydāne girüb ol iki şāh biraz ceng itdiler 257b.10.

bī-ḥadd: ağyān çıkdı kim bī-ḥadd cümle piyāde oldılar ol izzetile 24b.1.

az: leşkerni düşmanın az çerisi şımış tağıtmış yine bir kimse altı ayaklu 79a.3, şarkub boylarına berāber olmağa az qalmış ucları hortumlarının 131b.4, ammā az bulunur ekābirde olan ancak velī kışsa⁵⁴-yı Qahramān 259b.9.

24.3. Hāl (Durum) Zarfları

Fiilin bildirdiği hareketin ve oluşun durumunu bildiren yapılarıdır. Muharrem Ergin durum zarfları için “Bunlar hal ve tavır ifade eden zarflardır. Hal ve tavır ifade eden her isim nasıllık-nicelik zarfı olarak kullanılabildiği için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur.”⁵⁴ demektedir.

eyü: Qahramān dağı gelenleri göricek eyü naẓar idüb tamām anladı kim 19b.3, bir eyü ad qoram diyüb hemān ol sâcıla elini muhkem qafāsında 40a.6, ma‘budunla danış gör ne emr ider didiler aydur eyü didiñüz 58a.6, ol herīf benümile aḥşām olunca eyü ceng eyledi aḥşām 84b.6, sebep olub bunların çok eylugin göresin bu levḥi eyü şaklayasın 175b.3, atam öldürdi cāzu şād olub aydur vāy ki eyü olmuş ben 212b.7, eyü bildük gereği gibi oldur kim aḥiret qaydın görevüz 257a.3.

hemān: hemān buyurdi ḍarb-ı ārām urdılar Qahramān işidüb 68b.1, bend olub keşān ber-keşān sürdiler hemān anı gördiler bir 76a.1, alsam gerek didi dağı hemān şaldı velī İsfendiyār hiç 116b.2, hemān görünce ḡazaba gelüb elüme bir çomaq alub didüm ki 138b.1, hemān pervāz urub gitdi gelüb yitdi gördi kim hāl fesāda 183a.5, ʿAṭṭār cengden qaça gelüb hemān buyurdi Şehbāl şāhı 209b.9.

hefta: Keyümers şāh zamānında berü gice ve gündüz heftā ve ay yıl bilmeyüb yaturduq bizleri ḥalāş idüb size dağı himmet 234a.3-4.

ancak:

⁵⁴ Ergin, age., s.261.

kūhı ancak diyüb revān pulād gürz kūh-ı 15b.3, ancak cem‘ itdiler ol kırk güne dek Qahramān dağı ol bahri 51b.9, pulād ‘ amud kim er kucağına ancak şığa otuz üç kulac 113b.8.

dürlü dürlü: dürlü dürlü odlara yanmışuz niçe dürlü derde boyanmışuz oğul 147a.9, girüb gördi bir hoş müzeyyen maqām dürlü dürlü eşkāl taşvīr itmişler orta yirde gümüş sipālar üzere bir altūn tābut yüz 219a.9-10, gördi kim yukarudan dürlü dürlü gürüldüler gelür aydur 248a.10.

eyle: yok mı didi Qahramān ol herifün bu sözine eyle kaçıyub (5) hışma geldi kim herif ol hālını göricek Qahramānuñ 9b.5-6, ol kemerinden alub eyle çaldı kim hürd-ı hām oldı 10a.1, eyle kılinc urmuş kim biri birin başub Behrām Qahramānı 10b.11, göricek kararı kalmayub eyle na‘ ra haykırdı kim ol cümle alayı 76b.7, eyle çaldı kim yüzünün üstüne yıkdı öldürmege kıyamayub 88b.3, sürdi irüb eyle tutuşdılar kim deryā-yı muhiṭi harekete getürdiler 230b.8.

nice: fikr idün nice itmek gerek perri aydur iy pehlevān eger bunı 193b.2, bu kadar öz idareñile nice hiss itdiler bu server ejderhāya 196b.5, bilmez Qahramān dönüb hātemün taḥşilin şordı ol dağı nice ele getürdüñin beyān eyledi Qahramān taḥsīn eyledi aydur yā rabb 216b.4-5, yine başa mı tanişursın nice bilürseñ eyle kıl didi Qahramān 233a.10.

pāre pāre: pulād tırnağıle urub bāşın hürd iderdi çok at ve ādem helāk eyledi ne kadar kim ok urdılar ok geçmeyüb cām tās 49b.5-6, yeri başub düşüb pençe urub pāre pāre eyledi canavar 177b.1, irüb ejderün yolına toķınub ok pāre pāre olub damarından od çıkdı canavara kār etmedi ol işe pehlevān ‘ acebā kalub 197a.5-6.

tiz: tiz fenāya vardı ehl-i kibr olan 67b.1, şāhı galebe idüb yine tiz kendüyi dirüb aydur iy server-i ‘ ayyārān 242b.3, yine Gerdan Keşān tırub yüz urub aydur eger pehlevān tiz gelsün dirseñiz ben bende bile varub ikdām idem şāh 244a.3-4,

yaluñuz: ‘ aceb belā geldi kim bu yaluñuz suvār gelüb on yedi kerre 18a.8, sen çekdün yine çek evvel senünle bu diyāra yaluñuz geldük 220b.6, a‘ zamdan yaluñuz gelüb bunca zahmet çekdün şimdi 226b.2.

yine: yine yatub uyudı **ezin cānib** Huşenk şāh dağı 18a.4, silki virdi canavar yüzünün üstüne yıkıldı yine tırub kendüyi dirince irüb muḥkem canavarı başa düşüb iki 51a.9-10, meydān bāşına varub yine baķub gördi kim Sedd-i İskenderi gibi 100b.9, tekrār yine baķub gördiler iki melek şüret kimesne Rāy bunları 168a.4.

24.4. Yer yön zarfları

Eylemleri yer ve yön bakımından belirten yapılardır.

ara: üzerine iremediler eyle kim filler dâireden Qahramânı araya almışdı bâki ol kırk kez yüz biñ erden gayrı otuz biñ 77a.3-4, bāş üzere koyub aydur iy nigārīn çünki bu araya sen girdiñ ol işi tamām bil diyüb alub šāh tarafına döndi 118a.9-10, ol demürden eve girdi sihr itdi tolayu bir ejder araya aldı 214a.8.

ard: Gerdan Keşān dahı durub çadır ardından diñlerdi aydur 94a.5, pehlevān didügi budur diyüb ardına gitdi veli gördi bu server 176b.9, kaydın görünj didiler perriker ādemlerüñ ardına siñdiler Qahtārān 179a.11.

aşağa: iñerü girüb gördi bir nerdübān nerdübāndan aşağı indi 167b.6, olan div perri cevāb virmeyüb bāş aşağı şaldılar **hakim kavlince** 190a.10, ucın ağaca berkidüb aşağı indi ıssıdan kaçub ol şuya 195b.6, yine kemend tutub aşağı indi birazdan kış dahı geldi pehlevān 198a.2, delükden deryā şuyı aşağı dökilür bir degirmen gibi ol delük 210a.5, yerinden götürüb altından dehliz açıldı aşağı nerdübān iner 218a.8.

girü: Serv-i Hırāmān sebebiyle kuvvet tutub Huşenk leşkerin şıyub girüye sürdiler ol hâlde Qahramān-ı Qātil tıururken cigerinden 102b.3-4, kılıc birle šāh leşkerin girüye sürdi ol zebün olmış 103b.8, şıçrayub götürüb kendüyi altmış adım yir girüye atdı tob 212a.8.

karşu: eyle gelür göricek giş urub yer yer karşu yüridiler evvel 49b.11, haber alalum diyü erenler cümle Gerdan Keşāna karşu vardılar 64b.2, cümle kavmiyle işidüb oda karşu secde eylediler ol hāli 107a.6, ucı revzenlerden taşra götürüb hevāya karşu komışlar 162a.2.

iñerü: ve serverler dahı Qahtārānile karşu gelüb izzetile iñerü girdiler 48a.2, šāh öninde emriyle karşu varub iñerü getürdiler šāh dahı 82b.5, bir yanını oynatdı biriyle dahı kapuyı yıkub iñerü divler koyulub 182a.8.

ilerü: görüb ilerü vardı gördi kim ol qubbenüñ rāst güneş 154a.11, iki yanından tutub oturur pehlevān ilerü yürüdi kim 161a.10.

taşra: ağzında sağ u sol taşra gelmiş şıridub şöyle durur 165a.5.

yakın: dahı ol kadar gözledi kim gelüb yakın irdi Qahramān bir kez 51a.6, haber virdi didiler kim yakın oldu kız Qahramāna aşıkdur 96a.1, şevkiyle kendülerden bî- haber ol kadar ben dahı yakın vardum kim 135b.1,

yukāru: görüşdi buyurdi şāğ kolda şāhlardan yukāru yir virdiler geçüb oturdı andan Huşenkden kaçub 127b.1-2, bir kez canavar ol na‘radan belgileyüb bir mil kadarı bāşını yukāru kaldırdı dāireye baķub kimse görmedi yine yürüdi Qahramān 196a.10-11.

24.5. Soru Zarfları

Eylemleri soru bakımından belirten yapılardır.

neden: iy server bunun gibi derde neden düşdün ol daķı şāh 46b.11 bu yirlere gelemüz neden bilelüm didi ol sözi nigār işidicek 85b.3, bu każā-yı bī-nihāyete nāgehāni uğradum sen daķı neden düşdün 165b.4, mümkün degildür neden ma‘lüm oldu aydur iy pehlevān 249b.1.

ne zamān: bilinmez ne zamān geçdi velī şükr ĥudāya kim sen şāķib kırān 173a.11, buyurdi bir ‘amūd diküb anda ne zamān gelüb neyleyüb nitdügin beyān itdiler bunlar daķı tamām olduķdan sonra Qahramān aydur 226a.10-11.

niçün: iy server kimün neslisin ve hem diyār-ı kūh-ı kāfa niçün düşdün didi Qahramān bir kez āh idüb aydur iy server 21a.1-2, oğlan niçün gelmez diyince Qahramān yerinden hemān görüldi kim 112b.8, himmetün variken niçün ańmazduń aydur iy Gerdan Keşān 136a.11.

25. EDATLAR

Muharrem Ergin edatı tanımlarken “Edatlar manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına manaları yoktur. Hiç bir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat manalı kelimelerle kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler.”⁵⁵ demektedir. Edatlar incelenirken Necmettin Hacıeminoğlu’nun Türk Dilinde Edatlar eserinin içidekiler bölümünde bulunan edat tablosuna göre incelenmiştir.⁵⁶

25.1. Çekim Edatları

Necmettin Hacıeminoğlu çekim edatlarını tanımlarken “İsimlerden sonra gelerek, bağlı olduğu isimle cümleinin diğer unsurları arasında zaman, mekan, cihet,

⁵⁵ Ergin, **age.**, s.348.

⁵⁶ Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Edatlar**, Bilge Kùltür Sanat yayınları, İstanbul, 2015, s. III, IV, V, VI, VII, VIII, IX.

tarz, benzerlik, başkalık vb. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kelimelere çekim edati diyoruz.”⁵⁷ demektedir.

ayru: diyāruṅ kūh-ı bellurdan ayru yolın bilmezüz didiler baş aşağı 226b.5.

ayruḳ: ḥabs itdiler ayruḳ kimse Behrāmuṅ meydānına girmede didiler ki 75b.5, almışdı ol zamān kim hindüstān daḥı zabt oldu ayruḳ düşman ḳalmayub ol gün yedi iḳlīme menşūr yazılub mühür 143b.6-7.

bile: rence ḳılub bizümle Huşenk şāha bile gidevüz zira şāhumuz 22a.5, ḥayḳırdı kim şahrāyı hindūṅ taḡı taşıyla bile gürledi ol na‘ rayı 66b.10, İsfendiyār ḳarındaşınuṅ tābutuyla bir nāme daḥı yazub bile gönderdi 69a.7, geldi bir kez eyle ḥayḳırdı kim iki leşker belgiledi hemān şunub 115b.7, Schmān aydur nola Huşenk şāh öjine bile varalum sen daḥı 241b.11.

degin: söylersiz anlar ḳıyāmete degin ol ḥālile ḳaldı hemān cāzū 45b.2, yire degin yeşil görünürdi rūşen olurdu gündüz üç 163a.3, ayaḡa degin iki pāre ḳıldı diyü bir kez eyle ḥayḳırdı kim işiden 167a.7, erenler bārgāhına degin öjince gelinceye dek divler gürldüsinden 235b.10, idüb gelmesin şordılar ‘ayyār aydur ben bende varub üç güne degin getürem gelür didi Huşenk şāh aydur iy Gerdan Keşān 243a.8-9.

dek: gün uyur gice ve gündüz şonra bir yıla dek hic uyanmaz 38b.1, yola dek işidildi ol dem kim cāzūyı çaldum ḳanı bu ṭarafa 45b.7, ancak cem‘ itdiler ol kırḳ güne dek Ḳahramān daḥı ol baḥrı 51b.9, şonra Ḳaḥṭarāna ṭuş gelüb aḥşāma dek ceng eyledi didiler 73b.9, bārī ol gün ḳuşluḡ vaktine dek seksen dört server 98a.6, gürzden bir vehim-nāk āvāz gelürdi kim üç fersaḡ yire dek 163a.6, girüb boḡazına dek batub ṭurdu birazdan eyle ıssı oldu kim 195b.7, ḥaşşasıdur tā ḳıyāmete dek böyledür uş bizler rāst 201a.9, çaldı kim bāşdan ayaḡa dek iki pāre eyledi bāḳı divler ol ḥālī 211b.10.

dürlü: sāzendelerine dürlü şuhlḳḳlar gösterüb ol gün Ḳahramān 27a.11, aralarında yedisi kırḳ altısar dürlü ceng alātı aralarında idüb dürlü ziyneti tamām itmişler ortada bir ḳara yāḡız yigirmi dört 57a.9-10, bulub yetmiş yedi dürlü gevherden terkīb itmişlerdi evvel 163a.1, dürlü eşḳāl her biri bir dürlü āvāz virüb her yaṇadan 206b.3.

⁵⁷ Hacıeminoḡlu, **age.**, s.1.

dürlü dürlü: cezirelerinüñ sultānı dürlü dürlü bahri canavarlara suvār 204a.1
gördi kim yukarudan dürlü dürlü gürüldüler gelür aydur 248a.10.

gibi: nefesinüñ rāyihası it ölüsi gibi қоқар ağızınüñ bir yanına 39b.10, kulağın
eyle burdı kim canavar hazān yaprağı gibi ditredi ol 51a.11, urulub ol iki taraf deryā
gibi leşker at arkasına 69b.6, altında yüz var burunları fil hortumı gibi dört taraftan
131b.3, yatduğı gibi uyura urdı cāzu dağı her dürlü sihriyle tamām 214b.1.

bigi: nūri yigrenmez misin benüm bigi murdārdan sen hod başdan ayağa nürsın
214a.6.

göre: bir gürz қоmışlar bāki esbābı dağı aña göre şāğ ve şol 53a.11.

içinde: diyü ihtiyāt idüb ol tağ içinde ağaclar arasında 61b.3, cihān gümledi
Kahramān toz içinde qaldı görüb hayf eylediler 204b.9, yıllardan berü derd ü belā
içinde qalmış yüregi hasret 223b.1, dāireden yüceligi belürmez gökler içinde
belürmez olmuş 249a.4.

içine: bizi içine koydı andan yaña bir efsün okıyub urdı 37b.2, teber gılāfdan
çeküb ol tağ içine gitdi Sehmān aydur gālib 176b.8, fil şikār idüb qarnın yardılar
pehlevān içine girüb ayıtdı 194b.10, edebile yerinden tırub gelüb ol kafesün içine
girdi 227b.3.

içre: kıldı halk içre anı şāh-ı güzīn 1b.7.

içün: nidelüm eylüge eylük gerekdür diyüb ol dağı bu iş içün quşanub üç gün
yarak görüb dördünci gün seherden 36b.9-10, hātırın içün anuñ şucın bağışladum yine
diyār-ı hindüstān 119b.2.

qadar: zād içinde Gerdan Keşān qadar dostum yokdur dirdi eyle olsa 134b.6,
hātırın yerinde olsun diyüb ol qadar oturdı kim cāzunüñ 213a.7.

muqaddem: nünce seksen biñ gergedan suvārı muqaddem seksen sancaq
götürüb bir sultāni ‘alem çekmişler ‘alem dibinde 8b.7-8.

üstine: hātūnuñ gögsi üstine қо her ne hāli varise saña beyān ide 171b.10,
begenmeye buyurur divler ol diyārın altın üstine dönderürler 191a.1, Kahramān elin
şudan çıkarub bir taş üstine qodı elinüñ derisi 195b.8, geçdi qarlı bozulub bir yanınüñ
üstine qaldı cinni gelüb 219a.1, veli qanādı quyruğı leşker üstine qapladı pehlevān
hāli 239b.6.

öte: maḳāmı yedi deryādan öte āteş içindedür hele deryāya māllar 33a.9, yola şu‘ lesi gider öte yüzinde ümmülḥayāt dirler bir bıḡar 147b.5, işidürdük kim bellür a‘ zamuḡ öte yüzindedür biḡ divde 240b.10.

deḡlü: irüb başında dört barmaq deḡlü zaḡm urdı Huşenk 258a.1.

ilerü: yüzi gözi açıldı ol gürüldiden daḡı ilerü vardı 160b.6, itdi ilerü yürüdi gördiler gevdede bir ulu depe ḡadar 255a.2.

yöre: ne cānı var kim Ḳahramānıḡ yöresine uğraya ne ḡadar kim hindülar 76b.1, aşamaz gündüz gün şu‘ lesinden od tutar bir fersaḡ yirden kimse yöresine varıamaz yine gice olıcaḡ eyle şovuk olur kim 147b.9-10.

25.2. Bağlama Edatları

Necmettin Hacıeminoḡlu “Bağlama edatları, cümleleri veya cümle içindeki kelimeleri ve kelime gruplarını ya mana bakımından, yahut şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir.”⁵⁸Muharrem Ergin bağlama edatları hakkında “Türkçede aslında bağlama edatı yoktu. Bağlama edatları Türkçede sonradan ve yabancı dillerin tesiriyle ile ortaya çıkmıştır.”⁵⁹demektedir. Bunun içindir ki kullanılan bağlama edatlarının çoḡu yabancı kökenlidir.

ammā: perrilerün biri aydur şunda düşdük ammā eyü yir degildür bāşed 153b.10, nidelüm eceli anda imiş şāḡ şāḡ olsun ammā güc bu oldı kim 171a.7, aşub oranı bir yük aşurmak āsāndur ammā senün gibi pehlevānı aşurmak degme kimsenün elinden gelmez didi cümle div perri böyle 193a.5-6, ne varise cümle sırçadan ammā bu şehrün rāst ortasında bir ulu 202b.5.

ancaḡ: otırub yaraḡ görüb gemiler getürdiler ol ṭaḡılan ṭavarı ancaḡ cem‘ itdiler ol kırḡ güne dek Ḳahramān daḡı ol baḡrı 51b.8-9, pulād ‘ amud kim er ḡucaḡına ancaḡ şıḡa otuz üç ḡulac 113b.8, işidürdük kim bellür a‘ zamuḡ öte yüzindedür biḡ divde ancaḡ biri aşar bulınur dirlerdi uş bu dem biḡamdillah ki 240b.10-11, yanında ancaḡ kırḡ biḡ ādem ḡaldı andan Ḳudse geldi 257b.1.

āḡir: kendünün ḡilāfınca āḡir öz ḡālinden suāl idüb 6b.8, āḡir oḡlumuḡ çin illerinden ma‘ şūḡasıyla ṭaş olduḡın 148b.4, bünyādını urdum yapdum serāy ideyim

⁵⁸ Hacıeminoḡlu, **age.**, s.112.

⁵⁹ Ergin, **age.**, s.352.

div bilmedüm ‘ömür āhîr olub acalum olmuş serāy idindügüm āhîr baña daħme oldı 159b.3-4.

bārî: ehl-i kelām kavlince bārî ol zamān kim Qahramānı divler 6b.4, bārî Qahtarān söze gelüb aydur ey cihāngir her ne 13a.2, nev-reside genc idi bārî bir tarafa gelüb bir zamān sünü 17b.6, getürdi yine çapuklıkla kendüyi ħalāş iderdi bārî aħşām olınca ceng itdiler aħşām Qahramān irüb ġayretile 81b.9-10, bārî ol gün kuşluk vaktine dek seksen dört server 98a.6.

belki: kâf etegin belki cümlesin şikâr idüb div Ehirmene kılıc 27b.6, āvāzı ceng işareti degül belki emn ü amān āvāzı cümle şādile 124b.9, görmemişdür belki ādem oğlanı 130a.3, bize bir loğmadur belki olmaz diyüb ceng itmek qanda diyüb 204a.10, belki bunca virsen ħāl u ħaber 250b.3.

benzer: kadar ola bāşı at gibi kıyruğı tāvus kıyruğına benzer 49a.4, gözi var gök yāķūta benzer iki gözi daħı yerinde dört 49a.8, maħlūkāt gelür her birinün qaddi menāreye benzer kırk elleri var 132a.11, ādeme benzer Huşenk şāh aydur iy Sehmān cümle divler 244b.2, gözleri kıızıl yāķūta benzer ayakları mercān rengine minqārı 255a.4.

çün: irmezdi anuñçün kim ol kıızın da‘vası oldı her kim beni 69a.2, gelür didi şāh işidüb aydur serverlerün bāşıçün ben anuñ 118b.8, bir āvāz geldi kim iy server dīnün ħaķķıçün bir daħı çal Qahramān 167a.10, vardır ‘Azār div dirler anuñçün gitdi didi andan 192a.9, bunuñçün hüm ve hücüm iderler didiler pehlevān aydur ‘aceb bu 229a.9.

çünkim: sen şāğ ol çünkim bunuñ öcinden saña ve baña bu kadar elem 170a.1.

daħı: on yedi kerre yüz biñ er daħı yigirmi dört bölük olub 8b.5, ikisün daħı gözleründen ħasret yāşı revān olub 21b.1, luţfile kelimāta çıķdı Qahramān daħı edeb erkānile bildügi 27a.1 server bunları göricek benüm daħı çekdügüm derd öñüme düşüb 40b.2, güreşdi andan daħı gidüb şāh bārīgāhına irdiler 95b.4, ol daħı taşra çıķub Sehmān irüb Zāhidenün qademinde bāş 217a.2, kıcağına alınca ikisinün daħı ‘aķlı gidüb sendereyi yatışub 237a.6.

diyü: adına Sührāb diyü anılurdu bu pehlevānlar anuñ elinde helāk olub 73b.8, baķ anşızdan çarb uran sen misin diyü irüb bir gürz eyle 80b.1, irtesi öldi diyü ād oldı erkānile defn itdiler gitdi iy 170a.5, peygāmberler qabrini ziyāret eylemek şevāb-ı ‘azīmdür diyü buyurmuşdur 240a.8.

eger: bu didiler Huşenk şāh aydur eger bunlara bir dermān varise 32b.3, benüm anda varmağ elümden gelmez eger sen ikdām idersen saña 37b.5, saña bir nesne şorayım eger rāst haber virürsen seni āzād 92a.9, bir bahāne itsem gerek eger söz geçmezse hāzır bāş kim serverleri 108a.9, aydur iy Gerdan Keşān var gör eger bundan fāide olmaya ben 135a.3, eger anuñ gibi ecelimüz irerse bizüm haberümüzi diyār-ı gülistāna ilet 202a.5.

ger: ideyim ger diñler isen bir zamān 130a.2, ger baña irişmese ‘avni hūdā 130a.6, her ne vardur ger gedā ger şehriyār 259a.1.

gerçi: rāst dirsın ben başda bu diyārdan degülüm gerçi aşlum ādemi 20b.8, birin dañı at gerçi kaşd şüretin gösterürler ammā korkma 38a.1, efsün okıyub atdum gerçi oduñ ‘alevi beni kızdırmışdı 39a.5, murādı ne ola didiler kim iy şāh ‘ālem gerçi Qahramān pehlevāndur 106a.2, varmazdı divleri hic sevemezdi gerçi kendü dañı div aşılıydı 208a.2, gerçi çok bizlerde ‘ışyān-ı günāh 261a.8.

gerçi kim: atdum gerçi kim karşı yürümişlerdi velī ok atıcağ yine 39a.10.

güyā: birbirine urub güyā cihān yıkıldı filler ürküb niçesi üzerinden 76b.8, oldu güyā ol kavm içinde kıyāmet kopardı Qahramānuñ 109b.2, yaraşmış güyā dört uzun yenlü kaftān yenleridür kim etegine 131b.7, pāre oldu eyle gürüldi ve gümüldi oldu kim güyā kaşr cümle yire 218b.11, ‘ağlı güyā olur bu yirde lāl 250b.4.

güyā ki: güyā ki başına kıyāmet kopardı ammā ne hālise men‘ eyledi 16b.4, oldu güyā ki dünyalar zaya vardı Qahramānuñ tılsım açmağa 160b.5.

güyā kim: kağıdı güyā kim yıldırımdur şākıdı irüb öykeyile üzengi 16a.4, güyā kim güneşdür nur virür kırk biş eriş qadd çekmiş yigirmi 86b.9, naẓarın andan işitdüm güyā kim ol qadarca rahm itmekile beni 134a.9.

illā: illā ğam vaktinde olmaz pāyidār 81a.7, olur kim selāmetile qurtıla illā kim devr-i müşterinüñ āñirinde 154b.9, gelüb bunca tılsımāt feth iden olmayasın illā Qahramān-ı Qātil iy şahib kırān vakti bu ejderhā tılsımına iresin 157b.6-7, İllā şunlardur iren bu menzile 237b.8, a‘zamı aşub kimse varmadı illā bu didi Huşenk şāh 243b.2.

imdi: bendin berkitdi dañı aydur var imdi Ezrākuñ sācınun bir 40b.6, gördüm tāze yigitsin kıyamadum imdi yārın Huşengi tıttub 89b.6, ayru olmaz var imdi ol yine bulısalum didi esirler 104a.10, naẓar idüb aydur iy serverler diñ imdi bu kişilerin

hakkında 108b.9, ol çin diyârında taş olan sen misin gel imdi baña kul 113a.1, tutub imdi baña bir yıl mühlet vir didi ol hâlde iken 168b.8.

ki: söz ki cāndan süzile gelür dile 2a.10, koyub aydur ki nola sen ki bizi anuñ gibi şāha da‘ vet idesiz 22a.10, siz ki bu kadar hı̄zmet idersiz bildürüñ kim benden murāduñuz 36a.5, bunda bir ‘ayyār vardur ki yedi kāt yirler altında dañı iledürsek 92a.1, saña neyledük aydur ki baña Şu‘ bān div dirler benüm oğlum Ekvāl 173a.6, bihamdillah ki ol hacerden yāķūt ve şecerden kūt 237a.11.

kim: gözedürler kim bir vecihle zarar idüb intikām alalar 4b.1, eyle kılınç urmuş kim biri birin başub Behrām Qahramānı 10b.11 murād oldur kim bu şahrāları leşker kanıyla şuvaram ve bu tağların 15a.8, göñlün kavī tutkim niyyeti hayr olana hakk yardımcıdur didi **naẓm** 35a.4, helāk eyledi ne kadar kim ok urdılar ok geçmeyüb cām tās 49b.6, dañı ol şāhla sinesine eyle urdı kim bir kulac arkasında 50a.3, elünüzden gelüri kim varub Huşenk leşkerinden dil 59a.4, ‘aqla fehm olan oldur kim bunun tamām-ı kışşaları 260a.1.

kaçan: Huşenk şāh katından Ekvāl için gitdüm kaçan ola kim anı 194b.3, rām olam kaçan olur didi ayıtdılar imdi bağ-ı irem şāhının 221b.7, Ekvāl gibi qarındaşum olub bunca divler helāk oldı kaçan ola ki ben saña nesne virem yā esirleri hālāş idesin biñ 222b.6-7, kaçan ola ādem olan bī-kuşur 260b.11.

kaçan kim: her kaçan kim tābutuma iresin ol yadigārları alub benümçün bir hayr du‘ ā idesin dimiş 160a.3.

lākin: arada lākin bahāne olan kışşadur 260b.5.

lik: liki her kişi her iş ehli degül 124a.11, liki eyler dāimā penhān haber 259a.3, like kışşa bu degüldürür hemān 260a.10.

meger: divlere çok elem yetişdürdiler meger ol zamān divleri 3b.11 idi iki qarındaş oğlı dāim bir yirde olurdu meger bir gün 4b.10, du‘ ā iderlerdi murād her ne ise hāşıl olurdu meger şāhumuz 31b.2, feryādı asumāna irmiş meger hādımeler hālī bilüb hātūnlara 63a.3, pehlevān meger hātūn kızına kıymayub bir tenhāya gönderüb besletmiş 170a.6.

nihāyet: idüb hoş qadd ü kāmēti yāl ü bāl ve heybet ve şalābet nihāyetde bir kimsedür dönüb Qahtarāna aydur iy ‘ammu bu server 23a.5-6, emr Allahındur eceli gelmişdi hā nihāyet biz dañı bahāne olduk 198b.9.

nitekim: murād seni görmek idi uş imden girü nitekim ‘ömrümüz ola geleyim diyüb 213a.4.

şöyle: giceyile ahahāyıla şöyle güler kim deryā-yı muhīt yanulanurdı 130b.9, ejderün elinde bir aç satır yazılı şöyle dimiş kim iy bu dameye 157b.5, şöyle gider kim gidişine yıl irmez ol hālile giderken nāgāh bir arafdan 176b.10, pehlevānı şāğ göricek şöyle akıdı kim hışm odına yandı 187b.6, ol aş şöyle ıssı oldu kim ahramān ğāyet bī-uzur oldu 195b.3.

şöyle kim: göricek biraz urub cengin temāşā eyledi şöyle kim sürdigine irer irdüğine gürz urub zīr ü zeber 11a.1-2, iki siyāh uşlar oldu şöyle kim birbirimizden ordu 37a.1, nigārīn hāliline münāsib bir ğazel oudı şöyle kim derdin depreşdüirdi nigārīn taħsīn idüb buyurdu māl virdiler 94b.7-8.

tā: tā olasin devlet ü tahta celīs 67a.11, tā ki vird ehline şefātler ıla 130a.8, yaradılmışdur tā bu tārie gelince heyhāt şahrāsına anlar 147b.2, aşşasıdur tā ıyāmete dek böyledür uş bizler rāst 201a.9.

tā ki: tā ki bir apuya irdiler açılıb ierü girdiler bir serāy orta yirde 218a.11.

tā kim: tā kim olmaz ahramāndan ışsa yād 2b.2, cümlesi atların sürüb gitdiler tā kim yakın iricek ırı 19b.1, oldu tā kim ol hālile meclis kemāline irüb şarāb buarı bāşa 27b.11, şāhu bārīgāhına aşd eylediler tā kim nevbetci uyudı irüb 59a.10, tā kim gelüb kenāra irdiler hıřār avmi daı bunlara berāber gelüb 132b.6, düze tā kim bizden sonra dūnyā urduca bu tertībāt urub 159b.6.

ola ki: tāa irdi velī ahramān bir arb idi kim vücūdınun ola ki amarları deprendi cān u göñülden āferīn idüb aydur hāy 15b.9-10, ola ki ben saa nesne virem yā esīrleri hālāş idesin bi 222b.7.

ola kim: idün ola kim luf idüb gele didi iy gözüm nurı ahramān 22a.7 ahramān bunun demde kim ola kim şabr ide ammā bizüm daı bu dem 64a.9, ola kim saa bu la‘in heder ide ne olursam ben olayım 166a.1, oldur ki sen Rāmīnün damesin varub ola kim fet idesin 211a.4.

pes: pes ahramān daı tīg elinde divler iine girüb demed demed 205b.2.

velī: Behrāmīle ceng ider velī şöyle heybeti var kim oumasına 13b.1, ceng ayru olmadı velī şabādan ceng eyle germ olub urdu kim 77b.11, atarāna irdi velī

eyle hâletile irdi kim Kahtarân 99b.3, ol maşlahat görile velî kimse bilmez kim yârın nice ola rûzigâr bir qarâr degül 143a.3.

velhâşıl: bir zarb urdı pehevân redd eyledi velhâşıl kılıc çeküb anı dağı 205a.10.

yâ: böyle küstaḥâne hareket idersin ḳānı edebün yâ ḥavfuḅ yok mı didi Ḳahramân ol ḥerîfün bu sözine eyle ḳaḳıyub 9b.4-5, diyârda at ḥastalansa yâ kimsenün ḥâceti olsa varub 31a.11, atasını ḥalâş idüb elbetde Ekvâli helâk idem yâ bu yolda bâş virem bize bir kimse gerek kim Ekvâlün mekânını bulı vire didi 190a.8-9.

yâḥūd: kemerin belümüze şalalum ya budur kim tağı aşuravuz yâḥud pehlevân yolında ḳurbân olavuz didi dağı yedi günlük 199b.8-9.

ya' ni: didiler ol sözi Rây işidüb aydur baḳ ya' ni ben aḡa varmadın Huşenk baḡa mı geldi bu da baḡa nâr-ı nuruḅ 52a.8-9, irdüm arḳasıyla bir kez çaldum ya' ni ki diri tutub ḥâli bilem 89a.5, deryâ ḳavmin ya' ni ḳavmi yeḡüb ḥişâra ḳoydılar bunlar dağı burc 133a.4 nerdübândan ilerüye yûriye ya' ni nerdübândan yukaru gele 161a.11.

yoḥsa: idüb fursâtile bir iş başara yoḥsa aḡa leşker fâidesi yoḳdur 34a.3, kimün ṭâlî' yidür yoḥsa benüm ṭâlî' üm bu mıdur zira kim bu dağı benüm 138a.1, vazgeç seni âdemizâda iledeyin yoḥsa bu olur fikr degildür 199b.1.

zira: ma' lüm degildür zira bunları bu ḥâle getüren câzûya kim ḥaşm ola 32a.11, şerrinden şimden girü zira amân bilmez yaḡıdur diyüb gelüb 54a.6, Gerdan Keşân bunda yoḳ zira bunlar Gerdan Keşân dinen ḥerîfün niçe kez bendine düşmişlerdi ol zamân 59a.7-8, aydur ben oḳıyayım zira ol bilmedügi dil yoḳdur diyü perri 146b.9.

zira kim: ḳaldılar zira kim Huşenkden bir niçe kerre ṭabanca yemişlerdi 7b.8, sözin ḳabul eyledüm zira kim çok eylugin gördük diyüb 118b.9, şıçradı zira kim anuḅ ḥaşşasın bilmişdi ol ḥâlile pehlevân 188b.2, ḡâyet endişe-nâk oldu zira kim divlerden cānı ürkmişdi 233b.7.

25.3. Kuvvetlendirme Edatları

Türkçede bağlama, seslenme, cevap, karşılaştırma vb. çeşitli edatlar cümle içinde asli vazifelerine ilave olarak te'kit vazifesi de görürler.⁶⁰

ammā: cümle beyān eyledi ammā şahuñ luṭfindan utanub itdügi 27a.5, zarar gelmezdi ammā hoş varub haqqı nānı yirine getürdün 110a.1, neye irse gerek ma' lüm oldu ammā eger baña uyarsañ buyur 117b.5, uyḥudan ṭurub güneşe varmış ammā yine yarusu gölgede 138a.11, nidelüm eceli anda imiş şah şāğ olsun ammā güc bu oldu kim 171a.7, ben bende bir yol bilürem ammā gāyet şarpdur aydur nite Sehmān 226b.7.

daḥı: on yedi kerre yüz biñ er daḥı yigirmi dört bölük olub 8b.5, redd eyledi veli bir ḍarb yidi kim daḥı kimesneden yimemişdi 11b.6, nice yürürlerse deryā yüzinde daḥı şöyle yürüyüb gelürler 132b.5, demürden içine kendüden gayrı bir kimesne daḥı şıgamaz ol ḥāli 213b.7, götürdi Kamerrūḥ daḥı gelenleri göricek aralarında baḫub 225a.3, başdan āşikāre oldu andan daḥı gitdi pehlevān yine 248a.6, istersen şaḡa daḥı murāduñ virür hemān şādık ol 260a.7.

elbetde: onda anuñ lā-cerem elbetde işi 35a.5, hıṣmile gāḫab idüb aydur elbetde anı baña yārın gösterün kim 106b.6, bunun gibi yire gitdükde rızāmuz yokdur eger elbetde inüb 174a.2, atasını ḫalāş idüb elbetde Ekvāli helāk idem yā bu yolda 190a.8, yok elbetde şuḡa ḫaşd iderüz eger rāst gelüb varursuz 193a.8.

hem: ve hem kime tābi' lersiz şahıñız kimdür didi andan Ḳaḫtarān 20a.10, biz ayıtduk neden ma' lüm ve hem bunlaruñ bu ḥāli olalı ne ḫadar 31b.8, çıktı ammā iken yaraḫlı ve hem çokluḫ çeridür gāfil olma 52a.7, gelüb bize 'azāb itdi ben ayıtdum ne ḥāldür sen kimsin ve hem biz 173a.5, nüshāsı bu ḫadar ve hem maḫsıyla behāsı çokdur 'avamuñ 260a.3.

hele:

varmaz hele murād idindün var gör diyüb yedi perriye emr itdi kim 137a.1, olmaya ḫuş aydur iy server hele bu dem ḫonuḡumsın bir dem şabr 198b.11, aydur ne olursa olsun hele biraz diñlenelüm diyüb ṭururken 216a.7.

hergiz: olmaya hergiz ölümden ḫavfnāk 158a.6.

⁶⁰ Hacıeminoğlu, **age.**, s.218.

ise: atı alub bir yaña gitdi iy nigārin kanda ise anı buluruz 84a.6,maḥız ḥāk ise vücūdın nur ider 93b.5.

zinhār: bu iş āsān velī nām nişān zinhār şaklamak gerek diyüb ‘ahdın 124b.4, gelüb bu tılsımı bozasın zinhār devlet-i dünyāya maḡrūr olma 219b.4.

lācerem: lācerem virür şafā-yı cān-ı dile 2a.8, oḡda anuḡ lācerem elbetde işi 35a.5.

25.4. Soru Edatları

Türkçede kelime, kelime grubu yahut cümlelerden önce veya sonra gelerek soru mefhumu ifade eden bütün sözlere de soru edatı denilebilir.⁶¹

‘aceb: alay olub biraz temāşāya tırdı Huşenk şāh aydur ‘aceb bu gelen kim ola Gerdan Keşān bir taraftan teber çeküb bir taraftan 78b.6-7, bu ‘aceb kim beni bu kadar şikār itmişken muḡayyed olmayub yine gitdi 84a.1, Gerdan Keşān görince fikre varub ‘aceb kim ola dirken anı 88a.9, şöyle açuḡ tıurur ‘aceb bunda kim var ki diyü ilerü gelince 157a.10, ol ulu ḡuş yine geldi şāh aydur ‘aceb divān içine gire mi pehlevān aydur nola gelsün diyüb divānuḡ 254a.7-8.

ḡanda: çokluḡ leşker bu kadar serverler gelüb ḡanda gidersiz didi 20a.9, uralum hindüstān ḡanda diyüb du‘ ā itdi şāh daḡı şād 27b.7, yoluḡa ḡurbān olsun bunun gibi ḡazā-yı ekber ḡanda bulunur 33b.7, olıcaḡ ḡaraḡuda ḡanda varduḡın bilmedüm didi velī içinden 84b.7, pehlevān aydur ol ḡandadur aydur kūh-ı şu‘āda olur pehlevān 216b.8, pehlevān öḡinde ḡodı aydur iy Sehmān bu nedür ḡanda bulduḡ 228a.11,

ḡandan: bu canavar ḡandan geldi aydur iy server bu ḡaḡda bir ḡār vardur 200a.2.

ḡanḡı: didiler kim leşkerüḡ ḡavm-i hind ḡanḡısıdur diyüb bilicek 103b.1, bunlaruḡ Gerdan Keşān ḡanḡısı ola dirken gördi kim sımurḡ sīnelü 176b.7.

ḡanı: iy ‘ammü ḡanı şāh nice oldı bunun gibi dem ne oturacaḡ 64a.5, ellerinden alalar ḡanı ḡayret diyüb eyle feryād ḡırīv eyledi kim 64a.7, aydur iy ciger-ḡuşem ḡanı ol serkeşi neyledüḡ aydur iy ata 84b.5, ḡanı kim ḡarındaşum Kehyān Rāy bir kez āh idüb aydur iy server bu düşmanuḡ 106a.10, birümüzi görelüm dünyā kime ḡaldı kim bize ḡala ḡanı bizden ilerü 119b.5,

⁶¹ Hacıeminoḡlu, **age.**, s.269.

nasıl: kürsisine otursun zira kim hem pehlevān ve hem nesl-i sulṭāndur didi cümle didiler kim şāhuṅ fikri şevābına 25b.1-2, didiler kim ‘Atṭārı ol kimse helāk ider kim div nasıl olmayub 210b.2.

ne: yā Huşenk gibi pādişāhdan ne ḥayr ideyim dirsın bu leşkerde 14b.11, şekli ne kimsedür ve hem bize ne oldu kim böyle serāsime olduḡ 46a.7, yol üzerinde leşker gitmek fikrinde ne emr idersin didi 62b.4, ben ayıtdum ya ne vaḡtı zaḥmet çeker ayıtdılar iy ‘ayyār her kaçan ṭālī‘yi 138a.4, hindüstān saḡa ne oldu kim bunun gibi yire geldün didi 168a.7, bāş kim saḡa ne iş kılam senden şonra diyār-ı ādemzāduṅ atam 187a.6.

neye: irdi perri begleri Şehyāl yanına gelüb didiler kim iy şāh gör bizüm ḥālümüz neye irdi gitdi māl bāş gitdi ehl ü‘ayāl 182a.10-11.

neçe: nece bunun gibi dermānsız derde düşmiş var biri daḡı 32b.2.

nite: yoluma çok çok belālar çeken Behrām düşman elinden nitesin 95b.10, , yā nūr-ı cihān nite oldu bu vaḡt gelmeden murāduṅ nedür didi 122b.3, bu gice Gerdan Keşān aḡmadı dāye aydur nite ola kim Gerdan Keşān bizi aḡmaya hemān dem bāş urub du‘ā eyledi 129a.10-11, ḥālūmi bilmiş baḡa aydur iy Gerdan Keşān ḥālūṅ ne rūzigār elinden nitesin ḡanı senūṅ cihān serāyında felege kelek dimeyüb sīmurḡa 134a.4-5, aydur iy server pehlevāndan nite ayrıldıṅuz aydur ol vaḡt kim 178a.3, bu miḡnetde heyhāt diyārınuṅ zaḥmetinden nitesin Ḳahramān daḡı 217b.2, bildürdi gelüb yine yüz urub didiler kim iy ḡātūn nitesin 234a.1.

nedür: bir ziber destisin bu tedbırde senūṅ fikrūṅ nedür didi 34a.7, hāy bu nedür bunı kim itdi ayıtdılar ḡāl şöyle diyüb 198a.11, yanar aydur bu nedür kim dünyā oda düşmüş aydur iy server 200b.5, nāḡāḡ ol na‘ra‘yı işidüb ḡaşd itdi kim vara ḡāl nedür göre 206b.9 pehlevān öninde ḡodı aydur iy Sehmān bu nedür ḡanda bulduṅ 228a.11.

neden: berü bunlar şāḡ olduḡı neden ma‘lūmdur ol ḡavm ayıtdılar 31b.10, iy server bunun gibi derde neden düşdüṅ ol daḡı şāh 46b.11, aydur iy serbāz sen ol cāzūyı neden bilürdüṅ kim varub 129b.5, bu ḡazā-yı bī-nihāyete nāḡehāni uğradum sen daḡı neden düşdüṅ 165b.4, mümkün degildür neden ma‘lūm oldu aydur iy pehlevān 249b.1.

nice: işi nihāni işleyesiz didi ayıtdılar nice idelüm iblis aydur 4a.5, Ḳahramān aydur iy ser bāz-ı cihān ḡanı şāh nice oldu ḡaberūṅ 64b.4, Keşānuṅ yüzine baḡub aydur iy dilāver Behrāmı nice idelüm didi Gerdan Keşān aydur iy şāh ben bende her

zamān 91b.3-4, yā biz bundan nice ḥalāş oluruz didi Qahramān aydur bizi 173b.7, selām virdi yüz urub aydur iy server kimsin bu yire nice geldün ve hem bu kadar eylügen kim sen baña itdün hiç kimse kimseye 198b.5-6

niçün: getürdüğüçün qahr idüb aydur perri beni niçün bunda getürdün böyle zulmile getürmekden murāduñ muḥabbet ise benüm 29a.1-2, Gerdan Keşān aydur iy ḥātūnlar niçün yere yaramaz yemün idersiz biḥamdillāh 63b.6, Keşān diyen niçün bu dem seni aḡmaz aydur iy nigārīn nite 94a.3, şāğ yūriye bugün niçün anı baña ceng iderken göstermedünüz 106b.3, iy server bu dāim bu cezārede olur aydur yā niçün senden ġayrı kimesne bulub getürmedi aydur iy pehlevān ben bende 228b.1-2.

25.5. Ünlem Edatları

Muharrem Ergin “Bunlar his ve heyecanları ifade etmek için içten koparak gelen edatlarla, tabiattaki sesleri taklit eden edatlardır.⁶²

āferīn: didiler kim āferīn ol yürege kim bunun gibi ġarīmūñ ḥālīn 44b.3, server aydur iy ‘ayyār āferīn rāst sözün içün var Behrāmı 95a.6, ceng iderler kim āferīn anlara **ṭarṭūs ḥakīm qavlince** meger ‘Atṭār 207b.10,

āh: Cebeli dirler āh bu ḥaraminūñ elinden kim biz buña berāber 53b.5, dirler yanınca dört yüz güzīde cümle oğullarıdır āh bunun 54a.5, āh bunun elinden imdi girü bu geldi vāh bizüm ḥālümūze 57b.7.

biḥamdillāh: biḥamdillāh ki seni Qahramān yanında gördük Qahramān daḡı Gerdan 118b.4, aydur murādum sen idün uş biḥamdillāh ki bulındun ‘ayyār daḡı 122b.4, biḥamdillāh Qahramāna lāyık çift daḡı bulundı diyüb Rāydan 125a.6.

billāh: luṭfı irişüb ölmüş iken yine dirildi Qahramān aydur billāh öldi aydur iy server bunun qışşası çokdur ammā muḥtaşarı 23a.9-10, billāh benüm ṭālī‘üm qanı ayıtdılar ol gölgeden qalkub güneşe 138a.9.

ḡayf: ḡayf anuñ gibi nāzenīn Behrām gibi amān bilmez elinden helāk 96b.8, ḡayf Serv-i Hırāmānuñ nāzenīnligine kim bunun gibi divün 98b.4, ḡayf ol Qaḡtarān gibi servere diyüb irince evvel Qaḡtarān 101a.10, didiler kim uş Qahramānuñ ḡancerin bulduḡ ḡayf eger ol server 178a.10, divler aydur ḡayf Sürḡāb bunı şimdi helāk ider bizler bunı 204b.3.

⁶² Ergin, **age.**, s.349.

hāy: üzerine döküldi hāy ne hāl diyince gördi kim kırk 10b.9, Huşenk işidüb aydur hāy ne sözdür ve nice yalunuz 12a.4, ‘ Attar beni görüb bilüb aydur hāy miskin yine neye geldün 35b.9, Huşenk bu mıdur ayıtdılar hāy kanı Huşenk dağı bu gelen 54b.10, yerine gelmiş hāy sācı bıçık neylersin diyü kalkān virince 101b.3 hemān na‘ra tekrār idüb cenge yürüdi hāy kıoman diyince 185a.10, hāy bu nedür bunu kim itdi ayıtdılar hāl şöyle diyüb 198a.11.

dirīgā: ayağına beşzer bu nedür diyince perriler āh idüb iy dirīgā kim cihān yine harāba vardı bu ne ‘acebdür kim halāş eyledi eger 179a.8-9.

meded: āfetün arasından halāş ola didi şah aydur meded Qahramān 89a.11, feryād idüb revān pehlevānuñ üstine kaçub aydur meded pehlevān 166b.2.

vāh: āh bunun elinden imdi girü bu geldi vāh bizüm hālümüze 57b.7, sözi işidüb ‘aqlı gitdi aydur vāh ol degül bu kim seni yumruğıla 94b.10, kim çeküb iki yırtam diyüb yumruk döğüb vāh qarındaş 106b.4, iy selītā di niçün böyle idersin vāh Qahramān diyü 166a.10 ötdi aydur iy vāh ‘acebdür gelen eger Qahramān degülse ayıtdılar 203a.3.

vallahi: Gerdan Keşān turub deşerdi aydur vallahi elinden gelür buyurdı 92a.4.

vāy: İsfendiyār kaçıyub vāy dağı sağ mısın diyüb yine hışmîle 116a.5, aydur vāy ne hoş rāst geldün diyüb şād oldı 122b.1, qarşuda bir nesne oda yanar tutışub aydur iy vāy yine āteşe düşdüm diyüb dağı yakın gelüb gördi deryāy 202a.10-11, atam öldürdi cāzu şād olub aydur vāy ki eyü olmuş ben 212b.7.

zihī: gülüb aydur zehi eceli gelmiş Huşenk kim bu kadarca 7b.10, gitdi didi ol sözi işidüb didiler kim zihī serbāzlık kim Huşenk gibi şahuñ bu kadar üstine gire Gerdan Keşān gibi 89a.8-9.

25.6.Çağırma ve Hitap Edatları

Bunlar isimlerden veya unvanlardan önce gelerek hitap hareketini bilhassa belirtmekten başka hiçbir manaları olmayan sözlerdir. Bir kısmı taklidi kelimelerdir, bir kısmı taklidi kelimelerdir, bir kısmı ise kalıplaşmış diğer gramer unsurlarıdır. Bu sebeble menşelerini tespit etmek güçtür.⁶³

ey: bir ulusu ilerü varub süñü tayanub aydur ey bī-gāne kimsin kim bu yol üzere bunun gibi ‘azametlü leşkere 9b.1-2, irdi kim ey şah ilerü derbend ağzında bir

⁶³ Hacıeminoğlu, **age.**, s.284.

gergedan suvār 11b.11, tūrur aydur ey pehlevān gelen leşkerson işidüb anları deger kim 230a.2, aydur ey qarındaşum Behrām benüm etdigüm saña yā ğayrıya minnet içün 236a.9, gözlerünün yāşı revān olub aydur ey bahtum çerāğı 236b.7.

yā: yā ilāhi lūtfun eyle rehnümā 2a.3, şöyle müsteva birbirine qarşı kaldılar yā server uş bu serverün 31a.7, yā nūr-ı cihān nite oldı bu vaqt gelmeden murāduñ nedür didi 122b.3, yā Allah diyüb kemend ucın küşād idüb şalı virdi Allahu Ekber 164a.5, hāli div perri ‘acebleşüb yā rabb bunlar kimler ola dirken ol 186a.3.

25.7. Gösterme Edatları

Gösterme edatları sıfat ve zamirlerden farklı olarak, isimleri, şahısları veya eşyayı değil, hareketleri işaret suretiyle gösteren sözlerdir. Bunlar umumiyetle, gösterme vazifesinin yanında kuvvetlendirme vazifesi de görürler.⁶⁴ Ayrıca Muharrem Ergine göre ise “Bugün başlıca gösterme edatı işte’dir. İşte eski gösterme edatı olan uş’dan gelir. Eski Anadolu Türkçesinde gösterme edatı ve onun lokatif şeklinin klişeleşmesi ile ortaya çıkan uşda sonradan bugünkü uşda şekline geçmiştir.”⁶⁵ demektedir. Ancak bizim metnimiz Eski Anadolu Türkçesi özellikleri gösterdiği için uş ve şeklinin kullanıldığı görülmektedir. Uş şeklinin dışında kullanılan gösterme edatı olarak tā kullanılmıştır. Metnimizde görülen uş, uşbu, işbu, uşda, uşta, tā gösterme edatlarının kullanıldığı görülmektedir.

uş: ya‘ ni mel‘ ünı görmedüm uş haber bilmek içün bunları getürdüm 209b.7.

uşbu: uşbu fıkır ile geldüm kim bāki ‘ömri senün ğizmetünde sürem 36a.2.

işbu: işbu resme kimseydi Qahramān 6b.3, div eliyle işbu şerḡ-i pūr sitem 169a.5.

uşta: bizüm şāha lāyık nesnemüz yok uşta varumuz cümle nazaruñda 142a.4.

uşda: tamarları deprendi cānu gönülden āferin idüb aydur hāy uşda bu uyanmağa yarar diyüb terāzusından ol kadar indi ki 15b.10-11.

tā: iki kolında Qahramān öñince yürüdiler tā kim ol ulu bārgāhuñ öñine iricek vaqıtde ol bārgāhdan ol kadar ekābir 24a.10-11.

⁶⁴ Hacıeminoğlu, **age.**, s.306.

⁶⁵ Ergin, **age.**, s.351.

25.8. Karşılaştırma Edatları

Bunlar karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru, dil birliğini birbirine bağlayan edatlardır. Bu edatların fonksiyonları üç çeşittir. Karşılaştırılan unsurlardan biri, hepsi veya hiçbiri ifadesini taşımak.⁶⁶

ne...ne: nām u nişānı yoğıdı yā Allah küstaḥlık olmasun kimsin ne şādef dürrisin ve ne diyār gevherisin didi Ẹahramān aydur iy pehlevān 20b.6-7, almışsın mezīd olsun bu zamāna gelince cihāna mişlinūn ne geldi ne gelür iy şāḥib kırān bizüm senūnle cengimüz bu gün yārın 104a.7-8, geçüb ğayret beni aldı ne öldürī bilürem ne ḥod yanına vara bilürem bu ḥālile marīz oldum meger bir kıızı varıdı benüm ḥaşa 171a.9-10, tamām itmiş ne Şehyāl kaldı ne daḥıları diyince Behrāmūn gözlerinden 183a.9.

eger...eger: urub eyle ḥaykırdı kim işidenler cümle ucnub eger Rāy eger İsfendiyār ‘akılları cümlesinūn zāil oldı baḫub 109a.9-10, eger böyle yüce gitmeyem rāst tağ içine uğraruz eger biḡ cānumuz daḫı varısa biri ḫalmaz vaḫti beşinci gün diyicek 200b.7-8.

gāh...gāh: gāh şeytān ve gāh ‘Attar ḥalāş itmişdür ol sebebeden 42b.10, oturub dāye ve nigārīn ve Gerdān Keşān gāh Huşenk şāḥ saltanatıyla gāh Gerdān Keşān sergüzeştiyle kelimāt 129b.2-3, gāh ḥayvān olmışam gāhi ğurāb 130a.4, görüb gāḥ ağlamak gāḥ gülmek eylediler bu yaḡa pehlevān 240b.3, gāḥ buradan fevt olur gāhi yazar 259a.3.

yā...yāḥud: yoluna cān u bāşdan geçüb yine varayım yā budur ki Allah rāst getirüb cümle intikāmı cāzūdan alam yāḥud bu yolda ḫurbān olub nesīm olam diyüb du‘ā idüb şāḥ daḫı ben bendeden 34b.9-10-11, kemerin belümüze şalalum yā budur kim tağı aşuravüz yāḥud pehlevān yolında ḫurbān olavüz didi daḫı yedi günlük 199b.8-9, dirlik yegdür yā leşker cem‘ idüb ḫarşu varub ğayretile ceng idelüm yāḥud sen daḫı bākiler gibi muṭi‘ ol yā ne ve hem gerek 221b.3-4.

kimi...kimi: server daḫı kimi öñince ve kimi ardınca yürüyüb giderken 23a.1, var nihāyetin Allah bile kimi oturub kimi yürür kimi yatur uyur kimi uyımaz kiminūn bir gözi uyur biri açuḫ kimi bositān düzer kimi ḫuyudan şu çeker kimi gölgede kimi güneşde 137b.6-7-8, dükkānuḡ şāḥibi dükkānın bekleyüb oturur kimi altūndan kimi

⁶⁶ Ergin, *age.*, s.353.

gümişden kimi bakırdan düzülmüş şöyle müsavvi kalıblar 158b.2-3, cem^ç olub kimi taht kimi kiler kimi maḥbaḥ götürüb gitmek 235a.1.

hem...hem: kürsisine otursun zira kim hem pehlevān ve hem nasıl sultāndur didi cümle didiler kim şāhuḡ fikri şevābına 25b.1-2.

25.9. Cevap Edatları

Bunlar cümle içinde başka kelimelere bağılı olmadan, tek başlarına bir mefhum ifade edebilen sözlerdir. Bazan bir cevap edatı bir cümle yerine geçer.⁶⁷ Bu durumda karşılıklı konuşma içeren metinlerde her edat bir cümleinin yerini tutmaktadır.

beli: siḥriyle taş olan bu mıdur aydur belī diyüb geçen ḥālī 53b.10, aydur belī öñince yürüyüb kelimāt iden ^ç ayyāre Gerdān Keşān 57b.5, taş olan sen misin aydur belī aydur yā sonra nice ḥalāş 93b.11, belī senüḡ ḫatuḡda bizüm daḡı bir murādumuz vardır ümıddür ki diriḡ 198b.10.

25.10. Tekerrür Edatları

Bunlar umumiyetle fiilerden önce gelerek hareketin miktar ve tekerrür sayısını tayin eden edatlardır. Gramerler bunları mikdar veya tarz zarfı olarak kabul ederler. Bizce edat sayılmaları uygundur. Çünkü tek başlarına oldukları zaman hiçbir manaları yoktur.⁶⁸

def^ç a: iy şāh bu def^ç a daḡı senüḡ himmetüḡle bu iki ^ç āşıkı ve ma^ç şukı 34b.8, ḳomayam diyüb üç def^ç a na^ç ra eyleyüb kendüyi ol leşkere urub 188b.7.

kerre: urdı Ḳahramān evvel gāfil idi bu kerre ter ḥalāş itdi 16a.2, bilür kim ol niçe kerre siḥriyle şikār itdüḡi ḥerıfdür ki 42b.9, dīvānı durub on yedi kerre yüz biḡ er gelüb cem^ç olub 47b.8, Ḳahramān ol keremiyyetile bir kerre na^ç ra-yı cihān aşub çeküb eyle 66b.9, bu dem kırk biş kerre yüz biḡ düşman leşkari ḫuşuşā İsfendiyār 105b.2, bir daḡı atdı od eyle oldı kim dimek olmaz bu kerre daḡı şāḡ 197a.7, biḡ kerre şaf çeküb ulu ceng itmişdi ol ḥālile gelüb 257a.7.

kez: kırk kez yüz biḡ er otuz biḡ nerre fil cem^ç itdi kim 7a.7, üzerine düşmanuḡ hücumın göricek bir kez eyle na^ç ra 10a.4, gibi yerinden ḳapub ḳolına aldı bir kez meydānı cevelān 13b.10, ejder suvār ol on iki ayaklu canavarı bir kez ḫayḳırub 14a.1,

⁶⁷ Hacıeminoḡlu, **age.**, s.290.

⁶⁸ Hacıeminoḡlu, **age.**, s.309.

tā kim güneş ıoğub gölge düşdi kırk kez kim kúbbe döndi 218a.5, boyun uzadub göğs kabardub bir kez silkinüb 254b.4.

yine: urdı yine redd eyledi tā kim bir nevbet yine ahtarāna gelüb 17a.1, taşsın idüb Gerdān Keřānı yine merhabālayub hikāyetün 23b.6, canavar dağı direşüb yine ařd itdi kim yūriye ahramān 51a.1, secde eylediler bārī ol gice geçüb yine řabāh irdi 69b.4, tılsımını bulub açdı yine nerdübān yerine gelüb ahramān 161b.3.

girü: āh bunun elinden imdi girü bu geldi vāh bizüm hālümüze 57b.7

SONUÇ

Kahramān-nāme Kahramān ya da Kahramān-ı Katil adıyla bilinen Kahramān'ın olağanüstü durum ve kahramanlıklarının anlatıldığı bir eserdir. Eser iç içe geçmiş olaylar silsilesini barındırır. Eser çok hacimli olup toplam 261 varaktan oluşmaktadır. El yazması olan eser tamamiyle harekeli olarak yazılmıştır. Bu durum da metni okumamızı kolaylaştırmıştır.

Elde ettiğimiz bilgiler ve temmet kaydından hareketle eseri yazan kişinin adı Ali bin Abdullah olarak geçmektedir. Eserin yazarı olan Ali bin Abdullah'ın hayatı, eserleri, nereli olduğu vs. bilgilere araştırmamız sonucunda hiçbir bilgi elde edilememiştir. Bu yüzden araştırmamızda Ali bin Abdullah hakkında bilgi veremedik. Bu araştırmamızı kısıtlayan bir durum olarak görülmektedir. Ancak metnin yazım tarihinden de hareketle Eski Anadolu Türkçesi unsurları barındırdığını tespit ettik.

Metnimizin Transkripsiyonlu çevirisini yaparak metni giriş, inceleme, sözlük, özel adlar dizini olmak üzere beş ayrı bölümde inceledik. Birinci bölümde Eser hakkında genel bilgiler imlâ özellikleri ve arkaik kelimeler, ikinci bölümde fonetik olaylar, üçüncü bölümde morfolojik olaylar (isim çekim ekleri), dördüncü bölümde fiil çekimi, beşinci bölümde ise sıfat, zamir, zarf, edat unsurları Türk Dili ve Eski Anadolu Türkçesi unsurları açısından inceledik. Metnimizi öncelikle imlâ yönüyle inceleyip ünlü ve ünsüz harflerin yazımı hakkında metinden örnekler verdik. Metnimizde ünlü ve ünsüzlere bağlı olarak meydana gelen fonetik hadiseler hakkında bilgi ve örnekler verdik. Metnimizde kalınlık-incelik uyumu bakımından bazı istisnalar dışında uyum sağlandığı görülmektedir. Ancak düzlük-yuvarlaklık uyumu açısından düz ünlülerden sonra yuvarlak ünlü gelmesi ya da yuvarlak ünlüden sonra düz ünlü gelmesi sonucunda uyumun bozulduğu görülmüştür. Düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan ekler görülmüştür. Bu ekler şu şekildedir:

1. Yuvarlak ünlü taşıyan ekler
2. Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlaklaşan ekler
3. Düz ünlülü olarak kullanılan ekler örnekler için bkz. ünlü uyumu.

Düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan unsurlar olarak görülmüştür. Daha sonra metnin isim çekimi ve fiil çekimi konuları açısından ele alarak Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki durumları ortaya konmuştur. İsim çekim ekleri açısından

metnimizde iyelik ekinin kullanımında 1. ve 2. teklik ve çokluk şahısların ünlüsü dar yuvarlak ünlü iken 3. şahıs iyeliğinin ünlüsünün düz-dar ünlü olarak kullanıldığı görülmektedir. Fiil çekiminde kullanılan şahıs eklerinden zamir kökenli şahıs eklerinde 1.çokluk şahısta -uz, -üz ya da -vuz, -vüz şeklinde yuvarlak ünlülü şeklin kullanılması. Emir kipi şahıs eklerinde 3. teklik kişide -sun, -sün, 1. çokluk kişide -alum, -elüm, 2. çokluk kişide -ğuz, -ğüz, 3. çokluk kişide -sunlar, -sünler şeklinde yuvarlak ünlülü kullanıldığı görülmektedir. Fiil çekiminde görülen geçmiş zaman ekinin 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak ünlülü kullanılırken 3. şahıslarda düz dar ünlülü olarak kullanılmıştır. Anlatılan geçmiş zaman ekinin yuvarlak ünlülü kullanılmadığı görülmektedir. Geniş zaman ekinin -r, -ar, er şekli kullanılmakla birlikte -ur, -ür yuvarlak ünlülü şeklininde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca metinde az sayıda örneği bulunsa da birleşik çekim (hikaye,rivayet, şart) kullnımı da görülmektedir.

Metnimizde tespit ettiğimiz sıfat, zamir, zarf ve edat unsurları da metinden örneklerle açıklanmıştır. Metnimizde yer alan arkaik yani eskiden kullanılan ancak günümüzde kullanımdan düşmüş olan sözcüklerde bulunmaktadır ve bu sözcüklerin kullanımına dair metinden örnekler verilmiştir. Metinde geçen sözcüklerden anlamları bilinmeyen sözcükleri tespit ederek sözcüklerin etimolojilerini de vererek bir sözlük çalışması yaptık. Özel adlar diziniyle metinde geçen mekan ve kişi adlarının hangi varaklarda yer aldığını gösterdik. Metinde geçen mekan adları olayın geçtiği coğrafya hakkında bilgiler içermesi bakımından önemlidir. İran ve Hint coğrafyası yanısıra hayali mekan adlarının da kullanıldığı görülmektedir. Metinde geçen kahraman adları dizini olay örgüsüne kimlerin dahil olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Üslup olarak yazarın akıcı bir üslubu vardır. Art arda olay silsilesi olduğu için bu silsileler arası geçiş manzum metinlerle sağlanmıştır. Abartı ve olağanüstülükler sıfatlar kullanılarak anlatılmıştır. Sıfat kullanımı metinde bir hayli fazladır. Metinde yer yer Arapça ve Farsça sözcüklerin kullanıldığını görülse de Türk dili ve söz varlığı açısından yapıların ağırlıklı olarak bulunduğu görülmüştür. Bu da eserin yazıldığı dönemle ilgili Türk dilinin ve Türkçemizin dil ve söz varlığını ortaya koyması açısından ve yine bu dönemde Türkçe'nin gelişmiş bir yazı dili ve edebiyat dili olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Halk Edebiyatı, Eski Türk Edebiyatı ve Türk Dili açısından birçok unsuru barındırması açısından da ayrıca önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- ADIVAR, Adnan, **Osmanlı Türklerinde İlim**, 4.Baskı, İstanbul, 1982.
- AKAR, Ali, **Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları-I**, Muğla, 2014.
- AKALIN, Mehmet, **Tarihi Türk Şiveleri**, TKAE, Ankara, 1988.
- ALKAYIŞ, Fatih, Muhammet, **Hāverān-nāme**, Kesit yayınları, İstanbul, 2013.
- BANGUOĞLU, Tahsin, **Türkçenin Grameri**, İstanbul, 1974.
- BURAN, Ahmet, OĞRAŞ, Şerife, **Elazığ İli Ağızları**, Elazığ, 2003.
- DEVELİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara, 1970.
- DİLÇİN, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
- ERCİLASUN, Bican Ahmet, “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”, **Türk Dili** S.85, Eylül, 2000.
- ERGİN, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2009.
- GÜLENSOY, Tuncer, **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.
- GÜLSEVİN, Gürer, BOZ, Erdoğan, **Eski Anadolu Türkçesi**, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara, 2013.
- GÜLSEVİN, Gürer, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara 1997.
- GÜNBATTI, Hikmet, **Kahraman name (metin-inceleme)**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1998.
- HACİEMİNOĞLU, Necmettin, **Türk Dilinde Edatlar**, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2015.
- İLHAN, Nadir, **Garipnâme’de Kullanılıp Günümüz Türkçesine Ulaşmayan Eski (Arkaik) Kelimelere Dair**, Âşık Paşa ve Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Oluşumu Sempozyumu, Kırşehir, 2013.
- İLHAN, Nadir, **Hazā’inu’s-Sa’ādāt (İnceleme-Metin-DizinSözlük)**, Öz Serhat Yayıncılık, Malatya, 2009.
- İLHAN, Nadir, KABADAYI, Ceren, **Türk Dilinde Olumsuzluk**, Kesit yayınları, İstanbul, 2017.

- İLHAN, Nadir, **Türk Dilinde Çokluk**, Manas yayıncılık, Elazığ, 2009.
- KANAR, Mehmet, **Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü**, Say Yayınları, İstanbul, 2011.
- KARAHAN, Leyla, **Kıssa-i Yūsuf Yūsuf u Züleyhā**, TDK, Ankara, 1994.
- KARAMANLIOĞLU, Ali, Fehmi, **Türk Dili**, 2.baskı, İstanbul, 1978.
- KORKMAZ, Zeynep, “**Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler**”, Bilimsel Bildiriler 1972, TDK, Ankara, 1975.
- MANSUROĞLU, Mecdut, “Eski Osmanlıca” (çev.Mehmet Akalın) **Tarihi Türk Şiveleri**, Ankara, 1988.
- ÖZKAN, Mustafa, **Gülistan Tercümesi**, TDK., Ankara, 1989.
- ÖZKAN, Mustafa, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.
- ÖZMEN, Mehmet, **Ahmed-i Dā’î Divanı**, TDK, Ankara, 2001.
- ÖZÖN, Nihad Mustafa, **Küçük Osmanlıca- Türkçe Sözlük**, İnkılap yayınevi, İstanbul, 1988.
- ÖZTÜRK, Erol, **Eski Anadolu Türkçesi El Kitabı**, Akçağ yayınları, Ankara, 2017.
- PAÇACIOĞLU, Burhan, **Orta Türkçe**, Sivas, 1995.
- REDHOUSE, Sir James W., **Turkish and English Lexicon**, Çağrı yayınları, İstanbul, 1992.
- SAMİ, Şemseddin, **Kamus-ı Türkî**, Çağrı yayınları, İstanbul, 1992.
- ŞAHİN, Hatice, **Eski Anadolu Türkçesi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2009.
- TAHİR, Bursalı Mehmet, **Osmanlı Müellifleri ve Ahmet Remzi Akyürek Miftahu’l-Kutub ve Esami-i Müellifin Fihristi**, (Haz. Mustafa Tatcı, Cemal Kurnaz), Bizim Büro yayınları, Ankara, 2009.
- TİETZE, Andreas, **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı**, Simurg kitap yayıncılık, İstanbul, 2002.
- TUNA, Nedim, Osman, **Türk Dilbilgisi, (Fonetik ve Morfoloji)**, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3. Malatya, 1986.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, Dergah yayınları, İstanbul, 1981.

Türk Dil Kurumu, **Derleme Sözlüğü C.I-XII**, Ankara, 1964-1982.

Türk Dil Kurumu, **Tarama Sözlüğü C.I-VIII**, Ankara, 1964-1977.

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük 2 C.**, Ankara, 1988.

TÜRK, Vahit, DOĞAN, Şaban, ŞERİFOĞLU, Yasin, **Eski Anadolu Türkçesi Dersleri**, Kesit yayınları, İstanbul, 2015.

YILDIZ, Osman, **Yūsuf u Zelihā**, Akçağ yayınları, Ankara, 2008.

YÜCE, Nuri, **Mukaddimetü'l-Edeb**, TDK., Ankara, 1988.

WEB KAYNAKLARI

Kahramanname, Gallica Bibliotheque Naitonal Fransa, <http://gallica.bnf.fr/>, (ET:11.01.2019)

Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (ET:11.01.2019)

Güncel Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (ET:11.01.2019)

Büyük Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (ET:11.01.2019)

TDV İslam Ansiklopedisi, <http://islamansiklopedisi.org.tr/> (ET:25.03.2019)

Türk Tarih Kurumu tarih çevirme programı www.ttk.gov.tr (ET 18.03.2019)

Osmanlıca Sözlük <https://osmanlica.ihya.org/> (ET 17.03.2019)

Osmanlıca Sözlük <http://www.osmanlicaturkce.com/> (ET 20.04.2019)

Osmanlıca Sözlük <https://www.luggat.com/> (ET 20.01.2019)

Osmanlıca Sözlük <http://www.kamusiturki.com/> (ET 12.04.2019)

Osmanlıca Sözlük <https://www.osmanlicasozlukler.com/> (ET 10.05.2019)

Etimolojik Sözlük <https://www.nisanyansozluk.com/> (ET 02.03.2019)

KAHRAMĀN- NĀME METİN

(1b-261)

Şāhibihu ve Malikihu Dekāmbıray

344

HAZÂ KİTÂBİ KİŞŞÂ-Yİ QAHRAMÂN-I QÂTİL

1b

Qavl-i evvel-i zıkr-i hâlık-ı vecûd	Pâdişâh-ı bî-bedel hayy-ı vedûd (1)
Zât-ı pâki hâliki cin ü ânâs	Bî-niyâz u lâyıķ u şükr ü sipâs (2)
Vaşf-ı pâki şibih ü rü'yetden berî	Luţfına şâhân-ı � âlem müşterî (3)
Zerreden � âlem hüveydâ eyleyen	Emr-i künden kevn-i peydâ eyleyen (4)
Var iden yokdan bu milk-i milleti	Arâde insâna viren devleti (5)
İtmege bu cümle-yi mevcûd u rabb	Muştafâdurur hemân belki sebeb (6)
Qıldı hâlk içre anı şâh-ı güzîn	Kim ola gencine-yi sırra emîn (7)
Şâh-ı meşhûrı anuñ eflâkdur	Zîr-i pâyi kulle eflâkdur (8)
Oldı anuñ � izzeti kadrile var	Ol kişiler kim dinildi çâryâr (9)
Âline aşhâbına olsun yakîn	Raĥmetullahı � âleyhim ecm� aîn (10)

2a

Yevm-i maĥşerde olur olan kabûl	Tâbi� -i evlad-ı aşhab-ı resûl (1)
Ol kula eyler � inâyet pâdişâh	Muştafâ kavlıle varış ola râh (2)
Yâ ilâhi luţfuñ eyle rehnümâ	Kim kıla bize şefa� at Muştafa (3)
Yohsa cümle sūdumuz oldı ziyân	Vây eger iremezse lutfuñdan amân
(4)	
Baĥr-i lüţfuñ bî-nihâyetdür senüñ	Dâima işüñ � inâyetdür senüñ (5)
Umaruz maĥbûl edesin cânı sen	� Afv edesin cümle � işyânı sen (6)
Eyleme ümidümüz varın � adem	Muştafâ yüzi şuyuna kıl kerem (7)

Dibâce-yi Dasıtân-ı Qahramân-ı Qatil

İbtidâ-i söz ki Bismillah ola	Lâ-cerem virür şafâ cân-ı dile (8)
Ol sözün sözi ider câna eşer	Diñleyen alur naşibin mâĥazar (9)

Söz ki cāndan süzile gelür dile
(10)

Diñleyenler şevķile ma‘mūr ola

2b

Zira sözün aşı-ı şevķ olur ezel
Söz demekden şimdi budur murād
yād (2)

Ehl-i şevķe olımaı āhır bedel (1)

Tā kim olmaz Qahramāndan kışsa

Oldurur şāhib karanuñ evvelī

Her gelenler didiler aña belī (3)

Ādemī aşıında oldur ibtidā

Kim cihāngirlik aña virdi hūdā (4)

Bākiler anuñ yolın gözlediler

Qahramānuñ çığırını izlediler (5)

Her biri erlikden aldı hişşesin

Yiri gelse zıkr idevüz kışşasın (6)

Sam u Rüstem Zal u hem Efrāsiyāb

Andan oldılar kamu ehl-i nişāb (7)

Diñle imdi gel cihāngirden kelām

Vir şalavāt Muştafā ve’s-selām (8)

Kelām-ı Hikāyet-i Qahramān-ı Katil

Raviyān-ı tevārih-i ‘ālem ve nakılan-ı sergüzeşt-i benī Ādem (10)

Ahvāl-i çarh-ı gerdündan ve ef‘āl-i dünyā-yı dündan (11)

3a

ol vecihle nakl ve beyān olunur kim ol vaķt kim (1) keyfiyyet-i Ādem perde-i
‘ademde mestūridi iķtiżā-yı (2) irādetullah birle zuhura gelüb kerāmet tācın geyüb
(3) ictibā hıl‘atın egnine aldı ‘ālem-i esmāya ‘ālim oldı (4) ol devleti buldı kim
melāike taħaşşūr eyledi ol devetile (5) nesl-i insān üreyüb cedd-i erkān zāhir olub
(6) teklifāt-ı emr ü nehy memūr ta‘yin olundu riyyāset (7) ü siyyāset bildi hüküm ve
hükümet soruldu Ādem-i nebī ‘aleyhisselām evvel kendü zamānında oğlu Keyümerşe
erkān-ı hükmdı (8) salţanat gösterüb Şit peygamberi hālife naşb (9) idüb Qābil
kavmine gāzāya gönderdi ol hālile ‘ādet (10)

3b

olub Keyümerşden sonra oğlu Tahmüreş pādīşāh (1) oldı ol hālile söz çokdur
tārihte bārī tufān-ı (2) Nuħdan sonra nesl-i Keyümerş bin Ādemden yine bir pādīşāh

(3) oldu adına ʤahmüreş-i div-bend dirlerdi ʤahmurād daḫı (4) dirler ʤahmurāduḡ zamānında divler şeyṭān-ı racīm iḡvasıyla (5) ādeme çok ziyān eylediler ol ḫālī ʤahmurād bilüb zamānında (6) Burd bin Mihlāl ḫalife idi ʤahmurād şāḫ Burd bin Mihlāle (7) gelüb divlerüḡ fesādiḡ anlatdı Burd ḫalife daḫı (8) İdris peygāmbere ‘aleyhisselām ‘ilminden ‘ilm-i taşḫir öğrenmişti (9) ol ‘ilmi ḫalife ʤahmurād şāḫa daḫı öğredüb ol sebeble (10) divlere çok elem yetiştürdiler meger ol zamān divleri (11)

4a

şeyṭānuḡ yanına cem‘ olub ādemden şikāyet eylediler (1) şeyṭān āḫ idüb aydur ey nesl-i nur-ı nār benim bilürsüz kim (2) ol ādem öcinden başuma ne belā gelmiştir ādemile siz şimden (3) girü āşikāre ceng idüb ḫayr edemezsiniz geregi oldur ki (4) işi nihāni işleyesiz didi ayıtdılar nice idelüm iblis aydur (5) şimdi sizün düşmānuḡuz ʤahmurāddur siz ḫod yöresine eremezsiniz (6) zira kim tā‘ate ve ‘ibādeti meşḡuldür dāim yanından melek (7) eksük olmaz ammā eger ʤahmurāduḡ üzerine olursanız (8) bāşed ki bir ḫayr idesiz zira kim ol pādīşāḫdur dāim (9) ‘ıyşa ve nūşa ḫükmi ḫükümete meşḡuldür didi ol (10) sözile melā‘in işidüb dāim ʤahmurāduḡ fırsatıḡ (11)

4b

gözedürler kim bir vecihle zarar idüb intikām alalar (1) **ehl-i tāriḫ kavlince** meger ol zamān ʤahmurāduḡ (2) bir oḡlı varıdı üç yāşında idi ʤahramān dirlerdi (3) ḫüsnile güneşe germ olurdı cünbüşinden eşer-i cihāngirlik (4) zāḫir idi meger ʤahmurāduḡ yine bir ḫarındaşı varıdı (5) adına Kurşāsb dirlerdi ol daḫı ol ḫadar şāḫib (6) şecā‘at idiki cengile ejderhāları ve evrenleri zebün (7) idüb yanınca yiderdi Kurşāsbuḡ bir oḡlı daḫı varıdı (8) adına ʤahṭarān dirlerdi ol zamān ol daḫı yedi yāşında (9) idi iki ḫarındaş oḡlı dāim bir yirde olurdı meger bir gün (10) divler fırsat bulub ol şehzādelere bağçede oynarken (11)

5a

irüb ʤahmurāduḡ oḡlı ki ʤahramāndur ḫapdılar ammā ʤahṭarān (1) büyük olmaḡın el vermedi ol ḫaber ʤahmurāda irişi (2) oḡlınuḡ ol ḫāline ḡāyet melül olub ne ḫadar kim isteyüb (3) cehd eyledi eline girmeyüb ol ḫarāretle ʤahmurāda daḫı (4) ecel irüb öldi yerine ḫarındaşı Kurşāsb şāḫ oldu (5) **üstād kavlince** bu cānında

Ḳahramānı kim divler alub (6) gitdilerdi getürüb küh-ı kâfuñ eteginde heyhât şahrāsında (7) beslediler ol fikirle kim kendülerüñ idinüb anuñ eliyle (8) insāndan intikām alalar tā kim Ḳahramān on üç yıl divlerle (9) olub andan altı yāşına girüb bir heybetlü pehlevān oldı kim (10) qorhısından kimesne yüzine baqamazdı tevārihde şöyle (11)

5b

beyān olunur kim Ḳahramān eyle pehlevān oldı kim atası (1) Ṭahmurādı ‘ammusı Kurşāsıbı unuttırdı cengine ve dārbına (2) leşker ve pehlevān döymezdi qal‘alar qapuların çeküb yirinden (3) atardı eyle hun-rīz olmışdı kim cihān pehlevānları (4) Ḳahramān geldi diyicek qan qāşanurlardı hergiz kendüye (5) kimseyi yoldaş idinmezdi helāk iderdi üç yüz yıl (6) tenhā ‘ālem-i geşt edüb elinden div ve perri amān bulmazdı (7) şöyle kim rub‘-ı meskūn içinde Ḳahramān elinden qan dökülmedük (8) biri qalmadı cihānda kimesne aqa ğarīm olmazdı gāh gāh (9) cūşa gelüb kendü kendüyle ceng iderdi biñ batman (10) demürden bir ‘amūd itdürüb yere berkidüb beş yüz batman (11)

6a

demürden bir pençe dağı itdürüb ol ‘amūda berkitmiş (1) idi gāh gāh kerimiyyetile qol şunub ol pençe (2) şāğına ve şolına burardı sonra kırk çift şu (3) şıgırı qoşarlardı ol pençe gücile yirine getürürdi (4) yine vaqt olurdu Ḳahramān kırk zencir taqub (5) buyururdu ol zencirlerüñ her birin bir pehlevān tutub (6) kuvvet idüb Ḳahramānı yerinden ıramazlardı **nażım** (7)

Eyle şāhib-i kuvvet idi Ḳahramān

Kim elinden ‘ācizidi ins ü cān (8)

Ḳahr idüben şalsa hışmile kemend

Mār ‘arşı kılırıldı kayd-ı bend (9)

Yir olurdu pāy-ı rahşinden ğubār

Gürzi kâfi kılırıldı tārūmār (10)

Zorına düyemezdi bāzu-yı felek

Zārıldı zirinde kāvile semek (11)

6b

Şālsa tigin bahri yaqarıdı şihāb
(1)

Cengine sımurğ gelemezdi nur-yāb

Yiryüzinde itse haşımıyla be-red

Na‘rasından ürkeridi gökde re‘d (2)

İşbu resme kimseydi Qahramān

İttifākı böyledir ehl-i beyān (3)

ehl-i kelām qavline bārī ol zamān kim Qahramānı divler (4) qapup on üç yıl kim beslediler ne qadar kim cedd ü cehd (5) eylediler kendülere uyduramadılar Qahramān dağı (6) gördi kim bu div qāvmi bir murdār qavm tāife dirlikleri (7) kendünün hilāfınca āhır öz hālinden suāl idüb (8) kendüsi kim olub bunda niçün geldügin bilüb (9) divlere hışm idüb kendüyi cebri ru‘b-ı meskūna iletdi (10) ammā Qahramān ru‘b-ı meskūna gelicek ‘ammusi dağı fevt (11)

7a

olub ol zamān deşt diyārından bir pādīshāh qoymış (1) idi adına Huşenk dirlerdi atasına Hilhelān dirlerdi (2) ammā Huşenk yedi iqlimi kılıcıyla tutub cümlesinün (3) şahları kaçub hinde gitmişdi varub Rāy-ı hindi (4) yanında hizmet eyleyüb dāim Huşenkden şikāyet idüb (5) diyārların alıvireydi dağı niçe yıl yarağ görüb (6) kırk kez yüz biñ er otuz biñ nerre fil cem‘ itdi kim (7) Huşenk üstine gide **ezin cānib** meger Huşenk (8) şah dağı işitdi kim düşmānları kaçub hind diyārına (9) varmışlar alub Rāy-ı hindüyı gelmek dilerlermiş (10) Huşenk aydur ben hōd ansuz dağı hindüstāna varub (11)

7b

anı dağı feth itmek murādum idi bu qanı kim bu kadar (1) bahāne oldı diyüb hemān on yedi kerre yüz biñ (2) er cem‘ idüb qaşd idüb hinde gitdi meger casuslar (3) varub Rāy-ı hinde Huşenk haberin getürdiler kim on (4) yedi kerre yüz biñ erile uş üstüne gelür irān (5) ve turān begleri kim Huşenk şahdan kaçub Rāy-ı hinde (6) gelmişlerdi ol haberden begāyet-i bī-huzūr olub hayran (7) kaldılar zira kim Huşenkden bir niçe kerre tabanca yemişlerdi (8) ammā Rāy ol haberi işidicek elin eline urub qahqahayıla (9) gülüb aydur zehi eceli gelmiş Huşenk kim bu qadarca (10) çeriyle benüm gibinün üzerine gelür diyü germ oldı **ezin cānib** (11)

8a

Huşenk şah dağı üç yıllık yarağ görüb tā kim ‘azm-i (1) hindüstān itdi meger yolu gelüb ol diyāra irdi kim (2) Qahramānı divler getürüb ol yirde qomışlardı ol (3) yire Qahramān tağları dirlerdi meger Qahramān dağı insān (4) görmemekle vahşi olub kendüsi ol tağlarda (5) gezüb şikār iderdi bir şabāh yerinden tırub giderken (6) binüb şikār qovarken gelüb bir tağ kullesine irdi (7) gördikim bir ‘acāyib leşker

müzeyyen tertib insân üzere (8) alay alay fevc fevc mevc urub göcüb gelür (9) alayda şāhāne sancaqlar süleymāni ‘alemler per açub pervāz (10) aydur ‘alemler dibinde pehlevānlar var kim qaddleri ‘alemlere berāber (11)

8b

olmış ol leşkerün şadāsı rüy-ı zemīne hirāsān (1) şalmış at fil gergedan āvāzı dünyāya tölmiş (2) **tarṭus ḥakīm qavline** Qahramān ol leşkerün ziynetine (3) taḥsin idüb bir zamān tırub temāšā eyledi tā kim (4) on yedi kerre yüz biṅ er daḥı yigirmi dört bölük olub (5) gelüb kūhistān derbendine girdi velī ol leşkerün (6) öñünce seksen biṅ gergedan suvārı muqaddem seksen (7) sancaq götürüb bir sultāni ‘alem çekmişler ‘alem dibinde (8) bir şahş bir şaru gergedana suvār olmuş altmış üç (9) eriş qaddile merdāne tāt libāslar geyüb öñünce yine (10) bir gergedan üzerine ol pehlevānuñ alāt-ı ḥarbin berkitmişler (11)

9a

ol ḥālile seksen biṅ gergedan suvāruñ öñüne düşüb (1) çeküb gelür Qahramān ol tertib göricek leşkeri (2) daḥı uḡāt temāšā idem diyüb taḡdan inüb (3) derbend aḡzına gelüb odun gibi sünüsün tayanub (4) tırdı gelen leşkere nazar eyledi gördi kim öñce gelen (5) leşkerün gönülleri raḥş raḥşān oynadub leşkerün (6) öñünce göḡsin gerüb gelür gördiler kim derbend (7) aḡzında bir ādem tırur kırk beş eriş qadd çekmiş bir taḡ (8) gibi gergedan binüb bir direk gibi sünü tayanub tırur (9) ol Qahramānı gözleriyle leşkere ḥaşmāne nazar ider (10) ol şüretile Qahramānı göricek birbirine baqub bir (11)

9b

bir ulusı ilerü varub sünü tayanub aydur ey bī-gāne (1) kimsin kim bu yol üzere bunun gibi ‘azametlü leşkere (2) yā bu kadar cihān dest serverlere qarşu tırub (3) böyle küstaḥāne ḥareket idersin qanı edebün yā ḥavfuñ (4) yok mı didi Qahramān ol ḥerīfuñ bu sözine eyle kaqıyub (5) ḥışma geldi kim ḥerīf ol ḥālını göricek Qahramānuñ (6) öñine tırmaḡa mecālī qalmayub döndi Qahramān bir kez (7) ḥayqırub aydur ey qaḥbe zen nireye gidersin kim yoldan (8) ādem ayırmaḡa geldün bir dem tıra ādem üzerine gelmek (9) nice olur saḡa göstereyim diyüb irince ḥerīfuñ iḥtiyārī (10) qalmayub dönince Qahramān gürleyü ardınca böyle irüb (11)

10a

ol kemerinden alub eyle çaldı kim hürd-ı hām oldı (1) ol hālî göricek leşker halkı birbirine toķınub tēz tēz (2) Qahramānuñ üzerine sürdiler Qahramān daķı kendünüñ (3) üzerine düşmanuñ hücumın göricek bir kez eyle na'ra (4) urdı kim āvāzından kūh-ı kūhistān yanķulanub (5) ol leşker biri birine toķundu leşkerüñ öñü ardına (6) başa derbende yıkıldı meger Qahramānuñ bu işin ķunki (7) gördiler ol leşkerde iş görmiş erenler göricek (8) biri ilerü gelüb aydur ey şāhib-i şecā'at bu kuvvet (9) şalābet ki sende vardur lāyıkımdur ki böyle şenā'at (10) idüb Huşenk gibi şāha bu ķadar cihāngirlerle böyle (11)

10b

idesin huşūşā ki uş şāhuñ ser-leşkeri Behrām (1) Cebeli gibi kimesne gelüb hāy özüñi bil vegerni (2) bildürürler didi Qahramān ol sözi işidüb aydur iy (3) bī-haber benüm cengüme ejderhālar gerek vegerni Behrām kim (4) olur yā Huşenk kim olur diyüb yine eyle ceng (5) eyledi kim ol seksen biñ gergedan suvārı Behrāmuñ üzerine (6) yıkdı meger daķı gelürken ğavġa işidüb ne hāl diyince (7) gördi kim leşker kavmi gürleyü ürküb gelüb kendünüñ (8) üzerine döküldi hāy ne hāl diyince gördi kim kırķ (9) beş eriş ķaddlü bir gergedan suvār anuñ gibi 'azīm leşkere (10) eyle kılınc urmış kim biri birin başub Behrām Qahramānı (11)

11a

göricek biraz tırub cengin temāşā eyledi şöyle kim (1) sürdigine irer irdüġine gürz urub zīr ü zeber (2) eyler kılınc urduġın rahşile dört pāre eyler pençesin (3) yaķasından tıutub bir yine daķı atub ikisin bile helāk (4) ider yanar od gibi girüb leşkeri eyle kırar kim (5) gören vehm ider Behrām Qahramānuñ cengin göricek kim (6) olduġın bilüb hemān buyurdı yedekden bir kūh-ı (7) elburz ve kūh-ı peyker gibi bir zīre gergedan çekdiler alāt-ı (8) harbe müstaġrak olub suvār oldı seyrine sünü (9) şāġda aldı gergedan sürdi Qahramān daķı ol kerimiyyetile (10) ceng iderken gördi kim ķarşudan bir altmış beş eriş (11)

11b

ķāmetlü merrih felek heybetlü bir pehlevān bulāddan (1) silāha ġarķ olub bir gürz-gerān bāşı üzerine (2) şalub gelür Qahramān ol hālile geldüġin göricek (3) begendi irüb Behrām daķı Qahramāna bir muķkem haşmāne (4) gürz urdı gerçi

Ḳahramān gürzin berāber virüb (5) redd eyledi velī bir ɗarb yidi kim daḡı kimesneden yimemişdi (6) Behrām geçince irüb Ḳahramān daḡı Behrāma bir ɗarb (7) urdı kim Behrām daḡı ne ḡāl ise redd eyledi ammā (8) ḡerīfūḡ kim olduḡın bildi ol iki ejderhā bu (9) cengi iderken **ezin cānib** ḡaber Huşenk şāha (10) irdi kim ey şāḡ ilerü derbend aḡzında bir gergedan suvār (11)

12a

tenhā seksen biḡ cebeli çerisin ṭayayub uş Behrām (1) Cebeli ile ceng ideyorur ammā eger kim şāhdan himmet (2) olmaya ne leşker döyer ve ne Behrām didiler ol sözi (3) Huşenk işidüb aydur hāy ne sözdür ve nice yaluḡuz (4) gergedan suvārdur kim bu ḡadar leşkerüḡ yā bunca cihān (5) dest serverlerüḡ öḡine gelüb benüm gibi ulu şāḡuḡ (6) ḡışmından ḡorḡmayub bu şecā‘ ati ide ve hem cebeli kebīr (7) leşkeri kim zamānı evvelden yedi iḡlīm leşkerine ḡılınc ura (8) gelmişdür ve daḡı anlaruḡ ḡılıncı üzere şulḡ olmamışdur (9) ḡuşūsā ki aralarında Behrām gibi server bile ola ḡırḡ (10) yıl bize ne işler itmişdür ḡal‘ a-yı cihān nümā üzerinde ne (11)

12b

serverlerimiz helāk eylemişdür ol zamān bu zamāndur ki (1) daḡı cengine kimse ṭāḡat geṭürmedi şimdi ne (2) rüsvāylıḡdur kim yaluḡuz bir kimesne anuḡla ceng idüb (3) leşkerin şına bunu ḡāfil anlamaḡ olmaz ḡörmek gerek (4) diyince bir bir server ve sergerdālaruḡ uluları ilerü (5) gelüb didiler ey şāḡ bir aşlı daḡı var ola vegerni (6) bir yaluḡuz kimesnenüḡ ne miḡdārı ola kim bunuḡ gibi leşkerüḡ (7) öḡine gele buyur destūruḡla varub ḡörelüm eger (8) ‘Anḡerüş div daḡı olursa ḡayd-ı bendile ḡizmetüḡe (9) geṭürelüm diyüb ḡüm ve ḡücüm ḡösterdiler meger Huşenk (10) pāy-ı taḡt-ı cihān pehlevānı ya‘ ni Ḳaraḡān ibni Ṭamḡāc kim (11)

13a

Kerşāsbdur ṭamḡāç dimek kurd dilince pādīşāḡ dimekdür (1) bārī Ḳaḡtarān söze gelüb aydur ey cihāḡir her ne (2) dirseḡiz elüḡizden gelür ḡadar siz itseḡüz olur (3) ammā biz daḡı cümlemüz şāḡile bir yirden varub şāḡ (4) naḡarıyla ol ḡişiyi ḡörelüm diyüb evvel Ḳaḡtarān raḡşāndan (5) alāt-ı ḡarbi ve esbābı ḡazır idüb dükeli serverler (6) şāḡ öḡinde cebe vü cevşen geyüb fil ve gergedanlara (7) pulād geyürdiler cümle şāḡ öḡinde yüz urub suvār (8) oldılar andan leşkeri yarub derbend aḡzına

geldiler (9) gördiler kim cebel kebîr leşkeri tayanmış orta yirde kırk (10) beş eriş
kaddlü merrih felek heybetlü bir kimesne tırub (11)

13b

Behrāmīle ceng ider velī şöyle heybeti var kim koğumasına (1) cigerler
döyemez ol şüretile irüb bir bir kim Qahramānı (2) gördiler görenler taḥsin eyledi
Qahramān daḥı Behrāmīle (3) ceng iderken gördi kim bir alay altūnlu cevheri (4)
cebelü bulād giyimli gergedan suvārlar gelüb derbend (5) içinden leşkeri iki yarub
gelüb alay ile tırub (6) kendüden yaḥa nazar idüb ol ḥālī Qahramān göricek (7)
ḡayretile bir kez şunub Behrāmūn kemerin tıutub kuvvet (8) idüb bir na‘ra eyle
urdıkim silkince Behrāmı taḡ pāresi (9) gibi yerinden kapub kolına aldı bir kez
meydānı cevalān (10) idüb yire şaldı ol ḥālī göricek Sührāb (11)

14a

ejder suvār ol on iki ayaklu canavarı bir kez ḡaykırub (1) Qahramānūn üzerine
sürdi irüb ‘azametile bir gürz (2) urdı Qahramān redd eyleyüb şavdı anuḡ daḥı
kemerin (3) alub kuvvet eyledi kolına aldı altından ol canavar (4) geḡüb ḡetdi anı
daḥı yire çaldı andan Behmen fil (5) suvār irüb fil üzerinden gürz urdı anı daḥı (6)
şavub yıkdı andan Seylan türkistān-ı nuḡar keşmiri (7) māḡaşalı yetmiş adı bellü
pehlevānı birer birer geleni yıkdı (8) Huşenk şāh ol ḥālī göricek ḡazaba gelüb kaşd
(9) itdi kim kendü vara velī Qaḡtarān kol şunub ‘anānın (10) tıutub aydur ey şāh-ı
cihān bu kişiden inen ḡāfil olmamaḡ (11)

14b

gerek bugün bu server bize meḡekk-i merdān oldı gör kim (1) kendülerin altūn
şananlar bugün bakır yerine tıurmadı ey şāh (2) evvel bu şaḡşı ben kuluḡ ḡoreyin
diyüb ol siyāh renk (3) tazıyı sürüb meydāne yürüdi Qahramāna berāber gelüb (4)
‘ādetince selām virdi ol daḥı ‘aleyk aldı Qaḡtarānı görüb (5) begendi nazar idüb
Qahramānūn şekil-i sīmāsında pehlevānlıḡdan (6) ve pādīşāhlıḡdan eşer gördi bildi
kim ḥālī kimesne degildür (7) Qahramān daḥı ol zamāna dek kimesneye meyl-i
naḡābe itmişdi (8) ammā Qaḡtarān ayıtdı iy server kimsin ve ol kadar niçün (9)
tecāvüz idersin kim şonra ḡacil olasın bunuḡ gibi leşkerden (10) yā Huşenk gibi
pādīşāhdan ne ḡayr ideyim dirsın bu leşkerde (11)

15a

şimdi kimseler vardur kim küh-ı kâf divlerin şikâr idersin (1) biz yalunuz neyleyem dirsın gel seni şāha iledeyim şuçuñ (2) bağışladam şāh qadr kıymet bilür pādişāhdur ve hem sen dağı (3) pādişāhlar divānın görgil bu serkeşlik idüb yürimekten (4) neyleyem dirsın didi **rāvi kavlince** aydur çünkü bu sözleri (5) Qahramān işidüb aydur iy server ben meydāna kimse söziyle (6) gelmedüm yine kimse söziyle gitmezem ve hem bu leşkerile ceng etdügümden (7) murād oldur kim bu şahrāları leşker qanıyla şuvaram ve bu tağların (8) canavarların ādem etiyle toyursam gerekdür getürsen dağı (9) neyle geldüñ görelüm didi Qahtārān gördi bir hūn rīzdür (10) kim qan dökmekten uşanmaz eger Huşenk leşkerinden (11)

15b

ğayrı leşker olsa elinden biri dağı şāğ ve selāmet (1) kırtulamazdı hemān Qahtārān aydur buña guşmāl gerekdür (2) kühı ancağ diyüb revān şunub bir pulād gürz küh-ı (3) peyker çeküb qolına aldı aydur ey bī-gāne hazır (4) bāş ol kim senüñ ‘aqluñ bāşuña getüreyim diyüb hışmile (5) irüb qazā-yı nāgehan gibi havale itdi Qahramān dağı (6) herifüñ gelişinden kim olduğın bilüb kendü ‘amūdın berāber (7) virdi irdi kim darb ‘amūda toqundi ‘amūduñ tırağı (8) tākā irdi veli Qahramān bir darb yidi kim vücūdınuñ olanca (9) tamarları deprendi cānu göñüldeñ āferīn idüb aydur hāy (10) uşda bu uyanmağa yarar diyüb terāzusından ol qadar indi ki (11)

16a

begendi ol idi kim bir dağı irüb Qahtārān ikinci darbı (1) urdı Qahramān evvel gāfīl idi bu kerre ter hālāş itdi (2) Qahtārān iki darbdā almaya döğindü incinüb hışma geldi (3) kaqıdı güyā kim yıldırımdur şāqıdı irüb öykeyile üzengi (4) üzerine gelüb qol şalub bir darb eyle urdı kim eger küh-ı (5) elburza toqunsa döymeyeydi veli Qahramān erlik laqabıyla (6) şavub bir kılına haṭā gelmedi Huşenk şāh ol reddi göricek (7) taḥsīn eyledi aydur iy serverler uş Qahtārān dağı kendü (8) gārīmin buldı diyince nevbet bu yaña Qahramāna degdi hemān (9) gürz-i küh-ı peyker çeküb bir eyle heybet gurus gösterdi kim (10) görenler vehm idüb Qahtārāndan ümidlerin kesdiler ol (11)

16b

cüş ve hürüşile kim Қаһтарānuñ üstine vardı Қаһтарān (1) dağı Allah tevekkül idüb Қаһramān gürzine kendü gürzin (2) berāber virdi Қаһramān idüb eyle darb urdı kim Қаһтарānuñ (3) güyā ki başına kıyāmet kopardı ammā ne hālise men‘ eyledi (4) ol iki pulād gürzlerüñ eyle ‘alevi oldı kim Қаһтарān (5) ve Қаһramān od içinde qaldılar Қаһramān darb urub heybetlü (6) geçüb gelüb şah alayınıñ öñine uğradı gögsi gürüldüsin (7) işidenüñ ‘aqlı gitdi görenler Қаһramāndan vehm-nāk oldılar (8) zira kim anuñ gibi ere dağı tuş gelmemişlerdi bārī Қаһтарān (9) dağı ol od içinde kim sağ ve selāmet çıkdı görenler (10) şükr eyledi Қаһramān gördi kim haşm kavī irüb bir darb dağı (11)

17a

urdı yine redd eyledi tā kim bir nevbet yine Қаһтарāna gelüb (1) ol gün ikisi aḥşām irince cān cengin itdiler ve qatı kim (2) aḥşām yakın oldı irüb Қаһramān kol şunub Қаһтарānuñ (3) kemerin tıtdı hemān Huşenk şah ol hālī göricek bir kez (4) haykırub el kılıc kabzasına urub raḥş şaldı ardınca (5) kırk biñ nām u dār pehlevān bile şalub yürüdi Қаһramān (6) dağı gelenleri göricek revān Қаһтарānı qolından koyub (7) gelenlere qarşu yürüdi evvel Ebu’l Qasıma gelüb tuş oldı (8) bir gürz urub ḥurd-ı hām eyledi andan Sehlevi ‘Anyeye irüb (9) helāk eyledi bārī nice nām u dār kimseler kim vardur her qanqısı (10) öñine gelürse helāk idüb ol bī-nihāye leşkerüñ (11)

17b

içine girüb yemīne ve yesāre öñin ardına şaldı ol (1) gice şabāḥ olinca meş‘aleler yaqub ceng idüb ele (2) getürmediler şabāḥdan ceng germ olub aḥşām olinca (3) ceng eyledi üzerinde cebe vü cevşen ādem qanıyla tıldı (4) biraz yuşudı kendünüñ niçe yirde zaḥmı dağı varıdı dağı (5) nev-reside genc idi bārī bir tarafa gelüb bir zamān süñü (6) tayanub kimüñ ne cānı var kim yöresine uğraya aḥşām (7) dağı yakın irmişdi Қаһramān gergedan sürüb tağ yolın (8) tutub gitdi vaqt dağı qarañu oldı nireye varduğın (9) kimse bilmeyüb bir bınar üzerine irüb gergedandan düşdi (10) ‘aqlı gidüb biraz yatdı ‘aqlı gelüb gördi kim üzerinde (11)

18a

cebe vü cevşen âdem xanıyla xurımış revân tırub şu (1) bulub hıncır yalmânından od alub ışığınun içine şu koyub (2) ılıtdı dağı olan zağmıları xanın yudu hışk bend idüb (3) yine yatub uyudu **ezin cānib** Huşenk şāh dağı (4) dönüb bārgāhına gelüb seririne geçüb divān tırdı (5) yimek gelüb yendi Huşenk bāş qaldurub aydur ey cihān (6) hālifesiñün serverleri bu hindüstān yolunda bizüm bāşumuza (7) ‘ aceb belā geldi kim bu yalınuz suvār gelüb on yedi kerre (8) yüz biñ erün yolın bağlayub bunca serverleri helāk (9) eyleyüb yine şāğ u selāmet çıkub hālāş ola gide bu hāli (10) ırāqdan yağından işiden cihān şāhları ne diye didi ol (11)

18b

sözile şāh eyle diyicek Qahtārān ibn Tamğāc ayıtdı (1) iy şāh-ı heft kişver bu senün yoluña gelen bir serverdür kim (2) eger senün leşkeründen ğayrı leşker olaydı biri dağı şāğ (3) qurtulmazdı hele bu qadar kim oldı bunı ğāfil görmek (4) olmaz ben kuluñ destūruñla bir kaç serverleriyle ol (5) dilāverün ardın süreyim eger hāqq rāst getürürse ele (6) getüreydüm ola şāh devletinde didi andan şāh emriyle (7) Qahtārān işāretiyle kırk server yirlerinden tırub yine (8) alāt-ı esbāb tazeleyüb birer dinc atlara binüb andan (9) ‘ ayyārlardan Gerdan Keşān ve Şir Pençe-yi ‘ Aşımı alub önlerine (10) şalub gitdi ol gitdüğü tağa ‘ azm itdiler tā kim gelüb (11)

19a

bir kulleye irüb qarar eylediler ‘ ayyār dağı dāireye tecessüse (1) gitdi ‘ ayyārlar dağı seyr ide ol yire irdiler ki Qahramān (2) çeşmenün üzerinde yatmışdı meger Qahramān yaturken üzerine (3) bir tağ canavarı uğramışdı anı şikār idüb qarnı acıdı (4) kebāb iderdi Gerdan Keşān Qahramānı göricek Şir Pençeyi (5) erenlere gönderüb kendüler gözleyüb tırdılar tā kim (6) Şir Pençe gelüb erenlere buluşub haber virdi erenler (7) birbirine baqub ayıtdılar bu herifün üzerine nice varalum (8) her biri bir söz didi Qahtārān aydur iy dilāverler buña (9) cengile çāre yokdur gelün buña dostāne varalum (10) ola kim bizüm idebilevüz diyüb ol ittifākı qabul eylediler (11)

19b

cümlesi atların sürüb gitdiler tā kim yağın iricek kırk (1) dağı atlarından inüb yayan olub Qahramāna qarşu yürüdiler (2) Qahramān dağı gelenleri göricek eyü naqar idüb tamām aqladı kim (3) kırk kimesne yayan olub etek miyānlarından alub

edeb (4) birle kendüden yaña gelürler bildi kim öñlerince gelen server (5) kendü ile derbend ağzında söyleşüb ceng iden herîfdür (6) Qahramân kim evvelden dağı Qahtarâna muhabbet idüb nazârında (7) naqşı qalmışdı hemân görince bî-ihtiyar şahin gibi yerinden (8) şıçrayub qarşu vardı irüb birbirine ‘ izzet idüb (9) kol şunub görüşdiler andan bâkilerle dağı merhabâlaşub (10) ol sevinmekile Qahtarânun elin tutub alub bıñar üzerine (11)

20a

geldi Qahtarân kendü yerine geçüb oturub ol bâki (1) serverleri yirlü yirince bir bir yanına oturub andan şikârın (2) ortaya getürüb kendü eliyle toğrayub evvel bir loğma yeyüb (3) cümlesine teklîf eyledi anlar dağı edeb birle şunub (4) yediler tamâm olub du‘ â kıldılar andan serverler yirlü yerine (5) varub ‘ ayyârlar teber tayanub qarşu turdılar Qahramân (6) tekrâr ‘ izzet idüb bunlara aydur merhabâ iy dilâverlerün (7) güzîdeleri hoş geldiñiz kimler siz ve ne diyârdan siz böyle (8) çokluk leşker bu kadar serverler gelüb qanda gidersiz didi (9) ve hem kime tâbi‘ lersiz şahıñız kimdür didi andan Qahtarân (10) dağı edeble söze gelüb aydur iy pehlevân cümlemüz irân (11)

20b

ve turân kavmiyüz deşt Helhelân şah oğlu Huşenk (1) şah kullarıyuz bu dem şahımız hindüstân diyârın seyr (2) itmek için arzu idüb giderken uş bihamdillah yolumuz (3) bu diyara irüb sen dilâverün ayağı toprağına irişdük ammâ (4) iy pehlevân bu diyârlarda bu zamâna dek senün gibi kimesnenün (5) nâm u nişânı yoğıdı billahi küstâhlık olmasun kimsin ne şadef (6) dürrisin ve ne diyâr gevherisin didi Qahramân aydur iy pehlevân (7) râst dîrsin ben başda bu diyârdan degülüm gerçi aşlum âdemi (8) zâdedür velî bu zamâna gelince div içinde olub küh-ı kâf (9) eteginde heyhât şahrâsında büyüdüm uş bu diyâra yakın (10) zamânda geldüm didi Qahtarân ol sözi işidüb aydur (11)

21a

iy server kimün neslisin ve hem diyâr-ı küh-ı kâfa niçün (1) düşdün didi Qahramân bir kez âh idüb aydur iy server (2) ben bende ol diyâra düşicek üç yaşında idüm ammâ ol kadar (3) işitdüm ki atama divler gâzab idüb beni qapmışlar didi Qahtarân (4) aydur iy pehlevân ‘ acebdür kim benüm cigerümden söylersin atañı bilür misin (5) didi aydur bildüğüm bu qadardur kim atama Tahmurâd dirlerdi (6) andan

ğayrı hâlin bilmezem didi Qahtarân ol sözi işidüb (7) bir kez âh eyledi Qahramânun
 üzerine düşüb aydur iy gözüm (8) nuri Qahramân bil ve âgâh olğıl kim ben senün
 atañ Tahmurâduñ (9) qarındaşı Kerşâsb oğlıyam didi Qahramân dañı cân cigerlerin
 (10) bulub iki burâder zâdeler birbirinün üzerine düşüb (11)

21b

ikisün dañı gözlerün den hasret yâşı revân olub (1) birbirinün vaşlat şarâbına
 mest ve bî-hüş oldılar ol hâli (2) görüb anlar ‘ ayyâr du‘ âlar idüb şādî kıldılar tâ kim
 anlarun (3) ‘ ağılları gelüb birbirine mâil olub ol ikisinün zevk ü (4) şevkinden cümle
 yârân zevk sürür buldılar **naẓm** (5)

Her kaçan bulsa iki hasret vusûl	Ol zamân dirler olur hâcet kabûl (6)
Nüş iden fûrkat belâsıyla elem	Oldı vaşlat ni‘ metiyle muğtenem
(7)	
Şiddeti fûrkatdan olmayın za‘îf	Ola mı vaşlet hevesine harîf (8)
İy gönül çek var fûrkatdan ğamı	Tâ naşîbüñ ola vuşlat ‘ âlemi (9)
İtme vuşlatdan şikâyet zinhâr	Fûrkatün olur me‘eli vaşl-ı yâr (10)
Nâr-ı fûrkat ehlin eyler zerr-i hâş	Ğıll u ğaşdan pāk olur bulur hâlâş
(11)	

22a

Lâyık olur vaşlınun esbâbına Halka olur belki vaşlet bâbına (1)

tartûs hakîm kavlince ol vaķit kim ol iki hasret birbirine (2) buluşub bilişdi
 andan Qahtarân aydur iy cigerüm pâresi bihamdillah kim (3) uş hâl ma‘ lûm oldu nola
 iy pehlevân lutf idüb qadem (4) rence kılub bizümle Huşenk şâha bile gidevüz zira
 şâhumuz (5) bizi göndericek didi kim ol servere benden selâm idüb da‘ vet (6) idün
 ola kim lutf idüb gele didi iy gözüm nuri Qahramân (7) bu dem şâhımızun gözi
 yoldadur lutf idesiz minnetde olavuz (8) şâhumuza senün pehlevânile bile varavuz
 didi Qahramân dañı qolı başına (9) koyub aydur ki nola sen ki bizi anun gibi şâha
 da‘ vet idesiz (10) biz dañı varub hizmet idelüm diyüb ol gice şabâh olunca (11)

22b

kelimât idüb şabâh ahtarân Ŗir Peneyi HuŖenk Ŗâha (1) gnderüb ol daı yıldırım gibi irüb Ŗâhu ademinde (2) bâŖ urub aydur iy Ŗâh-ı cihân ol yigid ahramânun ‘ammusı (3) ahmurâdu olı ahramân imiŖ uŖ alub Ŗâhu izmetine geliyorur (4) didi ol szi HuŖenk iŖidüb Ŗâd olub ‘ayyâra mâl (5) virüb aydur beni seven ahramânı arŖulasun diyüb on yedi (6) kerre yüz bi sipâhi cümle ahramâna arŖu gidüb Ŗâhıla drt (7) yüz vezir alub sultân-ı Ŗâhib serir alub yanında duran (8) on iki bi âŖ ul aldı **ezin cânib** ahramân daı (9) dârâtile suvâr olub öninde Gerdan KeŖân ve ‘ÂŖım yürüyüb (10) Ŗâ arafında ahtarân ve Ŗolında Behrâm Cebeli yürüyüb ol kır (11)

23a

server daı kimi önince ve kimi ardınca yürüyüb giderken (1) bakub ahramân Gerdan KeŖânun hey’et-i simâsında bir hâlet (2) gördi kim erif serbâz-ı mekkâr-ı cihân güzâr kimsedür kim yüzine (3) baanun zehresi âk olur andan dönüb Behrâm Cebeliye nazar (4) idüb oŖ add ü âmeti yâl ü bâl ve heybet ve Ŗalâbet (5) nihâyetde bir kimsedür dönüb ahtarâna aydur iy ‘ammu bu server (6) kimdür aydur cier gūŖem bu yigit cebeli kebir sultânının ızı (7) olıdur bâŖından bir ‘aceb vâı’ a gemiŖdür ki a te’âlî azretinun (8) lufı iriŖüb ölmif iken yine dirildi ahramân aydur billâh (9) öldi aydur iy server bunun ıŖŖası odur ammâ mutaŖarı (10) bu kim bu yigidi ma’ Ŗuıla bir câdu sihr idüb aŖ eyledi (11)

23b

yigirmi drt yıl daı urub leylen ve nehâren ebhâr ve azân (1) bilmeyüb âir bu Gerdan KeŖân didükleri ‘ayyâr varub ol (2) câzüyı Ŗikâr idüb getürüb bunlarun üzerinde helâk (3) idüb alâŖ eyledi didi ahramân ol szi iŖidüb (4) ol yigidun âliline ‘ucbe alub Gerdan KeŖânun dilirliine (5) taŖin idüb Gerdan KeŖânı yine merhabâlayub ikâyetun (6) aŖlın Ŗorub aydur iy pehlevân ıŖŖa odur inŖaallahu te’âlâ (7) eger ecelden amân olursa atıyla izmetinize tarir idevüz (8) diyüb ol âlile gelüb irüb gördiler kim bir Ŗâhrada on (9) yedi kerre yüz bi erun ordusı bârusı bengâhı urulub (10) leŖker içinde yigirmi drt yirde sultân serâ-perdeleri ekilmiŖ (11)

24a

rāst orta yirde dört biñ dört yüz kızıl altūndan (1) direklü bir serā-perde ḥaḳanī kırmızı aṭlasdan tutulmuş anuñ gibi (2) ordunuñ öñinde bir ‘aceb ceyş-i müzeyyen kendülere karşı (3) ṭurub iki ṭarafda ḳol virmiş daḥı yakın iricek ol ḳavm (4) Ḳahramāna du‘ālar idüb öñince ardınca bile yüridiler evvel (5) gördi dört biñ dört yüz kızıl altūnlu ṣevgānlu ṣavuşlar (6) Ḳahramāna karşı gelüb öñince ṣavul yurtile andan ‘Āsım birle (7) cihān dest yigirmi biñ ṣāpuḳlar altūn zeng elmāslu nacaḳ (8) getirüb gelüb du‘ālar idüb Gerdan Keşāna bāş urub iki (9) iki ḳolında Ḳahramān öñince yürüdiler tā kim ol ulu bārgāhuñ (10) öñine iricek vaḳitte ol bārgāhdan ol ḳadar ekābir (11)

24b

aḡyān çıḳdı kim bī-ḥadd cümle piyāde oldılar ol ‘izzetile (1) Ḳahramānı ḳapu öñine getirince gergedanlarından indiler yine (2) ol ṣadırdan ne ḳadar ki ṣāhzādelerde varise karşı gelüb (3) ‘izzetile öñine düşüb alub iṣerü girince ol yedi (4) sulṭān daḥı ayak üzere gelüb bir bir irüb cümle Ḳahramānile (5) görüşüb alub ol dört yüz vezīr Ḳahramānı taḥt öñine (6) getirüb durdılar Ḳahramān gördi kim kırḳ sekiz ayaklu bir (7) taḥt zerrīn ṭurur cevāhirle müzeyyen üzerinde otuz eriş (8) ḳaddlü bir sulṭān oturur bāşına tāc ṣāh beline kemeri keyānī arḳasına (9) dībā-yı ṣāhı geyüb eyle yaraşık sulṭāndur kim yedi iḳlīm (10) ṣāhları ḥizmetine lāyık pāy-ı taḥtında dört yüz vezīr oturmuş (11)

25a

ṣāḡ ve ṣol ol ḳadar altūn ve gümüş ṣanduklar kim nihāyeti yok (1) yine altmış üç ṣandal siyāh aṭlaslar üzerine örtülü Ḳahramān (2) ol ḥālī göricek bildi kim derbend aḡzında kendüsiyle ceng (3) idüb ḳılıcından gidenlerdür ol ḥāle inṣāf idüb kendünün (4) ḥun-rizliğine peşimānlık ṣüretin gösterdi andan ilerü (5) varub pāytaḥta bāş urdı Huşenk daḥı ol taḥt-ı (6) ‘azīmden Ḳahramāna ‘izzetiḥün aṣaḡa inüb ḳol ṣunub Ḳahramānı (7) baḡrına baṣub elin alub buyurdi cihān pehlevānlık kürsīnün (8) cevher örtüsün giderüb dönüb ṣāh ol cümle divān (9) ḥalḳına naḡar idüb cümlesine bir yirden aydur iy cihān serverleri (10) cümleñüzün ittifāḳı ve icāzetiyle Ḳahramān ṣāḥib ḳırānlık (11)

25b

kürsisine otursun zira kim hem pehlevân ve hem nesl-i (1) sultândur didi cümle didiler kim şâhuñ fikri şevâbına (2) hezâr taḥsîn mübârek olsun didiler ol vecihle Ḳahramân daḥı (3) gelüb oturub andan aşâğa Ḳaḥṭarân oturub muḳâbelesine (4) Behrâm Cebeli oturub bu seyyâre yedi biñ yedi yüz Gerdan Keşân (5) pehlevân oturub andan yedi biñ şehzâde altı biñ altı yüz (6) server zâdeler oturub dört biñ dört yüz ḳor ḳuşaḳlu (7) mübârîzler oturub dört yüz ehl-i ḥikmet vezîr oturub (8) üç yüz müneccim oturub şâhıñ ḳafâsında on iki biñ (9) zerrîn külâḥ ḳullar ayağın ṭurub yigirmi altı biñ çavuş ve bevvâb (10) ḥizmetine yürüdi on üç biñ cellâd sekiz biñ elmâs teberlü (11)

26a

ḥun-rîz peyikler geldi on yedi kerre yüz biñ sipâhi divâna (1) ṭurub ḥân sâlâr ve çâşnigîrler yürüyüb selâṭîn ve serverlerle (2) öñine ḥarîr pîşgîrler şalub sumât çekdiler enva' ni' metler (3) gelüb yendi şükrin didiler esbâb ni' met gidüb her taraḑdan (4) ol melek edebli sükkerin leblü sîmîn ḡabḡablu ser-dihler ortaya (5) girüb sîmîn zerrîn bâdeyeleri altûn ve gümüş sipâlar üzere (6) ḥîn idüb andan serv-i ḥurâmân boylu ferîşte ḥuylu ayva (7) eñelü sîmîn bileklü güneş yüz şîrîn sözlü güzel gözlü (8) sâḳîler ortaya girüb bilekler şıḡayub cevheri ḳadeḫleri zerrîn (9) bâdiyelerden la' lin şarâblarile pür ḳılıb dürlü nâz u şîve birle (10) yürüdiler selâṭîn ve serverlere ve mübârîz mihterlere elden ayak (11)

26b

virüb yâḳût seyyâre-yi seyr itdürdiler andan bezm-i şâḥa (1) ziynet virmek içün zühre sâzlu bülbül âvâzlu sâzendeler (2) şafile oturub ellerinde çeng ve ḳânûn ve şaşata ve ḡayriler (3) alub yir yir guşmâl virüb tertîb ve terbiyyet birle söyledüb (4) gizlü râzları beyân sözleri bî-ḥarf terkîb taḳrîr itdiler (5) lisân-ı ḡaybden ḥaber virüb cân u dilleri cûşa getürdiler (6) bir zamân sâz u söz (7) cûşa getürdiler bir zamân sâz u söz şoḫbet olub andan ḳâ' ide üzere biraz daḥı selâṭîn serverler (8) 'ahd ü 'imân zâhir olub birbirine mihr ü mehabbet 'arz itmek içün (9) fûruḑaşt idüb emîn oldılar andan Huşenk şâḥ (10) bâş ḳaldurub Ḳahramânı ikileyin merḥabâlayub seferinden ḥayra şorub (11)

27a

luṭfile kelimāta çıkdı Ƙahramān daḡı edeb erkānile bildügi (1) ƙadar sergüzeştin beyān eyledi üç yāşında iken divler kūh-ı (2) ƙāf eteginde heyhāt şahrāsında besledüklerin āḡir kendüyi (3) divlere rub‘ meskūna getürdüb bu yirlerde şāha buluşduḡın (4) cümle beyān eyledi ammā şāhuṅ luṭfindan utanub itdügi (5) serkeşlikden begāyet utandı şāh daḡı kendü ile kelimāt iderken (6) çekdügi şermden bedel Ƙahramāna milk ü diyār ü ḡayme vü ḡazine (7) ve ƙul ve novker ḡadem ve ḡaşem ṭabl u ‘alem virüb Ƙahramāna şükrāne (8) cümle selāṭin ve serverlere ve mīr ü sipāha baḡşış idüb māl (9) ve ḡazine virüb cümlesin ḡanī eyledi andan kerimiyyetile (10) sāzendelerine dürlü şuhlıklar gösterüb ol gün Ƙahramān (11)

27b

kerimiyyetine eyle şoḡbet oldı kim daḡı olmış degildür andan (1) şāh Ƙahramāna hindüstāna gitmegi aṇdı **ḡakīm ƙavlince** şāh eyle (2) diyicek Ƙahramān ayaḡ üzere gelüb bāş urub aydur iy (3) şāh-ı heft ƙişver biḡamdillāh ki bu dem sen şāhuṅ hizmetine (4) irdün şāh devletinde eger emr olursa deryā-yı muḡīṭ gibi kūh-ı (5) ƙāf etegin belki cümlesin şikār idüb div Ehirmene ƙılıc (6) uralum hindüstān ƙanda diyüb du‘ā itdi şāh daḡı şād (7) olub buyurdı leşkerün içinde ne ƙadar şehzādeler ve serdārlar (8) varise ḡüzide ƙılıb cümlesin cem‘ idüb ƙırƙ biḡ server (9) ve serverzādeleri Ƙahramāna teslim eyledi leşkerde bir bölük (10) oldı tā kim ol ḡālile meclis kemāline irüb şarāb buḡārı bāşa (11)

28a

çıkdı andan şāh işāretiyle destūr olub Ƙahramānı şāh (1) virdügi bargāha getürdiler serverlerün her biri bāş urub (2) döndiler gitdiler Gerdan Keşān daḡı gitmek dileyicek Ƙahramān aydur (3) iy server luṭf idüb bizi tenhā ƙoyub gitme senünle biraz (4) kelimāt idelüm diyüb alub çadıra girdi geçüb oturdılar (5) buyurdı şāh virdügi ḡaş ƙullar şarāb getürüb biraz kim (6) kelimāt itdiler Ƙahramān aydur iy şāh di imdi luṭf idüb (7) bize ol taş olan yigidün sergüzeştin beyān eyle didi andan (8) Gerdan Keşān bāş urub aydur iy server bu ‘aceb ƙaziyyedür ki (9) çünki suāl eyledün deḡile diyüb söze geldi **ehl-i tāriḡ ƙavlince** (10) Gerdan Keşān aydur iy şāḡib ƙırān sözüṅ aşı oldur kim (11)

28b

zamānile cebel-i kebīr şāhınuñ bir maḥbube kıızı varıdı adına (1) ẖamerrūḥ dirlerdi ḥüsñile ol ḳadar çāvī çıḳdı kim ırāḳdan yaḳından (2) işidenler ‘āşık olub atasından dilerlerdi velī kimseye varmayub (3) aydurdı kim her kim beni cengile alursa anı ḳabul iderem dirdi (4) her diyārdan server ü selāṭinzādelerden her kim gelürse zebūn (5) iderdi meger ol zamān gülistān-ı bāḡ-ı irem didikleri diyāruñ (6) bir şāhı varıdı adına Şehbāl-i peri dirlerdi ol daḡı işidüb (7) ẖamerrūḥı cān u gönjülden sevüb bir ḳaç periler göndermiş gelüb (8) furşatile ẖamerrūḥı ḳapup alub gitmişler deryā-yı muḥīṭi geçmişler (9) geçüp heyhāt şahrāsında diyār-ı bāḡ-ı ireme iledürler meger ẖamerrūḥ (10) daḡı Şehbāl periyi göricek ‘āşık olur ammā kendüyi cebirle (11)

29a

getürdügiçün ḳahr idüb aydur perri beni niçün bunda (1) getürdün böyle ḳulmile getürmekden murāduñ muḥabbet ise benüm (2) ‘ahdüm vardur kim baña ḳuvvetile cevāb virmeyicek kimseye rām (3) olmazam zūr bāzuyıla cevāb vire didi Şehbāl daḡı nermānuñ (4) diliri idi ẖamerrūḥile her dürlü vecihile ḳuvvet deñeyüb (5) ḡālib oldı ẖamerrūḥ daḡı ḳabul itdi Şehbāl daḡı ẖamerrūḥı (6) ‘ādetlerince nikāḥ idüb aldı ẖamerrūḥile Şehbāl bir zamān (7) bile olub ẖamerrūḥ Şehbālden ḥāmile oldı meger ol (8) tāriḥde yine kūh-ı ḳamer nām-ı diyār ki yine ḳāf etegidür bir şāh (9) varıdı adına Ekvāl dirlerdi yüz seksen eriş ḳaddi varıdı (10) ol la‘in Şehbālün meger düşmanıydı işitdi kim Şehbāl ademīzād (11)

29b

diyārından bir kıız ḳapup getürüb ḥātūn idinüb nikāḥ (1) idinmiş ol la‘in furşatile gelüb ruḥı ḳapup kūh-ı ḳamere ilettdi (2) yüz seksen eriş ḳaddlü la‘indür görür kim ẖamerün kendü ile (3) muşāḥabata ḳābil degül ẖamerrūḥı muḥkem ḥabs ider ẖamerrūḥ (4) ḥāmileydi ‘iddeti tamām olur bir erkek ‘ayāl getürdi kim (5) bu Behrām Cebeli didikleri yigitdür yā server Ekvāl la‘in buyurur (6) bu toḡān ma‘şımı div götürüb deryāyı rike revāna şaldılar (7) anda ḳalub helāk ola div ü ḥaḳḳ te‘ālā şaḳladuḡına kimse elem (8) idemez meger ol tāriḥde umumül-ḥayāt sultānı Semendün ü hezār (9) yekdest deryāyı rikiñ revān üzerinden geçüb bu ma‘şımı (10) görüb buyurdı inüb div ḳapdılar getürdiler alub diyārına (11)

30a

gidüb buyurur varub rub^ç meskündan bir kaç mürāza^ç ad eyler (1) kapup getürürler ol hālile Behrām diyüb ad qodılar beslerler (2) tā kim lübb yigid olur qadd ü kāmēt bağlar şāhib kuvvet (3) olub umumül-ḥayāt divlerin qarbile zebün eyledi meger bu (4) hālī Şehbāl perri işidüb bir niçe perriler gönderdi kim varub (5) oqlanı alub geleler ol hālile gelüb perriler bulışub alub (6) gitdiler bunun gitdügin Semendün işidüb ardınca divler (7) gönderüb meger perriler daḡı çin deryāsında gezerken divler gelüb (8) irüb perrilerle deryā üzerinde ceng iderler Behrām anda bir (9) cezīreye düşer perrileri şıyub sonra qaşd iderler kim Behrāmı (10) yine alub gideler Behrām divlere el vermeyüb ol cezīrede (11)

30b

qalub bunun üzerine çok zamān geçüb Behrām deryāyı (1) çini dersü zabt idüb ne kadar cezīre varise tıtdı leşker (2) ve ḥazine idinüb çin şāhının qızın istedi ol daḡı virmedi (3) varub cebrile kılcıqla aldı ol hāl çin şāhına ^çār gelüb (4) yine ol zamānda kūh-ı āteşe meger bir cāzū varıdı adına Ezrāq (5) cāzū dirlerdi pehlevān ol cāzūnun niçe kerre ben bende daḡı sihrine (6) düşüb niçe zamān belā çekmişem bārī cāzūyla şāh-ı çin dost (7) dirilür tamaḡ-ı çinden kūh-ı āteşe ilçi şālub şikāyet eyledi (8) meger cāzū la^çın daḡı çin şāhı bu kadar kendüye ^çitibār itdüğine (9) germ olub andan cāzū leşkeriyle cezīre-yi ābāna gelüb sihriyle (10) Behrāmı dutub alub çine geldi şāh-ı çin ol hālī görüb (11)

31a

cāzūya ḥizmetler eyledi Behrāmı öldürmek diledi qızı kim Behrām (1) almışdı Behrāma muḥabbet itmişdi üstine düşüb öldürmege qomadı (2) ol hālile qızı daḡı muḥkem kayd bende çekdiler cāzū aydur bunlara (3) bir iş idelüm kim ölüm anuḡ qātında eyü dirlik olsun diyüb (4) buyurdı ikisin daḡı ^çuryān idüb bir şahrāya çıkarub cāzū (5) bunların üzerlerine bir sihr okıdı ikisi daḡı taş olub (6) şöyle müsteva birbirine qarşu qaldılar yā server uş bu serverün (7) taş olduḡunun aşı budur ammā yine ḥalāşının aşı (8) budur kim iy pehlevān şāhumuz diledi kim çini daḡı fetḡ ide seyrān (9) iderken ol yire irdi kim bu qalıblar tırrur ol yirde ol (10) diyārda at ḡastalansa yā kimsenün ḡaceti olsa varub (11)

31b

ol taşları ziyâret idüb ‘itîkâdile hâcet dileyüb (1) du‘â iderlerdi murâd her ne ise hâşıl olurdu meger şâhumuz (2) Huşenk kâtında bu hâl açılıb gelüb şâhile ol iki (3) kalıbuñ üzerine irüb irdügi iki hâcer birbirine karşı (4) şöyle tırur şâhumuz bunlaruñ hâllerin şorub bilicek (5) acıyub hayf eyledi aydur ‘aceb bunlaruñ cânı var mı ola (6) div sual itdükde ol yirün halkı ayıtdılar ki bile vardur (7) biz ayıtduk neden ma‘lûm ve hem bunlaruñ bu hâli olalı ne kadar (8) zamândur ayıtdılar yigirmi dört yıldır biz ayıtduk ol zamândan (9) berü bunlar şâğ olduğı neden ma‘lûmdur ol kavm ayıtdılar (10) bundan ma‘lûmdur ki ve katı ki şabâh gün toğsa bu kalıblaruñ (11)

32a

yüzleri güneşe dönüb güneş nice seyr iderse bunlar dağı bile (1) seyr ider döner didiler ve hem gün toğub batıcak bunlardan eyle (2) zârı ve enîn gelür kim işidenün zehresi çâk olur insândan (3) ve hayvandan kim işidürse bile zârı kılur didiler Huşenk şâh (4) bu sözi işidüb ol aḥşâm anda olub vaḳti kim güneş tolanmağa (5) vardı gördük bu kalıblardan inildü ve enîn geldi kim işidenler (6) kan ağladı şâhumuz ol hâli göricek dönüb yanında olan (7) serverlere ve selâṭınlere aydur iy şâh-ı cihân halkınuñ (8) güzîdeleri ‘aceb bu iki mübtelâlara dermân olmaya mı ol sözi (9) aşḥâb-ı şâh işidüb didiler kim iy şâh bunlara dermân olmaḳ (10) ma‘lûm degildür zira bunları bu hâle getüren cāzûya kim ḥaşm ola (11)

32b

ve hem kanda olub şâgmıdur ol dağı bilinmez iy şâh-ı cihân serâyında (1) nece bunuñ gibi dermânsız derde düşmiş var biri dağı (2) bu didiler Huşenk şâh aydur eger bunlara bir dermân varise (3) ben bunlaruñ yolına mālımı başumı ḳodum bunlara bir dermân olaydı (4) yâ bunlaruñ bizler dağı nice olur söz olavuz didi şâh (5) ol himmet idicek ol yirün halkından ba‘zılar didiler kim iy (6) şâh-ı küh-ı âteşde kim deryâ-yı muḥîṭün öte tarafıdur anda bir cāzû (7) vardur adına Ezrâḳ cāzû dirler bunlaruñ başına bu belâyı (8) ol la‘în getürdi diyüb aḥlın ben pehlevâna didüğüm gibi (9) beyân eylediler Huşenk şâh ol sözi işidicek aydur ‘aceb ol (10) cāzûyı bilür kimse var mı ola ayıtdılar iy şâhı ‘âlem ol Ezrâḳ (11)

33a

cāzūnuñ hiç kimse fırsatın bulamaz zira kim yedi deryānuñ öte (1) tarafında küh-ı âteşde olur sihriyle odı kār itdürmez anuñ (2) niçe bunuñ gibi sihri vardur kimin ağac kimin at kimin it (3) kimin kuş itmişdür her biri bunuñ gibi bir derd içinde kalmışdur (4) didi şāh bu sözleri işidicek dönüb aydur iy serverler (5) uş yeri yurdile cāzū bilindi diñ yarağ görüñ herçi (6) bād-ābād didi vezīrleruñ ulusı şerīf hākim aydur iy şāh (7) bu bir dermānsuz derddür kim çāresi yokdur zira kim cāzūnuñ (8) maḳāmı yedi deryādan öte âteş içindedür hele deryāya mālār (9) döküb gemiler düzüb leşker geçürmek olaydı ammā varub (10) âteşe nice kerreler iy şāh bunuñ dermānı oldur kim hemān (11) Allahdan ola vegerni buña düzilüb varılmaḳ fāide eylemez (12)

33b

şāh ol sözi işidüb aydur iy hākim bir la‘īn kim cihānda (1) bu kadar zulm ve ḫayf ide biz daḫı zamānuñ şāhib kırānı (2) olavuz aña bir dermān olmazsa bu ḡayret bizi helāk (3) ider diyüb ḡayretile şāhuñ gözlerinuñ seylābı revān (4) oldı ol himmet server ve selāṭīnler göricek bir bir didiler kim (5) iy şāh-ı heft-i kişver çünki bu kadar iḳdāmuñ var cānumuz (6) yoluña ḳurbān olsun bunuñ gibi ḡazā-yı ekber kanda bulunur (7) buyuruñ yarağ görilsün imkān olduḳda biz varalum (8) bāḳı fırsat ve nuşret virici Allah diyüb du‘ā itdiler şāh (9) daḫı serverleruñ ol himmetlerin görüb buyurdı kim yarağ (10) görüle yine şerīf hākim aydur bunuñ gibi işe bu aşıl (11)

34a

ḳayduñ fāidesi yokdur çünki bu kadar iḳdām var geregi (1) oldur ki bir cihān dest serbāz ola varub cāzūyı taḫassun (2) idüb fırsatıle bir iş başara yoḫsa aña leşker fāidesi yokdur (3) hemān māl ḫazine zāyi‘ idüb ādem kırdırmaḳdur didi şāh (4) ol sözi işidüb yine melūl oldı dönüb bir bendenüñ (5) yüzine baḳub aydur iy server-i ‘ayyārān sen daḫı cihānuñ (6) bir ziber destisin bu tedbīrde senüñ fikrüñ nedür didi (7) **ṭartūs ḫakīm ḳavlince** Gerdan Keşān aydur iy pehlevān şāh (8) eyle diyicek ben bendeye daḫı ḡayret gelüb göñlüm aydur eger (9) bunca kimse ‘āciz olduḳı maşlahatı kim ḫāşıl idem ne behā (10) diyüb şāh öninde yüz urub ayıtdum iy şāh-ı cihān ben (11)

34b

bende dağı niçe kerre ol cāzūnuñ sihrine düşmişem bir kerre (1) yedi yıl kulan şüreti idüb sihriyle gezüb gözler (2) yāşın döküdüm āhir şeytān-ı rācīm sebebiyle hālāş oldum yine (3) bir dağı ol işe acıyub cāzūya hizmet itdüm fırsat (4) bulub intikām alam diyü yine beni şikāra getirüb kuzgun (5) eyledi yedi yıl dağı kuzgun şüretiyle yürüdüm āhir ‘ Attar (6) cāzū dirler şehir heftegāndan yaña olur ol kurtardı (7) iy şāh bu def‘a dağı senüñ himmetünle bu iki ‘ aşığı ve ma‘ şukı (8) yoluna cān u bāşdan geçüb yine varayım yā budur ki Allah rāst (9) getirüb cümle intikāmı cāzūdan alam yāhud bu yolda kurbān (10) olub nesīm olam diyüb du‘ ā idüb şāh dağı ben bendeden (11)

35a

ol himmet göricek kıl şunub arkam yapı aydur iy Gerdan (1) Keşān var kim Allaha ısmarladum ammā zinhār ihtiyātile ol bizler (2) dağı senden haber bilmeyince bu diyārdan gitmeyelüm veli iy server (3) gönlün kavī tutkim niyyeti hayr olana haqq yardımcıdur didi **naẓm** (4)

Niyyetini hayra idicek bir kişi	Onnda anuñ lā-cerem elbetde işi (5)
Zira hayr işe ma‘ āvindür hudā	Haqq ‘ ināyet idicek olmaz kazā (6)
Niyyeti hayra olan itmez ziyān	Olmadı iflāh-ı şerire uyan (7)
Sa‘ iy iden zulm ü fesād iden müdām	Belki şanur kim alınmaz intikām (8)
İtdügi qalır be-küllü yanına	Germ oluben fırsatı devrānına (9)
Eyle bilmez itdügi zulm ü ‘ itāb	Tā kim ider varlığı kaşrın harāb (10)
Ne kadar olursa kayyum-ı cihān	İtdügin bulısardur iy fülān (11)

35b

şāhib kelām kavlünce Gerdan Keşān aydur iy pehlevān çünkü (1) şāh öninde bu kavli idüb andan yoldaşum Şir Pençe bile (2) aldum ki ne hāl olursa benüm haberüm getüre üç yıla kavli (3) idüb gitdük bir yıl gidüb şehir heftegāna geldük ol (4) kavm perrilerdür yılda altı ay uyurlar altı ay uyanuñ olurlar (5) bizler ol diyāre varıcağ gördük perriler uyurlar andan geçüb (6) ‘ Attar cāzūnuñ şehrine varub evvelden anuñla āşināydum (7) eylugin görmiş idüm varub kademinde bāş urub elin

öpdüm (8) ‘Attar beni görüb bilüb aydur hāy miskin yine neye geldün (9) ben ayıtdum iy sulṭān-ı sāḫirān ol eylūgi kim senden gördüm (10) hiç kimesneden görmedüm eyle olsa fikr itdüm ki sen baña bu kadar (11)

36a

eylūk idesin senün ḫizmetün den ayru olmak mürüvvet degildür (1) uşbu fikr ile geldüm kim bāki ‘ömri senün ḫizmetünde sürem (2) diyüb iy pehlevān bir yıl daḫı cāzūnuḫ ḫizmetin eyledüm bir gün (3) cāzū beni yoldaşumla tenhā getürüb aydur iy Gerdan Keşān (4) siz ki bu kadar ḫizmet idersiz bildürün kim benden murāduñuz (5) nedür diñ göreyim eger elden gelürse sizi murāda irügüreyim (6) and içdi ben daḫı cāzūnuḫ öninde bāş urub ayaḫ üzere (7) ṭurub ḫālī beyān eyledüm kim iy sulṭān-ı sāḫirān senün bize (8) itdügün luṭfı Huşenk şāha beyān eyledüm ol daḫı saña selām (9) idüb bizi senün ḫizmetüne gönderdi kim senün elünile Ezrāk (10) cāzūya bir ḫarb idevüz diyü du‘ ā itdük ‘Attar bu sözi (11)

36b

işidicek bir zamān fikre varub aydur iy ‘ayyār büyük (1) da‘vā eylemişsin şimdi cihānda Ezrāk gibi cāzū yokdur (2) ne kadar cāzū varise cümle anuñ şākirdidür ammā Huşenk (3) şāh kimdür ben daḫı Huşengi vaşf eyledüm aydur hā belī Huşengi (4) bildüm ol diyārı deştden ḫopan şāhdur ki benüm ḫarındaşum ḫürrem (5) cāzūyı taḫḡac taḫḡlarında şutr serālār elinden ḫalāş (6) itmışdür benüm daḫı ol şāha bir eylūk itmek murādum idi (7) ammā iken şarb işe ḫaşd itmış sizler daḫı hāzır oluñ (8) nidelüm eylūge eylūk gerekdür diyüb ol daḫı bu iş içün (9) ḫuşanub üç gün yaraḫ görüb dördünci gün seḫerden (10) bizi yanına oḫıyub üzerümüne siḫr oḫudı ikimüz daḫı (11)

37a

iki siyāḫ ḫuşlar olduḫ şöyle kim birbirimüzden ḫorḫduḫ (1) andan cāzū daḫı kendüye siḫr idüb ‘uḫḫāb şeklinde (2) bir ulu ḫuş olub bizümle ḫanād açub uçduḫ ol (3) ḫālīle yedi deryāyı geḫüb kūh-ı āteşe geldük yakın yirde (4) ḫonduḫ gördüm yine evvel gördüğüm gibi taḫ şāhra (5) ṭuṭışub yanar od yālīñi ve düṭün dünyāyı dutmış ol (6) od içinde dürlü şadā ve şancılar gelür kim işidenün ‘aḫlı (7) zāil olur iy pehlevān ol yire yakın iricek cāzūnuḫ (8) işāretiyle ḫonduḫ cāzū yine bir siḫr oḫıyub bizi ādem

eyledi (9) biz dağı yine ādem olduğumuza sevindük ‘Attar aydur iy ‘ayyārlar (10)
uşda kūh-ı āteşe geldük Ezrāk bunun içindedür velī ki (11)

37b

ihtiyāt gerekdür kim bizi tuymaya diyüb bir dāire cizüb (1) bizi içine koydı
andan yaña bir efsün okıyub urdı (2) içinden bir mil göründi baña aydur iy Gerdan
Keşān cān u bāş (3) bāzārının yerine geldük Ezrākun serāyı ol mil dibindedür (4)
benüm anda varmak elümden gelmez eger sen ikdām idersen saña (5) bir efsün
ögredeyim kim anı ol bilmez diyüb öğretti andan (6) elüme bir yāyıyla dört ok virüb
aydur al bu okı yāyı (7) vaḳti kim oda yaḳın varasın bu efsünü okı dağı okun (8)
birisin ol odun içine at sen dağı korkmayub ardınca (9) var bir zamān içinde
gitedükden sonra bir serāya irüb ḳapusında (10) bir ‘aceb ḳavm göresin ol yirde yine
efsünü okı okun (11)

38a

birin dağı at gerçi ḳaşd şüretin gösterürler ammā ḳorḳma (1) nesne idemezler
anlardan dağı geḳüb kim serāya iresin serāy (2) ḳavlusında bir ‘aceb çokluk canavar
göresin anların dağı (3) üzerine efsün okı okun birin dağı at andan dağı (4) içeri
girüb bir bir ulu köşke irüb göresin kim altündan (5) bir taḫt ötesinde bir kimesne
yatur yüzi ḳaplan yüzine beḳzer (6) ḳolları arslān pençesine beḳzer ḳarnı keçi ḳarnına
beḳzer ayakları (7) deve ayaklarına beḳzer bir ejdehā ol taḫtı ḳuşadub yatur (8) ol
vaḳt bilesin kim ol yatan Ezrāk cāzūdur hic üşenme (9) efsünü okı ol okun birin dağı
ejderhā üzerine at (10) dağı ḳorḳma taḫt üzerine çık ol cāzū yılda bir kez kırk (11)

38b

gün uyur gice ve gündüz sonra bir yıla dek hic uyanmaz (1) uş yatalı dağı
ḫisābda üç gündür otuz yedi gün (2) dağı uyusa gerek taḫta çıkub ellerin bu sacile
baḳla (3) diyüb iki bölük ‘avrat sācın virdi dağı didi kim (4) yedi kez bu efsünü okı
dağı cāzūyı getirüb bunda gel (5) diyü baña her nesne-i ki tamām bildürüb gönderdi
ben dağı Allaha (6) tevekkül idüb okları elüme alub bunlara vidā‘ idüb (7) didüm ki
eger ben gelmezsem luṭf idüb bu yoldaşımı rub‘ meskūna (8) ilet diyār-ı çine
gönderesin kim benüm ḫaberüm şāha ilede beni (9) ḫayr du‘ādan unutmayub ḳarşu
rūhumı du‘ā eyleyeler sen (10) ḳarındaş ahiret ḫaḳḳın ḫelāl eyle diyüb cān bāş ele
(11)

39a

alub gitdüm **iy şahib kırān** ol hālile giderken ve k̄athā (1) cāzūnuḡ elinden içdüḡüm şerbetler öñüme gelüb yüregüm (2) k̄orhu cānum ditrerdi velī ḡayretile ad icün cān u bāşdan (3) geçüb gitdüm tā kim gelüb āteşe irdüm ol oḡuñ birine (4) efsün oḡıyub atdum gerçi oduñ ‘alevi beni kızdırmışdı (5) ammā od içine düşdükleyin bir hoş hevā gelüb beni raḡat (6) eyledi andan serāy öñine gelüb bir ‘aceb t̄āife gördüm (7) yetmiş iki milletün yüz yigirmi dört şıfatuñ biñ bir ümmetün (8) birine biri beñzemez yine efsünü oḡıyub oḡuñ birin daḡı (9) atdum gerçi kim k̄arşu yürimişlerdi velī oḡ atıcak yine (10) dönüb gitdiler andan gelüb ol mil dibinde ol oddan (11)

39b

serāyuñ içine girüb gördüm bī-nihāyet canavarlar yürür (1) anlar daḡı baña k̄arşu gelince efsün oḡıyub oḡı atdum anlar (2) daḡı def‘ oldı andan serāya girüb gördüm bir muraşşa‘ (3) köşk üzere bir taḡt zerrīn dāiresinde bir ejderhā ḡalka (4) olmış yatur ejderhā beni göricek bāş getürdi ben daḡı efsünü (5) oḡıyub oḡuñ birin daḡı buña atdum ol daḡı sākīn oldı (6) andan cān u bāş ele alub taḡta çıkdum gördüm la‘īni ‘Atṡar (7) didüḡi gibi k̄aplan şüret arslān dest keçi k̄arın deve ayak (8) bir zışt murdār şüretdür kim yüzün görenün ‘aḡlı zāil olur (9) nefesinün rāyiḡası it ölüsü gibi k̄oḡar aḡzınuñ bir yanına (10) zākḡum aḡmış şöyle bil **iy pehlevān** ol şüretile la‘īni (11)

40a

göricek bāşumuñ sāçı urca ṡırdı yine ḡayret idüb (1) bu efsünü oḡıyub üzerine varub bir niçe kerre tecrībe idüb (2) gördüm hic ḡaberi yok hemān fursatı ḡanimet bilüb k̄aşd (3) itdüm ki bāşın kesem yine bu da‘vāya geldüm ki eger ḡaḡḡ rāst (4) getürüb bunu bu şüretile Huşenk şāh öñine alub varam (5) bir eyü ad k̄oram diyüb hemān ol sāçıla elini muḡkem k̄afāsında (6) bağlayub efsünü daḡı oḡıyub getürüb gitdüm gelüb ‘Atṡara (7) yitdüm ‘Atṡar beni görüb taḡsīn eyledi arḡam yapub boynum (8) öpdı andan cāzūnuñ bir ṡutam sāçın kesüb ol oduñ (9) içine atdı od göli maḡv oldı gördük k̄ara ṡaşdan (10) yapılmış bir ḡışār nice ise cāzūlar her ṡarafda yaturlar (11)

40b

dağı esirlerün dürlü canavarların nihāyeti yok idi iy (1) server bunları göricek benüm dağı çekdügüm derd öñüme düşüb (2) ‘ Attara ayıtdum iy sulṭān-ı sāḫirān nice oldu kim bu bī-çāreleri (3) kayd u bendden ḫalāş ideydük cāzū gülüb aydur sen dağı (4) bu şerbeti içmişsin diyüb Ezrāka tekrār dāru virüb (5) bendin berkitdi dağı aydur var imdi Ezrākuñ saçınun bir (6) miqdārın bunların üzerlerine buhur eyle ben dağı itdüm gördüm (7) ol esirlerün üzerlerine tütün çeküb bir zamāndan sonra (8) düttün açıldı gördüm cümle ādem olmuşlar anlar dağı baķub (9) bizüm yanumuzda Ezrāk cāzūyı esir görüb gelüb ayağumuza (10) döküldiler andan ol yatan cāzuları ‘ Attar buyurdi cümlesin (11)

41a

helāk eylediler ben ayıtdum iy sulṭān-ı sāḫirān nola cāzularun (1) birazın kıyalum kim Ezrākuñ ḫazinesin yükledevüz bize götürsek (2) āsān ola ‘ Attar ayıtdı iy ‘ ayyār meger sen cāzularun intikāmın (3) unuttun eger ben bulsam Ezrākı depelerdüm illā bunda bu helāk (4) olıcak ol taş olanlar şürete gelmek güc olur diyüb (5) cümle cāzuları helāk idüb andan ol siḫerden kırtılanlar (6) üç biñ kadar erkek dişi bir yire gelüb cāzūnun serāyına (7) girüb bī-nihāyet ḫazinesin bulduķ andan ‘ Attar bir taş (8) şuya siḫr eyledi aydur sizler bu şüretle yedi deryāyı geçüb (9) rub‘-ı meskūna varamazsınız sizleri yine siḫirle kuş şüretine (10) kıyalum dağı öte tarafa varıcak yine ḫalāşınız āsāndur didi (11)

41b

anlar dağı korkmuşlardır birbirine baķub zarūrī rızā (1) virdiler ‘ Attar ol suyı ağzına alub bunların cümlesinun (2) üzerine saçdı bir zamān bir ‘ aceb buḫār oldu bunları başdı (3) bir zamān açıldı gördük her birinun bir kılan şüreti olmuş kim (4) her biri ululuķda at kadar ola anlar yine kendülerin ol (5) şüretde göricek feryād itdiler andan ‘ Attar Ezrākı götürmekiçün (6) buyurdi şal bağladuķ kemendler taķduķ cümle kayd tamām olduķdan (7) sonra bizi dağı yine kuş şüreti idüb kendü dağı eyle oldu (8) dağı ol kıvme işāret eyledi kimi cāzūyı kimi mālī üşüb (9) eyle getürdiler kim bunda nesne kalmadı ol ḫālele pervāz idüb (10) yedi deryāyı geçüb ‘ Attar cāzūnun ḫişārına geldük ‘ Attar (11)

42a

anda alub aydur iy Gerdan Keān te cil gitmek gereksin (1) cāzūnu uyanması yakındur gāfil olma eger alā olursa (2) seni itmekile omaz dūkeli ālemi bu ecile arābe virūr didi (3) ben ayıtdum iy server-i sāirān eger azā gelūb alı gelürse (4) hemān alā olur mı  Attar aydur ol efsūnile kim ben anı (5) baladum ol efsūnı ol bilmez kendūyi benden alā idemez (6) meger kim āināsına bulıub alā ide ammā eger kim eyle ola (7) yine efsūnı oıyub ūzerine opra a yine alı gider (8) tekrār dāru virūb al git didi ben ayıtdum bizi ya bunları (9) bu u ūretinden nice alā ideyim yoldau getürsin (10) diyūb alā eyledi bir ıe virdi ii olu ızıl an (11)

42b

aydur ki bu ıe iinde olan anı vati kim menzile (1) varasın bunlaru ūzerlerine dōk cūmlesi yine insan (2) ola diyūb bizūmle vedā idūb Huenk āha selām (3) ımarlayub ol aldı biz gitdük **iy āıb ırān zamān** vati kim (4) diyār-ı ine yakın irdük bir āhrada ū bi u ūretinde (5) olanlar dāire ikāra gidūb beni daı uyu almı azā (6) udret cāzūnu alı gelmi gōzin aub kendūyi (7) ayd-ı bendde gōrūr dāireye nazar idūb ben bende-i gōrūr (8) bilūr kim ol nie kerre siriyle ikār itdūgi herıfdūr ki (9) gāh eyān ve gāh  Attar alā itmidūr ol sebebeden (10)  Attarile dūman olmidur ol hāli cāzū gōricek (11)

43a

bilūr kim bu ii iden  Attardur hemān kendūyi urtarmaa (1) ad ider ne adar kim sir ider āre idemez hemān bir kez sir (2) idūb meger bir aaca balamıdum ol aacı siriyle yerinden (3) oparur kim gide aacu cayırdısın yoldaum ır Pene iidūb (4) uyanur hāli gōrince u ūretinde feryād eyledi ben daı (5) uyanub cāzūnu alı gelūb ol yıldıırım gibi gōzlerin (6) urur sir ider kim alā ola ben daı hemān bir kez ayırub (7) sere unub sordum bu adile kim ekūb helāk (8) idem bunca emek zāyi olmayub hem cāzūnu gelecek belā (9) ve azāsından emīn olam diyū ol hālide irūb bir avuc (10) opra aldum ūzerine adum sir oıyınca ben daı tamām itmedin (11)

43b

ol tamām idūb ol aaca iāret itdi aac gıjlayu (1) yerinden opunca ben daı siri tamām idūb ā elūme teber (2) ol elūme opra alub irdüm evvel opraı

üfürüb (3) üzerine kim saçdum hemân bir gâliẗ toz olub anı gördüm (4) cāzū ağacıla yüzünüñ üstine yıkıldı hemân irüb (5) yine dāru virüb cāzūnuñ muhkem ‘ aqlın aldum teber tutub (6) biraz karşıısına tırdum muhkem kār itdi andan yine yārān (7) gelüb irdiler ol yirden dağı gidüb ol diyāra irdüm kim (8) Huşenk anda yağındur arada bir günlük yol kıaldı oradan (9) yārān cem‘ idüb cāzūnuñ virdügi kıanı üzerlerine döküb (10) hemân bir taraıdan bir yıl gelüb ol kıanı yağmur gibi tağıdub (11)

44a

kaıre kaıre idüb ol kıuş şüret olanlarıñ üzerine (1) irüb yine bir buğār içinde cümle kıaldılar birazdan gidüb (2) yine cümle ādem olub irkek dışı kendü şüretlerin bulmışlar (3) ol hāli görüb cümlesi řād oldılar yā pehlevān ol (4) yirden yoldaşum şır Pençeyi řāha gönderdüm ol dağı irüb (5) řāha yüz urub hāli ģaber virmış řāh işidüb řād olub (6) emr eyler kim cümle selātin ve serverler ben bendeye karşı geleler (7) anı gördüm cümlesi gelüb irüb bulışub görışdük (8) tā kim gelüb řāha irdük girüb řāh öñinde yüz urdum (9) řāh dağı kendü luıfından bende-i kenāre çeküb seferden ģaber (10) şordı ben dağı serğızeşti beyān idüb ‘ Atıarıñ yoldaşlığın (11)

44b

ve hem selāmın idüb buyurdum cāzūyı ol şüretile ol (1) kıayd bendile řāhuñ öñine getürdiler görenler ‘ acebā kıalub (2) didiler kim āferin ol yürece kim bunun gibi ģarimün ģālın (3) bilüb şerbetin içmişken yine kıorkmayub varub řikār eyleye (4) diyüb cümle inřāf idüb bāř indürdiler řāh emriyle (5) cāzūyı alub ol tař olanlarıñ üzerine getürdük (6) ‘ Atıar didügi gibi siħriyle uyarduk gözin açub dāireye (7) kıaıub ol ictimā‘ Huşenk řāhı görüb kendüyi esir göricek (8) eyle kıaıdı kim ejderhā gibi öğürdi dönüb baıa kıaıub ne hāl (9) diyü iřāret eyledi ‘ Atıar baıa dimışdi kim kıaın bu siħri (10) dilünđden kıoyub cāzūyıla kelimāt itme ben dağı cevāb virmedüm (11)

45a

andan řāhuñ veziri şerif ģakim ģeftegān dilince aydur (1) iy cāzū bunları kim böyle itmişsin yine ģalāř eyle seni (2) řāhdan dilek idelüm didi la‘ in ol sözi işidüb (3) eyle ģıřma geldi kim od gibi yandı dönüb ol kıalıbı (4) görüb üzerlerine bir siħr okudı ol taşlardan eyle (5) inildü zārı geldi kim iy řāhib kıırān zamān ol iķlīmün (6) ģalkı cümle anda ģāzır olmişlardı kim görelüm yigirmi dört (7) yıldan berü tař olanlar nice ādem olurmiş diyü iy řāhib (8) kıırān ol cümle ģāzır olan maģlūkāt ol zārı ve ol

(9) inildüyi işidenler ağlamaduk kimesne kalmadı ammā ol cāzū la‘in (10) zerre kadar raḥm itmedi yine ḥakim aydur iy cāzū bunları ḥalāş (11)

45b

idüb kılıcdan kırtıl cāzū ḥıṣmile aydur iy aḥmaḳlar niçe (1) söylersiz anlar kıyāmete deḡin ol ḥālile kaldı hemān cāzū (2) eyle diyicek şāh ben bendeye işāret eyledi elümde ki elmās (3) teber ile eyle çaldım kim cāzūyı iki pāre itdüm hemān cāzū (4) yıkılınca bir kez eyle ḥaykırdı kim belinden yukaru yüzünün üstine (5) düşeydi velī cāzūnun āvāzı dāireye on günlük (6) yola dek işidildi ol dem kim cāzūyı çaldım kanı bu taraḡa (7) şıçrayub biraz daḡı ol kalıblar üzerine döküldi ol (8) taşlardan bir ‘aceb buḡār çıkdı kim ‘ālem zulmat oldı tutdı (9) andan sonra kim buḡār şavuldı gördük ol iki kalıb ādem (10) olmış velī şol uyḡudan uyanmış gibi serāsime dört yaḡa (11)

46a

baḡub tıururlar ol ḥisābsuz ādemi görüb arada cāzūyı (1) la‘ini ve Huşenk şāhı görüb dönüb beni görürler elümde (2) kanlu teber tutub cāzūnun üstün alub tıururın anuḡ (3) gibi çirkin şüretde cāzūyı gördiler bu Behrām Cebeli didükleri (4) server söze gelüb baḡa aydur iy dilāver bu ne ḥāldür (5) bu duran sulṡān leşkerimidür ve depeledüḡün ‘ifrīt (6) şekli ne kimsedür ve hem bize ne oldı kim böyle serāsime olduḡ (7) ol yigidün şāh söze geldüḡin görüb şād olub (8) baḡa aydur iy Gerdan Keşān di bizüm ḡalümüzi bunlara bildür (9) ben daḡı didüm ki iy server bu duran Huşenk şāhdur (10) yedi iḡlīm sulṡānıdur bu diyārda bu kadar leşkerile uğrayub (11)

46b

sizleri kim gördi bu cāzūnun siḡriyle taş olub yigirmi (1) dört yıl bī-ḡaber ḡalub üzerünḡüzden kışlar ve yazlar geçüb (2) sizler bī-ḡaber bu şāh daḡı bu diyāra uğrayub sizi görüb (3) bu diyār ḡalkından şorub ḡālıniz bilüb ben bende emr eyledi (4) ben daḡı şöyle itdüm cümle-i ḡālī ḡaber virdüm Behrām bu ḡaberi (5) bilicek gelüb şāhuḡ öninde yüz urub didi kim iy şāh-ı (6) cihān luṡf idüb biz mübtelālara destḡir olmuşsın ḡaḡḡ (7) destḡirün olsun diyüb du‘ā eyledi şāh daḡı buyurdı (8) ikisine daḡı ḡil‘at virüb ata bindürüb alub otaḡa (9) gelüb bārī bengāḡ ḡayme ve ḡargāḡ ḡadem ve ḡaşem virüb aydur (10) iy server bunun gibi derde neden düşdün ol daḡı şāh (11)

47a

öñinde cebeli kebîr sultânınun kızını oğlı olub atası perri (1) olduğın anasın divler
 kapup kendü toğub rengi revân (2) denizine şaldukların andan Semendün alub
 besledüğün bu diyâra (3) ne vecihle düşüb çin şâhınun kızına ‘aşık olub kılıcıyla (4)
 alduğın cümle hikâyet eyledi şâh aydur ma‘ şukı rızâ ile (5) alub nikâh eyledün mi
 aydur iy şâh ol niyyetile düğün yarağında (6) iken bāşumuza bu hâl geldi dağı
 bilmezem nice oldu şâh ol (7) hâli bilicek buyurdu varub kızdın rızâ alub düğün (8)
 kaydın görüb çin diyârında bir hoş düğün idüb ikisin (9) birbirine erkânile virüb
 murâda irdiler şâh devletinde diyüb (10) Gerdan Keşân du‘â itdi Qahramân ol
 sergüzeşti işidüb (11)

47b

‘acebâ qalub aydur iy peyk şâh ol yigidün anası dağı (1) nice oldu aydur anı
 dağı ol kadar dirler kim Şehyâl kırk kerre (2) yüz biñ perri leşkerin cem‘ idüb yine
 Ekvâlün üzerine (3) küh-ı kâmere gitdi dirler dağı bilmezüz nice oldu zira yâ server
 (4) ol diyârdan bunda bundan anda kimse gelmek maḥâldür anuñiçün (5) haber
 bilinmedi diyüb du‘â eyledi şeb-i ḥayr idüb gitdi (6) **ṭartus ḥakīm qavlince** ol gice
 geçüb irtesi yine Huşenk şâhuñ (7) dīvânı durub on yedi kerre yüz biñ er gelüb cem‘
 olub (8) Gerdan Keşân dağı şabâḥdan gelüb Qahramânun çadırına girdi (9) dīvâna
 da‘vet eyledi ol dağı yerinden ṭurub gitdi gergedana (10) binüb ṭaşra gelince üç biñ
 şehzâdeler ilerü varub bāş (11)

48a

urub öñince yürüdiler ol ‘izzetile dīvâna gelince selâṭin (1) ve serverler dağı
 Qaḥṭarânile qarşu gelüb ‘izzetile içeri girdiler (2) ol dağı girüb selâm idüb Huşenk
 şâh bāş urub geçüb (3) yirinde karar eyledi ḥün gelüb yendi andan cümle dīvân
 qavmine (4) bildürdiler kim yârin güçdür ol gün yaraḳ görilüb irtesi (5) güç oldu
 Qahramân ol kırk biñ erile Qaḥṭarân ve Behrâm (6) şâh bârigâhına gelüb şâh dağı
 ṭaşra gelüb bunlaruñile (7) ‘izzetleşüb ol deryâ gibi leşker bölük bölük göçüb âzm
 (8) hindüstân indiler yedi gün yine içe kona göçe gidüb (9) sekizinci gün gelüb derya-
 yı ‘ummân kenârında irdiler hindüstân (10) dağı anuñ sâhilinde bir cezîrededür leşker
 konub ḥayme ve ḥargâh (11)

48b

kuruldu her taraftan sāyebān ve perdeler örüldi şāh devletile (1) seririne oturub selāṭīn ve serverler yer yer karar eylediler hūn (2) māḥazarı gelüb ta‘ām yenince leşkerün bir tarafından bir feryād kopdı (3) baḥr uyandı şahrā gömüldi at fil ve gergedan ürküb tavile (4) bendlerin kırub uyandı tağıldı şāhile serverler işidüb (5) ne ḥāldür diyince Şir Pençe gelüb aydur iy şāh-ı cihān bu leşkerün (6) konınca bir ‘aceb canavar uyandı eyle ḥālet gösterdi kim çeride (7) ne kadar at ve fil gergedan varise cümle ürküb tağılub gitdi (8) uş sürüb canavar daḥı leşkere toḡrı gelür didi şāh (9) işidüb aydur iy server bu ne ḥāldür diḡ biz daḥı varub (10) ol canavarı görelüm diyüb cümle selāṭīn ve serverler at (11)

49a

arkasına gelüb deniz kenārına irdiler gördiler deniz gürlemiş (1) bir ‘aceb canavar uyanmış gelür velī ve ḡathā bāş götürüb (2) gökler gürler gibi ḡıḡırur gördiler gövdede fil manuklusı (3) kadar ola bāş at gibi kıyruḡı tāvus kıyruḡına beḡzer (4) ḡarnı ḡaplan ḡarnı gibi tolu arkası ejdehā arkası gibi (5) pullu boynı kemer mişāl rāst elinde sūḡı gibi şāḡı var ol (6) boynuzun od gibi şu‘lesi var ol şāḡının dibinde iki (7) gözi var gök yāḡūta beḡzer iki gözi daḥı yerinde dört (8) gözi ve altı ayaḡı var yelesi perçem gibi ḡulaḡı at gibi velī (9) rengi eyle siyāhdur kim göz aḡmaşur her bir tırnaḡı ḡalkānca (10) ola pulād renginde ol ḡālile canavarı biraz temāşā itdiler (11)

49b

ol daḥı gelüb denizden baḡub leşker keşretin göricek (1) bir kez bāş şalub ḡıḡırub leşkerün üstine yürüdi (2) her kime kim uğradı ol şāḡla urub tır gibi bir yanına (3) çıkub helāk iderdi fil gergedan rāst geldükçe ol (4) pulād tırnaḡile urub bāşın ḡurd iderdi çok at ve ādem (5) helāk eyledi ne kadar kim oḡ urdılar oḡ geçmeyüb cām ṡās (6) öter gibi oḡ pāre pāre olurdu şāh ol ḡālī göricek (7) bir kez serverlere işāret eyledi leşker ḡavmi bir kezden ḡulüvv eylediler (8) cihān āvāzıyla ṡoldı canavar daḥı ol ḡālī göricek hemān (9) ādem yıḡnaḡının üzerine sürdi şāhile serverler canavarı (10) eyle gelür göricek ḡış urub yer yer ḡarşu yüridiler evvel (11)

50a

Ṭāhāyı türk irüb canavarı eyle gelür göricek tığile (1) çaldı kılıc pāre pāre oldı
bir kılın kesmedi irüb canavar (2) daḡı ol şāḡla sīnesine eyle urdı kim bir kılac
arḡasında (3) çıkub helāk eyledi andan Cūneyd Kāv suvār irüb pulād (4) gürzile batıra
urdu dımışķi tās gibi ötdi ḡaṭā ide imdi (5) irüb ol pulād tırnaḡıla bir kez eyle çaldı
kim zīr ü zeber (6) kıldı andan ḡayrı niçesin helāk idüb yürüdi irüb (7) her taraḡdan
üzerine kemendler şaldılar şalub boynına dört (8) yüz kadar kemend atan serverleri
yüzinüḡ üstine yıķub ḡaşd (9) eyledi kim helāk eyleye sürüb alub deryāya gide
Huşenk şāḡ (10) ol ḡālī göricek melül olub döndi aydur iy serverler (11)

50b

yine bir ‘aceb muşibet oldı kim bir baḡrı canavar gelüb (1) bunca fesād idüb
yine aramızdan şāḡ u selāmet çıkub (2) gide bu ḡālī irāḡdan yaḡından işiden ne diye
diyüb bāşın (3) şaldı ol söz Ḳahramāna ḡatı gelüb urdı belinden (4) biḡ iki yüz ḡāt
div postından kemendin ḡolına alub pīç (5) ender pīç kılub yürüdi canavar daḡı baḡre
yaḡın irdi Ḳahramān (6) şāḡ öḡine gelüb bāş urub irdi kemend giriftin canavaruḡ (7)
boynına şaldı canavar daḡı kendüyi kemendde göricek (8) bir kez silkindi
Ḳahramānuḡ gergedanı tākāt getürmeyüb dizinüḡ (9) üstine düşdi Ḳahramān şāḡın
var şıçrayub gergedandan (10) inüb ḡol virdi kemendi bir kez daḡı çekdi canavarı
alıḡodı (11)

51a

canavar daḡı derişüb yine ḡaşd itdi kim yūriye Ḳahramān (1) ayaḡın ṭaḡa virüb
dirişüb durdı canavar gidimeyicek bir kez (2) ḡışma gelüb yine ḡuvvet eyledi
almıyadı dāire dutub bir kez (3) ol dört göziyle deḡeyüb kendüye Ḳahramāndan yaḡın
kimse (4) görmedi hemān ḡışmile Ḳahramānuḡ üzerine yürüdi Ḳahramān (5) daḡı ol
kadar gözledi kim gelüb yaḡın irdi Ḳahramān bir kez (6) cigerden eyle na‘ ra urdı kim
tamām ‘alem gümlledi canavar (7) gelürken ṭurdu hemān pehlevān bir kez şān‘ ātile
kemendi (8) silki virdi canavar yüzinüḡ üstine yıķıldı yine ṭurub (9) kendüyi dirince
irüb muḡkem canavarı başa düşüb iki (10) ḡulaḡın eyle burdı kim canavar ḡazān
yapraḡı gibi ditredi ol (11)

51b

kemendile altı ayağın biraz şarub şalı virdi canavar (1) kalkınca bir dağı silki virüb bir çāşni dağı virdi zebūn (2) idüb at gibi ayda ayda alub şāhuñ öñine getirüb du‘ā (3) eyledi bir bir didiler kim āferīn şāhib kırān-ı zamān güzīde-i (4) devrān kuvvetūñ devletūñ ziyāde olsun didiler Huşenk (5) ol gün Qahramānuñ kürsīsine yılda kırk biñ altūn kırk (6) pāre şehir ve kal‘a dağı arturdu ol yerde şāh kırk gün (7) oturub yarağ görüb gemiler getürdiler ol tağılan tavarı (8) ancak cem‘ itdiler ol kırk güne dek Qahramān dağı ol bahri (9) canavarı binmek öğrendi gicelerle binüb seyr iderdi ol (10) canavaruñ şāhuñuñ şavkından her taraf münvver olub nireye dilerse (11)

52a

giderdi tā kim kırk güne dek yarağ tamām olub gemilere girüb (1) ber-‘azm hindüstān idüb gitdiler anca kim gelüb serendiyle (2) yakın iricek qoruya çıkup deryā kenārında bārīgāhlar örölüb (3) leşker qondı hayme ve hargāhlar quruldu **ezin cānib** (4) Rāy-ı hinde dağı haber irdi kim iy şāh-ı hindüstān bil ve āgāh (5) olğıl kim deryādan bu leşkerni pāyān gelüb fülān şahrāda (6) çıkdı ammā iken yaraqlı ve hem çokluğ çeridür gāfil olma (7) didiler ol sözi Rāy işidüb aydur bağ ya‘ni ben aña (8) varmadın Huşenk baña mı geldi bu da baña nār-ı nuruñ (9) devletidür kim yolum yakın olmışdur didi zira Huşenkden (10) gelen begleruñ söziyle bu dağı yarağın görüb leşker cem‘ itmişdi kim (11)

52b

Huşenk üzerine gideydi yollara gözciler qoyub (1) gelen düşmanı gözletdi tā kim Huşenk yārın gelür didiler (2) Rāy-ı hind aydur geluñ Huşengi nice temāşā idelüm diyüb (3) hind beglerin bāki Huşenkden kaçub gelenler bindiler (4) bir pūštenūñ üzerine gelüb düşman tarafına göz (5) urdılar tā kim gün toğdı bağub qarşu **naẓm** (6)

Gördiler kim qopdı yirden bir gubār

Ṭoldı sahralar ṭutuldu kūh-i sār (7)

Şöyle olaldı qayardı her yaña

Perde ṭutdı yüzine güyā semā (8)

Şan yirūñ toz oldu gitdi rıqqatı

Şöyle dutdı düzgünü milleti (9)

Bağladı gün yüzünü tozdan gamām
şām (10)

Kimse fark itmez şehermidür ya

Ol şehir ol toz aşıından eşer
(11)

Milk-i hindüstāna irdi ser-ta-ser

53a

şāhib kelām kavlınce Rāy-ı hind ol tozu eyle çokluk göricek (1) ta‘accüb idüb
tā kim gördi toz kim hevā yüzün kara bulut (2) gibi tamām bağlamışken bir taraftan
yıl çıkub bu tozu iki (3) şakḳ idüb gördiler gubār içinden seksen ‘alem peydā oldı (4)
arasından gergedanlar süheyli filler hareketi cihānı tutmuş (5) seksen biñ er cümle
gergedan suvār ‘alem dibinde bir kimse (6) bāşı ‘alem ile berāber olmuş yetmiş biş
eriş kıadd çeküb otuz (7) biş eriş sīne öñince dört yüz gergedan cenāb itmişler (8) rāst
öñinde tağ pāresi gibi bir şaru gergedana cebine-i hāş (9) idüb alāt-ı harb berkitmişler
üzerine kūh-ı kāf kullesi gibi (10) bir gürz kıomışlar bāḳi esbābı daḳı aña göre şāğ ve
şol (11)

53b

ol kıadar serverler var kim her biri bir behādır hindiler (1) ol alayı görüb
begenüb Rāy-ı hindi döndi Keyvān (2) şāha aydur iy şāh-ı turān Huşenk çerisinde bu
yigide (3) ne dirler Keyvān aydur iy sultān-ı hindüstān buña Behrām (4) Cebeli dirler
āh bu ḥaraminūñ elinden kim biz buña berāber (5) pehlevān bulmaduḳ ne serverler
helāk eylemişdür bu gelmeyince (6) Huşenk bize zafer bulmadı Rāy aydur buña
niçün div (7) peççe dirler Keyvān aydur bunun atası perridür başından (8) bir ‘aceb
vāḳı‘a geçmişdür Rāy aydur baḳ ol sāḫir elinde (9) siḫriyle taş olan bu mıdur aydur
beli diyüb geçen ḥālī (10) ḫikāyet eyledi ol ḥālde bir toz daḳı zāhir olub bir alay (11)

54a

daḳı geldi kırk sancaḳ kırk biñ erile ‘alem dibinde bir kimse (1) kırk biş eriş
kıadd çekmiş bir ‘aceb tağ canavarına suvār (2) olmuş şāğında ve şolunda dört yüz
kendü gibi gürbüzler (3) var Rāy aydur bu kimdür Keyvān aydur buña Hilūn-ı kūhi
(4) dirler yanınca dört yüz güzide cümle oğullarıdur āh bunun (5) şerrinden şimden
girü zira amān bilmez yağıdur diyüb gelüb (6) anlar daḳı kırk biñ kūh-ı deste çöp
sütun mişālū götürüb (7) gitdiler anların ardınca yine toz gelüb içinden seksen (8)
sancaḳ seksen biñ kāmīl gemilü erile gelüb Rāy aydur (9) bu kimdür Keyvān aydur

buña Hayyāl-i Ceng-i Cūy dirler şimdi sitān (10) diyārı bunun elindedür didi ol üç
şāh gelüb şahrāda Huşenk (11)

54b

şāhuñ dört yüz altūn direklü yedi biñ ibrişim atnāblu (1) atlas bārīgāhın kırdılar
içinde Huşenk şāhuñ kırk (2) ayaklu altūn taht yasadılar otuz iki yirde yirde nime
tahtlar (3) koyub on dört biñ altūn kudsiler şāğ u şol (4) kodılar ol tertib olınca bir
toz dağı belürüb içinden (5) bir ‘azamet leşker birle Mühelheli Dırāz Sikāb-ı Gilān
Zemīn (6) leşkerile irdi anuñ ardınca yine ‘alem ve sancaqlar yüz biñ (7) erden fişān
çifte kırbān suhen kemānlu elmās peykānlu (8) türkistān leşkeri ile Sührāb nizedār
geldi hindiler aydur (9) Huşenk bu mıdur ayıtdılar hāy kanı Huşenk dağı bu gelen
(10) türkistān sultānidur andan Behrām seng-endāz geldi belh leşkeriyle (11)

55a

andan Behtarür cihān-dār kırk biñ māzendaran leşkeriyle (1) ardınca Şāhām
ner suvār geldi yetmiş biñ mağrib leşkeriyle (2) sonra Behzād cihān nām geldi
Tuğrağar leşkeriyle Arkāş-ı Hūn (3) Hūr geldi Sindübād kavmiyle andan Sām Simīn
Pūş geldi (4) māçin leşkeriyle Pelenk Efgan geldi harezūm leşkeriyle andan (5) Her
Ber fil suvār geldi horāsān leşkeriyle şāh Tāc Rencbirden (6) geldi çin leşkeriyle
Şalşal-ı Şir Suvār geldi zāvül leşkeriyle (7) Mihtilāl Sebz Kabā geldi şirvān leşkeriyle
Kırkır Çöb Gerdan (8) geldi ‘arākīn leşkeriyle anuñ ardınca Kāhir-i Hāvari geldi (9)
Örni Hıttāyi geldi Seyfi ‘Adani geldi İklāni Habeş Mehyār (10) Zengi geldi Sirtāk-ı
Tayig Seylān-ı Dūsi Ferruhzād Deşti (11)

55b

geldi bunlardan sonra ‘azametile yüz biñ sancağ erile bir tāt (1) pūş aq saqallu
kimse geldi Huşenk şanub didiler ki Huşenk (2) pīr kişiymiş Keyvān aydur bu
Huşenk degildür buña Dāveri Bolgāri (3) dirler bulgār sultānidur didi ardınca
‘azametile (4) Hentuş Ğarçı-yı Zāhhāk-ı Cūvān Baht Ercib Māverā-yil Nehri (5)
gelüb ardınca ‘azametile kırk biñ altūn cebelü hāş atlu (6) erenleriyle bir server geldi
altmış biş eriş kadd çekmiş bir ‘arabī (7) taziye suvār olmuş öñince bir aq file cebe
cevşen alāt-ı (8) harb örmüşler eyle heybet birle irdi kim gören aydur Huşenk (9) bu
mıdur aydur yok bu Huşenk pāytaht-ı cihān pehlevānidur (10) biñ yedi yüz batman
gürz şalar bu Huşenge gelince Huşenk (11)

56a

bu devlete irmedi anuñ ardınca kırk ‘alem kırk biñ (1) cevheri libāslu kimseler gelüb irdi ulu pehlevān (2) kadd ü kāmēt šāhib kırānlar her biri bir kimse ammā rāst ‘alem (3) dibinde kırk biş eriş kaddlü yigirmi bir eriş sīnelü bir pehlevān-ı cūvān (4) baht velī eyle fark u şevketi var kim heybetinden merrih felek (5) kan kaşanur bir tağ pāresi gibi gergedanı binüb gelür öñince (6) altı ayaklu bir ‘aceb canavarı derler hiç canavara benzemez Rāy aydur (7) bu kimdür ayıtdılar bunu bilmezüz bu bizden şonra gelmiş anuñ ardınca (8) yetmiş sancağ yetmiş biñ kimse ‘alemler dibinde kızıl altūn bezenmiş (9) atlas sāyebānlar götürmüşler çetirler tutmuşlar her bir çetr altında (10) birer hātūn yanında on iki biñ pākīze cāriyeler öñlerince (11)

56b

yedişer biñ altūn çevgānlu hādımeler şavul yurtile (1) gelür hindiler aydur bunlar nedür Keyvān aydur bunların (2) ara yirde ki benüm kızımdur Huşenk šāhuñ cümle hātūnlarıdur (3) ammā benüm kızumdan ulu hātūn yokdur didi anların yine ardınca (4) kara bulut gibi tozlar belürdi kūs u naķāreden tabl āvāzı (5) dünyāyı dutdı at u fil gergedan sūheyla birbirine (6) üleşdi üç sulţān-ı ‘alem üç yüz altūn başlu sancağlar (7) dibinde üç kez yüz biñ mīr ü sipāhi baħr elmās gibi mevc (8) urur gelürler ara yirde yüz yetmiş fil manuklusı (9) kırk dört yāylu bir taht šāhī bağlamışlar üzerine yüz (10) yigirmi kubbелü bir hümāyun çekmişler altında otuz yedi eriş (11)

57a

kaddile bir cihān bahş šāh oturmuş başına yedi gök görelü (1) bir cevheri tēc giymiş dāiresinde vezīr ve mūneccim hākīmler (2) yir yir oturmuşlar kafāsında hāş gulāmlar tırmış (3) tahtuñ sāğ tarafına kırk biñ teber-endāz şolunda biñ tīr-endāz (4) kemend yürümiş öñince ardınca üç yüz biñ mübāriz (5) bahādır rāst taht ‘inānında dört yüz ‘ayyār yürür (6) nitenerler cebeler geymiş altūn tāclar örünmüşler üzerine birer kulac (7) deve kuşu yūñi şoķmışlar elmās nacağ altūn zenān āfet hancer (8) aralarında yedisi kırk altışar dürlü ceng alātı aralarında idüb (9) dürlü ziyneti tamām itmişler ortada bir kara yāğız yigirmi dört (10) eriş kaddlü muraşşa‘ pūş cevheri tēc on iki hancer üç (11)

57b

yüz batman teber döşine alub başına yedi dāne sīmurğ yūñi (1) berkitmiş eyle
 çapuk kimsedür kim çarh çenberinden geçe yine (2) eyle heybet şalābet var kim
 yüzine nerre divler bakmaz aşağıdan (3) yukarı Huşenkile kelimāt ider Rāy aydur
 Huşenk bu mıdur (4) aydur belī öñince yürüyüb kelimāt iden ‘ayyāra Gerdan Keşān
 (5) dirler ol Ezrāk cāzūyı getürüb helāk iden budur (6) āh bunun elinden imdi girü bu
 geldi vāh bizüm hālümüze (7) ol yanındağıların birine ‘Aşım dirler hāvaristān
 şahının (8) başın kesmişdür birine Şir Pençe dirler tamā‘-ı ‘ayyārlığıla ele (9)
 getürmişdür birine İlon birine Süheyl dirler iy şah imden (10) girü gāfil olma kim bu
 ‘ayyārlar her dem divān güde dururlar didi (11)

58a

Rāy-ı hind gülüb aydur iy şahlar sizler dağı ‘ayyār görmemişiz (1) uş benüm
 dağı vardır iki ‘ayyārum birine Şikār Kerd dirler (2) birine Düzd Efser dirler
 buyurayım varub yedisin dağı dutub (3) helāk itsünler korkudan kurtılub diyüb dönüb
 bārīgāhına (4) gelüb begleriyle tanışmağa oturdı didiler kim iy şah evvel (5)
 ma‘buduñla danış gör ne emr ider didiler aydur eyü didiñüz (6) diyüb buyurdı bir
 büyük od yakub dāireden turub (7) secde eylediler Rāy dağı baş açub yüz urub aydur
 iy benüm (8) ma‘budum uş sulţān-ı horāsān bunun gibi ‘azīm leşkerile geldi (9) baña
 ne emr idersin diyüb diñlediki ne buyırur şeytān la‘in (10) hāzīn āvāzile aydur iy
 benüm hāş kulum Rāy Huşenkden ne (11)

58b

korkarsın benüm gibi mu‘inüñ var uş bunca esir māl (1) ve hazine ayağıña
 getürdüm üzerine diyār-ı horāsānı bile (2) saña virdüm bu gelenlerüñ işin tamām
 eyleyüb varub ol (3) diyārı dağı zabt eyle didi Rāy bī-rāy ol sözi işidüb (4) cümle
 hindiler yüz urub secde kıldılar gelüb ceng (5) kaydında oldılar **ezin cānib** meger
 Huşenk dağı gelüb (6) devletile bārīgāhına konub selātin ve serverler yir yir qarār (7)
 itdiler ta‘ām gelüb yendi Qahramān begāyet feraḥ gördiler (8) bildiler kim ceng
 feraḥidür andan destūriyla her kişi çadırına (9) gitdi qaravol iki taraftan turdı Gerdan
 Keşān şah bārīgāhına (10) nevbetciler koyub ışmarlayub kendi aydur varub biraz şu
 hindülerüñ (11)

59a

ordusun temāšā ideyin diyü gitdi **ezin cānib** (1) meger Rāy daḥı bārīgāhına gelüb buyurdi Düzd Efser (2) Şikār u Ker ilerü gelüb yüz urub Rāy aydur iy ‘ ayyārlar (3) elünüzden gelüri kim varub Huşenk leşkerinden dil (4) getüresiz ikisi daḥı yüz urub gitdiler bir tenhā yirden sürüb (5) Huşenk leşkerine gelüb bir zamān seyrān eylediler tā kim vaḳt (6) indi gördiler kim Gerdan Keşān bunda yok zira bunlar Gerdan (7) Keşān dinen herifün niçe kez bendine düşmişlerdi ol zamān (8) Gerdan Keşānı anda kim bulmadılar begāyet şād olub Huşenk (9) şāhuḡ bārīgāhına kaşd eylediler tā kim nevbetci uyudı irüb (10) ‘ ayyārlar bir niçenün bāşın kesüb yol idüb ic hareme girüb (11)

59b

gördiler ‘ Āşım ve Şir Pençe harem kapusunda teber kucub yaturlar (1) revān ol hālî görüb otāḡuḡ ardın yarub ḥançerile sürüb (2) içerü girdiler gördiler kim Huşenk şāh taḥtınun üzerinde (3) bī-pāk yatur dāirede olan ḥāşlar cümle uyumış hemān (4) yatanlara ve şāha dāru virüb cümlesin bī-hūş idüb (5) Huşengi götürüb yine taḡa yürüdiler kim kimse ugramayub (6) murāda irelerdi **ezin cānib** Gerdan Keşān daḥı (7) sürüb Rāyūḡ divānına gelüb gördi kim ‘ ayyār anda yok (8) hāy şühre ferādeler kanda ola diyüb sürüb ‘ ayyārlarun (9) çadırına gelüb Rāy şāh sizi ister diyüb teftiş eyledi (10) ayıtdılar anlar daḥı şāh divānından geldi didiler hemān Gerdan Keşān (11)

60a

ol cān-bāzuḡ bāşına şıçrayub sürüb yine geldüḡi (1) yoldan gitdi taḡ yücesinde dönüb Hind leşkerine naḡar (2) idüb gördi bir şāhrāda bir deryāyı bī-pāyān leşker yatur (3) ucına göz irmez zira kim Rāy-ı hindi daḥı Huşenk şāhı (4) yedi gün miḡdarı yoldan dehlü şehrinden biri gelüb (5) qarşulamışdı ol leşkerni pāyānı Gerdan-ı Keşān göricek fikr (6) içinde iken nāḡāh bir yaḡadan gördi kim ses gelür ne ola (7) diyü uḡāt naḡar idüb gördi kim iki piyāde bir nesne götürüb (8) gelürken Gerdan teber ḥançer ḥāzır idüb sūsmār gibi sine virüb (9) gözledi bunlar yakın gelince biri aydur bizüm işümüz ol vaḳtin (10) rāst geldi kim Gerdan Keşān anda bulunamadı biri aydur Gerdan (11)

60b

Keşân üzerine bir iş aşduḡ ol biri aydur eger ʔanādlanub (1) göklere ʔıķarsuz Gerdan Keşân bizi ʔomaya Gerdan Keşân (2) bunları āvāzlarından bildi kim biri Düzd-i Efser ve biri Şikār Kerdür (3) Gerdan Keşân rāst geldüḡine şükür idüb aydur ‘aceb (4) şikārları kim ola diyüb bir kez teberin yire ʔaķub ʔablan (5) gibi şıçrayub bir kez eyle ʔayķırdı kim iy ʔaramzādeler benem Gerdan (6) Keşânı bī-amān cān-sitān elümden ʔanda ilatesiz cān diyüb (7) sürince hemān ‘ayyārlar āh idüb yüklerin bıraḡub biri (8) ʔaḡa gidüb biri leşkerden yaņa ʔaçdı hemān Gerdan Keşân (9) aydur ʔo ʔaḡa giden gitsün ammā bu leşkere giden bir fesād (10) itmesün diyüb hemān yıl gibi ardınca irüb teber ʔavale (11)

61a

idince ol daḡı nāḡār ʔancer çeküp döndi Gerdan (1) Keşân irdi kim ʔalub teber ile iki pāre ʔıla teber rāst (2) ʔaṭā yirine irince şunub teberi şaḡından şolından ele (3) alub şaḡ eliyle ‘ayyāra bir ʔabanca eyle ʔaldı kim ‘ayyār (4) depesinün üstine yedi kez mu‘allaḡ döndi şāhīn gibi üzerine (5) irüb yüzi üzere getürüb muḡkem bağlayub süriyü (6) bu yatanuḡ üzerine getürüb gördi kim ol yedi iḡlīm şāhı (7) olan irān ve turān deşt-i ʔorāsān illerine şıḡmayan (8) şāh yöresinden cihān leşkeri geçmeyen şöyle şikār olmuş kim (9) kendüden daḡı ʔaberi yok Gerdan Keşân ol ḡālī göricek (10) āh idüb Şikār Kerün şüretine bir ʔaç ʔabanca urub aydur (11)

61b

iy la‘īn ben seni uşladımadum diyü şāhı arķasına (1) alub diledi kim gide şabāḡ ırāḡ olmaḡın ʔaravola bulısam (2) diyü ihtiyāt idüb ol ʔaḡ içinde ağaclar arasında (3) bir mağara bulub şāhı anda getürdi ‘ayyārı muḡkem dest ü (4) pā eyledi od virüb şāhuḡ ‘aḡlın getürdi ol daḡı (5) gözin açub gördi kim bir kūhistānda ḡarr içinde ağaclar (6) gürüldüsi yiller fırlıdusı ol ḡālī göricek şāh gözin (7) yumub biraz fikre vardı gördi ʔarşusunda bir ʔerife (8) bend örmişler yerinden deprenir uḡāt deḡeyüb gördi kim (9) bir ʔerīf kendünün öḡine nice kez ʔayd u bendile gelmişdür (10) yine andile ḡalaş olmuşdur bir yanına daḡı baķub gördi kim (11)

62a

Gerdan Keşân arslān gibi gümrenüb teberin ʔayanub (1) тұrur şāh Gerdan Keşânı göricek cānı gevdesine girdi (2) Gerdan Keşân daḡı şāhuḡ ‘aḡlı gelüb gözin

açduğın (3) göricek revān kademine bāş urub du‘ālar eyledi şāh (4) dağı kalkub oturub aydur iy server ‘ayyārān bu ne muhālif (5) fā‘ ilidür ya yatan herif nedür biz bunda neylerüz didi Gerdan (6) Keşān dağı du‘ā idüb aydur iy şāh-ı cihān bu bir kühistāndur (7) bu yatan herif hindūların ‘ayyārı Şikār Kerdür iy şāh-ı ‘ālem (8) ben kuluñ hindūların ordusun biraz seyrān ideyin diyüb (9) gitdüm bu iki haramzāde kim biri budur birine Düzd-i Efser (10) dirler devletüñ haremine fırsat bulub sen şāhı ele getürmişler (11)

62b

dāru virüb alub giderken Allah hāzreti rāst getürüb (1) bu kühistān içinde karşı ugradum bunu ele getürdüm (2) ol biri gitdi veli iy pādīşāh şabāhdur hind karavolu (3) yol üzerinde leşker gitmek fikrinde ne emr idersin didi (4) şāh ol sözi işidüb Gerdan Keşāna il virüb āferin (5) eyledi aydur iy yār-ı vefādār gerçi çok yerde bizüm elümüz (6) aldun ammā bu def‘a dağı hoş destgīr olmışsın (7) aydur iy şāh bu la‘inün biri şimdi kanda ise varub (8) bu haberi düşman leşkerine bildürür imdi bizleri dağı her (9) taraftan gözedüb dururlar ammā şāh destūriyla bu şabāh (10) karanusında ben bende varub bir kaç serverler getüreyim anlarıñla (11)

63a

bile gidelüm didi şāh dağı kabul idüb Gerdan Keşān gidüb (1) yıl gibi gelüb leşkere irüb gördi kim şāh haremün (2) feryadı asumāna irmiş meger hādımeler hāli bilüb hātūnlara (3) bildürmüş idi anlar dağı gelüb şāhun tahtın boş görüb (4) yakaların yırtub her biri saçlar tagıdub feryād zārı (5) kılurken gördiler kim gelüb sultān-ı ‘ayyārān irdi gördi kim (6) ol yüzi gün görmeyen hātūnlar yüzler hāk sineçāk (7) karşı gelüb didiler kim iy server-i cihān kanı ol yolında cān u (8) bāş oynayub üzerinden kuş geçürmedüğün şāh bu dem (9) dehr-i hīlebāz eliyle tāk u tahtından kapılub sağlığı (10) ve şayruluğı bilinmez didiler ol hālde Huşenk oğlu Erdevān (11)

63b

Kahramānı gözlerinden seylāb akıtdı gelüb kol şunub (1) Gerdan Keşānün yönine aydur iy serbāz-ı cihān her zamān (2) sefer ü hāzarda şāh atamun hālin senden bilürdük bugün (3) ne hāldur kim eşeri yok diyü feryād eyledi Gerdan alub bunları (4) içerü girdi cümlesi Gerdan Keşānün ağızına bakarlar kim ne diye (5) Gerdan Keşān aydur iy hātūnlar niçün yere yaramaz yemün idersiz bihamdillah (6) şāh şāğ

ve selâmet bu dem ben şâh hizmetinden gelürem diyince (7) hâtûnlar Gerdan Keşânun üzerine la‘l ve cevâhir saçdılar Gerdan (8) Keşân bu hâli bildürdi Dilşâd hâtûn ki şâhun ulu hâtündür (9) Gerdân Keşâna bir gevher virdi dünyâ harici degerdi ‘ittişâm (10) **hakim kavlince** meger hâdiş-e erenler dahı işidüb şâh bārīgāhına (11)

64a

cem‘ olub Gerdan Keşânı gözlerken uyıdı kim Qahramân dahı (1) pulâda ğark olub ol şeş pây bahriye suvâr olub bārīgāha (2) irince selâtîn serverler karşı varub gördikim Qahramân (3) eyle hısmile gelmiş kim sînesinün gürüldüsine ciger döymez Qahtarâna (4) iy ‘ammü kanı şâh nice oldı bunun gibi dem ne oturacak (5) vaqtdür kim bunca cihân dest serverlerün göz göre şâhlarını (6) ellerinden alalar kanı ğayret diyüb eyle feryâd ğıriv eyledi kim (7) işidenün zehresi çâk oldı Qahtarân aydur iy gözüm nurı (8) Qahramân bunun demde kim ola kim şabr ide ammâ bizüm dahı bu dem (9) turduğumuz oldı kim şâh kim gitdi Gerdan Keşân dahı yoğıdı (10) bunu umarduk kim şâhun hâlinden ne haberse serveri ‘ayyārân (11)

64b

getüreydi uş bihamdillah Gerdan Keşân dahı geldi buyurun (1) haber alalum diyü erenler cümle Gerdan Keşâna karşı vardılar (2) ol dahı irüb erenlere bâş urub Qahramânı merhabâladı (3) Qahramân aydur iy ser bâz-ı cihân kanı şâh nice oldı haberün (4) ne ol dahı du‘ â idüb aydur iy şâhib kırân şâhı iki (5) haramzâde ‘ayyârlar şikâra getürmüş birine Düzd Efser ve birine (6) Şikâr Ker dirler uş haqq ‘inâyetinde ben bende ‘ayyârlar şâhı (7) alub giderken karşı uğrayub Şikâr Keri ele getürdüm ammâ (8) Düzd Efser varub hindilere haber eyledi cümle düşmanlar dahı şâh (9) kaçdına yol üzere hâzır olmuşlardur buyurun şâhı getürelüm (10) didi erenler suvâr olinca Qahramân yalnız ol tağa toĝrı (11)

65a

şeş yayı sürdi **ezin cānib** Düzd Efser haramzâde dahı (1) ol vaqt Gerdan Keşânun elinden kırtılıb Rây hinde gelüb (2) yüz urub tâcın yire çaldı feryâd eyledi ayıtdılar noldun (3) ne hâldür noldun ne olam dahı bundan ğayrı yoldaşum Şikâr Kerile (4) varub cān arıduk Huşengi ele getürdük nâr-ı nur olmayub (5) yolda gelürken Gerdan Keşân ‘ayyâra tuş geldük hemân görince (6) Huşengi biraĝub kaçduk bir tağa gitdüm yoldaşum leşkerden (7) yaña kaçdı beni koyub Gerdan Keşân

anun ardınca irüb (8) sürdi kaçd itdüm kim eger ol Şikār Keri kovub giderse (9) ben gelüb yine Huşengi alub gidem ammā Şikār Kerün ardından (10) eyle irdi kim yedi adım daḥı gitmedin yatub yıldırım gibi eyle (11)

65b

yıkdı kim yediger mu‘allaḥ döndi ol anı bağlayınca ben cān (1) kırtardum ammā Huşenk daḥı taḡdadur ‘ayyār qaravol qorqusından (2) alub gitmedi meded gerek didi Rāy aydur iy merdek bu ne (3) rüsvāylıkdur kim iki ‘ayyār cihān dest geçirmez yalunuz bir kişinün (4) cevābın virmeyüb Şikār Keri yedüresin didi Düzd-i Efser (5) aydur iy şāh hindüstān anun gibi demde Gerdan Keşāna kāf (6) divleri cevāb virmeye biz kanda kalduḡ ammā buyurun kim Huşenk (7) ele gelmek mümkündür didi Rāy daḥı emr eyledi Mekeyāl-i hindi (8) üç yüz bin erile taḡun Huşenk leşkeri yanın bekleyüb (9) taḡa kimse çıkarmaya andan Keyvān hindüya üç yüz bin (10) er virüb aydur var sen gezüb Huşengi bul Rāy kendü daḥı (11)

66a

ol bāḳi hind leşkeriyle suvār olub ‘alem ve sancak götürüb (1) Huşenk şāhun olan otāḡ ve hazinesi üzerine yürüdi (2) **ezin cānib** meger şāhun ḥātūnı Dilşād on iki (3) dāyeyile yedi bin ḥādimile dürr ü pulāda ḡarḳ olub (4) ‘azm kūh idüb giderken Düzd Efser ḥaramzāde görüb Keyvān-ı (5) hindüya haber itdi kim uş gelenler Huşenk ḥātūnlarıdur hemān (6) kovmaḡ diyü üç yüz bin erile ol daḥı irince hemān Keyvān (7) leşkerine Dilşād ḥātūn irüb birbirine urdı ol ceng (8) iderken girüden şeş pāyile Qahramān-ı Qātil irüb gördi kim (9) bir alay la‘lin pūş bir deryā gibi leşkerün içine düşmiş ceng (10) iderken Şir Pençe berāber gelüb Dilşād ḥātūnı Qahramāna bildürdi (11)

66b

Qahramān ḥātūnun ol cengin görüb taḡsīn idüb ḡayrete (1) gelüb bir kez na‘ra urdı kendüyi ol düşmana eyle urdı kim (2) tārumār Dilşād daḥı gördi kim düşman cengi yavaşadı dirken (3) gördi kim bir taraftan Qahramān irdi ol altı ayaklu ata suvār (4) olub hindileri her taraftan birbirine karmış Dilşād Qahramānun (5) ol cengin göricek āferīn idüb üzerine irdi aydur (6) iyü oḡlum Qahramān bugün şāh yolına cānile ceng idecek (7) gündür didi daḥı kendüyi bir taraftan yine düşmān urdı (8) Qahramān ol keremiyyetile bir kerre na‘ra-ı cihān āşüb çeküb eyle (9) ḡayḳırdı

kim şahırayı hindün tağı taşıyla bile gürlledi ol na' rayı (10) tağ gārından Huşenk işidüb
' ayyāruñ teberin tütub (11)

67a

taşra geldi leşker tarafına nazar idüb gördi kim ol (1) deryā gibi hind leşkeri
kimi aķub otāğa gidüb kimi tağa (2) veli ol tağa gelen leşkerde eyle ceng āşüb
turmışdı kim (3) deniz gibi çalķanur ve katham yine Kahramānuñ na' rasın pay pay
gelüb (4) işidür ol hāli göricek yüz urub kendüye anuñ gibi pehlevān viren Allaha
şükr kıldı (5)

nazm

Haķķ te' ālā virdügi ihsāna ķul	Şükr idicek arturur ķadın ul (6)
Ehl-i şükr olanuñ artar ni' meti	Şākir olana virür haķķ devleti (7)
Dilegince virmege ni' met ķula	Şükr ķomışdur bahāne bil ĥudā (8)
Şākirün vaķtine irmeye ziyān	Pāymāl olmadı ehli şükr olan (9)
Devlet itmez şükr ehinden nüfūr	Şāhibin tiz pāymāl eyler ġurūr (10)
Ķov ġururı şükr ü zikre ol enīs	Tā olasın devlet ü tahta celīs (11)

67b

İtmedi kimse temālūķden ziyān Tiz fenāya vardı ehl-i kibr olan (1)

tāriķ taberi ķavlince meger Kahraman daķı leşker içinde ejderhā (2) gibi
oynarken Kehyān-ı hindi adlı bir pehlevān varıdı Kahramānuñ (3) ol cengin görüb
ķaķıyub üzerine gergedan şalub irdi (4) bir nize-i cān-sitān ĥavale idince Kahramān
erlik lu' bıyla (5) şavdı irüb Kehyāna bir nize eyle urdı kim sinesine (6) siperin
naķlayub bir ķulāc yaġrında çıķdı götürüb yire urdı (7) ĥurd-ı ĥām eyledi ol dem
erenler daķı Kaķtarānile irüb Gerdan (8) Keşān öñince cengile maġara ķapusına
irdiler ' ayyārlar daķı (9) şāhuñ atın ve ķılıcın irġürüb suvār eylediler ol dem
Kahramān (10) daķı irişüb şāha bāş urdı şāh Kahramānı baġrına başub (11)

68a

gözlerin öpdı andan leşkere irüb gördiler on biş kerre (1) yüz biñ er tırub
ordunuñ üzerinde ceng iderler Behrām (2) Cebeli ķarşu gelüb tıayamış erenler irince

hemân bir kez Qahramân (3) na[‘]ra haykırub irüb hindûları birbiri üzerine târmâr eyledi (4) götürüb erenlerle on biş kerre yüz biş hind leşkerin Râyun (5) üzerine döktiler Rây dağı ne hâldür diyince didiler kim iy şâh (6) hindüstân ol altı ayaklu at binen Kehyâlî helâk eyledi (7) uş şaflar yarub üzerüne irdi leşker degil kâf divleridür (8) kimse önlerine duramaz hâzır bâş didiler ol sözile (9) Rây dağı bakub gördi kim Qahramân bir tîğ berrân eline alub (10) ol bahri canavarı ne tarafa kim sürer gögsiyle şaflar yarar (11)

68b

hemân buyurdi darb-ı ârâm urdılar Qahramân işidüb (1) melûl oldu şeş pâyun [‘]anânın dönderdi iki leşker (2) dağı birbirinden ayrılub çadırlarına döndiler meger kim ol (3) gün otuz üç biş hindi helâk olub on iki biş (4) horâsânî şehîd olmuş şâh emriyle ol leşi ve bâşı devşürüb (5) bir yire cem[‘] idüb defn itdiler **ezin cânib** Rây dağı (6) bârîgâhına gelüb buyurdi Kehyâlun ölüsün getürdiler (7) hind begleri mâtemin dutub tâbuta koyub qarındaşına şehir-i (8) [‘]ummâna gönderdi meger bunun İsfendiyâr Bahri dirlerdi (9) bir qarındaşı varıdı toksân bir eriş qaddi var idi üç biş (10) yedi yüz batman gürz götürürdi şâhı Râyun bir kıızı varıdı (11)

69a

adına Serv-i Hırâmân dirlerdi anuñ [‘]âşıkıydı ammâ eli (1) irmezdi anuñcün kim ol kızın da[‘]vası oldu her kim beni (2) erlikile zebûn iderse ben anı kabul idem dirdi yedi gün (3) nevrûz iderdi diyâr-ı hindüstânun her tarafından cihângirler (4) ve şehzâdeler gelüb kızuñ elinden zebûn olam div korkusından (5) gelmezlerdi hemân ırâqdan âh u zârıyla geçerlerdi Râyı buyurdi (6) İsfendiyâr qarındaşınun tâbutuyla bir nâme dağı yazub bile gönderdi (7) Qahramândan ve Huşenkden şikâyetler ayıtdı iy pehlevân demidür (8) irişi gör didiler andan Rây buyurdi bir nâme dağı yazub (9) kıızı Serv-i Hırâmâna dağı gönderüb hâli bildürdi anı dağı (10) da[‘]vet eyledi andan buyurdi ceng yirinde kırılan otuz (11)

69b

üç biş hindiler ölüsün bir yire götürüb nâr-ı nur yolında (1) gitdi yine nâr-ı nura gitsün diyüb bir büyük od yakub (2) cümlesin oda yakdılar qarşısına ma[‘]zur dut div (3) secde eylediler bârî ol gice geçüb yine şabâh irdi (4) iki taraftan iki şâhun divânı öninde ceng nevbeti (5) urılub ol iki taraf deryâ gibi leşker at arkasına (6) gelüb şâhlar

şāhı bārīgāhına yürüdi ol gün yine (7) Qahramān kerimiyyetile pulāda ġarq olub ol bahri canavara (8) suvār olub Huşenk şāhuñ bārīgāhına gelüb tırdı (9) her gelen anuñ altına durub andan Gerdan Keşān yedi ‘ayyārile (10) irdi kırk dört pāre ceng alātın kendüye tezyīn eylemiş (11)

70a

erenlere selām virüb otağ kapusından içerü şāha girüb (1) ol dağı zıkr ü tesbīhin tamām itmiş Gerdan Keşān baş urub (2) aydur iy şāh-ı cihān selātin ve serverler saña müştākdur diyüb (3) du‘ā eyledi şāh dağı yerinden tırub la‘l ü cevāhir cebe vü (4) cevşene ġarq olub suvār oldu ‘ayyārlar öñince hāş (5) on iki biñ zerrīn silāhlu kul káfāsınca irüb selātin (6) ve serverlere selām virdi cümle du‘ā idüb on iki biñ (7) altūnlu cevġānlu çavuşlar bir dilden düşman na‘ye diyüb cümle (8) leşkere bildürdiler andan şāh üzere on yedi ibrahīm (9) ‘alemler açılıb biñ yedi yüz altūn başlu sancağlar çözüldi (10) biñ yedi yüz çift kūs nakāreler bir yirden gürleyüb zurnā (11)

70b

ve nefirler inüledi dārātile öñçe seksen biñ gergedan (1) suvār birle cebeli kebīr leşkeriyle Behrām Cebeli altmış biñ hāş (2) birle altmış biş eriş qaddin altūn cebeler içine ġarq idüb (3) yürüdi ardınca ol otuz bölük sultānı leşker fevc fevc (4) yürüyüb tā kim Huşenk şāhuñ çazz-ı hümāyunları káfāsınca (5) irüb yürüdi öñince ol otuz bölük Qahramān-ı Qātil (6) Qahtārān-ı ibni Tamġāc rāst ‘anānında Gerdan Keşān ol yedi (7) cihān dest ‘ayyārlarla káfāsınca ol iki biñ zerrīn pūş (8) tır endāz ġulām ol gün Huşenk bir dārātile şöhretile meydāna (9) geldi kim dağı andan evvel kimse naşib olmamışdı ol hālile meydāna (10) gelicek Behrām Cebeli kim şāhuñ ser leşkeridür irüb şāha baş urub (11)

71a

şāhlardan Kehvān Kūh-ı Nişīn-i Hiytāl-i Ceng Cūyı Mühelhel-i Dırāz (1) Rikāb-ı Sührāb Nizedār-ı Behruz Cihān-dārı Behzād-ı Cihān Tācı (2) gelüb Hābeşe-i Seyf ‘Adani Dāvud şāh Bolġāriye virüb (3) şāhuñ yanına qodı andan Keyvān şāhı Māverā-ül Nehri Arcib (4) ü Yunāni huz bir pil payı Qārun şāh-ı mağribi Sām Sīmīn Pūşe (5) virüb şāhuñ şol yanına qodı andan serverlerden Pil (6) Efgen tuġrādı ser ħābb serfirāzi nerre suvāri kūhistān-ı Behrām (7) seng endāzi Ġāzanferi Ĥorāsāni

Mühelhel Sebze Fere virüb (8) şāhuñ ƙafāsına ƙodı kim ardından düşman gelürse
hāzır olalar (9) andan Mantuş-ı Ğarçı Helhelān-ı Heft Diyārı Mehyār-ı Zengi
Žahhāk-ı (10) Nev Cüvāni Er Ƙāşib-i Hūn Huri Muhtāc-ı Zencir Zeni Ƙahtarānı (11)

71b

ve Ƙahramānı biñ yedi yüz pehlevān şāhuñ ‘anānında ƙodı (1) andan aydur iy
şāh-ı cihān buyuruñ imdi devletile sen taht-ı (2) revānuña çık müneccimler usturlabın
ele alsunlar erenlerden (3) sa‘ ādet sitārelüsin meydāna göndersünler didi andan (4)
şāh dağı rahşdan gelüb rikābdan nerdübāne başub taht-ı (5) revānına suvār olub
şāğına kırk biñ tır endāz ve kemend (6) endāz turub dört kāmīl vezir müneccim birle
şerif hākīm (7) şāhuñ nazarında ellerine usturlab alub vaqt gözedüb (8) tırdılar leşker
göz urdılar **tartus hākīm ƙavlince** bu tertib (9) cümle leşkere ol gün Ƙahramānuñ
heybetin ve ƙıvamın kerimiyetin (10) gözedürlerdi **ezin cānib** hindiler ol şabāh
yirlerinden gelüb (11)

72a

ol kırk kez yüz biñ ƙara yüzölü Rāy hind çadırına gelüb (1) ol dağı revān üzere
suvār oldı bahri var aƙub meydān (2) yirine irdiler ƙara tağlar gibi alay düzüb şaflar
yardılar meymene (3) ve meysere ƙılub cenāh ārā ide indiler Rāy-ı hindüñ uş
manuklusı (4) filleri ol şafa getürdiler üzerinde gönden hişārılar idüb (5) tır endāzlar
ƙomışlardı hordumlarına elmāslar bağlayub (6) hāzır itmişler ol dārātīle ol iki
düşman birbirine ƙarşı durub (7) meymene ve meysere gözlerken anı gördiler kim
hindilerden Behzād (8) hindi meydāna yürüyüb ƙadd ü ƙāmet ‘arz eyledi altūn (9)
cebelere ğarƙ olub iki ƙulağına iki altūn halka ısmarladı (10) getürüb aşdı iki dāne
gevhre taƙmış meydāna şevk virdi (11)

72b

girdi cür’et gösterüb ādem diledi Behrām Cebeli girüb kemerinden (1) hindüyü
eyer önüne alub bir elin başına birin göğsine idüb (2) çekdi boynın ƙopardı ol
ƙuvvetin Behrāmıñ görüb taḥşin itdiler (3) andan Kehtān-ı hindi girüb ‘azametile bī-
bahāne ve mehābe gürz (4) urdı kendülerin berāber virüb redd eyledi iki nevbet dağı
(5) Behrāma gelicek ol tağ pāresi gibi pulād gürzin başı (6) üzerine şalub irince
Kehtān siper virdi ƙalkānı tārmar (7) idüb rāst başına irüb hırd hām eyledi anı görüb
(8) hindiler ğayrete gelüb birbiri ardınca girüb Behrām elinde (9) yüz altmış mübāriz

helāk oldu Huşenk dağı ol gün (10) Behrāma fāl dutmuşdı rāst geldüğine şād olub Behrāma (11)

73a

du‘ālar eyledi ammā hindiler dağı girmeyüb bir kezden canavar sürdiler (1) Behrām dağı anı görüb yüz döndermeyüb gayretile na‘ra urub (2) karşı vardı Huşenk şah hindularuñ eyle geldügin göricek (3) Kahramāndan gayrısına işāret eyledi Allahu Ekber hemān anşuzdan (4) bir gürüldi olub ol altmış dört yıldan berü kan dōke (5) gelmiş irān ve turān leşkeri bir kezden yürüyüb hindilere (6) karşı varub bir hoş ceng durdı kim cān bāş tere yolına (7) geçmedi meger ol dem hindiler içinde bir yavuz mel‘un vardı adına (8) Sührāb hindi dirlerdi irān kavminden on ikisin helāk (9) itmişdi andan Kahtarāna buluşub ikisi aḥşām dek ceng idüb tā kim (10) aḥşām dağı irdi iki tarafuluñ ceng eri boşudı eceli (11)

73b

gelen kırıldı darb-ı ārām urulub iki leşker şahlu şahın (1) alub döndi ol on iki şehidüñ meyyitin getürüb şah (2) bārīgāhına getürdiler şah gördiler on iki zeber dest (3) pehlevān kendü kanlarına garḳ olub güftgüdan kalmışlar şah (4) ol serverleruñ ḥāline bī-iḥtiyār acıyub gözlerinüñ siylābı (5) revān oldu aydur iy ‘aceb bunun gibi dilāverleri kim helāk (6) eyledi ola didiler kim iy şah hindilerde bugün bir kimse varıdı (7) adına Sührāb diyü anılurdı bu pehlevānlar anuñ elinde helāk olub (8) sonra Kahtarāna tuş gelüb aḥşāma dek ceng eyledi didiler (9) şah aydur imdi Kahtarānile bu kadar ceng iden er kimse olmaz (10) diñ servelere bildürüñ andan gāfil olmayalar didi ol sözi (11)

74a

cümle serverlere bildirdiler andan ol on iki serveri (1) erkānca tābuta koyub defn eylediler **azan taraf** hindiler dağı (2) dönüb bārīgāha geldiler Rāy Sührāba ḥil‘at virüb il vilāyet (3) bağışladı anuñ üzerine üç gün ceng olmadı dördünci gice (4) Gerdan Keşān sürüb hind leşkerine geldi kim Düzd-i Efseri (5) ele getüre fırsatın bulmadı dönüb giderken irān şahı Keyvānuñ (6) çadırına irüb pāsubānlarına dāru virüb girüb Keyvānuñ (7) üzerine kendüyi bildürdi Keyvān Gerdan Keşānı göricek (8) cān başına şıçrayub korkusından muḥālif itmeyüb rām oldu (9) alub Keyvānı

çadırına gelüb Şikār Ker yanında haps eyledi (10) Şikār Keyvānı göricek āh idüb aydur iy şāh dahı bu kadar kayd ve (11)

74b

bendine layıkdur diriğ bu ‘ayyāruñ kayd u bendine sende mi (1) düşdün didi Keyvān şāh dahı Şikār Keri āvāzından bilüb (2) aydur iy ‘ayyār bizüm Huşenkile hālümüz neye vara ‘ayyār aydur iy (3) şāh benüm bildüğüm budur kim bu şāh ne kadarsa bizüm kendü cinsümüzdür (4) varub ol oda tapucı kara yüzlü hindilere kulluk itmekden (5) yine Huşenge hizmet itmek yigdür huşuşā kim cümle ‘avrāt (6) ve oğlanumuz cins akrabāmuz cümle bundadur didi benüm bildüğüm budur (7) bākisin şāh bilür didi ol maħalde şabāh dahı olub iki (8) taraftan kūs-ı harbi uruldu ol deñiz gibi leşkerine cūşa gelüb (9) zemīn ü zamān hūrūşa geldi cümle serverler suvār olub şāh (10) bārīgāhına geldiler andan Gerdan Keşān içeri girüb aydur iy şāh-ı (11)

75a

cihān devletile buyur kim cihān serverleri devletile muntazırdur (1) şāh dahı ‘adetce geyinüb taşra gelüb ‘ayyārlar önince selātin (2) serverlere selām itdi erenler dahı ‘izzet ile ‘aleyk alub du‘ā itdiler (3) ol dārātile meydāna yürüdiler ol cānibden dahı deryā gibi (4) hind leşkeri yürüyüb kaṭrān deñizi mevc urub iki düşman birbirine (5) karışub egreyüb ṭururken hindilerden bir kimesne meydāna girüb (6) bir nice kimse yıkdı meger Sührābdın la‘in adı kimse bilmedi (7) Qahramān ol hālī göricek ihtiyāri kalmayub kaşd eyledi (8) meydāna gire anı gördiler şol kıoldan bir na‘ra peydā olub bir kimse (9) meydāna yürüdi gördiler kim Behrām Cebelidür irüb Sührābuñ kara (10) bulut gibi gürzin redd eyledi biraz ceng itdiler āḫir birbirinüñ (11)

75b

kemerine el şundi Sührāb ne kadar iḳdām eylediyse nesne (1) başarmadı Behrām dahı kuvvet eyledi tağ pāresi gibi Sührābı (2) gergedandan kıparub kıolına aldı zor idüb yire çaldı (3) ‘ayyārlar irüb kayd u bende çekdiler anı dahı bākisi kıatında (4) habs itdiler ayruḳ kimse Behrāmuñ meydānına girmedi didiler ki (5) kimse ṭuymaz diyüb hemān biñ fil şaldılar irüb fil (6) üzerinde şıḡır göninden ḫişār idüb zencirler şaldılar Behrām (7) dahı bir kez na‘ra ḫaykırub gürz çeküp filler kıalibına irüb gürz (8) urub filler bāşın taḡıtdı baḡzınuñ ḫortumından yapışub atdı (9) filler

üzerinden yir yir kemendler şalub kimisi kendü boynına kimini (10) gergedan boynına kimi beline kimi başına tutub niçe yirden zencîr (11)

76a

bend olub keşân ber-keşân sürdiler hemân anı gördiler bir (1) na‘ra âvâzı oldu kim ol diyârın tağı vü taşî âvâzesinden ‘âlemi (2) şadâ tutdı neyki diyince gördiler bir taraftan Qahramân-ı Qâtil ol (3) altı ayaklu bahri canavarı meydâna sürüb gürz küh-ı peyker çeküb (4) eyle heybetile irdi kim fil alayın ürküdüb birbirine girdi (5) irüb gürz urub filleri târmâr eyledi kendü alaya (6) urub öñ alayı arda şalub şâğın şola urdı Huşenk (7) görüb du‘â eyledi aydur qoman Qahramânı yalunuz dördince (8) fâhî erenlerden nicesi irdi kim Qahramâna qafâdâr ola yakın (9) iricek gördiler Qahramânın gögsi gürüldüsi ol bahri (10) canavarın hücumı gıjıldusı gürz-gerân gümüldüsinden kimün (11)

76b

ne cânı var kim Qahramânın yöresine uğraya ne kadar kim hindûlar (1) Qahramâna geldiler muqâbeleye çâre olmadı biñ yedi yüz alay (2) Rây-ı hind üzerine döndi irüb gördi kim Râyın dâiresine (3) otuz biñ hışâr bend fil qal‘a eylemişler orta yirde Râyın (4) tahtın filler üzere berkidüb üstine çetr bağlamışlar vezîr ile (5) oturub her taraftan cenge temâşâ ider hemân Qahramân Râyı (6) göricek kararı qalmayub eyle na‘ra haykırdı kim ol cümle alayı (7) birbirine urub güyâ cihân yıkıldı filler ürküb niçesi üzerinden (8) qal‘aları yire şaldı hindiler ol hâli göricek gayrete gelüb (9) ol otuz biñ fil yine çengele alub Qahramân üzerine şaldılar (10) yir yir cenge qol şundılar gel imdi Qahramân kim filler qalibına düşdi (11)

77a

eyle na‘ra iderdi kim işidenlerin zehresi çâk olurdu ne kadar kim (1) serverân-ı şâh irüb Qahramâna qafâdâr olmak istediler Qahramânın (2) üzerine iremediler eyle kim filler dâireden Qahramânı araya (3) almışdı bâki ol kırk kez yüz biñ erden gayrı otuz biñ (4) filidi gayrı olan leşkeri birbirine urdılar bölük bölük eylediler (5) filbânlar dağı irüb her taraftan kırk zencîr Qahramân üzerine (6) şaldılar seksen zencîr idüb Qahramâna iki taraftan bend oldu (7) bir kez Qahramân seksen zencîre iki taraftan qol şarub eyle (8) na‘ra urdı kim âvâzından cihân gümleyüb Râyın ‘aqlı

gitdi (9) yine kendüye gelüb aydur ne hâldür didiler kim ol filler kalıbına (10) düşen serkeşdür na' ra eyledi didiler Rây dahı gördi kim ol (11)

77b

seksen zencîri qolına şarmış iki taraftan üzengi üzerine (1) gelüb bir kez kuvvet idüb eyle silki virdi kim ol seksen fil (2) üzerinde olanlar yüzlerinüñ üzerine yıkıldı ol hâle (3) germ olub birbiri ardınca üç kez na' ra urdı kim cihāna (4) şadā şaldı Rây ol hâle kaşıyub buyurdi ol maḥmudi (5) filler hūni hindileri her taraftan Qahramānuñ üzerine havale (6) itdiler ol kadar kim vaqt aḥşāma irüb Qahramānuñ üzerine (7) havale idüb dāiresin filler ile bağladılar kim kāt kāt Rây (8) buyurdi meş' aleler yaqub Qahramāna iḳdām itdiler ol gice (9) Qahramān niçe biñ fil ve filbān helāk eyledi şabāḥ olub (10) ceng ayru olmadı velī şabāḥdan ceng eyle germ olub tırdı kim (11)

78a

cihān cümle kılıc odına yandı Huşenk dahı taḥtından inüb (1) ata binüb serverleriyle filler alayına yaqın irdiler ne kadar (2) kaşd ve cehd itdiler kim girüb Qahramāna kaḫādār olalar çäre (3) olmadı Qahramān dahı ol deryā gibi cengün içinde germ olub (4) irüb kaşd eyledi kim Râynuñ taḥtın yıka ne kadar kim hindūlar berāber (5) irdi ḥāşıl olmadı ol vaqte irişdi kim hindiler şına **ṭartus** (6) **ḫaḫīm ḫavlince** ol dem gördiler kim bir taraftan ḫorosāni bī-cān (7) bir toz peydā olub ola lübb ḫabardı irdi cānib şimālden (8) bād şar şar irüb ol gelen gerd-i ḡubār yarılıb iki şakḫ (9) olub arasından üç yüz sancaḫ üç yüz 'alem üç kerre (10) yüz biñ pulād pūş müzeyyen leşker velī tertīb var kim (11)

78b

cümlesinüñ alātı ve esbābı altūn la' l ve cevāhirden arada bir (1) şehsuvār otuz yedi eriş ḫaddile la' l ve yāḫūta ḡarḫ olmuş (2) öninde bir file alāt-ı ḫarb ve esbābı ḫarb berkitmişler kendü (3) bir at ejderine suvār olmuş eyle şevketile irdi kim gören (4) düşmandan taḫsīn itdiler tā kim ol gelen dahı irüb ceng üzere (5) alay olub biraz temāşāya tırdı Huşenk şāḫ aydur 'aceb (6) bu gelen kim ola Gerdan Keşān bir taraftan teber çeküb bir taraftan (7) irüb hindiler dilince gelenlerüñ birinden şordı kim kimlersiz ayıtdılar kim (8) Rây-ı hind kıızı Serv-i Hırāmāndur kim üç yüz biñ ecimir leşkeriyle (9) atasına yardıma geldi 'ayyār ol ḫaberi alub dönüb şāḫa gelüb (10) beyān eyledi yer yer didiler kim ol kızuñ nām nişānın işidürlerdi (11)

79a

bundan gâfil olmamak gerekdür didiler şâh aydur hayr ola **ezin cānib** (1) Servi Hırāmān dahı gelüb gördiler kim atasının ol deryā gibi (2) leşkerni düşmanın az çerisi şımış tağıtmış yine bir kimse altı ayaklu (3) bir ‘aceb canavara binüb filler alayından geçüb Rāy şāhuñ (4) tahtının yanına ırmış veli ol kadar fil kırmış kim şahrā fil (5) ölüsinden görünmez yine taht-ı şāhı öninde eyle ceng itmiş kim (6) kanı şu gibi ağıtmış Servi Hırāmān ol hāli göricek dāyesine (7) aydur iy dāye bu ne hāldür kim düşmanın az leşkeri atam gibi şāhuñ (8) bu kadar leşkerin bu hāle getürmüş ola ve hem bu serkeş kimdür kim (9) yalunuz bu kadar cengile atam gibi şāhuñ bu kadar tertibin bozub (10) devlet tuğına yakın irişe diyüb bir kaç bāşın şalub kol (11)

79b

şunub cenābiyeden alāt-ı harb alub arayide oldı bir dinc (1) cenāba binüb aydur iy dāye sen bu üç yüz biñ ecimir leşkeriyle (2) bu duran düşman çerisine var bunu ben göreyim kim bu serkeşlik (3) idüb atam gibi şāhuñ üzerine varan nice kimsedür diyüb (4) bir kez gerinüb sürüb bir gürz peyker kolına alub rahş şalub (5) gitdi filleri yarub Qahramāna yakın iricek bir kerre anıszdan (6) eyle na‘ra urdı kim işideni vehme şaldı Rāy dahı cānı (7) tarılub dāireden dermān isterken kim Qahramānuñ elinden (8) hālāş ola uyıdı kim ol na‘ra-ı işidüb ‘aqlı gitdi bu dahı (9) nedür diyince bir kaç kimseler irüb yüz urub didiler kim iy şāh-ı (10) ‘ālem ‘āli hāzretünje müjde olsun kim uş kızuñ Servi Hırāmān (11)

80a

gelüb irdi ol sözile Rāy şāh şād olub cān gevdesine (1) girüb aydur imden girü kim kızum geldi düşmandan ne derd (2) diyüb germ oldı **tārīh deşti kavlince** Servi Hırāmān dahı (3) gelüb Qahramānuñ üzerine irdi Qahramān gördi kim nāgāh (4) bir na‘ra-ı cān gün peydā oldı neyki diyince bir siyāh atlu (5) la‘lin pūş bir gürz-gerān çeküb rāst kendüyi gözedüb (6) gelüb irdi bi-mehābe gürz havale kıldı veli eyle heybetile (7) irdi kim Qahramānı redde mecālin kımayub irüb rāst (8) arkasına bir muhkem gürz eyle urdı kim Qahramānı uyardı hemān (9) göz açdurmayub yine irince Qahramān bu kez kendü gürzin (10) berāber virdi şavdı bir dahı bārī nevbet Qahramāna degüb (11)

80b

bağ anşızdan darb uran sen misin diyü irüb bir gürz eyle (1) urdı kim eger küh-
ı serendiye ursa sürme ideydi velî kız (2) erlik lu‘ bıyla rāst def^ç eyledi Qahramānuñ
darbına yine görenler (3) taḥsīn eyledi ol iki ejderhā birbiriyle cenge tırdı didiler (4)
ezin cānib dāye daḡı ol üç yüz biñ erile irüb (5) Huşenk leşkerine toḡınub eyle urdı
kılıcı kim Rāyuñ üzerinden (6) irüb kılıcıyla yine meydāna ilette hindiler daḡı ḡayrete
gelüb (7) kuvvet tıtdılar irüb Huşenk leşkeriyle aḡşāma dek ceng (8) itdiler aḡşām
darb-ı ārām urıldı iki leşker döndi şāhlar (9) bārīgāhına gelüb selāṭīn ve serverleri
yoḡlayub teftiş (10) itdiler gördiler kim Qahramānile on iki server gelmemiş Huşenk
(11)

81a

şāh dönüb Gerdan Keşāna aydur iy server bu zamānda şunuñ (1) gibi cihān
pehlevānı ki Qahramāndur anuñ ḡālını bilmek saḡa lazımdur **naẓm** (2)

Er olan bilür yine ḡadrin erün	Server olan ḡālın anlar serverün (3)
Fehm idemez zaḡ bülbul dilini	Yürüti bilemi ḡasrāt yolunı (4)
Başaran cān işini cān-bāzdur	Ādemün merdi cihānda azdur (5)
Buñ deminde ādem üstine dönen	Oldurur ādemliḡün ḡadrin bilen (6)
Çoḡ bulıyor ‘ıyş eyyāmında yār	İllā ḡam vaḡtinde olmaz pāyidār (7)
Buñ deminde yār olandur yār olan	Yār ‘ahdın bekleyen olmaz yalan (8)
Yār iste var olma yārsuz	Az olur ādem olan aḡyārsuz (9)

ezin cānib Huşenk şāh Gerdan Keşāna eyle diyicek (10) ol daḡı bāş ḡaldurub
yüz yire urub ayak götüreb (11)

81b

peyikler ile gidüb tā kim gelüb ceng yirine irdi (1) ol on iki serverün ulusun
bulub peyiklere didi (2) gün olub şāh bārīgāhına gitdiler andan kendü hindiler
ortusına (3) irüb ne ḡadar kim aradı Qahramāndan ḡaber bilmedi ‘ittisām **ḡakīm**
ḡavlınce (4) Qahramān kim cengde Server-i Hıramānile buluşub ikisi birbirine (5)
muḡābil olub miḡdārın bilicek birbirin ele getürmek için (6) ayru çenge muḡayyed
olmayub hemān ikisi ceng ide leşkerden (7) çıkub bir taḡ içine düşdiler ne ḡadar kim

Ḳahramān Servi şikāra (8) getürdi yine çapuklıkla kendüyi ḥalāş iderdi bārī (9) aḥşām olunca ceng itdiler aḥşām Ḳahramān irüb gayretile (10) bir muḥkem gürz urub kalkānın tağıtdı irüb gürz bāşına (11)

82a

doḳundı bir yaña kaçurınca olan ışıḡınuḡ bendlerin (1) kırub bāşı açıldı sācı tağıldı Ḳahramān gürz urub geçüb (2) gidince dönüb yine ḥāl bilmekiçün ardına baḳub gördi kim bāşı (3) açılıb ol sünbül gibi sacı tağılmış bir ‘aceb şüret zāhir olmuş kim (4) güneşden yaḳar çerāḡı hemān görince bildi kim erkek degildür (5) ol zamān Ḳahramān on yedi yāşına irmişdi daḡı mihr ü (6) muḥabbet ‘ışḡ ḡıza bilmezdi hemān canavar bāşın çevürdi gitdi (7) uyıdı kim leşkere yaḳın iricek Gerdan Keşān bāş urub gelüb (8) ḥāl-i ḥaber şordı aydur bu dāireyi biraz temāşā eyledüm diyüb (9) aşl ḥālī ‘ār idüb dimedi andan sürüb şāh bārīgāhına (10) geldi evvel gelüb Gerdan Keşān ḥālī ḥaber virdi aydur (11)

82b

Ḳahramānı buldum aydur kim seyrān iderdüm velī daḡı gögsi (1) gürüldüsi diḡmemiş bilmezem ḳanda idi baña dimedi didi (2) Ḳahramān daḡı gelüb cebe vü cevşen çıkarub libāsların geyüb (3) şāh divānına irdi selām virdi selāṭin ve serverler (4) şāh öninde emriyle ḳarşu varub içerü getürdiler şāh daḡı (5) ayak üzere gelüb merḥabāladılar ‘izzet eyledi ol daḡı (6) bāş urub geçüb yerinde ḳarar eyledi ni‘met gelüb yendi (7) şükr dindi andan sāḳi gelüb esbāb-ı ‘ıyş ārāste olub (8) şöḡbete başladılar ölenlerüḡ ḳaydın göründükden sonra andan (9) şāh buyurdi Keyvānı Sührābı Şikār Keri getürüb da‘vet (10) itdiler Keyvānı daḡı kebr kini giderüb şāh öninde bāş urub (11)

83a

aydur iy şāh-ı cihān her ne kim itdükise kendümüze itdük uş (1) bu dem ḥālümüz bilüb suçumuza tevbe idüb ‘umurdan zamān bulduḡca (2) cānile tırmışuz didi andan Sührāb Şikār Ker daḡı ḳul (3) olub ḡil‘at virdiler Keyvāna selāṭin taḡtında yir virdiler (4) Sührābı Behrām Cebeliye ışmarladılar Şikār Keri Gerdān Keşāna (5) teslīm itdiler sīne gönül şāḡ olub ‘ıyşda **ezin cānib** (6) meger Rāy a‘zam daḡı divānına gelüb buyurdi bir ulu (7) od yaḳub diri ādemīleri içine şaldılar ya‘ni kıızı (8) geldüḡine ḳurbān eyledi birazdan cümle begler gelüb Servi (9) Ḥirāmānuḡ dāyesi

dağı gelüb baş urdı göri Serv-i (10) Hıramân gelmemiş Rây öninde yüz urub pây tahtı
öpdi (11)

83b

Rây aydur iy dāye kanı Servü Hıramân niçün bize gelmedi (1) aydur iy server-
i serverân ceng āhir olduğdan sonra (2) görmedüm bilmezem nice oldu didi Rây dağı
görüş diyince (3) dāye bir kaç bahadır kızlar ile irüb isterken ol yire irdi kim (4)
Kahramân kızile ceng idüb koyub gitmiş idi kız dağı (5) dāireye bakub Kahramânı
görmeyüb fikre varub aydur (6) bu ne hāldür kim bunca zamāndur cihānuñ serkeşi
iken bugün (7) bunun elinde böyle zebün olam beni bu kadar ele getürmüşken (8)
yine muḳayyed olmayub koyub gide diyüb ol fikrile dururken (9) dāye ile kızlar
gelüb ayağına döküldiler kız dağı kendüyi (10) dirüb at arkasına geldi dāyeye hālın
diyüb aydur (11)

84a

bu ‘aceb kim beni bu kadar şikār itmişken muḳayyed olmayub yine gitdi (1)
didi dāye aydur iy nāzenin cihānda bir kimse kim senün gibi (2) kimse-i bir ele
getürüb belki hüsnün dağı gördükden sonra (3) bu kaçan ola kim senden yüz döndüre
yakın oldur kim yüzünü (4) görüb ‘aqlı gitdi kendüyi devşüricek hāli ḳalmayub (5)
atı alub bir yaña gitdi iy nigārin ḳanda ise anı buluruz (6) diyüb alub Servi atası
divānına geldi ol dağı ḳadırına (7) gelüb cebe vü cevşen çıkarub yüzine niḳābın
berkidüb ḳadırından (8) kızlar ile sürüb atası ḳadırına gelince cümle hindiler ḳarşu
(9) gelüb ‘izzetile içeri girdiler ol dağı girüb atasına baş (10) urdı Rây dağı ayak
üzere gelüb ḳızın bağına başub (11)

84b

merḫabāladı geḳüb kız dağı pāytahtında zerrin şandal üzere (1) oturdı nir
yaradayım ‘ādeti anda otururdı ni‘met gelüb (2) yendi ‘ādetlerince şükür dindi andan
meclis ārāste olub (3) ḳızın Rây ikileyin merḫabālayub ceng cidālden haber şorub (4)
aydur iy ciger-güşem kanı ol serkeşi neyledün aydur iy ata (5) ol herif benümile
aḫşām olunca eyü ceng eyledi aḫşām (6) olıcaḳ ḳarañuda ḳanda varduğın bilmedüm
didi veli içinden (7) fikri gitmedi oturmağa mecāli olmayub aydur iy ata üç (8)
gündür kim cāriyeñ uyımadum ve hem bugün ol herifile ḳatı (9) ceng eyledüm

destüruŋla varub biraz raḥat olayım diyüb (10) gitdi sürüb çadırına gelüb buyurdi
varub Düzdü Efseri (11)

85a

getürdiler aydur baḥa yārılık idüŋ kim bugün benümle ceng iden (1) ḥerīfūŋ bu
gice bāşın kesmek gerek didi Düzd-i Efser aydur (2) iy bānu-yı cihān ol leşkerde
Gerdan Keşān dirler bir ‘ayyār (3) vardur kim anuŋ qorḥusından kimüŋ ne cānı
vardur kim (4) yöreye uğraya didi kız aydur benüm murādum Gerdan Keşān degildür
(5) eger rāst gelürse ol daḥı naşībin ala gel baḥa leşkeri (6) göster diyüb üçer
şebrevāne tönler geyüb şāğ ve şol (7) ḥancerler kemere alub tığlar ḥamā’il kılub
gitdiler ancā kim leşkerüŋ (8) qaravolinden bir yaḥa geçüp çadır arasına yakın iricek
kız (9) aydur iy Düzd Efser ol ḥerīfi bilür misin kimdür aydur (10) iy nigārin
bildüğüm bu qadar kim adına Qahramān-ı Qātıl dirler imiş (11)

85b

daḥı Huşenge yakın zamānda buluşmış kız aydur çadırı (1) ne yirdedür aydur
iy nigārin bizler ol ḥerīfūŋ qorḥusından (2) bu yirlere gelemüz neden bilelüm didi
ol sözi nigār işidicek (3) bildigim Düzd Efser qorḥmış nigār aydur yoldaşuŋ qorḥaḥ
(4) olanından ḥayr gelmez diyüb aḥa destür virdi andan dāye (5) ile ikisi daḥı ilerü
gelüb gördi kim bir ḥerīf at yedüb (6) gider irüb ḥerīfūŋ boğāzın alub aydur kimsin
ol (7) ḥerīfūŋ ‘aḥlı gidüb aydur Huşenk şāhuŋ aşcılarındanam (8) maṭbah
ḥalkındanam nigār aydur bunda Huşengüŋ ya Qahramānuŋ (9) çadırı qandadur ol
daḥı gösterdi nigārin bu ḥerīf bir (10) ağaca bağlayub sürüb gitdi bu ḥerīf ḥaber
bildürmesün diyü (11)

86a

ezin cānib Huşenk şāh daḥı bir zamān ‘ıyş idüb (1) andan serverlere destür
virüb kendü daḥı biraz (2) yatub raḥat olmaḥ diledi ‘Āşım ve Şir Pençe nacaḥların
(3) qucub şāh otağınuŋ qapusın alub durdılar bāḥi (4) bāsubānlar daḥı ‘ayyār
qorḥusından ḥāzır bāş olub gözlediler (5) **ezin cānib** Serv-i Hıramān daḥı gelüb
ordunuŋ (6) içine girüb gezüb gördi kim otuz iki yirde ulu eyvān (7) qurulmuş
cümlesin gezüb görüb şaltanata taḥsīn idüb (8) andan irüb Huşenk bārīgāhın gördiler
her taraf pāsubānlar (9) ağaç çeküb oturur daḥı dönüb Qahramān çadırına irdi (10)
bu qadar vaḥt gezince pāsubānlar uyumuş vaḥt geçmiş ‘ālem (11)

86b

ağyardan hâli irüb gördi kim cümle pâsubânlar uyumış (1) anlaruñ dağı bir kaçın helâk idüb çadırı bir taraftan yardı (2) içeri girdi gördi kim Qahramân taht üzere yatub dâirede (3) sekiz gulâm dağı ortaya almış bunlara dâru virüb anlaruñ (4) dağı başın kesüb Qahramân üstine irdi elinde bir kılac (5) bir abudâr hançer Qahramâna kaşdına irdi bilmedi kim kaşdı kendüye (6) eyledi ol kaşdile cellâd-ı felek gibi Qahramân kaşdına ırince (7) anırsızdan baqub gördi kim bir serv câme hâba girmiş yatur (8) güyâ kim güneşdür nur virür kırk biş eriş qadd çekmiş yigirmi (9) bir eriş sîne bir pehlevân kim zamâna gözi mişlin görmemiş henüz (10) hüsni güllerinüñ benefşesi bitmemiş ol Qahramânı gözler (11)

87a

uyhuya varub siyâh kirpikler bir qarış kadar yañaqları (1) üzere dökilmiş dâireye yüzinden dirler dizilüb lâleye (2) jâle dökülmişe dönmiş iki kolların nurdan sütun gibi (3) taşraya eylemiş gögsin açmış pertev şalar ol hüsni kız (4) Qahramânı göricek bir kez âh idüb elinden hançeri düşdi (5) kendüyi yitürdi biraz Qahramânıñ yaşıduğın tayanub yüzine (6) baqub kaldı mütehayyir oldu baş almağa gelen kız cân virür (7) oldu bu kez alur yok ne kadar kim Qahramânı görürdi (8) varduqça ‘aqlı giderdi ve hem Qahramânıñ hüsni ehl-i târih (9) dilinde meşhûrdur bu zamâna gelinceye bârî kız fikr idüb (10) gördi kendüye bir hâl oldu kim her hâli unuttı revân (11)

87b

revân kendüyi dirüb aydur bir belâdur başuma geldi (1) buña fikr gerek diyüb kız tiz dönüb kalem getürüb bir nâme (2) yazdı yaşıduğ üzere koyub bir hançer dağı bir nâme yanına (3) şancub Qahramânıñ şunub hâtemin aldı dönüb âh u hasretile (4) gitdi taşraya gelüb kendüye aydur bunca zamândur kim (5) dünyânıñ fettânisin imdi bir hâldür başuğa geldi qanda ise (6) âdem gayret içündür bu leşkerde bir nişân koyub git diyüb (7) andan şâh çadırına irüb gördi cümle bâsubânlar uyumış (8) tiz dâru virüb niçesin helâk eyledi andan girüb gördi kim (9) yine harem kapusunda Şîr Pençe-i ‘Âşım nacaqların kucub yaturlar (10) yine anlardan havf idüb bârîgâhuñ bir yanın yardı gördi kim (11)

88a

şemi'ler yanār taht üzere Huşenk şāh yatur kız bir zamān (1) tūrdı bāşda server-i 'ayyārān anda ola diyū gördi kim anda yok (2) girüb yatanların bir niçesin daḥı helāk eyledi şāha kaşd eyledi (3) meger Gerdan Keşān çadırında yaturken muḥālif düş görüb (4) revān teber ḥancer götürüb şāh bārīgāhına irdi girüb gördi kim (5) pāsubānların niçesin helāk itmişler cān bāşına şıçrayub (6) daḥı içerü girüb gördi kim şāhuḡ ḥareminüḡ bir yanı yarılmış (7) bir āfet-i cihān eline bir ḥūn alūd ḥancer dutub tūrur hemān (8) Gerdan Keşān görünce fikre varub 'aceb kim ola dirken anı (9) gördi kim şāh kaşdına yürüdi kim anuḡ gibi şāhı helāk eyleye (10) hemān bir kez Gerdan Keşān teber şalub şıçradı aydur iy ḥūni (11)

88b

uş benem Gerdan Keşān diyüb ardınca kız daḥı rāst (1) gördi teber hemān ḥaṭā yirine iricek bir ṭabanca Gerdan Keşān (2) eyle çaldı kim yüzünüḡ üstine yıkdı öldürmege kıyamayub (3) dönince sesden şāḡ olan bāsubānlar uyanub kızuḡ yer yer (4) üstine sürdiler kız daḥı irişeni helāk eyledi ḡavḡa daḥı (5) artınca yıl gibi gidüb bāş kōtardı kimse ardından yetemedi (6) 'ayyārlar ne kadar kim ardına uydılar çāre olmadı ḡavḡadan cümle (7) serverler uyanub şāh çadırına geldiler ölen pāsubānları (8) görüb 'acebā kaldılar içerü girdiler şāh daḥı tūrub cāme (9) ḥāb üzere oturdı Gerdan Keşān daḥı kendüyi dirüb (10) gördi bir ṭabanca yemişkim daḥı kulaḡı öter revān gelüb (11)

89a

şāh öninde bāş urdı şāh daḥı cemī' ḥāli teftiş eyledi (1) aydur iy şāh-ı 'ālem muḥālif vāqı' a görüb geldüm bāsubānlar (2) helāk olub yaturlar girüb gördüm bir ḥūn-riz elinde (3) bir kanlu ḥancer tūtub şāha kaşd itmiş ben daḥı teber çeküb (4) irdüm arkasıyla bir kez çaldım ya'ni ki diri tūtub ḥāli bilem (5) irüb yerine ḥaṭā getürmedi dönüb baḡa bir ṭabanca eyle (6) urdı kim bī-iḡtiyār yıkıldım ben kendü mi devşürince ol (7) gitdi didi ol sözi işidüb didiler kim zihī serbāzlık kim (8) Huşenk gibi şāhuḡ bu kadar üstine gire Gerdan Keşān gibi (9) 'ayyārūḡ çarbından yıkılmayub dönüb bir ṭabanca ile yıka bunca (10) āfetüḡ arasından ḡalāş ola didi şāh aydur meded Kāhramān (11)

görüñ didi uyıdı kim ahramāñ daı avādan uyanmıdı (1) urub bāı ucında anceri nāme-i görüb āh bārigāhına (2) gelüb esbābı ortaya dökdi ya‘ni anceri nāme-i ol ālī (3) āh görüb buyurdi vezīr nāme-i okıyub gördi dimi kim (4) iy server bu gice ser ü ātua vardum ki seni helāk idem (5) gördüm tāze yigitsin kıyamadum imdi yārain Huengi utub (6) alub Rāy āha gelesin ol daı saa diyār-ı hindün serkeligin (7) vire kim senün gibi server Huenk kimdür kim aa izmet idesin (8) bārī çün idersin gel Rāy gibi āha izmet eyle kim adr (9) kıymet bilür devlet bulub bāı berāberi olasın eger bu sözi (10) abul itmeyesin āzır bā yārain gice varub bāuñ keserem dimi (11)

ol sözi işidüb didiler kim ‘aceb bunun gibi sözi iden (1) kim ola diyüb Sührāb-ı hindi yerinden urub bā urub (2) aydur iy āh-ı cihān Rāyuñ bir kıızı vardur adına Serv-i ırāmān (3) dirler at üzere geleli kimse arb urmadı ve kimse arbından (4) alā olmadı da‘vası şöyledür kim her kim beni erlikile (5) zebün iderse aa ‘avrat oluram ol ālile cihān (6) āhlarınuñ oulları māl u lekeriyle gelüb elinde helāk (7) olmudur yigirmi üç yıldur bu da‘va ile yıl yodur kim (8) nice ehzādelər helāk itmeye anı gelür dirlerdi ‘aceb (9) olmaya ki bu fesādı iden ol olmaya ol bir kiinün fursatın (10) bula daı helāk itmeye zira kim ūn-riz ve cellād-ı cihāndur (11)

yine dünyā ‘ayyārların gözine göstermez u bu gice gördüğünü (1) bu işi ol itmidür ol bir kiiye fursat bula daı helāk (2) itmeye ‘acebdür ahramāna ‘āı olmadıysa yāud eceli yoıdı (3) beher āl bu kıızdan azar gerek didi ol ālī bilüb cümle-i (4) serverleri kıızdan vehim-nāk oldılar ahramān daı bildi kim (5) dün gün kendüyle ceng iden kimdür bārī ol ālile (6) abā irdi **ezin cānib** Serv-i ırāmān daı ol gice (7) Huenk lekerinden ıkub gelüb dāyeyile Düzd Efsere (8) irdi anlar daı fıkr ider kim ‘acebdür eger nigārīn Gerdan (9) Keān bendine düşmeye ol dem gelüb nigārīn ālī aber virdi (10) anlar daı görüb tasīn itdiler abā mülūkāne libāslar geyüb (11)

91a

atası divānına irdi bāş urub yerine oturdı Rāy (1) kızından ‘özü dileyüb hil‘ at
virdi divānda bigden (2) ziyāde beg oğulları var kim cümle kızun ‘āşıkı dururlar (3)
ammā kız birine muqayyed olmayub her ne yaña bakarsa Qahramānı (4) görürdi
oturub ol hālile sözde iken meger Behrām (5) Cebeli anıldı Serv-i Hırāmān buyurdi
Behrāmı kayd u bendile (6) ejderhā gibi getürdiler Rāy aydur iy Behrām gel baña kul
(7) ol sind diyārın saña vireyin Behrām cevāb virmedi (8) **ezin cānib** çin şahınun kıızı
kim Behrāmın hātūnidur (9) şāha haber gönderdi kim şah lutf idüb Behrāmı
unutmasun (10) ol sözi şah işidüb Behrām için gözlerinden yāş gelüb (11)

91b

aydur iy serverler görüñ kim Behrām gibi serverimüz kāfir (1) elinde esir bizi
görüñ kim anarmıyuz diyüb Gerdan (2) Keşānın yüzine bakub aydur iy dilāver
Behrāmı nice (3) idelüm didi Gerdan Keşān aydur iy şah ben bende her zamān (4)
Behrāmı varub isterem elüme girmez ammā şah himmetine yine (5) göreyim diyüb
gitdi gelüb divānı Rāya yitdi gördi kim (6) Behrām kayd u bendile oturur turub her
tarafdan da‘vet (7) iderler ammā söz söylemez ol hālile Rāy kaçıyub kaçd (8) itdi
kim helāk ide kız aydur iy ata bunu helāk itme şakla (9) bāşed ki bizden dağı anlara
kimse düşe bunu virüb anı (10) alavuz didi Rāy aydur iy ciger-güşem bunu nice
şaklaruz kim (11)

92a

bunda bir ‘ayyār vardur ki yedi kāt yirler altında dağı iledürsek (1) bulur hālāş
ider server aydur ata destūruñla bu kişiyi (2) ben şaklayayım eger Süleymān divleri
dağı olursa almaya didi (3) Gerdan Keşān turub deñerdi aydur vallahi elinden gelür
buyurdi (4) Behrāmı kız bārīgāhına getürdi buyurdi kızlar gidüb kendüsi (5) dāyeyile
tenhā qalub andan buyurdi varub Behrāmı getürüb (6) kayd u bendin aldılar altına
şandal koyub oturdi şöhet (7) kurulub şarāb kebāb yeyüb içerken kız aydur iy
Behrām (8) saña bir nesne şorayım eger rāst haber virürsen seni āzād (9) ideyim didi
Behrām aydur iy nigārın buyur eger bilürsem diyeyim (10) didi aydur ol sizün
leşkerde altı ayaklu canavar binen kimdür (11)

92b

ķulı mıdur ve hem bindügi nice canavardur kim at ve fil (1) ve gergedan degıldür hic birine benzemez didi Behrām daķı (2) bāş urub aydur iy nigārın ol serverdür şehzādedür (3) ķul degıldür atasına Tahmurād dirlerdi yedi iķlīme şāh (4) olmışdur bunı üç yāşında iken divler ķapup heyhāt (5) şahrāsında kūh-ı şū‘ āda on üç yıl beslemişlerdür uş (6) bu hāle gelicek rub‘ meskūna düşüb yolda gelürken şāhumuza (7) bulışub ķul oldı ol daķı pāytaķtı virdi ammā şāhumuz ķul olunca olan serverlerden kimsesi ķurtılmayub kimin (8) zebūn kimin helāk eyledi āķır kendü irādetiyle ve mürüvvetiyle (9) gelüb ķul oldı biri gelürken ol bahri canavarı (10)

93a

hind deryāsı kenārında tutub zabt eyledi velī canavar daķı (1) ele gelince şāhun on yedi kerre yüz biņ erin ūrkidüb (2) niçe serverler helāk eyledi iy nigārın adına Ķahramān-ı (3) Ķātil dirler bu zamān cihān serāyuņ şāhib kırānıdur elinden (4) divler amān alımaı diyüb Ķahramānuņ ol gün serverligin (5) ol ķadar ögdiki kızuņ ‘ışķı bir iken biņ olub dāim Behrām (6) diņdügince kıı bir yoldan depredüb Ķahramānuņ aķvālın (7) pehlevānlıķın söyledürdi kızuņ içinde ‘ışķ āteşi ziyāde (8) olub varlıķın od eyledi Ķahramānuņ sevdāsı bāşından aşdı **nazm** (9)

İrdi bāşa ‘ışķ dūdından buķār Ķalmadı ne şabr u ne ‘aķl u ne ‘ār (10)

Oldı ķamu varlıķı yağma-yı ‘ışķ Cānına kār eyledi sevdā-yı ‘ışķ (11)

93b

Ķalmadı kendü vücūdından nişān Varı gidüb maķız ‘ışķ oldı hemān (1)

Nüş idüb şevķiyle ‘āşķuņ yādısın Şuya şaldı varlıķı seccādesin (2)

Kendüyi terk itdi ister yārını İrdi yāre irmekiķün vārını (3)

Böyledür bāzār-ı ‘ışķuņ dāimā Farķ olunmaz mün‘ im ü şāhı vü gedā (4)

Kime irse ‘ışķ nurından eşer Maķız hāk ise vücūdın nur ider (5)

tāriķ deştı kavlince nigārın ki Behrāmdan bu ķaberi alub (6) gördi kim rüsvāy olur dönüb aydur iy server sen kimsin saņa (7) kim dirler aydur ey nigārın ben bende aduma Behrām Cebeli dirler (8) cebel-i kebīr sultānınuņ oğlıyam velī bu dem Huşenk

şāhuṅ (9) k̄uliyam Serv-i H̄irāmān aydur iy server ol çin diyārında (10) taş olan sen misin aydur belī aydur ya şonra nice ḥalāş (11)

94a

olduṅ ol daḥı cümle ḥālī beyān eyledi Gerdan Keşān (1) kendüyi ḥalāş idince kız işidüb aydur ya ol Gerdan (2) Keşān diyen niçün bu dem seni anmaz aydur iy nigārīn nite (3) ola Gerdan Keşān bizi anmaya size dem bu dem bundadur (4) Gerdan Keşān daḥı durub çadır ardından diṅlerdi aydur (5) iy dāye var gör bu çadır ardında kimi bulursaṅ al getür (6) Gerdan Keşān işidüb biraz akar u revān kendüyi mestlige (7) urdı bir yirde düşüb yatdı koltuḡına birer bāb aldı (8) dāye gelüb depme urınca serseri t̄urub aydur hāy begüm (9) kerem it baṅa kıyma serḥoş idüm didi aydur bu beyān nedür şunub (10) aldı aydur vaveyla o fāni yārmış rebābcıḡumdur didi (11)

94b

dāye gel berü diyüb alub iḥerü girdi Serv-i H̄irāmān (1) öninde bāş urub du‘ā eyledi Serv daḥı ‘ayyārı bildi ammā (2) bilmeze urdı aydur usta ne yirdensin aydur sulṭānum sind (3) vilāyetindenem rebāb çalub elüme girencesin oḡlancuḡlara (4) nafaḡa idinürem didi nigārīn aydur usta diye bizüm iḥün (5) bir şoḥbet eyle ol daḥı dizi üzere gelüb rebāb eline alub (6) nigārīn ḥāline münāsib bir ḡazel okudı şöyle kim derdin (7) depreşdüirdi nigārīn taḥsīn idüb buyurdu māl virdiler (8) aydur iy usta seni bir kimseye beṅzedürem Gerdan Keşān ol (9) sözi işidüb ‘aḡlı gitdi aydur vāh ol degül bu kim seni yumruḡıla (10) yıḡmışdurur ne yavuz bende düşdüṅ beher ḥāl toḡrulıḡdan (11)

95a

yaṅı yokdur diyüb aydur iy nigārīn zamān ben bendeyi kime (1) beṅzedürsin kız aydur ol Gerdan Keşān dinen degülmisin diyince (2) Behrām baḡa düşdi kızuṅ daḥı murādı Behrāma bildürmek idi (3) zira kim Behrāmuṅ bilmedüḡin bilürdi Gerdan Keşān bāş urub (4) aydur iy nigārīn naḡaruṅ var olsun benem diyüb du‘ā eyledi (5) server aydur iy ‘ayyār āferīn rāst sözüṅ iḥün var Behrāmı (6) bile alub git ben atama irte cevābın virem ammā leşkerde (7) server varise yārın meydāna gelsün varuṅ ḡaber idüṅ diyüb (8) buyurdu Behrāma iḡlīm ḡaracı deḡer ḡil‘at virüb ikisin daḥı (9) gönderdiler taşra gelüb ber-‘āzim leşker etdiler meḡer Behrām aydur (10) iy yār bu kız Ḳahramānı ne yavuz aṅar aydur ben sizerem kız (11)

Ḳahramānı sevmişdür diyü leşkere yakın irdiler Ṭaymure kūh (1) pūşt ḳaravol beklerdi görüb yād şanub ḳarşu vardı (2) yakın iricek kendüleri bildürüb ol daḫı gelüb Behrāmıle (3) güreşdi andan daḫı gidüb şāh bārīgāhına irdiler (4) ‘ayyārlar daḫı görüb şāh bārīgāhına irdiler ‘ayyārlar daḫı (5) oturub Gerdan Keşānı söyleşürken gelüb irdiler görince (6) ḳarşudan gelüb biraz görüşdiler ḳapucı başı Ḳaḫtarānı (7) görüb şāha muştıladı şāh daḫı egninden iḳlīm ḫaracı deger (8) māl ḫıl‘ at virdi andan Behrāma ḳarşu avarub aydur iy benüm (9) yoluma çok çok belālar çeken Behrām düşman elinden nitesin (10) bağına başdı ol daḫı geçen ḫālī Rāyuḫ sözün ḳızuḫ ḫālını (11)

ḫaber virdi didiler kim yakın oldu ḳız Ḳahramāna ‘āşıḳdur (1) velī serkeşliginden zāhir itmeyüb ol gice kim geçüp (2) irtesi ol iki deryā gibi leşker yerinden depreşüb iki demürden (3) tağ berāber oldu yine alay ḳoşanlar bağlayub kūş-ı kāvīler (4) gümleyüb sancaḳ ve ‘alemler dıraḫşān gibi açılıb ara yirde (5) meydān yaşandı ḫāş erenler ol şafa turub merdān (6) gözlediler gördiler Rāy çerisinden bir zerrīn pūş cebelü (7) bir şaru gergedana suvār olmuş öñince elli biḫ zerrīn (8) pūşlar ‘izzetile meydāna getürüb baş urub döndiler şehsuvār (9) meydān ortasında nīze-yi cān-sitān ṭayanub Sedd-i İskender (10) gibi biraz ṭurub temāşā eyledi andan at oynadub bir vecihle (11)

silāḫşörlük eyledi kim görenler taḫsīn itdiler Huşenk (1) şāh aydur ‘aceb bu kim ola Sührāb aydur iy şāh-ı cihān (2) Rāy ḳızı Serv-i Ḥıramāndur serverlere bildürün kim bundan gāfil (3) olmayalar diyüb baş urdı şāh daḫı buyurdi kim cümle serverlere (4) bildürdiler andan Behrām-ı seng-endāz meydāna girüb bir nīze-i (5) sütun mişāl çeküb irüb ḫavale ḳıldı eyle kim ḳız ile (6) süñünün arasına dört barmaḳ yer ḳaldı Huşenk aydur (7) ḫayf anuḫ gibi nāzenīn Behrām gibi amān bilmez elinden helāk (8) oldu didi Ḳahramān serverdür serveri bilür aydur iy (9) şāh-ı cihān ol Behrāmı ‘itibāre almaduğından eyile ider niçe (10) anuḫ gibi itmişdür görün diyince server el urub nīzesin (11)

97a

berk tutdı yil gibi gelürken tağ gibi toğurdı silküb (1) süñüyî Behrāmuñ elinden aldı gergedanına Behrāmuñ yol virdi (2) geçince şāğ uyluğın üzengiden çıkarub Behrāmuñ rāst (3) gögsine bir depme urdı Behrām gibi serveri tağ gibi gergedanından (4) yıķılıub yedi kez mu‘ allaķ döndi tiz hind ‘ ayyārları (5) irüb muħkem bend idüb gitdiler görenler tañlaşun taħsīn (6) itdiler öldürmedüğüne sevine suvār olub ādem diledi (7) Muħtāc Zencīr-i Zen girdi ser ü Muħtācuñ koltuğı altına (8) girüb gürzin berk tutub kuvvet idüb elinden aldı öninden (9) geçince iki t̄ālisinüñ arasına bir gürz eyle urdı kim Muħtācuñ (10) ağızından yüzinden kan gelüb depesinüñ üstine yıķıldı (11)

97b

anı dağı bağladılar şāh sāçı biçik neyler diyince Kāhir (1) Hāvari girüb kılıc çeküb irdi Serv ilerü gelüb (2) gergedan yanaşdı Kāhir dağı üzengi üzerine gelince kız (3) Kāhirün bilegin alub eyle şıķdı kim barmaķları açılıub kılıc (4) elinden düşdi hemān şunub kemerinden tutub bir kez hayķırub (5) eyle kuvvet eyledi kim anuñ gibi serveri tağ gibi tutub kolına (6) alub atasınuñ ‘alemi dibinde yire eyledi bağladılar şāh aydur ne hoş şu (7) bir ‘avratuñ haķķında gelür kimse yok mı Hayyāl Ceng Cūy girüb (8) süñü havale eyledi anı dağı bağladılar bir dağı girüb (9) kız ile yigirmi dört cümle haṭā eyledi şāh aydur bu kimdür ayıtdılar (10) Hüner Ber fil suvārdur Serv irüb kara bulut gibi Hüner Bere bir göz (11)

98a

havale kıldı Hüner Ber kalkān virdi kız eyle darb urdı kim (1) Hüner Berün kalkānı tağılub arķasına tokınub ol serveri (2) mil gibi yıķdı Arkāş Hūn Huri yıķdı Sām Sīmīn Pūşı (3) yıķdı Ğāzanfer Merdānı yıķdı Kehvān-ı Kūhı yıķdı Pelenk Efgēn (4) Hilūnı ve Kūh Nişīn Behzād-ı Cihān Nāmı yıķub cümlesin bağladılar (5) bārī ol gün kuşluk vaktine dek seksen dört server (6) giriftār eyledi şāh begāyet muṭtarib oldı gördiler şāğ (7) tarafından bir vehim-nāk na‘ ra peydā olub bir kimse altmış eriş (8) kadd ile gelüb altūn cebeler içine ğarķ olub bir nīze-i cān-sitān (9) kolına alub eyle heybet ile yürüdi kim görenlerün zehresi çāk (10) olayazdı yüz altmış dört yıldan berü bu cihāna pehlevānlık (11)

idüb cihân serkeşlerinüñ boynın buran yetmiş iki milletüñ (1) cebbârlarına gürz uran Қаһтарән ibni Тафмәс iki tərəfdan (2) her kişi Қаһтарән görüb kızdan el çeküb didiler kim (3) һayf Serv-i Һırāmānuñ nāzenīnligine kim bunun gibi divüñ (4) girdābına düşdi didiler şāh dönüb Sührāb-ı hindüya (5) aydur iy server Қаһтарән ile Serv-i Һırāmānı nice görürsin (6) Sührāb aydur iy şāh ben ne diyem velī ola kim Қаһтарāndan (7) daһı çıkmayavuz didi şāh işidüb aydur bu һerīf Қаһтарānı (8) bilmez diyince Қаһтарән süñü şehāmetiyle irüb selām virdi (9) Serv-i Һırāmān daһı Қаһтарānı görüb begenüb aydur neyimiş Huşenk kim (10) bunun gibi serverleri cem‘ eylemiş diyüb ‘aleyk aldı Қаһтарән (11)

aydur iy bī-edeb bu meydān içinde ne çok böyle serkeşlik (1) eyledüñ bu meydān erenler yeridür saға şimdiden tanımadukları (2) bir ‘avrata berāber olmayalum dirlerdi sen bu kadar başdañ aşduñ (3) bu erenlerüñ ortasında hic Қаһтарән ve Қահramān işitmedük mi (4) şimdi seni bir lu‘bile rüsvāy idem nicedür didi ol (5) sözden server eyle ğazaba geldi kim bir pāre od olub aydur (6) iy server ne ‘aceb bizüm ‘avratlıgımız çekersin erkek arşlan (7) arşlan olıcaқ dişi arşlan arşlan degülmidür imdi (8) pāyidār ol yeñemedüğüñ ‘avratı gör diyüb hemān bir kez gergedan (9) şalub meydānı devr idüb sīne gürleyüb Huşenk (10) ve Қահramān öñine uğradı Қահramān daһı alay öñinde (11)

şеş pāy-i bahriyle Sedd-i İskender gibi тұrurken gelüb (1) һışmile alay öñinden geçüb nīze rāst idüb kim (2) Қаһтарāna irdi velī eyle һāletile irdi kim Қаһтарән (3) kızuñ gelişinden vehm idüb siper sīne çekdi kız irüb (4) eyle rāst nīze urdı kim irüb süñü ucı suzan gibi (5) süñüyі sürüb қалқānı delüb sīnesine irince Қаһтарән (6) cān һavlinde kendüyі canavar şāğrısına şalub қалқānın (7) süñü ucından pārenenüb yire döküldi Қаһтарән‘ Azrā‘il (8) niçesinden қurtulıша döndi tiz Gerdan Keşān bir қалқān (9) daһı ırgürdi kız meydān başına irüb nazar idüb gördi kim (10) nesne yok gürz küh-ı peyker tutub irdi Қаһтарāna қара таğ (11)

100a

gibi havale eyledi Qahtarān kendü gürzin virüb biñ (1) belā ile def eyledi velī anasından emdügi süd burnından (2) geldi kız gözin açdurmayub bir dağı irişdi Qahtarān (3) gergedan şıçradub yir değışüb kız irdi üzengi üzerine (4) gelüb eyle darb urdı kim gürzlerün tırāķı ‘ırāķa irdi (5) meydān içine ‘ālev tıldı Qahtarān ne hālise redd idüb (6) nevbet kendüye degdi velī eyle darb yemişdür kim dağı tādı (7) tamāğında kaldı revān server dağı ğayrete gelüb el (8) urdı gürz küh peyker çeküb bir nice kez atub tıtdı (9) irüb kıza havale kıldı yakın iricek eyle darb urdı kim (10) tırāķa ‘ayyuķa irüb enīn günīn tıldı velī kız rāst (11)

100b

men eyledi görenler taḥsīn itdiler Qahtarān dönüb gördi kim (1) yine nesne yok bu ne hāldür diyüb yine gürz çeküb (2) irince yir yir serverler Qahtarāna çağırdı kim iy pehlevān (3) hazır bāş irüb inildeyin Qahtarān eyle darb urdı kim (4) eger demürden tağ dağı olursa hurd eyleye irüb üzengi (5) üzerinde altmış biş eriş kaddile ikinci darb urdı dersevād (6) ire meydānlar zaya gelüb kütülden iki leşkerün alayı çalkandı (7) Serv-i Hırāmān eyle redd eyledi kim gören ḥayrān kıldı Qahtarān (8) meydān bāşına varub yine baķub gördi kim Sedd-i İskenderi gibi (9) kız qarār itmiş Qahtarān ğāyet ğazaba gelüb aydur bu ne (10) fezāi ḥatdur kim bu zamāna gelince elümden div perri amān bulmamış ola (11)

101a

‘ālemün menķālesi dirilem bu dem kim bir kız dağı dün toğub (1) dünle büyümiş ola ḥuşuşā kim meydāna bu kadar da‘vi ile girem (2) diyüb hemān el kılıca şunub kaşd eyledi helākına bir gemi (3) dümeni gibi tiğ cevher tāb kolına alub gergedan şaldı (4) Serv-i Hırāmān dağı Qahtarānuñ nitesin bilüb aydur iy peçe kılıc (5) çeküb ḥaşm çalmaķ nice olur saña bildüreyim ala kim neyleyem (6) Qahramānuñ ḥatırın gözedürin diyüb tiğ hindi eline alub (7) Qahtarāna qarşu vardı görenler aydur uşda Serv-i Hırāmānuñ (8) dağı bu niceden berü itdügi yolına geldi Sührāb hindi aydur (9) ḥayf ol Qahtarān gibi servere diyüb irince evvel Qahtarān (10) çaldı Serv bir vecihle ḥalāş itdi kim hic kimsenün ‘aķlı irmedi (11)

101b

hemân Kahtarânun ardından yıldırım gibi irdi yir yir çağırdılar (1) pehlevân şaķın diyince Kahtarân baķub gördi kim kılıc ecel (2) yerine gelmiş hây sâcî biçik neylersin diyü kalkân virince (3) gören Kahtarândan ümîdi kesdi velî Kahramân korķusından (4) Kahtarâna kıymayub bir kez ķoltuķının altından kılıcının arkasın (5) dönderüb Kahtarânı çalub geçdi gitdi kız geçince Kahtarân (6) cân havliyle zaķm yerin çalub gördi ki nesne yok ‘acebâ (7) kaldı fikre vardı **tartus hakîm kavline** kız kim Kahtarâna (8) kaşd itdi Kahramân meydân başından bir kez çağırdı kim iy (9) ģûni şakîn ol servere kıyma vegerni hazır bâş dimişdi (10) ol hâlile Kahtarâna ģayret gelüb hemân şunub kızuñ (11)

102a

bir kez kemerin tütub ol iki ejderhâ bir dem birbiriyle çekişdiler (1) uruşdılar gergedanlarından düşüb turuşdılar aķşâm olunca (2) cebeler pârelenüb âķir kız kuvvet idüb Kahtarânı taķ gibi (3) yerinden götürüb alub atasının ‘alemi dibinde yire eyledi ol hâlî (4) göricek üç yüz biñ türkistân leşkeri kızuñ üstine at (5) şaldı kız daķı kol kılıca urub ol gelen deryâ gibi (6) leşkere karşı varub bir demde şıyub önine katdı anı (7) görüb cebeli kebîr çerisiyle Behrâm Cebeli yürüdi öteden hindiler (8) daķı üç yüz biñ er bir kerreden irüb cenge turdılar ammâ (9) ol hâlde berüden öteden iki leşker karışub toz felege (10) irişdi ol cân u bâş bazarı yine germ oldu niçeler (11)

102b

ħarca sürüldi niçelere sūd ve sermâye virilüb niçelerün (1) ģisâbı defteri virildi bir zamân ceng olub hindiler (2) Serv-i Ĥırâmân sebebiyle kuvvet tütub Huşenk leşkerin şıyub (3) girüye sürdiler ol hâlde Kahramân-ı Kâtıl tırurken cigerinden (4) şeċâ‘ at cevheri berķ urub erlik tamarı bâzularında tırdı (5) şeş pây baķrı üzerinde bir kaç kez gerindi hemân bir kez şıçrayub (6) şâha bâş urub İsrâfîl var bir na‘ ra eyle ģayķırdı kim ceng (7) eri deryâ gibi çalkandı niçenün zehresi çâķ olub fil (8) ve gergedan ürküb niçe âdem helâķ eyledi uyıdı kim (9) Kahramân tîģ-bürrân çeküb irüb hindileri birbirine ķardı (10) ol hâlile ceng olub şâhuñ on yedi serveri kılıca (11)

103a

gelüb ķurbân oldılar ammâ hindiler çok kimse helâķ oldu (1) sürüb yine hindileri sencân üzerine iletdiler üç yüz (2) biñ icmir leşkeriyle Serv-i Ĥırâmân her

tarafdan atası üzerine (3) gelenlere karşı cevâb virdi Qahramân filler cengine düşüb
(4) tārūmār eyledi erenler her tarafdān Qahramân eliyle düşmanı zebūn (5) idüb
bozarken **tāriḥ deṣti kavlince** anı gördiler bir tarafdān (6) toz belürüb göklere ağdı
gelirek yıl toḳınub iki pāre (7) oldu içinden iki ‘alem yüz sancaḳ belürdi ‘alemler
dibinde (8) bir kimse ḳaddi ‘alemlere berāber olmuş pulāddān mil gibi gelince (9) yir
yir karşı vardılar gelen leşkeri daḫı ceng üzere iricek (10) yaṣanub tūrdı ve erenler
daḫı irince anlardan ādem gelüb (11)

103b

didiler kim leşkerūḡ ḳavm-i hind ḳanḳısıdur diyüb bilicek (1) revān cümle
raḥşdan inüb zīr ü zeber ḳulak virüb (2) suvār oldılar didiler kim varuḡ Rāy şāha
ḫaber idūḡ uş (3) İsfendiyār Baḫri geldi imden girü düşenden ḫavf itmesün (4) didi
ol ḫaber Rāya gelicek şād olub germile ḳol şaldı (5) İsfendiyār daḫı ol iki yüz biḡ
dinc baḫri ‘ummān çerisiyle (6) yürüyüb leşkerūḡ bir yanında toḳınub alayı birbirine
urdu (7) ḳılıc birle şāḫ leşkerin girüye sürdi ol zebūn olmuş (8) hind ḫabeşine arḳa
virüb ḳaldı İsfendiyār mest ejderhā (9) gibi cenge girüb gürz urduḡın ḫurd-ı ḫām
iderdi tiḡile (10) kimi çalsa dört pāre ḳılurdu niçeleri kemerinden tūtub atardı (11)

104a

niçeleri kemendile ḳırşend iderdi ceng içinde Kehvān-ı Kūhiye (1) uğrayub bir
darbile yıḳdı andan geçüb Atlāş Ḫānı yıḳdı (2) Ferruḡ zādı Serṭān-ı Mūcherdūr ya
çeşm Mantuş Ğarḳı cümle-i (3) yıḳub baḡladı **ezin cānib** Qahramân daḫı ‘alem
dibinde Serv-i (4) Ḫirāmāna bulıṣub aḫşām olınca ceng itdiler ḳızuḡ cānı (5) aḫşāma
güc ile aḫşām olıcaḳ bāş ḳaldurub aydur (6) iy Serv taḫsīn zorbāzuḡa ḳuvvet-i
erlikden ḫoş naşīb (7) almıssın mezīd olsun bu zamāna gelince cihāna mişlūḡ ne geldi
(8) ne gelür iy şāḫīb ḳirān bizüm senūḡle cengimüz bugūn yārın (9) ayru olmaz var
imdi ol yine bulıṣalum didi esīrler (10) içün guşşa yime ḫayr ola diyüb şeb ḫayr idüb
gitdi ol dem (11)

104b

darb-ı ārām urılub iki leşker birbirinden ayrılub (1) şāḫlar iki cānibden
otaḳlarına geldiler Huşenk şāḫ (2) geçüb serīrine oturdı anda olan serverler daḫı (3)
gelüb yerinde ḳarār eyledi tā kim birazdan Qahramân daḫı (4) gelüb şāha bāş urub
yerine geçdi şāḫ gördi kim (5) seksen dört serverūḡ şandalı boş ol ḫālile ḡāyet (6)

incinüb aydur iy serverler bugün bu kız bize ne yamān (7) iş eyledi ya ol div zād la‘ in
‘ağdıķ vaķtde gelüb (8) irüb bunun gibi ceng eyledi Gerdan Keşān aydur iy şāh-ı (9)
cihān eger bu div zāde ahramāndan bize merḥamet olmazsa (10) ol bize çok iş ider
diyüb İsfendiyārın itdügi (11)

105a

cengi ol adar söyledi kim oturanların beñzinde an almadı (1) veli
ahramānın sinesı gürüldüsinden ‘ālem yanulanur (2) ahramānın ol ḥāline şükr
idüb serverler için begāyet (3) melālet gösterdi ahramān şāhuñ ol ḥālin göricek (4)
ihtiyāri almayub yorgunam diyüb tırub gitdi veli (5) üzerinden hic yorgun gibi
degül bildi kim murādı bir toz (6) oparmadur ahramān adırına gelince Gerdan
Keşān ardınca (7) gelüb girüb bāş urub ahramān şirvāne şürete girüb (8) eyle apuk
olmuş kim gören taḥsīn ider Gerdan Keşān begenüb (9) aydur iy pehlevān bu şan‘atı
kimden öğrendün ve hem böyle itmekden (10) murāduñ nedür ahramān aydur
murādum oldur kim varub esirleri (11)

105b

getürem ‘ayyār aydur iy pehlevān bu ne zāid fikirdür kim eyledün (1) bu dem
kırk biş kerre yüz biñ düşman leşkeri ḥuşuşā İsfendiyār (2) gibi la‘ in kim arındaşıñ
öldürdük cümlesinün anuḡa cān virirler (3) bunun gibi yere varma fesāddur didi
ahramān aydur iy Gerdan (4) Keşān bu dem ‘ammum oğlu gibi server andan bunca
pehlevān düşman (5) elinde esir şāh bunlar için böyle melül biz baub oturma (6)
evlā mı diyüb idām eyledi ne adar kim Gerdan Keşān ahramānı men‘ (7) eyledi
abul itmedi Gerdan Keşān bāş urub aydur iy pehlevān (8) taḥsīn her ne kim didüm
murādum seni deñerdüm buyur kim şāh ve serverler (9) yolına bāş oynayalum ol iki
kimse esbāb-ı arayide idüb (10) gitdiler **ezin cānīb** meger Huşenk ahramān gidicek
aydur (11)

106a

iy serverler gerçi ahramān yorgunam diyüb gitdi ammā (1) murādı ne ola
didiler kim iy şāh ‘ālem gerçi ahramān pehlevāndur (2) ammā daḡı genc yigitdür
bir ḥile fikrin idemediler **ezin cānīb** (3) meger Rāy daḡı ol gün cengden dönüb divāna
gelüb (4) gördi kim hind begleri gelmiş tā kim birazdan İsfendiyār daḡı (5) gelüb
cümle hindiler ayak üzere geldiler ol daḡı gelüb (6) Rāy öninde bāş urub pāytaḡtda

oturdı Rāy dahı (7) İsfendiyārı geregi gibi ‘izzetleyüb hıl’ at virdi yemek gelüb (8) yindi şöhet kuruldı İsfendiyār bāş kaldurub aydur iy şāh (9) kanı kim qarındaşum Kehyān Rāy bir kez āh idüb aydur iy server bu düşmanuñ (10) arasında bir kimse var adına Qahramān-ı Qātil dirler qarındaşuñ (11)

106b

ol öldürdi İsfendiyār āh idüb aydur iy şāh nice (1) Qahramāndur kim benüm gibi kimesnenüñ qarındaşın helāk ide dahı (2) şāğ yūriye bugün niçün anı baña ceng iderken göstermedüñüz (3) kim çeküb iki yırtam diyüb yumruğ döğüb vāh qarındaş (4) diyü eşek gibi bağırub köpek gibi uludı yanındağılara (5) hışmile gāzab idüb aydur elbetde anı baña yārın gösterüñ kim (6) işin tamām idem diyüb gürledi Serv-i Hırāmān göñülinden aydur (7) Qahramānuñ bir kılına her kim qaşd ide anuñ cevābın ben virem andan (8) Rāy emriyle bir büyük od yakub qarşusına secde eyledi (9) Qahramān ile Gerdan Keşān dahı gelüb ol deryā gibi düşman leşkerinüñ (10) içine girüb od kenārından hindileri temāşā iderdi ol (11)

107a

od içinden āvāz geldi kim iy benüm hāş kulum Rāy uş bugün (1) düşmanuñ Qahtarān gibi ejderhāsı elünde zebün idüb yine (2) İsfendiyār gibi evreni saña yardıma getürdüm di imdi (3) sen dahı var ol benüm ‘āşī kulum Qahtarānı getür benüm kulluğuma (4) da’ vet eyle eger gelmez ise baña qarşu helāk eyle didi Rāy (5) cümle kavmiyle işidüb oda qarşu secde eylediler ol hālī (6) Qahramān Gerdan Keşāna aydur bu oduñ içinde söyleyen kimdür (7) ol dahı aydur şeytāndur diyüb haqıqatın beyān eyledi bārī (8) varub Qahtarān ile cümle esirleri getürüb qaşd eylediler kim (9) ol od qarşusına helāk idüb emr yerine getüreler (10) Qahramān bu hālī görüb sīnesi gürleyüb qaşd eyledi bunlara (11)

107b

yürüye Gerdan Keşān kımayub aydur bir dem şabr gerek Qahramān (1) dahı gelüb cellādlaruñ arasına qarışdı gözledi ol (2) kadar kim Rāy hind dahı gelüb yirine oturdı İsfendiyār (3) bāķiler karar eyledi andan Düzd-i Efser Rāy işāretiyle gelüb (4) Qahtarāna aydur iy pehlevān ol bunca yolına cān bāş (5) oynaduğuş şāh hiç seni anar mı uş hālī gör kim bugün (6) Huşenk çerisine ne eyledi kim senüñ gibi server böyle şikār olduñ (7) eger Qahramān dirseñ ol İsfendiyār qorqusından bāşın alub (8) gitdi

ammā iy server sen böyle olduñ ahramān gitdükden sonra (9) İsfendiyār yārın ol
leşkerüñ işin tamām ider geregi oldur ki (10) sen irkenden Rāy şāha ul olub ürmet
bulasın bāşuñ (11)

108a

ılıcdan urtarasın ahtarān ara denizden bulanmaz kūh-ı elburzdan (1)
aramız veār ehli serveri bī-uzur eyledi ammā ahramān (2) orkub açdı
didüğine taammül idemeyüb aydur iy ‘ ayyār (3) bāı hāl söz her ne kim didük ise
bir daı ammā iy la‘ ın İsfendiyār (4) ne itdi kim ahramān andan aa ne İsfendiyār
olsun ne Rāy (5) olsun diyüb kibr ü keyf ile bāş şalub tırdı Serv-i (6) Hırāmān aydur
iy dāye ne ‘ aceb bu serverleri Gerdan Keşān (7) amadı ammā iy dāye bu demde bu
esirlerüñ hālāşına ben etmeye (8) bir bahāne itsem gerek eger söz geçmezse hāzır bāş
kim serverleri (9) hālāş itsem gerek dāye aydur iy nigārın umaram kim Gerdan (10)
Keşān bundadur diyüb dāireye naar şaldı degerken gördi kim (11)

108b

bir siyāh pūş merri şekl kimselere cellādla ruñ afāsına (1) gelmiş biri yigirmi
dört eriş biri kır biş eriş add çekmiş (2) tırub birbirine deger veli ikisi daı merri
şekl kimseler (3) tıruurlar her yaa rindlikile göz ururlar hemān göricek (4) Gerdan
Keşān ve biri ahramāndur bildiler ‘ ış eeri ızı cūşa (5) getürdi dāyeye aydur hezār
tahsin bu serverüñ yüregine kim (6) bu adar divān ārāste girüb bu cürretile burada
duralar (7) ol hālde iken Rāy dönüb oturan duran serverlere (8) naar idüb aydur iy
serverler diğ imdi bu kişilerüñ aında (9) ne dirsiz didiler kim bunlara siyāset
itmek gerekdür ol hālile (10) Rāy daı cellādla ru yir yir emr idince hindüñ cümle varı
(11)

109a

bir yire gelüb didiler kim görelüm bunca zamāndan berü pehlevānlı (1) iden
serveri nice helāk iderler dirken uyıdı kim cellādla ru (2) yir yir tıqlar çeküb yürüdiler
ol hālile göricek erenler (3) birbiriyle helāllaşub tekbir şalavāt getürmege muayyed
oldılar (4) hemān ahramān ve Gerdan Keşān evvel iren cellādı urub bāşı (5) perrān
döndi anı görüb bir daı ahramān bir kezden birbiri (6) ardınca cellādla ru başla ru
divān içine döne başladı ol (7) hālile göricek birbirine helālleşdiler hemān bir kez
ahramān na‘ ra (8) urub eyle ayırdı kim işidenler cümle ucunub eger Rāy (9) eger

İsfendiyār ‘akılları cümlesinüñ zâil oldı baķub (10) Serv-i Hırāmān güler hindüstān ordusunıñ at ve fil (11)

109b

gergedanı ürküb tavileler kırılıb leşker kavmi serāsime (1) oldı güyā ol kavm içinde kıyāmet kopdı Qahramānuñ (2) āvāzın Qahtarān işidicek Qahtarāna ğayret gelüb bir kez (3) dizi üzerine gelüb kayd u bendin kırub Qahramān (4) ve Gerdan Keşān bāķi erenlerüñ bendlerin götürüb alub gitdiler (5) **ezin cānib** Huşenk daķı Qahramānuñ na‘rasın işidüb (6) bildi kim hind leşkerinden gelür erenler varmaķ dilediler Behrām (7) Cebeli ķomadı tā kim Qahramān daķı serverleri ħalāş idüb (8) dönince Serv-i Hırāmān bāş urub önince yürüdi leşkerden (9) çıkınca geleni ķova vardı öte varıcaķ aydur iy server (10) eger sen daķı bu ķadar zaķmet çekmesen senüñ devletünde bunlara (11)

110a

żarar gelmezdi ammā hoş varub ħaķķı nānı yerine getürdüñ (1) ve hem bu ķadar hindiler içinde İsfendiyāra hoş kötek urduñ (2) varasın ol diyüb döndi Qahramān daķı gelüb qaravole (3) irdi qaravol eri qarşu geldi anları daķı tağıdub önine (4) geleni helāk eyledi andan gelüb kendüler qaravoline irdi (5) Qaķķaha-ı Fil Suvār tırub qaravol beklerken gördi kim bir alay (6) piyāde gelür neyiki diyüb qarşu vardı Gerdan Keşān gelüb (7) buluşdı ħāli didi daķı qarşu varub erenleriyle görüşdi (8) andan şāha muştucı gelüb ħāli beyān idüb ħaber virdiler şāh (9) işidüb şād oldı erenler daķı irdiler şāh qarşu gelüb (10) Qahramānı bağrına başdı gözlerin öpdi il ve diyār virdi (11)

110b

andan Qahtarānı diragüş idüb Qahramāna taķsın eyledi (1) Qahramān aydur iy şāh benüm namıķdārum ola her zamān sen (2) şāhuñ himmetidür kim ben bendenüñ yüzün ağ eyler şāh daķı ħayr (3) du‘ālar eyledi Qahramān kendüsin eyle gördüğiçün **nazm** (4)

Ne kişide kim gide kibr ü dimāğ Devleti şem‘ inden uyardı çerāğ (5)

Olıcaķ ehl-i tevāzu‘ ādemi Hülķile ķul itse olur ‘ālemi (6)

Hülķile dehķān olur hem mu‘teber Kibrile ħor olur ve şāķib hüner (7)

Kibirden kim oldu kim buldı murād Kibrile hāşıl olur cümle fesād (8)

Kibre şeytān olduğıçün āşinā La‘net ider adına hālk dāimā (9)

Kibr ü kini kov tevāzu‘ ehli ol Kibre lāyık ola mı ol ki ola kul (10)

ezin cānib hindiler ol hālile birazdan ‘aķılları gelüb (11)

111a

gördiler kim esirler gitmiş cellādlar kırılmış baş ve leş dökülüb (1) yatur kim nihāyeti yok İsfendiyār aydur iy şāh bu ne (2) āşūbdur kim başumuza geldi Rāy dahı kendüyi dirüb (3) dāireye baķub aydur iy server hālī gördüğimi bu fesādı (4) iden ol on sekiz yāşında oğlandur kim ķarındaşını helāk (5) itmişdür uş gelüb bu dem bunun gibi fesād eyledi senün (6) gibi serverün öñinde kırık biş kez yüz biñ erün içinden (7) bu hālile yoldaşların hālāş idüb görünce alub gitdi (8) İsfendiyār başın şalar Serv-i Hırāmān niķāb altından güler ol (9) ceng içinde düşenleri cem‘ itdiler otuz biñ ola cümle (10) oda urdılar İsfendiyār ğazaba gelüb ol gice geķüb (11)

111b

şabāh oldu ol iki deryā gibi leşker iki tarafından cūşā (1) gelüb zemīn ü zamān hūrūşa geldi ‘alem ü sancaķlar çözülüb (2) meydānuñ iki tarafına yir yir dıraķışān gibi dizildi öñince dōrt (3) dōrt biş yüz ķadar bahri ‘ummān begleri hindüstān pehlevānları (4) yürüyüb ‘izzetile meydān yerine getürdiler öñince bir file cebe (5) hāne idüb alāt esbābın berkitmişler meydān merkezine irüb (6) tağ gibi tayanub tırdı mağara gibi ağızın acub gökler (7) gürler gibi āvāz bülend çağırub lāf güzāf idüb er diledi (8) evvel şāh leşkerinden Mantuş Ğarçı girüb pulād sünüşin havale (9) idince ķamcı ucına sünüşin redd idüb ol serveri şunub (10) yaķasından alub yire ķalub hırd-ı hām eyledi gerçi leşkerinden (11)

112a

ğırīv oldu serverün şāh yolına ķurbān olduğın göriceķ (1) dūn mağribi girdi gürz ķerān çeküb irince İsfendiyār el (2) virüb gürzi elinden alub urub kendü gürziyle şehīd eyledi (3) Evrān-ı Hıtāyi irüb gürz urdı anı dahı kemerinden tıtub (4) fil altından geķüb gitdi ol serveri altmış eriş ķaddile (5) düşman dost gözine ķarşı çeküb iki yırttı Huşenk şāh (6) üzerine atub ejderhā gibi ğıjğırub evrenler gibi öğürdi (7) anı görüb tehim Hıtāyi āh idüb iki yaņa baķub aydur (8) iy altmış yıldan berü bizümle

dürlü rence ve miḥnete yār (9) yār olan serverler bugün size elvedā^c bizleri
karındaşumla (10) ḥayr du^cadan unutmaḡ kim bugün ben daḡı hind diyārında şāh
yolına (11)

112b

bāş urub öykeyile meydāna girüb İsfendiyāra bir gürz (1) eyle urdı kim
ağzından burnından kan geldi yine irince (2) la^cın bir pulād gürz berāber virüb redd
eyledi geçince ardından (3) bir kez ḥaykırub irüb bir gürz eyle urdı kim ḥurd-ı ḥām
eyledi (4) ol iki serverün karındaşların bu vecihle helāk olduğına (5) şāh acıyub ḥayf
eyledi andan İsfendiyār la^cın germ olub (6) kanı ol giceyile gelüb uğrı şūretiyle ādem
kurtaran (7) oğlan niçün gelmez diyince Qahramān yerinden hemān görüldi kim (8)
yürüye Behrām Cebeli kımayub dilek eyledi meydāna yürüdi (9) irüb selām eyledi
İsfendiyār Behrāmı görüb begendi aydur (10) ol Qahramān sen misin aydur yok baḡa
Behrām Cebeli dirler baḡ (11)

113a

ol çin diyārında taş olan sen misin gel imdi baḡa kıl (1) ol seni helāk itmeyüb
başum berāberi ideyim zira kim benüm (2) ‘ahdum vardur kim her kim gelürse
karındaşum kanı içün helāk (3) itsem gerek didi Behrām aydur iy İsfendiyār ne bu
kadar ḥālile (4) germ olursın daḡı kimi gördün kimünüle ceng eyledün gör kim (5) ol
kıl didüğün kişi kimdür diyüb el gürze urub (6) irüb ḥavale eyledi İsfendiyār kılķān
dutdı irüb (7) ḍarbile Behrāmın gürzi kılķānı taḡıdub arkasında muḥkem (8) ḍarb
urdı bir daḡı irince İsfendiyār kendüyi dirüb (9) gürzin berāber virdi irüb redd eyledi
bir daḡı nevbet (10) İsfendiyāra degüb kaşd eyledi kim bir ḍarbile helāk ide irüb (11)

113b

çalınca Behrām gürz virüb ter ḥalaş eyledi İsfendiyār kim (1) bir ḍarbda alımadı
beḡāyet kaḡıyub irüb bir daḡı ḥavale (2) eyledi yine men^ceyledi bir daḡı bārī ol gün
iki kimesne (3) kuşluk vaktine dek ceng eylediler gürzler elden varub (4) süñüler
kırıldı kılıclar gedildi yaraḡlar kalmadı ol dem (5) İsfendiyār işāret eyledi bir ‘aceb
yaraḡ bir nice kişiler (6) şoykaşub alub geldiler **tartus ḥākim kavlınce** evvel bir (7)
pulād ‘amud kim er kucaḡına ancak şıḡa otuz üç kılac (8) uzunı var ucına bir ḡırman
kadar demürden bir şahan berkitmişler (9) şahanın dāiresin tokuz yirde delüb her

birine yigirmi kılac bir (10) zencîr bağlamışlar her bir zencîrün ucına beş batman bir tob (11)

114a

eylemişler cümle pulâddan İsfendiyâr tutub bir kez silki (1) virdi ol topar zincirler ‘azametile çığşayub âvâzile (2) meydân taldı yedi kez bâş üzere çevürüb irüb Behrâma (3) havale eyledi görenler ‘acebâ kalub Behrâmdan ümid kesdiler (4) bir dahı Allah diyüb yedi kât dökme pulâd siper berâber virdi (5) irüb İsfendiyâr ol toköz topla şalıgı toksân bir eriş (6) kaddinün üzerinden otuz üç kılac ‘amud yigirm bir kılac (7) zencîr bu cümle-i birbirine ulanub gökden tob yağar gibi (8) gıjlayu gürleyü irdi ol topuñ yedisi kalkâna tokınub (9) şavdı biri irüb arkasına gergedanı bâşına dokınub (10) hırd hām eyledi gergedan yıkılınca Behrâm dahı kendüyi devşürince (11)

114b

irdi İsfendiyâr kim bir dahı helâk eyleye hemân Qahramânun (1) kararı kalmayub bir kez cigerinden eyle na‘ra urdı kim bir zamân (2) hindüstân tağları inledi revân ‘Ukkâb Bahri meydâna (3) sürdi Serv-i Hıramân Qahramânun na‘rasın kim işitdi gördi (4) tağ gibi duran hind leşkeri deniz gibi çalkandı birbirine (5) toköz Serv dâyesin alub meydân bâşına gelüb gördi kim (6) İsfendiyâr serâsime olub gâh yire gâh göge bakar fil ürkmiş (7) çeküb turguramaz uyıdı kim Qahramân alaydan ayrılub şah (8) öninde Gerdan Keşân öninde ‘azametile meydâna yürüdi İsfendiyâr (9) gördi kim bir kimse kırk biş eriş kadd çeküb altı ayaklu bir ‘aceb (10) bahri canavara suvâr olub kıızıl altün cebeler içine garķ (11)

115a

olmuş öñince bir cihân dest ‘ayyâr elmâs teber kolına alub (1) gelür ammâ ikisinde dahı eyle hareket var kim görenler vehme (2) düşer ol şalâbet ile irüb İsfendiyârın öñin bağlayub (3) ‘ayyârlar gelüb Behrâmı alub gitdiler İsfendiyâr dönüb yüzine (4) bakub aydur kimsin Gerdan Keşân aydur iy peççe bil ve âgâh (5) olğıl kim bu ol senün qarındaşını cengile helâk idüb (6) gice bir na‘ra ile sizün siyâsetiñizden bu kimseleri alub çıkan (7) erdür anca senün gibi helâk eyledi hâzır bâş kim bu dem (8) nevbet senündür didi İsfendiyâr Qahramânı bilicek eyle güldi

kim (9) iki leşkerün halkı işitdi aydur iy bî-çäre sen hod Qahramân (10) degilsin eger ol iseñ senün namıkdaruñ ola kim benüm qarındaşum (11)

115b

gibi divi helāk idesin var kim baña senün gibi kimesne ile (1) ceng itmek ‘ardur xanı ol qarındaşum helāk idüb (2) gice divân başan gelsün didi Qahramân aydur hây la‘în (3) gözün aç benden gafil olma kim seni dañı qarındaşuñ gibi (4) benüm elümde helāk itmege getürmişlerdür xanı erlikden neñ (5) var getür görelüm didi İsfendiyâr bu sözi işidüb gâzaba (6) geldi bir kez eyle haykırdı kim iki leşker belgiledi hemân şunub (7) ol ‘aceb şalıñın eline alub bir kez bâş üzere şalub (8) irdi Qahramâna hışmile havale kıldı iki leşker Qahramânı râst (9) gözleyüb yakın gelince şâğ eline tîğ gâmgâmı şol eline siper (10) alub ol toköz toğ gürleyü irince Qahramân tîğile toblar (11)

116a

bâşını çalub zencîrün kırub topları yire şaldı beş (1) toğ düşüb dördi kalıcak aşğadan siper virüb redd (2) eyledi gören âferîn idüb âvâzile ‘âlem toldı şâh (3) emriyle çavuşlar şâh dilinden Qahramâna medh ve tahsîn itdiler (4) İsfendiyâr kaçıyub vây dañı şâğ mısın diyüb yine hışmile (5) irüb yine ol dört zencîrle darb itdi Qahramân yine (6) çalub zencîrlerün varın kırdı İsfendiyâr eyle gâzaba geldi kim (7) bir pâre od oldu irüb bu kez ‘amudile çaldı Qahramân (8) siper virüb râst men‘ eyledi nevbet Qahramâna gelicek baqub meydân (9) ortasında ol xanlarına gârğ olub yatan şehîdleri görüb (10) cigerinden bir kez inleyüb hemân tîği râst eyledi aydur iy la‘în (11)

116b

hâzır bâş kim vaqtün irdi bu şehîdlerün xanın senden (1) alsam gerek didi dañı hemân şaldı velî İsfendiyâr hiç (2) ‘aynına almadı irüb ol hışmile Qahramânun qolında tîğ (3) gâmgâm üzengi üzerine gelüb şeş pây bahri şıçradub (4) bâşıra irince İsfendiyâr şaldı ‘amudın başına çekdi (5) Qahramân tîği koltuğundan dönderüb bir kez râst bâşıra (6) eyle çaldı kim irüb ışığı iki şakq idüb hây diyince (7) kılıc İsfendiyârın başından râst yürüyüb eyer hânesine varınca (8) işledi ayruk kâşın bile dört şakq idüb oturaqda tırdı (9) İsfendiyâr iki tarafa yıqılub xanı ırmâk gibi yürüdi (10) Qahramân tîği kandan silküb ‘uqqâb-var şıçrayub hindilerün (11)

117a

öñinden süñüyle geçüb gitdi kılıc elinde kızıl kan gelüb (1) öñine uğradı Serv-i Hırāmān dañı dāyesiyle ilerü gelüb (2) didiler kim tañsın koluña kuvvet iy pehlevān diyüb du‘ā itdiler (3) Qahramān dañı dönüb gördi kim kendüyi medñ iden yine (4) kendüyle ceng idendür Qahramān düşmandan medñ işitdüğine (5) ‘acebleyüb geçüb gitdi cihān serkeşleri Qahramān serverün (6) ol hūn-rīzligin göricek Qahramāndan cümle vehm-nāk oldılar (7) bir kezden bāş indürüb inşāf eylediler **hakim tabirşān kavlince** (8) Qahramān İsfendiyār bañirni kim helāk idüb yine meydāna irdi (9) ne kadar kim ādem diledi kimse gelmedi revān rañşdan inüb zīr ü (10) zeber kulak virüb yine suvār oldu hemān rañş bāşın (11)

117b

Rāy šāh ‘alemine eyledi Rāyuñ ‘aklı gitdi ne kadar kim kovmañ (1) didi varan cümle helāk olub uş sürüb gelür (2) Rāy dönüb kızına aydur iy ciger-güşem ne yaramaz oldu (3) hāl neye irdi Serv-i Hırāmān aydur iy sultān ata hāl (4) neye irse gerek ma‘lūm oldu ammā eger baña uyarsañ buyur (5) darb ārām çalınsun Huşenkile bāriş kim hālaş olasın (6) vegerni devlete ziyān irgürdün didi Rāy aydur iy ciger-güşem (7) ol iş evvelden gerek idi şimdi olacañ oldu (8) bunca serverler kim kırıldı ceng oldu kız aydur ol hizmet (9) benüm olsun ben seni šāhile bārişdurayım didi aydur meded (10) gerek andan Serv-i Hırāmān bir niçe serverler alub yürüdi (11)

118a

yañın iricek Qahramān karşı varub serveri bildi aydur (1) iy şehzāde cengemi gelürsin aydur iy šāhib kırān ve güzide-i (2) devrān saña yüz urub şefkāt uma geldüm luğ idüb (3) bu cāriyeñ hātrıçün atamuñ günāhın Huşenk šāhdan dileyüb (4) bārişdurasın didi atam dañı ğayrı sultānlar gibi šāhuñ (5) hizmetün ide didi ol hūn-rīz el urub yüzünün (6) niķābın şalub Qahramāna ‘arz-ı cemāl eyledi Qahramān ol hūsn (7) bī-bedel göricek bī-ihtiyār meyl idüb kol götürüb (8) bāş üzere koyub aydur iy nigārīn çünki bu araya sen (9) girdiñ ol işi tamām bil diyüb alub šāh tarafına döndi (10) šāh dañı gelenleri görüb ‘ayyār karşı varub gördi kim (11)

118b

Qahramānuñ yanınca elin şalub söyleyü gelen mücevher cebeler (1) içine ğarķ olan Serv ü Hırāmāndur Gerdan Keşān Qahramāna (2) bāş urub andan Servü

Hırāmānı merḥabālayub aydur iy Serv-i zamān (3) biḥamdillāh ki seni Ẓahramān yanında gördük Ẓahramān daḥı Gerdan (4) Keşāna ḥālī didi Gerdan Keşān dönüb gelüb şāh öninde (5) bāş urub aydur iy şāh-ı cihān Ẓahramān yanınca gelen Rāy şāh (6) kıızı Serv-i Hırāmāndur Ẓahramānı şefi‘ idüb atasına amān dileyüb (7) gelür didi şāh işidüb aydur serverlerün başıçün ben anuñ (8) sözün kabul eyledüm zira kim çok eylugin gördük diyüb (9) buyurdi ne kadar şehzādelar varise karşı varub merḥabāladılar (10) altı yüz elmās nacaḫlu peyikler öñe düşüb yürüdiler Behrām Cebeli (11)

119a

daḥı gelüb bāş urub Servi merḥabāladı şāha yakın irdiler (1) Servi şāhı göricek piyāde olub cümle olan selāṭin (2) ve serverler Ẓahramānile piyāde oldılar evvel gelüb Ẓahramān (3) şāhuñ elin öpdi şāh daḥı Ẓahramānı bağırına başub iklim (4) ḥaracı deger ḥil‘at virdi andan Serv-i Hırāmān gelüb (5) şāhuñ kademine bāş urub boynına destmāl taḫub atasıçün (6) siyāset yerine geçüb hind bigleriyle tırdı irān ve tırān (7) begleri servün iki yanına tırub şāha bile yalvardılar (8) server aydur iy şāh-ı cihān serirün pāyende şefkāt uma geldük (9) luṭf idüb atamuñ serkeşligin görüb eksükligine bakma günāhın (10) ‘afv idesin diyüb yüz urdı şāh aydur iy nāzenin (11)

119b

sen ḥizmetün tamām itdün bu server başıçün daḥı senün (1) ḥāṭırıñıçün anuñ şucın bağışladum yine diyār-ı hindüstān (2) anuñ olsun bu ‘özüñden bedel diyār-ı sind daḥı senün olsun (3) iy nigārın var ol serkeş atañı al getür bir kaç gün bir (4) birümüzi görelüm dünyā kime ḫaldı kim bize ḫala ḫanı bizden ilerü (5) gelen şāhlar cümle ḫāk altında nihān oldı biz daḥı eyle oluruz (6) imdi fırsat elde iken bir kaç gün ‘ömri ḫoş görüb hind (7) diyārın temāşā idelüm andan sizlere vedā‘ idüb biz yine diyārumuza (8) gidelüm uş yetmiş üç yıldur kim cihān ḫalkıyla ḫarb ü ḫarb (9) iderüz imdi şimden girü gerekdür kim Ẓā‘be-yi Mu‘aẓẓamaya varub (10) günāhumuza tevbe idüb bu yanımızca bile gezüb bunca zamān (11)

120a

cihān serkeşleriyle ḫılıc uran şāhları daḥı diyārlarına (1) gönderüb bizler daḥı deşt diyārına varub ol pīr atamuñ (2) ḥizmetin idem şimden girü ceng ü cidālı seyr ü seferi teslim (3) idelüm zira kim ol tāze cüvāndur bunıñ gibi iş aña layıḫdur (4) diyüb

buyurdi Serv-i Hırāmāna altūn alātlu at çekdiler (5) arkasına iklīm haracı deger hil‘at virdi Serv-i Hırāmān (6) varub el öpdi aydur iy şāh-ı ‘ālem varub destūruyla (7) atama haber vireyim didi şāh daḥı amān yüzügin virüb (8) Gerdan Keşān bile қоşub destūr virdi Serv daḥı dönüb (9) yine Gerdan Keşān önince atasına geldi hind begleri qarşu (10) gelüb alub içeri girdiler ol daḥı atasına bāş urub (11)

120b

geçüb oturdı cümle ağızına bakarlar kim ne diye zira Qahramān (1) қorḥusından cümleñ işi bitmiş idi andan Rāy söze (2) gelüb aydur iy ciger-güşem bizlere Huşenk şāhdan ne haber (3) getürdün Serv-i Hırāmān ayaқ üzere gelüb evvel Huşenk (4) selāmın eyledi cümle yirlerinden тұrub ‘izzetile ‘aleyk aldılar (5) andan el urub amān yüzügin çıkarub gösterdi hemān (6) yüzügi göricek cümle şād oldılar zira kim hind diyārın (7) ḥarāb kendülerin helāk ‘ayāllerin esir bilürdi andan Serv-i (8) Hırāmān aydur iy ata müjde olsun Huşenk saña amān (9) virüb yine diyār-ı hindüstānı saña virdi beglerün yerlü (10) yerinde muқarrer etdi sind diyārın daḥı ben cāriyesine şadaқа (11)

121a

idüb menşur emr eyledi diyüb olan ḥālī beyān eyledi (1) ol sözi işidüb Rāy buyurdi şādılık kūsın urdılar (2) leşker içinde daḥı itdiler kim iy қavm-i hindüstān imden girü (3) şād oluñ kim emn ü amāndur diyüb ol diyārın köylerine (4) şehirlerine ve қal‘alarına şādılık haberin gönderdiler andan (5) peşkeşlerin görüb yarağın düzüb ḥazır oldı kim yārın (6) varub duḥūl ide **ezīn cānib** Huşenk şāh daḥı (7) oturub ‘ıyşa meşgūl oldı ammā Qahramān ve қathā āh (8) ve ciger-süz çekerdi kim şāh gördi özi göynerdi zira kim (9) Mihrāc kıızı Dilşād zamānında daḥı kendünün başına gelmişdi (10) Qahramānuñ ol ḥālīn görüb Gerdan Keşāna işāret idüb (11)

121b

Qahramānuñ ol ḥālīn gösterdi ol daḥı işāretile Qahramānuñ (1) ḥālīn aңlatdı şāh daḥı қаşd itdi kim yārın Rāy (2) hindün kızın Qahramān içün isteye ol ḥālī vezīrlere (3) didi cümle lāyıқ gördiler birazdan divler tağılub her (4) kişi bārīgāhına geldi ol yaңadan Rāyın daḥı divānı tağılub (5) Servü Hırāmān daḥı bārīgāhına gelüb pūr şevқ biraz oturub (6) tā kim eşer-i ‘ışқ kār eyledi yerinden тұrub şīrvāne libāslar (7) geyüb şağ u şol ḥancerler çeküb bilür kim Qahramān daḥı (8) ‘ışқdan naşīb

olmuşdur ber-‘āzim Qahramān idüb gitdi gelüb (9) Qahramānuñ bārīgāhına gördi kim pāsubānlar oturub kelimāt iderler (10) ezīn cānīb meger Gerdan Keşān daḥı bir zamān çadırında yetemeyüb (11)

122a

turub yöreni şāh bārīgāhına irdi gördikim ‘Āşım ve Şīr Pençe (1) nacaqların kucub yetüreler içerü naẓar idüb gördi kim Qahqaha-yı (2) Fil Suvār deste çöb yaşdanub kendüye gümrenüb oturur (3) gidüb Qahramān bārīgāhına irüb gördi kim çadır ardında (4) iki servi qadd sīne pūşlar ḥancerler qabzasın tutub dururlar (5) dāye aydur nolaydı Gerdan Keşān bile olaydı server aydur (6) qorqaruz ki Gerdan Keşān bizi bileye ‘ayyār daḥı āvāzlarından (7) bilüb üzerine yürüdi dāye ḥancer çeküb qarşu varınca (8) Gerdan Keşān gördi kim kendüyi bilmediler eger tanımasa urub (9) helāk iderler hemān bir kez āvāz virüb aydur iy nigārīn (10) ben düşmān degülem dostam diyince Serv-i Hīrāmān bildi kim Gerdan Keşāndur (11)

122b

aydur vāy ne hoş rāst geldün diyüb şād oldı (1) ol daḥı gelüb server öñinde bāş urdı aydur iy (2) yā nūr-ı cihān nite oldı bu vaqt gelmeden murāduñ nedür didi (3) aydur murādum sen idün uş biḥamdillāh ki bulındun ‘ayyār daḥı (4) alub çadıra getürdi geçüb oturdu yüzinden niqābı (5) giderdi gördi cemāli güllerinüñ ergevāna dönmiş nerkesleri (6) giryeden lāleye dönmiş eşer-i ‘ışk simāsında zāhir olmuş (7) Gerdan Keşān görüb bildi aydur iy nigārīn üzeründe (8) melālet rengi var size dem eşer-i ‘ışkdur didi ḥālī ‘ayān (9) eyle kim maraẓ ṭabibden gizlü olmaz nigārīn bu sözden gül (10) gibi kızardı yire baḫub Gerdan Keşānuñ naẓarına taḫsīn (11)

123a

idüb aydur iy server naẓaruñ var olsun hoş bildün (1) benüm ḥālūme bu zamāna gelince dāyemden ḡayrı kimesne vāqıf degildür (2) uş bu dem sen daḥı vāqıf olduñ işidürüz kim rāz virmeyüb (3) bāş virmişler görelüm bizüm rāzumuzu nice beklersin (4) didi Gerdan Keşān göñlinden aydur kim bunca zamān cihān (5) serkeşleri bu kızuñ elinde zebūn idi yolına pāymāl olub (6) niçeler ‘ışkdan cān uyanmışdur şimdiki ḥālde bu daḥı bir belāya (7) düşmişdür kim kendü derdine dermān ister bunun gibi qarānu (8) gicede cān u bāş ele alub düşmān sipāhisine gelmiş diyüb (9) revān nigārīn

öñinde bāş qodı aydur iy şāhib kırān (10) bu zamān bu deme gelince cihānda bu qadar belā vü zevk kim ben (11)

123b

bende görmişem her birinde nice kerre puhte olmuş kişiyem (1) iy nigārīn rāzuñ maḥzen-i ‘uṣāḳkuñ maḥremiyem didi (2) şimden girü senüñ murāduñ yerine getürmeyince ārām itmeyem (3) çünki ben bende-i bu qadar rāzuña maḥrem idindük biz daḥı hem-rāzlık (4) ḥaḳḳın elden geldükçe yerine getürelüm didi revān nigārīn (5) qol şunub belinden iki la‘l qablu ḥancer ve qulağından (6) bir çift gevher qaşlu küpe alub bunları dāyeye virdi (7) ol daḥı getürüb Gerdan Keşāna virdi öñinde qodı aydur (8) iy sulṭān-ı ‘ayyārān ma‘zur buyur kim ḥizmet bāḳı olduqda (9) inşaallah quşur qomayavuz didi Gerdan Keşān daḥı alub (10) gördi bir gevherdür kim bir sulṭān ḥazinesinde yok ‘ayyār (11)

124a

bāş urub ḥizmet kemerin miyāne baqladı dönüb Gerdan (1) Keşān dāyeye naḥar idüb gördi kim bir āfet-i cihāndur kim qaşınuñ (2) bir qılında biñ gerdan aşılı bī-iḥtiyār meyl-i naḥarın itdi velī (3) ḡayretile zāhir itmeyüb ketm eyledi Serv-i Ḥirāmān daḥı Gerdan Keşānuñ (4) şīrāne naḥarından bildi velī bilmeze urdı ammā yüzün eline (5) alub Gerdan Keşānuñ kendüyle rāstlığın bilüb başladı (6) olan mācerāyı utanuraq bāşdan beyān eyledi Gerdan Keşān (7) du‘ā idüb aydur iy nigārīn bunun işi imden girü āsāndur didi **naẓm** (8)

Cümle iş müşkildür ehli olmasa Qalur ayaqda ārāyişin bilmese (9)

Olıcaq bir iş üzere iş eri Bāşa iltür ol işi qalmaz geri (10)

Līki her kişi her iş ehli degül ‘Āqıl oldur bildüğini işler ol (11)

124b

Rustāyı şehir dilin eklemes Ehli dil sözini nādān dinlemez (1)

İşün ehli olıcaq işden ne ḡam Şan‘atun üstādına olmaz ālām (2)

ṭaberīyye qavlince Gerdan Keşān böyle diyüb aydur iy nigārīn (3) bu iş āsān velī nām nişān zinhār şaqlamaq gerek diyüb ‘ahdın (4) bir gidüb nigārīn ṭurub gitdi gelüb giñ yirden Qahramānuñ (5) otāğın ziyāret idüb bārīḡāhına gelüb Qahramān

şevkiyle (6) yurta ol gice geçüb ‘alāy’ülşabāhı oldı şāhlar otāğı (7) öñinde nevbet urılub cümle yerlerinden tırdılar kim kūs (8) āvāzı ceng işāreti degül belki emn ü amān āvāzı cümle şādile (9) yerlerinden tırub her biri yir yir şāhlar bārīgāhına cem‘ oldılar (10) devletile Huşenk şāh tahtına gelüb tāt-ı şāhı hıl‘ at dü-ber (11)

125a

gevher-i ziver geyüb beline kemer keyānı bağlayub tahta geldi (1) irden Gerdan Keşān dağı sımurğ var tınanub irüb (2) şāhuñ öñinde bāş urdı edebile taht üzere gelüb (3) şāh öñine diz çöküb oturdı olan hālī cümle beyān (4) eyledi şāh işidüb şād oldı aydur Gerdan Keşān uş (5) bihamdillāh Qahramāna lāyık çift dağı bulundu diyüb Rāydan (6) kız dilemek fikrin eylediler şāh dağı kız meydānda yüzün (7) açub gösterelden berü hālī sezerdi bu kerre ta‘bın olduğına (8) şād oldı **ezīn cānib** Rāy hind dağı sihirden tırub (9) pişkeşlerin düzüb hazır eyledi evvel on iki biñ (10) zinde fil üzerinde gönden kal‘alar berkilü her birinde altışar (11)

125b

pulād pūş hindiler andan üç biñ hindi üç biñ (1) rumi qaravaşlar biñ yük hindi kumāşı üç biñ katır (2) yüki hazine bāki diyār hindüñ ‘acāyibden gārāibinden var (3) ise cem‘ idüb hindüñ ekābiriyle Serv-i Hıramān öñe (4) düşüb ber-‘azm-i şāh itdiler bunlar bunda gelmekde **ezīn cānib** (5) Huşenk şāh dağı sihirden tırub divān eyledi devletile (6) tahtına geçüb oturdı irān ve turān begleri gelüb yirlü (7) yerinde qarār eyledi oldı kim Rāyuñ geldüğü haber oldı (8) Huşenk buyurdu kim olan begler cümle erkānile qarşu varalar (9) uyıdı kim bölük bölük irüb gelince evvel on iki biñ (10) kapucı gelüb yüz urdı andan yedi biñ mīr ü şubāşlar (11)

126a

gelüb ‘izzetledi andan selātīn ve server mīr ü mihterān (1) gelüb yir yir merhabāladılar iki koldan öñine düşüb (2) alub bārīgāh öñince gelince yigirmi dört biñ çevgānlu (3) çavuşlar qarşu varub bāş urub şavul yurtile alub (4) divāna getürdiler Rāy dağı girüb gördi kim bārīgāh şadrında (5) otuz altı köşeli kırk ayaklu taht şāhı kurulmuş dāire (6) yine kızıl altūndan otuz üç nime tahtlar örölmiş evvel (7) tahta bir mücevher pūş sultān oturmuş ol bāki tahtlara (8) dağı yine yir yir selātīn oturmuş taht kafāsında altı biñ (9) altūn kürsi öñinde on iki biñ zerrīn külāhlu māh-rū (10) gūlāmlar silāh tırub tırmış dāirede üç biñ şandaleye (11)

126b

vezîr ve emir cihāngir şāhib serîr taht öñinde üç yüz (1) kırk dört kürsiler üzere
üç yüz kırk dört ‘âlem dānā vezîrler (2) oturub üzerlerine şerîf hâkim oturmuş yanında
biñ (3) üç yüz şāhib divān ehl-i kalemler oturmuş ol kırk (4) sekiz köşelü kırk dört
yaylu taht zerrîn üzere şāhâne (5) rahtlar şalınmış üzerinde otuz iki eriş kıddle
egninde (6) dibāce şāhı bāşında tâc hüsrevî bir şāh oturmuş sind-i (7) saķāl sîneye
irmiş zuhal heybet müşterî tal‘at ‘uţarid (8) hevā āfitāb deve afiridün raht Çemişid
taht İskender-i (9) serîret Afirāsiyāb hey‘et Huşenk devlet Süleymān şevket (10)
‘ilim u devlete müstāgraķ olub eşeri şāhı şānında hatm (11)

127a

olmuş kafāsında on iki biñ māh-rū hāşlar şaffile (1) durmuş altı biñ altı yüz
elmās teberlü peyikler kim her biri (2) çarķ çenberinden geçer Gerdan Keşān kafāsın
alub dururlar (3) on iki biñ bevvāb yedi biñ cellād on yedi kez yüz (4) biñ mîr ü sipāhi
Sedd-i İskenderi gibi divān tırmış Rāy (5) ol salţanatı kim gördi kendüden vardı turān
şāhı (6) Keyvān şāh yerinden tırub Rāyuñ elin alub serîr öñine (7) getürdi ol daķı
taht pāye yüz urub günāhın diledi (8) Huşenk şāh yerinden tırub Rayuñ elin alub
serîr öñine (9) getürdi ol daķı taht pāye yüz urub günāhın diledi (10) Huşenk şāh daķı
ayaķ üzere gelüb kol şunub Rāyile (11)

127b

görüşdi buyurdı şāğ kolda şāhlardan yuķaru (1) yir virdiler geķüb oturdı andan
Huşenkden kaçub (2) hindi şāhın penāh idinen begleri biri Hāver ve biri Dāvud (3)
şāh ve biri Mihrāc şāh-ı Hıţāyi biri Kişmir şāh biri (4) Hırāsān şāh bir bir gelüb bāş
urub du‘ā idüb (5) görüşdiler Huşenk cümlesine daķı ri‘āyet idüb (6) mertebelerince
yirler virüb geķüb oturdılar andan Serv-i (7) Hırāmān gelüb ol daķı Huşenge başķa
pişkeş çeküb (8) Hırāmān şalını yüriyüb şāh ayağında yüz urdı (9) Qahramān
kendüden vardı Serve Qahtarān helāli Kamerrūķ (10) üstine yir virdiler geķüb oturdı
niķāb altından naķar (11)

128a

idüb gördi kim ol divān içinde kimseler var kim her biri (1) ejderhālara yol
keser cümlesinden yuķaru Qahramān-ı Qātil (2) oturub ol divānı cemāliyle müşerref
eylemiş velî kendüye (3) gāh gāh şirāne naķarlar ider Serv daķı ne hālise icinden (4)

geçürüb andan gördi kim kendüden aşağı yedi ulu (5) hātūnlar dağı oturmuş şöyle kim her biri Afrāsiyāba (6) dest oturur edeb ü erkānile bir bürka‘ pūş olub otururlar (7) dāire kendüye ve divāna gāh gāh göz urub temāšā iderlerdi (8) ‘**itişām hakīm kavlince** ol gün Huşenk šāh diyār-ı (9) hindüstānda bir divān itdi kim İskender ile Süleymāndan geçse (10) dağı bir šāha naşīb olmadı kırk dört nime taht kurulub (11)

128b

kırk dört šāh divānına oturdu Qahramān-ı Qātil pāy-i (1) tahtında Gerdan Keşān gibi ‘ayyār hizmetinde yedi iqlīmū (2) cümle selātin ve serverleri bile ol vecihle ni‘ met gelüb (3) yendi şükri dindi andan sākīler gelüb biñ dört yüz (4) yirde bādiler koyub la‘l revān birle pūr olub müheyyā (5) kıldılar andan ol meclis kim kerem oldu Huşenk šāh (6) gördi kim devlet kemāline irdi yedi iqlīmde düşmān adı (7) kalmadı andan emr oldu ki menşur yazılub yedi iqlīme (8) mühr virildi pehlevānlar kılıcların kınlarına katub yayların (9) yaşdılar siperlerin şalub zırhların çıkarub fāriğ oldılar (10) ol hālile meclisde kāsıd oldu kim Rāyuñ kızın Qahramān-ı Qātil (11)

129a

içün dileyeler ammā yine Qahramān hicāb ide diyü anmadılar birazdan (1) şöhet kemāline irüb olan selātin ve serverler (2) bāş urub gitdiler birazdan Qahramān dağı turub gitdi Gerdan (3) Keşān öñince çadıra gelüb biraz kelimāt itdiler Qahramān (4) nigārīn şevkiyle vāfir şarāb içüb mest olmuşdu uyhu (5) aldı Gerdan Keşān turub gitdi andan sürüb çadıra gelüb (6) aydur varayım biraz Serv-i Hīrāmān dağı göreyim diyüb gitdi **ezīn** (7) **cānib** Serv dağı turub bārīgāhına gelüb Qahramān (8) ‘ışkıyla pūr şevk durub bārīgāhına gelince aydur dāye bizi (9) bu gice Gerdan Keşān anmadı dāye aydur nite ola kim (10) Gerdan Keşān bizi anmaya hemān dem bāş urub du‘ā eyledi (11)

129b

nigārīn Gerdan Keşānı ‘izzetleyüb buyurdu şarāb getürdiler (1) oturub dāye ve nigārīn ve Gerdan Keşān gāh Huşenk (2) šāh saltanatıyla gāh Gerdan Keşān sergüzeştiyle kelimāt (3) iderken yine Behrām Cebelinūñ taş olduğu anılıb Serv (4) aydur iy serbāz sen ol cāzūyı neden bilürdün kim varub (5) getürdün Gerdan Keşān āh idüb aydur iy nigārīn ben bende (6) ol cāzūnuñ niçe kerre bendine düşüb yıllarca yıllar belālar (7) çekmişem cümlesinden bir kez tutub beni kulan şüret (8) idüb şalı

virdi yedi yıl ol hālile yürüdüm (9) nigārīn aydur ya nice hālāş olduñ aydur şeytān
rācim (10) sebebiyle hālāş oldum aydur nite Gerdan Keşān söze geldi aydur **naẓm**
(11)

130a

İy nigārīn diñle hālümnden haber Kim neler gördi benüm bu dertlü ser (1)

Vaşf-ı hālümnden saña bir dem beyān İdeyim ger diñler iseñ bir zamān (2)

Ol kadar miñnet ki ben gördüm anı Görmemişdür belki ādem oğlanı (3)

Gāh hayvān olmuşam gāhi ğurāb Her birinde görmişem biñ biñ ‘azāb (4)

Ol kadar yirler ki ben geşt eyledüm Perri div dilini bildüm söyledüm (5)

Ger baña irişmese ‘avni hudā Olsa cānum biñ bir olmazdı rehā (6)

Viricek bir kula bir derdi çalap Luţfina kılurımış anı sebep (7)

Tā ki vird ehline şefkātler kıla Derdi gördüñ diyü rahmetler kıla (8)

Derdine şābır olan dermān bulur Cāna bāşa kalmayan cānān bulur (9)

ẗartus hakim ẗavlince Gerdan Keşān aydur iy nigārīn bir zamān (10) Ezrāk
cāzūnuñ bu kadar fesādın bilüb ẗaşd itdüm kim varub (11)

130b

depeleyem varınca cāzū beni siñiriyle avlayub bir ẗulān eyledi (1) yedi yıl
ẗulān şüretinde gezüb ādem yüzine ẗasret geçdüm (2) zira kim beni ẗulān idüb
buyurdu cāzūlar beni alub yedi (3) deryāyı geçürdiler bir yirde bir cezāreye iletdiler
derya-yı (4) muñit içinde dāiresi elli fersaḥdur dirlerdi dünyāda ne (5) dürlü ‘add u
canavarlar varise cümle anda varıdı adına cezāre-i (6) bī-feryād dirlermiş iy nigārīn
hem eyle ne kadar kim feryād idüb (7) ağlardum kimse hālün nedür dimezdi ol
cezārede ağaclar gördüm (8) giceyile ẗahḳahāyıla şöyle güler kim deryā-yı muñit
yanḳulanurdu (9) işiden vehm alurdu kimi zārıyla eyle feryād idüb ağlardı kim (10)
işidenünñ özi göynerdi giceyile deryādan dürlü canavarlar (11)

131a

çıkub deryādan gevher getürüb ol ağaclar dibinde şabāḩa dek (1) oturub ‘ıyş
iderlerdi iy āfet zamān bir gün ağlayub (2) gezerken vaṗan fikrin arzu iderken ẗavm

ķabileyile dost ve iş (3) ve yoldaş ĥasretiyile cān u ciger yakub gezerken ol cezārenūñ (4) bir tarafından siyāh kesme ķayādan bir ĥiṣār gördüm kenārına gelüb (5) temāṣā eyledüm ķullesine göz irmez burc beden ķapusu cümle yek (6) pāre kesme ķayādan şöyle ki yapu daķı yig yine ol ĥiṣāruñ (7) içinde bir ‘aceb ķavm gördüm her birinūñ ķaddi seksen ve (8) toķsān ve yüz iriṣ yine gevdeleri yapılmıṣ bir ġūṣ gibi (9) dört köṣelü bāṣları dört köṣelü her köṣede birer gözleri (10) var bir ķalkānca var ola yine dört taraf omuzlarında (11)

131b

birer ķol yitmiṣ arslān ķolına beñzer pençelü dört (1) tarafından dört köṣelü dik тұrur dört tarafından gözlerinūñ (2) altında yüz var burunları fil ĥortumı gibi dört tarafından (3) ṣarķub boylarına berāber olmağa az ķalmıṣ ucları ĥortumlarınūñ (4) yukarusına yine çengāl gibi kıvrılmış dördi dört (5) tarafından berāber ol gevdeye bu vecihile ĥortum zeyn virüb (6) yaraṣmıṣ ġüyā dört uzun yeñlü ķaftān yeñleridür kim etegine (7) berāber olmiṣ yine birbiriyle söz idicek ol ĥortumdan borı (8) gibi ötüb āvāz virürler ve ķathā kim birbirine ķaķıyub ġāzabile (9) söyleye ol ĥortumınūñ dördin daķı ķaldurur eyle çağırur (10) dördiyle bir kezden kim ‘ālemi cümle ġümledür işiden vehm alur (11)

132a

iy maķṣūd-ı cān ol tāife-i bir zamān temāṣā eyledüm bir kez gördüm (1) aralarında bir ġavġā feryād belürdi şöyle ġulüvv eylediler kim ‘ālem (2) ġömüldi anı gördüm ol ĥiṣāruñ ķavmi cümle ol dörder elleriyle (3) birer ulu direk ġötürüb erkek diṣi ne kim varise ĥiṣārdan (4) çıkub ġavġāyıla deryā-yı muĥiṭ üzere çekilüb gitdi (5) ben bī-çāre ol ĥālī ġöricek kendümi yetürdüm ĥālüm unıdub (6) bir ulu ķulleye çıkub bunları temāṣā eyledüm gördüm deñizūñ (7) cānib-i ġaribesinden yaña baķub тұrurken birazdan gördüm ol (8) tarafından deñiz yüzinde ķorudan yürür gibi bir ‘aceb maĥlūkāt ġelür (9) segirdüb anların daķı yanına vardum gelüb gördüm bir ‘aceb (10) maĥlūkāt ġelür her birinūñ ķaddi menāreye beñzer kırķ elleri var (11)

132b

bāṣları yok gevdeleri bitevi ġöġüslerinde uçar yirde (1) gözleri var ellerinde birer deste çöp almıṣlar ol (2) āġaclar od gibi ṣu‘ le virür yanar ol ķavmen her biri (3) bir zulumāt canavarına suvār olmiṣ ol canavarlar ķoruda (4) nice yürürlerse deryā

yüzinde dağı şöyle yürüyüb gelürler (5) tã kim gelüb kenâra irdiler hışâr kavmi dağı bunlara berâber gelüb (6) birbirine gelüb birbirine hücum idüb bir ceng itdiler kim (7) deryâ-yı muhîtüñ rengi kana döndi yedi gün bu hâlile gice vü (8) gündüz ceng itdiler cezîre-yi bî-feryâduñ her tarafından olan (9) maḥlûkât işidüb tāklar kullelerine gelüb temâşâ tûrdılar (10) velî ol gelen kavm eyle çokluk gelmişdür kim deryâ yüzün tutdı (11)

133a

ne kadar kim anlar hışârı almak dilerlerdi hışâr kavmi ceng idüb (1) virmezlerdi bu yedi gün içinde eyle ceng oldu kim cezîre-yi (2) bî-feryâduñ tağı taşı inledi tã kim zûlmât kavmi çokluk sebebile (3) deryâ kavmin ya' ni kavmi yeñüb hışâra koydılar bunlar dağı burc (4) bâru üzerinden eyle ceng itdiler kim ol kavm yorgun (5) idüb kôvdılar anlar dağı hışâr kavminden kırılanı götürüb gitdiler (6) hışâr kavmi dağı çıkub ol kavmden helâk olanı cem' idüb (7) kimin yidiler kimin üleşdiler zâhîre kıldılar bârî ben bî-çâre yine (8) dönüb âh feryâdile bir tarafı dağı seyr iderken gördüm bir şahrâda (9) ol kadar divler ve câzular cem' olmuş kim nihâyetin Allah bilür (10) **iy bânu-yı cihân** ol Ezrâk câzudın la' in gördüm ortalıkda (11)

133b

bir siyâh menber kûrîlub begâyet yüce ol minbere karşı (1) bir siyâh hınzır postınuñ üstinde oturmuş kafâsına şâkirdleri (2) ḥalifeleri tûrmış velî dağı bölük bölük divler câular (3) çok ben dağı ol hâlile irüb câzunun öninde yüz urub (4) işâretile yalvardum câzu muḳayyed olmayub benüm ağladuğuma (5) rahm itmedi buyurdi câzulara siḥriyle beni eyle urdılar kim (6) tób gibi döne döne gitdüm baña didiler ba' z câzular iy (7) bî-çâre senün bu belâdan ḥalâş olmañ işi kıyâmete kaldı (8) ben dağı yine göz yaşın döke bir yirden tûrub bunların (9) ḥâllerin temâşâ iderdüm bir ulu câzu dağı geldi nice şâkird (10) ile ol ben olduğum yire kônmağ istedi gelüb bir nice câzular (11)

134a

beni urub kôvdılar ben dağı ḥâlüme ağlayub yine bir yaña giderken (1) gördüm beni câzu gelüb alub gitdi bu gelen câzunun (2) önüne getürdi meger buña ' Atṭâr câzu dirler imiş siḥriyle benüm (3) ḥâlümi bilmiş baña aydur iy Gerdan Keşân ḥâlün ne rûzigâr elinden (4) nitesin kanı senün cihân serâyında felege kelek dimeyüb sîmurğa

(5) sipek dimezdün iy ğarīb gerçi sen daħı çok fesād eyledün (6) velī hoş belā daħı çekdün ancak olur diyüb baña raħm nażarın (7) eyledi **iy nigārīn** ol olan yedi yıl içinde şefkāt (8) nażarın andan işitdüm güyā kim ol kadarca raħm itmekile beni (9) bu belā-yı ‘āzīmden kıotardı ben daħı yüz urub dilümce du‘ā (10) eyledüm derdüme dermān istedüm baña aydur iy ‘ayyārān ben bu dem (11)

134b

seni ħalāş itmege bu arada Ezrāk cāzıudan kıorķarın ammā (1) bu dem şeytān-ı racīm gelüb bu menberün üzerine çıkub bizlere (2) siħr ve mekr ta‘līm itse gerek ol dem cehd idüb şeytāna gel (3) görin bāşed seni ħalāş ide zira kim bir niçe kerre ben şeytāndan (4) işitdüm senün fesāduñ añub medħ iderdi şimdi benüm ādemi (5) zād içinde Gerdan Keşān kadar dostum yokdur dirdi eyle olsa (6) bāşed seni bilicek ħalāş ideler eger olmaya şonra bir ħayr ola (7) var kim imden ğirü bāşed miħnet kemāle irdi diyüb baña bunun (8) gibi söz söyledi **iy āfet-i dermān** anuñ bu sözün işidüb (9) yine kıademine bāş urub didi kim iy sultān-ı sāħirān şeytān (10) kime ħayr itdi kim baña ide baña şeytāndan ħayr olmayıcaķ zāħir (11)

135a

luḡf idüb baña diyāruñı āduñı diyü vir tā kim bu cem‘iyyetden (1) şonra varub ħizmetüne yüz sürüb himmetüne irişem didüm (2) aydur iy Gerdan Keşān var gör eger bundan fāide olmaya ben (3) seni ğetürdeyim vegerni sen biñ yıl daħı dürişürsen bu cezāre-i (4) feryāddan ħalāş olmazsın kıanı kim beni bulasın didi ben daħı (5) ibrām itmeyüb yüz urub döndüm tā kim ğördüm şeytān (6) racīm niçe biñ düriyetile gelüb irdi bir taħt üzere (7) oturub divler cāzular dāireden ğörmüş gelince cümle (8) olan ayak üzere olub ‘izzet itdiler racīm daħı ol (9) ħālile gelüb ol minber üzere çıkub ol kadar söyledi kim (10) cümle kıulāk urub diñlediler şöyle oldu kim şoħbet (11)

135b

şevkiyle kendülerden bī-ħaber ol kadar ben daħı yakın vardum kim (1) kimesnenün benden ħaberi yok menber önünde kıurdum şeytān (2) beni ğörince aydur bu kimdür didiler kim ‘ayyār Gerdan Keşāndur (3) yedi yıldur Ezrāk cāzu bunu kıulān itmişdür bu cezārede (4) serğerdān gezer didiler şeytān bu cāzuya ħışm idüb aydur (5) iy la‘in bāşına belā ğetürecek bunımı bulduñ benüm bu zamān (6) nesl-i insāndan bundan ulu dostum yokdur bu dökdüği (7) kıanı kim dökmüşdür dünyā āħir ola ol kıan

ķurumaya ol (8) vilāyetler kim bu ĥarāb itmışdūr bir pādīshāh itmemişdūr diyüb
menberden (9) inüb bir efsūn okıyub üfürince eliyle arkamı şıgadı ‘ aqlum (10) gitdi
yine kendüme gelüb gördüm ādem olmışam beni bağına başdı (11)

136a

bu ĥālī görüb ĥaķķ ĥazretine şükr eyledüm andan şeytāna (1) sen kimsin diyü
şordum aydur ben şeytānam bunlar benüm mürīdlerümdür (2) bunlara va‘ az naşihat
eyledüm ben itdüm iy racīm sen ĥod (3) kimseye ĥayr itdügün yokdur neden kim
baña itdün ve hem benüm (4) saña hiç bir vecihle ĥayrum toķunmadı aydur hāy yok
ādem (5) ata dünyāya geelden berü sen baña eyledügün eylūgi Fir‘ āvān (6) ve
Nemrūd ve Şeddād itmedi ben senden beğāyet ĥoşnudam bunca (7) diyārlar kim sen
yıkduñ kim yıkdı bunca ulu ulu sultānları (8) kim sen diyārından āvāre itdün kim indi
ben ki şeytānam ol (9) işlerünge senün āferīn itmışem ben ayıtdum iy racīm ķünki baña
bu ķadar (10) himmetün variken niķün anmazduñ aydur iy Gerdan Keşān (11)

136b

her kişinün tālī‘ yi bāğ bī-gehān bostānındadır ġaflet uyĥusından (1) uyanub
devlet güneşine varmayınca olmaz ol kişi miĥnetden (2) ķurtılmaz dün baña ĥaber
itdiler Gerdan Keşānün tālī‘ yi güneşe (3) geldi diyü uş bugün sen ĥalāş olduñ didi **iy**
āşüb-ı (4) **devrān** ol sözi işidüb ayıtdum iy şeyĥ baĥdı nola ol (5) bostānda ben daĥı
varub görüb hem ol naĥş tāl‘ ime ĥālūmi (6) bildürsen didüm aydur anı görmekten
murāduñ nedür ben ayıtdum eger (7) uyursa uyarub nacağıla dōge dōge devlet
güneşine iledeydüm (8) kim yedi yıldur ben derd ü belā ķekerem anuñ benden ĥaberi
yok (9) raĥat olub yatur şeytān aydur iy Gerdan Keşān ĥaķķ te‘ ālādan (10) destūr
olmayınca kimesnenün tālī‘ yi gücile devlet güneşine (11)

137a

varmaz hele murād idindün var gör diyüb yedi perriye emr itdi kim (1) beni
bāğ bī-gehāna iledeler andan baña aydur gel ben daĥı ilerü vardum (2) elüm eline
alub bir ayağın ilerü koyub aydurdı imdi ayağumuñ (3) üzerine baş ben daĥı eyle
idüb baķ didi baķub cümle kūh-ı (4) ķāfı gördüm yedi ķullesin seyr itdüm her ķullara
dāirede olan (5) mağāraları gördüm ol mağāralarda devr-i ādemden evvel (6)
yaradılmış divleri gördüm ol diyārda olan maĥlūkāta siĥriyle (7) tañrılık da‘ vāsın
iderler anlar daĥı eyle şanub anlara tıparlar (8) andan bu ķaflaruñ arasında deryālar

kenārında cezārelerde ne kadar (9) dirseñ div perri gördüm ki nihāyeti yokdur andan (10) rācīm beni yedi perriye virüb aydur bunı bāğ bī-gehāna iledün (11)

137b

andan rub^c u meskūna iledün didi ol perriler dağı alub (1) beni hevāya döñüb birazdan bir yire inüb didiler kim bāğ bī-gehān (2) budur ol bostānı biraz temāşā idüb gördüm bir bostāndur kim (3) nihāyetine göz irmez dünyāda ne dürlü ağac kim varise ol (4) bostānda cümle var yine dürlü eşkalde ol kadar maḥlūkāt kim (5) var nihāyetin Allah bile kimi oturub kimi yürür kimi yatur (6) uyur kimi uyımaz kiminün bir gözi uyur biri açuḡ kimi (7) bositān düzer kimi kıyudan şu çeker kimi gölgede kimi güneşde (8) devlet güneşi kiminün başına toğmış kiminün beline dek toğmış (9) kiminün üzerin tamām tutmış kime dağı ırāk ammā kimseye tınub (10) söylemez ol ḥālī görüb ben ayıtdum iy perriler bu şu çeken kimdür (11)

138a

kimün ṭālī^c yidür yoḡsa benüm ṭālī^c üm bu mıdur zira kim bu dağı benüm (1) gibi belāda ancak perriler birbirine baḡub gülüşdiler didiler kim (2) iy Gerdan Keşān bu ṭālī^c yedi iklimün sultānı Huşenk şāhuñdur (3) ben ayıtdum ya ne vakti zaḡmet çeker ayıtdılar iy ‘ ayyār her kaçan ṭālī^c yi (4) zaḡmetdedür şāḡibi raḡatdadur bir kaç dağı gördüm işlerin (5) kıyub uyḡuya varmışlar anları şordum didiler kim bunlar (6) Huşenge düşman olan şāḡların ṭālī^c yidür kim anlar belāda (7) bunlar raḡatdadur bāḡi söz çok iy **āfet-i cān** ben ayıtdum (8) billāh benüm ṭālī^c üm ḡanı ayıtdılar ol gölgeden ḡalḡub güneşe (9) giden senün ṭālī^c üñdür gördüm bir ḡerīf ḡoş libāslar giymiş (10) uyḡudan ṡurub güneşe varmış ammā yine yarusu gölgede (11)

138b

hemān görince ḡazaba gelüb elüme bir çomaḡ alub didüm ki (1) iy ṭālī^c i şüm bu ne ḡāldür kim sen raḡatda ben miḡnetde diyüb ḡaşd (2) itdüm ki bir kaç uram perriler ḡomayub baḡa didiler kim iy Gerdan (3) Keşān sen anı urma kim ol cānib-i ḡaḡdan destūr olmayıcaḡ (4) elinden nesne gelmez iy nigārīn ol ḡālile biraz kelimāt eyledük (5) baḡı seyrān eyledüm andan perrilere didüm ki beni götüreb rub^c meskūn (6) ‘ ālemine getürdiler iy nigārīn söz çok inşallah anca bulısub (7) ḡikāyet idevüz diyüb şebbe ḡayr idüb gitdi ol gice (8) geḡub irtesi leşker ḡavmi yerlerinden ṡurub şāḡ bārīḡāhına yürüdiler (9) siḡirden Gerdan Keşān gelüb şāḡ öninde yüz urub niyāz

eyledi (10) aydur iy Gerdan Keşān bugün Rāy hindden kız dilerem Gerdan Keşān (11)

139a

du‘ ā idüb aydur iy şāh-ı cihān senün devletünde kız bizümdür (1) ammā bugün sizere ki Rāy sizleri tahtıgāhına da‘vet ider (2) ol daḥı tamām olsun sonra şāh devletinde bulına didi şāh (3) daḥı ‘ayyāruṅ sözün kabūl idüb uyıdı kim Rāy şāh hindüstān (4) begleriyle gelüb yüz urub aydur iy şāh-ı cihān nola kadem rence (5) kılub bizüm tahtıgāhumuza ki dehlü şehirdür gelüb müşerref idesiz (6) didi şāh daḥı kol bāş üzere koyub rızā viridi Rāy (7) aydur iy şāh-ı cihān buyuruṅ göc emr olsun üç gün (8) ḥāzır olındı şāh daḥı buyurdı leşkere göc dinüb Rāy (9) daḥı kız Servī kayd görmek icün gönderdi ol daḥı gelüb (10) geregi gibi yaraḳ görüb bu yaḡadan şāh daḥı devletle gelüb (11)

139b

irdi Serv-i Hırāmān dehlü şehrinün ulularıyla karşı çıkub (1) şāhı getürüb ol şehrin önünde bir ulu şāhrāya bārīgāhın (2) kurdılar şāh daḥı gelüb gördi kim bir mu‘teber şāhrānuṅ orta (3) yerinde bir şehir-i mu‘azzam ki dāiresi niçe fersaḥ ola cümle burc bāru (4) içine alınmış her taraf sebzēār ol şehrin önünde bir ulu (5) şāhrāya bārīgāhın kurdılar şāh daḥı gelüb gördi kim bir mu‘teber (6) şāhrānuṅ orta yerinde bir şehir-i mu‘azzam ki dāire niçe fersaḥ ola (7) cümle burc bāru içine alınmış her taraf sebzēār ol şehrin (8) önünde dārātile kendünün ortusın komışlar şāh daḥı gelüb (9) devletle bārīgāhına kondı Rāy şāh daḥı Huşenk şāhı (10) kondurub tamām konduḳdan sonra gelüb ol gün kaşır serāyın (11)

140a

tezyīn eyledi irtesi şabāḥdan gelüb şāhı da‘vet eyledi (1) şāh daḥı selāṭīn serverler mīr ü mihterler yürüyüb şehir (2) dehlü ḥalkı dürlü tezyīn ārāyiş birle gelüb şāha istikbāle (3) idüb gördiler yedi iklīmün server-i ser-girānları cümle altūn (4) ve gümüşe la‘l ve cevāhire ḡarḳ olmuşlar bölük bölük gelür (5) önce Rāy şāh emriyle biḡ altı yüz saḳḳā ve ferrāş şāh gelicek (6) yolları cārūlayub şular şaḥub gerd-i ḡubārı getürmüşler (7) biḡ dört yüz mecmere ve meyḥare Gerdan daḥı ‘ūd ve ‘anberler (8) buḡur idüb dimāḡ ‘ālemi muḳattar eylemiş hindüstān kavmi (9) dürlü ārāyiş birle iki

tarafdan tırub tā kim gelüb şāh (10) leşkeri altūna gūmişe la‘l ü yāķūta müstefrik
olub (11)

140b

tertibile öñce cebeli kebīr diyārı begleriyle Behrām Cebeli altmış (1) biş eriş
kaddile altmış biş kendü gibi pehlevānla gelüb irdi (2) ardınca Hūner Ber fili Behmen
Gevhi Dāvud Bolgāri anca kim (3) Qahqahā-yı Fil Suvār ardınca gelüb Qahṭarān
şāha irdi (4) dārātīle uyıdı kim ol gidib Qahramān-ı Qātīl kırk biş eriş (5) kaddile ol
altı ayaķlu bahri canavara suvār olmuş yüzinden (6) niķāb şalub cevheri tāt la‘lin
libās ol hālile Qahramāna (7) hindüstān begleri yir yir du‘ālar eylediler andan öñce
yigirmi (8) dört biş piyāde ve cellād on iki biş altūn çevgānlu (9) çāvuşlar birle
Huşenk şāh irdi kafāsında on iki biş (10) zerrīn pūş gūlām şāğında ve şolında üç yüz
altmış vezīr (11)

141a

kırk dört sultān atı öñince yigirmi dört ‘ayyārile Gerdan Keşān (1) altūn zenek
elmās nacaķ ārā yirde şāh-ı ḥorāsān-ı sind-i saķāl (2) sīneye şalmış la‘l ü cevāhir
içine ğarķ olmuş iki tarafdan (3) iki hazine iki fil yükletmişler ağızı açuķ ikisi kīse (4)
hindüstān kavminüñ üzerine şaçub gelür ol kavmi (5) altūna ve gūmişe ğarķ kılur tā
kim ol şāhuñ gelmesine cümle ḥalk (6) ğani olalar ol dārātīle gelüb Huşenk şehir içine
ger nice (7) şehir kapusından kendü serāyına varınca Rāy şāh Huşenk şāhuñ (8) atı
ayağına zer-beft nāsinc döşedi şāh daḥı devletile Rāyuñ (9) kaşrına gelince Rāy
hindüñ cümle selātīn irüb piyāde (10) olub şāh öñince ḥavliye girdiler Qahṭarān ve
Qahramān daḥı piyāde (11)

141b

olub Huşenk şāhdan ğayrı suvār qalmayub Huşengi (1) serīr öñinden getürdiler
Qahramān Qahṭarān ve Gerdan Keşān (2) şāhı indürüb taḥta çıkardılar devletile
geçüb oturdı (3) bāki selātīn ve server cümle yirlü yerinde qarār idüb Rāy (4)
ḥizmetine tırdı şāhı egileyin merḥabālayub yüz urdı (5) andan Huşenk şāh içün
hindüstān kāk idesince çāşnigīrlər (6) sumāt çekdiler envā‘ sūkkerī hindüstān
ta‘āmların koyub (7) şalā olındı cümle ol lūta şunub yediler şūkrin didiler (8) andan
sāķi sordılar gelüb alāt-ı meclis-i arayīde olub (9) Rāy şāh ol gün eyle ni‘met dökdi

kim görenler taḥsîn (10) eylediler andan yine dürlü pişkeşler çeküb bî-nihāye bu cümleden (11)

142a

şonra diyārınun defterleri ḥazinelerinün miftāḥların cümle (1) şāh öninde koyub kendü daḥı kıızı Servi Ḥırāmānile boyunlarına (2) destmāl taḥub ḥizmete tırub didiler kim iy şāh-ı cihān (3) bizüm şāha lāyık nesnemüz yok uşta varumuz cümle nazarında (4) biz daḥı kızumla kuluḥ cāriyeḥ her ne ḥizmetüne lāyık (5) olursavuz uş ḥāzıruz didi şāh daḥı bāş kaldurub (6) luṭfile aydur iy şāh-ı hind ü hindüstān sen bizüm biz senün (7) her ḥālile birbirimüz ḳabül itdükden şonra ‘özr ne lāzım seni (8) daḥı Servi daḥı ḳabül itdükden şonra ‘özr lāzım degül (9) diyüb şāh emriyle Keyvān şāh gelüb Rāyın kıızıyla boyunlarından (10) destmāl alub ikisine daḥı ḥil‘ at tāt ve kemer virüb (11)

142b

yir gösterdiler Rāy cümle selāṭinden yuḳaru Serv-i Ḥırāmān (1) daḥı cümle ḥavātinden yuḳaru geḫub oturdılar ol (2) gün bir vecihle meclis oldı kim cihānda olmış degül tā kim (3) bir zamāndan şonra şarāb buḫārı bāşa gelüb her ḳişinün yüki (4) yitdi ol gün Huşenk anda olan selāṭin ve serverlere (5) mīr ü mihterlere cümle baḫşış eyledi alāt-ı sāḳiye ve serdiye (6) her ne kim varise heb baḫışladı andan destūrıyla şöḫbet āḫir (7) idüb şāh tırınca cümle selāṭin şāh önince yürüyüb (8) Rāy daḥı şāhı bārīgāhına getürüb yüz urub döndi (9) ol gice geḫub irtesi ittifāḳ bunı itdiler kim Rāydan (10) kıızı Ḳahramān için isteyüb hemān düḡün ideler ittifāḳile (11)

143a

şerīf ḥakīm aydur bugün begler maḫmurdur ve hem Rāy daḥı (1) kendüyi dirsün yārın ki gün mübārekdür diyüb ittifāḳ itdiler kim (2) ol maşlaḫat görile velī kimse bilmez kim yārın nice ola rüzigār bir ḳarār degül (3)

naẓm

‘Aḳl ehli anı bilür āşīḳār	Dāima bir ḫāle tırmaz rüzigār (4)
Ki nehārıyla virür dehre şafā	Ki bahārını ḫazān eyler şitā (5)
Bir ḳarār olsa cihānün ‘ādeti	Görmez idi zilletin ehli ‘izzeti (6)

Anuñ için münkalib oldı cihān	Her kiſiye ola bir dürlü ‘ayān (7)
Böyle resm oldı cihān üzere binā	Qalmaya bāki ne faķķer ü ğinā (8)
Gāh olan ‘izzet semendine suvār	Devleti qaşrın şanur kim üstüvār (9)
Nāgehāni ‘ādeti dünyā-yı dūn	Varlığı bünyādın eyler sernügün (10)
Düşmeyen kimse belā girdābına	Urmaya destin murād esbābına (11)

143b

Olmayan fūrķat yolunda pāyimāl Eyledi vasulat u naşibinden nevāl (1)

Derbeyān-ı Reften-i Qahramān Be-Cānīb-i Kūh-ı Kāf

ol zamān kim Huşenk hindüstān diyārın dağı tutub Qahramān-ı (2) Qātil pāy tahtında qarār eyledi ol tāriħde Huşenk biñ üç (3) yüz yāşunda idi biñ yirde şaf çeküb ulu ceng itmişdi (4) biñ şāh yığnağın tağıdub biñ pākize ve pāk reh kız (5) almışdı ol zamān kim hindüstān dağı zabt oldı ayruķ (6) düşman qalmayub ol gün yedi iķlime menşūr yazılıb mühür (7) düzüldi pehlevānların ri‘āyet eyleyüb yayların başdılar kılıclların (8) kınlarına qatub zırhlrın çıkardılar ‘āleme ‘adl ü adād yürüyüb (9) her kişi fāriğ-ül bāl oldı tartūs ħakim qavlince meger ol (10)

144a

Gerdan Keşān ‘ayyār tırub taşra gelüb hindüstān tağların (1) seyrān iderken bir bınar üzere teberin kıucub yatdı ammā (2) Gerdan Keşān hic gündüz uyumış değildi ol ħālıle yaturken (3) meger kıulağına qanad ğıjıldusı geldi dinleyüb gördi kim (4) perri qanādıdur hemān ‘uķķāb-var şıçrayub nacağın eline alub (5) qarşu nazar eyledi gördi yedi perri hevādan per açub uçub (6) gelür yakın gelince yedisi dağı yire inüb şāh-ı ‘ayyārāna yürüyüb (7) bāş urdılar merħabālayub qarşu tırdılar ‘ayyār dağı deneyüb (8) gördi kim yedisi dağı āşinādur ilerü varub anlaruñla görüşüb (9) yine oturub ħaber şoruşdılar perriler yüz urub ayıtdılar kim (10) iy server-i ‘ayyārān biz bendeler bu dem kūh-ı qamer sulţānı Ekvāl-i (11)

144b

divden gülistān-ı bāğ-ı irem şāhı Şehyāl-i perinüñ şikāyeti (1) mektubın getürürüz ‘ayyār aydur nite perri aydur iy şāh-ı ‘ayyārān (2) diyār-ı gülistan-ı bāğ-ı irem sulţānı Şehyāl-i perri kim ādemizād (3) içinde cebel-i kebır sulţān-ı kızın kim

helālīga almışdı bu kıışsa (4) meşhurdur kim kūh-ı kamer sultānı Ekvāl-i div bir gice bulub (5) Kamerrūhı kaptı alub kūh-ı kamere iletdi hāmile idi bir (6) oğlu oldı divler çeküb hātūnu elinden aldılar (7) hātūn feryād ide kaldı iledüb deryā-yı rik-i revāna (8) şaldılar andan ümmülhayāt sultān-ı Semendün-i hezār yek dest (9) irüb halāş eyledi bu hāl-i Şehyāl-i perri bilüb bir niçe perri (10) gönderüb oğlın getürürken Semendün bilüb ardınca (11)

145a

divler gönderdi çin deryāsının üzerinde ceng idüb (1) perrileri kırdılar ammā Behrām Cebeli el virmeyüb ol diyārda (2) kaldı sehel zamāndan çin diyārın feth idüb çin şahının (3) kıızıyla sevişüb cebri aldı ol işe çin şahı acıyub (4) kūh-ı ateşde Ezrāk cāzuya şikāyet eyledi ol dahı sihirle (5) kızile Behrāmı taş eyledi ol hāl-i Şehyāl işidüb ne kadar kim (6) kaşd itdi cāzuya zafer ide imdi anı koyub dönüb (7) Ekvāle yürüyüb helālin halāş itmek için on yedi kerre (8) yüz biñ perri birle on yedi kerre üzerine varub dāim (9) başıldı āhır Huşenk şah hindüstāna gitdügi tārīhde (10) yine kırk kez yüz biñ perri leşkeriyle varub bir vecihle şındılar kim (11)

145b

iki perri bir yirde kalmadı ol cengde Ekvāl la' in (1) Şehyālün qarındaşın iki yüz perri şahlarıyla giriftār idüb (2) iledüb kūh-ı miñnetde habs eyledi andan Şehyāl perriyi kūha (3) getürüb gülistān-ı bağ-ı irem diyārında kal' a-yı devvārda koydı bu kez (4) Şehyāl perinün derdi bir iken üç oldı biri bu kim Behrām gibi (5) oğlu haṭā milkinde taş oldı biri dahı helāli Ekvāl gibi (6) la' in elinde esir oldı uş dahı ziyāde iş bu kim qarındaşı (7) begleriyle kūh-ı miñnet gibi yirde esir ol derdile Şehyāl miñnet (8) zede kal' a-yı devvār içinde zār u giryān üzerinde Ekvāl gibi (9) la' in begler vezirler didiler kim iy şah bu dem rab' meskūn (10) illerinde bir şahib kırān vücūda gelüb tamāmet rub' meskūnı (11)

146a

seyfile dutmışdur ol kimse kim ' ālimlerden işidirüz adına (1) Kahramān-ı Kātil dirlermiş yetmiş kerre kūh-ı kāfı tamām şikār idüb (2) Ekvāli depelese gerek ol bu zamān ol şah iledür ve dahı (3) ol kūh-ı şu' āyı seyr idüb niçe cāzūlar helāk iden (4) Gerdan Keşān' ayyārānda biledür iy şah şimdi saña geregi (5) oldur ki ol sāha kaşıd gönderüb hālün ' arz idesin (6) ol şahib kırāndan saña bir meded olur didiler eyle olsa

(7) şāh-ı perriyān Şehyāl daḥı aydur imdi ādem dilin bilür perri (8) olsa didi eyle olsa bizler ilerü varub didük kim iy (9) şāh bizler Gerdan Keşān ‘ ayyārı alub bāğ-ı bī-gehāndan rub‘ (10) meskūn ‘ ālemine iletmiş idük anuḡla āşināyuz eger emr idersenḡ (11)

146b

bu ḥizmeti bizler idelüm andan ol dem Şehyāl emriyle nāme (1) yazılıb bizlere teslīm eylediler biz daḥı biḡ dürlü ḥile ile (2) ḡal‘ a-yı devvāreden çıkub divler elinden ḡalāş bulub uş (3) budur kim ḥizmetüḡe irdük bāḡı mürüvvet senüḡ diyüb tırdılar (4) Gerdan Keşān ol perrilerüḡ öḡine düşüb alub Huşenk (5) şāh öḡine gelüb ḡālī ‘ arz eyledi Huşenk işidüb aydur (6) ḡanı nāme ol perriler ilerü varub nāmeyi şındılar gördiler (7) peri dilince yazılmış didiler kim bunu kim oḡur Gerdan Keşān (8) aydur ben oḡıyayım zira ol bilmedüḡi dil yoḡdur diyü perri (9) dilinde alub nazār idüb aydur iy şāh-ı cihān bu nāmeyi ‘ āli (10) ḡazretüḡe diyār-ı ḡülistān-ı bāğ-ı irem sultānı Şehyāl-i perri gönderüb (11)

147a

şöyle dimiş kim iy āfitāb-ı sa‘ ādet çendān ki bünyād-ı cihān (1) üstüvār der-i devlet-i cihāndārı pāyende ve müstedām bād iy şāh-ı (2) cihān bāş ‘ ubudiyyet maḡāmında ḡoyub secdāt-ı bendḡāna ve da‘ vet-i (3) çākırāne ‘ atāyā-yı ‘ ulyāya teblīḡ kılmaḡdan sonra şāh-ı cihāna şöyle (4) ma‘ lūm ola ki bu bende-i dā‘ ī kim ḡülistān-ı irem sultānı Şehyāl (5) perriyem āyā cedd tā Ādem Şafi ‘ aleyhisselām devrine dek ehl-i (6) İslāmuz imdi iy şāh-ı heft kişver revā degildür kim senüḡ gibi (7) ulu şaḡīb kırān zamānında Müsülmāna kāfir ḡulm eyleye iy şāh (8) dürlü dürlü odlara yanmışuz niçe dürlü derde boyanmışuz oḡul (9) ve ḡarındaş ḡelāl firākı zehirine ḡana ḡana ḡanmışuz ḡulmuḡ ve şikāyetüḡ (10) kimdendür dirseḡ bu heyḡāt şaḡrāsında kim kūh-ı ḡāf etegidür (11)

147b

yedi div la‘ in vardur kim Ādem nebīden aleyhisselām evvel (1) yaradılmışdur tā bu tāriḡe gelince heyḡāt şaḡrāsına anlar (2) ḡükm iderler ne ḡadar daḥı divler varise cümlesin zabt eylemişdür (3) birinüḡ adına Ra‘ d nerre divdir kūh-ı bellur kim yedi ḡünlük (4) yola şu‘ lesi gider öte yüzinde ümmülḡayāt dirler bir bınar (5) vardur divlerüḡ kim ellerine ve ayaklarına gevdelere zaḡm (6) irişe ol şuda yunub yerine

ķuralar begāyet Allah zaķmları (7) yine biter ol yedi divden ğayrı kimse div perriden ol tağı (8) aşamaz gündüz ğün şu‘lesinden od ıtatar bir fersaķ yirden (9) kimse yöresine varıamaz yine ğice olıcaķ eyle şovuk olur kim (10) taş çatlar ol belluruķ sultāndır **ikinci** Semendün dirler (11)

148a

ol daķı heyhāt řaķrāsınuķ bir cānibine ğük m ider **üçüncisine** (1) div Sinid dirler kūh-ı řu‘ā tarafına div menziline kırķ yıllık (2) yola ğük m ider kim kūh-ı bī-pāyān dirler Ğar Pāyī div dirler (3) **dördüncisine** kūh-ı sürķ dirler anda daķı Helāhil adlu bir (4) la‘ in ğük m ider **beşincisine** Revān-ı Nerre div ğük m ider **altıncısına** (5) kūh-ı ķamer dirler ki bu benüm ulu düşmanum olan Ekvāl la‘ in ğük m (6) ider iy řāh-ı cihān heyhāt řaķrāsında yedi tarafın bu yedi la‘ in-i (7) ğük m ider cümleyi ıtutmuşdur cihān ğalkına zulm ve cebr idüb (8) yürürler bu benüm düşmanum Ekvāl-i la‘ in ğünde on iki ādem (9) ğıdāsı vardur andan yidüği řehzādeler emirzādedür vezīrzādeler (10) ğocazādeler ola dāim rub‘ meskūnı řikārcıları (11)

148b

gezüb bulduķların řikār iderler benüm ğātūnumı ol fırsatile (1) ķapup kūh-ı ķamere iledicek oğlı olmuş elinden divler ķeküp (2) alub rik revān deryāsına şalıcaķ kim Semendün alub beslemiş (3) āķir oğlumuķ ķin illerinden ma‘şūķasıyla taş olduğın (4) işidüb varub on yedi kez yüz biķ perri leşkeriyle ķine (5) irüb ğördüm ķin řāhı ķarşu ğelüb baķa ğürmet eyledi (6) oğlumuķ ğaberin şordum āh idüb aydur iy řāh-ı cihān (7) kūh-ı ğülistān-ı irem oğlumuķ Behrāmı oğul idinüb ķızum virmek (8) diledüm meğer kūh-ı āteşde Ezrāk cāzū dirler bir cāzū ķızumu (9) niķe kerre istemişdi ol bu ğaberi işidicek ğelüb bir ğice ikisin (10) daķı bende ķeküb kendü maķāmına iledüb uyarmış Behrām ol (11)

149a

ol ‘ifriti ğöricek ğazaba ğelüb ķaşd ider ki bendin ķıra (1) ğāşıl idemeyicek cāzū daķı ķaşd ider kim Behrām helāl eyleye (2) ķızum üzerine düşüb bunun şuķı yokdur ben ‘āşık olub (3) bunu ğetürdüm imden ğirü benden kimseye ğayr gelmez luķf idüb (4) evvel beni helāk eyle didi cāzū bu ğāle ķaķıyub aydur ķünkü (5) imden ğirü senden kimseye fāide yok bir iş ideyim size kim ğören (6) vehm alsun diyüb bir siķr oķur ikisi bile biri birine ķarşu taş (7) olur bir ejderhā siķriyle bunları dāire devr

idüb yatur (8) iy şāh-ı ħubān ol ħālī bilicek derdüm bir iken iki oldı (9) ölüme şataşdum nihāduma āteş düşdi buyurdum kim perriler (10) ħıṭā u ħoten diyārın götürüb deryāya şalalar vezīrlerüm kıomadı (11)

149b

tabs itdiler andan ol ıalılırlar ūzerine gelüb gördüm iki (1) gürbüz ıalıb birbirine karşı tırur yönlerin güne eylemişler güneş (2) toğıcak ol ıalıblar ħarekete gelüb söz-nāk enildüleri geldi kim (3) ol işi görüb yaqamı çāk idüb ıaşd itdüm kim varub (4) oğlumun ūzerine düşem ol ejderhā kimse-i ıalıb yanına (5) iletmedi ol ıalıblarun güneşe karşı durub güneş ne tarafta (6) dönerse bile dönerlerdi kimseden merĥamet umar gibi zārı (7) kıılurlardı ūç gün ūzerinde tırub ne kıadar kim ıaşd itdüm (8) ejderhā yanına varmayub yiriyle götürüb diyāruma getürmek (9) diledüm yine ħāşıl idemedüm āĥir ‘āciz olub maĥzūn ve maĥrūm (10) kıoyub gitdüm ođul ĥasreti ħelāl fūrkıatı kār idüb yine kıırkı kez (11)

150a

yüz biñ perri leşkerin cem‘ idüb kūh-ı kıamere vardum Ekvāl (1) karşı gelüb beni görüb yedi gün ceng idüb beni şöyle (2) şıdı kim iki perri bir yirde kıalmayub kıarındaşum iki yüz perri (3) begleri ile tıttub ben kıal‘ a-yı devvareye düşdüm ūç kez (4) yüz biñ nerre divile gelüb kıal‘ a-yı muĥāşara itdi ūç ay (5) tırub ceng eyledi eger kıal‘ a tılışım birle olmayaydı (6) biñ kerre alub bizi helāk itmiş idi bu ħālile ıaşd itdüm kim (7) ođul kıız ve kıarındaş ve ħelāl ĥasretiyle kendümi helāk idem (8) vezīrlerüm cem‘ olub didiler kim iy şāh niçün böyle idersiz kim (9) bu dem rub‘ meskūn diyārında nesl ādemden bir şāh vardır kim (10) rub‘ meskūnı tıttmışdur eger ol senün ħālün bile umaruz kim (11)

150b

bir dermān ola imdi iy şāh benüm aĥvāl-i fūrkıat miĥnetün (1) biñde biridür kim nāmeyile ‘ālī dergāĥına ‘arz oldı eger (2) senden dermān kim olmaya bunca ehl-i İslām divler elinde (3) helāk olur senün gibi şāĥib kıırān zamānında ehl-i İslāma (4) bu zulm revā degül bākisin şāh bilür ādem beni ruĥıçün bize dermān gerek (5)

nazm

Olmazise bize şāĥun ĥimmeti

Bizleri ĥāk itdi fūrkıat ĥasreti (6)

Oluruz düşman elinde pāyimāl	Ne revādur ehl-i İslāma bu hāl (7)
Düşmişün dutan hamāyile elin	Cānınuñ cennet idiser menzilin (8)
Destgār ol bize iy luṭf işi cān	Ḳoma kim gālīb ola divi gūmān (9)
Kār ideli cāna fūrḳat āteşi	Ġarḳa virdi dehri gözü yāşı (10)
Şefḳātün yegiyle silemezsen eger	Varlıgımız Ġarḳa vardı ser-tā-ser (11)

151a

Bu ḳadar diyüb tamām itmiş sözün Şāh öninde ḥāk pāyī itmiş özin (1)

ḥakīm ḳavlince şāhile selāṭin serverler nāmeden bu ḥaberi (2) işidüb Şehyāl perriye özleri göyünüb yir yir Behrāmuñ (3) yüzine baḳışdılar Behrām daḥı gördi kim bu cümle kendünüb (4) ḥālī hemān ihtiyārsuz sīnesinden bir āh gelüb gözlerinüb (5) seylābı revān oldu bu vecihle riḳḳat itdi kim görenlerüb (6) yüregi yandı bu ḥali şāh göricek aydur iy server (7) cebel-i kebīr bir dem ārām it kim anuñ ḳaydın görüb leşkeriyle (8) diyār-ı bāġ-ı ireme varalum didi ol maḥalde Ḳahramān-ı Ḳātil (9) yerinden ṭurub ḥırāmāni şālını dilek yirine gelüb (10) el bağlayı ṭurdu şāh görüb yerinden ayaġ üzere gelüb (11)

151b

aydur iy tāc taḥtumuñ ziyneti Ḳahramān benden ne dilek idersin kim (1) murād yerine varduñ Ḳahramān aydur iy şāh-ı cihān ‘ālī ḥazretünğden (2) dilek oldur kim ben bendeye destūr viresin varub gülistān-ı (3) irem diyārın seyr idüb Allah virürse Şehyāl şāha irişüb (4) ol div la‘ inüb şerrinden ḥalāş idem şāh devletile ‘ıyş nūşda (5) ola didi ol dem Behrām daḥı ṭurub yerinden Ḳahramān yanına (6) gelüb şāha yüz urub aydur iy şāh ol zamān kim ben (7) ḳuluñ taş olub yigirmi dört yıl yetdükden sonra Allah keremiyle (8) sen şaḥib ḳırān sebep olub bizi ḥalāş eyledün bu dem yine (9) sen şāhuñ himmetiyle ḳarındaşum Ḳahramānile bile gidelüm ola kim anlara (10) daḥı sebep olavuz didi andan Ḳaḥṭarān daḥı yerinden ṭaġ gibi (11)

152a

ṭurub Ḳahramān yanına gelince bir ḳuldan daḥı Gerdan Keşān gelüb (1) üçü daḥı destūr dileyüb pehlevān yanına ṭurdılar andan şāh (2) söze gelüb aydur iy serverler ḥoş ola varuñ Allaha ışmarladum (3) ammā zinhār ḳalbünğüze gurur

getürmeñ kim her ne kim olursa Allahdan (4) bilün ve dañı ne müşkil olsa Gerdan Keşānile tanışuñ ve dañı (5) ol ne dirse eyle idün ol niçe bunun gibi iş görmişdür (6) ve dañı her ne kim olursa bize bildürün diyüb andan el götürüb (7) cümle selāñın serverile du‘ā idüb ol gice gitmek yarağın (8) görüb irtesi yine divān olub ol yedi perri gelüb yüz (9) urdılar şāh aydur iy perriler siz nice kimsellersiz ayıtdılar yedimüz (10) dañı qarındaşlaruz bir gün vücūda gelmişüz ‘ömrümüzden biñ üç yüz (11)

152b

yıl geçmişdür şāh anlaruñ ‘ömürlerin ‘acebleyüb andan buyurdi (1) bu dört serveri rahşlarıyla alāt-ı harbleriyle götürüb kūh-ı (2) serendil öñinden pervāz urub cümle halkuñ gözine qarşu (3) bir demde gerdün-ı felege irüb ber-‘azm-i bāğ-ı irem idüb gitdiler (4) ol hāli Serv-i Hırāmān görüb kūh-ı serendile çıkub dāyesiyle (5) ol kadar gözlediler kim yönleri görünmez oldu nigār-ın (6) āh idüb düşdi dāyeler götürüb serāyına getürdiler dañı (7) rub‘ meskūnda Huşenk düşmanı kalmayub kendü diyār-ı hindüstānda (8) ‘ıyşa meşğul olub Qahramān tarafına göz kulāk tutdı (9)

Derbeyān-ı Sergüzeşt-i Qahramān-ı Qātil Der-kūh-ı Qāf nazm

Degmeye lāyık degildür her peyām Diñle ‘ibretten yine bir kaç kelām (10)

153a

Zira kim olmadı insān aşlı bir Her biri oldu murādına esir (1)
Kimi mālē oldu kimi şöhrete Kimi düşdi ‘ıyşa kimi ‘işrete (2)
Bunlara sözden virilmedi naşib Öz murādın ağıladı ancak habib (3)
Bilmedi bunlar nedür sözden murād Olsun söz ehli bāzārdan kesād (4)

ṭartūs ḥakim kavline ol zamān kim perriler Qahramān birle yārānı (5) götürüb gitdiler hevāya ol kadar gitdiler kim yeller gürüldüsinden (6) perrileruñ āvāzı perrinden Qahramāndan ğayrınuñ ‘aqlı gitdi (7) Qahramān tesbīḥ melekūtı işitdi yer yüzine nazar itdi gördi kim (8) bir hemān bir kalkānca ola şu görünür dañı nesne görünmez (9) ol ḥālile deryā-yı muḥiṭ geçüb tā kim sekizinci günde gelüb (10) kūh-ı miḥnete irdiler kim heyhāt şahrāsınuñ serḥaddidür ol (11)

153b

gün Qahramānı götüren perri eyle zebūn oldı kim bī-mecāl (1) olub yıķılıb
‘aķlı gitdi bākiler daķı ol hālile düşüb (2) yatdılar tā kim birazdan kendülere gelüb
bir peri gelüb Qahramān (3) öninde bāş urub ‘özür diledi aydur iy pehlevān eger
ķulle-i (4) ķāfı götürsem zebūn olmayam dirdüm zehi vücūd şāķib kırān (5) sın kim
beni böyle zebūn itdün diyüb andan tırub ol (6) tağ etegin seyr ide āb-ı hayāt mişāl
bir hūb-ı ‘aynuñ üzerine (7) gelüb āteş urub şikārātın bişürüb yidiler her biri bir yaņa
(8) düşüb uyķuya vardılar velī Qahramānuñ gözine hāb gelmedi (9) perrilerün biri
aydur şunda düşdük ammā eyü yir degildür bāşed (10) ,tuya tıruñ gidelüm didi biri
aydur ol bizi mi gözler (11)

154a

uş cānumuz çıķdı biraz yatalum ve hem bunlar daķı biraz uyusun (1) diyüb
yatdılar Qahramān bu sözi diñlerdi perriler yatduķdan (2) şonra tırub gitdi tiğ
ğamgam kabzasın tuta biraz (3) varub rāst dağ ķullesinden irüb gördi bir hoş (4) ulu
şahrā kim bir bāşından bir bāşına göz irmez her taraıdan (5) şular revān olub yürüdüğü
yir behişte beñzer çāyır (6) çimen bitmiş sünbül ve za‘frān bürümüş ser-sebz ser-
bülend ağaclar (7) asumāna irmiş yine ol şahrānuñ rāst ortasında bir ķubbe (8) ulu
zerrīn cümle altūnile pūşide eylemişler altūn meş‘alesi (9) var ol şahrāyı dutmuş bu
hālī göriceķ şāķib kırān (10) görüb ilerü vardı gördi kim ol ķubbenün rāst güneş (11)

154b

maṭla‘ına ṭoğrı ķapusın ķomışlar ġāyet muşanna‘ ve hem (1) mu‘teberine ol
ķubbeye karşı bir ulu ‘amūd dikmişler menzil (2) gibi şöyle tırur ol ‘amūda bir kaç
saṭır yazu yazub rūşen (3) pulād tiğile kazmışlar Qahramān-ı Kātıl ilerü varub ol (4)
yazuya nazar şalub bildi ol zamānda cümle maḥlūķāt (5) bir dil bilürdi bārī ol yazuyı
yazub ol tertīb (6) düzen şöyle dimiş kim iy seyr ü sefer birle bu kūh-ı miḥnete (7)
irüb bu yazu gören bilsün kim bu diyāra şāğ iren kim (8) olur kim selāmetile ķurtıla
illā kim devr-i müşterīnün āķirinde (9) nesl-i ādemden bir pehlevān gelüb bu daḥme-
i feth idüb bu Şu‘bān (10) Ser nerre-i helāk ide bu daḥme-i rede kendüye mensüb uç
(11)

155a

esir bulub halāş ide kendüyiçün niçe yādigārlar konmışdur (1) alub ve koyanı
hayr du‘ādan unutmaya dimiş pehlevān ol haberleri (2) alub içerü girüb gördi bir
mu‘teber havlı yedi kāt burc bāruyla (3) yapılmış rāst güneş maṭla‘ına ṭoğrı kapu
komişlar kapu üzerinde (4) bir gümüşden ādem düzetmişler elin bögrine urmuş ṭurur
pehlevān (5) anı göricek haber bilmek içün yakın gelüb bir kez çağırub (6) herif
cevāb virmedi pehlevān daḥı yakın gelüb yine işāret (7) idince herif elin ağzına idüb
egilüb ağzından bī-nihāye (8) altūn gümüş kuşdı Qahramān yakın bildi kim cānı yok
(9) düzme kalıbdur anı gördi kim ol kuşundı yılān ve çayan (10) olub her biri gıjlayu
kendüye kaşd eyledi Qahramān dönüb (11)

155b

yine yerine geldi yine vardı yine eyle oldı māḥaşalı (1) ne kadar kim tecribe
itdi dāim eyle oldı ol fikirle dāireye (2) baḫub gördi divār dibinde bir yir şekl kimesne
oturur (3) yanına gelüb gördi bir daḥı baḫırdan düzme kalıb alnında (4) bir kaç satır
yazılı aḡa daḥı naḡar idüb gördi yazılmış kim (5) iy şehre girmek dileyen kalıbuḡ
ayağı altın kazasın bir dehliz (6) açıla anı geḫüb göresin bir tābut içinden bir kimesne
bāş (7) çıkarub saḡa kaşd ide cehd idüb anı helāk idesin (8) tā kim daḫmenūḡ fethin
temāşāyı ‘acib göresin dimiş pehlevān (9) ol haberi bilüb Allah diyüb kalıbı götürüb
ayağı altın kazdı (10) tā kim dehliz açılıb nihāyetinde tābut görüb üzerine gelince
(11)

156a

bir herif içinden kol şunub Qahramānuḡ yaḡasına yapışdı (1) Qahramān
boğāzın alub mecāl virmeyüb bāşın kesdi ol (2) bir tırāḡa peydā oldı ‘ālemi gümletdi
birazdan gördi (3) karşıda iki kanādlu kapu öteye geḫüb gördi bir ḫoş (4) meydān
dürlü şan‘atile dāiresi döşenüb ortası çāyır (5) ve çemen üzere bī-nihāye at ve fil
gergedan kalıbları komişlar kim (6) nihāyeti yok andan öte bir bāru daḥı yapılmış bir
ḡandek ṭolu şu (7) üzerine köpri var öte bāşı rāst kapu pehlevān ol ḡālī (8) göricek
köprüye yürüdi orta yire gelince köpri harekete (9) gelüb şalındı karşı kapunuḡ daḥı
bir kanādı biraz şuya batdı (10) ol şudan ‘acāyib ḡarāib dürlü eşkāl bāş çıkarub her
ṭarafdan (11)

156b

pehlevāna aşd eyledi Şu daı her arafdan g rley b yürüdi (1) ahram n dönüb yine k pri b Őına gelüb d ireyi degerken gördi (2) bir direk k prin n ortasında delin b aşra gelmiŐ  üzerinde (3) yazılmıŐ  kim iy buraya gelüb bu tılsımı bozma dileyen cehd idüb (4) bu diregi yerinden g t resin altından kepeng aılıb arlar peyd  (5) ola ol arları bozasın ‘ac yib göresin dimiŐ  ol (6) haberi pehlev n bilüb rev n Őıganub sermen b el urdı (7) ol diregi uvvet idüb ta p resi gibi yerinden oparub (8) yab na atdı altından bir kepeng gördi her arafdan arlar urılıb (9) ep r st zencirler ekilmiŐ  pehlev n olına seng n seng alub (10) urdı ol arların bir ulusın eyle tarum r eyledi kim ol dem (11)

157a

bir vehim-n k tır ka peyd  oldu kim ‘ lem lerzeye geldi anca kim (1) birazdan g r ldi tam m oldu ahram n gördi ne Őuv r ne (2) mal k var apuya varınca dürlü Şan‘atile ferŐ  d ŐmemiŐ  (3) ol h li görüb pehlev n aydur  st da taŐ sin ilerü varub (4) gördi iki yaa apucılar oturmiŐ  kimi ayaın  rmiŐ  (5) pehlev n varıŐına nisbet anlar ayaı üzere gelüb Ő hl r (6) div nında ek bire arŐ  varur gibi yüriyüb geldiler iki (7) ul urub ahram n aralarından ge b gitdi yine bir ulu (8) havliye gelüb gördi kim nih yetinde iki an dlu bir apu (9) Şöyle au urur ‘aceb bunda kim var ki diyü ilerü gelince (10) gördi kim apu iinden bir ner ejderh  g jlayub gelür kendüye (11)

157b

arŐ  gelür Şöyle kim ol san-ı ser yı ol ejderh dan (1) t bt lu olmiŐ  pene ger b aız aub  teŐ  Őaub gelür (2) Şöyle kim  teŐ ile ol meyd n ii t ldi ahram n ism   a‘zam (3) okıyub ve tür   kem n olına alub ilerü varub gördi (4) ejderün elinde bir a satır yazılı Şöyle dimiŐ  kim iy bu dameye (5) gelüb bunca tılsım t feth iden olmayasın ill  ahram n-ı (6)  til iy Őaib ır n vati bu ejderh  tılsımına iresin (7) bunun daı fethi oldur kim ejder  teŐ  Őaa iricek sen daı (8) dönüb apuya varasın andan yil gibi irüb ejderh n n (9) azından  teŐ  gelmedin sen  z gi ejderh  azına atasın (10) veli cehd eyle kim  teŐ  gelmezden evvel atasın vegerni saın kim (11)

158a

ḥaṭā yiridür cān bostānda bitmez diyüb sözün tamām itmiş (1) bu daḥı Allaha şıgınub ḳapuya yürüdi etek miyāne alub yıl (2) gibi sürdi canavar daḥı Ḳahramān gelişine içerüden gürleyü (3) ḥışmile gelüb birbirine irince Ḳahramān Allah diyü bir kez kendüyi ejderhā ağızına atdı (4)

naẓm

İsteyen olmak murāda āşinā	Cān bāşı terk idendür evvelā (5)
Olmaya hergiz ölümünden ḥavfnāk	Ejderhā vü divden itmeye pāk (6)
Degmeler bulmaz murādına sebīl	Olmayınca dürlü derdiyle zelīl (7)
Girmedi āsān ele girmez murād	Ḳoymaz terk itmeyenler cān şād (8)
Dünyāda anılan adıdur erün	Ḥayrile anılur adı serverün (9)

rāvi eyle rivāyet ider kim Ḳahramān kendüyi ejderhā ağız (10) yanına irürdi bir ḳapudan daḥı taşra gelüb gördi bir hoş (11)

158b

şehir bāzār cümle dükkānlar çarşular yirlü yerinde yine her (1) dükkānuḡ şāḥibi dükkānın bekleyüb oturur kimi altūndan (2) kimi gümüşden kimi bağırdan düzülmüş şöyle müsavvi kalıblar (3) nihāyeti yok her biri bir işde gibi pehlevān ol ḥālī görüb (4) ol ḳavmi gāyet ‘acebledi andan gidüb bir bāru daḥı gördi (5) orta yirde iki ḳanādлу ḳapu pulāddan muḥkem ḳapu müzeyyen (6) dürlü cevāhirle rāst ḳapu üzere bir ḥerīf tırmış elinde (7) bir ṭob tutar bir ḥırman ḳadarı ola Ḳahramān ilerü varınca (8) ṭobı götürdi kim bāşına ura pehlevān tılsımı bulub ferīşni (9) ḳopardı çarḥını bozdı ol daḥı feth olub içerü girdi (10) gördi bir şāḥāne divāndur kim ādem galebesinden şāḥnı görünmez (11)

159a

orta yirde bir taḥt üzerinde bir şāḥ oturub tāt şāḥı (1) bāşında şāğında ve şolında erkān-ı devlet ve amra-yı salṭanāt (2) ḳarār eylemiş velī cümle kalıb müsavvi arada kendüden gayrı (3) cānlu yok ol ḥāle şükr eyledi daḥı ilerü varub gördi (4) ol şāḥ şeklinüḡ boynında altūn sülüsile bir levḥ aşılı (5) Ḳahramān gelüb ol levḥi alub nazar idüb gördi (6) dimiş kim iy bunca tılsımāt bozub bu yire iren levḥi (7) görüb nazar

iden bilesin kim ben Kārūn šāh idüm yedi iklīm (8) tutub otuz yedi kez yüz biñ erile
heyhāt šaħrāsında (9) geĉüb kâf etegin şikâr eyledüm toĉuz yıl gezüb on (10) dört
tılsım düzüb toĉuz tılsım bozdum yedi yüz (11)

159b

yıl ‘ömür sürdükden şonra bu şaħrāyı hüde irdüm (1) bu yirünj āb u hevāsını
begenüb bunda buyurdum bu serāya ħiřāruñ (2) bünyādını urdum yapdum serāy
ideyim div bilmedüm ‘ömür āħir (3) olub acalum olmış serāy idindüğüm āħir baña
daħme oldı (4) vezīrūme buyurdum dirlik ħasreti içün bu tılsımı bu ħalıbları (5) düze
tā kim bizden şonra dünyā tırduķca bu tertībāt tırub (6) bizlerden niřān ħala ol ħālde
vezīrlerümden suāl itdüm (7) bu daħmenünj fethi kimünj elinde ola didüm didiler kim
merrīĥ (8) devrinünj evvelinde müşterinünj diyārı ādemi zādda Ķaħramān-ı (9) Ķātil
adlu bir pehlevān gelüb fethi ide şu‘ bān Seri nerre tamām (10) bir divi bunda helāk
ide anuñ ħabsinden kendüye mensüb (11)

160a

üĉ kimesne bulub ħalāř ide didiler iy server vezīrlerümden (1) bu sözi işidüb
ben daħı senünj içün üĉ yadigār ĳodum (2) her kaçan kim tābutuma iresin ol
yadigārları alub benümĉün bir ħayr du‘ ā idesin dimiş (3)

Diriden dāim ölüye armaĝān	Bir du‘ ādur kim umar cānyıla cān (4)
Diriden mevtā içün olsa du‘ ā	Vaķt ola anı ĳabül ide ħudā (5)
Ola merĥūmuñ ħalāřına sebeb	‘Afv ola bir kezden olan cermi heb (6)
Geĉmiş içün sen eyle müdām du‘ ā	Saña daħı ideler bir gün olā (7)
Ol du‘ āyıla müřerref ola rūĥ	İde andan cānuña yüz biñ fütüh (8)

tārīĥ mülūk ĳavlince Ķaħramān-ı Ķātil ol levĥden bu beyānı (9) alub bir zamān
fikre varub Kārūnuñ ħālını ĝāyet ta‘ accüb (10) itdi andan el götürüb rūĥ-ı revānına
du‘ ā eyledi (11)

160b

bir taraftan bir yol daħı bulub andan sürüb bir meydāna irüb (1) gördi orta yirde
bir ‘ālī ĳařır içinde dürlü tūl‘ u-yı şemse (2) toĝrı ĳapusın ĳomıřlar ĳapuyı ve kemerin
dürlü gevhlerle müzeyyen (3) itmişler pehlevān ĳapuya yürüdi ol ĳapudan bir gürüldi

(4) oldu güyā ki dünyalar zaya vardı Qahramānuñ tılsım açmağa (5) yüzi gözi açıldı ol gürüldiden dağı ilerü vardı (6) ol kapu açılıb içinden bir ‘aceb şahş gelüb bir ‘amūd (7) çeküb Qahramāna karşı yürüdi Qahramān anı göricek (8) bir na‘ra-yı cān eyledi eyle haykırdı kim ‘ālemi gümlletdi irüb (9) ol gelen şahşa eyle çaldı kim herīf yüzünün üstine (10) yıkıldı bir tırāka koyup kapular açıldı içerü girüb (11)

161a

gördi kim bir hoş şahn-ı serāyduz der ü divārı laciverdile (1) müzehheb dürlü nukuš naķş olmış dāire dört suffe bağlamışlar (2) her birinün öñinde zenbūri perdeler aşılı kim ‘ālem hāracı (3) dezer orta yirde zebercedden bir şādır revān dāire (4) aķ bellürdan bir ādem gevdesince şu şādır revāna dökilür (5) havz içinden dürr cevāhirden ne kadar cevāhir varise aşılandan (6) cümle düzüb şan‘atile havz içinde yürütmişler yine bir taraf (7) perdenün öñinde ol bellür kubbeden aşığa bir nerdübān kim (8) altūn zencīrile aşılmış ucu yirde gömilmiş iki kimse (9) iki yanından tutub oturur pehlevān ilerü yürüdi kim (10) nerdübāndan ilerüye yūriye ya‘ni nerdübāndan yukarı gele (11)

161b

ol iki kimesne nerdübānı şalı virüb ikisi iki ‘amūd (1) alub Qahramāna karşı yürüdiler Qahramān anlarıñ dağı (2) tılsımını bulub açdı yine nerdübān yerine gelüb Qahramān (3) yukarı geldi gördi bir ‘ālī kaşırdur kim gözler görmüş (4) degül dürlü kıymetden her tarafı müzeyyen ortada bir çārgüşe taht (5) itmişler aķ incüden taht üzere Qahramān kılacıyla kırk (6) sekiz kılac bir tábub eylemişler iki dürlü alāt-ı hārb kōmıřlar (7) velī sāz āvāzı kaşra tōlmüş Qahramān dāireye baķub kubbennün (8) saķfında altūn dāirelü altmış dört la‘l ve yāķūtdan yir yir (9) revzenler kōmıřlar yine ol tābutı on iki yirde delüb (10) tōķuz kılac on iki altūndan nāylar şōķmıřlar ol nāylara (11)

162a

zīrüyem şan‘atile on ikişer delük delmişler nāylarıñ birer (1) ucu revzenlerden taşra getürüb hevāya karşı kōmıřlar (2) anıñ gibi yüce kubbennün hevāsı da‘yim eksük olmaz ol (3) nāylarıñ delüklerinden hevā nüfuz itdükçe nāylardan dürlü (4) şadālar gelür Qahramān ol şan‘atları görüb üstādına (5) tahsīn idüb andan tābutıñ başı ucında gördi kim bir kemer (6) tūrur bir gūrz bir hāncer şōyle hālī tūrur bāķi

esbābdan (7) ğayrı tırdığı yirde yazılmıř ki iy ahramān uř saa (8) onan nařīb bunlardur bāisine degmeyesin bunun her birinde (9) nie dūrlū ařřa vardur ol kemerūn altmıř dōrt yerinde (10) altmıř dōrt dūrlū gevher vardur yedisinūn ūzerinde (11)

162b

yedi isim yazılmıřdur ol her kimūn bilesinde olsa gōzinden (1) div ve perri nihān olmaz ve daı ol kiřiye dūřman afer bulmaz (2) ve gūndūz nice gōrūrse gice daı eyle gōrūr ve ne adar (3) yūrūrse yorulmaz ve ac ve řusuz olıca bir rūmmāni tař (4) var ağzına ala def[ ] ola ve yetmiř iki dūrlū dili sōyleye (5) ve bu kemer her kimūn belinde olsa kır kendū ağırlığınca ağırlığı (6) ola ehl-i tārī dilinde olan ulu řāhlaru medi ve tevārīhinde (7) zıkr olan kemer keyānī budur ahramān kemeri ōpdi bāřına (8) odı andan gōrdi bir řıpā ūzere bir gūrız tıurur **ehl-i tārī** (9) aydur ol gūrız avm-i cān zamānında ‘aılūn nām řām emriyle (10) yedi kāmil dūzmiřdi nite yedi dirsek yıldızu řerefīn (11)

163a

bulub yetmiř yedi dūrlū gevherden terkīb itmiřlerdi evvel (1) āza oldı kim gice ile ğılāfını gōtūrse on iki fersa (2) yire deĝin yeřil gōrūnūrdi rūřen olurdı gūndūz ū (3) fersa yire dek dāire yeřil gōrinūrdi rūřen olurdı gūndūz ū (4) fersa yire dek dāire yeřil gōrinūrdi ve daı bir kerre kim řalsalar (5) gūrızden bir vehim-nāk āvāz gelūrdi kim ū fersa yire dek (6) iřidenūn zehresi āk olurdı **rāvi aydur** ol (7) gūrzi Rāmīn řāh gōtūrdi andan ārūn řāh div bend (8) gōtūrdi andan ahramān-ı ātil gōtūrdi andan nerimān bārī (9) Firidūn řāha gelince ahramān gūrızūn řarfını ya‘ni (10) ılıfın gōtūrdi bir ber peydā oldı kim ubbe ii der ū (11) divārı yeřil gōrūndi andan uvvet idūb yedi kez řaldı (12)

163b

bir vehim-nāk gūrūldi peydā oldı kim gūyā san-ı serāy zīr ū (1) zeber oldı andan ğılāfa řalub gōrdi bir ancer anı (2) daı alub ārūn řāhu rū-ı revānına du‘ā idūb (3) div la‘in anda ola diyūb baarken gōrdi ubbeden inūb (4) bir yirde mukem abızları var evvel urub tařı yerinden (5) ayırdı gōrdi altı bir kefeng ğāyet arau bu cāhe inūb (6) giderken gūrızūn ğılāfın alub ařaĝa nazar eyledi ne adar kim badı (7) dibi gōrūnmez bir tař bıradı ne adar kim diledi āvāz gelmedi (8) gōrdi

yazılmış ki eger Şu‘bān Seri istersen bu cāh içinde (9) bulursın hemān eyle diyüb el kemende virüb ucın kefungün (10) halkasına berkidüb girift idüb beline şaldı bismillah diyüb (11)

164a

kendüyi ol bî-pāyān cāhe şaldı anca kim kemend ucı (1) eline geldi koyı dağı gider ol hālde melül olub yine gürzün (2) gılāfın alub ne kadar deşedi pāyānı yok bir zamān kulāk (3) tutub fikr idüb aydur ecelsiz ādem olmaz diyüb hemān (4) yā Allah diyüb kemend ucın küşād idüb şalı virdi Allahu Ekber (5) ol ağır gevdeyle Qahramān gibi serverün bir bāşı bir ayağı iner ol (6) karanu cāhe döne döne gitdi giderken ‘aqlı zāil olub (7) ne kadar gitdügini bilmedi tā kim nihāyetine yakın irdi **üstād kavlince** (8) yüz atlu gelüb Allah emriyle āsānlığıla yire koyub gitdiler (9) birazdan gözin açub kendüyi şāğ görüb şükür eyledi (10) yerinden tırub gürz ışığını alub gördi bir dehliz üç (11)

164b

gün miqdārı gidüb bir kapu irdi çin pūlāddan (1) dāireye nazar idüb tılsımın görmedi şāğ kanāduñ halkasına (2) el urub bir kez burdı ol kapu ardından bir ‘azamet gürüldi (3) oldu bir dağı bir dağı tā kim kapu açıldı içerü girüb gördi (4) yedi yirde perde perdeleri götürüb dağı içeri girdi gördi (5) bir ‘ālî serāy kim kimse mişilini görmüş degül Ādem-i şani‘ den berü (6) ne kadar pādişāh ve pehlevān geldiyse her birinün şekliyle neyleyüb (7) nitdügi şerhin bile yazmışlar Qahramān bunları temāşā iderken (8) gördi serāy ortasında bir ‘ālî taht üzere peleng postından (9) pister şalmışlar üzerinde zişt şekil bir div yatur uyur (10) horuldusı degirmen poryası gibi öter Qahramān üzerine gelüb (11)

165a

gördi bir div la‘ in toḡsān eriş qadd çekmiş bāşı ayu bāşına (1) beñzer kulākları eşek kulāğı gibi pençeleri arslān pençeleri (2) gibi ayağı deve ayağına beñzer gevdesi peleng var bāşı alaca (3) dört köşelü her bir gözleri bir kalqān gibi degirmi dişleri (4) ağzında şāğ u şol taşra gelmiş şırdub şöyle durur (5) bir kulāc depesinde bir şāhı var er kucağına şıgmaz āteş gibi (6) pār pār yanar Qahramān ol şüretile ol div la‘ in göricek (7) gāyet ta‘accüb eyleyüb biraz temāşā eyledi ol hālde Qahramānuñ (8) gūşına bir sözneñ āvāz geldi yüregine eyle kār eyledi kim (9) anuñ gibi sengin dili

nerm eyledi ol  arafa nazar idüb (10) gördi kim div n b şı ucında bir ma b ba cem l
ayağın  turur (11)

165b

z rı kıılır  ahram nı görüb bilicek kendüyi  ahram nu  (1)  zerine atub aydur
iy gözüme n r g n l me s r r (2) derdüme derm n derm numa hicr n  ahram n   h
ben  od (3) bu  az -y  b -nih yete n geh ni u radum sen dağı neden d  d   (4)
diyüb üzerine d  di  ahram n u  t de ey b gördi kim (5) bu kend n   ma   u ı
R y kızı Serv-i H r m ndur rev n  ol (6)  unub dir     idüb yüzini yüzine urdı
nig r n   (7)   a lı gidüb kendüye gelicek  ahram nı ken rında görüb aydur (8) iy
server   aceb d  mid r y   ay l pehlev n aydur iy nig r n (9) a  g z   kim r stdur
kız aydur iy pehlev n sen  a r-ı zem ne (10) nice geld   y  ud bu yatan la  ini
görmez misin gel yine var git (11)

166a

ola kim  a a bu la  in  eder ide ne olursam ben olayım (1) yüz bi  benüm gibi
sen   yolu a  urb n olsun didi  ahram n (2) aydur iy nig r n cih n mer inde da  va-
y     ib kır nlık iden (3) bunun gibi yirde sen   gibi ma   u dan v z gelüb gider mi
(4) bir dem sen tem    eyle kim bu la  ine neler idem diyüb el kılıc (5)  ab asına urdı
div n üzerine gelüb bir kez na  ra (6) eyledi eyle kim  a n-ı ser y gümleyüb lerzeeye
geldi  ahram nu  (7) na  rasından div belgiley b uyandı k l  n damı gibi gözlerini
(8) açub gördi kim nig r n bir buca da a layub  turur aydur (9) iy sel t  di niçün böyle
idersin v h  ahram n diyü (10) z rı itd     kimseyi hel k itmeyince dağı elünden
 omaz mısın (11)

166b

ben anı  a a unutturayım diyüb üstine yürüdi nig r n (1) fery d idüb rev n
pehlev nu  üstine  a ub aydur meded pehlev n (2) ben  a a dimed m mi  ahram n
bir kez  ayret na  rasıyla  ay ırub aydur (3) iy la  in  ek el   andan kim benem
 ahram n-ı   til diyince div ser sime (4) olub kendüyi dirince ba ub  ahram ndan
bir heybet  al bet (5) gördi kim kimse g rmi  degildür aydur iy  dem-i pençe seni
bunda (6)  l m   getürdi diyüb yürüdi nig r n görüb s  n (7) yola fery d eyledi
 ahram n Key mers  g zini çeküb ber ber (8) virüb redd eyledi  ahram nı hel k

itdüm diyüb qahqāhayıla (9) güldi Qahramān yine na‘ra idüb sürdi görüb aydur ben (10) daḥı şāğ diyüb bir daḥı ḥavale eyledi serverine redd eyledi (11)

167a

anca kim nevbet kendüye degdi gürzi yire qoyub gamgama (1) qol şunub ef i inden gelür gibi qolına alub bir kez bāşı (2) üzere dönderdi Allah diyü hemān bir kez şıçrayub bāşra (3) çalınca cān qapusıyla el virüb ‘amūd berāber tutdı Qahramān (4) eyle kuvvetile çaldı kim evvel ‘amūdı iki pāre olub eyindi rāst (5) bāşına irüb iki şakq idüb ol mil gibi qaddini bāşdan (6) ayağa degin iki pāre kıldı diyü bir kez eyle ḥaykırdı kim işiden (7) serāsime oldı nigārīn Qahramānuḡ ol dilīrligini göricek (8) muḥabbet bir iken biḡ olub irüb qademine bāş urdı divden (9) bir āvāz geldi kim iy server dīnuḡ ḥaqqıçün bir daḥı çal Qahramān (10) yine çalmaḡ istedi Serv-i Hīrāmān komadı div cān cehenneme teslim eyledi (11)

167b

divüḡ bir ḥāş yüzügi vardı alub qabūl eyledi andan (1) dāireye baḡub üç yüz altmıḡ ḥücre gördi yerinden bir söz-nāk (2) inildü gelür yakın gelüb gördi üzerinden bir pulād (3) qapu muḥkem berkilü el urub kilidi bozub iḡerü girüb gördi (4) bir aḡzı berkilü cāh inüldü andan gelür anuḡ bendin bozub (5) iḡerü girüb gördi bir nerdübān nerdübāndan aḡaḡa indi (6) ḡāyet qaraḡu gürz ışıḡına kırq nerdübān inüb bir muḥkem ḥücreye (7) daḥı irüb gördi der ü divārını zencīrler ḡalkalar berkilü (8) ara yirde üç ādemizād ikisi erkek biri ḡātūn yüzleri (9) aḡaḡa zencīre çekilüb yaturlar kimise geldüḡini bilicek didiler kim (10) iy div napaḡ bize bu ‘azābı niḡe bir idesin bārī helāk eyle (11)

168a

didiler Serv-i Hīrāmān gördi kim biri atası Rāy şāhdur tīz ol(1) esīrleri çözüb alub ṡaşra geldiler bunlar daḥı kendülere gelüb (2) gözlerin açub gördiler yirde yaturlar bend ü zencīr yoḡ (3) tekrār yine baḡub gördiler iki melek şüret kimesne Rāy bunları (4) bilüb aydur iy devletüm sermāyesi Qahramān (5) bu ne ḡāldür Qahramān daḥı Rāyuḡ elin öpüp olan ḡālī didi aydur iy şāḡ-ı (6) hindüstān saḡa ne oldı kim bunun gibi yire geldüḡ didi (7) **üstād kavlince** ol vaḡt kim Qahramān-ı Qātīl hindüstān (8) cenginde İsfendiyār kim öldürdi İsfendiyāruḡ atası Şu‘bān Serile (9) dostluḡ

iderdi ol hâdiş-e-i işidicek Şu' bân Ser Qahramân (10) içün hinde geldi Qahramânı
bulmayub Serv-i Hırâmânı bulıcağ (11)

168b

bu kimdür div şorub bildi fırsatıle kapdı andan leşkere gelüb (1) bu fesâda
sebeb Rây şâh olduğın bilüb Râyı kapub habs (2) ider kız rızâ virmez serâya götürüb
kızile muşâhabat itmek (3) ister kız dağı hancer çeküb rızâ virmez div aydur iy selîte
(4) bundan âdemizâd seksen yıllık yoldur heyhât kim sen di anı (5) göresin didi bağa
rızâ vir didi nigârîn kabûl itmeyicek üzerine (6) sihrile âteş havale ider nigârîn görür
hâl bir dağı hile yüzini (7) tutub imdi bağa bir yıl mühlet vir didi ol hâlde iken (8)
Qahramân gelür kim mâcerâ bunlardur didi andan Qahramân dönüb (9) ol hâtûnile
ol kişiye aydur iy kişiler sizler kimlersiz ol (10) yaş döküb bâş aşağı eyler ol aydur
iy pehlevân **naẓm** (11)

169a

Hâlümüzden bizüm istersen haber	Bir zamân güş ol bize iy pür hüner (1)
Kim ne düşvâr oldı bizüm hâlümüz	Ne belâda geçdi mâvûh sâlumuz (2)
Bize ne zulm eyledi ol div la'în	Ne kadar itdükise feryâd u enîn (3)
Girmezidi güşına feryâdumuz	Hasretâ derde kalursa dâdumuz (4)
Div eliyle işbu şerh-i pür sitem	Bize çokdan çekdürür derd ü elem (5)
Bilmezüz şimden girü ne ola hâl	Vây eger miñnetden olmazsa mecâl (6)
Eylerüz bu derdile teslîm ü cân	Elâmân iy çarhı vü ğazar elâmân (7)

ṭartûs ḥakîm ḳavlınce ol kişi aydur iy pehlevân ben bende cebel-i (8) kebîr
sulṭânıydum aduma Behmen dirlerdi bu hâtûn benüm helâlimdür (9) 'Aden şâhınun
kızıdur adı Gülrühdur bunu atasından helâllige (10) erkânile aldum çok zamân
veledüm olmadı ben ḥaqq te'âlâden tazarru' (11)

169b

idüb şadaḳât ve ḳurbânlar eyledüm ḥaqq te'âlânün luṭfı irişüb (1) bu hâtûn
hâmile olub bir kız toğurdı ben ayıtdum kız olsun (2) eyü nesne didüm buyurdum
müneccimlere gelüb kızun ṭâli' in gördiler (3) birbirine bağub didiler iy şâh eger amân
olursa beyân idelüm (4) didiler ben ayıtdum söyleñ didiler kim lâ ya'lemül ğaybu

İllallah (5) ammā bu kitāb şöyle dir kim bu kız öcinden şāhuñ hātūnınuñ (6) başına çok sergüzeşt gele niçe diyāruñ şāhları leşker (7) birle bu kızuñ қаşdına geleser kız cümlesine kılıc birle cevāb (8) vire ol kız öcinden āhır diyāruñ gibi niçe diyāra şāh olasın (9) iy şāh gözinin budur bākisin Allah bilür didiler ben dağı (10) bu sözleri gelüb hātūnuma naql itdüm hātūnum aydur iy şāh (11)

170a

sen şāğ ol çünkim bunuñ öcinden saña ve baña bu kadar elem (1) var biñ bunuñ gibi ve benüm gibi şāha kurbān olsun bunuñ (2) dāyeleri süd virmesün yārın işi tamām olur anuñçün ne guşsa (3) gerek diyüb beni teselli eyledi ben dağı ol sözile şād oldum (4) irtesi öldi diyü ad oldı erkānile defn itdiler gitdi iy (5) pehlevān meger hātūn kızına kıymayub bir tenhāya gönderüb besletmiş (6) on iki yāşına iricek eyle güzel olmuş ki hüsn-i çāvi (7) dünyāyı dutmış eyle olıcağ anası kızını arzu idüb bir tarīk (8) ister kim kızı kendü yanında ola āhır bunu fikr ider kim bāzırgān (9) gönderüb kızı getürdür kıl diyü baña gösterdiler kendü kızımı (10) kıl diyü baña şatdılar benüm bu hālden haberüm yok veli bu kula (11)

170b

şöyle muhabbet itdüm kim bir dem gözümde ayırmazdum bunu hāş (1) hazinedārum idindüm ben gāh gāh seyr ü şikāra gidicek hātūnum (2) getürüb bağına başub ağlarmış meger bir gün baña bu hāli beyān (3) bir cāriye beni vehim-nāk eyledi ben dağı gāzaba gelüb қаşd itdüm kim (4) hātūnı depeleyem ol қаşdile üzerine girdüm yine kıymayub dönince (5) hātūn gelüb luṭfile güle güle aydur iy şāh meger ben cāriyeñe (6) küsdün diyüb gelüb elüme yapışdı ben dağı iti virdüm (7) düşdi yine kıl kılıca urub қаşd eyledüm yine kıyamadum hātūn (8) bu hāli görüb ağlayu içeri gitdi ben dağı gelüb halvetüme bir vezīrüm (9) getürüb bu hāli didüm oğlanı getürüb gördüm hātūnuñ (10) gömlegi oğlanuñ arkasında hemān gayret galebe idüb (11)

171a

oğlanuñ helākına қаşd eyledüm vezīrüm aydur iy şāh bunu sen (1) öldürüb kanlu olmağdan ne gelür ben helāk ideyin diyüb (2) alub oğlanı evine getürüb haber şorar ol dağı ağlayu (3) bu hāli beyān ider vezīr kızı hātūnına gösterüb kızı şaklar (4) irtesi divāna gelüb aydur şāh şāğ olsun hüküm yerine vardı (5) hātūn bu haberi işidicek kızı öldüğüne hayf idüb aydur (6) nidelüm eceli anda imiş şāh şāğ olsun ammā güc

bu oldu kim (7) şahıñ baña gümānı bāķi ƙaldı bārī bunun üzerine bir zamān (8) geçüb ğayret beni aldı ne öldüri bilürem ne ħod yanına (9) vara bilürem bu ħālile marīz oldum meger bir ƙızı varıdı benüm ħaşşa (10) serāyıma girüb ƙıƙardı ħātūnuñ ħālın görüb teftiş itmiş ol (11)

171b

daĥı māvaka'-yı ħaber virmiş ol ƙarı işidüb aydur iy (1) ħātūn ƙız işi tamām oldu velī saña geregi oldur ki yine (2) şahile senüñ muĥabbetüñ ola aydur meded gerek ƙarı aydur imdi (3) bu gice uyuma kendüñi uyura ur şah gelüb gögsüñ üstine (4) bir levĥ ƙosa gerek ol vaĥt olan ħālī düşünĢe söyler (5) gibi söyle tā kim şah ħālī senden gümānı gide diyüb (6) ƙarı andan sürüb baña daĥı gelüb bilmez yüzinden ħālūmi şordı (7) ben daĥı olan ħālī didüm ƙarı aydur iy şah ħāşā ħātūndan kim (8) ƙaşd eyleye bunda bir ħāl vardur şāha bir levĥ vireyim var (9) ħātūnuñ gögsi üstine ƙo her ne ħālī varise saña beyān ide (10) didi varub bir levĥ getürdi ben daĥı levĥi alub geldüm uyurken (11)

172a

ħātūnuñ gögsi üstine ƙodum ħātūn derĥāl söze gelüb (1) olan ħālī bir bir beyān eyledi āh idüb aydur her ne ħālise oldu (2) ƙızuñ eceli irdi velī derd bu oldu kim şahıñ ben cāriyesine (3) gümānı gitmedi ben daĥı bu söz işidüb ħātūnuñ üzerine düşdüm (4) ol daĥı uyƙudan uyanub ƙalkub ayaĥuma düşdi irtesi (5) divāna gelüb vezīrlerden ħālī řordum ĥayf eyledüm vezīr (6) aydur iy şah müjde olsun kim ƙız şāĝdur diyüb vardı getürdi (7) görüb şād olub ƙızum için bir ħāş serāy yapdum dört yüz (8) cāriye ƙoyub adın Ƙamerrūĥ ƙodum bu 'ādeti tıtdı kim yılda (9) bir ƙaftān diküb kendüñüñ şūretin anda tařvīr iderdi bāzāra (10) virüb otuz biñ fülūriye virürdi ve yine gül vaĥti olıcaĥ (11)

172b

eline bir deste gül alub köřk üzerine gelürdi ol (1) vaĥt ħalāyık ellerine birer deste gül alub Ƙamerrūĥuñ (2) ƙarşusına gelürlerdi her kimüñ elinde gül var Ƙamerrūĥ anuñ (3) yüzine baƙardı her kimüñ kim yok baƙmazdı ol sebebden bir deste (4) gül yüz dināra olurdi **iy pehlevān** ƙızımuñ bu vecihle ĥüsninüñ (5) cāvi ƙıƙub dāirede iĥlīm pādişāhlarından yir yir isteyü başladılar (6) ƙızum daĥı beni cengile kim zebūn iderse aña varuram dirdi (7) her kimse kim bu da'va için geldi ƙızuñ

elinde zebûn oldı (8) bununla diyâr-ı gülistân-ı bâğ-ı irem sultânı Şehyâl-i perri
ışidüb (9) gelür görür ‘ aşık olur bu fırsatıle kapdurub alur diyârına (10) gider anda
güreş idüb kıızı başar kıız dağı görür Şehyâli hoş (11)

173a

tâze cüvân meyl idüb erkânile alur bunlardan bir oğlan gelür (1) adına Behrâm
Cebeli kıışsa³-yı Behrâm Cebeli meşhûrdur ol hâlde (2) bir gice bir gürüldü oldı ne
hâl diyince helâlümle beni kapup (3) bu yire gelüb bende çekdiler irtesi gördük
Şu⁶ bân Ser la⁶ in (4) gelüb bize ‘ azâb itdi ben ayıtdum ne hâldür sen kimsin ve hem
biz (5) saña neyledük aydur ki baña Şu⁶ bân div dirler benüm oğlum Ekvâl (6) div
senün kızuñ Kamerrûhı kapup küh-ı kamerde habs eyledi ben dağı (7) oğlum Ekvâl
hâtırı için sizi itdüm kim Kamerrûh sizün (8) bu hâliñizi bilüb oğlum Ekvâle rızâ
vire diyüb ol (9) zamândan berü habs eyledi gice ve gündüz rûzı hafta mäh u sâl (10)
bilinmez ne zamân geçdi velî şükr hudâya kim sen şâhib kırân (11)

173b

sebebiyle bir dem gözümüz gün gördi diyüb hāmūş oldı (1) **tārīḡ şāhı kavlince**
Kahramān bu sergüzeşti ışidüb aydur (2) iy şāh-ı cebel-i kebīr muştuluḡ olsun kim
Şu⁶ bân Ser divi ben depeledüm (3) ve hem kızuñ oğlı kim çin elinde taş olan yigid
ol (4) dağı hālāş olub bu dem bizümle biledür diyüb olan hālī (5) beyān eyledi ışidüb
du⁶ alar itdiler andan Rāy aydur iy server (6) yā biz bundan nice hālāş oluruz didi
Kahramān aydur bizi (7) bunda şalan yine yol vire diyüb dāireye degerken gördi (8)
orta yirden bir kefeng ağzı muḡkem berkilü el urub ağzını (9) açub içürden ve
hemnāk āvāzlar gelürken kara tütünler gelür (10) çirkin rāyiḡa tā kim tütün şavuldı
gördi bir nerdübān iner (11)

174a

Kahramān aydur siz tūruñ ben ineyim didiler kim iy server senün (1) bunun
gibi yire gitdükde rızāmuz yoḡdur eger elbetde inüb (2) göreyim dirseñ biz dağı
senden ayrılmayub bile giderüz ne olursavuz (3) senünle ölelüm diyüb Kahramān
önce gürz ışıḡına inüb (4) gördi bir tarafda bir demür kapu öninde şu şıḡırı kadar bir
(5) ‘ aḡreb yürür görince didiler kim iy server gör hā şimdi (6) bu canavardan bunun
gibi yirde nice hālāş oluruz Kahramān (7) bunlaruñ sözine güldi didiler kim bu
kişinün yüregi demürdendür (8) server ilerü gelüb bunun dağı tılsımın bozdı kapuda

(9) gördi yazılmış kim bu habs Keyümers şāhun̄dur bunı (10) cihānuñ halkı cem‘ olursa bozamaz meger ki Qahramān dimiş (11)

174b

pehlevān kapuyı açub içeri girüb gördi gāyetde karanu (1) gürzüñ şu‘lesine nazār idüb gördi yedi taraftan yedi (2) zencir gerilmiş her biri er kucağına şıgmaz ol zencirler içinde (3) on iki nerre div düşüb yatur şöyle kim her biri seksen (4) toksan eriş kaddlü ‘ifritler ammā habsile şöyle zebün olmuşlar ki (5) her birinüñ deprenmege mecālleri qalmamış **üstād aydur** meger bu divler (6) bunda nice zamān olub sālhā geçüb gice gündüz bilmeyüb (7) zār u maḥbūs yaturlardı gördiler habs kapuları açılıb (8) biş ādem içerü girdi ammā aralarında Qahramān-ı Qātilden gören (9) havf ider ışığın gözlerinüñ üzerine indürmiş kendüleri (10) görüb alay alay bakar daḥı divlerüñ biri aydur iy yārān ‘acebdür (11)

175a

bu ol server degilse Qahramān aydur iy nerre gör beni kime (1) benzetdüñ bunlar gördiler kim bu serveri div dān bilür yine bir (2) du‘ā idüb didiler kim merḥabā iy Şāhib Qirān zamān şād (3) geldüñ diyüb birisi aydur iy dilāver bu levḥi gör bizüm ḥālümüz (4) bil didi Qahramān gördi kim ortada bir levḥ aşılı bir yüzinde (5) esmāullah yazılıb on iki ism bir yüzinde dimiş kim iy bu (6) maḳāma gelen bilesin kim zamānumda ben Keyümers şāhıdum bu on (7) iki nerre divile niçe yıllar ceng eyledüm āḥir baḥri zulumāt (8) gārlarında tutub getürdüm bu yirde habs eyledüm bu levḥe (9) bu isimleri kazub bunları bununla zabt eyledüm vegerni bunlaruñ (10) her biri cihānuñ āfetidür zabt olmaz yine her biri bir diyāruñ (11)

175b

şāhıdur kim hükümlerinde bir niçe yüz biñ div vardur ammā sen ki (1) Qahramān-ı Qātıl sen nice bunun gibileri göresin bunlaruñ ḥalāşına (2) sebep olub bunlaruñ çok eylugin göresin bu levḥi eyü şaklayasın (3) bu yirde bunlardan gayrı div çıkmaz bu zamānda cümle divlerüñ (4) güzīdeleridür birine Sehmān-ı ādemizād dirler atası div anası (5) ādemdür niçe dürlü hünelerleri vardur yetmiş iki dürlü dili bilür (6) yetmiş iki dürlü şūrete girür cümle fende māhirdür birine Ra‘d (7) dirler elinden gelür kim bir ulu şehri yeriyle götürüb bir gicede (8) nireye dilerse ilede birine Sıgıd dirler (9) birine Semendün dirler birine Aḡaron dirler birine Qanṭor dirler

birine dağı Qanātor (10) birine dağı Seylān birine ‘Anātus birine Nāhir birine Gehlān birine (11)

176a

Ṭahmūr dirler diyüb levḥi tamām itmiş Qahramān ol levḥi penāh (1) idüb divlerün kayd u bendin aldı anlar dağı ḥalāṣ olıcaḵ (2) bir biri yanına gelüb Qahramānuḡ öninde baş urdılar kim emre (3) muḥālif itmeyeler divlerle ‘ahd tamām olıcaḵ Qahramān aydur iy (4) nerreler bize bu aradan çıḵmaḡa meded olsa divler baş urub (5) muṭi‘ oldılar Sehmān serveri götürdi Ra‘d pehlevānı götürdi (6) bāḵilerin biraz götürüb dem çeküb gitdiler divlerün gürldüsinden (7) pehlevāndan ḡayrısınun ‘aḳlı gitdi tā kim ne ḥālise yir yüzine (8) gelüb güneş görüb şükr itdiler divler Qahramān öninde baş (9) urub didiler kim iy server biḡamdillāh ki senün devletün de niçe biḡ (10) yıllık ḡasretümüzi gördük bu cümle derdi görmedük gibi olduḡ (11)

176b

didiler Qahramān birle kūh-ı miḡnetde Qārūn daḡmesine geldiler (1) Qahramān aydur iy Sehmān var benden benüm yoldaşlaruma üçi (2) ādem yedi perridür yüzüğüm anlara nişān vir atumı yaraḡumı (3) getürsünler ammā şaḡın Gerdan Keşāndan didi ol ḥālile Sehmān (4) dağı dem çeküb gitdi irüb gördi kim qarşuda üç ādem (5) ejderi yanlarında bir kūh-ı peyker raḡş tırur Sehmān aydur ‘aceb (6) bunlarun Gerdan Keşān ḡanḡısı ola dirken gördi kim sīmurḡ sīnelü (7) teber ḡılāfdan çeküb ol taḡ içine gitdi Sehmān aydur ḡālib (8) pehlevān didüḡi budur diyüb ardına gitdi veli gördi bu server (9) şöyle gider kim gidişine yil irmez ol ḥālile giderken nāḡāḡ bir taraftan (10) bir ‘aceb şekl canavar zāhir oldı cüssede bir şu şḡırınca ola (11)

177a

arşlān şüretlü veli ḡāyet siyāḡ aḡzından köpükler şaḡılır (1) irüb bir köklü aḡaca omuz urub yıḡar pençe urub talın (2) budaḡın dider atar Sehmān ol canavarı ḡāyet ‘acebledi (3) zira ol aşıl canavar gördüḡi yoḡıdı nāḡāḡ Gerdan (4) Keşān ol canavarun üzerine irdi göriceḡ ḡayḡırub (5) sürdi Sehmān Gerdan Keşāndan ol cürriyeti göriceḡ (6) taḡsīn idüb varise serverün didüḡi budur diyüb temāşāya (7) tırdı canavar dağı baḡub Gerdan Keşānı gördi bir kez (8) ḡıḡırub sürdi yidi adım

yirden öñreyüb kendüyi (9) ‘ayyār öñinde üzerine atdı Gerdan Keşān şıçrayub yedi adım (10) girüsine düşdi canavar irüb Gerdan Keşānuñ tırduğı (11)

177b

yeri başub düşüb pençe urub pāre pāre eyledi canavar (1) şikārını pençesinde görmeyicek ğıjğırub yine dönince serveri (2) ‘ayyārān bir kez haykırub teber çeküp sürdi ‘uqqāb-var (3) şıçrayub bir kez elmās teberiyle bāşra eyle çaldı kim sīnesine (4) inince iki şakķ eyledi Sehmān görür taḥsīn itdi irüb (5) bir bikār üzerinde teberinüñ kanın yurken meger Sehmān daḥı (6) yire inüb bir ādem şekil olub Gerdan Keşāna karşı yürüdi Gerdan (7) Keşān görünce yine teber tutub gelme didi vegerni helāk (8) iderem didi Sehmān aydur iy şāh-ı ‘ayyārān yār-ı Qahramāndan (9) düşman degülem dostam Qahramān emriyle gelürem diyü ḥātem virdi (10) Gerdan Keşān görünce karşı varub Sehmānile görüşüb aydur (11)

178a

kanı pehlevān div aydur iy server kanı raḥş kanı yārān Gerdan Keşān (1) elin eline alub ikisi kelimātile ber-‘azm yārān itdiler Sehmān (2) aydur iy server pehlevāndan nite ayrılduñuz aydur ol vaķt kim (3) pehlevān gitdi tırub pehlevānı görmeyüb gördük ‘Uqqāb (4) Baḥri üzerümüzde pāsübān olub durur kanı pehlevān didük (5) perriyer aydur ğāyet yaramaz yirdür bunun adı Kūh-ı Ḥūnrīzdür (6) sizler bunda tırub bizler görelüm diyüb biş perri gidüb (7) bulmayub yine geldiler mā-ḥaşıl kırķ gün aradılar bulunmadı (8) bir gün iki perri giderken bir ḥancer getirüb feryād idüb (9) didiler kim uş Qahramānuñ ḥancerin bulduķ ḥayf eger ol server (10) Qārūn daḥmesine düşdiyse iy niçe diyāruñ şāhları bunun (11)

178b

fethi için gelüb helāk olmuşlardır bu dem ḥuşuşa kim (1) Şu‘bān gibi div bunda maķām tutmuşdur iy diriğ eger Qahramān aña (2) rāst gele diyüb āh u feryād eyledi ol sözi Behrām Cebeli işidüb (3) yerinden tırub aydur kanı ol yeri baña gösterüñ olsun kim (4) pehlevānuñ bir kılına ḥaṭā gele diyüb ben ayıtdum hele bugün (5) daḥı şabr idelüm ol gice niyāz idüb yüz urdum gördüm (6) bir pīr seyr ‘āleminde aydur iy Gerdan Keşān ğam yime kim Qahramān sāğdur (7) daḥme’-i Qārūna düşdi ikinci kāt yir üzerine varub Şu‘bān (8) Seri helāk idiserdür üç aydan sonra gelüb

bunda selāmetile irer (9) zinhār bu yirden gitmeñ didi ol hālî görüb uyanub ol sözi (10) yārāna didüm Qahtārān bu sözi işidüb aydur iy perriler uş (11)

179a

biz bunda üç ay kalduñ varuñ Şehyālūñ ve qal‘a’-yı devvāruñ (1) hālî görüb bize haber getürūñ perriler aydur ol vaqt kim bizüm getdügümüzi (2) divler gördiler her tarafa bekçiler qomışlardur şimdi biz varıcaq (3) mecāl vormeyüb bizi helāk iderler bizler sizlersiz gitmezüz (4) didiler ol hālîle üç aydur beklerüz diyü bu hālîle gelüb (5) serverlere irüb gördiler kim Gerdan Keşān bir ğarīb şeklile (6) el alışub gelür kimse görmiş degül ādem şüretlü ayaqları qaplān (7) ayağına beñzer bu nedür diyince perriler āh idüb iy diriğā kim (8) cihān yine ħarāba vardı bu ne ‘acebdür kim ħalāş eyledi eger (9) pehlevān bunun fitnessine düşdiyse iy serverler bāşınuz (10) kaydın görūñ didiler perriler ādemlerūñ ardına siñdiler Qahtārān (11)

179b

aydur iy perriler bu kimdür kim böyle qorqarsız perri aydur bunun (1) hālî kıyāmete deġin dinmeye bu ki Sehmān ādemizād dirler qāf eteginūñ (2) her birinde on sekiz biñ mağāra vardur cümlesi evler gibi her (3) dāmuñ dört biñ qal‘ası vardur cümlesi bunun elinde ‘ācizdür (4) bunu ādem Şāfi devrinden Keyümers şāh ħabs itmişidi uş ħalāş (5) olub nezāketle Gerdan Keşān avlamış diyince gelüb irdiler Sehmān (6) ikrāmîle selām virdi perrilerūñ odı Qahtārān aydur iy server-i (7) ‘ayyārān bu kimdür Gerdan Keşān işāret itdi Sehmān erenlerūñ (8) öñinde bāş urub ellerini öpdî Qahramānuñ selāmın idüb (9) hātemi qodı aydur iy serverler pehlevān sizlere muntazırdur gidelüm (10) ol perriler bu hālî görüb sevinüb gelüb Sehmānuñ elin öpdiler (11)

180a

Sehmān bunları bilüb merhabāladı Ekvālîle Şehyālūñ hālî (1) şorub andan Behrāmuñ gūşın tutub aydur iy server muştuluq (2) olsun kim senūñ dağı eben ve dedeñ kim Şu‘bān elinde esirdi (3) pehlevān devletinde anlar dağı ħalāş oldı diyüb erenler andan (4) tırub dağme öñine geldiler gördiler Qahramān taht-ı zerrîn (5) üzere oturmuş Rāy-ı hindile kıızı Serv-i Hırāmān divler Qahramānuñ (6) qarşusına el bağlayub şafîle dururlar irüb erenler Rāy-ı (7) hindile görüñdiler Behrām eline Qahramān yapışub aydur iy şāh (8) cebeli kebîr ol çin elinde taş olan kızuñ oğlu

Behrām budur (9) Behmen şāh daḥı gözlerinden seylāb aḳıdub iki taraḑdan irüb (10)
Behrāmuḡ boynına ḳol şalub didiler kim iy derdimüz üzerine (11)

180b

dermān Behrām biḡamdillāh ki göricek gözümüz varmış diyüb (1) birbirinüḡ
‘aḳlı zāil olub bī-hūş oldılar ol demde ne ḥācet kim (2) dilendi maḳbūl oldı ol ḥālile
ol gice anda olub (3) şabāḡ gitmek yaraḡın itdiler ra‘dına pehlevānı götürüb (4)
bāḳilerni divler ve perriler götürüb gitdiler **naẓm** (5)

Söz nesīminden yine şaḡib kelām Cān dimāḡına irerdi bir meşām (6)

Ol meşāmuḡ şemmesinden cān biter Anlayana la‘l ü gevher söz yiter (7)

Söz ḡazaīni dükenmez gencdür La‘l ü gevher didüḡün bir rencdür (8)

‘Aḳl eri renci ḳoyub almaya renc Söz metā‘ idür hemān dünyāda genc (9)

Ger sözün açabilürseḡ perdesin Göresin neyimiş sözün perverdesin (10)

Lezzetinden cān-ı mesrūr idesin Dil evi nārını bir nūr idesin (11)

181a

İy olan deryā-yı söze āşinā Ḥālın pāyuḡa hezārān merhabā (1)

Şey’ Allah baḡrini pāyāndan Ḳatre’-i men‘ itme teşne cāndan (2)

tārīḡ mülūk ḳavlince ol vaḳt kim Şehyāl peri ḳaşıd şalub (3) Huşenge ḡālī beyān
eyledi üç ay oldı belürmedi imdi (4) ḳaṭ‘ idüb her biri ḡayretile bāş u cān virmek
ḳaşdın itdiler kim (5) çıḳub ne ḡālise ḡoş göreler Şehyāl aydur iy serverler (6) şol
yardım istedüḡümüz ehl-i İslāmdan din ḡayretini ḳomaya (7) beher ḡāl bir ḡaber gele
bir hafta daḡı şabr idelüm eger olmazsa (8) Ekvālün istedüḡi ḳişi benem beni virüb
şulḡ idesiz didi (9) **ezin cānib** Ekvāl nerre kim bir yıl ḳal‘a üzerinde ceng eyledi (10)
alımayıcāḡ ḡayretile divān idüb divlere aydur iy kehrāblar bu ne ḡayretdür kim (11)

181b

bir yıl ḡişāruḡ üzerinde ceng idüb alımayuz ırāḳdan (1) yaḳından işiden
kimesne bize ne dir ola ḡāzır oluḡ kim yārın (2) ḳal‘a‘-yı devvārı cengile Şehyālī
tutub ḡāḳe şalsam (3) gerek diyüb cümle divlere ışmarladı cümle ‘ahd itdiler kim (4)
yārın ḡişārı alalar meger bu ḡālī ḡişār ḳavmi işidüb (5) feryādı asumāna ırgürdiler el

altından haber gönderüb (6) didiler kim Şehyālî tutub virelüm dek bizi hālāş idün
didiler (7) bu gelene ver hem idüb didiler kim bunca zamāndan berü ceng ider (8)
bağ bu dem dağı amān isterler yūri şimden girü amān yokdur (9) div ellerinden geleni
diriğ itmesünler diyüb ol gice iki taraftan (10) şabāh Ekvāl gergedan bositāndan yedi
kāt zırh divler dersü (11)

182a

ğıriv idüb yürüdi Ekvāl kapuya irdi zira kim hışār (1) tılsımile yapılmışdı
üzerinden kimse girmezdi ve hem hışār şöyle (2) döner kim gürüldüsi üç günlük
yolda işidülürdi ammā yılda (3) bir gün öyle vaqtine dek sākin olurdu Ekvāl anı
bilmişdi (4) añaçün bir yıl koymışdı ol gün idi kim kırk bin erile kapuya (5) irdi bir
kez eyle urdı kim der ü divārı şarşıldı görüb (6) perriler çağırub qarçaşdılar Ekvāl bir
gürz dağı urub kapunun (7) bir yanını oynatdı biriyle dağı kapuyı yıkub içerü divler
koylub (8) perrilerle ceng itmege tırdılar ol kavm ol gün feryādı asumāna (9) irdi
perri begleri Şehyāl yanına gelüb didiler kim iy şāh (10) gör bizüm hālümüz neye
irdi gitdi māl bāş gitdi ehl ü ayāl (11)

182b

Şehyāl dinleyüb gördi kim ‘avrat oğlan gülüvvsı asumāna (1) irdi bir hāldür
kim ‘arşa-yı ‘arāşāt nişān virüb Şehyāl (2) şāh el urub bāş açub āh idüb aydur iy
serverler bu dem (3) işimiz Allaha qaldı diyüb zārı eyledi ol kavm cümle bir yirden
bāş (4) açub ol ‘ālî dergāhdan meded istediler gözlerinden yāş dökdiler **naẓm** (5)

Bāş açub itse du‘ ā şıdkıyla kıl Dirler olur du‘ ā elbet qabül (6)

Kimse maḥrūm olmaz ol dergāhda İsteyen qaldı derd ü āhda (7)

Oñmağa dāim niyāz ehli işi Şöyle fikr it kim sebebdür göz yaşı (8)

Şāhidi derd ehlinün göz yāşıdur Bilmeden derd ehli hālî nāşıdur (9)

Ehl-i derd olduñ ise dermān senün Kıyduñise cānuña cānān senün (10)

ezîn cānib meger Qahramān-ı Qātîl yārānile gelüb qal‘ a ‘-yı devvāra (11)

183a

yaqın irdiler meger nāgehān pehlevānuḡ ḡulāḡına bir sehim-nāk na‘ ra (1) irdi
dönüb aydur bu ne na‘ radur perrilerünḡ biri aydur iy server (2) bu na‘ ra Ekvālūndür
yaqın şöyledür kim ol şehre yūriyiş itmişdür (3) Qahramān aydur iy Sehmān beni
seversenḡ gör ḡaber getir Sehmān (4) hemān pervāz urub gitdi gelüb yitdi gördi kim
ḡāl fesāda (5) irmiş feryād dūnyāyı tūtmış div gürüldisi perri şivānı asumāna (6) irmiş
ol ḡālī Sehmān göricek dönüb yıldırım gibi yine pehlevāna (7) irüb aydur iy şahib
ḡırān eger irişemezsek perrilerünḡ işin (8) tamām itmiş ne Şehyāl ḡaldı ne daḡıları
diyince Behrāmūḡ gözlerinden (9) ḡan yāş revān oldı irüb Qahramān öninde bāş urub
(10) aydur iy şahib ḡırān-ı zamān dermān gerek ol ḡālile ḡişāruḡ (11)

183b

üzerine irüb gördiler ki ḡişārlunuḡ bāşlarına ḡıyāmet (1) ḡopmış niçe yüz biḡ
div āhir men üşüb ceng ider aramızda (2) yüz yigirmi eriş ḡaddile bir ‘ ifrit deryā gibi
gürler ḡıncır bāşlu (3) bālḡ gevdeli ağzınuḡ āteşi cehennem zebānisi gibi saçılır
Qahramān (4) aydur bu la‘ in kimdür perriler aydur iy pehlevān uşda Ekvāl-i (5) bed-
fi‘ āl budur Qahramān aydur beni şol pūşte üzerine siz ḡoyuḡ (6) gidün bāşed ki na‘ ra
uram diyü divler birbirine baḡışdılar ‘ Uḡḡāb (7) Baḡriyle Qahramānı anda irgürdiler
pehlevānı ol pūşte üzerine (8) ḡodılar pehlevān ol dāireye naḡar ider gördi kim ḡoş
müzeyyen (9) şahırādur kim şahn-ı çeşitden nişān virür ara yirde serfirāz ḡişār (10)
ile ki div elinde zebūn olmış revān pehlevān ol altmış dört (11)

184a

pāre ceng alātına arayide olub nuşret kemerin beline alub tḡḡ ḡamḡamı (1)
ḡamā’ il ḡıldı Keyümersḡ gürzüni ḡarfıyla alub cān (2) bin cān siperini sīnesine çekdi
ḡarūn nīzesin tūtub ‘ Uḡḡāb (3) Baḡriye suvār oldı ol Qahramānı gözleriyle dāireye
baḡub (4) düşman ḡayreti cigerinden ḡanayub sīnesine gürüldi cūş (5) ve ḡurūş
ḡalabe idüb bir kez Allah diyü eyle na‘ ra itdi kim ‘ ālem (6) gümleyüb güyā diyār-ı
bāḡ-ı irem zīr ü zeber oldı işiden serāsime (7) olub yigirmi yedi biḡ div cümle helāk
oldı rivāyetdür (8) Ekvāl la‘ in ḡal‘ a ḡapusunda ceng iderken nāḡāḡ sehim-nāk (9)
na‘ ra işidüb serāsime oldı niçe divler ḡişāra girüb (10) perrileri yağma iderken ol
na‘ ra’-ı işidüb dönüb ḡaşraya geldiler (11)

184b

Ekvāl daḥı kendüyi dirüb bu ne ḥāldür diyü ardına baḫub (1) ol püşte üzerinde görseler bir kimse tırur kim baḫmasına divler (2) döyemez ‘aceb bu kim ola dirken bu yaḡa Şehyāl kendüden ümīd (3) kesmişken nāḡāḥ perrier bu na‘ra’-ı işidüb didiler kim iy şāḥ bu ne (4) ḥāldür aşı ne olduğunu bilmezüz Şehyāl aydur ümīddür ki (5) ol zebūnları destgīrni zevāl Allah esīrgeye bir dermān ide (6) dinüb tāt ḥāne üzerinden baḫub gördiler kim karşı püşte üzerinde (7) kırk tokuz eriş ḫaddlü bir dilir bir ‘acebden ‘aceb canavara suvār (8) olmuş kırk tokuz eriş ḫaddini la‘l ü cevāhirden cebe vü cevşen (9) içine tamām müstaḡraḫ eylemiş Sedd-i İskender gibi tayanub tırur yir yir (10) ‘aceb bu kim ola dimişler meger kim Ḳahramān püşte üzerine iricek (11)

185a

dimişdi kim gidün bāşed ki na‘ra idem divler ayıtdılar pehlevān ‘aceb (1) lāf eyledi na‘rada ne ola kim bize git diye diyüb muḫayyed (2) olmamışlardı vaḫt kim pehlevān na‘ra eyledi cümlesinün ‘aḫlı gitdi (3) Sehmān gücile kendülere getürdi didiler kim bu ne ḥāldür (4) Sehmān ve Gerdan Keşān aydur iy divler bu ol Servün na‘rasıdur (5) daḥı cenge girmede ḥāzır oluḡ didi **ezin cānib** Ekvāl (6) kendüye gelüb aydur bu ne ḥāldür didiler kim iy şāḥ ol püşte (7) üzerinde tırub kimesne bu na‘ra andan geldi didi Ekvāl aydur (8) bu tıran dive ve perriye beḡzemez didiler kim bu ādem oḡlıdur dirken (9) hemān na‘ra tekrār idüb cenge yürüdi ḥāy ḫomaḡ diyince (10) yārān daḥı her taraḫdan pehlevānı gözedürlerdi ol cenge girince (11)

185b

bunlar daḥı egreşüb yürüdiler bir yaḡadan daḥı cenge girince (1) gördiler bir piyāde eline bir elmās teber almış sürdüḡine yıl (2) gibi irüb irdüḡin ḫalub iki pāre eyler ardınca bir gergedan (3) suvār altmış üç eriş ḫaddini çin pulāda ḡarḫ eylemiş eline bir (4) ‘amūd kūḥ-ı peyker tıutub urduḡı divi ḫurd-ı ḥām eyler (5) anuḡ ḫafāsınca elli üç eriş ḫaddile bir raḡş suvār yürüyüb (6) eline elmās seyf almış irdüḡini iki pāre eyler yine bir yaḡadan (7) bir servi ḫadd fitne endāz elinde bir tıḡ abudār şöyle ceng ider kim (8) deprenişine göz irmez bunlar kimler diyü div perri gözlerken (9) bir gürüldi oldu niteki diyince gördiler bir taraḫdan on iki (10) āteş dem ḡüniler her biri seksen tokşān eriş ḫadd çekmiş ellerine (11)

186a

birer yek pāre ‘amūd almış eyle ceng iderler kim bir ayaklarının (1) altında
inler Ekvāl divlerün başına kıyāmet kıparurlar ol (2) hālī div perri ‘acebleşüb yā rabb
bunlar kimler ola dirken ol (3) yedi perri gelüb Şehbāl öñinde baş urub didiler kim iy
şāh (4) devletünde uş dükeli murāduñ haqq virdi diyüb cümle hālī (5) beyān etdiler
gelen kimler olduğın ol on iki divün hālāşı (6) oğlu Behrām bile geldüğün dağı
Şehyālün kayın atası hātūnıyla (7) bile olduğın cümle haber virdiler Şehyāl ol sözleri
(8) işidüb ferahından cānı şād olub hāy görün diyince Rāy şāhla (9) cebel kebīr
sultānın alub hātūnıyla hışāra iletdiler Şehbāl (10) karşı varub Rāyile görüşüb andan
şāh kayın atasıyla görüşüb (11)

186b

hāl hatır şoruşdılar gelüb perriler Behrām ile Gerdan Keşānı (1) alub hışāra
geldiler Behrām atasıñ kademine baş urub oğluñ (2) Behrāmdur didiler Şehbālün
‘aqlı gidüb yine kendüye geldi (3) aydur iy gözüm nūrı Behrām ‘aceb düşmidür yā
hayāl diyü oğlın (4) kenāra çekdi ol hasretile şādı yāşlarını dökdiler Gerdan (5) Keşān
aydur iy şāh bihamdillah ki fūrkat nihāyet buldı görmek (6) görüşmek bāki buyuruñ
şāhib kırānuñ cengin temāşā idelüm ki (7) devrānuñ bir danesidür diyüb andan göz
yerine gelüb nazar (8) şaldılar **ezin cānib** ol vaqt kim bu şalābetile divlerün (9) arasına
girüb tarmār eyledi Ekvāl aydur bu nedür didiler kim (10) iy sultān-ı küh-ı kamer
hāzır baş bu ol serverdür kim İsfendiyār (11)

187a

çini helāk idüb Qārūn dahmesini bozub anda atañ (1) Şu‘bān Seri helāk iden
budur didiler ol sözi Ekvāl (2) işidüb āh idüb aydur diriğ Şu‘bān Sere kim şunuñ
elinde helāk (3) oldu diyüb bir kez har mişāl ağırub hışmile ağzından āteşler (4) saçub
meydāna yürüyüb aydur iy şüm hāk peççe hāzır (5) baş kim saña ne iş kılam senden
şonra diyār-ı ādemzāduñ atam (6) kayınçün külini yire virem diyüb irüb ‘amūd çeküb
havale (7) itdi Qahramān gördi kara bulutlayın bir āhen-‘amūd kim gürleyüb (8) yüz
yigirmi eriş qadd üzerine gelüb pehlevāna havale idince pehlevān (9) dağı cān bin
cān kalkānın bunda deñeyeyin diyüb berāber virdi (10) görenler Qahramāndan ümīd
kaṭ‘ idüb irüb ‘amūd sipere hışmile (11)

187b

doğundi ol siper çarh var dönüb bir âvâz peydâ oldı kim niçe divlerün (1) zehresi çāk oldı rahşun ayağı yire gömüldi toz gerdūna (2) irdi ol toz içinde Qahramān görünmeyüb düşman şadıyla (3) gülüb dostlar diriğ feryād itdiler ol dem Qahramān dağı yıldırım (4) gibi toz içinden taşra geldi görenler aferin didiler Ekvāl (5) pehlevānı şāğ göricek şöyle kağıdı kim hışm odına yandı (6) revān yine ‘amūd çeküb tut iy hāki diyü havale itdi (7) irüb server yine kalkān virüb men‘ itdi veli ‘amūd siperden (8) şarşılıb yire tokundi yirler zaya gelüb yarusına degin (9) ‘amūd yire gömüldi div aydur iy hāki uş bulduñ yirün aşluña (10) kavışduñ diyince pehlevān yine bir yaña çıkub üzerine yürüdi anı (11) görüb yine bir darb eyle urdı kim tağlara ursa yıka idi Allah (12)

188a

şaklayub yine āsān redd eyledi görenler Qahramānuñ erligine taḥsīn (1) didiler tā kim nevbet pehlevāna degdi irüb tiğ gamgam tutub rahş (2) şalub berāber gelince üzengi üzerinden bir kez ḥaykırub kuvvet (3) birle eyle çaldı kim div ‘amūdın virüb tiğ ‘amūdı iki pāre idüb (4) on iki elinün birisin kendüsinden yire şaldı div şunub (5) düşen kolin Qahramān geçince alub yutdı yine yerine geldi (6) Qahramān ‘acebleyüb irüb hışmile bir dağı çalub bir kolin dağı düşürdi (7) div yine alub yutdı Qahramān ‘āciz kalub revān şunub Keyümers (8) gürzinün gılāfın elince ol diyāra dersū münevver olub niçe (9) divlerün gözi gürzün şuā‘ından bulandı bir kaç kez başı üzere (10) tutdı dürlü şā‘ıklar peydâ olub zemīn gürüldi birle tıldı (11)

188b

Ekvāl ol gürzi göricek kendüden vardı cān başına (1) şıçradı zira kim anuñ ḥaşşasın bilmişdi ol ḥālile pehlevān (2) irüb gürleyü havale idince Ekvālün yüregi dōyemeyüb pehlevānuñ (3) öñinden kaçdı dem çeküb kara tütün gibi çıkub hevāya gitdi (4) Qahramān aydur iy la‘in elümden kanda cān iletessin tapduğum (5) dīn ḥaḳḳıçün yedi kāt yir altında öküz boynuzına dağı girsen (6) komayam diyüb üç def‘a na‘ra eyleyüb kendüyi ol leşkere urub (7) her taraftan demed demed eyledi anı görüb yārānile perri leşkeri (8) dağı yürüyüb ol gün div leşkerine bir iş itdiler kim iki nerre (9) bir yirde kalmadı geregi gibi divleri kırub esir itdiler pehlevān gördi (10) bir taraftan bir eyü alāy mücevher püşlar Gerdan Keşān irüb aydur (11)

189a

iy şāhib kırān-ı zamān Behrām Cebeli atası şāh diyār-ı bāğ-ı irem (1) Şehyāl perridür şāhib kırāna istiḳbāl için gelür didi pehlevān (2) gelenleri bilicek revān piyāde olub karşı yürüdi irüb (3) Şehbāl kol şunub bağına çeküb merḥabā şāhum hoş geldün iy (4) derdümüze dermān irüb yaḳamuzı düşman elinden alan Ḳahramān (5) diyüb gözlerin öpdü gelüb bāki peri begleri pehlevānuḡ ayağına (6) döküldiler andan yine suvār olub ikisi söyleşüb Ekvālün (7) bārīgāhına gelüb pehlevān Şehbālün elin alub Ekvālün tahtına geçürdi (8) kendü daḡı pāy tahtda oturdı yanına Ḳaḡtarān ve Behrām oturdı (9) karşına Ra‘d Sinidile kehrāblar oturub Sehmān ādemizād (10) birle Gerdan Keşān ayağın tırdı Şehyālün bir yanına Rāy ve bir (11)

189b

yanına Behmen oturub yine Şehbāl şāh bāş getürüb aydur (1) merḥabā iy pehlevān seniḡ gülistān diyārına itdügün eylūḡi kimse (2) kimseye itmez ḡudā destgīrün olsun diyü döndü Ḳaḡtarān (3) ve Gerdan Keşāndan daḡı özürler dileyüb her birine ‘ālem ḡaracı (4) deḡer ḡil‘ atlar virdi ol on iki divlerün daḡı ḡāllerni (5) ve ḡāḡırlarını şorub hoş gördi andan olan esīrleri (6) getürüb imāna da‘vet eyledi cümlesi ḡabūl idüb imāna (7) geldiler anlara Helāhili serleşker eyledi ol ḡaber diyār-ı gülistān-ı iremde (8) cümle işidildi kim Şehyāl şāhuḡ yigirmi üç yıldan berü taş (9) olan oḡlı ḡalāş olub bir şāhib kırānile gelüb āteş-i düşman (10) elinden ḡalāş eylemiş ol diyāruḡ bu ḡarafdan begleri ‘āli bişkeşler (11)

190a

çeküb gelüb Ḳahramān ḡizmetine irdiler yine ol diyār ābādān (1) olub illere raḡtlık oldu andan buyurdı bir nāme yazub (2) Sehmānile gönderdi kim Huşenk şāha ḡaḡıḡat-ı ḡāli bile ol (3) ḡāilde Behrām Cebeli bāş ḡaldurub atasına aydur iy şāh ata (4) ḡanı anamuḡ ḡāli nice oldu Şehbāl cevāb virmeyüb el yüzine (5) tıttub aḡladı Behmen şāh daḡı aḡladı Ḳahramān aydur iy şāh (6) ben bende Huşenk şāh öḡinde ol ‘ahdı eyledüm ki Behrāmuḡ (7) atasını ḡalāş idüb elbetde Ekvāli helāk idem yā bu yolda (8) bāş virem bize bir kimse gerek kim Ekvālün meḡānını bulı vire didi (9) olan div perri cevāb virmeyüb bāş aşāḡa şaldılar **ḡakīm ḡavlince** (10) ol gün kim Ekvāl şınub düşman bozuldu Ḳahramān gördi (11)

190b

Semendün yok ayıtdı kanı Semendün kapudan girüb geldi elinde (1) yüz kırk sekiz eriş qaddlü bir divi muhkem kayd u bend eylemiş alub (2) geldi pehlevān öñinde bāş urub Şehyālūñ elin öpdi Qahramān (3) ayıtdı iy Kehrāb bu esirūñ kimdür yir yir ayıtdılar pehlevān dād (4) bu zālīmūñ elinden bu diyār bunun şerrinden emān degildür Ekvālūñ (5) dedesidür adına ‘İfrit dirler diyār-ı sengistān şāhıdur dāirede (6) yedi diyār kim vardur cümlesi bunun zebūndur her birine yılda (7) dört yüz bin kız oğlan şalmışdur yıl bāş gelince her şāh (8) hāzır idüb yıl bāş olıcağ bir kaç kendü gibi la‘ inle gelüb bu (9) diyāra çıkar oturur şöhet ider her şāh dürlü bişkeşlerle kırları (10) ata ana qavm hışım yanınca feryādile getürürler vāy eger gelenleri (11)

191a

begenmeye buyurur divler ol diyārūñ altın üstine dönderürler (1) eger begenürse üç ayı ‘ıyş nūş eyler üç aydan sonra helāk (2) idüb yirler bākisin alub giderler hāy bu zālīm ne zulumlar eylemişdür (3) hic şāh yokdur kim yedi sekiz kızını yememiş ola bu zālīmūñ (4) elinden dād diyü her taraftan feryād itdiler Qahramān işidüb (5) aydur Semendüne ki iy Kehrāb bu la‘ ini nice ele getürdük (6) aydur iy şāhib kırān Ekvāl şınub gitdükden sonra ardınca (7) vardum bu la‘ in beni görüb döndi ceng eyledi himmetūñde bunu (8) zebūn idüb tutdum divler gelüb elümden aldılar ardınca (9) vardum Ekvāl karşı gelüb ceng eyledi anı dağı zebūn idüb (10) yine sürdüm üç kez Ekvāl zebūn itdüm yine gördüm bir taraftan (11)

191b

bu la‘ in gürleyüb gelüb irdi bu benümle cenge turub (1) Ekvāl kaçdı āhir gördüm Ekvāl elden çıkdı bārī bunu (2) qomayub alub gidem didüm uş şāhib kırān devletinde tutub (3) ele getürdüm ol qavm-i mazlum Semendünūñ ayağına dökilüb (4) du‘ ā itdiler pehlevān buyurdi kim diğ diyāra şala idün ‘İfritden (5) güç görenler gelsünler ol diyār halkı ‘İfritūñ tutulduğın (6) işidüb gül-i şādile gelüb didiler kim āh bu zālīm kanı bize itdügün (7) bilür misin diyüb feryād eylediler pehlevān aydur iy ‘İfrit bilür misin (8) Ekvāl qandadur ‘İfrit dağı bāş götürüb ol āteş gözleriyle (9) dāireye baqub taht üzere Şehyālī görüb iki yañadan Rāyı (10) Behmeni gördi pāy tahtında Qahramān-ı Qātili gördi henüz genc (11)

192a

yigid iki yaña Qahtarānı gördi Behrāmı gördi Gerdan Keşānı (1) ol on iki divi gördi ‘İfrit dağı qarı kırtur (2) bu kadar ādem ejderleri div erenleri göricek aydur dünyāda (3) qazāya belāya bunlar yiter diyüb Qahramāna aydur eger Ekvālī (4) şorarsañ bundan gidicek işitdüm qal‘a’-yı bī-qarāra varub (5) anda Şehyāl hātūnı esir idi anda olan hazinesin anuñla (6) dağı esirlerden kim varise alub ol hişārı boş koyub (7) kūh-ı billurı aşub qal‘a’-yı cām cihān nümāya gitdi anda qarındaşı (8) vardur ‘Azār div dirler anuñçün gitdi didi andan (9) ‘İfriti öldürdiler Şehyāl ol sözi kim işitdi gözlerinden ğayret (10) yāşı revān oldı Qahramān görüb aydur iy şāh-ı perriyān (11)

192b

niçün nevmīd olursın Allah kerīmdür aydur iy server nice (1) zārı itmeyem kim kırk yıldur helālüm div elinde esir iki qarındaşum (2) birle şimdiyedek girü ümīd kesilüb hasret (3) kıyāmete qaldı didi Qahramān aydur niçün ümīd qa‘ olunur (4) aydur anuñçün kim ol diyāra div perri varmağa ‘ācizdür (5) zira kim ol kūh-ı billur-ı ‘azmūñ tolı ve ‘arzı perri menziline (6) altı aylık yoldur üzerinde cānlu olmaz şāfi billurdur (7) gündüz güneş harāretinden od qapar tutışur yanar gice olıcaq (8) hevādan bürüdet cezb idüb şovuk olur her taraftan sil (9) bahri gibi aqub revān olur ol (10) sebebdan aşılmaz didi ol sözi Qahramān işidüb döndi divlere aydur iy Kehrāblar ol (11)

193a

tağūñ aşlın nice bilürsiz Semedün aydur iy pehlevān ol (1) tağı ben bende bir zamān qarındaşum Añaronile aşdum hayli zahmet (2) çekdüm şimdi hūd bunca zamān habs çeküb taqatüm tāk olmışdur (3) Qahramān aydur yā Ekvāl nice aşdı ayıtdılar iy pehlevān kuh-ı bellürī (4) aşub oranı bir yük aşurmak āsāndur ammā senūñ gibi pehlevānı (5) aşurmak degme kimsenūñ elinden gelmez didi cümle div perri böyle (6) diyicek Qahramān aydur iy nerreler ol aşılmaz diyü Ekvālī koyacağımız (7) yok elbetde şuñ qasd iderüz eger rāst gelüb varursuz (8) devlet bizüm eger olmaya emr Allahuñ diñ yarağ görüb gidelüm (9) yakın varalum diyüb buyurdi kim getmek üzere olalar ol hālde (10) bir pīr perri aydur iy güzide’-i devrān ‘aqlı oldur kim her işūñ (11)

193b

āsānın işleye mehlekeden şaķına ahramān aydur di imdi (1) fikr idü nice
itmek gerek perri aydur iy pehlevān eger bunı (2) iderse Murğ-ı Fermān ider
ğayrılaru elinden gelmez ahramān (3) aydur ol ūş anda olur ol aydur şahrāyı
heyhātu (4) cānib-i şimālisinde bir behişt mişāli şahrā vardur toprağı müşk (5) otı
sünbül rāst ortasında ol şahrānu bir bellürden (6) tağ olmuş adına bellür kūçek dirler
kırk bi fersa dāiresi (7) vardur on bi fersa yüceligi vardur ol şahrāda (8) ve tağda
hiç aac yokdur veli ol tau rāst ullesinde (9) bir aac vardur gölgesine on bi atlu
şıar kişi ucağına (10) olmaya rāst dibinden bir bikār revān olmuşdur at geçemez ol
(11)

194a

aacu üzerinde Murğ Fermān Berü yuvası vardur kendüsi (1) ululuda bir
tağa bezer bāşı ızıl yāūt rengindedür burnı (2) yeşil zeberced rengindedür minarı
elmās gevdesi gāyet şarudur (3) günde biş fil yir altı dürlü dil söyler ādem-i şafiye
varub (4) imān getürmişdür şimdi andan ayrı kimesne senü gibi serveri (5) küh-ı
bellura aşuramaz ahramān ol sözi işidüb gāyet (6) fera oldu aydur di imdi ben
gelince benüm yirüme Serv (7) otursun beni üç ay beklen eger gelmeyem benden
ümīd a (8) idüb rub^c mesūna varu benüm selāmum Huşenk şāha iledü (9) beni
ayr du^c ādan unutmayub aarlar Şehyāl gelüb pehlevānu ayağına (10) düşüb aydur
iy şāhib ırān-ı zamān bizüm ücümüzden saa (11)

194b

bu adar zamet lāyık degildür gel fāriğ ol ahramān aydur (1) iy şāh imden
girü Ekvāl benüm zebūnumdur anı omazam ve hem (2) Huşenk şāh atından Ekvāl
içün gitdüm açan ola kim anı (3) bir taraf itmedin gidem hemān sizler beni Allaha
ışmarla diyüb (4) yerinden tırub altmış dört pāre ceng altına arayide olub (5)
cümlesine vidā^c eyledi buyurdı Ra^c d div ilerü gelüb (6) pehlevānı götürüb gitdi yārān
yerinde aqlaşı aldı **artūs akīm avlince** (7) ol vat kim pehlevān gidüb üç gün seyr
idüb ol şahrāya (8) irdiler ol tağ kenārına yakın gelüb pehlevān buyurdı bir (9) fil
şikār idüb arnın yardılar pehlevān içine girüb ayıtdı (10) sizler daı bu yirde tırma
diyüb divler daı vidā^c idüb gitdi (11)

195a

ol gice pehlevān fil arnında yatub abah āh-ı murān daı (1) ikār gzley
hevāda pervāzda iken ol fil lein grb (2) hemān anād bkb indi eyle ıjlayu indi
kim ahramān gibi kimse (3) vehm eyledi irb minar urub ol fil gtirb hevāya
dndi (4) irb yuvasında yavruların inde oyub gitdi pehlevān (5) daı le
iinden issile āl bilb aner ekb fil arn (6) yard araya geldi grdi kh-
ı bellur āte gibi ttub (7) yanar bir seng bellrden ullesinde bir ulu āac zerinde
bir yuva kim (8) bir yigid el aın bir bāından bir bāına irgrmez iinde iki (9) yavı
oturur her birin bir oyuk gibi bāları yāt var (10) burunları yeil zeberced
minarları elmās gevdeleri aru ol adar (11)

195b

fil gergedan kemkleri yatur kim nihāyeti yo ol yavrular (1) ekb ol gevdeyi
pāreleyb bir vel gn ızduınca (2) ol a yle ıss oldu kim ahramān āyet b-
hzır oldu (3) kendye dermān istedi āaa bāub grdi kim ol bar (4) ol āac
dibinden grleyb āar ahramān kemendi ıarub bir (5) ucın āaca berkidb āaa
indi ıssdan aub ol uya (6) girb boazına dek batub trd birazdan eyle ıss oldu
kim (7) ahramān elin udan ıarub bir a stine od elin derisi (8) aa yapub
ald bār ne ālise gn dndkden (9) onra aāma yāın eyle ovk oldu kim
ahramān grdi kim bu kerre (10) ovkdan helāk olur udan ıb kemendi ttub
yine yuvaya (11)

196a

gelb yavrular yanına sndi yavrular daı andan yacānmayub (1) ol gice 
gelmedi abah yine ahramān indi kim uya gire (2) grdi yavılar feryāda baladı
ne āl ki dirken grdi bir (3) arafdan ara ttnler peydā oldu iinden nesneler oynar
(4) vehim-nā āvāza gelb pehlevān ‘aceb ne ola dirken grdi kim (5) bir nerre
ejderhā knbed gibi bā gtrr klādam gibi gzlerini (6) aub āzından odlar
aub on iki pencesini yire urm (7) ıjlayub gelr ahramān grb cā‘at
arekete gelb bir kez (8) cigerinden eyle na‘ ra ayırd kim ol kh-ı det arekete
gelb (9) bir kez canavar ol na‘ radan belgileyb bir mil adar bāını yaru (10)
aldurdu dāireye bāub kimse grmedi yine yrdi ahramān (11)

196b

kol tır ü kemāna urub gözledi velī yavrıların feryadı (1) dünyâyı tutdı
Qahramān bir na‘ra dağı itdi yavrılar bir ğayrīden (2) āvāz işidicek kenāra gelüb
bağub pehlevānı görüb arğasın (3) ağaca virüb ol canavara karşı şākıyub tırur
yavrılar (4) bu kadar öz idareñile nice hiss itdiler bu server ejderhāya (5) kaşdı
olduğın yavrılar kendü dillerince haqqā niyāz idüb (6) Qahramāna fetğ ü nuşret
dilediler **üstād kavlince** ejderhā dağı bağub (7) Qahramānı göricek bir kez kıyruğın
yire urub zehrini şaça üstine (8) yürüdi yakın iricek baş götürüb sīneyide virüb bir
kez dem (9) çeküb pehlevān ayak ide virüb tırur ejderhā almayıcağ yine (10) dem
virdi yine almadı māğaşal yedi kez dem virdi alımadı (11)

197a

canavar kağıyub ğığırdı eyle odı şağıdı ağzından kim ‘ālem (1) odile tıldı
Qahramānı Allah şakladı andan pehlevān gergedan (2) şāğıyla yaşanmış div segiriyle
şarılmış kemānı koluna alub kan (3) ağızlu elmās peykānlu ecel peykān kirişi şalub
ejderhāya atdı (4) irüb ejderün yolına toğınub oğ pāre pāre olub damarından (5) od
çığıdı canavara kār etmedi ol işe pehlevān ‘acebā kalub (6) bir dağı atdı od eyle oldı
kim demek olmaz bu kerre dağı şāğ (7) gözün gözleyüb atdı urub bir gözünden
kağāsından çıkub (8) gidi canavar zağm yiyecek kendüyü götürüb yire urdı tağ (9)
şarşıldı yine tırur yürüyince kendüyü hāzır idüb bir gözine (10) dağı urdı canavarun
iki gözi gidicek kendüyü yirden yire urdı (11)

197b

tağ şarşıldı yine tırur yürüyince kendüyü hāzır idüb (1) bir gözine dağı urdı
canavarun iki gözi gidicek (2) kendüyü yirden yire urdı irüb bir kez tığ ğamğamile
başıra (3) eyle çaldı kim kağāsın iki şakğ eyledi zehr hazinesine tuş (4) gelüb revān
oldı Qahramān yaramaz koğu işidüb kendüyü (5) kırğ adım giriye atdı tā kim canavar
depinü depinü cān virdi (6) irüb kemendin şāh mühresin aldı şudan kendü yarağın
yudı (7) ağışām yine kemend tutub yavrılara çığıdı ol peççeler gelüb (8) Qahramān
öñünde kanad şaldılar ötişdiler pehlevān ‘acebā (9) kaldı kim bunlarda ne hoş ider
eñvār ol gice ol iki (10) yavrılar şabağdan uyumayub pehlevānı gözleyüb ötişüb (11)

198a

turdılar kûş ol gice gelmedi tā kim şabāh oldu pehlevān (1) yine kemend tutub
aşağa indi birazdan kûş dağı geldi pehlevān (2) nażar idüb iki қanādı gök yüzün
tamām бүрүmiş ammā eyle (3) ğıjğırdıyla heybetile gelür kim nerre divler düyemez
tā kim gelüb (4) yuvasına yakın irüb gördi yavruları şāğ zira ejder (5) gelecek vaқtı
bilürdi şükr idüb yuvaya bir tağ gibi қonub (6) қanād divşürdi yavruları ğāyet ferağ
görüb hāllerin (7) şordı anlar dağı dillerince aşağı bak kûş dağı aşağı (8) baқub gördi
ol bunca zamāndan berü yavrıların yiyen (9) çāre bulmaduğı evren kendü қanına ğarқ
olmuş yatur aydur (10) hāy bu nedür bunu kim itdi ayıtdılar hāl şöyle diyüb (11)

198b

pehlevānı gösterdiler kûş dağı Қahramānı göricek revān (1) yire inüb yelken
gibi қanādların devşürüb қuyruқ şalub (2) қursaq қabardub silkindi boyun uzadub
hıramāni yürüyüb (3) pehlevāna yakın irüb faşih lisān depredüb ‘ arab dilince (4)
selām virdi yüz urub aydur iy server kimsin bu yire nice (5) geldüñ ve hem bu қadar
eylügi kim sen baға itdüñ hiç kimse kimseye (6) itmez beher hāl bunda bir murād
içün geldük di eger elümden gelürse (7) yüz üstine hizmet ideyim didi Қahramān
aydur iy sālār-ı murğān (8) emr Allahuñdur eceli gelmişdi hā nihāyet biz dağı bahāne
olduқ (9) belı senüñ қatuñda bizüm dağı bir murādumuz vardur ümıddür ki diriğ (10)
olmaya kûş aydur iy server hele bu dem қonuğumsın bir dem şabr (11)

199a

it diyüb қanād açub ğıjlayu hevāya ağı az vaқtden yine (1) gelüb bir қac diri
қuşlar getürüb aydur iy server ma‘ zur (2) tut bizler ādem gibi boğazlayub bitürmek
bilmezüz bir bir minқarından (3) şunı virdi pehlevān alub boğazlayub yoldı kûş varub
(4) tuz dağı getürdi ol kûş anı bellür üzerine қodı (5) bişince murğ ayıtdı iy server di
imdi benden murāduñ nedür (6) buyur Қahramān aydur iy sālār-ı murğān murād
oldur kim Ekvāl (7) la‘ in қaçub bellür a‘ zamı aşub қal‘ a ‘-yı cām-ı cihān nümāya (8)
gitmiş eger luғ idüb himmet idersenğ ol tağdan beni (9) aşırayduñ didi kûş bu sözi
işıdüb bir zamān fikre varub (10) aydur iy server ne ‘ aceb bī-hūde fikr itmişsin gel
bu sevdādan (11)

199b

vazgeç seni âdemizâda iledeyin yoḥsa bu olur fikr degildür (1) didi Qahramân aydur iy murğ-ı kebîr beni âdemizâda iledicek (2) minnetüm yok saḡa minnet itdügüm budur kim ol kûha beni senden (3) ġayrı aşırur yokdur didiler baḡa himmet gerek anda varmaḡa (4) vegerni ġayrı sal âsândur ol kûş gördi Qahramân iḡdām (5) kemerini beline bağlamış aydur iy şāḥib kırân-ı zamân taḥsîn himmetüne ki (6) ḥoş iḡdām itmişsin bu himmeti sen eyledün bir daḡı ġayret (7) kemerin belümüze şalalum ya budur kim taḡı aşuravuz yāḥud (8) pehlevân yolında ḡurbân olavuz didi daḡı yedi günlük (9) azıḡ görüb ol ejder gevdesin yavrularına çıkarub virüb (10) azıḡ ḡodı aydur beni yedi güne dek umuḡ didi Qahramân (11)

200a

aydur iy murğ kebîr bu taḡda ḥod sizden ġayrı cānlu olmaz (1) bu canavar ḡandan geldi aydur iy server bu taḡda bir ġār vardur (2) cümle perriden ol taḡa irmiş degildür ben daḡı ne ḡadar ki (3) ḡaşd eyledüm irmedüm bu canavar ol ġār içinden gelür didi (4) **tārīḡ mülük ḡavlince** canavar yedi günlük azıḡ görüb pehlevānı (5) kemendile üzerine berkitdi kendüyi daḡı kûş üzerine berkidüb (6) ḡatarlu saḡardur kûş ve Qahramân tevekkül vācibülvücūya (7) ḡılub kûş yavrılar bile vidā‘ idüb bellür kûçekden (8) ḡanād açub ber-‘azm bellür a‘zam idüb üç gün üç gice (9) gidüb dördünci gün Qahramân gördi kûş rāst ḡuyruḡınuḡ (10) üzerine gelüb gider velî şöyle gider kim ḡanādlarınuḡ gürüldüsinden (11)

200b

zehreler çāk olur Qahramân aydur iy sālār-ı murğān ne (1) ‘aceb gidersin aydur iy pehlevân (2) ol ḡarşuḡa nazar eyle pehlevân anı nazar idüb gördi bir ‘aceb nesne tutuşmuş şu‘le virüb (3) yanar güyā şarḡ ḡarb yir gök ortasına āteş düşmüş (4) yanar aydur bu nedür kim dünyā oda düşmüş aydur iy server (5) ol görinen bellür-i a‘zamdur bundan aḡa altı aylıḡ yoldur (6) eger böyle yüce gitmeyem rāst taḡ içine uğraruz eger (7) biḡ cānumuz daḡı varise biri ḡalmaz vāḡti beşinci gün diyicek (8) Qahramân gördi kûş ḡanādlarını açub ‘ādeti üzere (9) uçub gider ammā her bir yüninüḡ dibinden deri bınar olub (10) aḡar yine gögsi eyle gürler kim ‘alem ḡolmuş ne ḡāl ki diyüb (11)

201a

aşağa bakub ne gördi bir ‘aceb od tutışub yanar cüş (1) ve hurüşla od yâlini bölük bölük asumâna irmiş ne kadar kim (2) baqdı ol bî-nihāye odun ħaddin pâyânın görmedi kendüler (3) dağı rāst üzerine irmişler ferîştehler āvāzı işidilür (4) yılduzların her biri bir tağ gibi görünür murğ aydur iy pehlevān (5) uş kūh-ı bellurun rāst kullesine irdük budur kim gündüz güneş (6) ħarāretinden od qapar böyle tutışub yanar gice olıcağ hevādan (7) şu cezb idüb her yañadan mecr olub aqar gāyet mücerrā olduğunun (8) ħaşşasıdur tā kıyāmete dek böyledür uş bizler rāst (9) üzerindeyüz eger bugün bu gice geçdük ħalāş olduk (10) vegerni geçmeyüb helāk oluruz zira gāyet zebūn oldum (11)

201b

ben umardum kūh-ı kāfî arqama alub şarq u ġarbı gezem ammā (1) bu dem senün altunġda zebūn oldum sen dağı Şuĥfî İdrisiye meşğül (2) ol diyüb gice irdi ol āteş gidüb gāyet şovuk oldu (3) şöyle kim Qahramān üşiyüb ol küşun yünî arasına sinđi (4) tā kim şabāĥ oldu gördi küş başı üzere süzilüb iner (5) ol ħālile yedi gün gitdiler tā kim sekizinci gün seĥer vaqtinde (6) Murğ-ı Fermān süzilüb bir ĥoş şahrāya inüb bir ağac dibine (7) lāya‘ kıl qondı zamāndan sonra ‘aqlı gelüb kendüyî ol yirde (8) görüb aydur iy pehlevān uş diyār-ı cām-ı cihān nümāya geldük (9) bu diyār Ekvālün qarındaşı ‘Atġār divündür ħazer gerek pehlevān (10) dağı naqar idüb gördi behişt mişāli bir ĥoş diyārdur kim (11)

202a

gözler görmiş degül Qahramān ol ĥüb yiri görüb taĥsîn (1) itdi murğ-ı Qahramān aydur iy server bu tıracak yir degül ħālün (2) gör didi pehlevān aydur iy sālār-ı tıyur bir keremdür itdün (3) luġ idüb üç gün turalum görelüm ħālümüz neye irer (4) eger anun gibi ecelimüz irerse bizüm ħaberümüzî diyār-ı gülistāna ilet (5) kim bizi ĥayr du‘ādan unutmayalar anlar dağı ħaberümüzî hindüstānda (6) Huşenk şāĥa iledele diyüb murğile vidā‘ idüb cübbe (7) eteklerin miyāne alub qal‘ a yolın tutub Allaha şıġınub (8) gitdi aĥşām bir yirde qarār idüb şabāĥ giderken gördi (9) qarşuda bir nesne oda yanar tutışub aydur iy vāy yine (10) āteşe düşdüm diyüb dağı yaqın gelüb gördi deryāyî (11)

202b

muḥīṭ kenārında bir hoş mu‘teber ḥiṣār içinde divler gürüldüsi (1) asumāna
irmiş ol cemi‘ burc bārusı der u divārı sırçadan (2) şabāḥ vaktinde kapuya irüb gördi
açuk bismillah diyüb içerü (3) girdi gördi ḥāne ve ḥāne çarşu ve çarşu dükkān ve
dükkān (4) ne varise cümle sırçadan ammā bu şehrūn rāst ortasında bir ulu (5) meyl
yapmışlar üzerinde bir ḥurūş komışlar bir koyun kadar (6) pehlevān bunları degerken
gördi bir gürüldi oldı neyiki (7) diyince anı gördi ol mil üzere tūran ḥurūş bir kez (8)
çarḥ urub eyle heybetile ötdi kim ol āvāzdan deryā-yı muḥīṭ (9) gümledi ol tılsımı
eyle komışlardı kim ol şehre (10) bir yād kimse gelse ol ḥurūş ol hareketi iderdi şehir
halkı (11)

203a

yād kimesne geldügin bilürlerdi ol hālde Ekvāl düşmandan (1) ḥalāş oldum
diyü emīn olub ‘ıyş iderken nāgāḥ ḥurūş (2) ötdi aydur iyvāḥ ‘acebdür gelen eger
Ḳahramān degülse ayıtdılar (3) iy Kehrāb Ḳahramānı bu zamān bunda getürür nice
div var ola (4) aydur anı bunda div getürmez meger murğ ola evvel anuñ ḥaḳḳından
(5) gelüb andan Ḳahramānı tamām ideyim diyüb andan varub gülistānı ḥarābe (6)
vireyim andan ādemizādı tamām ḥarābe vireyim diyüb (7) buyurdı şehrūn divleri serā
ḥiyl-i ervāḥuñ ‘ifritleri kūh-ı āteşūn (8) baḥr-i zulumātuñ ğulları cem‘ olub ceng
yarağın ḥāzır (9) itdiler kendü daḥı yüz kırk eriş ḳaddini alāt-ı ḥarbe müstağrak (10)
idüb buyurdı bir perende yeşil çekdiler suvār olub şehir öninde (11)

203b

meydāna irdiler pehlevān daḥı şehir içi tırdur diyü taşra (1) gelmişdi bir
müntehā ağaca arḳa virüb tırrurken gördikim (2) şehirden ol ḳadar divler geldi kim
ḥaddi nihāyeti yok (3) her biri bir şekilde bir dürlü canavara binmişler cümle kendü
ḳaşdına (4) gelürler bunca Taḥrī peygāmer bilmez divler bunıñ gibi yirde cümle (5)
cümle kendü ḳaşdına gelürler tevekeltü ‘ala Allah idüb gözleyüb (6) tırdı ol ḳadar
divlere ḳarşu göğsin gerüb tırdı ölüm (7) ḥarfin göğlinden sürdi cān bāş ele alub tırdı
revān-ı tevārīḡ (8) rivāyet iderler kim cām-ı cihān-nümāda ceng eyledi ol günde kim
(9) İdris benī göge gitdi bārī Ḳahramān gördi kim kırk biñ (10) ḳadarı āteş-i dem
divler gelüb irdi her biri baḥr okyānus (11)

204a

cezirelerinün sulṭānı dürlü dürlü bahri canavarlara suvār (1) olmuşlar zira kim dirlerdi kim ādem nice olur görelüm kaç yüz (2) eriş ḳaddi var hem cümle endāmı demürdenmidür kim Ekvāl gibi kehrābuḡ (3) ardınca gele div meydān kenārında irüb gördiler Ḳahramānı bāḡ-ı irem (4) diyārında evvel gören divler birbirine gösterüb cümle ol ṭarafa (5) nazar idüb gördiler kim bir kimse kırk sekiz eriş ḳaddile boyı (6) çeküb dürlü yaraḳlar içine müstaḡrak olmuş bir gürz götürmiş (7) pār pār yanar ḳorḳmayub kendüleri gözleyüb ṭurur bunlar (8) Ḳahramānı kendülere nisbet göricek ‘ayinlerine almayub bu ḥod (9) bize bir loḳmadur belki olmaz diyüb ceng itmek ḳanda diyüb (10) Ekvālün ulu ḳarındaşı Sürḥāb el ‘amūda idüb yerinde (11)

204b

ṭaḡ gibi irilüb pehlevāna ḳarşu yürüdi server daḡı gördi kim (1) bir ‘ifrit seksen biş eriş ḳaddile kükreyüb kendüye gelür (2) divler aydur ḥayf Sürḥāb bunı şimdi helāk ider bizler bunı (3) uḡāt görmedün ola ki bārī diri getüre rub‘-ı meskūn (4) ‘āleminden ḥaber şoravuz Ekvāl aydur eger Sürḥāb şāḡ ḳurtılursa (5) bunun ḥaberi işi bellü didi bunlar aydur bu ḥerīf Ekvālün (6) odunı almış didiler **ezin cānib** Sürḥāb irüb elindeki ‘amūdı (7) ḥavale eyledi Ḳahramān ḳalkān berāber virüb irüb bir ḍarb ṭoḳındı kim (8) cihān gümlendi Ḳahramān toz içinde ḳaldı görüb ḥayf eylediler (9) birazdan Ḳahramān selāmet çıkub Sürḥāb görünce olan divlerden (10) ḡayret eyleyüb irüb bir ḍarb daḡı urdı ne beḡzer aḡa yine redd (11)

205a

eyledi divler bāş şalub Ekvālün yüzine baḳdılar Ekvāl (1) aydur daḡı göresiz Sürḥāb iki ḍarbda alımaduḡını ḡayret (2) daḡı ḡalabe idüb irüb üçünci ḍarbı urdı pehlevān (3) yine redd idüb revān ḳol şunub tīḡ ḡamḡam ṭutub evren (4) ininden gelür gibi irüb bir kez ḥayḳırdı şöyle kim işiden divler (5) serāsime oldu pehlevān Sürḥāba irince ‘amūdın berāber virdi (6) pehlevān eyle ḳaldı kim ‘amūd iki pāre olub bāşına irdi andan (7) ol evren gibi gevdesini bāşdan ayaḡa iki şaḳḳ eyledi divler içine (8) feryād düşüb bir ‘ifrit daḡı kükreyüb sürdi irüb (9) bir ḍarb urdı pehevān redd eyledi velḥāşıl ḳılıc çeküb anı daḡı (10) urub iki pāre eyledi bir bir ardınca yetmiş seksen div ‘ifrit (11)

205b

depeledi bu kez divlerün dişi kamaşdı bir uğurdan yürüdiler (1) pes Qahramān dağı tığ elinde divler içine girüb demed demed (2) eyledi tā kim Ekvāle tüş geldi la' in na' ra idüb Qahramānu (3) üzerine sürdi irüb aydur iy nā-bekār ne kaẓā oldu (4) diyüb bir darb urdı pehlevān siper virüb redd eyledi bir dağı (5) yine redd eyledi üçüncü darbda yerinden ayrıldı divün darbı irüb (6) yire gömüldi aydur iy hāki hünerün varise yiründen ayrılma diyüb (7) bir dağı havale etdi eyle darb urdı kim eger tağa toķunsa (8) yıķub yire geķdi Allah şaķlayub pehlevān āsān men' eyledi nevbet (9) bu kez kendüye degdi bir kez cigerinden eyle na' ra eyledi kim 'ālem (10) gümledi divler birbirine ķoyılub ķarcaşdı pehlevān kendüyi (11)

206a

ķırķ adım yirden Ekvālün üzerine pertāb idüb irince la' in (1) 'amüdi ķarşı virdi Qahramān Allah diyü eyle gürz urdı kim 'amüda (2) toķunınca odlar saçılıb darb şadāsı cihānı tıtdı Ekvāl (3) 'amüdi ķolıyla büküb irüb gürz Qahramānı Ekvālün başına (4) eyle darb toķundı kim başı sīnesine irince ģurd-ı hām oldu (5) kara tağ gibi leşi düşdi dırāz-be-dırāz mu' allāķ yıķıldı ten- (6) be-turāb cān-be-cehennem teslim eyledi 'Attar ķarındāşının helākın göriceķ (7) bir kez cigerinden eyle āh idüb aydur iy ķavm deryāyı muķit bu ne (8) hāldür kim ādemīzāddan bir kimesne bunun gibi yirde gelüb dünyāya (9) geleli darbına kimse taķat getürmedüķi kimesne 'yi yā bizüm ģayretümüz (10) ķanı ırāķdan yakından işiden div perri begleri bize ne diye hāy (11)

206b

ģayret gerek didi dağı bir 'amüd peyker çeküb yürüdi ol yir (1) götüremez ecnās leşķeri her biri bir dürlü şıfat canavara binüb (2) dürlü eşķāl her biri bir dürlü āvāz virüb her yaņadan (3) yürüdiler Qahramān dağı ol hāli görüb yine cigerinden bir na' ra (4) dağı eyledi kim 'ālem gümleyüb şarşıldı ol gün irüb (5) divlerle eyle ceng itdi kim dünyā dersü şarşıldı ol gün (6) aķşām olunca ceng itdi aķşām irdi dünyā ķarardı **ezin cānib** (7) meger Murğ-ı Fermān bir dağı Qahramān hālini fıķr idüb otururken (8) nāģāh ol na' ra 'yı işidüb ķaşd itdi kim vara hāl nedür göre (9) yüregi döymeyüb ol gice fikrile ķaldı **üstād aydur** meger ol (10) vaķt kim Sehmān ādemīzāde pervāz idüb Qahramān emriyle kim hinde (11)

207a

irişdi destürile Huşenk şāh divānına irdi nāme'yi virüb (1) hāli beyān eyledi
alub görüb şād oldılar bir nāme daḥı yazub (2) yine virüb gönderdiler tā kim yine
bāğ-ı ireme gelüb pehlevānı görmeyüb (3) ḥaber şordı bunlar daḥı didiler bunlara ver
hem idüb ol (4) aradan pervāz urub kūh-ı bellurı aşub diyār-ı cāma gelüb (5) ulıdı
kim Murğ-ı Fermāna buluşdı birbirin evvelden bilürlerdi (6) hāl ü ḥātır şoruşdılar
andan pehlevānı aḡub Murğ-ı Fermān hāli (7) beyān eyledi kim oldu kim ol seḥer irüb
gördiler divler pehlevānuḡ (8) üzerine eyle ḡulüvv eylemişler kim pehlevān deryāya
düşmiş ḡatreye (9) dönmiş dünden berü ac şusuz cengile zebün olmış anı görüb (10)
hevādan ḡıyāmet ḡopdı üzerinde ceng iden divlerüḡ bāşı leşi (11)

207b

döküli başladı ol hālde bir taraḑdan bir gürüldi daḥı oldu (1) neyki diyüb baḡub
gördi kırḡ eriş ḡaddlü bir kimesne cevāhire (2) müstaḡraḡ olmış bāşına bir nevrüzi
gün görelı tād örünmiş (3) altında sekiz ḡanatlu at resminde bir canavar benmiş eline
bir tiḡ (4) āteş reng almış her divi kim depere çalar iki pāre eyler ceng (5) eyle ider
kim divler ürküb Ḳahramān üzerinden ḡaḡılub (6) gitdiler ol daḥı ol aḡac dibine gelüb
arḡasın virdi (7) bunlaruḡ cengin temāşā idüb gördi Murğ-ı Şāh-ı Fermān Berdür (8)
bir daḥı Sehmān ādemizāddur ammā birini bilmedi ammā üçi bir ulu (9) ceng iderler
kim āferin anlara **ḡartūs ḡakīm ḡavlince** meḡer ' Atṡār (10) divüḡ bir ḡızı varıdı adına
Mühin Erre dirlerdi ḡüsün varlıḡında (11)

208a

bī-hemtā idi ne ḡadar kim divler isterlerdi ḡabül itmeyüb kimseye (1) varmazdı
divleri hic sevemezdi gerçi kendü daḥı div aşılıydı (2) ammā divleri bulduḡı yirde
ḡırrardı meḡer bir gice vāḡı'asında (3) gördi kim ḡıyāmet ḡopar atası ' Atṡāruḡ
zebāniler boynına zencir (4) ḡaḡub siyāsete çekerler kendünüḡ daḥı gelüb boynına
zencir (5) şalub alub giderken gördi bir sultān bir ü ber ata binmiş ḡafāsında (6)
melekler ṡurmuş evliyā ve enbiyā dāireden araya almışlar yüzünüḡ nūrı (7) ' araşatı
ṡutmuş ṡurub ḡünahḡārlara şefā'at eyler bu ḡız daḥı kemçe (8) varub etegine düşüb
aydur meded saḡa ol (9) vāḡtin olur kim Ḳahramāna yardım idesin ataḡ ' Atṡārile
düşman (10) olan Sehmān ādemizādla Murğ-ı Fermānile bir olub divlere ḡazā (11)

208b

idesin şonra pehlevān öñinde imān getüresin seni ol Schmāna (1) vire andan varub Kelesi cāzudan ādem beni yüzügin alasin (2) div perriye hüküm idüb andan Qahramāna viresin ol dağı anuñla (3) div perriye hüküm eyleye āhir ol Zāhide vire kim Rāmīn perri neslindendür (4) diyüb buyurdı ol zencīrden hālāş eylediler ol hālde (5) uyanub gördi serāyınun içi nūrile tölmiş hemān yerinden (6) tırur imān getürüb pulād pūş oldu ol idi kim cenge (7) gelüb irdi Murğ-ı Fermān Sehmān Mehin Erre kılc urub (8) ‘Attārı şehre koydılar andan dönüb pehlevānun hizmetine irdiler (9) ilerü gelüb Sehmān bāş urub server dağı Sehmānı bağına başub (10) şahun ve yārānun hālīn şorub andan dönüb Murğ-ı Fermāndan (11)

209a

‘özür diledi andan Mehin Erre’yi şordı didiler kim ol bizüm (1) bildüğümüz degül ol idi kim Mehin Bānū içerü girüb pehlevān (2) öñinde yüz urub gördi bir kimsedür kim Sām Nerrimān kan (3) kaşanur dağı genc ādem şöyle kim pehlevānlık üzere bir kudret-i (4) hil’atdur server dağı buña nażar idüb gördi kim bir Serv-i Hıramān (5) kadd dürlü cebeler içine ğark olmuş cebeleri kızıl kana (6) boyanmış pehlevān tırur ‘izzet idüb merhabāladı aydur iy (7) server kimsin kim bize bunun gibi demde böyle bulındun ol dağı (8) yüz urub olan hālī vāqıa’sını beyān eyledi pehlevān (9) nigārīn iniledin merhabālayub atası ‘Attārdan haber şordı (10) aydur iy server atam şehre girdükden şonra görmedüm varub (11)

209b

göreyim diyüb gitdi Sehmān aydur iy pehlevān aña divlerden (1) zarar olmasun aydur gülüb qorqma nesne olmaz **ezin cānīb** (2) Mehin Bānū sürüb şehre gelince şehir halkınun ‘ağılları zāil (3) olub oturlardı hālümüz nice ola diyü şahları kızını (4) göricek ayağına dökilüb feryād itdiler kız dağı bunları alub (5) atasını bulmadı pehlevāna getürdi aydur iy server atam dinen mel’un (6) ya’ni mel’unı görmedüm uş haber bilmek için bunları getürdüm (7) didi pehlevān dağı bunlardan haber şorub didiler kim iy server (8) ‘Attār cengden kaçā gelüb hemān buyurdı Şehbāl şahı (9) helālī Qamerrūhı bāki esīrlerle baħr muħīf içinden kūh-ı kamere gitdi (10) dağı nice oldu bilmezüz didiler ol sözi Qahramān işidüb (11)

210a

bāş şalub aydur ki kūh-ı kamer ne yirdedür Mehin Erre aydur (1) iy pehlevān bu deryāda adına maceme^ç elbaħrin dirler dünyāda altmış bir (2) deryā kim baħri muħitden ayrılub yine aña qoyılur ol daħı gelüb (3) bir yirden dāire on qadarı delük olmışdur yir altında ol (4) delükden deryā suyu aşığa dökilür bir degirmen gibi ol delük (5) üzeri gürleyüb döner şunun āvāzından üç aylık yol (6) degmeler yanına varımaz ol kenārda haqqun qudretiyle bir kayā bitmişdür (7) ol yire kūh-ı kamer dirler içinde bir muħkem hişār vardur anda (8) gitmişdür didi Qahramān aydur beni anda iletmege meded gerek tā kim (9) ol la^ç in helāk idüb esirleri halāş idem Mehin Erre aydur (10) sen anı nice helāk idersin anı nesne kesmez pehlevān aydur ya ol (11)

210b

nice helāk olur aydur iy şāhib kırān zamān-ı kâf ^çālemleri (1) didiler kim ^çAtğarı ol kimse helāk ider kim div nasıl olmayub (2) Rāmīn daħmesin bozub anuñ tır ü kemānın çıkarub ve zāhidün (3) yüzüğün ala barmağına geçürüb ol yay ve oqile ura ^çAtğarı (4) helāk ide didi Qahramān aydur ol daħme^çyi Rāmīn ne yirdedür (5) bir cezirededür ^çAtğar bundan gidicek varub gördi kim Rāmīnün (6) yan türbesinde emr eyledi ^çİfrit nām bir div nerre kırk biñ divile (7) bekleyeler ammā yüzün ğayrı yirdedür ol Rāmīn neslinden bir hātün (8) varıdı ğāyet zāhide idi adına anuñ Raħamān dirlerdi ol hātem (9) anuñ qatında idi anuñla div perriye hüküm iderdi benüm bir hālam varıdı (10) adına Kelesi cāzū dirlerdi ğāyet gümrāh la^ç inedür bir gün sürüb (11)

211a

Raħamānuñ qātına varub hizmetler eyledi anca dürlü efsün (1) idüb āħir fırsatile hātemī alub qaçdı ol zamāndan berü hātem (2) anuñ elindedür anuñ sebebiyle div perriye hüküm ider imdi geregi (3) oldur ki sen Rāmīnün daħmesin varub ola kim fetħ idesin (4) tır ü kemān alasin ben daħı varub hālamdan hātemī alaydum ammā benden (5) yaña göz kulāk tuta tıruñ diyüb du^ç ā idüb gitdi bunlar (6) daħı ma^ç kıl görüb Sehmān Murg-ı Fermān Ber Qahramānı götürüb (7) gitdiler çok cezāir ve şehristān geçüb dürlü ^çacāyib temāşā (8) idüb beşinci gün cezire^çyi Rāmīne geldiler Sehmān aydur iy şāhib kırān-ı zamān (9) uş daħme^çyi Rāmīn bundadur diyüb yir yüzine indiler (10) behişt mişāl bir maqāma qondılar andan tıruub daħme^çyi yakın gördiler (11)

211b

bir meydān demürden döşenmiş orta yirde bir ‘ālī kûbbe üzeri (1) mücellā pār pār yanar meger bunlar geldügi gibi ‘İfrite haber olur kim (2) yerinden tûrub ‘aqlı zâil oldu kırk biñ div Ehermene cem‘ (3) idüb ğayretile yürüdi dü-ber-rû olub cenge tûrdı (4) bunlar dağı na‘ ralar idüb divleri demed demed idüb kırdılar (5) ceng içinde pehlevān ‘İfrite tûş geldi ‘İfrit ‘amûd çeküb (6) aydur iy pulād cānlu hākī bunda mı geldüñ diyüb irüb (7) ‘amûd havale kıldı Kāhramān ayak deryüb şavdı bir dağı tā kim (8) nevbet pehlevān degdi el tığa urub bir kez Allah diyüb eyle (9) çaldı kim bāşdan ayağa dek iki pāre eyledi bākī divler ol hālī (10) göricek tarmār oldılar murğile Sehmān gelüb pehlevāna du‘ ālar (11)

212a

idüb andan ol kûbbenüñ üzerine gelüb gördiler şöyle (1) döner kim dönişine göz irmez dağı ilerü gelüb gördiler kûbbenüñ (2) dāiresi bāru burc-ı beden yapılmış kendülere karşı beden arasında (3) bir kaç kimse dürlü şekl bakub tûrur pehlevān aydur bunlar nedür Sehmān (4) aydur iy şāhib kırān-ı zamān bunlar tılsımdur diyüb vardı ol (5) idi kim bedenden bakanların biri harekete gelüb bir kez ğıjğırub (6) bir tobla Sehmāna atdı tobl ğıjlayub gelince Sehmān yerinden (7) şıçrayub götürüb kendüyi altmış adım yir girüye atdı tobl (8) rāst Sehmānuñ tûrduğı yire bakdı pehlevān görüb tılsımuñ (9) üstādın ve Sehmānuñ çapukluğın taḥsīn eyledi tılsımı bozmağ (10) sevdāsına düşdiler kim dağme ‘yi feth ide **ezin cānib** ol vaqt kim (11)

212b

Mehin Erre yüzün elmāsına kim gitdi cāzu için tuḥfeler alub (1) ber-‘ azm cāzu idüb gitdi kûh-ı āteşe gelüb cāzuya haber (2) oldu işidüb şād oldu zira kim çokdan geldügi yoğıdı (3) begāyet severidi geldügin bilüb karşı gelüb bulısub bağına (4) başub ‘izzetleyüb aydur iy cānı benı nitesi oldu anduñ ve hem ol (5) ādemizāddan gelen serverüñ hālī nice oldu sen şāğ ol (6) atam öldürdi cāzu şād olub aydur vāy ki eyü olmuş ben (7) anuñ tasasına düşmişdüm diyüb alub Mehīn serāyına gelüb (8) hāş bağcede meclis bezeyüb içdiler birazdan cāzu aydur iy (9) gözüm nûrı ben pīr olmuşam sizünle yeyüb içmege doyamazam bir dem (10) yatayım Erre saḥtlik şüretin gösterüb aydur iy hala benden (11)

213a

ne tiz uşandun ben senün muhabbetiñe kūh-ı kamerden bunda gelüb (1) anca açlık ve şusuzlık ve uyhusızlık çekdüm seni görem diyüb (2) sen benümçün bu gice uyhuı terk idemezsin nidelüm şāğ ol (3) murād seni görmek idi uş imden girü nitekim ‘ömrümüz ola geleyim diyüb (4) kalkdı kim gide cāzu şunub kopdı ayıtdı iy gözüm nūrı (5) niçün eyle idersin nireye gidersin çünki eyle idersiz di senün (6) hātırın yerinde olsun diyüb ol kadar oturdı kim cāzunun (7) tamām uyhusı gelüb şöhet kemāline irdi cāzu bir okıyub (8) üfürdi kubbenün saķfı hevāya gidüb dāire gül-i gülistān olub (9) aydur iy gözüm nūrı yārın saña üç biñ div vireyin var (10) ru‘b meskūnı şayd eyle nigārın daķı mudār elleriyle elin öpdı (11)

213b

cāzu işāret itdi ol gülistān arasında bir gümüşden mil (1) üzere bir taķt peydā oldı Erreye aydur iy gözüm nūrı (2) yūri imdi sende bir dem ol taķt üzere yat Elhān-ı Murğānı diñle (3) ben daķı girüb hālvete varayın didi Mehīn gördi (4) cāzu yüzügi kendüden ayırmaz dāim elinde dutar gice olıcaķ (5) hūķķaya koyub ķoltuğına koyar bir hālveti daķı var kim biñ pāre (6) demürden içine kendüden ğayrı bir kimesne daķı şığamaz ol hāli (7) Erre göriceķ hāy bu şūret degül ceħd idüb bu gice anun (8) ķaydın görmek gerek vegerni bāşed ki yārın itmeden hāber gele (9) yā daķmeden div gele yine hile itdi aydur iy devletüm bünyādı hāle (10) ben bunda senün için geldüm yoķsa gül-i gülistān Elhān-ı Murğān (11)

214a

her yirde bulınur eger senün böyle idecegün bildüm bunun gibi (1) küstaķlıķdan ırāķdan müştāķlık yañılmış hile ile nerkeslerinün gülābını (2) dökdi cāzu hārır ile gözlerinün yāşını silüb elin arķasına (3) koyub aydur iy gözüm nūrı yā ne dırsın aydur didüğüm bu hūsünile (4) sen benümle yatasın benden yigrenürsın didi cāzu aydur iy gözüm (5) nūrı yigrenmez misin benüm bigi murdārdan sen ĥod bāşdan ayağā nürsın (6) çünki murāduñ benümle yatmaķ diler gel varalum yatalum diyüb alub (7) ol demürden eve girdi siħr itdi tolayu bir ejder araya aldı (8) ol yüzügi çıkarub bir hūķķaya koydı ol ejderün bāşı üzere (9) ķodı gelüb ķafes ağzında iki arslān ķodı andan ķāru (10) cāriyeler perri kızları gelüb cāme hāb şaldılar Mehīn (11)

214b

yatduğı gibi uyura urdı cāzu dağı her dürlü siħriyle tamām (1) idüb gelüb kızuñ yanında yatdı tā kim cāzu dağı uyuduyı (2) Erre cāzuya mecāl virmeyüb başın niyyet ğazā idüb kesdi (3) cāzu helāk olıcağ ne kadar siħri varise bāıl oldı andan (4) gelüb hıkkadan hātemi alub taşra gelince ne kadar div perri varise (5) gelüb Mehinün ayağına baş urdılar nigārın cāzunun āşikāre (6) tahtına oturub cümle ‘afarın fermāne tırdılar buyurdı dört biñ (7) nerre div tahtı götürüb kırk āteş dem ‘İfrit nerre tolayı aldı (8) dört kerre yüz biñ dağı kūh-ı āteş div perri cem‘ olub nigāriniyle (9) ber ‘azım dağme‘yi Rāmın idüb gitdiler **ezin cānib** Qahramān ‘İfriti (10) ħalāş eyledi olan divler Qahramāna gelüb ħali didiler aydur (11)

215a

iy server baħr muħit‘ aceb degül eger benüm dağı ecelüm bu kişinün elinde (1) ola zira şeytān bir zamān bağa didi kim ecelün bir kişinün elinde ola kim (2) Rāmın yüzügi ber-me‘ nide olub tır ü kemāni elinde ola ammā kimün (3) ne cānı vardur kim qarındaşum Kelesi cāzunun elinden ala ve hem (4) dağme‘-yi Rāmın kimdür kim bozabile meger kendü en ulu qarındaşı (5) varıdı adına Tanābüs dirlerdi aña aydur iy qarındaş gel iki (6) yüz biñ div alub var ol Rāmın dağmesinden ol ħākiyi tutub (7) getür didi ol dağı dem çeküb gitdi tā kim yakın irdi (8) **ezin cānib** pehlevān yārānile otururken baş qaldurub (9) dāireye ħışmile baqub aydur iy yārān-ı vefādār ğāfil olmağ (10) ceng nişānum deprenür görüñ düşman vardur Sehmān irüb yine gelüb (11)

215b

aydur iy pehlevān ‘Atğār qarındaşı Tanābüs iki yüz biñ (1) divile uş gelüb irdi pehlevān ol sözi işidüb (2) arslān gibi egreyüb gümrenüb yerinden tırub qolabātı (3) ve yarağa şunub ħāzır oldılar tā kim gelüb divler dağı irüb (4) yine gördiler kim ol qal‘a‘-yı cām u cihān nümā öñinde ceng iden divlerden (5) ‘Azrā‘il qol kılc qabzasına urub egreyüb yer yer yürüdiler (6) kim bununla ceng idüb bu kimdür kim berāber olub ceng ide Tanābüs (7) la‘ in ki berāber olmağ ne lāzım buyurdı kim divler üzerine taş (8) dökdiler gördiler anuñla dağı olmaz yire inüb ‘amüdlar (9) çeküb yürüdiler irüb ceng kıldılar ol gün ol gice (10) ceng ayru olmadı üç gün tamām ceng itdiler tā kim Sehmān (11)

216a

ve Murğ-ı Fermān pehlevānuñ hevādan yirden ƣafāsın beklerlerdi ol (1) itdi kim yine hevādan ‘acāyib gürüldi oldı bu ne hāl ki diyince (2) anı gördiler bir taht kırƣ bñ āteş dem araya alub div (3) perri hevāya yüzüni tutmış hemān ol ceng iden divler ve Tānābüs (4) cengi ƣoyub gelüb ol taht-ı dāireden araya alub el baƣlayub (5) ƣarşu tırdılar Ƙahramān görüb aydur ‘aceb ne ola Sehmān (6) aydur ne olursa olsun hele biraz diñlenelüm diyüb tıururken (7) gördiler kim bir la‘in püş bir alay divlerle kendülere gelür (8) neyki dirken gördiler kim Mehīn Erredür gelüb Ƙahramān öninde (9) bāş urub ol hātemi öninde ƣodı ma‘zur tut pehlevān (10) eglendüğüm ancaƣ elüme girince idi didi pehlevān dağı Mehīn (11)

216b

‘izzetleyüb hātemi eline aldı gördi üç ƣāşı var birinde yazılı (1) Bismillahirrahmanırahim birinde (2) Lā ilahe İllallah Ādem Şafi Allah birinde Rāminüñ adı yazılı veli üç ƣāşuk taş ne cevherdür kimse (3) bilmez Ƙahramān dönüb hātemüñ taşşilin şordı ol dağı nice (4) ele getürdüğün beyān eyledi Ƙahramān taşşin eyledi aydur yā rabb (5) bizüm bu ƣubbe taşşilinde hālümüz nice olur nigārīn aydur iy pehlevān (6) bunun fethine Raḣamāna Zāhide gelmek gerek ol bunun aşlın bilür (7) pehlevān aydur ol ƣandadur aydur kūh-ı şu‘āda olur pehlevān (8) dönüb Sehmānuñ yüzine baƣub aydur iy yār yine saña sefer düşdi (9) Sehmān yüz urub aydur Fermān Berm diyüb gitdi anıda varub (10) yetdi ol yerüñ ƣavmi div perri görüb ḣavfa düşüb ‘aceb bunı (11)

217a

Keyümers ḣaysından kim ḣalāş itdi diyüb Zāhideye ḣaber itdiler (1) ol dağı taşra çıkub Sehmān irüb Zāhidenüñ ƣademinde bāş (2) urub elin öpdı pehlevān selāmın idüb nām u nişānın bildürdi (3) Zāhide aydur Ƙahramān ādemizād diyüb olan hāli kendülerüñ (4) ḣalāşın didi Zāhide ol sözi işitdi kırƣ bñ ehli İslām (5) perrisin cem‘ idüb ber-‘azīm rāh eyledi tā kim gelüb Ƙahramāna irdi (6) ol Sehmān gelüb ḣaber itdi andan Zāhide gelüb irdi Ƙahramān (7) ƣarşu varub gördi bir pīrezen hātūn ve yanınca āƣ saƣallu (8) perri ‘ālimleri edeb üzere yürürler gelüb irdiler Ƙahramānı (9) bilenler Zāhideye gösterdiler gördi kim bir melek şüret ejderhā (10) hey’et merriḣ şıfat kimesne irüb pehlevān Zāhidenüñ elin öpdı (11)

217b

ol dağı bağına bağı aydur iy pehlevān merhabā hoş geldün (1) bu miḥnetde heyhāt diyārınun zahmetinden nitesin Qahramān dağı (2) geregi gibi ‘ izzetledi andan dağmenün öğine geldiler ol kûbbe (3) şöyle döner kim göz irmez Qahramān hātūna kûbbenün fethin şordı (4) aydur iy pehlevān bunun fethi oldur kim bu gün gitdi yārın gün (5) toğduğı vaqt kim cānibi şarkdan gölgesi cānibi ğarba düşer (6) kûbbenün dönüşü sayıla kırk olıcağ göreler gölge ne yire gelür (7) ol yiri nişān ideler kazalar bir ulu demür kalkān çıka anı yerinden (8) götürerler altından bir dehliz açılır kûbbenün yolu oldur ammā ğāyet (9) şaķın kim kûbbenün dönüşinden bir hātā olmasun diyüb ol gün (10) otırub cān şoḥbet itdiler ol diyār deryānun ‘ acaibātından çok (11)

218a

‘ ibretler naql eyledi tā kim ol gün gice geçüb şabāḥ ol (1) deryāleyin div perri leşkeri cümle temāşāya tûrdılar Ādemī Şafī (2) devrinden beri döner tılsımı bir şāḥib kırān feth itse gerek diyüb (3) dāire aldılar kûbbe dağı ara yirde çarḥ var gürleyüb döner (4) tā kim güneş toğub gölge düşdi kırk kez kim kûbbe döndi (5) kırk birincide Qahramān gölge düşdüğü yire nişān eyledi (6) pehlevān ol yeri kazdı tā kim ol kalkān çıktı kalkānı (7) yerinden götürüb altından dehliz açıldı aşāğā nerdübān iner (8) pehlevān gürzün pūşidin alub anun ışığına yürüdi ardınca (9) Sehmān yürüdi anun ardınca Zāhide ile Mehin Erre yürüdi kim (10) tā ki bir kapuya irdiler açılıb içerü girdiler bir serāy orta yirde (11)

218b

bir taht altında bir çarḥ ol kāmçıyla urduķca eyle döner kim (1) dönüşine göz irmez Qahramān aydur iy cinni şabr it cinni aydur (2) iy pehlevān ben şabr ol vaqt iderem ki bu kārgāḥ bātıl ola (3) pehlevān aydur sen benüm Qahramān olduğum neden bildün aydur iy server (4) bizler ehl-i İslāmuz Şuḥfī İdriside gördük kim Qahramān-ı Kātıl gelüb (5) bunu feth itse gerek Qahramān aydur seni bunda kim kodı aydur ‘ Atṭār (6) div kodı ve katham kim hātem bizümle ola biz bunda div qoruz veli (7) bu dem hātem Kelesi cāzudadur anuḥcün bizi kodı pehlevān (8) aydur yā bunun fethine bir çāre olmaz mı aydur çāre oldur ki bu çarḥ-ı ufadesin (9) Qahramān dağı Keyümers gürziyle eyle urdı kim iki (10) pāre oldı eyle gürüldi ve gümüldi oldı kim güyā kaşır cümle yire (11)

219a

geçdi çarḡ bozılub bir yanınun üstine qaldı cinni gelüb (1) pehlevān öñinde yüz urub aydur iy şāhib kıṛān devletün dāim (2) olsun kim beni ḡalāş eyledün Qāhramān cinni qocasına yol şordı (3) bir dehlīz gösterüb aydur bu ne yoldur pehlevān ol dehlīze biraz (4) gidüb bir qapuya irdi gördi der ü divārı dürlü şan‘ atile (5) muşanna‘ qapuya iki zerrīn ḡalkā eylemişler üzerinde yazılmış kim ḡalkā’yı (6) üç kez burasın ol daḡı kuvvet idüb burdı bir gürüldi (7) oldı ol daḡı qapu ardından ḡicāb gidüb qapu açıldı içeri (8) girüb gördi bir ḡoş müzeyyen maḡām dürlü dürlü eşkāl taşvīr (9) itmişler orta yirde gümüş sipālar üzere bir altūn tābut yüz (10) yigirmi adım uzunı var bāşı ucında bir gümüş levḡ aşılu pehlevān (11)

219b

alub gördi bir yüzinde bir şāh şeklin taşvīr itmişler bir yüzinde (1) bir kaç satır yazı var Qāhramān nazar idüb gördi kim böyle dimiş (2) iy cihān serāyına şāhib kıṛān olan Qāhramān-ı Qātil vaḡtiṇe bunda (3) gelüb bu tılsımı bozasın zinhār devlet-i dünyāya maḡrūr olma (4) benden ‘ibret al vaḡtiṇe benüm tīr ü kemānum ḡaşşasını bilüb bunda (5) gelesin alub ‘Atṭār divi helāk idesin sonra yine yerine (6) qoyasın kim ol daḡı niçe senün gibi kimesnenün murādına yarasa (7) gerek ve hem yine ceḡd idüb tılsımı yerine qoyasın kim her bir (8) div nā-pāk bizi ayaklayub rencide itmeye ve hem benümçün bir ḡayr du‘ā (9) idesin diyüb sözün tamām eylemiş pehlevān aydur ‘aceb tīr ü kemān (10) qanda ola diyüb göz urdı **ezin cānīb** ol vaḡt kim (11)

220a

çarḡ tılsımı bozdı ol gürüldi kim oldı taşra olan div (1) perri gürüldiden şaşub niçelerün ‘aklı gitdi birazdan kendülere (2) gelüb gördiler kim dönen ḡubbe ṭurmuş binā zāḡir olmuş qapu açılmış (3) içeri girdiler pehlevāna buluşub div peri pehlevāne gelüb ayaḡına (4) dökülüb āferīn itdiler pehlevān Zāhideye aydur ‘aceb tīr ü kemān (5) qanda ola Zāhide öñine düşüb bir qapu açup içerü girüb (6) gördi bir ḡoş cebe ḡāne Rāmīn şāḡun ḡül-i esbābı müheyyā ortada (7) bir pulād şandux Zāhide şanduxı açub tīr ü kemānı çıkarub (8) ol yay üç oḡile pehlevānün eline virdi andan el götürüb (9) Rāmīnün rūḡ-ı revānına du‘ā idüb pehlevān eline alub gördi (10) şāru tozlu tīr saḡt kemān div siñiriyle şarılmış gergedan şāḡıyla(11)

220b

başanmış alub pehlevān kuvvet idüb şāğına ve şolına çekdi (1) andan kubbeden taşra gelüb Erre aydur iy pehlevān buyur imdi sen (2) devletile taht üzere otur divler getürüb gitsünler pehlevān (3) aydur hāşā kim ben kendümi dive ışmarlayam beni yine Murğ-ı Fermān götürür (4) diyüb murğdan yaña bakub aydur iy yār-ı vefādār evvelden zaḥmetüm (5) sen çekdün yine çek evvel senünle bu diyāra yalunuz geldük (6) biḥamdillāh ki ḳademün mübārek olub bu ḳadar yoldaş aña girdi (7) ammā senün eylügün bilürüz murğ şādıyla ḳanād döşeyüb yüz (8) urub aydur iy pehlevān ben bende bu fikrile melül idüm ki pehlevān (9) imden girü bu ḳadar ḥükümete yetişdi benüm ne ḳadar ḳadrüm ola didüm (10) iy şāḥib ḳırān sen kim luṭf idüb ben bendeye bu ḳadar nazar itdün (11)

221a

cānum saña ḳurbān olsun diyüb ilerü vardı Zāhide ve Mehīn (1) taht üzere oturub pehlevān murğa sūvār oldı bāḳi div (2) perri dem çeküb ḳanād açub bir ‘azīm şehre ḳamer idüb gitdiler (3) bunlar bunda gelmekde **üstād ḳavlince** ol zamān ‘Atṭār div (4) Rāmīn türbesi üzere ḳarındaşı Ṭanābüsi gönderüb kendü (5) emīn olub oturub ‘ıyş iderdi nāgāḥ ḥaber ḥādīṣāt (6) irdi kim iy şāḥ-ı ḳamer uş Ḳahramān-ı Ḳātil Rāmīn daḥmesin bozub (7) tīr ü kemānı alub Raḥamān Zāhide kızuñ Mehīn Erre Murğ-ı Fermān Ber (8) Sehmān ādemīzādınça yüz biñ div perriyle gelüb irdiler (9) ḳarındaşuñ Kelesi kızuñ Erre helāk itmiş uş ḥātemi alub Ḳahramānile (10) geldi ol sözi ‘Atṭār işidüb cān bāşına şıçrayub ölüm (11)

221b

ḥavfindan beñzi şarardı ‘aḳlı zāil oldı nidecegin bilmedi (1) yanındağılar didiler kim iy şāḥ ne bu ḳadar ḥāla varduñ ölmekden (2) dirlik yegdür yā leşker cem‘ idüb ḳarşu varub ḡayretile ceng (3) idelüm yāḥud sen daḥı bāḳiler gibi muṭi‘ ol yā ne ve hem gerek (4) didiler ‘Atṭār aydur ne sözdür kim ben Rāmīn şāḥa muṭi‘ oldum kim (5) cümle maḥlūḳa ḥükm iderdi şimdi varub bunuñ gibi kimesne (6) rām olam ḳaçan olur didi ayıtdılar imdi bāğ-ı irem şāḥınuñ (7) ḥātūnıñ vir ol bu yirlere anlaruñçün geldi fārīg ol didiler (8) ‘Atṭār aydur iy Kehrāblar ol esīrler öcinden ol ḳadar div (9) perri begleri öldi kim nihāyeti yok ḳıyāmete dek ḳanları şovulmaya (10) iki oğlum bāş virüb ḳarındaşum Ekvāl gibi ḳır mādih helāk oldı (11)

222a

bu kadar fesād olmuşken kanı ‘ār ve ğayret kim getürem yine esîrleri (1) virem ol olmaz bizüm dağı nār-ı nūrımız emrinde yazumuz görevüz (2) didi ol sözile buyurdi leşker cem‘ idüb şehir önine gelüb (3) düşmanı gözledi **ezîn cānib** Qahramān dağı murğ suvār (4) bāki leşkeriyle gelüb irdi ol taht ‘azīm üzerinde Mehīn Erreyle (5) Rāmīn oturmuş div perri leşkeri dāireden araya almış ol (6) hāli görüb ‘Atṭār begāyet kağıyub ğazaba geldi revān buyurdi (7) div leşkeri şaf ve alāyı bağlayub yemīn ve būsād bezediler irüb (8) Qahramān dağı buyurub leşker yer yüzine inüb ‘Atṭāra karşı alāy (9) bağlayub tırdılar alāt-ı harbe el urdılar iki leşker birbirine (10) mukābil oldu ‘Atṭār divleri esîrleri virelüm diyüb ne kadar (11)

222b

söyledilerse çāre olmadı Qahramān-ı Qātil siper yapınub (1) gürz çeküb meydāne yürüdi irince gören divün ‘aklı gitdi (2) pehlevān bir kez na‘ra idüb aydur iy la‘in gel Şehyāl ḥātūnıyla (3) bāki esîrleri vir alub gidelüm ben anlaruñçün geldüm beher hāl (4) almayınca getmezem didi ‘Atṭār ilerü gelüb aydur iy ḥāki beççe anlaruñçün (5) Ekvāl gibi qarındaşum olub bunca divler helāk oldu kaçan (6) ola ki ben saña nesne virem yā esîrleri ḥalāş idesin biñ (7) senün gibi gelürse anlaruñ bir kılını benden almayalar diyüb ‘amūd çeküb (8) kūh-ı peyker yürüdi irdi ḥavale idince Qahramān siper Keyümers (9) berāber virüb redd eyledi ammā ‘amūduñ ḍarbından pehlevānuñ (10) ayakları yire gömüldi Qahramān na‘ra urub bir ṭarafa çıkdı (11)

223a

div alımaduğına ğazaba gelüb bir kez dağı ‘amūdı kuvvete (1) şalub ḥavale itdi pehlevān şıçrayub yerin değışdi irüb (2) ‘amūdı gömüldi yerün gümöldüsi göge irdi bu kez helāk (3) eyledüm şanub Erre kaşdına yürüdi ol idi kim pehlevān na‘ra (4) idüb yine yürüdi ol idi kim irüb bir ḍarb dağı urınca (5) pehlevān çapukāne yir değışdi anuñ ol çapuklığına div perri (6) āferīn itdiler pehlevān bir kez cigerinden eyle na‘ra itdi kim āvāzından (7) ‘ālem ṭoldı **ezîn cānib** pehlevān kim bu na‘ra’yı urdı meger (8) Şehyāl ḥātūnı Kamerrūḥ kem ol belā ḥabsinde yaturken bu na‘ra’yı (9) işidüb müvekkellerden şordı kim ne ḥāldür anlar dağı hāli beyān (10) idüb Qahramānuñ itdügi işleri ḥikāyet itdiler ol bunca (11)

223b

yıllardan berü derd ü belâ içinde kalmış yüregi hasret odiyla (1) kebâb olmuş Tañrı peygâmbere bilmez divler elinde zebûn olan (2) bî-çâre bu hâli göricek cigerinden âh idüb gözi yâşı (3) seylâb oldu yüz hâzrete tutub cânile Qahramân için (4) tazarru‘ idüb du‘â eyledi **ezin cânib** pehlevân kim divün (5) üç hamlesin şordı nevbet kendüye degicek hemân Bismillah diyüb (6) hâtemi barmağına alub Râmînün oğın yayın eline aldı (7) ‘Attâr ol hâli göricek hâl neye irecegin bilüb kaçd (8) itdi kim etdürmeye darb urub şâşura ol hâlile gürleyü (9) irince pehlevân cüst deprendi râst göbeğinde bir ok eyle (10) urdı kim arkasından öte çıkub gitdi la‘in gürleyü gelürken (11)

224a

tağ gibi depesinün üstine yıkıldı cân cehenneme teslim eyledi (1) divler anı görüb bañr-i muhîf Kehrâbları diyâr-ı zulmât kır madihleri (2) cezâir nerreleri ğıriv idüb pehlevânün üstine yürüdiler pehlevân (3) dağı yayı Kırbâle şalub kol kılıc kabzasına urub divleri (4) ol kadar kırdılar kim nihâyet yok ol dem Mehin Erre Sehmân-ı âdemîzâd (5) Tanâbüs div dağı girüb divlerün başına kıyâmet kopardılar (6) divler şınub kaçub şehre girdiler ardların başa Sehmân ve Erre (7) eyle girüb şehirde kıyâmet kopardılar amân diyüb gelüb Tanâbüsün (8) ayağına döküldiler ol dağı şefi‘ olub Qahramâne geldi ol dağı (9) amân virüb alub şehre getürdiler ‘Attârün serâyına gelüb (10) Qahramânün emriyle Zâhide tahta geçüb oturdı bâkiler yüz urub (11)

224b

karşu tırdılar divler dürlü tuhfeler getürüb ‘Attârün (1) ne kadar hâzinesi varise getürüb ‘arz eylediler pehlevân (2) aydur iy divler kanı perri esirleri ayıtdılar uş habsdedür (3) revân tırub zindâne geldiler müvekkeller gelüb öninde baş (4) urub açub içeri girdi gördi kim biñ päre şumâki (5) mermerden oyma bir zindân yir yir dâirede mahbesiler itmışler (6) ara yirde bir gevher aşılı ol zindâne şu‘le virür kırk (7) elli kadarı ola sağallu perriler zencirler içine müstağrak (8) olub otururlar bir tarafda yine ğayrı mahbesiler bir nâzenin şüret (9) yanında bir hâdimle altün zencir birle bağlu beñzi za‘frâne (10) dönmiş tırub kendüye nazar ider Qahramân anı göricek (11)

225a

eger varise Behrām anası Ƙamerrūḫ budur diyüb buyurdi (1) anuḡ kayd u bendin gidermesine Mehin Erre ilerü varub (2) götürdi Ƙamerrūḫ daḡı gelenleri göricek aralarında baḡub (3) Ƙahramānı bahādır şūret görüb aydur ‘acebdür eger ol (4) budur emr itdi bir nāzenīn gelüb kendünūḡ kayd u bendin (5) götürdi meger Ƙamerrūḫile Erre ḡarşu bulısurdı göricek (6) Erre bilüb aydur iy nāzenīn bu kimdür aydur bu ādemīzāddan (7) gelen pehlevāndur kim senūḡ ḡalāşuḡḡün bu ḡadar işler idüb (8) diyār-ı heyhātda bu ḡadar işler itdi Ƙamerrūḫ ol sözi işidüb (9) ḡıramānı şalınu geldi kim Ƙahramānuḡ ḡademine bāş ura Ƙahramān aydur (10) iy ḡātūn senūḡ oḡluḡ benüm ḡarındaşımdur dūnyā vü aḡiret eyle olsa (11)

225b

sen benüm anamsın ne revādur kim böyle idersin Ƙamerrūḫ Behrām (1) adını işitdi ayıtdı iy gözüm nūrı pehlevān ne ‘aceb (2) ḡaber virdūḡ bu dil-i mecrūḡuma yine tāb virdūḡ ben cāriyeḡ kim (3) ḡal‘a‘-yı girdābe esīr vardum ol vaḡt işitdüm oḡlum bāşına (4) bunca belā geldükden sonra ḡıḡā milkinde siḡrile ḡaş olmış (5) didiler Ƙahramān aydur iy ḡātūn rāst dirsın eyledür ammā (6) sonra yine ḡalāş oldu diyüb Behrām ḡaḡḡında olan (7) mācerāyı beyān eyledi nigārīn işidüb şād olub du‘ālar (8) eyledi andan bāḡı perri beglerin ḡalāş itdiler gelüb yir yir bāş (9) urub Şehbālūḡ iki ḡarındaşı kürsilere geḡüb ol diyāruḡ (10) ne ḡadar Kehrābları varise cümle gelüb Ƙahramān öninde bāş urub (11)

226a

bī‘āt itdiler bāḡı ‘Atḡār deryā-yı muḡīḡūḡ dört biḡ (1) yedi yüz cezīresine ḡükm iderdi cümlesine ḡaber olub (2) geldiler Ƙahramāna teslim idüb imāne gelüb İdris peygamber (3) dīnine girdiler andan pehlevān ḡātemi Zāhideye virüb ‘Atḡār (4) yerine şāḡ idüb ḡanābüs-i cihān pehlevānı eyledi kim Zāhideye (5) divlerūḡ ḡaḡḡından gele Huşenk şāḡ adına erkān ve ayīn (6) ve tertīb idüb sancāḡ vażi‘ eyledi andan ḡurub Rāmīn (7) daḡmesine gelüb kemānı ve tīri yine yerine ḡoyub ol ḡılsımı (8) berkitdiler bī-nihāye ḡurbān idüb mālār virdiler andan pehlevān (9) buyurdi bir ‘amūd diküb anda ne zamān gelüb neyleyüb (10) nitdüḡin beyān itdiler bunlar daḡı tamām olduḡdan sonra Ƙahramān aydur (11)

226b

diñ imdi diyār-ı bāğ-ı ireme ne yirden gidelüm evvel bellür (1) a‘zamdan
yaluñuz gelüb bunca zaḥmet çekdün şimdi (2) biḥamdillāh ki bu kadar cemā‘ atiz nice
olmağ gerek didi ol (3) sözi cümle div perri begleri işidüb didiler kim bizler ol (4)
diyāruñ kūh-ı bellurdan ayru yolın bilmezüz didiler bāş aşığa (5) şaldılar Sehmān
ādemizād gelüb aydur iy şāḥib kırān-ı zamān (6) ben bende bir yol bilürem ammā
ğāyet şarpdur aydur nite Sehmān (7) aydur kūh-ı belluruñ cānib-i şimālisinde kim
deryā-yı muḥītdür (8) tolaşmışdur bir taraf varub zūlmāte girür div gidişine yedi (9)
günlük yoldur karañuda gitmek gerek andan ḥalāş olduğdan (10) sonra kim
zūlmātdan çıkıla ötesi āsāndur didi pehlevān anı işidüb (11)

227a

aydur diñ imdi yarağ görüñ āteşden gitmekden zūlmāte gitmek (1) yegdür didi
buyurdı kim Sehmān geregi gibi yarağ göre ol daḥı (2) bir taḥt bezeyüb bir yanında
Ḳamerrūḥ için bir müşebbek kafes çatdı (3) içinden taşrası ‘ayān taşından içi nihān
andan iki yüz biñ (4) kul taḥt-ı ḥammāl kodı kim nevbetile götüreler iki yüz biñ (5)
nerreye daḥı buyurdı kim Ekvālūñ ‘Atṭāruñ ol bī-nihāyet ḥazinelereñ (6)
ḥāşlarından göturdiler iki yüz biñ daḥı āteş dem kūh-ı peyker (7) divler daḥı yardım
içün ḥāzır olub on sekiz biñ divler (8) tamām olub Ḳahramāna ‘arz eyledi andan
pehlevān Ḳamerrūḥa gelüb (9) aydur iy ḥātūn a‘zam imden girü himmetünle diyār-ı
bāğ-ı ireme varub (10) murāda irelüm nigārīn bāş urub aydur iy gözüm nūrī şāḥib
(11)

227b

kırān her ne dirseñ emr senün benüm ne sözüm var diyüb (1) du‘ā itdi pehlevān
aydur imdi devletile buyur ol daḥı (2) edebile yerinden tırub gelüb ol kafesün içine
girdi (3) sağ ve sol Şehyālūñ qarındaşları geçüb oturdı Ḳahramāna (4) sende
buyurdılar ben yine ibrām-ı Murğ-ı Fermān revāne iderem (5) meger Murğ-ı Fermān
bir daḥı pehlevān baña bir naazarına ide mi dirken (6) ol sözi işidüb gelüb yüz urub
aydur iy şāḥib kırān-ı zamān (7) sen kim beni ḳabūl idesin ben daḥı elümden
geldükce ḥizmetün (8) idem diyüb yüz urdı andan cümle tertīb tamām olub (9) divler
taḥt götürüb anda ḳalanlarıyla vidā‘ eyleyüb Ḳahramān (10) Zāhide ile görüşüb
Ṭanābüs yüz urub andan divler taḥtı (11)

228a

götürüb ber-‘azîm rāh idüb gitdiler az vaqt içinde gelüb (1) dürlü temāşā ile bellür a‘zamuñ cānib-i şimālisinden tolaşub (2) deryānuñ ‘acayiblerini seyr ide gelüb zūlmāte yakın irdiler (3) gelüb yüz urub aydur iy şāhib kırān uş zūlmāt ağına (4) irdün destūruñla bu cezīrede qonub esbābı görelüm pehlevān (5) sen bilürsin diyüb ol cezīreye irüb gördiler bir hoş (6) cezīredür kim behişt mişāl otları sünbül şuları cūlāb (7) hākimisin tāb ol maqāmda ‘Attāruñ altı yüz direklü haymesin (8) qurub on sekiz kez yüz biñ div qonub üç gün yarağ gördiler (9) Sehmān ol cezīrede gevherler bulub getürdi baş urub (10) pehlevān öñinde qodı aydur iy Sehmān bu nedür qanda bulduñ (11)

228b

iy server bu dāim bu cezīrede olur aydur yā niçün senden (1) ğayrı kimesne bulub getürmedi aydur iy pehlevān ben bende (2) evvelden bunı yerini bilürem pehlevān aydur iy yār-ı vefādār sen kim (3) niçe biñ yıldur esîrsin bunı neden bildün aydur iy pehlevān (4) bu kâf eteklerinden heyhāt şahrāsında baħr-i muħîṭ cezīrelerindenüm (5) hic bilmedüğüm yir yokdur her birinde anca hālet anca sergüzeşt (6) görmişem her biri bir eyü kışşadur Qahramān taħsîn idüb (7) ol gevherleri taħt kenārında ziynet itdiler andan Keyümers (8) gürzinün ğılāfın alub gitdiler qandilleri taħt üzere (9) aşı koyub şu‘le pertev şaldı andan yarağ tamām olub on (10) sekiz kez yüz biñ div taħtı götürüb ber-‘azm-i rāh idüb (11)

229a

gitdiler gelüb tā kim zūlmāte yaklaşdılar qarşudan ‘ālem tūmān (1) şeklinde göründi daħı gelirek aħşām qararısına döndi daħı (2) yakın irüb içine girüb gördiler kim şol ğāyet qararū giceler gibi (3) göz görmez oldu ammā gök yüzinde yıldızlar āşikāre (4) ğāyet yüceden kim zūlmāt cezāirinin maħlūqātından elem çekmeyeler (5) ol hālile giderken deryādan ‘acāyib āvāzlar işitdiler pehlevān (6) aydur bu nedür ayıtdılar kim iy şāhib kırān-ı zamān deryā-yı muħîṭün (7) cebbārlarıdur kim bu leşkerün ğavġāsın ve gevherler ışığın görüb (8) bununçün hüm ve hücüm iderler didiler pehlevān aydur ‘aceb bu (9) āvāzı bu kadar leşkere hücüm iden nice canavardur görülmeye (10) Sehmān aydur iy pehlevān bunca leşkeri canavar vardur kim (11)

229b

bir kezden yudar anuñ gibi canavar görmege nice heves ola (1) didi pehlevān Murğ-ı Fermāna aydur iy yār-ı vefādār nola bir (2) tarafından deryāya yakın irsek deryā canavarların temāşā itesüz (3) didi murğ dañı be-çeşm diyüb leşkerden ayrılıb kanad şaldı (4) süzülüb deryāya yakın irdi yedi mil kadarı yir (5) kaldı Qahramānuñ belinde Qārūn kemeri haşşasıyla Qahramānuñ (6) gözine zulmāt düşen olub gördi kim deryā-yı muñit (7) şöyle sākin olmuş kim hic temevvüc itmez göz irimi yerden pehlevānuñ (8) gözine bir ‘ aẓim nesne görindi bu neyki dirken tırduğı (9) yirden harekete gelüb dañı buydı ki ol dem Sehmān-ı ādemizād (10) gelüb irişüb aydur uş deryā canavarlarınuñ biri diyüb (11)

230a

ol görinen qaraltuyı gösterdi pehlevān aydur yā bu niçün aysam (1) tırur aydur ey pehlevān gelen leşkersin işidüb anları deger kim (2) kendüyi tuymayalar gāfil üzerine iricek dem çeküb yuda (3) yöresin temāşā iderken destūr gele haber ideyim şaıınsunlar (4) diyüb Sehmān bir nefesde yine leşkere irüb hāli haber virüb (5) ol vakte dek leşker dañı gelüb rast canavaruñ üzerine (6) irdi Murğ-ı Fermān dañı pervāz urub Qahramān degerken anı (7) gördi kim ol canavar tağ gibi gevdeyle bir kez hışmile şöyle (8) şıçradı kim deryādan tağ gibi ayrılıb hevāya gelüb mu‘allağ tırur gibi (9) veli div leşkери hazır idi gāyet yüce gitmişler idi nesne alımadı (10) ol dem iki tarafından iki ulu tağ dañı peydā olub ol hevāya (11)

230b

şıçrayan canavara qarşu irüb iki tarafından gār-ı cehennem gibi (1) ağızların açub anuñ gibi ‘ aẓim-i canavar yuqarudan yine (2) inince ol iki ağızuñ arasına düşüb eyle çekişdiler kim (3) ol canavarı iki pāre idüb bir pāresin biri ve bir pāresi (4) biri bir loğma idüb yutdılar andan ol canavarlar birbirinüñ (5) şikārın yedüğine baqub birbirine qarşu tırub bağ (6) sen misin diyüb ol iki tağ-ı ‘ aẓim gışğırub birbirinüñ üstine (7) sürdi irüb eyle tutuşdılar kim deryā-yı muñiti harekete getürdiler (8) ol dem Sehmān yine irüb aydur ey pehlevān uşbu geleni (9) gör pehlevān dañı dönüb baqub gördi kim tağıle deryānuñ (10) arasından bir ‘ aẓim-i tağ dañı peydā olub gelür kim ini (11)

231a

uzunu fark olmaz velî eyle hışmile gelür kim gelişine (1) göz irmez ol hâlile
irüb dādı ve yel gibi ağız açub (2) ol iki canavar çekişürken bir kezden dem çeküb
yutdı (3) deryāya talub belürsüz olub gitdi Qahramān bu hāla (4) ‘acebā kalub haqq
te‘ ālānūñ kemālî kudretine hayrān kaldı **nazm** (5)

Nice hayrān olmaya bunda beşer Ki göre bu vecihle şekl ü şüver (6)

Şānî‘ üñ şunî‘ yine hayrāndur ‘ uqūl ‘ Aklile varmağa müşkildür bu yül
(7)

Şad hezārān ‘ aql bunda bî-haber Pāyimāl olub yaturnı pā vü ser (8)

İy müberrā kudret-i efkārdan İy münezzeh şunî‘ ni izhārdan (9)

Kudret-i şan‘ atda mişālūñ yok senūñ Dergāhuñda yok vüçüdı kimsenūñ
(10)

Bî-niyāz emrūñde rūzi kıl amān Rūzi kıl tā kim qabülūñ ola cān (11)

231b

Qābil qavlince Qahramān andan yine leşkere gelüb yedi (1) gün dağı yürüdiler
sekizinci gün zulmātūñ nihāyetine irdiler (2) tā kim tamām qarañudan çıkdılar gelüb
yürüdüğü yirleri (3) gül-i gülistān ve sünbül za‘ frān eylemiş Qahramān buyurdi ol (4)
yirde qonub ol leşker ārām eyledi Sehmāne aydur iy yār-ı (5) vefādār bu ne diyārdur
bilür misin aydur cinnistāndur bundan (6) bağı ireme üç günlük yoldur didi
Qahramān ol sözi (7) işidüb şād oldı tırub Qamerrūh yanına gitdi aydur iy (8) mazar-
ı cihān uş diyār-ı gülistāna yakın irdük atañ Behmen şāh (9) oğluñ Behrāmı helālūñ
Şehyāle haber gönderelüm dirüz didi ol (10) sözi Bānu işidüb aydur iy devletüm
bünyādı Qahramān eyü fikr (11)

232a

itmişsin nola diyüb du‘ ā itdi pehlevān dağı buyurdi Sehmāne (1) kanad açub
gitdi tā kim gelüb qal‘ a’-yı devvāre irdi Şehyālūñ (2) divānına gelüb gördi kim
Gerdan Keşān bir şandal üzerinde (3) oturub pehlevānı söyler perriler Sehmānı
görince hāy (4) merhabā diyüb çağrısdılar Gerdan Keşān kendüyi ‘ uqqāb gibi (5)
üstüne atub görüşdi hāl haber şoruşdı ol dağı (6) pehlevānūñ selāmın bildürüb alub

içerü girince Şehyāl šāh (7) Sehmānı görüb yerinden tırınca irüb Sehmān el öpdı (8) andan Rāy šāhile görışüb andan Qahtārān ile Behrāmıle bāķı (9) serverleriyle merhabā eyledi yir yir ağızına baķarlar ‘aceb ne diye (10) diyü Sehmān söze gelüb aydur iy güzıdelər şāķib kırān(11)

232b

cümleñüze selām eyledi diyü yüz urdı cümle yerlerinden (1) tırub pehlevānuñ selāmın aldılar andan Şehyāl šāh qarındaşlarının (2) selāmın idüb yüz urdı hālāşın muştuladı andan Behrāma (3) ve Behmene daķı didi kim iy serverler Qamerrūh hēlālī Şehyāle ve sizlere (4) selām itdi diyüb hālāşın muştuladı ol sözleri işidüb (5) Sehmānuñ dāiresin la‘l ü cevāhirden belürsüz itdiler andan (6) geķen hālden hāber şordılar ol daķı pehlevānuñ Ekvālī öldürdüğın (7) esırleri ‘Atťār alub kūh-ı qāmere gitdüğın ardınca varub (8) Mehin Erre varduğın Rāmın šāh tılsımını bozub tır ü kemānı (9) alub ‘Atťārı öldürdüğın cümle beyān ve hikāyet eyledi (10) işidüb ‘acebā qaldılar andan Sehmānı gereğı gibi tıyım eylediler (11)

233a

pehlevānuñ qandalığın şordılar ol daķı beyān eyledi (1) Şehyāl aydur iy yār imdi ne qadar zaķmetse yine pehlevāna (2) var qayırmaz emın olsunlar biz daķı varub ol qadar (3) yir istikbāl idelüm didi Sehmān daķı be-ķeşm diyüb gitdi (4) ol idi kim pehlevāna gelüb selām virdi hālī beyān eyledi (5) pehlevān daķı buyurdı pārigāh qurdılar evvel hātūna gelüb (6) Sehmānuñ sözın erenlerün geleceğın beyān eyledi aydur ne (7) emr idersin gitmek tırmaķ fikrinde didi hātūn aydur iy (8) baķtum çıraqı Qahramān benümķün bunca zaķmet ve meşekķat çekdüñ (9) yine baķa mı tānışursın nice bilürseñ eyle kıl didi Qahramān (10) yine taşraya gelüb gördi ‘Atťāruñ ol dört yüz kırķ (11)

233b

dört direklü bārīgāhı qurmuşlar gelüb buyurdı Şehyālün (1) qarındaşları taķta oturub kendü pehlevānlıķ şandalına (2) geķdi on sekiz kerre yüz biñ div mafārit divāne tırdı (3) ol dem gördiler bir sehim-nāk gürüldi oldu neyki diyince (4) divler gördiler kim on bir div ‘ifrit gelüb irdi (5) divler ol ‘ifritleri görüb ‘aķılları zāil oldu Qamerrūh (6) gāyet endişe-nāk oldu zira kim divlerden cānı ürkmişdi (7) ve hem ol zamānda anlaruñ gibi yoğıdı gelüb on biri daķı (8) Qahramānuñ qademine bāş urdılar

du‘ā itdiler pehlevān daḥı baḡrına (9) başub işāret eyledi gelüb Şehyāl
qarındaşlarınuñ ellerin (10) öpüb Qamerrūḡ öñinde yüz yire qodılar Behrāmuñ erseni
olduḡın (11)

234a

bildürdi gelüb yine yüz urub didiler kim iy ḡātūn nitesin (1) biḡamdillāh
pehlevān himmetinde iki biñ sekiz yüz yıllıq ḡabsden (2) Keyümers şāh zamānında
berü gice ve gündüz heftā ve ay yıl (3) bilmeyüb yaturduḡ bizleri ḡalāş idüb size daḥı
himmet (4) şāḡib kırān idüb ḡalāş olmuş siz uş yārın quşluḡ (5) vaḡtinde oḡluñ
Behrām atañ ve anañ ve ḡelālūñ Şehyāl perri (6) gelüb bu qadar fūrḡat vaşlete irer
didi nigārīn daḥı (7) divleri bāş bāş ‘ izzetleyüb döndi Qahramāna aydur iy devletüm
(8) ümīdi Qahramān benüm atam anam ve cebel-i kebīrūñ diyārından bunda (9)
qaçan geldi didi Qahramān daḥı Şu‘ bān Seri öldürüb anuñ (10) ḡabs ḡānesinden ḡalāş
itdüḡın niçün esīr olduḡların (11)

234b

beyān eyledi nigārīn işidüb gözlerinūñ seylābı (1) revān oldı ayıtdı iy ayıtdı iy
himmet ḡazinesi pehlevān bizlerūñ (2) cümlemizūñ siz dürlü bī-nihāye belālarına
sebeb olmuş şer idi (3)

İdicek qula ‘ ināyet müste‘ ān	Anı yār sütem ider yā Qahramān (4)
Olur ol quluñ ḡalāşına sebeb	Dāima çekmez kişi derd ü zaḡmet
(5)	
Ne qalur devlet kişiyede bir qarār	Ne müdām olur bulan kesb ü kemāl
(6)	
İy olan şadr-ı şafāda serfirāz	Ġāfil olma bir qarār olmaz macāz
(7)	
Ne olur ‘ izzī cihānuñ bir devām	Ne qalur zilletde dāim ḡāş u ‘ āmm
(8)	
Kimdür ol kim ola dāim bir qarār	Oldurur ol ḡāliḡ ü perverdigār (9)

ḡartūs ḡakīm ḡavlince ol vaḡt kim Sehmān gitdi bāqiler Şehyāl (10) şāhile cem‘
olub Şehyāl buyurdi yedi kez yüz biñ perri (11)

235a

cem^c olub kimi taht kimi kiler kimi maṭbaḡ götürüb gitmek (1) içün andan bâķi yaraḡ ne ise tamām olub ol gice geçüb (2) irtesi Şehyāl şāhile Ray-ı hind cebel-i kebīr sulṭānı Behmen (3) taht üzere oturub Ḳamerrūḡ anası Servü Ḥırāmānile bir tahta (4) oturub bâķi perrileriyle şāḡ u şolundan ḡanaṭ açub şādıyla (5) zevķile gitdiler tā kim yaḡın iricek Ḳahramāna daḡı ḡaber oldı (6) ol diyāruḡ ḡavmi biḡ ayak bir ayak üzere gelüb div perri (7) ḡül ve cinni temāşāya ṭurdılar kim otuz kırķ yıllıḡ ḡasret (8) bugün birbirine bulıṡur on sekiz kerre yüz biḡ div (9) leşkeri Ḳahramān divānına ṭurub anca kim gelüb ol perriler (10) daḡı irdi Ḳahramān buyurdı Sehmān yoldaşlarıyla varub (11)

235b

evvel Ḳaḡtarānı Behrāmı Gerdan Keşānı getüreler anlar daḡı dem (1) çeküb gitdiler tā kim gelüb pehlevān emrin bildürüb serverleri (2) alub pehlevān ordusına irdiler hevādan erenler gördiler kim (3) bir şaḡrada ol ḡadar atlas bârgāḡlar sulṭānı ḡaymeler ḡurulmuş kim (4) nihāyeti yoḡ ara yirde bir Süleymāni serā-perde on sekiz kerre yüz biḡ (5) div ‘ifrīt araya almış div deminden hevā buḡār ṭutmuş Gerdan (6) Keşān aydur ey yārān bu leşker nedür didiler kim şāḡib kırān (7) divindür on sekiz kez yüz biḡ āteş dem divdür cümlesi (8) pehlevānile diyār-ı cām-ı cihān-nümā bile geldiler ol ḡālile alub (9) erenler bârgāḡına deḡin önince gelinceye dek divler gürlüdsinden (10) bilüb görüḡ diyince erenler daḡı önce Gerdan Keşān ardınca (11)

236a

Ḳaḡtarān daḡı ardınca Behrām girince pehlevān görüb şāḡib (1) merḡāba diyü götürüb Gerdan Keşān kendüyi üstine atub (2) ḡol boynına şaldı andan server daḡı Gerdan Keşānı der-aḡuş (3) idüb ardınca Ḳaḡtarān irüb ḡol açub birbirin der-kenār (4) idüb biraz ḡasret yāşın dökdiler andan Behrām gelüb pehlevānı (5) der-aḡuş idüb aydur ey şāḡib kırān bu ḡadar zaḡmetler ki (6) bizüm cün çekdüḡ biz ḡod bunun bedeli neyleyevüz umāruz kim cānib-i ḡaḡdan (7) birine biḡ ola pehlevān daḡı Behrāmı boynın öpüp (8) aydur ey ḡarındaşum Behrām benüm etdigüm saḡa yā ḡayrıya minnet içün (9) degildür belki şāḡib-i ḡaranlıḡ ṡartın yerine getürmek içündür (10) bīḡamdillāḡ ki naşib oldı ammā gel ana ki gör diyüb serā-perdenüḡ (11)

236b

bir yanında zenburi perde çekilmiş iki perri hâdimleri oturur (1) Kâhramânı göricek ‘ izzet idüb karşı vardılar gelüb (2) perde-yi getirince içerüden nigârîn dahı pehlevânı görüb (3) yirinden tırdı gelince gördi pehlevân ardınca bir server (4) dahı altmış üç eriş kad çekülmiş edebile gelüb içerü girdi (5) hemân görince muhabbet kanı yüreginden kaynayub ihtiyârsuz (6) gözlerinün yâşı revân olub aydur ey bahtum çerâğı (7) Kâhramân dâim seni gördükçe cânım gözi gönülünden güvenilür (8) velî bu yanuçca gelen kimdür kim gördüğüm gibi cigerümden (9) muhabbet kanı tamarumdan ürküdüb gözlerümden taşra geldi (10) âcebdür eger ol hasretile dertlû yürek âteş olan ciger (11)

237a

güşemdür diyüb yine gözlerinün yâşı revân oldı Kâhramân (1) aydur iy hâtün bak oğluña bu dem gülmek vâktidür kim (2) uş otuz yedi yıldan berü hasret odına yandüğün (3) müştâk olduğun Behrâm Cebelidür Behrâmuñ dahı iştiyâkı (4) yâşı gözlerinden revân söze gelince hâtün kıl açub (5) kucağına alınca ikisinün dahı ‘ aklı gidüb sendereyi yatışub (6) Kâhramân Behrâme Mehin Erre Kâmerürûha dayak olub tutdılar (7) Behrâm ve hâtün dahı kendüye gelüb hâtün gözin açub (8) der-agüşında oğlın görüb aydur iy bilmedin yaturdugum (9) Behrâm ‘ aceb seni bulduğum râst mı Behrâm aydur iy mâder-i müşfîka (10) bihamdillah ki ol hacerden yâkût ve şecerden kût (11)

237b

viren bî-çâre hecr hâmid olmuşken şâh himmetin sebep idüb (1) halâş eyledi uş sen dahı bunca esîr hasretiken pehlevân (2) içdâmın bahane idüb halâş idüb uş bugün birbirimüze irgürdük (3)

naẓm

Olıcak cânı bedende âdemün
(4) Ne kadar kim çekse cevrin ‘ âlemün

Buluban âhir nihâyet derd ü gam
(5) Kalmaz imiş cümle çekdügi elem

Gönli maşşûdına irmiş güli
Açılurmuş baht-ı gülzârı güli (6)

Bulur elbet cānile istedügin Görmemiş gibi olur ğam yidügin (7)
İllā şunlardır iren bu menzile Sıdk u ihlāşıyla cānı yār ola (8)
Bulımaz ol kim tutar el ucile Şöyle bil gökçeklik olmaz gücile (9)
Bāb-ı maķşūduñ güliydı her zamān ‘İtikād ehli elindedür inān (10)

tārīḫ külli kavlince ol iki ḥasret birbiriyle iken pehlevān (11)

238a

gelüb Gerdan Keşānile Qaḥṭarānı alub içerü girince ḥātūn (1) görse kim bir heybetlü pehlevān bir çüst çapuk kimseyile içerü (2) girdiler önlerince ḥātūn ‘izzetile karşı varub görüşdiler (3) didiler kim iy ḥātūn biḥamdillāh ki ḥasret kemāline irdi (4) uş şāḥib kırān devletinde murāduña irün ḥātūn bunlara (5) ‘izzet eyledi Behrām Gerdan Keşānı gösterdi aydur iy ata (6) ben çin elinde yigirmi üç yıl taş olub üzerümden (7) yazlar kışlar geçüb ḥaberüm yoğiken üzerüme gelüb benümçün (8) terk-i cān idüb varub cāzūyı getürüb üzerümden (9) helāk idüb beni ḥalāş iden Gerdan Keşān ‘ayyār budur kim (10) yedi iklim sulṭānı Huşenkün ziyneti demivānidür uş (11)

238b

bu seferde daḥı bizümle bile gelüb bu kadar hüner itdi (1) diyüb Qaḥṭarānuñ daḥı kim olduĝın bildürdi ḥātūn (2) daḥı anları geregi gibi ‘izzetleyüb ikisinden daḥı ‘özr diledi (3) andan Qaḥramān ve Gerdan Keşān ve Qaḥṭarān taşra gelüb bir dem (4) Behrām anasıyla kaldı **ezin cānib** Şehyāl şāḥ daḥı (5) hindün sulṭānı Rāyile kayın atası Behmen şāḥile ve ḥātūnı (6) birle ve Rāy kızı Servile bī-nihāye perri leşkeriyle tā kim (7) gelüb irdiler Qaḥramāna ḥaber oldı erenleri karşı gönderdi (8) gelüb erenler daḥı yakın irdi Qaḥramān ordusun göricek (9) yire inüb atlara suvār oldılar Şehyāl buyurdi kim pehlevān (10) gelüb bulışıcak on iki biñ perri ṭabaḳlarile la‘l cevāhir (11)

239a

nişār ideler anlar daḥı ḥāzır oldı perri begleri alāyile irdiler (1) hāy diyince çadır önüne geldiler pehlevān daḥı taşra gelince (2) Şehyāl karşı varub birbirine ‘izzetler idüb birbirinü (3) kenāra çekdiler andan Rāyile Behmen birle görüşüb Serv-i Hırāmān (4) daḥı ol kıyāmet qaddile şalınub gelüb pehlevānuñ (5) qademine bāş urdi pehlevān

dağı görüşüb ol kadar (6) la‘l cevāhir saçdılar kim yer yüzün örtüdi girüb ‘Attārūn (7) tahtına şahlar oturub yanına Behrām oturdu Gerdan Keşān (8) teberin tayanub karşı tırdı andan yir yir çāšnigīrlar (9) yürüyüb evvel insān öğine andan perriler andan divler öğine (10) naṭıḥlar şalub her birine ‘ādetlerince ta‘ām koyub şalā oldu (11)

239b

yimek yenüb şükri dindi Huşenk şah devletine du‘ā itdiler (1) andan şafdan şofraları götürüb anda şahib kırānuḡ olan (2) kışşasından söz aṇılub pehlevān ḥikāyet eyledi işidüb (3) taḥsīn itdiler ol dem Gerdan Keşān içerü girüb aydur iy (4) pehlevān bir ‘aceb kūş gelüb leşker üzerinde pervāze tırdı (5) velī kanādı kıyruḡı leşker üstüne kapladı pehlevān ḥālī (6) bildi taşra geldi murḡ dağı pehlevānı göricek süzilüb (7) indi kara taḡ gibi kındı karşı gelüb birbiriyle ‘izzetleşdiler (8) pehlevānı görüb ‘acebā kaldılar Murḡ-ı Fermān aydur iy şahib (9) kırān ben bende destūruḡla varub āşiyāne ve peççelerüm göreyin (10) yine ḥizmetūne geleyim diyüb pehlevān aydur iy tıyr u kebīrinde ḥoş (11)

240a

yoldaşlık itdüḡ ḥaḡḡ destgīrūḡ olsun var seni imden (1) girü Allaha işmarladum bizi ḥayr du‘ādan unutmayasın biz dağı (2) imden girü sefer idüb rub‘ u meskūn ‘ālemine ādemīzāde (3) giderüz didi Murḡ Fermān aydur iy şahib kırān luṭf (4) idüb yine ben bendeye rızā vir götürüb ādemīzāda iledeyim (5) hem ādem peygāmberūḡ ‘a.m. mezār-ı şerīfini ziyāret ideyim senūḡ ḡademūḡde (6) şevāb bulalum zira kim ben bende Ādem benīden işitmişem Mürsel (7) peygāmberler ḡabırını ziyāret eylemek şevāb-ı ‘azīmdür diyü buyurmuşdur (8) bunı didi yüz urdı pehlevān dağı rızā virdi üç (9) gün va‘de idüb gitdi pehlevāna bu nedür didiler pehlevān (10) dağı ḥālī beyān eyledi işidüb ‘acebā kaldılar andan Şehyāl şah (11)

240b

ve Behmen şah ve ḥātūnı girüb Ḳamerrūḡile buluşdılar ol (1) dağı atasın ve anasın ve ḥelālin görüb karşı geldi birbirin (2) görüb ḡāḥ ağlamak ḡāḥ gülmek eylediler bu yaṇa pehlevān (3) ‘Attār div kıızı Meḥin Erre aydur iy nigārīn sen dağı (4) bizümle ādemīzāda gidermisin yoḡsa seni Seḡmānile bunda (5) kıoyub gidelüm mi Erre aydur iy pehlevān bizlere bunda sefer (6) idüb ādemīzāda varub gelmek āsāndur nola pehlevān (7) ḡademinde rub‘ meskūn diyārın dağı seyr idelüm didi iy

(8) şāhib kırān kūh-ı kamer diyārında gülistān-ı irem ellerinūñ adın (9) işidürdük kim bellür a‘ zamuñ öte yüzindedür biñ divde (10) ancak biri aşar bulunur dirlerdi uş bu dem biḥamdillāh ki (11)

241a

gelüb āsān temāšā eyledük nola eger naşīb ola varub (1) anı daḥı görevüz diyüb yüz urdı ol gün anda olub (2) irtesi göçüb ḳāl‘a‘-yı devvāre geldiler ol yirūñ perileri temāšāya (3) ‘acāyibleyü ḳarşu çıkub dürlü şöretler itdiler pehlevān daḥı (4) evvel şāhları yüridüb gitdü şeş pāy bahriye suvār olub (5) şāğında ve şolında Ḳaḥṭarān Behrām öñince Gerdan Keşān (6) ve Sehmān ḳafāsınca ol on bir nerre gelüb şehir içine girdiler (7) perri ḳavmi pehlevānı görüb iki taraftan du‘ālar idüb cānlar (8) nişār itdiler tā kim gelüb Şehyālūñ serāyına irüb erenler ḳondılar (9) pehlevān Ḳaḥṭarānile Gerdan Keşānile ḳonub Behrām atası ve anası (10) yanına gitdi irtesi üç güne dek Şehyāl pehlevānı ziyāfet (11)

241b

eyledi ḳaydın gördi andan pehlevān dönüb Gerdan Keşāna (1) aydur iy server-i ser-bāzān gel imdi luṭf idüb Huşenk (2) şāha varub ḥālī beyān eyle Gerdan Keşān baş urub (3) ayak üzere geldi yine pehlevān dönüb Sehmān ādemizāda (4) aydur iy yār-ı şadık nola yine zaḥmete ḳatlanub Gerdan Keşānı (5) hindüstāna iletseñ ol daḥı be-çeşmi diyüb yüz urdı (6) yerinden ṭurub erenler öñinde baş urub edebile ḳol şunub (7) Gerdan Keşānı götürüb gitdi gelüb hindüstānda Huşenk (8) divānı üzere irüb Gerdān Keşānı ḳoyub server-i ‘ayyārān (9) daḥı sımurğ var ṭonanub kendüyi la‘li ve yāḳūtā ḡarḳ eyleyüb (10) Sehmān aydur nola Huşenk şāh öñine bile varalum sen daḥı (11)

242a

insān şūret ol didi ol daḥı bir nevreside cüvān şūretine (1) girüb ikisi sürüb irdi ‘Āşimla Şir Pençe görüb (2) hā merḥabā diyüb yatışub ḳademine baş urdılar Gerdan Keşān daḥı (3) anları bağına başub andan Sehmānı gösterdi gelüb görüşdiler (4) āhen-dest ‘ayyār yıldırım gibi gelüb Huşenk şāh öñinde (5) baş urub Gerdan Keşānūñ geldiği müjdin ḳıldı şāh (6) işidüb şād oldu iḳlīm ḥaracı deger ḥil‘at virdi ol (7) idi kim Gerdan Keşān daḥı içeri girince kırık sekiz biñ ehl-i divān (8) ayak üzere gelüb

serveri ‘ayyārān merḥabāladılar ol (9) daḥı ilerü gelüb şāh öñinde bāş urdı şāh daḥı (10) kıl şunub baḡrına başdı andan işāret eyledi Sehmān (11)

242b

ādemīzāda daḥı yüz urdı şāh daḥı Sehmānı dir-‘ aḡūş eyledi (1) velī Sehmāndan şāha bir eşer irişdi kim şaşdı şavlet (2) şāhı galebe idüb yine tiz kendüyi dirüb aydur iy server-i ‘ayyārān (3) şāhib kırāndan ne ḥaber getürdüñ Gerdan Keşān aydur (4) iy şāh-ı cihān evvel pehlevān şāhuñ ḥāk-i pāyine ve cümle yārāne (5) selām ve du‘ā ider diyüb pehlevānuñ cümle ḥālin ḥikāyet eyledi (6) şāh öñünde ve yanında her ne kim varise Gerdan Keşāna virdi daḥı (7) buyurdi kūs şādī urub şehir ḥalkına leşker kavmine münādi (8) itdiler kim pehlevān geldügi vaḳt ziynet ve şādīye ḥāzır olalar (9) andan Gerdan Keşāndan pehlevānuñ sergüzeştin şordılar ol daḥı (10) bildügi gibi evvel Kārūn daḥmesin açub Şu‘bān Seri öldürdügi (11)

243a

Serv-i Hīrāmānı Rāy hindüyı ḥalāş idüb Keyümers ḥabsin (1) bozduḡın on iki nerre ḥalāş itdüḡın andan diyār-ı bāḡ-ı ireme (2) vardukların Ekvālī şınub kaçırduḡın Murḡ-ı Fermān Bere (3) bindüḡın ardınca bellürī a‘zāmı aşub diyār-ı kāmere varub (4) Ekvālī öldürdüḡın Ramīn daḥmesin fetḥ idüb ‘Aṭṭarı (5) öldürdüḡın Mehin Erre geldüḡın cümle naḳl idüb beyān (6) eyledi işidüb ‘acebā kaldılar andan pehlevānuñ erligine taḥsīn (7) idüb gelmesin şordılar ‘ayyār aydur ben bende varub üç (8) güne deḡın getürem gelür didi Huşenk şāh aydur iy Gerdan Keşān (9) ol bir kişi kim senünle geldi kimdür aydur iy şāh-ı cihān ol (10) Keyümers ḥabsinden ḥalāş olan on iki nerrenün biri budur (11)

243b

bunun adına Sehmān ādemīzād dirler pehlevān ardınca bellür (1) a‘zāmı aşub kimse varmadı illā bu didi Huşenk şāh (2) aydur yā bu ne ḥoş ādem şüretindedür ‘ayyār aydur yā şāh yetmiş (3) iki dürlü şürete girür daḥı yetmiş iki dürlü dil bilür (4) Ādem beni ‘a.m. zamānından berü meclüsleri birinci kāt yir (5) altındadır pehlevān Kārūn daḥmesine varub fetḥ idüb (6) Şu‘bān Ser divi helāk idicek bunları daḥı ḥalāş eyledi (7) didi şāh Sehmānuñ kim olduḡın bilicek ‘izzet idüb (8) buyurdi bir sandal ḳodılar öñine ni‘met getürdiler Gerdan Keşānile (9) ikisi yeyüb şükr diyüb

Huŝenk ŝāh devletine du‘ ā (10) itdiler andan ŝonra Sehmān ādemizād bāŝ urub destūr diledi (11)

244a

anlar daḥı pehlevāna selām ve du‘ ālar idüb buyurdı bir (1) nāme‘-i iŝtiyāk yazub Sehmānuḡ öñinde ḳodı ol dem (2) yine Gerdan Keŝān ṭurub yüz urub aydur eger pehlevān (3) tiz gelsün dirseñiz ben bende bile varub iḳdām idem ŝāh (4) daḥı vech görüb destūr virdi yine Sehmāndan ‘ özr (5) idüb didiler ki ne ḳadar zaḥmet ise yine Gerdan Keŝānı (6) al git ol daḥı yüz urub Gerdan Keŝān nāme‘yi alub (7) ilerü gelüb Huŝenk ŝāh aydur iy Sehmān Gerdan Keŝānı (8) götürüb gitdüḡün vaḳtın kendü ḥil‘ atunḡla git Sehmān (9) daḥı bāŝ urub bir kez silkindi bir pāre zūlmāt ŝeklinde oldı (10) andan cem‘ olub ḳarḳāb resm olub yetmiŝ beŝ eriŝ ḳaddlü (11)

244b

bir ‘ ifrit oldı kim gören vehm ider ammā cümle a‘ zāsı (1) ādeme beñzer Huŝenk ŝāh aydur iy Sehmān cümle divler (2) böyle midür aydur iy ŝāh-ı ‘ ālem div her ne dürlü ŝūrete dirseñ (3) girür velī ben bende ādem ŝeklinde olduḡum oldur kim benüm (4) anam ādemdür atam divdür ol sebebden ikisine daḥı nisbet ṭutmiŝam (5) didi ŝāh daḥı ‘ acebleyüb andan Sehmān bāŝ urub boynın (6) ṭutı virüb gelüb Gerdan Keŝān edebile boynına binüb bir kez (7) hemān Sehmān dem çeküb tütün gibi yerinden ṭurub eyle (8) gitdi kim güürldüsinden zehreler ḳāk oldı hāy diyince (9) felege ḳıḳub belürsüz oldı ol ḳadar gevdeyle yükile ḳapuklıḡına (10) tahsīn itdiler kim Sehmān pervāz idüb seyrile gelüb baḡ-ı (11)

245a

ireme irdi **ezin cānib** ŝehyāl daḥı pehlevānı üç gün (1) ziyāfet idüb gereḡi gibi ḥizmet eyledi andan pehlevān aydur (2) iy ŝāh imden girü destūrunḡla seyr ü sefer idüb ādemizāda (3) gidelüm ol idi kim Sehmān Gerdan Keŝān iḳerü girüb bāŝ (4) urdılar pehlevān görince yerinden ṭurub Gerdan Keŝān ŝāhuḡ (5) selāmın irgürüb nāme öñine ḳodı ‘ izzetile ‘ aleyk alub (6) yüz urdılar andan nāme‘-i okıyub iŝtiyāk bildi ŝehyāl (7) aydur iy pehlevān luṭf idüb üç güne dek amān vir (8) bize bunda daḥı yaraḡum görüb ŝāh ḥizmetine bile varalum yüz (9) uralum didi pehlevān daḥı rızā virüb ŝehyāl daḥı (10) buyurdı div perri yaraḡ üzere olub üç güne dek ḥayme (11)

245b

ve Һargāh ve Һazine vü bengāh görilüb dört taht bezendi (1) biri pehlevānlar içün biri Һātūnlar içün biri Rāyile Behmen (2) içün biri Şehyāl içün yetmiş biñ perri pişkeş içün (3) Һazine götürdi iki yüz biñ div azık ve maṭbaḡ götürdi (4) dört kez yüz biñ div divān Һāne ve serā-perde Һayme vü Һargāh (5) götürdi on iki kerre yüz biñ āteş dem ‘afārīt yarağıla (6) Һazır olub pehlevānı tahta teklif eylediler oturmadı (7) aydur benüm Murğ-ı Fermān birle ‘ahdum vardur gelüb beni götürüb (8) rub‘ meskūn ‘ālemine iletse gerek ol Һālile ol gün daḡı (9) şabr itdiler irtesi siḡirden gördiler gök yüzinde bellür-i kūçek (10) cānibinden bir rengin pervāz idüb gelür ammā cümle gök (11)

246a

yüzin tutmuş yakın gelirek gördiler kim Murğ-ı Fermāndur (1) tiz div perri açılıb yer itdiler tā kim kūş daḡı gördi (2) bī-nihāye divler ve perriler cem‘ olmuş ‘aceb ne ola diyü (3) gelüb inince Sehmān karşı gelüb birbiriyle merhabālaşdılar (4) murğ aydur iy Sehmān bu galebendür iy tıyr u kebīr pehlevān (5) rub‘ meskūn illerine gider Şehyāl bile gider ol yaraḡdur (6) velī pehlevānuñ senüñle ‘ahdı vardur diyü seni gözedür didi (7) ol sözi Murğ-ı Fermān işidüb şād u Һürrem oldı (8) gelüb yer yüzine indi Murğ-ı Fermān içün nesneler Һazır (9) itmişlerdi getürüb önüne ḡodılar ol daḡı bir kaç loḡma (10) yedi şükrin didi andan pehlevān gelüb kūş daḡı pehlevānı (11)

246b

göricek boyun uzadub kanaṭ devşürüb karşı vardı (1) yüz urub aydur iy şāḡib kırān seni götürüb rub‘ (2) meskūna iletmege ḡaşd ider çoḡıdı velī luṭf idüb (3) ben bendenüñ ‘izzetiñ arturmışsın pehlevān aydur iy tıyr kebīr (4) bizüm zaḡmetümüz çeke geldüñ yine luṭf idüb itmek gerek diyüb (5) buyurdı hemān güçdür diyüb ol Һālī bilüb ḡal‘a’yı devvār (6) uluları diyār-ı gülistān begleri gelüb pehlevānuñ ayaḡına dökilüb (7) ağlaşub didiler kim iy şāḡib kırān bu diyār tamām senüñ (8) kılıcuñ āzādīdür vegerni Ekvāl bize bu diyārda bir iş iderdi kim (9) şonra görenler zamānile bunda il iḡlīm ve diyār varımış diyelerdi (10) diyüb ağlaşub vidā‘ itdiler pehlevān daḡı luṭfile söyleyüb (11)

247a

cümlesin teselli eyledi andan Şehyāl qarındaşınuñ birin (1) yerine emîn idüb bir yir alub gitdi bî-nihāye pişkeşler (2) hazineler götürüb ol dört tahtı divler götürüb Sehmān (3) Semendün Ra‘d Aqaron pehlevān kafāsına tırub Gerdan Keşān (4) Qahtarānile ve Behrāmile tahtda oturub pehlevān dağı (5) Murğ-ı Fermāne suvār kim oldı hemān perriler tarikince kūs (6) urub gitdi on sekiz kerre yüz biñ div perri bir kezden (7) dem çeküb uçub hevāya kalkdılar ve bir demden diyār-ı gülüstān (8) kūh-ı zulmāta düşdi gök yüzün div kaplayub (9) yirden yuqaru dört mil qadarı yer yer kalkub andan cānib-i hindüstān (10) tutub hevādan yer yüzün temāşā ide gitdiler (11)

247b

üç gün seyr ide deryā-yı muhīt üzere geldiler pehlevān (1) ne qadar baqub diqqat ki eyledi inin uzunın göremedi (2) aydur tıyur kebīr bu ne ulu deryādur kim nihāyeti görünmez (3) aydur iy şāhib kırān bu baqr oqyānusdur kim cümle (4) basīt-i arz-ı ihāta idüb durur yedi kâfi baqş (5) eyledi bu heyhāt şahrāsınuñ niçe yerinden yürüyüb (6) rub‘ meskūna yayılub altmış bir deryā alub yine bir yire (7) biriküb cem‘ olub cānib-i ğarbdan baqr-i muhīte dökilür (8) didi pehlevān aydur iy tıyr kebīr ‘ aceb bu kâf-ı āşübı seyr (9) itmiş kimse var mıdur aydur iy pehlevān bellür-i a‘zam (10) işince gördüğ ne belā çekdüğ bu qaçan ola ki kūh-ı kâf (11)

248a

aşıla eger buyurursanız seni uc-ı felege iletayim bir nazār eyle (1) kūh-ı kâfi gör kim nice ‘azametlū nesnedür pehlevān aydur nola (2) andan bākilere hālī bildürüb hemān kūş bir kez qanad büküb (3) tündi anı vaqt içinde uc-ı felege irürdi pehlevān (4) yer yüzine nazār idüb gördi kim ğarb u şarq berrü baqr (5) başdan āşikāre oldı andan dağı gitdi pehlevān yine (6) nazār idüb gördi yer yüzün hic qurusı görünmez (7) cümle deryādur andan bir miqdār dağı gidüb gördi kim (8) yıldızlar yir yir āşikāre olub görünür başladı andan pehlevān (9) gördi kim yuqarudan dürlü dürlü gürldüler gelür aydur (10) iy tıyr kebīr bu yuqarudan gelen vehm-nāk āvāzlar nedür (11)

248b

aydur iy pehlevān imden girü kürre‘-yi āteş vardur (1) anlara yaqın geldük bu āvāzlar ol kürreleründür pehlevān (2) aydur bu kürreler didüğün nedür aydur iy şāhib

ķırān (3) felegün dönişinden yıl peydā olur ġāyet ulu olmağın (4) yıl dağı ġāyet ‘āzametlü olur ol yeldür kim tamām felek (5) yüzün tutmuşdur ġürler ve dağı ġāyet tiz dönişinden (6) yilden yuķaru od ġāşıl olmuşdur yel yüzün dağı tamām (7) od kaplamışdur didi andan dağı yuķaru gidüb tā kim kürre³-yi hevāya (8) irdiler pehlevān yine baķub ġördi bu kez aşıağasın (9) tūmān ġördi ki eġāta eylemiş ne yir bilinür ne şumurg (10) aydur iy pehlevān uş bundan öte varmaķ mümkün degöldür didi (11)

249a

pehlevān dağı nażar idüb ġördi kim felek ķamer bārīgāh-ı bī-sütün (1) mişāl kurulmuş velī dāireden bir yeşil mücellā (2) nesne atlās tanāb şeklinde devr olmuş eyle yüce kim (3) dāireden yüceliği belürmez ġökler içinde belürmez olmuş (4) anı ġöriceķ aydur iy murğ kebīr bu felek dāiresinde (5) tanābleyin tūran nedür iy şāġīb ķırān uş kūh-ı ķāf (6) oldur kim yārınun yaratduğıdur bundan ġayrı altı dağı (7) böyle birbirin iġāta itmişdür her birinün arası deryā vü (8) deşt-i kūh-ı hāmūn eyle kim cümle maġlūķāt ile mālāmāldur (9) didi ol sözi pehlevān işidüb Allahuñ ‘āzametina ġayrān (10) oldu andan aydur iy murğ-ı kebīr bu ġod bu ‘āzamet ile bilinmek (11)

249b

mümkün degildür neden ma‘lūm oldu aydur iy pehlevān (1) bu ġālleri Ādem beni devrinden evvel gelen maġlūķāt zamānında (2) divler ķalmışdur ol zamānda niķe Süleymānlar gelmişdür (3) taġtın yıl ġötürüb ‘alemi on sekiz biñ kerre dağı ġörmişdür (4) mu‘ cizāt kuvvetiyle ķāfları ġeķüb ol ‘ālemleri ġörürlermiş (5) anların zamānından divler ķalmışdur andan işidürüz diyüb (6) yine yer yüzine dönüb inerken pehlevān ġördi kim ķāf-ı ‘azīmün (7) etegin bir baġr ‘acīb baġlamış eyle kim nihāyet yok dağı (8) aşıağa ġelüb ol baġr üzerinde ġördi kim bir deġirmen ķadarı (9) yir açıldı aydur bu nedür murğ aydur iy pehlevān bu ķāf etegin (10) devr idendür deryā-yı muġītdür kim bu ķāfun öte yüzünden (11)

250a

ġelüb bir yirde kūh-ı ķāf şakķ olmuşdur andan aķar dāire (1) olur ol deryānun cānib-i ķāf tağına varınca niķe (2) biñ yıllık yoldur heyhāt şāġrāsıdur ortası kim deñizden (3) cezire ġörinür rub‘ meskūn yedi iķlimdür dōrt taġt (4) altmış bir deryā andadur didi pehlevān ġördi ķāfa nisbet (5) heyhāt şāġrāsı bir mu‘ayyen Naġāġl

Aparvāzi gibi anuñ dāiresinde (5) baħr muħiṭ yüzüñ gibi anuñ içinde rub‘ meskūn bir şahrāda (6) bir çanaķ gibi ola yā olmaya Ƙahramān bu kārġahı göricek (7) ġāyet ‘acebā ƙalub ħaķķ te‘ ālānūñ ƙudretine ħayrān oldı (8)

Anladuñ mı ħāl-i tertīb-i cihān Gör ne resme düzilüb dutmış mekān(9)

‘Aleme nice muħiṭ olmuş muħiṭ Neyimiş miķdārda arz u basıṭ (10)

250b

Milk-i heyhāt diyār-ı kūh-ı kāf Cümlesi bunlar degildür bil ġüzāf (1)

Bu ƙadar ider beyān ancaķ lisān Yoħsa şanma kim budur aşlı hemān (2)

Belki bunca virsen ħāl u ħaber Ƙatre gibidür denizden muħtaşar (3)

Ƙudreti ħaķķı beyān itmek maħāl ‘Aķlı ġüyā olur bu yirde lāl (4)

BārekAllah şad hezārān āferīn Kim bu resme kārġah itmiş mu‘ayin (5)

üstād ƙavlince Ƙahramān-ı Ƙātil ol ħālile temāşā ide ġelüb (6) yine leşkere irdiler üç ġün hevāyla deryā-yı muħiṭ üzere (7) ġidüb rub‘ meskūn ƙurusı ġörüñdi ġelüb bir ħoş çāyigāhda (8) div perri leşkeri ƙonub ħayme ve ħargāh urdılar yine perri (9) ġöñderüb pehlevānuñ rub‘ meskūna ġeldüġin bildürdiler kim (10) Şehyāl şāh birle cebel-i kebīr sultānı Behrāmuñ dedesi Behmen (11)

251a

bile Huşenk şāh buyurdı ħayme ve ħargāhların hind (1) şahrāsında çıkub ‘acāyib bārġāhlar ƙurub ‘ālī divān (2) ħāneler abrişim atlas serā-perdeler çekdiler devletile Huşenk (3) taħta ġelüb oturdı yol ġözledi **ezin cānib** (4) pehlevān daħı yaraķile yine ƙalkub ikinci ġün rub‘ meskūn (5) illerine hevādan seyr ide ġelüb hindüstāna ġeldiler (6) Huşenk ordusına bir ġüñlük yol ƙaldı ƙondılar Huşenk (7) şāha Gerdan Keşān ġelüb bāş urub pehlevānuñ ġeldüġin (8) müjde ƙıldı il diyār baħşış eyledi andan şāh emriyle otuz (9) dört taħt nişin pādīşāh dört biñ şehzāde dört biñ (10) şandalı nişin pehlevān bāķi mīr ü vezīr cümle suvār olub (11)

251b

pehlevāna istikbāle gitdi ve daḡı Huşenk şāhuṅ (1) dört yüz ḡātūnları hind ḡātūnları ile la‘l u cevāhire (2) ḡarḡ olub yürüdi anlar gelince pehlevān daḡı şeş pāy-i bahriye (3) suvār olub ol diyāruṅ ekābiriyle Ḳaḡtarān bin (4) Ṭamḡāç Behrām Cebeli birle şāḡ u şolında yürüyüb (5) Rāy-ı hindi Behmen şāh bir kıola yürüyüb Şehyāl perri (6) beglerle divler ulularıyla on sekiz kez yüz biḡ (7) divler ve perriler hevādan mevc urub yürüdi evvel Gerdan (8) Keşānile ‘Āşım ve Şır Pence āhen-dest yigirmi dört ‘ayyārile (9) irüb pehlevān öḡinde bāş urub merḡabāladılar ḡorişüb (10) şāḡ kıolınca yürüdiler tā kim gelüb şāhlar daḡı irüb (11)

252a

Rāyile Behmenile ḡorişüb Şehyāl ḡorüb ‘acebleyüb (1) ‘izzetleyüb selāṭin erkānınca yürüdiler ḡātūnları (2) daḡı gelüb pehlevāna erenlere bāş urub andan ḡeçüb (3) Serv-i Ḥırāmānile Behrām anası Ḳamerrūḡ anuṅ anası Dilşādile (4) Mehin Erre buluşub ḡorişüb yanınca yürüdiler ol (5) ḡālile ordıya irince şehir serendil ḡalkı cümle şāhrāya (6) çıkub erkek dişi pır ü cüvān kıarışub birbiriyle ḡorişüb (7) tā kim gelüb pehlevān irdi öḡince yigirmi dört ‘ayyār Sehmān-ı ādemizād (8) kıafāsınca ol on bir nerre div şāḡ kıaraf perri (9) leşkeri şol kıaraf insān kıafāda divler üzerince rāst (10) Murḡ-ı Fermān bir kıanad açub hevādan pehlevān üzerine sāyebān (11)

252b

olub bir kıatre taḡ gibi gelüb insān kıavmi ol (1) ḡālile ḡorüb ‘acebā kıaldılar tā kim gelüb Huşenk (2) şāh divānına irdiler pehlevānuṅ eger selāṭinüṅ ayak kılarına (3) tāḡ nāsinc döşediler iki kıarafdan yigirmi dört biḡ (4) çāvüş şavul yurtile tā kim divāne irince pehlevān (5) selāṭin serverler piyāde olub şāh divānına kıirdiler (6) şāh daḡı pehlevānı ḡorince ayak üzere gelüb kıarşı yürüdi (7) pehlevān mülük edebin yerine ḡetürüb el öpdı Huşenk pehlevānı (8) baḡrına başub yüzün öpdı andan Rāy hindile ḡorişüb (9) andan Ḳaḡtarān ve Behrām anlaruṅ ardınca sulṭān bāḡ-ı irem (10) Şehyāl irdi ardınca kıarındaşı gelüb andan Mehin Erre (11)

253a

Ḳamerrūḡ anası Ḡülrūḡ anası Behmen şāh gelüb bir bir Gerdan Keşān (1) anları daḡı beyān eyledi bārī ḡeçüb pehlevān (2) pāy taḡtda oturub bir kıola insān bir kıola perri (3) bir kıola divler kıurub tertīb divān tamām oldı (4) andan Huşenki şāh

pehlevānı iniledin merhabālayub (5) ḥalin ḥātırın şordı andan Rāy hinde Behmen şāha (6) ri‘āyet idüb andan dönüb Şehyāl şāha iy şāh-ı perriyān (7) sen daḥı hoş geldün diyü ilümüzi müşerref eyledün (8) diyü esenledün Şehyāl yerinden tırub yüz urub envā‘ (9) pişkeşler çeküb dürlü la‘l u cevāhirle tıldı andan (10) aydur iy şāhı bizleri bilün belā vü bendde qalmış bī-çāre idük (11)

253b

dirliğümüzden ulumuzu yakın bilüb dürlü ḥasretile (1) ve fūrḫatile yüregümüz şu olub erimişdi biḥamdillāh ki (2) himmet-i sultān iḳdāmı şāḥib kırān irüb bu ölmüş (3) vücdumuza yine heyevat virüb bizi düşman elinden ḥalāş (4) idüb ḥasretlerümüze irgürdi diyüb yüz urdı (5) ta‘ām gelüb her ṭāifenün öñine gıdaları qındı (6) pehlevān aydur iy Gerdan Keşān bizüm bu dem mihmānumuz (7) Murğ-ı Fermān Berdür kim bu fethün kilidi ol oldı anı (8) görün aydur iy şāḥib kırān devletle kim ‘ālī ḥazretün (9) bunda geldün ol hemān yine pervāz urub kūh-ı serendil (10) ṭarafına gitdi didi pehlevān ol sözi işidüb aydur (11)

254a

ol ādem benī türbesin ziyāret ide gitmişdür yine gelür (1) didi Huşenk şāh aydur iy server ol kūş bu kadar (2) idrāk ider mi pehlevān aydur iy şāh ol qalan kuşlar (3) gibi degildür ādem dilin bilür faşih söyler div perri (4) cinni ve gül dilin söyler yedi dürlü dil bilür diyüb (5) Murğ-ı Fermān ḥālin beyān eyledi ol dem kim ādeme varub (6) ol ulu kūş yine geldi şāh aydur ‘aceb divān (7) içine gire mi pehlevān aydur nola gelsün diyüb divānuḥ (8) bir ṭarafın anuḥün ḥālī idüb bir nesne qodılar kim geçüb (9) otura andan pehlevān emriyle Sehmān-ı ādemizād gelüb (10) pehlevānuḥ ağızından divāne da‘vet eyledi ol daḥı (11)

254b

qabül idüb gelince anuḥün bir ṭaraf ādemī açub (1) yir itdiler tā kim gelüb bir at qoşumı qadarı yirden (2) bir nesne üzerine inüb qanad virüb quyruq silkti (3) boyun uzadub gögs qabardub bir kez silkinüb (4) yine kendüyi devşürüb Sehmānile kelimāt ide yürüdi (5) evvel yigirmi dört ‘ayyārile Gerdan Keşān qarşu gelüb (6) baş urub aydur merhabā iy tıyr u kebīr şād geldün buyur (7) diyüb öñince yürüdi insān iki ṭaraf durub tıyr-ı (8) Fermānı temāşā idüb ḥaḳḳuḳ ḳudretine tekbīr iderlerdi (9) tā

kim gelüb divān içine girince pehlevān ayak üzere (10) geldi cümle ayak üzere geldiler ol dağı baķub (11)

255a

ķarşuda Huşenk şāh görüb ‘ādetce yüz urub selām (1) itdi ilerü yürüdi gördiler gevdede bir ulu depe ķadar (2) ola eyle şārudur kim gözler ķamaşur burnı al la‘l rengine (3) gözleri kıızıl yāķūta beņzer ayakları mercān rengine minķārı (4) elmās gibi andan Gerdan Keşān öņince gelüb Huşenk şāh (5) öņinde bāş urub aydur iy şāh-ı cihān biķamdillah ki (6) şāhib ķırān ķademinde senüņ gibi şāhib sa‘ādet şāh (7) yüzini gördük ammā bizüm şāh hizmetinde ķuşurumuz çok (8) ma‘zur ola ki hizmet bāķi şāh dağı bunun faşīķ kelimātın (9) ‘acebleyüb aydur iy sālār-ı tıyur senüņ şāhib ķırān (10) gibi armağānuņ ve hem senüņ vücūduņ armağāndur buyur hoş (11)

255b

geldüņ didi andan ol dağı pehlevān öņinde yüz urub (1) gösterdükleri yirde ķarār eyledi andan öņine altūn (2) gümüş sinilerle bütün bütün koyun sığır gevdeleri ķodılar (3) ol dağı ķanaķ dövüņüb pençe urub lūt eyledi (4) ğıdāsın yeyüb ‘ādetce şükrin didi andan Huşenk (5) şāh nażar idüb gördi kim divān-ı Süleymān tıurub ins (6) cin div perri ve tıyr divānına tıurub kendüye bir vecihle (7) yedi iķlimde düşman ķalmadı devletin kemāle görüb bildikim (8) zevāli yaķındur andan ol gün erkān yerine gelüb (9) beglerle ittifāk itdiler kim Ķahramān içün varub Serv-i Ķırāmānı (10) alıvire andan rızā alub dāye dağı ķaber idüb (11)

256a

düğün ķaydın gördiler yedi gün düğün olub (1) her ‘ādet yerine gelüb pehlevān gelüb şāhuņ elini öpdı (2) şāh dağı ħıl‘at fāķir virüb bāşına tāc-ı cevheri virdi (3) alub otāğına geldiler şāh ħātūnları Behrām anası (4) varub Serv-i Ķırāmānı erkānile alub geldiler andan (5) pehlevān emriyle Mehin Erre dağı Sehmānı-ı ādemizād içün (6) getürdiler İdris peygāmber ‘a.m. ķavlince ikisine dağı (7) nikāķ olub murāda irdiler andan Şehyāl şāh bāş urub (8) destūr diledi aņa destūr olub pehlevānile oğlı ile (9) görışüb vidā‘ idüb ħātūn-ı Ķamerrūķ birle diyārına gitdi (10) andan Ekvālūņ diyārın kim pehlevān Semendüne virüb (11)

256b

yoldaşların kimin vezîr kimin kethüdâ itmişdi anlar dağı (1) vidâ‘ idüb murğile gitdiler andan Huşenk şâh dağı (2) yine bir ‘âlî divân idüb cem‘-i selâtîn serverler cem‘ (3) olub ‘âlî bahşîşler eyledi aydur iy devletüm güneşi (4) Kahramân imden girü sizlere dağı vidâ‘ olsun bizler dağı (5) bu dem rub‘ meskûn illerinde düşmanum kalmadı uş cümle (6) cihānuş hânları bizümle bir dağı uş yetmiş üç yıldur kim (7) sefer üzere yüz imden yetmiş üç yıldan berü yanımızca (8) yürüyüb cihân serkeşlerine kılıc uyan selâtîn serverlere (9) destûr virelüm diyârlarına gitsünler bir dağı varub Kâ‘be-yi (10) Mu‘azzama’yı ziyâret idüb günâhlarumuza tevbe idüb andan (11)

257a

geçüb diyârına varub yir itmek hâlin görüb (1) hizmetin idelüm bu zamâna gelince dünyâ-yı dūn hevâsında (2) eyü bildük gereği gibi oldur kim ahîret kaydın görevüz (3) zira kim biz imden girü pîr olduk bize hemân ferâgat (4) gerek imden girü seyr ü sefer sizleründür didi **üstâd kavlince** (5) Huşenk ol zamân biñ üç yüz yaşında idi (6) biñ kerre şaf çeküb ulu ceng itmişdi ol hâlile gelüb (7) Âdem beni ‘a.m. ziyâret idüb kurbânlar eyledi andan Kahramâna (8) vidâ‘ idüb Mekke’-yi Mu‘azzama vardı ziyâret eyledi anda (9) kurbânlar idüb cümle selâtîn serverlere destûr idüb (10) üç güne dek ol yir götürmez leşker şöyle tağıldı kim (11)

257b

yanında ancak kırk biñ âdem kaldı andan Kudse geldi (1) anda dağı kurbânlar eyledi andan geçüb ber-‘azm-i tūrân (2) eyledi meger Huşenk hinde gelicek Menücehr hayin olub (3) tūrâna kaşd itdi meger Huşenk atası Helhelân dağı leşker (4) çeküb karşı geldi buluşub ceng itdiler Menücehr Helhelânı (5) tutub esîr itdi ol haber Huşenke gelüb cân atub (6) kırk biñ erile Menücehrün üzerine yürüdi Menücehr (7) dağı Huşenk leşkerin işidüb gelüb berâber oldu (8) Huşenk vâkı‘a’yı gördi kim kendü Menücehr elinde tamâm olur (9) hemân irtesi meydâne girüb ol iki şâh biraz ceng itdiler (10) âhîr fırsatile Menücehr Huşenki çalub ışığın iki şakç idüb (11)

258a

irüb bāşında dört barmağ deŋlü zağm urdı Huşenk (1) zağmı yiyicek bir kez
 haykırub Menücehri bir elmās tiğile (2) eyle çaldı kim bāşdan bāşa iki pāre eyledi
 Qahtarān (3) ve Behrām ve Gerdan Keşān yūriyüb Menücehrün leşkerine (4) kılıc
 şöyle urdı kim bir demde tārūmār idüb varın (5) kılıcdan geçürdiler andan Huşenki
 bārīgāhına getürüb (6) tımār eylediler atası Helhelānı getürüb ata pīr oğlı pīr (7)
 birbirin görüb ağlaşdılar Huşenk ol zağmetden hālāş (8) olmayub zebūn oldı ol
 demde atasınuñ eceli irüb (9) fevt oldı gördi kim öldi kendüye nisbetdür imden (10)
 girü nevbet kendüye geliserdür mizācını ğāyet za‘if görüb (11)

258b

buyurdı begleri divāne gelüb Qahramān dağı şāh-ı ‘ıyādete (1) ya‘ni şormağa
 gelmişdi şāh Qahramānı getürüb (2) yerine naşb eyledi tūrānı Qahtarāna virüb
 cünūhundan (3) belhe varınca Behrām Cebeliye virdi diyār-ı meskūnı (4) tamām
 Qahramāna virdi cümlesiyle helālleşüb İdris (5) benī ruḥına şalavāt virüb teslim oldı
 öldi yedi (6) iqlīme mālīk olan cümleden el çeküb göz yumub (7) ferāğat itdü gitdi
naẓm (8)

İy bulan her nesneye bunda kemāl Fıkr ider misin nedür encām-ı kār
 (9)

Hāy ğaflet perdesin def‘ide gör Bu hevāyı cehd idüb def‘ide gör
 (10)

Gör biñ üç yüz yıl olan dünyāda ḥān Nevbeti irdi vü teslim itdi cān (11)

259a

Her ne vardur ger gedā ger şehriyār Cümlesi vaktine ulu intizār (1)
 İricek vaḳti ecel fevt eylemez Gerçi geldüm div zāhir söylemez (2)
 Liki eyler dāimā penhān ḥaber Gāh buradan fevt olur gāhi yazar (3)
 Cümle bunlar ‘aqlile tenbīhdür Hāl-i dünyā cümlesi teşbīhdür (4)
 İştibāhī kov gözet taḥkīk sen Tā bulasın cezbe‘-yi tevfiḳ sen (5)
 Cānı cāne eyleyi gör āşinā Yoḥsa yok dehrün şafāsına beḳā (6)

tartūs hakīm kavlince Huşenk şāh tamām olub yerine kim (7) Qahramān şāh oldu ba‘ zılar aydur Nuḥ zamānında Qahramān (8) şāh idi ammā rivāyet muḥtelifdür tārīḥ-i şāhide aydur (9) Huşenk Nuḥdan şonradur bārī beher ḥāl ikisi daḥı kavldür (10) ammā dirler ki cihāna yedi şāhib kırān geldi gerçi (11)

259b

şāhib kırān adın idinmiş çok velī rāst şāhib-i kırān (1) yedidür cümlesinüñ evveli Qahramān-ı Qātildür şāhib kırān (2) olmasına Huşenk şāh sebep oldu ol sebebdan (3) hindüstān cengi söylendi zira kim bu kıssa’yı Qahramāndan (4) murād-ı aḥvāl Qahramānı zıkr itmekdür ehl-i tārīḥ aydur cihān (5) serāyına Huşenk zamānına dek Huşenkden ulu şāh gelmedi (6) erkān-ı saltanatı kâ‘ ide’-yi şāhı andan kaldı tārīḥ muḥatta‘ -ı (7) kavlince Huşenk nām dört mu‘ teber mücelled kitābdur (8) ammā az bulunur ekābirde olan ancaḥ velī kıssa’yı Qahramān (9) daḥı dört mu‘ teber mücelled kitābdur cild-i evveli budur kim (10) bu kadar beyān oldu velī bākisi ele girmek maḥāldür (11)

260a

‘aḳla fehm olan oldur kim bunun tamām-ı kıssaları (1) ḥazāin-i şāhlardan gayrı yirde ele girmez ol sebebdan kim (2) nüshāsı bu kadar ve hem maḥsıyla behāsı çokdur ‘avamıñ (3) bu nesneye kudreti yokdur padişāhların ne ihtiyācları (4) var ammā Allah feyyāzdur buḥl olmaz bu bī-çārede hic yoḡiken (5) altmış iki cildi Süleymān nāme viren Allah eger şıdkile (6) istersen şaḡa daḥı murāduñ virür hemān şādık ol (7) ‘itiḳādünde ümiddür ki şaḡa daḥı ḡayr-ı müteessir ola (8)

Kitāb-ı Ḥātime-yi Kıssa-yı Qahramān-ı Qatil

Eyledi luṭf u hidāyet zülcelāl

Cild-i evvel buldı bu yirde kemāl (9)

Līke kıssa bu degüldürür hemān

Daḥı şimdi şāh oldu Qahramān (10)

260b

Anca daḥı ḥāl-ı dāstān olısar

Serviden oḡlı nerimān olısar

(1)

Niçe kez dahı idüb kâfa sefer
şerr (2)

Sergüzeşt-i kışsa-yı Gerdan Keşân
şâh-ı hân(3)

Vardurur bu cümleden çok kışşalar
(4)

Kışsa-yı maşşüd olan hişşedür
kışşadur (5)

Hişşenün ehline kıldum kışşayı
‘ Akil oldur kim gördüğinden ala bend
(7)

Kendüye yārān yeg idi qabul

Yohsa her gördüğine ta‘ n eyleyen

‘ Ta‘ n-ı zilletden gönül pāk olsa yeg

Cehd idüben kendü naqşuñ dura göz

Göriserdür anca dürlü hayr u

Murg-ı fermān heft-i diyār-ı

Kim alunur her birinde hişşeler

Arada lākin bahāne olan

Kışşadan tā kim göreler hişşeyi (6)

İtmeye bir nesneye ta‘ anıyla hıand

Cehd idüb bula arayub toğrı yol (8)

Oldur özin layık la‘ n eyleyen (9)

Ādemi olan haṭar-nāk olsa yeg (10)

Kaṇan ola ādem olan bī-kuşur (11)

261a

Hāb-ı ğaflet aldı bī-dār olı gör

Tā haberdār olasın esrārdan

Yā ilāhi bu hevādan elamān

Dur itme zümre-yi ibrārdan

Serv-i serdār-ı sālār-ı rusūl

Mefāhir ser hayli cümle enbiyā

Şefkāt deryāsı ol demde sebīl

Gerçi çok bizlerde ‘ işyān-ı günāh

İtme maḥrum ol ulu dergāhdan

Yokdurur bizlerde ‘ ilm ü yā āmel

Hāk-i pāy-i şāhib arar olı gör (1)

Kurtılasın bu ‘ ābeş işğālden (2)

Cān göster iştiyaḳuñdan şān (3)

Şakla luṭf eyle ğaṇab-ı nārdan (4)

Mazhar-ı levlāk-i hādi-yi sübül (5)

Āfitāb-ı her dü- ‘ ālem Muşṭafā (6)

Eyle maḥrūm it yā celīl (7)

Yā ilāhi lūtfuñı kıl ‘ azur u hāh (8)

Oldurur maşşūd adüvv-i āhdan (9)

Olavuz anuñla in‘ āme maḥal (10)

Bilürüz illā ki in‘āmuñ senüñ
(11)

Varına yoğına baķmaz kimsenüñ

261b

Varımız yoğımız ey perverdigār

Cümle ‘ālemüñ defterine āşıķār (1)

Raķmeti ol kişi haķķdan ķazana

Fātiķa okıya bunı yazana (2)

‘İzzetüñ haķķıçün iy rabb’ül enām

Āķirimiz ķayırla eyle tamām (3)

Temmet hazā el-nüşhā eş-şerīf bi‘avni’l-meliki’l- latif yeddi’z-za‘if el-haķir
el-muhtāc ilā raķmetullāh te‘āla ‘Ali bin Abdullah vaķte’d-duhā yevm 19
muharremü’l haram 954 Ğaffarullāhu veli valideyye ve’lcemi‘i’l-müslimin ve’l-
müslimāt ve’l-mü‘ minine ve’l-mü‘ mināt ve’l-emvāli rahimeke yā erhamerrahimīn.

SÖZLÜK

SÖZLÜK OLUŞTURULURKEN

Sözlük oluşturulurken sözlüğe alınan sözcükler alfabetik sıra gözetilerek sıralanmıştır. Sözlükte metinde anlamı bilinmeyen sözcükler esas alınmıştır.

Bu sözcüklerin anlamları çeşitli sözlük ve kaynaklardan araştırılmış metinde kullanıldıkları anlamlarına bağımlı olarak verilmiştir.

Ayrıca sözcüklerin etimolojileri de parantez içinde kısaltmalarla birlikte verilmiştir.

Bir sözcüğün metin içinde birden fazla anlamda kullanımı da tespit edilerek diğer anlamlarına da sözlükte yer verilmiştir.

Çalışmamızın sözlüğü metni okuyan kişilerin metni daha iyi anlayıp yorumlayabilmesine ve kelimenin etimolojisine ulaşmasına yardımcı olmaktadır.

SÖZLÜK

A

āb (<Far.): su.

ābādān (<Far.): şen, māmur, bayındır.

‘**abeş** (<Ar.): boş saçma (şey).

‘**ābeş işğāl** (<Ar.+Ar.): boş işlerle ilgilenmek, boş işlerle meşguliyet.

āb-ı hayāt (<Far.+Ar.): içene ebedi hayat bağışlayan efsānevi su.

abrişim: bkz. İbrişim.

abudār (<Far.): 1. sulu. 2. parlak. 3. hoş.

‘**acaibāt** (<Ar.): normale zıt şeyler, acāib şeyler.

‘**acāyib** (<Ar.): tuhaf, acayib, ilginç.

‘**aceb** (<Ar.): acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey.

‘**aceb ʔāife**: tuhaf kavim, tuhaf tayfa.

‘**aceb vākī**‘a: garip olay, hayret edilecek olay.

‘**acebā** (<Ar.): şüphe ve tereddüt bildiren edat, acaba.

‘**acebā ʔal-** (<Ar.+Tr.): şüphe ve tereddüt içerisinde bulunmak.

‘**acebleş-** (<Ar.): şaşırmak, hayret etmek.

‘**acīb** (<Ar.): tuhaf, acayip, ilginç.

‘**āciz** (<Ar.): 1. eli ermez, beceriksiz, kabiliyetsiz. 2. zayıf, güçsüz.

ādād (<Ar.): ādetler, alışkanlıklar.

‘**add** (<Ar.): 1. sayma, sayılma. 2. itibar etme, edilme.

‘**ādem** (<Ar.): 1. ilk insan, Ādem peygamber. 2. .insan, adam.

‘**ādem** (<Ar.): adam.

‘**adem** (<Ar.): yok, yokluk, bulunmama.

‘**ādem benī**: insanoğulları, adem oğulları.

‘**ādem(nebī)** (<Ar.): ilk peygamber, ilk insan.

ādemī (<Far.): insan, bir kimseye yakın adam hizmetçi.

ādem-i nebi (<Ar.+Ar.): Ādem peygamber ilk insan.

ādem-i pençe (<Ar.+Far.): insanın parmakla birlikte el ayası.

ādem-i ʔani‘ (Ar.+Ar.): yaratılan ilk insan.

ādemizād (<Far.): insanoğlu, insan.

‘**aden**: yemende bulunan bir şehirdir, Aden Körfez’inin kıyısında bulunur ve babü’l mendep’in 170 km kadar doğusundadır.

‘**ādet** (<Ar.): usül, görenek, alışılmış davranış, huy, tabiat; toplumda nesiller boyunca uyulan ve kamuoyunda (umumi efkārda) saygı ve müeyyideye sahip hareket kaideleri (sosyoloji).

‘**adl** (<Ar.): hakkaniyet, adālet üzere oluş, doğruluk.

adüvv (<Ar.): düşman, hasım.

adüvv-i āh (<Ar.+Far.): en büyük düşmanın feryat edip ilenmesi, düşmanın lanet etmesi.

‘**afarīn**: doğu azerbaycan eyalet’inde bulunan huda afarin şehristanı’nın 3 bahşından birisidir.

‘**afārīt** (<Ar.): şeytanlar, ifritler, kurnazlar.

āferīn (<Far.): beğenme, alkış, yaşa, varol, bravo.

āfet (<Ar.): 1. büyük felaket, belā. 2. **mec.** çok güzel insan.

āfet-i cān (<Ar.+Far.): 1. canın belāsı, can belāsı. 2. güzel, dilber.

āfet-i cihān (<Ar.+Far.): dünya güzeli, dilber.

afir (<Ar.): çok kötü niyetli.

āfitāb (<Far.): güneş.

āfitāb-ı her dü- ‘**ālem muştafā**: “her iki alemin (dünya ile ahiret) güneşi Mustafa” denilerek Hz. Muhammed aleyhissalātü vesselām anılmıştır.

āfitāb-ı sa’adet (<Far.+Ar.): mutluluk güneşi.

‘**afv** (<Ar.): bağışlama, af.

‘**afv it-** (<Ar.+Tr.): bağışlamak, affetmek.

‘**ağ-** (<Tr.): 1. çıkmak, yükselmek. 2. aşağı inmek, ağır gelip aşağı meyletmek.

ağ (<Tr.): ak, beyaz.

ağac (<Tr.): ağaç.

āgāh (<Far.): bilgili, haberli, uyanık.

ağlaşu (<Tr.): ağlamak.

ağniya (<Ar.): zenginler, ganiler.

ağrıma ir- (<Tr.+Tr.): onuruna dokunmak ya da gücüne gitmek.

ağuş (<Far.): kucak, sığınılan yer.

āgyān (<Ar.): 1. ileri gelenler. 2. senato üyeleri.

āgyār (<Ar.): gayrılar, başkalar, yabancılar.

āh (<Far.): lanet, feryat.

āh it- (<Far.+Tr.): feryad etmek, bağırıp, çağırarak.

āh: acı, üzüntü, özlem.

‘**ahd** (<Ar.): 1. yemin, and. 2. söz verme.

āhen-dest (<Far.): demir elli, eli demir gibi olan.

āhīr (<Ar.): son, en son.

ahiret (<Ar.): öbür dünya, öteki dünya.

aḥmak (<Ar.): aklını gerektiği biçimde kullanma yeteneği olmayan, zekâsı pek gelişmemiş, aptal, bön, budala (kimse).

aḥşām (<Tr.): 1. gündüzün sona erdiği, gecenin başladığı saatler. 2. gece.

aḥvāl (<Ar.): hâller, durumlar.

aḥvāl-i çarḥ-ı gerdūn (<Ar.+Far.+Far.): dönen dünyanın veya çarkların durumları.

aḥvāl-i fūrkat (<Ar.+Ar.): ayrılık hali, ayrılık durumu.

aḥ (<Tr.): beyaz, temiz.

akar: metinde kendini kaybetmek anlamıyla kullanılmıştır.

‘**ākīl** (<Ar.): akıllı, uslu, akli başında.

‘**akl** (<Ar.): akıl, us.

akmaş- (<Tr.): kamaşmak, göz kamaşması.

akrabā (<Ar.): aralarında soyca, nesebce yakınlık olanlar, yakınlar.

‘**akreb** (<Ar.): zehirli ve tehlikeli hayvancık.

al (<Tr.): kırmızı.

āl (<Ar.): aile, evlat, sülale, hanedan.

‘**ala** (<Ar.): yücelik, şeref.

alaca (<Tr.): bir kaç rengin karışımından oluşan renk, ala, iki veyā daha çok renkli.

ālām (<Ar.): elemeler, acılar.

alāt (<Ar.): 1. vāsita. 2. avadanlık. 3. makine, aygıt.

alāt-ı esbāb (<Ar.+Ar.): giysinin araç gereç konulan yerleri.

alāt-ı harb (<Ar.+Ar.): savaş malzemesi, savaş vasıtası, savaş silahları.

alāt-ı meclis-i arayī (<Ar.+Ar.+Far.): toplantı alanına düzen veren araç gereç.

alāt-ı sāki (<Ar.+Ar.): içki sunan saki aletleri, saka aletleri.

‘**alavī** (<Ar.): ilâveler, ekler.

alay (<Far.): **ask**. 3-4 tabur piyade veya 5 bölük süvari askerinden oluşan kuvvet, debdebe ve gösterişle yapılan tören, geçit resmi, topluluk, güruh, kalabalık, fevç.

‘**alāy’ülşabāḥ** (<Ar.+Ar.): sabah üzeri, sabah üstü.

‘**ālem** (<Ar.): dünya, evren.

‘**alem** (<Ar.): sancak, nişan.

‘**alem çek-** (<Ar.+Tr.): sancak çekmek.

‘**ālem ḥarac**: dünyadan alınan toprak geliri.

‘**alem-i esmāya** (<Ar.+Ar.): bayrağının ismine, sancağının adına.

‘**ālem-i geşt it-** (<Ar.+Far.+Tr.): dünyayı gezmek, dolaşmak.

‘**alemlere berāber**: metinde pehlevanları tasvir ederken kullanılan onların boylarının uzunluğunun sancaklara denk olduğu.

‘alev (<Tr.): 1. yanan nesnelerin ve gazların türlü biçimlerde görünen parlak ve ışıklı dili. 2. tutuşup yanmaya başlamak.

‘aleyh (<Ar.): bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olmak, karşıt.

‘āleyhim (<Ar.): üzerlerine.

‘aleyhisselām (<Ar.): peygamberlerin isimleri zikredildiğinde “Allah’ın selamı üzerine” olsun şeklindeki tazim ifadesidir.

‘aleyk (<Ar.): karşılıklı selamlaşmada selam verip alındığında kullanılan “senin üzerine, sana” anlamındaki söz.

‘āli (<Ar.): yüce, ulu.

‘ālim (<Ar.): bilgin, bilen, çok bilen.

allah kerīm (<Ar.): Allah büyüktür yücedir.

allaha ısmarla- (<Ar.+Ar.): Allaha emānet etmek.

allahu ekber (<Ar.): en büyük olan yüce Allah’tır.

altūn (<Tr.): altın.

alūd (<Ar.): karışmış, karışık, mülevves, bulaşmış.

amān (<Ar.): emniyet, imdat, yardım dileği, afv, ricā, niyāz, sabırsızlıkla hiddet ve infīāl ifadesi, tenbih, sakındırma.

amān vir- (<Ar.+Tr.): canını bağışlamak, öldürmemek.

āmel (<Ar.): iş, çalışma, bir emri veya vazifeyi yerine getirme, kār, iş işleme, dini bir emri yerine getirme, tatbik etme, itaat, ibādet.

‘amm (<Ar.): amca, babanın kardeşi.

a.m. : peygamberlerin ardından söylenen aleyhisselam duasını yazıda kısaltılması.

‘āmm (<Ar.): genel, yaygın.

ammā (<Ar.): ama.

‘amūd (<Ar.): direk, sütun.

ana (<Tr.): çocuğu olan kadın anne, yaşlı kadınlara saygılı bir seslenme sözü.

‘anān (<Ar.): gelenekler, adetler, örfler.

ānās (<Ar.): insanlar.

‘anber (<Ar.): güzel koku.

anca (<Tr.): 1. en çok. 2. bu kadar, o kadar. 3. onun gibi. 4. birçok, nice.

anda (<Tr.): 1. orada. 2. onda. 3. o konuda. 4. oraya. 5. o zaman.

andan (<Tr.): 1. ondan sonra. 2. ona. 3. ondan.

anı (<Tr.): onu.

anuḡ (<Tr.): 1. onun. 2. onun için.

anuḡçün: 1. onun için. 2. ona.

aḡ- (<Tr.): birini veyā bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veyā onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak.

aṇa (<Tr.): 1. ona. 2. onun için, onun gözünde.

aṇla- (<Tr.): bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak.

aṇsuz (<Tr.): aniden, birdenbire.

‘ār (<Ar.): utanma.

ārā (<Far.): süsleyen, bezeyen.

arāde: istek, isteyen.

ārām (<Far.): 1. durma, dinlenme. 2. yerleşme, istirahat etme; karar kılma.

ārām it- (<Far.+A.): durmak, dinlenmek, istirahat etmek.

‘araṣāt (<Ar.): mahşer yeri.

ārāste (<Far.): süslenmiş, süslü.

arayī (<Far.): süsleyicilik.

ārāyiş (<Far.): 1. süs, bezek, ziynet. 2. süsleme, süsleniş; süsleyiş.

armağān (<Tr.): 1. ödül. 2. hediye, birinin gördüğü işe karşılık olarak verilen şey mükafat.

‘arṣa-yı ‘araṣāt (<Ar.+Ar.): mahşer yeri meydanı.

arslān (<Tr.) (Zool.): vahşi ve yırtıcı bir hayvan.

‘arṣ (<Ar.): gök, gökyüzü.

‘arż (<Ar.): bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.

‘arż it: sunmak, bildirmek.

‘arż-ı cemāl: yüzünü göstermek.

ārzu (<Far.): istek, heves.

as- (<Tr.): metinde bir görev ya da sorumluluk vermek anlamında kullanılmıştır.

āsān (<Far.): kolay.

aṣar (<Ar.): 1. izler, nişāneler, alāmetler. 2. ābideler. 3. hikayeler.

aṣar-ı cihāngirlik (<Ar.+Far.): büyük hükümdarlık yapıtı veya eseri.

aṣḥāb (<Ar.): 1. dostlar, arkadaşlar. 2. sahipler.

aṣḥāb-ı ṣāh (<Ar.+Far.): ṣāhın dostları, arkadaşları.

‘āṣī (<Ar.): 1. karşı gelen. 2. ṣaki, haydut. 3. günahkār.

aṣl (<Ar.): 1. asıl, kök, dip, kütük, temel, esas, kaide, kural. 2. **zf.** esāsen, zāten, başlıca, en ziyāde.

aṣl-ı ṣevḳ ol- (<Ar.+Ar.+Tr.): temeli sevinç veya neşe olmak.

aṣlu(aṣlu) (<Ar.): asılı, esası, temeli, başlıcası.

asumān (<Far.): gökyüzü, semā, felek.

‘āṣıḳ (<Ar.): çok fazla seven, mübtelā, birisine tutkun.

‘āṣıḳ ol- (<Ar.+Tr.): aşk ile bağlanmak, sevmek.

āṣıḳār (<Far.): belli, açık, meydanda.

āşikāre (<Far.): açık, belli.

āşinā (<Far.): 1. tanıdık, bildik. 2. bilen.

āşiyān (<Ar.): kuş yuvası, mesken.

‘aşk (<Ar.): çok ziyāde sevgi, şiddetli muhabbet, sevdā, candan sevmek.

āşüb (<Far.): 1. karıştırıcı, karıştıran. 2. kargaşa.

āşüb-ı devrān (<Far.+Ar.): zamanın karışıklık çıkarıcı, kargaşalık yaratan.

aşur- (<Tr.): 1. yüksek veya geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek. 2. tehlikede bulunan bir şeyi acele kaçırmak.

ata (<Tr.): 1. baba. 2. dedelerden ve büyük babalardan her biri. 3. kişinin geçmişte yaşamış olan büyükleri.

‘atāyā-yı ‘ulyā: çok yüce bahşişler ve ihsanlar.

āteş (<Far.): od, hararet, kızgınlık, yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık.

āteş-i düşman (<Far.+Far.): düşman ateşi.

aṭlas (<Ar.): ipekten yapılmış kumaş, üstü ipek, altı pamuk kumaş.

aṭnāb (<Ar.): 1. ipler. 2. çadır ipleri.

av (<Tr.): evcil olmayan hayvanları yaklama işi.

‘avam (<Ar.): halk tabakası.

avar-: çevirmek, dönmek.

āvāre it- (<Far.): oyalamak, meşgul etmek.

āvāz (<Far.): ses, seda.

‘avni (<Ar.): yardımla ilgili, yardıma āit, yardıma dāir.

‘avrat (<Far.): kadın, hanım.

ay (<Tr.): bir ayın herhangi bir gününden ertesi ayın aynı gününe kadar geçen veya yaklaşık otuz gün olarak kabul edilen süre.

ay- (<Tr.): söylemek, demek.

āyā (<Far.): acaba.

ayaḳ deryüb (<Tr.): inat ederek.

‘ayāl (<Ar.): bir kimsenin bakmak zorunda olduğu (eş, çocuk) kimseler.

‘ayān (<Ar.): belli, açık, meydanda

aydur (<Tr.): söyler, der.

ayıl- (<Tr.): baygınlık veya sarhoşluk vb. durumlardan kurtulmak.

‘ayin (<Far.): 1. tören, merasim. 2. ayin. 3. din.

‘ayn (<Ar.): göz.

ayruk (<Tr.): 1. artık, bundan sonra, bir daha. 2. dağınık. 3. başka, diğer.

ayruk kimse: ayrı kimse.

ayu (<Tr.): ayı.

ayva eṇelü: ayva rengi gibi beniz rengi.

‘**ayyār** (<Ar.): hırsız, hileci, dolandırıcı, hilebaz, zeki, kurnaz.

‘**ayyārān** (<Ar.): hırsızlar, hileciler, hilebazlar, zekiler, kurnazlar.

‘**ayyuḵ** (<Ar.): göğün en yüksek yeri.

‘**ayyuḵa ir-** (<Ar.+Tr.): herkesçe duyulmak, yayılmak.

a‘zā (<Ar.): organlar, üyeler.

‘**azāb** (<Ar.): sıkıntı, acı ve üzüntü.

‘**azāb it-** (<Ar.+Tr.): sıkıntı ve acı vermek.

āzād (<Far.): kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden.

āzād it- (Far.+Tr.): serbest bırakmak.

āzādī (<Far.): serbestlik, hürriyet.

a‘zam (<Ar.): ululuk, en büyük, ulu.

‘**azamet** (<Ar.): 1. büyüklük, ululuk. 2. çalım.

azık: yiyecek, besin.

‘**azīm** (<Ar.): büyük, ulu, iri.

‘**azm** (<Ar.): 1. azim. 2. niyet.

‘**āzrā’il** (<Ar.): ölüm meleği, insanların canını teslim alan melek.

‘**azur** (<Far.): açgözlü, hırslı, tamahkār, cimri.

B

bāb (<Ar.): kapı.

bāb-ı maḵṣūd (<Ar.+Ar.): amaç kapısı, maksat kapısı.

bābında (<Ar.): hususunda, bağlamında, maksadıyla.

bād (<Far.): olsun.

bād şar şar: rüzgar fırtınası.

bāde/bādi (<Far.): 1. içki. 2. şarap.

bādiye (<Ar.): çöl.

bağçe (<Far.): bahçe, bağ ile küçültme edatı olan “-çe” den yapılmış; “küçük bağ” demektir.

bağ-ı irem (<Far.+Ar.): çok eskiden Yemen’de Ad kavmi hükümdarlarından Şeddad’ın Allah’a isyan ederek cennet’in benzeri olarak yaptırdığı söylenen efsanevi yerin adı.

bağış (<Tr.): 1. bağışlama işi veyā biçimi. 2. bağışlanan şey, ihsan.

bağışla- (<Tr.): 1. bir mal veyā hakkı karşılık beklemeden birine vermek. 2. herhangi bir kötü davranış için ceza vermekten vazgeçmek, affetmek.

bağrı (<Tr.): göğüs, ciğer.

bağzı (<Ar.): 1. birtakım, kimi. 2. bazen.

bahādır (<Far.): cesur, yiğit.
bahāne (<Far.): vesile, sebep.
baḥd (<Far.): tālih, kader, kısmet.
baḥir (<Ar.): deniz.
baḥr (<Ar.): 1. deniz. 2. büyük göl veyā nehir.
baḥri (<Ar.): denize ait, denize mensup, denizle ilgili.
bahriye (<Ar.): donanma, deniz askerleri.
baḥr-i lütf (<Ar.+Ar.): iyilik denizi, ihsan denizi.
baḥr-i muḥit: deniz çevresi.
baḥş (<Far.): bağış, ihsan.
baḥşiş (<Far.): bahşiş, bağış olarak verilen para vb.
baḥt (<Far.): tālih, kader, kısmet.
baḥt-ı gülzār (<Far.+Far.): gül bahçesinin kısmeti, gül bahçesinin kaderi.
baḥtum çırağı: talihimin ışığı, kaderimin ışığı.
bakır (<Tr.): bakır madeni.
bāḳi (<Ar.): 1. s. kalıcı, ölümsüz. 2. zf. artan, geri kalan.
bāl (<Far.): 1. kanat. 2. boypos. 3. üst, yukarı.
bān (<Far.): farsça kelime sonuna gelerek türkçedeki “-cı,-ci, cu, cü” eklerinin yerini tutan mānāda kullanılır. fil-bān: filci, fil bakıcısı.
bānu-yı cihān (<Far.+Far.): kadını, hatun, hanım.
ba‘z (<Ar.): 1. bir şeyin küçük kısmı, parçası. 2. s. bir kaç, bir miktar, bir kısım, bir takım.
ba‘zı (<Ar.): bazı, bazen.
bārekallah (<Ar.): Allah mübarek etti, Allah mübarek etsin, hayırlı ve bereketli olsun.
bārgāh(bārigāh) (<Far.): girmek için izin almak gereken hükümdar çadırı.
bārış (<Tr.): savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, barışma işi, savaşız kavgasız huzurlu, düzgün durum.
bārī (<Far.): hiç olmazsa, bir kere; hāsılı, hülāsa.
barmak (< Tr.): insanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.
bāru (<Far.): sığınak, siper, kale duvarı, tabyanın gezinti yeri.
baş- (<Tr.): baskın yapmak.
baş- (<Tr.): yenmek, galip gelmek.
başan- (<Tr.): bir şeyin üzerine kuvvet vererek itmek, itirmek.
basīt (<Ar.): 1. sâde, düz, arızasız, engelsiz. 2. yalın. 3. kolay.
basīt-i arz-ı ihāta: geniş yeryüzü ya da dünyayı kuşatma.

bāsubān: bkz. pāsubān.

bāş ur- (<Tr.+Tr.): başını yere koyarak saygı göstermek, saygı ile eğilmek.

bāşed (<Far.): olur, ola.

bāşıra (<Tr.): başına doğru.

bāṭıl (<Ar.): boş, beyhūde, yalan; çürük.

batman (<Tr.): miktarı bölgelere ve tartılacak şeylere göre değişen eski bir ağırlık ölçüsü.

bāz (<Far.): hile, düzen, oyun.

bāzān (<Far.): düzenciler, hileciler, oyuncuları.

bāzār (<Far.): 1. satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer. 2. belli bir şeyin satıldığı yer, alım, satım, alışveriş.

bāzar-ı ʿışk (<Far.+Ar.): aşk pazarı.

bāzīrgān (<Far.): eskiden musevi tüccarlar hakkında kullanılan bir tabirdi.

bāzu (<Far.): kolun omuz ile dirsek arasında kalan kısmı, pazu. **mecaz**: güç, kuvvet ve istidat.

be- külli (<Far.+Ar.): bütünüyle, tamamiyle, geneliyle.

be-cānīb (<Far.+Far.): yönüyle, tarafıyla

be-cehennem (<Far.+Ar.): cehennemle, cehennem ile.

beççe (<Far.): insan veyā hayvan yavrusu.

be-çeşm (<Far.): gözümle, gözüm ile.

bed-fiʿāl (<Far.+Ar.): yaptığı işler kötü olan.

beğāyet (<Ar.): pek çok, aşırı, son derecede, pek ziyāde.

beğāyet-i bī-ḥuzūr (<Ar.+Far.): son derece rahatsız ve tedirgin.

begen- (<Tr.): beğenmek, hoşı giden bir şeyi beğenmek.

begüm: hint prenseslerine verilen unvan, hanımefendi, soylu kadınlara hitap şekli.

behā (<Far.): değer, kıymet.

beher (<Far.): her, her bir, herbirisine.

behişt (<Far.): cennet, uçmak.

behmen (<Far.): iran hükümdarlarından isfendiyar'ın oğlu erdişir'in lakabı.

bekā (<Ar.): kalıcılık, devamlılık, ebedilik.

bekçi: bir şeyi veyā bir yeri bekleyip korumakla görevli kimse.

belā (<Ar.): gam, keder, musibet, āfet, ceza, gayet zor iş, büyük gaile.

belā-yı ʿāzīm (<Ar.+Ar.): büyük felaket, büyük müsibet.

belgile- (< Tr.): iz, belirti, alamet olarak algılamak.

belḥ: afganistan'ın kuzeyinde yer alan eski bir yerleşim yeridir.

belī (<Far.): evet. (arapçadan farsçalaştırılmıştır.)

bellür (<Ar.): gayet parlak ve şeffaf (saydam) taş veyā pek saf ve temiz beyaz cam, kristal.

bend (<Far.): 1. bağ. 2. zincir. 3. boğum. 4. bend, bend olmak.

bende (<Far.): 1. kul. 2. köle.

bende-i dā‘ī (<Far.+Ar.): dua eden kul, köle.

benefşe (<Far.): 1. menekşe. 2. mor.

bengāh (<Far.): keçeden yapılmış olan ev āmirlere ve büyük rütbeli şahıslara ait çadır.

benī (<Ar.): oğullar, evlatlar.

benī-ādem (<Ar.+Ar.): Adem oğulları, insanlar.

beñz (< Tr.): yüz, yüz rengi.

ber- ğarim (<Far.+Ar.): hasım üzere, rakib üzere

ber (<Far.): üzeri, üzere.

berāber (<Far.): birlikte bulunan, bir arada, müsāvi; bir hizada, farksız.

be-red (<Far.+Ar.): deffetmekle, geri çevirmekle.

berk (<Tr.): 1. sağlam, sıkı, sımsıkı. 2. sert.

berķ (<Ar.): yıldırım.

berkilü (<Tr.): sağlamlaştırılmış.

berkit- (<Tr.): 1. sağlamlaştırmak, sıkıca yerleştirmek. 2. bağlamak.

ber-ma‘ni: engel üzerinde.

ber-‘azim: kararlılık üzerine, niyet üzerine.

ber-‘azm rāh: bir yol üzerine karar etmek.

ber-‘azm-i tūrān: niyet üzerine türkistan ve tataristan bölgelerini feth etmek için harekete geçme.

berrān (<Far.): kesen, kesici, keskin.

berü/berrü (<Tr.): 1. beri, beriye. 2. –den beri, den sonra. 3. buraya, bu yana.

berüber (<Far.): birlikte, eşit.

beşer (<Ar.): insan.

bevvāb (<Ar.): kapıcı, çocukları evlerine getirip götüren okul hademesi.

beyān (<Ar.): anlatma, açık söyleme, bildirme.

beyān it- (<Ar.+Tr.): anlatmak, söylemek, bildirmek.

beyān ol- (<Ar.+Tr.): dile getirilmek, açıklanmak.

beze- (<Tr.): süslemek, döşemek, donanmak.

bezen- (<Tr.): süslenmek, donatılmak, donatılmak.

bezm-i şāh (<Far.+Far.): hükümdarın eğlence meclisi.

bınar (<Tr.): pınar.

bī-amān (<Far.): amansız, aman vermez, acımaz, merhametsiz.

bī-bahāne (<Far.): bahanesiz, sebepsiz.

bī-bedel (<Far.+Ar.): benzersiz, eşsiz.

bī-cān (<Far.): cansız.

bī-çāre (<Far.): çāresiz, zavallı.

biçik (<Tr.): biçilmiş, kesilmiş.

bī-dār (<Far.): uyanık, uyumayan, uykusuz.

bī-edeb (<Far.+Ar.): edepsiz, terbiyesiz.

bī-feryād (<Far.): bağıırıp çağırmaksızın, figan etmeksizin.

bī-gāne (<Far.): yabancılık.

bī-gehān (<Far.): zamansız, ansız, vakitsiz.

bigi (<Tr.): gibi.

bī-ḥaber (<Far.+Ar.): habersiz, bilgisiz; vurduğum duymaz.

bī-ḥadd (<Far.+Ar.): hadsiz, sınırsız, pek çok.

biḥamdillāh (<Ar.): Allah'a şükürler olsun.

bī-ḥarf (<Far.+Ar.): harfsiz, işaretsiz, sözsüz.

bī-hemtā (<Far.): benzersiz.

bī-ḥūde (<Far.): boşuna, boş yere, beyhūde.

bī-hūş (>Far.): 1. şaşkın, sersem, bihoş. 2. deli.

bī-ḥuzur (<Far.+Ar.): huzursuz, rahatsız tedirgin.

bī-iḥtiyār (<Far.): ihtiyarsız, elinde olmadan.

bī-ḫuşur (<Far.+Ar.): kusursuz, eksiksiz, tam.

bile (<Tr.): hatta, dahi, ile, birlikte.

billāh (<Ar.): Allah'a Allahtan; yemin maksadıyla söylenen söz.

bī-mecāl (<Far.): mecalsiz, halsiz, dermansız, zayıf.

bī-mehābe (<Far.): dehşetli veya korkunç olmayan yer.

bin (<Tr.): 1. on kere yüz, dokuz yüz doksan dokuzdan bir artık. 2. pek çok, çok sayıda.

binā (<Ar.): 1. yapı. 2. ev. 3. yapma, kurma.

bī-nihāyet / bī-nihāye (>Far.): nihāyetsiz, sonsuz, tükenmez, pek çok, sayısız.

bī-niyāz (>Far.): yalvarmasız, yakarmasız; ihtiyaçsız.

bī'āt (<Ar.): bağlılığını, itimadını bildirmek, birisinin hakemliğini veya hükümdarlığını kabul etmek, el tutarak bağlılığını alenen izhar etmek.

bī-pāk (<Far.): temiz olmayan.

bī-pāyān (<Far.): kenarsız, sonsuz nihayetsiz, uçsuz.

bir ḫarār: aynı devamlılıkla.

bī-rāy (<Far.): fikirsiz.

birle (<Tr.): ile, birlikte, beraber.

bismillah (<Ar.): bismelenin kısaca söyleyiş biçimidir.

bī-sūtūn (<Far.): gökyüzü.

bişkeş (<Far.): hediye, armağan, hibe.

bitevi (<Tr.): sürekli, durmadan, aynı biçimde, sürekli olarak.

bī-ṭakāt (<Far.+Ar.): kuvvetsiz, dayanıksız, güçsüz.

boğazla- (<Tr.): 1. hayvan veyā insanı boğazından keserek öldürmek. 2. gaddarca, kan dökerek öldürmek.

bostān / bositān (<Far.): sebze, meyve ya da çiçek bitkileri yetiştirilen yerlere verilen isim.

boynın bur- (<Tr.+Tr.): boynunu bükmek, eğmek, çevirmek.

bögri (<Tr.): insan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü, böbrek.

bölük bölük (<Tr.): parça, parça.

böyür- (<Tr.): acıyla feryād etmek, bağırarak, haykırmak.

bucaḳ (<Tr.): köşe.

buhār (<Ar.): ısı etkisiyle sıvıların ve katıların dönüştükleri gaz durumu.

buhl: cimrilik, pintilik.

buhur (<Ar.): dini törenlerde yakılan kokulu ağaç vb. maddeler, kokulu tütsü.

bulād (<Far.): çelik.

bulan- (<Tr.): 1. duruluğunu yitirmek. 2. parlaklığını ve açıklığını yitirmek.

buḡ dem: zaruret, felaket, sıkıntı, gam, kasavet, şiddetli ihtiyaç zamanı.

bur- (<Tr.): 1. bükmek, kıvrırmak, sarmak. 2. sancımak.

burāder-zāde (<Far.): kardeş oğlu. (yeğen: kız kardeşin oğludur.)

burc (<Ar.): 1. kale, hisar çıkıntısı, kule. 2. yuvarlak binā.

burc-ı beden (<Ar.+Ar.): kale veya hisarın gövdesi.

buyur- (<Tr.): 1. bir şeyin yapılmasını veyā yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek. 2. söylemek, demek, düşüncesini bildirmek.

būlbūl āvāzlu: būlbūl gibi sesi olan kimse.

būlend (<Far.): 1.yüksek. 2.yüce.

būnyād (<Far.): 1. asıl, esas, temel. 2. bina, yapı.

būnyād-ı cihān (<Far.+Far.): dünyanın temeli.

būri- (būrü-) (<Tr.): sarmak, kaplamak, örtmek, basmak, istila etmek.

būrḳa' (<Ar.): kadınların örtündükleri peçe, tül, yaşmak, yüz örtüsü.

būrrān (<Far.): keskin, kesici.

būrūdet (<Ar.): soğukluk.

būsād: merasim, şenlik, meclis.

C

cādu (<Far.): büyücü, cadı. hortlak, gulyabani. acuze, çirkin kocakarı.

cāh (<Ar.): makam, mevki.

cām (<Far.): sırça cam; bardak, kadeh, şişe ve toprak cinsinden şarap kadehi.

cāme (<Far.): elbise, çamaşır.

cāme ḥāb (<Far.+Far.): uyku giysisi.

cān (<Far.): 1. ruh. 2. can.

cān ḥavli: ölüm korkusu.

cān u göñülden: içtenlikle.

cānān (<Far.): 1. sevgili gönül verilmiş, ma'şūka. 2. kadın adı 3. tasavvufta Allah.

canavar (<Far.): can alıcı, kahredici, vahşi, yırtıcı hayvan, kurt.

cānbāz (<Far.): 1. can ile oynayan, canını tehlikeye koyan, canbaz. 2. s. aldatıcı 3. i. hayvan alışverişiyle meşgul olan kimse. 4. i.(eski) fedai atlı asker.

cān-be-cehennem: canı cehennem üzerine, canı cehenneme.

cān-ı mesrūr (<Far.+Ar.): ruhu ya da canı sevindirme, sevinçli kılma.

cānı tārıl- (<Far.+Tr.): daralmak, sıkılmak.

cānib (<Ar.): taraf, cihet, yan.

cānib şimāl (<Ar.+Ar.): kuzey yönü, kuzey tarafı, sol yön, sol taraf.

cānib-i ġarb (<Ar.+Ar.): batı yönü, batı tarafı, batı ciheti.

cānib-i ġaribe (<Ar.+Ar.): tuhaf yön, hayret verici taraf, olağanüstü taraf.

cānib-i ḥaḳ (<Ar.+Ar.): : yüce Allah.

cānib-i hindüstān: hindistan yönü, hindistan tarafı.

cānib-i şarḳ (<Ar.+Ar.): doğu tarafı, doğu yönü, doğu ciheti.

cān-sitān (<Far.+Farr.): can alıcı.

cāri (<Ar.): cereyan eden, akan, geçen, yürüyen.

cāriye (<Ar.): 1. para ile satın alınan halayık, hizmetçi kız; kız. 2. harpte esir düşmüş veya odalık olarak alınmış kız.

cārūla-: süpürge ile süpürmek.

casus (<Ar.): hafiye, gizli sırları haber veren, kendi asıl şahsiyetini gizleyip, kendini iyi şahsiyet şeklinde göstererek ve gizli yollarla bir devletin askeri, siyasi ve mali durumlarına dair haberleri başka bir devlet menfaatine toplayıp bildiren kimse.

cayırda-: gıcırtılı ses çıkarmak.

cāzū(cāzu) (<Far.): 1. cadı. 2. sihirbāz, büyücü.

cebbār (<Ar.): 1. cebredici, zorlayıcı, zorba. 2. tuttuğunu koparan, becerikli.

cebe (<Far.): zincirler veya halkadan örme zırh.

cebe hāne (<Far.): barut, kurşun, gülle ve benzerleri gibi harb malzemesi ve bunların bulunduğu yer.

cebel (<Ar.): dağ.

cebel-i kebîr (<Ar.+Ar.): metinde mekan olarak geçen büyük dağ, ulu dağ.

cebin (<Ar.): korkak, cesaretsiz.

cebine (<Ar.): korkak ve cesaretsizinin dişil şekli.

cebir (<Ar.): 1. zor, zorlama. 2. zabtetmek, zor kuvvet.

cebr (<Ar.): zor, zorlama.

cedd (<Ar.): dede, büyük baba, ananın veya babanın babası.

cedd-i erkân (<Ar.+Ar.): üst düzeyde ileri gelen atalar.

cehd (<Ar.): çalışma, çabalama.

cehennem zebânisi: cehennemde vazife gördüğüne inanılan melek.

celîl (<Ar.): büyük, ulu.

celîs (<Ar.): birlikte oturan, arkadaş.

cellâd (<Ar.): 1. insanı kesen, asan kimse. 2. **mec.** çok merhametsiz.

cellâd-ı cihân (<Ar.+Far.): dünya cellatları.

cellâd-ı felek (<Ar.+Ar.) (göğün celladı): ölüm meleği.

cemâl (<Ar.): yüz güzelliği.

cemâ'at (<Ar.): insan topluluğu, topluluk.

cemî' hâl: bütün durum, bütün olay.

cem' (<Ar.): toplama, yığma.

cem' ol- (<Ar.+Tr.): toplanmak, yığılmak, birikmek.

cem' iyyet (<Ar.): topluluk, toplum.

cenâb (<Ar.): şeref, onur ve büyüklük terimi olarak kullanılır, hazret.

cenâbiye (<Ar.): şeref, onur, büyüklük terimi ve hazretin arapça dişil hâli.

cenâh (<Ar.): kanat, kuş kanadı.

ceng (<Far.): savaş. vuruşma.

ceng germ: savaş kızgın ve sıcak şekilde geçmesi.

ceng it- (<Far.+Tr.): savaşmak, dövüşmek.

cerm (<Ar.): günahkâr olma, günâh işleme.

cevâb (<Ar.): sorulan şeye verilen karşılık.

cevâhir (<Ar.): 1. cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar. 2. mayalar, özler.

cevelân (<A.): dolaşma, dolanma, gezinme.

cevher (<Ar.): 1. mücevher. 2. öz. 3. elmas.

cevr (<Ar.): haksızlık, üzme, üzülmeye, zulüm.

cevşen (<Far.): örme zırh, vaktiyle giyilen savaş elbisesi.

ceyş-i müzeyyen (<Ar.+ Ar.): donanmış askerler, donanmış ordu.

cezāir (<Ar.): adalar.

cezb it- (<Ar.+Tr.):kendine çekmek.

cezb(cezb) (<Ar.): kendine çekme, çekilme.

cezbe'-yi tevfiḳ (<Ar.): kendine çekme veya çekilmeye uygun kılma ve başarılı olma.

cezire (<Ar.): ada.

cidāl (<Ar.): karşılıklı kavga, savaş.

ciger (<Far.): 1. ciğer, bağır. 2. keder, sıkıntı.

ciger-güşem (<Far.): evlat, sevgili.

ciger-süz (<Far.): bağır yakan, acıklı, yürek yakan.

cigerüm pāresi: sevgi belirtmek için söylenen mecazi söz.

cihān (<Far.): dünya, ālem.

cihān baḥş: dünya bağışlayan.

cihān dest serbāz: dünyanın yiğit ve korkusuz eli ya da kahramanı.

cihān-dār (<Far.+Far.):büyük hükümdar, imparator; cihanı dünyayı tutan hükümdar, padişah.

cihāngir (<Far.): cihanı, dünyayı zapteden.

cihān-nām (<Far.+Far.): dünyaya nam salan, ünlü, tanınan.

cihān-nümā (<Far.): 1. çatının üstünde her yanı gören yüksek tıra. 2. dünyayı gösteren harita.

cild-i evvel (<Ar.+Ar.): ilk kitap, birinci kitap, birinci cild.

cin (<Ar.): gözle görünmez, lātif cisimlerden ibaret bir yaratık.

cinni (<Ar.): ecinli, bir cin; cine mensub olan.

cinnistān (<Ar.): cinler ülkesi, cinler diyarı.

cins (<Ar.): tür.

ciz- (<Tr.): çizmek.

cūş (<Far.): coşma, kaynama.

cūşa getür- (<Far.+Tr.):çoşkuya getirmek.

cūy (<Far.): nehir, akarsu, ırmak.

cübbe (<Ar.): şeāir-i islāmiyeden olup, giyilmesi sūnnet olan dış kıyafetini teşkil eden, bilhassa namazda giyilen uzun ve bolca bir elbise.

cūlāb (<Ar.): gūlsuyu.

cümle (<Ar.): bütün, tüm, tümce.

cümle-i ḥāl (<Ar.+Ar.): bütün durumu, bütün olayı.

cümle-yi mevcūd (<Ar.+Ar.): tüm kainat, bütün var olanlar.

cünbüş (<Far.): hareket, kımıldanma.

cür'et (<Ar.): cesāret, atılganlık, yiğitlik.

cürret (<Ar.): cesaret, atılganlık, yiğitlik.
cürriyet (<Ar.): cesaretler, cesurluklar.
cüsse (<Ar.): gövde, ceset, beden, kalıp, çelim.
cüvân (<Far.): genç, taze delikanlı.
cüzziyet (<Ar.): azlık.

Ç

çāk (<Far.): 1. yarık, yırtık. 2. yırtmaç.
çākirāne (<Far.): 1. kölecesine. 2. **zm.** “ben” mânâsında.
çal- (<Tr.): vurmak, kesmek, biçmek.
çalap (<Tr.): Allah, tanrı.
çalkān- (<Tr.): 1. sarsılarak yürümek, sarsılmak. 2. çalkalanmak, dalgalanmak.
çapuk (<Far.): çabuk, seri, kıvrak.
çapukāne (<Far.): çabuk gibi.
çāre (<Far.): 1. yol. 2. yardım. 3. ilâç, tedbir.
çārgūše (<Far.): dört taraf, dört köşe.
çarḥ (<Far.): 1. devreden dönen. 2. çark, tekerlek. 3. felek, gök.
çarḥ-ı ufadesin: çarkın üstesinden gelmek.
çāryār (<Far.): dört dost. (hz. ebûbekir, hz. ömer, hz. osman ve hz. ali (r.a.) lerin nâmları.) dört halife, hulefâ-i erbaa veya ashab-ı güzîn diye de ihtiramla anılırlar.
çaşni (<Far.): çeşni, lezzet, tad; tadımlık.
çaşnigîr (<Far.): çeşnigir, yemeklerin lezzetine tadına bakan kimse, ahçıbaşı, sofracıbaşı.
çāvi: şöhrat, nam, ün.
çāvūş (<Far.): 1. vaktiyle divanlarda hükümdarların hizmetinde bulunan yaver veya muhızır gibi subaylara denilirdi. 2. bekçi, hizmetkâr. 3. yol açıcı.
çayan (<Tr.): akrep, yılan, çıyan, kırkayak vb. zehirli hayvan.
çāyigāh (<Far.): yer.
çazz-ı hümāyun: kuvvetli iri cüsseli adamlar.
çemişid (<Far.): cem.
çenber (<Far.): çember.
çendān (<Far.): gerçi, her ne kadar.
çeng (<Far.): 1. el. 2. pençe. 3. kanuna benzer, dik tutularak çalınır bir çeşit saz.
çengāl (çengel) (<Far.): 1. çengel. 2. pençe.
çep rāst: sağ, sol.
çerāğ (<Far.): fitil, mum.
çeri (<Tr.): asker.

çeşm(<Far.): göz.

çetr (**çetir**) (<Far.): 1. çadır; gölgelik. 2. gece.

çevgān (<Far.): ucu eğri değnek, baston, çevgen, değnek.

çığır (<Tr.): genellikle sanat, düşünce alanında, toplumsal yaşamda başkalarının da uyabileceği, izleyebileceği yeni bir yöntem, biçim ya da yol.

çığşa- (<Tr.): şangırdamak, çıkırdamak.

çimen (<Far.): çimenlik.

çomak (<Tr.): sopa, topuz.

çöb (<Far.): boynu herhangi bir sap, dal veyā tahta parçası gibi ince olan insan mănāsındadır.

çünkü: zira, şundan dolayı ki, şuna binen ki, şu sebebeden ki.

çüst (**cüst**): 1. muntazam, mükemmel. 2. çevik, çabukluk, kıvrak.

D

dād (<Far.): 1. verdi, verme, ver. 2. adalet. 3. iyilik, ihsan.

daḥı (<Tr.): bile, dahi, de, da.

daḥl (<Ar.): 1. karışma, girme. 2. nüfuz, te'sir.

daḥme (<Far.): mezar, kabir, türbe.

daḥme-i feth (<Far.+Ar.): türbeyi ele geçirmek.

dā'ī (<Ar.): 1. duā eden, duācı. 2. dāvet eden, sebep olan.

dāim (<Ar.): devamlı, sürekli.

dāimā (<Ar.): bir düziye, her vakit.

dāire (<Ar.): 1. çember. 2. kalacak yer mesken. 3. sınır, iç.

dām (<Far.): tuzak, ağ.

dān (<Far.): bilen.

dānā (<Far.): bilen, bilici, bilgiç.

dāne (<Far.): 1. tane. 2. gözde kişi.

da'va (<Ar.): 1. şikāyetçi olarak mahkemeye başvurma. 2. mesele. 3. bir mesele üzerinde husūsi bir fikir sāhibi olma, iddiā.

da'vet (<Ar.): çağırma, çağrı; ziyāfet; duā.

da'vet-i çākirāne (<Ar.+Far.): köle gibi olmaya çağrı veya davet.

dārāt (<Far.): debdebe, şan, büyük gösteriş.

darb (<Ar.): vuruş, dövme.

darb-ı ārām (<Ar.+Far.): durma veya dinlenme vuruşu.

dāru (<Far.): ilaç.

dasitān (<Far.): 1. destān, epope, hikāye, masal. 2. şöhret, ün.

dāye (<Far.): taya, sütüne, çocuğa bakan dadi.

de- (<Tr.): bir şey anlatmak, bir şey söylemek.

dede (<Tr.): 1. babanın veya annenin babası, büyük baba. 2. ced, ata, büyük babalardan başlayarak geriye doğru atalardan her biri.

defn (<Ar.): gömme, gömülme.

defn it- (<Ar.+Tr.): vefat etmiş bir kimseyi toprağa gömme işi.

def (<Ar.): 1. öteye itme, savma, savulma. 2. verme, ortadan kaldırma. 3. giderme.

def ol- (<Ar.+Tr.): savuşmak, çekilip gitmek.

def a (>Ar.): kere, kez, yol.

defter (<Ar.): amel defteri.

deg- (<Tr.): 1. ulaşmak, erişmek, dokunmak, isabet etmek. 2. düşmek, yakışmak.

degin (<Tr.): dek, kadar.

degirmi (<Tr.): yuvarlak.

degme: 1. her, herhangi bir, rasgele. 2. dokunmak, ellemek. 3. ulaşmak, varmak.

dehḳān (<Ar.): sözü geçen adam, bezirgān.

dehlīz (<Ar.): hol, koridor.

dehlū: metinde geçen bir şehir adı.

dehr (<Ar.): 1. dünya. 2. zaman, devir.

dehr-i ḥīlebāz (<Ar.+Far.): metinde geçen bir mekan adı.

dek (<Tr.): edat olup zaman ve mekân için kullanılır; kadar ve değin anlamına gelmektedir.

delūk (<Tr.): delik.

dem (<Far.): zaman, an.

demed demed (<Rum.): küme küme, yığın yığın.

demed (<Rum.): metinde insanların küme küme yığılmaları veya toplanmaları mânâsındadır.

demīvāni: metinde hükümdarın iktidarının koruyucusu anlamındadır.

deḡ- (<Tr.): söylenmek, sözü edilmek.

deḡe- (<Tr.): 1. değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için bir insanı, bir nesneyi veya bir düşünceyi sınamak, tecrübe etmek. 2. bir işe başarmak amacıyla başlamak, girişimde bulunmak, teşebbüs etmek.

deḡlū: gibi, kadar, denli.

dep- (<Tr.): 1. tepmek, çifte atmak. 2. hücum etmek, saldırmak.

depele-: 1. çiğnemek, ezmek. 2. öldürmek. 3. tepelemek, tekmelemek.

depere: kafasına doğru, başına doğru.

depin- (<Tr.): 1. ayakları hızla yere vurmak. 2. ayaklarını vurarak gürültü etmek. 3. öfke ve sevincini açığa vuracak davranışlarda bulunmak.

depme (<Tr.): tekme.

depred- (<Tr.): kımıldatmak, hareket ettirmek.

depren- (<Tr.): 1. kımıldanmak, hareket etmek, hareketlenmek. 2. çırpınmak.

depreş- (<Tr.): yeniden kendini göstermek, yeniden ortaya çıkmak, yeniden belirmek.

der (<Far.): 1. -de içinde. 2. kapı.

der- ağuş (<Far.): kucaklama, sarma.

derbend (<Far.): 1. dar geçit. 2. sınır kalesi. 3. hudut.

derbeyân (>Far.+Ar.): ifade edilir ki, açıklanır ki, dile getirilir ki.

derbeyân-ı reften-i ahramân be-cânîb-i kûh-ı âf: kahramanın kaf dağı tarafına (yönüne) göçü dile getirilir.

derbeyân-ı sergüzeşt-i ahramân-ı âtil der-kûh-ı âf: kaf dağı kapısındaki kahraman-ı katil'in macerasını dile getirir.

derd (<Far.): 1. dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızı.

derdâ (<Far.): yazık, vah vah.

dergâh (<Far.): 1. tekke. 2. kapı yeri, kapı önü.

derhâl (<Far.): hemen, o anda, şimdi.

der-i devlet-i cihândâr: devlet kapısının büyük hükümdarı.

deriş-: derlemek, toparlamak.

der-kenâr (<Far.): 1. bir kenara yazılmış olan yazı, çıkma yazı. 2. kucaklama, kucağa alma.

dermân (<Far.): 1. ilâç. 2. çâre. 3. tâkat, güç, kuvvet.

dermânsız (<Far.): çaresiz, güçsüz.

dersevâd: karaltı, karartı.

dersû: baştan başa, hepsi, hep, her tarafta.

deryâ (<Far.): deniz.

deryâ-yı muhîf: metinde geçen bir mekan adı.

deryâ-yı söz (<Far.+Tr.): söz denizi.

dest (<Far.): el.

deste (<Far.): 1. demet, tutam; takım. 2. kabza, tutacak yer.

destgîr (<Far.): elinden tutan, yardımcı.

destmâl (<Far.): el bezi.

destûr (<Far.): 1. izin, müsâde, ruhsat. 2. izin verin geçelim, müsâde edin, kimse olmasın, açılın savulun.

deşt (<Far.): bozkır, çöl, kır, ova.

deşt-i orâsân (<Far.+Far.): horasan bozkır, horasan çölü, horasan ovası.

deşt-i kûh-ı hāmûn (<Far.+Far.+Far.): büyük sahra dağının çölü.

devlet (<Ar.): mevki, makam..

devr ol- (<Ar.+Tr.): 1. dönmek, bir şeyin etrafını dolaşma. 2. dönüb, dolaşma.

devrān (<Ar.): dünya, felek, zaman, tālih, kader, devir.

devr-i ādem (<Ar.+Ar.): adem peygamber zamanında.

devr-i müşterī (<Ar.+Ar.): jüpiter gezegeni zamanı.

devşür- (<Tr.): toplamak, devşirmek.

dımışkī (<Ar.): eski çağlarda kullanılan sağlam bir çelik çeşiti.

dıraḥşān (<Far.): parlak, parlayan, parıldayan, parlaklık, münevver, ziyādar.

dırāz (<Far.): uzun.

dırāz-be-dırāz (< Far.): uzun mu uzun.

di- (< Tr.): söylemek, anlatmak.

dībā (<Far.): renkli dokuma motiflerle süslü lüks bir çeşit ipek kumaş.

dībāce (<Ar.): başlangıç, önsöz.

dihler (<Far.): köyler, karyeler.

dil (<Far.): gönül, yürek, kalb.

dil (< Tr.): insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.

dilāver (<Far.): yiğit, yürekli.

dile- (<Tr.): istemek.

dilek (< Tr.): 1. dilenen şey, istek, arzu. 2. isteme, arzu etme, dileme.

dil-i mecrūh (<Far.): yaralanmış gönül, yaralı gönül, gönlü kırılmış olan kimse.

dilīr (<Far.): yürekli, cesur, yiğit.

dilşād (<Far.): gönlü hoş, sevinmiş.

dilşad (<Far.): gönlü hoş, sevinmiş.

dimāğ (<Ar.): 1. beyin. 2. bilinç, şuur.

dīn (<Ar.): Allah’a inanma ve bağlanma.

dinār (<Ar.): eski zamanın çeyrek lirası değerinde bulunan bir nevi altın parası, genellikle arap ülkelerinde kullanılan para birimi..

dinc (< Tr.): 1. gücü ve sağlık durumu yerinde, canlı, zinde. 2. gücü kuvveti yerinde ve sağlıklı.

diḡel- (< Tr.): dikilmek, ayakta durmak.

dir- (< Tr.): toplamak.

dirağūş (<Far.): kucaklama, sarma.

diri (< Tr.): canlı, yaşayan.

diriğ (<Far.): eyvah, ah, aman, yazık.

diriğā (<Far.): yazık, eyvahlar olsun.

diriş- (<Tr.): direnmek, karşı koymak, inat etmek, ısrar etmek.

dirlik (< Tr.): 1. yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim. 2. huzur, erinç.

ditre- (< Tr.): titremek.

div (<Far.): 1. dev. 2. şeytan. 3. cin.

divān (<Ar.): büyük meclis.

divān hāne (<Far.): büyük meclislerin bulunduğu mesken.

divār (<Far.): duvar.

divşür- (<Tr.): toplamak, devşirmek, yığmak.

diyār (<Ar.): memleket, ülke.

diyār-ı ādemzād: metinde geçen bir mekan ismi.

diyār-ı çin: çin ülkesi, çin diyarı.

diyār-ı heyhāt: metinde geçen bir mekan ismi.

diyār-ı meskūn: metinde geçen bir mekan ismi.

diyār-ı sengistān: taş ülkesi metinde geçen bir mekan ismi.

diyār-ı zulmāt: karanlıklar şehri.

dostāne (<Far.): dostlukla, dostça.

döğün- (< Tr.): dövünmek.

döş (< Tr.): göğüs, bağır.

dövünj- (<Tr.): 1. aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek. 2. çok üzölmek.

döy- (< Tr.): dayanmak, katlanmak, tahammöl etmek.

dūd (<Ar.): duman.

duhūl (<Ar.): içeri girme, içine girme.

dūn (<Ar.): 1. aşağı, aşağılık. 2. alçak, soysuz kimse. 3. altta, aşağıda.

du‘ā (<Ar.): Allah’a yalvarma, niyāz.

dut- (<Tr.): 1. elde bulundurmak, ele almak. 2. kaplamak.

dü- ‘ālem (<Far.+Ar.): iki dünya, dünya ve āhiret.

düber (<Far.): iki kat, çift kat.

dü-ber-rū (<Far.): iki yüz üzere, karşılıklı, yüz yüze.

dükel (<Tr.): hep, hepsi, bütün, tümü, cümle, herkes.

düken- (<Tr.): tükenmek, ardı arkası kesilmek, bitmek, sona ermek.

dükkān (<Ar.): içinde öteberi satılan oda, yer.

dümen (<Lat.): gemi dümeni

dürlü (<Tr.): başka, türlü, çeşit.

dürr (<Ar.): inci.

dürriyet (<Ar.): inci ile bezeli takılar, inciden yapılmış takılar.

düş gör- (<Tr.+Tr.): rüya görmek.

düşmān (<Far.): birine karşı kötü duygular besleyen, onun kötülüğünü isteyen, ona zarar vermye çalışan kimse.

düşvār (<Far.): güç, zor.

dütün (<Tr.): duman.

düy- (<Tr.): dövmek, üst üste vurarak acıtmak, hırpalamak.

düz- (<Tr.): 1. düzenlemek, yapmak, tertiplemek. 2. kurmak, yapmak.

düzgün (<Tr.): 1. doğru ve pürüzsüz, muntazam. 2. eksiksiz ve yerli yerinde, düzenli, kusursuz. 3. kurala uygun olarak, kusursuz biçimde.

E

ebe (<Tr.): nine, büyükanne.

ebhār (<Ar.): denizler.

ec (<Tr.): öç, öç almak.

ecel (<Ar.): muayyen olan vāde, ömrün sonu, hayatın son demi.

ecm' aīn (<Ar.): hepsi, cümlesi, topu.

ecnās (<Ar.): cinsler, neviler, çeşitler, türler, soylar.

edeb (<Ar.): 1. terbiye. 2. utanma duygusu.

ef i (<Ar.): 1. engerek yılanı. 2. fena huylu olan tabiatı kötü olan insan.

eflāk (<Ar.): 1. semalar, felekler, gökler, küreler; zamanlar. 2. bahtlar, talihler, kaderler.

ef' āl (<Ar.): işler, ameller.

ef' āl-i dünyā-yı dūndan: aşağı dünyanın işleri veya amelleri.

efrāsiyāb (<Far.): büyük iskender'den evvel yaşamış ve keyhusrev tarafından öldürülmüş olan māveraünnehir kralı turānlı bir yiğit, alp er tunga.

efsūn (<Far.): afsun, büyü, sihir, gözbağcılık, arpağ.

eger (<Far.): şart edatıdır; eğer, şāyet mānāsındadır.

egni (<Tr.): sırtı, arkası.

egre-(egirt-) (<Tr.): kuşatmak, sarmak.

eḥāta (<Ar.): 1. kavrama. 2. kuşatma, sarma.

ehl (<Ar.): 1. sāhip, mālīk, mutasarrıf olan. 2. mahāretli, usta, kabiliyetli, becerikli.

ehl-i beyān (<Ar.+Ar.): açıklayan veya anlatan kimse.

ehl-i derd (<Ar.+Far.): dert sahibi veya acı sahibi olan kimse.

ehl-i İslām (>Ar.+Ar.): islām topluluğu.

ehl-i kalem (<Ar.+Ar.): yazı işleriyle uğraşan.

ehli kebir (<Ar.+Ar.): büyüklük ve yücelik sahibi.

ehl-i nişāb (<Ar.+Ar.): sermaye ya da hisse sahibi, zenginlik ölçütü.

ehl-i şükür (<Ar.+Ar.): Allah’a duyulan minneti ve şükranı dile getiren kimse, şükür sahibi kimse.

ehl-i tevāzu‘ (<Ar.+Ar.): alçak gönüllülük sahibi olan kimse.

ejder (<Far.): 1. büyük yılan. 2. ejderha.

ejder suvār: büyük yılanın binen, büyük canavara binen kimse.

ejderha (ejdehā) (<Far.): 1. büyük yılan. 2. korkunç ve hayali bir hayvan.

ekābir (<Ar.): rütbece, görgü ve faziletçe büyük olanlar, devlet ricālī.

elamān (<Ar.): yardım ve şikāyet edatı olarak “aman, medet” mānāsındadır.

ele getir- (<Tr.+Tr.): ele geçirmek, alt etmek, yenmek.

elem (<Ar.): ağrı, acı, sızı, sancı; keder, dert, maddi ve mānevi ızdırıp.

elmās (<Ar.): kıymetli bir taş.

elvedā‘ (<Ar.): Allah’a ısmarladık, Allah’a emānet olun, esen kalın.

emīn (emn) (<Ar.): emniyet sāhibi, korkusuz; birine emniyet eden, güvenen; şüphe etmeyen; kendisine güvenilen.

emīn ol- (<Ar.+Tr.): güvenmek, inanmak, kuşkusu bulunmamak, kuşkusu kalmamak.

emir (<Ar.): 1. bir kavmin, bir şehrin başı, beği. 2. büyük hanedāna mensup kimse.

emirzāde (<Ar.+Far.): kumandanın oğlu.

emr (<Ar.): 1. emir, buyruk. 2. iş.

emr-i kūn (<Ar.+Ar.): cenabı hakk’ın verdiği “ol” manasına gelen kūn emri.

enbiyā (<Ar.): müstakil şeriat sāhibi olmayan peygamberler, yalvaçlar.

encām-ı kār (<Far.): işin sonu, işin neticesi, amelin sonu.

endām (<Far.): vücut, beden, insanın āzāsı, biçim; boy, boy pos; cisim.

endāz (<Far.): atıcı.

endişe-nāk (<Far.): korkarak, kuruntulanarak.

enīn (<Ar.): inilti, inleme.

enīn günīn: acı ve sızıdan inler gibi.

enīs (<Ar.): dost, arkadaş; yār, sevgili.

envā‘ (<Ar.): çeşitler, türler.

envā‘ ni‘ met: çeşitli yiyecek veya çeşitli erzak.

eñ (<Tr.): genişlik.

eñildü (<Tr.): inilti.

eñvār (<Ar.): ziyālar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.

er (<Tr.): 1. koca, zevç. 2. erkek, kişi. 3. yiğit, kahraman.

eren (<Tr.): 1. erkek. 2. kahraman, yiğit. 3. erler, yiğitler, kahramanlar. 4. Allah katına ermiş kimse. 5. ricāl, tecrübeli, akıllı kimseler.

erģevān (<Far.): erguvan da denilen kırmızımtırak bir çiçek.

eriş (<Far.): arşın.

erkān (<Ar.): 1. temeller, esaslar. 2. üst düzeyde ileri gelenler.

erkānca (<Ar.): ileri gelenlerce.

erkān-ı devlet (<Ar.+Ar.): devletin ileri gelenleri.

erkān-ı hükmdî (<Ar.+Ar.): ileri gelen kimselerin kararları.

erkān-ı saltanat: ileri düzeydeki padişahlık ya da hakimiyet.

ersen (<Far.): meclis, kongre, cemiyet.

esbāb (Ar.): vāsitalar, sebebler, bir şeye vāsıta olanlar, sebep olanlar.

esbāb (<Ar.): metinde savaş giysisi ve savaş araç gereçleri anlamında kullanılmıştır.

esbāb-ı arayide it- (<Ar.+Far.+Tr.): giysilerine düzen vermek, kıyafetlerine düzen vermek.

esbāb-ı ʿıyş (<Ar.+Ar.): eğlence veya eğlenme sebebi.

esen (<Far.): ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı sıhhatli, salim.

eşer (<Ar.): 1. nişan, iz, alāmet. 2. teʿlif. 3. basılmış kitab. 4. bir kimsenin meydana getirdiği şey.

eşer-i cihangir (<Ar.+Far.): büyük hükümdarlık izi.

esîr (<Ar.): 1. savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak. 2. kul köle. 3. düşkün, vurgun.

esîrge- (<Tr.): 1. korumak, himaye etmek. 2. merhamet etmek, acımak.

esmā (<Ar.): adlar, isimler.

esmāullah (<Ar.): yüce Allah'ın isimleri.

esrār (<Ar.): gizlenilen ve bilinmeyen şeyler, aklın ermeyeceği işler.

eşkāl (<Ar.): biçimler, sūretler, tarzlar.

etek (<Tr.): dağ, tepe vb. yamaçlı yerlerin alt bölümü.

evlā (<Ar.): daha uygun, daha layık, daha iyi, üstün.

evlād (<Ar.): 1. çocuklar. 2. oğul; kız, çocuk. 3. sülāle, nesil.

evliyā (<Ar.): 1. kerāmet sahibi olanlar, erenler. 2. Allah'a daha yakın bulunanlar. 3. himāye edenler, koruyanlar. 4. emir sāhibi bulunanlar.

evren (<Tr.): ejderha, büyük yılan.

evvel (<Ar.): 1. önce, ilk, birinci, ibtidā, başlangıç. 2. **zf.** eski, geçmiş, geçmiş zamanda.

evvelā (<A.): birinci olarak, herşeyden önce, ilk önce.

eyer (<Tr.): binicinin rahat oturmasını sağlamak için binek atlarının sırtına konulan, biçim ve tip yönünden türleri bulunan nesne.

eyindi (<Tr.): büküldü, eğildi.

eyle (<Tr.): öyle, böyle, bu şekilde, o şekilde.

eylūk (<Tr.): iyilik.

eyü (<Tr.): iyi.

eyvān (<Ar.): 1. büyük sofa, divan hāne, salon. 2. kemerli yüksek bina, oturacak yüksek yer, köşk. 3. çardak.

eyyām (<Ar.): günler, gündüzler.

ezel (<Ar.): başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.

F

fāhīr (<Ar.): 1. fahreden, onurlu, şanlı, şerefli. 2. mükemmel. 3. kıymetli, değerli.

fāide (<Ar.): 1. fayda, menfaat, kār, kazanç. 2. ümit; hayır; işe yarama.

fakḳer (<Ar.): fakir, yoksul.

fāl dut- (<Ar.+Tr.): fal bakmak.

fāni (<Ar.): çok yaşlı, eski, ihtiyar.

fā' il (<Ar.): işleyen, yapan.

fāriḡ (<Ar.): 1. vazgeçmiş, çekilmiş. 2. rahat, āsūde. 3. boş, boş kalmış, işini bitirmiş, işsiz.

fāriḡ-ül bāl (<Ar.): başı dinç, gönlü rahat, rahat.

faṣīḥ (<Ar.): 1. güzel, düzgün ve açık konuşan, iyi söz söyleme söyleme kabiliyetinde olan, uzdilli. 2. āṣikār, sarıh, açık.

faṣīḥ lisān: açık ve düzgün şekilde konuşulan kimse.

fātiḥa okı- (<Ar.+Tr.): fatiha suresini okumak.

feh̄m (<Ar.): anlama, anlayış.

felek (<Ar.): gökyüzü, sema.

fenā (<Ar.): 1. yok olma, yokluk, geçip gitme. 2. tasavvufta maddi varlıktan sıyrılıp hakka ulaşma.

fend (<Far.): hile, yalan, dolan.

fende māhir: hileye becerikli, hile yapmaya hünerli.

ferāde (<Ar.): tek tek, teker teker.

ferāḡat (<Ar.): vazgeçme, el çekme, bırakma.

ferah (<Ar.): gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

ferahi (<Far.): bolluk, genişlik.

ferīṣ: döşeme.

feriṣte huylu: melek gibi huya sahip olan kimse.

feriṣteh (<Far.): melek, günahsız, masum, yumuşak huylu.

fermān (<Far.): emir, buyruk; pādīşah tarafından verilen yazılı emir, berat, buyrultu.

fermān ber (<Far.): aldığı emri yerine getiren.

ferrāṣ (<Ar.): 1. hizmetçi 2. döşeyen, döşemeci.

fersāḥ (<Ar.): 1. muhtelif mesāfelere tekābül eden değerinde bulunan bir uzunluk ölçüsü. 2. denizde üç millik bir mesāfe.

feryād (<Far.): 1. yardım istemek için çıkarılan yüksek ses; bağırma, çağırma. 2. sızlanma, şikāyet. 3. yaygara, gürültü.

fesād (<Ar.): 1. fesat, bozukluk. 2. kötülük.

feth (<Ar.): fetih, ele geçirmek.

feth et- (<Ar.+Far.): tamamen ele geçirmek.

fettāni (<Ar.): fitne ve fesāda teşvik eden, fenālık yapan, ayartan kimse.

fevc fevc (<Ar.): bölük bölük.

fevt (<Ar.): ölüm, mevt, kaybetme.

feyyāz (<Ar.): feyiz, bereket ve bolluk veren; Allah.

fezāi hat (<Ar.+Ar.): gökyüzü çizgisi.

fırıldı: ses taklidi kelime fırlanma sesi.

fıkr (<Ar.): 1. fikir, düşünce. 2. idrāk. 3. hātır. 4. zihin, akıl.

filbān (<Far.): fil bakıcısı.

fırāk (<Ar.): 1. ayrılık, ayrılma. 2. hüzn, keder, sıkıntı.

fıridūn: metinde geçen bir hükümdar adı.

fitne (<Ar.): 1. belā, mihnet, sıkıntı. 2. ayartma, azdırma. 3. fesat, ara bozma, karışıklık, ihtilāl.

fitne endāz (<Ar.+Far.): kargaşa atıcı, karışıklık atan.

furşāt (<Ar.): uygun zaman, elverişli durum, faydalanma sırası, elden kaçırılmayacak faydalı vakit, hāl ve münāsebet.

fülān (<Ar.): herhangi bir şahıs, biri, belirsiz bir şey, filān.

fülūriye: eski para birimlerinden biri.

fırkat (<Ar.): ayrılık, ayrılma, ayrılık acısı.

fırudaşt it- (<Far.+Tr.): son verme, elinden bırakmak, bitirmek.

fütüh (<Ar.): 1. zafer, galibiyet, üstünlük. 2. açma; açılma, ferahlanma, gönül ferahlığı.

G

ğabğab (<Ar.): çene altı, çifte gerdan.

ğāfil (<Ar.): gaflette bulunan, ihmāl eden, ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz, ihtiyatsız,

ğāfil anla- (<Ar.+Tr.): görmezlikten gelmek, umursamamak, bilgisiz.

ğāfil ol- (<Ar.+Tr.): çevresinde olup bitenleri görmeyen, sezmeyen, aymazlaşan kimse.

ğaflet (<Ar.): 1. gafillik, boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik, ihtiyatsızlık. 2. ihmāl, endişesizlik.

ğaflet uyhusı: umursamamak ve dalgınlıktan ileri gelen uyuşukluk.

gāh gāh (<Far.+Far.): zaman zaman, vakit vakit, bazı bazı, ara sıra.

galebe (<Ar.): 1. galip gelme, yenme, üstünlük. 2. zapt olunamayacak derecede azgın.

ġālib (<Ar.): 1. galebe eden, galebe çalan, üstün gelen, yenen. 2. daha kuvvetli.

ġalīz (<Ar.): koyu, yoğun, kaba.

ġam (<Ar.): keder, tasa, kaygı, dert.

ġam yi- (<Ar.+Tr.): üzölmek, gamlanmak, tasalanmak.

ġamām (<Ar.): bulut, beyaz bulut.

ġanī (<Ar.): zengin, varlıklı, bol, doygun.

ġanī eyle- (<Ar.+Tr.): zengin, kimseye muhtaç olmayan, elindekinden fazla istemeyen.

ġanimet (<Ar.): 1. çalışmaksızın elde edilen şey, emeksiz kazanç. 2. düşmandan alınan mal.

ġār (<Ar.): mağara, in.

ġarāib (<Ar.): tuhaf, şaşılacak şeyler.

ġarb (<Ar.): güneşin battığı taraf, günbatısı, batı.

ġār-ı cehennem (<Ar.+Ar.): cehennem mağarası.

ġarīb (<Ar.): 1. tuhaf. 2. kimsesiz, zavallı.

ġaribe (<Ar.): evvelce görölmemiş tuhaf, şaşılacak şey.

ġarīm (<Ar.): 1. alacaklı. 2. hasım, rakib.

ġarķ (<Ar.): 1. batma, batırma. 2. boğulma, boğma.

ġarķ eyle- (<Ar.+Tr.): donatmak, süslemek.

ġarķ ol- (<Ar.+Tr.): boğulmak.

ġarr: bkz. ġar.

ġavġā (<Far.): 1. kavga, dövüşme, vuruşma; güröltü. 2. harp, savaş.

ġāyet (<Ar.): çok, pek çok, son derece.

ġāyr (<Ar.): 1. ayrı, başka, özge, artık, diğēr. 2. yabancı, bildik olmayan.

ġayret (<Ar.): çalışma, çabalama.

ġayrete gel- (<Ar.+Tr.): bir işi bitirmeye, sonuçlandırmaya çalışmak, canlanmak.

ġayrı (<Ar.): başkası, diğēri, artık.

ġazā it- (<Ar.+Tr.): islām dini uğruna savaşmak.

ġazā (<Ar.): islām dinini korumak ve yaymak amacıyla gayrimüslömlere karşı yapılan savaş, kutsal savaş.

ġazab (<Ar.): dargınlık, kızgınlık, darılma, kızma, hiddet, öfke.

ġazab it- (<Ar.+Tr.): bir kimseye kızgınlık ve öfke göstermek.

ġazab-ı nār (<Ar.+Ar.): öfke ateşī, kızgınlık ateşī.

ġazar (<Moğ.): dünya, toprak.

ġazā-yı ekber (<Ar.+Ar.): din uğrunda yapılan büyük savaş.

gedā (<Far.): dilenci, yoksul.

gehān (<Far.): vakit, zaman.

gehlān: metinde adı geçen kahraman.

genc (<Tr.): yaşı ilerlememiş olan, dinç ve sağlıklı kimse.

gencine (<Far.): hazine, define.

gencine-yi sırr (<Far.+Ar.): gizli hazine.

ger (<Far.): “eğer” kelimesinin kısaltılmışıdır.

gerçi (<Far.): her ne kadar, ise de.

gerd-i ğubār (<Far.+Ar.): topraktan çıkan toz, toprak tozu.

gerdūn (<Far.): 1. dönücü, dönen, devreden. 2. felek, dünya, sema.

gerdūn-ı felek (<Far.+Ar.): dünyanın gökyüzü.

gergedan (<Far.): burnu üzerinde boynuzu bulunan ve file benzeyen vahşi bir hayvan.

gerin- (<Tr.): kolları açarak gövdeyi gergin bir duruma sokmak.

germ (<Far.): sıcak, kızgın, çabuk öfkelenen, gayretli, hamiyetli, tez meşreb.

germ ol- (<Far.+Tr.): 1. metnimizde Kahramanın güzelliğiyle güneşe gayret olması manasında kullanılmıştır. 2. kızgın olmak, kızmak, öfkeden deliye dönmek.

gešt (<Far.): gezme, dolaşma, seyretme.

gevde (<Tr.): vücut, gövde.

gevher (<Far.): 1. elmas, cevher. 2. inci, 3. değerli taş.

gevher-i ziver (<Far.+Far.): süslü takı, süslü ziynet, süslü takı.

gey- (<Tr.): 1. giymek, giyinmek. 2. takmak, takınmak. 3. kuşanmak.

geyūr- (<Tr.): giydirmek.

ġidā (<Ar.): 1. insanı besleyen şeyler, besin. 2. yiyip içilen şeyler.

ġijġır-: 1. yaygara koparmak, haykırmak, bağırarak. 2. hırıldamak, hışırdamak, haykırarak saldırmak.

ġijla-: 1. çağılamak. 2. keskin ses çıkararak saldırmak.

ġilāf (<Ar.): kılıf, kın, mahfaza.

ġill u ġaş (<Ar.): gizli kin ve garez, düşmanlık, kin.

ġmā (<Ar.): 1. zenginlik, bolluk. 2. usanç, bıkkınlık.

ġirīv (<Far.): bağırma, feryat etme, çılgılık atma, bağırışma.

ġijıldu: gıcirtı, fişirtı.

ġıza (<Ar.): gıda, besin.

ġiņ (<Tr.): geniş.

ġirdāb (<Far.): tehlikeli yer.

ġirift (<Far.): 1. tutma, yakalama. 2. dolaşık birbiri içine girgin, karışık.

ġiriftār (<Far.): 1. tutulmuş, yakalanmış, esir. 2. düşkün, uğramış, tutkun.

ġriften (<Far.): yakalanmış, tutulmuş.

girü (<Tr.): sonra.

giryān (<Far.): ağlayan, göz yaşı dökən.

girye (<Far.): ağlama, ağlayış; göz yaşı.

giş ur- (<Far.+Tr.): yürekleri çarpmak, kalpleri hızlı atmak.

göç-(göç-) (<Tr.): toplulukların bulundukları yeri terkederek başka bir yere gitmeleri.

gögs kabart- (<Tr.+Tr.): gururlanmak, bir olay dolayısıyla kıvanç duygusunu ortaya koymak, övmek.

gökçek (<Tr.): güzel, hoş, sevimli.

gön(gön) (<Tr.): tabaklanmış deri, ham deri, kösele.

gönül (<Tr.): yürekte olduğu varsayılan nitelik, sevgi, istek, anış,düşünüş gibi duygu kaynağı, kişinin iç dünyası.

görgil (<Tr.): gör- fiilinin ikinci tekil şahıs emir eki kullanılmış halidir.

göz yum- (<Tr.+Tr.): kusurları görmezlikten gelmek, görmemiş gibi davranmak, hoş görmek.

göyne- (<Tr.): yanmak, üzülmek.

göyün- (<Tr.): yanmak, **mec.** içi yanacak derecede üzülmek.

gözet- (<Tr.): göz önünde bulundurmak, önem vermek, ayrı tutmak.

gubār (<Ar.): toz.

gül (<Ar.): gulyabani.

gülām (<Ar.): köle, esir, kölemen.

gülüvv (<Ar.): ayaklanma, taşkınlık, üşüşme, hücum, saldırış.

gūni (<Tr.): 1. kıskanç, kıskançlık. 2. yönelme.

gurāb (<Ar.): karga.

guruş: kükremek.

guşsa (<Ar.): keder, kaygı, tasa.

guşsa yi- (<Ar.+Tr.): üzülmek, kederlenmek, endişe etmek.

gūş (<Far.): 1. kulak. 2. işitmek.

gūşe (<Far.): köşe, kenar, bucak.

guşmāl (<Far.): yola getirme, te'dib etme, kulak bükme, ihtar etme.

güc (<Tr.): zorluk, ağır ve yorucu emekle yapılan, müşkül.

güde dur- (<Tr.+Tr.): bir duygu, düşünce veya ilkeyi içinde taşımak ya da gerçekleştirmeye çalışmak.

güftgū (<Far.): dedikodu.

gül (<Far.): gül çiçeği, gül ağacı.

gülāb (<Far.+Ar.): gül suyu.

gūlhān (<Far.+Far.): gül evi, ateşhane.

göl-i esbābı (<Far.+Ar.): gül gibi güzel giysi.

göl-i gülîstān (<Far.+Far.): gül bahçesinde bulunan gül.

göl-i şād (<Far.+Far.): sevinçli olan gül yüzlü sevgili.

gülîstān (<Far.): gül bahçesi.

gülîstān-ı irem (<Far.): metnimizde cennet gibi güzel olan gül bahçesine benzetilen ülke adı veya mekan adı.

gölruḥ (<Far.): gül yanaklı güzel.

gölzār (<Far.): gül bahçesi, gül tarlası.

gümān (<Far.): zan, tahmin, sanmak, şüphe.

gümüṣ (<Tr.): parlak beyaz renkte, kolay işlenir, değerli bir maden ve bu madenden yapılmış ürün.

gümle- (<Tr.): “güm” diye ses çıkması.

gümrah (<Far.): yoldan çıkmış, doğru yoldan sapmış.

gümren- (<Tr.): 1. homurdanmak, kendi kendine konuşmak. 2. hayvanın homurdanması.

gümüldi(gümüldü) (<Tr.): yüksek sesli gürültü veya ses.

günāh (<Far.): Allah’ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dini suç.

günahkār (<Far.): günah işlemiş olan, günahı çok olan, günahlı.

gürbüz (<Far.): yiğit, iri.

güreş (<Tr.): belli kurallar içinde, güç kullanarak iki kişinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışması.

gürle- (<Tr.): kalın ve gür ses çıkarmak.

gürüldü (<Tr.): insanlar üzerinde olumsuz etki yapan ve hoşla gitmeyen ses, aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin bütünü.

gürz (<Far.): (eskiden) silah olarak kullanılan uzun saplı, büyük demir topuz.

gürz-gerān (<Far.): ağır gürz, ağır topuz.

gürz ur- (<Far.+Tr.): gürz savaş aletiyle vurmak.

gürz-i kūh-ı peyker (<Far.+Far.+Far.): silah olarak kullanılan gürzün topuz kısmının dağ yüzü ya da dağ eteğine benzetilmesi, dağ yüzü gibi gürz.

güyā (<Far.): sözümona.

güzāf (<Far.): boş.

güzār (<Far.): geçme, geçiş.

güzīde (<Far.): seçkin, seçilmiş, beğenilmiş.

güzīde’-i devrān (<Far.+Ar.): zamanın veya dünyanın en seçkin kişisi.

güzīn (<Far.): seçen, seçilmiş, seçkin, beğenilmiş.

H

hā: 1. hatırlamak, anlamak, anımsamak. 2. bir hale ya da duruma dikkat çekmek, işaret etmek. 3. önceki yargıyı pekiştirme.

ḥāb (<Far.): uyku, rüyā.

ḥaber (<Ar.): 1. son ve yeni havādis, bilgi. 2. ağızdan ağıza dolaşan söz.

ḥaberdār (<Ar.): haberli.

ḥabeşe (<Ar.): 1. habeshistan. 2. habesh.

ḥāb-ı ḡaflet (<Ar.+Ar.): gaflet uykusu.

ḥabīb (<Ar.): 1. sevgili. 2. seven, dost.

ḥabs (<Ar.): 1. hapis, alıkoyma, bir yere kapama, salıvermemek, bir yere kapayıp dışarı çıkarmama, hapishāne. 2. tutma, zaptetme.

ḥabs it- (<Ar.+Tr.): bir yere kapatıp salıvermemek.

ḥacer (<Ar.): taş.

ḥācet (<Ar.): ihtiyaç, lüzum, gereklilik, muhtaçlık.

ḥācet dile- (<Ar.+Tr.): istekte bulunmak.

ḥacīl (<Ar.): utanmış, utancından yüzü kızarmış.

ḥadd (<Ar.): 1. sınır. 2. şer'î ceza.

ḥadem (<Ar.): hizmetçiler, odacılar.

ḥādīm (<Ar.): hademe, hizmet eden, yarayan.

ḥādīme (<Ar.): kadın hizmetçi.

ḥādīṣāt (<Ar.): hādise, olaylar.

ḥādīṣe (<Ar.): vākıa, yeni bir şey, ilk defa çıkan, mācerā olan bir nitelik ve durum.

ḥaffar (<Ar.): kazan, kazıcı; mezar kazıcı.

ḥāh (<Far.): “isteyen, ister” mānāsında kelimelere takılır.

ḥak (<Far.): toprak.

ḥakānī (<Far.): hakan ile ilgili, hakana mensup.

ḥāḳe sal- (<Far.+Tr.): ölen bir kimseyi defnetme, toprağa verme.

ḥāḳī (<Far.): 1. toprak ile ilgili. 2. rengi yeşile çalan toprak rengi.

ḥāḳi beççe: rengi yeşil toprak rengi gibi olan çocuk.

ḥāk-i pāy (<Far.): ayağının tozu.

ḥāk-i pāy-i ṣāḥīb (<Far.+Ar.): ayağının tozunun sahibi.

ḥaḳīḳat (<Ar.): 1. bir şeyin aslı ve esāsı, māhiyeti. 2. gerçek, doğru; gerçekten, doğrusu. 3. sadakat, doğruluk, bağlılık, kadirbilirlik.

ḥaḳīḳat-ı ḥāl (<Ar.+Ar.): gerçek durum.

ḥakīm (<Ar.): bilge.

ḥaḳḳ (<Ar.): 1. Allah, tanrı. 2. doğruluk, insaf.

ḥaḳḳ ḥazreti: bkz. ḥaḳḳ te'ālā.

ḥakḥ rāst getür-: Allah yaptığın işte seni başarılı kılsın.

ḥakḥ te' ālā (<Ar.+Ar.): yüce Allah, Allah celle celāluhu.

ḥakḥ te' ālī (<Ar.+Ar.): yüce Allah, büyük Allah.

ḥakḥ nānı (<Ar.+Far.): birinin ekmek yedirip iyilik ettiği kimse üzerindeki manevi hak.

ḥāl (ḥāl) (<Ar.): 1. şimdiki zaman, geçmiş ve gelecek olmayan zaman. 2. oluş, bulunuş, sūret, keyfiyet, durum.

ḥāla (<Ar.): babanın kız kardeşi, bibi.

ḥalāş (<Ar.): kurtulma, kurtuluş.

ḥalāş eyle-(<Ar.+Tr.): kurtarmak.

ḥalāyık (<Ar.): cariye, hizmetçi.

ḥālet (<Ar.): hāl, suret, keyfiyet, nitelik.

ḥāl-ı dāstān (<Ar.+Far.): durumu hikāye veya masal gibi olmak.

ḥāli (<Ar.): 1. gamsız, gâilesiz, kayıtsız. 2. açık yer.

ḥāl-i tertīb-i cihān: dünya düzeninin durumu.

ḥalife (<Ar.): 1. birinin yerine geçen kimse. 2. padişah.

ḥālik (<Ar.): yaratan, yoktan var eden, yaratıcı, Allah.

ḥalk (<Ar.): yaratma, yaratılma.

ḥalka (<Ar.): metinde kavuşma hususunda zincirin halkalarından birisi anlamındadır.

ḥalvet(ḥalvet) (<Ar.): 1. yalnız, تنها kalma, tenhaya çekilme, tenhalık. 2. تنها yer.

ḥām (<Far.): çığ, ham.

ḥamā'il (<Ar.): kılıç bağı, kılıç kayışı.

ḥamāil kıl- (<Ar.+Tr.): omuzdan çapraz asılan bağı omuzdan asarak giymek.

ḥamā (<Ar.): hıfzetmek, korumak.

ḥāmid (<Ar.): cenab-ı hakk'a hamd ü sena eden. Allah'a şükreden.

ḥamle (<Ar.): atılış, atılma, saldırış, saldırma.

ḥāmūş (<Far.): susmuş, sessiz.

ḥān (<Far.): hükümdar, hākān.

ḥan eyle- (<Far.+Tr.): hükümdar olarak ilan etmek.

ḥancer(ḥançer) (<Ar.): ucu sivri, iki yanı keskin bıçak, hançer.

ḥançer yalmānı: hançerin kesici ve batıcı bölümünün kesen ve batan bölümü.

ḥand (<Ar.): bir şeyden el çekerek nefesine ve kendine hakim olmak.

ḥandek (<Ar.): kale ve tarla gibi yerlerin etrafına kazılan geniş ve derin çukur, hendek.

ḥāne (<Far.): ev.

ḥar (<Far.): eşek.

ḥarāb (<Ar.): yıkık, viran.

ḥarābe (<Ar.): yıkıntı, harap olmuş.

ḥarābe vir- (<Ar.+Tr.): yıkmak, harap etmek.

ḥarac (<Ar.): çok değerli mal veya eşya.

ḥarami (<Ar.): hırsız, haydut, yol kesen.

ḥaramzāde (<Ar.): hileci, namussuz.

ḥarāret (<Ar.): sıcaklık.

ḥarb (<Ar.): iki veya daha çok devletin birbirleriyle siyasi alākaları keserek silahlı kuvvetlerle çarpışmaları, vuruşmaları.

ḥarca sürül- (<Ar.): harcanmak, sarfedilmek.

ḥarem (<Ar.): herkesin girmesine müsāde edilmeyen, saygı değer ve kutsal yer.

ḥarezüm: harezmi bölgesi, ülkesi.

ḥargāh (<Far.): büyük çadır, otak.

ḥarīf (<Ar.): 1. rakip. 2. meslektaş.

ḥarici (<Ar.): dışında, dışarısında.

ḥarīr (<Ar.): 1. ipek. 2. s. harāretli ateşli.

ḥāş (<Ar.): 1.özgü, has. 2.saf, en iyi. 3.özel.

ḥāş bağce (<Ar.+Far.): padişah saraylarının bahçelerine verilen ad.

ḥāş gūlām (<Ar.+Far.): en iyi hizmetçi veya köleler.

ḥāşıl (<Ar.): ortaya çıkan, var olan, üreyen, türeyen, biten.

ḥāşıl it- (<Ar.+Tr.): ortaya çıkarmak, türetmek, üretmek.

ḥāşıl ol- (<Ar.+Tr.): meydana gelmiş, ortaya çıkmış.

ḥaşm (<Ar.): 1. düşman. 2. muhalif, karşı taraf.

ḥaşm çal- (<Ar.+Tr.): kesici bir aletle düşmanca vurarak kesmek, yaralamak.

ḥaşm kavī (<Ar.+Far.): kuvvetli düşman.

ḥaşmāne (<Ar.+Far.): düşmancasına.

ḥasrāt (<Ar.): hasret, özlem, özleyiş.

ḥasret (<Ar.): ele geçirilemeyen veya elden kaçırılan bir nimete üzülp yanma, iç çekme, inleme; üzüntü, iç sıkıntısı, keder, zahmet; esflenme, göreceği gelme, özleyiş.

ḥasretā: vah vah!, ne yazık ki! (teessür bildirir.)

ḥaşşa (<Ar.): bir kimseye, ya da bir şeye özel olan nitelik, kuvvet, güç.

ḥāşā (<Ar.): asla, katiyen, hiçbir vakit, Allah göstermesin, uzak olsun.

ḥaşem (<Ar.): taraftarlar ve hizmetçiler, düşmanlarına karşı koruyanlar, hademe.

ḥāşingir (<Ar.): kırıcılık yapan tutan, sert davranan, kaba davranan kimse.

ḥaşmet (<Ar.): hiddet, kızgınlık, öfke.

ḥātem (<Ar.): mühür, üstü mühürlü yüzük.

ḥātime (<Ar.): son, nihayet.

ḥatm (<Ar.): hitāma erdirme, bitirme, sona erdirme.

ḥātūn (<Ar.): kadın, hanım, yüksek şahsiyetli kadınlara veya hakan eşlerine verilen ünvan.

ḥatā (<Ar.): 1. yanlış; yanlışlık; yanlışma. 2. günah. 3. kabahat, kusur.

ḥaṭar (<Ar.): tehlike.

ḥaṭar-nāk (<Ar.+Far.): tehlikeli, korkulu, korkunç.

ḥaṭır (<Ar.): 1. zihin, fikir. 2. keyif, hāl. 3. gönül.

ḥaṭır (<Ar.): hatır, gönül.

ḥavale it- (<Ar.+Tr.): göndermek, savaş aletiyle karşı tarafın üzerine saldırmak, vurmak.

ḥavale kıl- (<Ar.+Tr.): gürz gibi çeşitli savaş aletiyle karşı tarafa vurma.

ḥavātūn (<Ar.): şerefli kadınlar, hātunlar.

ḥāver (<Far.): şark, doğu yönü, gün doğusu.

ḥavf (<Ar.): korku; korkma.

ḥavf it- (<Ar.+Tr.): korkmak.

ḥavfnāk (<Ar.+Far.): korkulu, korkutan.

ḥāvī çık- (<Ar.+Tr.): içine alan, ihtiva eden, kaplayan, biriktirici, kuşatan.

ḥāvī (<Ar.): kuşatan, kaplayan.

ḥavl (<Ar.): güç.

ḥavlu (<Yun.): avlu, koridor.

ḥavz (<Ar.): havuz.

hāy (<Far.): vay!, eyvah!

ḥayāl (<Ar.): zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenilen şey.

ḥayf (<Ar.): yazık, vah vah, üzölmek.

ḥayf eyle- (<Ar.): ah vah ederek üzölmek, dövönmek.

ḥayin (<Ar.): kötü bir amaç, niyet taşıyan.

ḥaykır- (<Tr.): 1. telaş, şikāyet vb. sebeplerle yüksek sesle bağırarak. 2. çağırarak, seslenmek.

ḥayli (<Far.): 1. epeyce, çokça. 2. bir takım. 3. zf. oldukça.

ḥayme (<Ar.): çadır.

ḥayr (<Ar.): iyi, faydalı, hayırlı, yararlı.

ḥayra sor- (<Ar.+Tr.): iyi ve faydalı şeyleri sormak.

ḥayrān (ḥayrān) (<Ar.): 1. şaşmış, şaşa kalmış, şaşırmış. 2. çok tutkun.

ḥayr-ı müteessir (<Ar.+Ar.): iyi etki de bulunmak.

ḥays (<Ar.): itibar, saygı.

ḥayvān (<Ar.): duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık.

ḥayy (<Ar.): Allah'ın adlarındandır.

hayyāl (<Ar.): hileci, dalavereci.

ḥayy-ı vedūd (<Ar.+Ar.): çok şefkatli ve şefaati olan cenāb-ı hak.

ḥāza (<Ar.): bu, şu, o, işaret zamiri.

ḥazaīn (<Ar.): hazineler.

ḥazān (<Far.): sonbahar, güz.

ḥazar (<Ar.): 1. barış zamanı, 2. güvenli, tedbirli.

ḥazān-i šāh (<Ar.+Far.): ileri gelenlerin veya hükümdar hazineleri.

ḥazer (<Ar.): sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.

ḥazır (<Ar.): 1. huzurda. 2. hazır, mevcut.

ḥazır baş (<Ar.+Tr.): hazır ve mevcut bulunan kimse.

ḥazīn (<Ar.): 1. hüznü, mahzun olarak, kederli, gamlı. 2. hüzün verici.

ḥazine (<Ar.): devlet malının, devlet parasının saklandığı yer.

ḥazinedār (<Ar.) padişah saraylarında harem kısmının tertip ve tanzimine bakan kadın.

ḥazret (<Ar.): saygı saymak üzere büyüklere verilen ünvan.

heb (<Tr.): hep, tamamı, bütünü.

hecr (<Ar.): ayrılma, terketme, ayrılık.

heder (<Ar.): boşa gitme, yok yere giden şey.

heder it- (<Ar.+Tr.): bir şeyi boşa harcamak, ziyan etmek.

heftā (<Far.): hafta, yedi gün.

heft-i diyār-ı šāh-ı ḥān: yedi ülkenin padişah hükümdarı.

helāk (<Ar.): 1. yok olma, ölme, mahvolma. 2. harcanma. 3. çok yorulma.

helāk it- (<Ar.+Tr.): öldürmek, yok etmek.

helāl (<Ar.): eş, hanım.

helāl eyle- (<Ar.+Tr.): helāl etmek, insanın karşısındaki kimsenin üzerindeki haklarını bağışlaması.

helāllaş- (<Ar.): insanların birbirleri üzerindeki haklarını karşılıklı olarak helāl etmeleri; o hakkı bir diğerine bağışlamaları, haktan vazgeçmiş olduklarını bildirmeleri.

hele: hiç değilse, hiç olmazsa.

hemān (<Far.): derhāl, hemen, acele olarak, çarçabuk, o anda.

hemnāk (<Far.): eş zamanlı, aynı zamanlı.

hem-rāz (<Far.): sıkı fıkı arkadaş, sır arkadaş.

her kankısı (<Far.+Tr.): herhangi.

herçi bād ābād (<Far.): her ne olursa olsun, ister istemez.

hergīz (<Far.): aslā, kat'iiyen, hiçbir suretle.

herīf (<Ar.): erkek, adam.

hevā (<Ar.): hava, gökyüzü, esinti.

heves (<Ar.): 1. arzu, istek. 2. gelip geçici istek.

heyāti simā (<Ar.+Ar.): yaşamdaki sureti, hayattaki yüzü.

heyāti (<Ar.): hayatla ilgili, yaşamsal.

heybet (<Ar.): korku ve saygı duygularını birden uyandıran hāl veyā gösteriş.

heyevat (<Ar.): canlılık, dirilik.

heyhāt (<Ar.): yazık, ne yazık; ne kadar uzak.

hey'et (<Ar.): kurul, topluluk.

hey'et-i simā (<Ar.+Ar.): yüz şekli.

hezār (<Far.): 1. bin, 2. pek çok.

hezār yek dest (<Far.+Far.): bin bir el.

hezārān (<Far.): binler.

hinzır (<Ar.): domuz.

hīrāmān (<Far.): 1. salınan. 2. salınarak yürüme.

hışım (<Ar.): soyca ve evlenme neticesinde aralarında bağ bulunanların beheri, akraba.

hışm (<Far.): kızgınlık, öfke.

hışma gel- (<Far.+Tr.): öfkelenmek, sinirlenmek.

hıṭā (<Ar.): orta çağ avrupalısında kuzey çin'e verilen addır.

hicāb (<Ar.): utanma, sıkılma.

hicrān (<Ar.): ayrılık, ayrılık acısı.

hidāyet (<Ar.): doğru yolu gösterme.

hikāyet (<Ar.): öykü, hikaye.

hilāf (<Ar.): aykırı, zıt.

hīle (<Ar.): oyun, aldatma.

hil'at (<Ar.): eskiden, pādīşah veyā vezir tarafından takdīr edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.

himmet (<Ar.): gayret, emek, çalışma, çabalama.

hīn: sıra, sıralamak.

hindī (<Ar.): 1. hindli. 2. hindistan ile veya hintliler ile ilgili olan.

hindū (<Far.): hintli.

hīrāsān (<Far.): korkak, ürkek, korkan, çekinen.

hirmen (<Far.): harman.

hīsāb (<Ar.): hesap, sayma, aritmetik.

ḥiṣār (<Ar.): 1. kuşatma, etrafını alma. 2. kale, etrafı istihkamlı kale, bent.

ḥiss (<Ar.): duyma kuvveti, duygu.

ḥişşe (<Ar.): pay, nāsib.

ḥizmet (<Ar.): iş, iş görme, vazife.

ḥocazāde (<Far.+Far.): babası alim veya üstad olan kimse verilen ünvan.

ḥod (<Far.): kendi.

ḥor (<Far.): ehemmiyetsiz, değersiz, bayağı, ādī (kimse).

ḥorāsāni (<Far.): horasana ait, horasan’la ilgili; horasanlı.

ḥordum (<Ar.): 1. fil burnu, 2. hortum.

ḥoş (<Far.): 1. güzel; iyi. 2. tatlı.

ḥoşnud (<Far.): hiçbir yakınması olmayan, bir kimseden, bir davranış ya da durumdan memnun bulunan.

ḥoten (<Far.): şarkī türkistān’da büyük bir şehir olup ahālisi müslümandır.

ḥūb (<Far.): güzel, iyi, hoş.

ḥūb-ı ‘ayn (<Far.+Ar.): pınar, kaynak, çeşme.

ḥudā (<Far.): Allah, tanrı.

ḥuḳḳa (<Ar.): küçük kutu; hokka.

ḥulk (<Ar.): huy, tâbiat.

ḥūn alud (<Far.+Far.): kan bulaşmış.

ḥūn(ḥūni) (<Far.): 1. kan. 2. öldürme, öc.

ḥun-rîz (<Far.): kan döken, kan dökücü.

ḥurd (<Far.): 1. küçük, ufak. 2. kırık.

ḥurd-ı ḥām et- (<Far.+Far.+Tr.): eğri, bükük ufak parçalara ayırmak.

ḥurūş (<Far.): coşma, çağiltı, gürültü, şamata, telâş.

ḥuşūşā (<Ar.): başkaca, ayrıca, hususen.

ḥuşk (<Far.): kuru.

ḥuşk bend (<Far.+Far.): kuru bir bağ ile bağlama.

ḥuy (<Far.): tabiat, mizaç, ahlāk; âdet.

ḥücre (<Ar.): göz, odacık.

ḥücūm (<Ar.): saldırı, saldırma.

ḥükūm (<Ar.): hüküm, emir, komuta.

ḥükūm-i ḥükūmet (<Ar.+Ar.): devlet emirleri, devlet kararları, devlet işleri.

ḥükūmet (<Ar.): 1. hükümet. 2. hakimiyet. 3. devlet.

ḥūm (<Ar.): onlar.

ḥümāyun (<Far.): 1. mübârek, kutlu. 2. padişaha ait.

hüner (<Far.): 1. mārifet, bilme. 2. ustalık.

hürmet (<Ar.): 1. saygı. 2. haram.

hürmet bul- (<Ar.+Tr.): karşı tarafın saygı ve sevgi ile karşılanması.

hürrem (<Far.): şen, sevinçli, güler yüzlü, gönül çalan.

hüsni-ı çāvi: güzelliğin ünü, namı, şöhreti.

hüsrevī (<Far.): hüsrevlik, pādişahlık, hükümdarlık, sultanlık.

hüsün (hüsni) (<Ar.): 1. güzel, iyi. 2. i. güzellik, iyilik.

hüveydā (<Far.): açık, apaçık, belli, besbelli.

I

ır- (<Tr.): 1. ayırmak, uzaklaştırmak. 2. ayrılmak, uzaklaşmak. 3. geçmek.

ırak (<Tr.): uzak.

ışmarla- (<Fr.): 1. emanet etmek. 2. tembihlemek.

ıssı (<Tr.): 1. sıcak. 2. sıcaklık, hararet.

‘ırāk (<Ar.): dicle nehrinden aşağı basra'ya kadar şat suyunun iki tarafı olan memleket.

‘ışk (<Ar.): aşk.

‘ıyādet (<Ar.): hasta ziyareti, hatır sorma, gidip görme.

‘ıyş (<Ar.): 1. yaşama. 2. eğlenme, gününü gün etme.

İ

iblis (<Ar.): 1. şeytān. 2. hilekār.

ibrām (<Ar.): can sıkacak derecede ısrar etme, üstüne düşme; zorlama.

ibrişim (<Ar.): ipek ipliği, bükülmüş ipek, ibrişimden yapılmış.

ibtidā (<Ar.): 1. başlama. 2. başlangıç. 3. zf. ilkin, en önce, başta.

ic (<Tr.): iç.

icāzet (<Ar.): izin, ruhsat.

ictibā (<Ar.): toplama, seçme.

ictimā (<Ar.): 1. toplanma, bir araya gelme. 2. toplantı. 3. yığılma, birikme.

idrāk (<Ar.): anlayış, akıl erdirmeye, algı.

idris benī (<Ar.): idris peygamber oğlu, soyu.

idris peygāmber: kuran'da adı geçen peygamberlerden biri ve şit peygamberin oğlunun oğludur ve kumaşı bulduğu yazı yazmayı geliştirdiği söylenir.

iflāh-ı şerīre (<Ar.+Ar.): kötülükten kurtulma, şerden kurtulmak.

igva (<Ar.): azdırma, ayartma.

ihāta (<Ar.): 1. bir şeyin etrafını çevirme, sarma, kuşatma, etrafı çevrilme, kuşatılma, sarılma. 2. tam kavrayış, anlayış, geniş bilgi.

ihlās (<Ar.): 1. hālīs, temiz, doğru sevgi 2. gönülden gelen dostluk, samimiyet, doğruluk, bağlılık.

iḥsān (<Ar.): 1. iyilik etme. 2. bağış, bağışlama. 3. verilen bağışlanan şey.

iḥtiyāc (<Ar.): 1. muhtaçlık, yokluk, yoksulluk. 2. gereklilik. 3. çaresiz kalıp isteme.

iḥtiyārī (<Ar.): isteğe bağlı, seçmeli olan, seçimlik.

iḥtiyārsuz (>Ar.): isteksiz, isteğe bağlı olmadan.

iḥtiyāt (<Ar.): 1. ilerisini düşünerek, görerek davranma. 2. sakınma, tedbirli, tedârikli bulunma.

iḥtiyāt et- (<Ar.+Tr.): tedbirli ve dikkatli davranmak.

iḥdām (<Ar.): 1. gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma. 2. ilerleme.

ikileyin (<Tr.): 1. ikinci kez, ikinci olarak. 2. ondan sonra.

iklīm ḥaracı (<Ar.) dünyadaki bütün gelirler.

iklīm (<Ar.): 1.ülke, yer, diyar. 2. coğrāfî yaşam koşulları.

ikrām (<Ar.): 1.cömertlik. 2. sunma, armağan etme.

iktizā (<Ar.): 1. lāzım gelme, gerekme. 2. lāzım getirme, gerektirme, ihtiyaç gereklilik, işe yarama.

iktizā-yı irādetullah (<Ar.+Ar.): yüce Allahın gerektirdiği, istediği için.

il (<Tr.): 1. ülke, diyar. 2. memleket.

ilāhi (<Ar.): Allah'ım, ey Allah; bu ne hāl, ne tuhaf.

ilçī (<Tr.): elçi.

ilet-(iled-) (<Tr.): iletmek, ulaştırmak, götürmek, taşımak.

illā (<Ar.): 1. -den başka. 2. ille de, mutlaka. 3. yoksa, aksi takdirde.

iltür- (<Tr.): götürmek.

imān getür- (<Ar.+Tr.): gönül rızasıyla müslümanlığı kabul etmek.

imden girü (<Tr.+Tr.): şimdiden sonra, bundan böyle.

imden (<Tr.): şimdiden.

imdi (<Tr.): 1. şimdi, o hālde, artık, öyle ise, bu durumda, hāl böyleyken. 2. şimdi.

in (<Tr.): mağara, kovuk.

incin- (<Tr.): vücudun bir yeri çarpma, vurma, sıkışma gibi bir nedenle ağrı verir duruma gelmek.

in'ām (<Ar.): nīmet verme, iyilik etme.

in'āme (<Ar.): nimet vermek, ihsan etmek.

ins cin (<Ar.): insanlar ve cinler.

inşāf (<Ar.): merhamete, vicdāna veya mantığa dayanan adalet.

inşāf eyle- (<Ar.+Tr.): acımak.

inşāf it- (<Ar.+Tr.): acımak, hakkını tanımak, adaletli davranmak.

inşaallah (<Ar.): Allah isterse, Allah nasīb etti ise.

inşaallahu te'ālā (<Ar.): yüce ve büyük olan Allah nasib ederse, izin verirse.

intikām (<Ar.): öc alma.

intizār (<Ar.): 1. bekleme, beklenilme. 2. gözleme, gözlenilme.

inildü (<Tr.): inilti.

inle- (<Tr.): inlemek, sızlanmak.

ir- (<Tr.): 1. erişmek, değmek. 2. ermek, erişmek, gelmek, yetişmek, ulaşmak, varmak.

irāde (<Ar.): 1. dileme, isteme, merām etme. 2. emir, fermān, buyruk.

irādet (<Ar.): 1. irāde, dileme 2. gönül isteği.

irādetullah (<Ar.): Allah'ın isteğiyle, Allah'ın istemesiyle.

irgür- (irügür-) (<Tr.): eriştirmek, ulaştırmak.

iriş- (<Tr.): 1. değmek. 2. erişmek, gelmek. 3. ulaşmak. 4. yetişmek. 5. gitmek.

iriş (<Far.): arşın.

irkek (<Tr.): erkek.

irken (<Tr.): erken.

irte (<Tr.): 1. yarın. 2. gündüz, sabah, şafak vakti. 3. gelecek.

irtesi (<Tr.): ertesi.

islām (<Ar.): 1. Hz. Muhammed'in Allah tarafından tebliğine me'mur olduğu din. 2. bu dinde olan kimse, müslüman.

ism ü a'zam (<Ar.) (en büyük ad): Allah'ın kur'an'da geçen yüz isminden doksan dokuzu belli esmā-i hüsnā'sının fevkindeki adı.

isrāfil (<Ar.): dört büyük melekten kıyāmet kopacağını öttüreceği boru ile bildirecek olan melek.

istikbāl (<Ar.): ati, gelecek zaman, karşılayış, gelen bir kimseyi karşılamak.

işāret (<Ar.): 1. bir şeyi gösterme. 2. iz, alāmet, nişan.

işbu (<Tr.): işte bu, şöyle şöyle, böyle.

işgāl (<Ar.): 1. meşgul etme, işle uğraştırma. 2. işten alıkoyma. 3. tutma, oyalama.

iştiyāk (<Ar.): şevklenme, göreceği gelme, özleme.

it- (<Tr.): 1. etmek. 2. kaybolmak, yitmek.

itāb (<Ar.): azarlama, tersleme, paylama; darılma.

itāb: azarlama, paylama, çıkışma.

itibār (<Ar.): 1. saygı gösterme. 2. ehemmiyet verme. 3. şeref, haysiyet.

itibār et- (<Ar.+Tr.): değer vermek, saygı göstermek.

itibāre al- (<Ar.+Tr.): değer vermek.

itikād (<Ar.): 1. düğümlenip kalma, bir şeye bağlanma. 2. inanma gönülden tasdik ederek inanma.

ittifāk (<Ar.): birleşme, birleşim.

iyi (<Ar.): iri ve güzel gözlüler.

‘**izhār** (<Ar.): 1. gösterme, meydana çıkarma. 2. yalandan gösteriş.

‘**ibādet** (<Ar.): Allah’ın emirlerini yerine getirme, tapma, tapınma.

‘**ibret** (<Ar.): kötü bir hadiseden alınan ders.

‘**ibret al-** (<Ar.+Tr.): kötü bir olaydan ders çıkarmak.

‘**iddet** (<Ar.): bekleme müddeti.

‘**iddet-i tamām** (<Ar.+Ar.): bekleme müddetinin sona ermesi.

‘**ifrit** (<Ar.): 1. zararlı ve korkunç mitolojik mahlūk. 2. **mec.** etrafı birbirine katan korkunç insan.

‘**ilm**(‘**ilim**) (<Ar.): 1. bilme, biliş; bir şeyin doğrusunu bilme. 2. okuyarak öğrenilen bilgi, nazarī bilgi.

‘**ilm-i saḥir** (<Ar.+Ar.): büyücülük bilimi, büyü yapma bilimi.

‘**ilm-i tashir**: boyun eğdirme ve emir altına alarak yönetme şeklinin ilmi.

‘**imān(imān)** (<Ar.): 1. inanma, inanç. 2. islām dinini kabul etme.

‘**inan** (<Ar.): idare etme, yürütme.

‘**ināyet** (<Ar.): lütuf, ihsan, iyilik, yardım,

‘**inḳār** (<Ar.): 1. yaptığıııı saklama, gizleme; yapmadım deme. 2. reddetme, tanımama.

‘**işyān** (<Ar.): 1. itaatsizlik, emre boyun eğmeme. 2. ayaklanma.

‘**işyān-ı günāh** (<Ar.+Far.): dini açıdan suç kabul edilen davranış, hareketler, başkaldırılar.

‘**işret** (<Ar.): 1. içki. 2. içki içme, içki kullanma.

‘**ittiṣām** (<Ar.): damga vurma, nişan vurma, dağlama, süsleme.

‘**izaat** (<Ar.): açığa vurma.

‘**izzet** (<Ar.): 1. değer, kıymet; yücelik, ululuk. 2. kuvvet, kudret. 3. hürmet, saygı; ikram.

‘**izzī** (<Ar.): sabırlı, tahammüllü.

J

jāle (<Far.): kırağı, çiy, su damlası.

K

ḳabız (<Ar.): kabzededen, alan, tutan.

ḳābil (<Ar.): olan, olabilir, mümkün.

ḳābil ḳavmi: hz. ādem’in büyük oğluna mensub topluluk.

ḳablan (<Tr.): kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan çevik ve yırtıcı hayvan.

ḳabza (<Ar.): tutacak, tutamak yeri, sap.

ḳaçan (<Tr.): 1. ne zaman. 2. o zaman. 3. nasıl, ne şekilde.

ḳadd (<Ar.): boy.

ḳadeḥ (<Ar.): 1. küçük boyda içki bardağı. 2. kadehte bulunan içki.

ḳadem (<Ar.): 1. ayak. 2. adım.

ḳadr (<Ar.): 1. değer, itibār. 2. onur, şeref, haysiyet. 3. rütbe, derece.

ḳāf (<Ar.): masallarda, zümrüd-i anka kuşunun yaşadığı rivāyet olunan dağ; şark kavimleri kozmolojisinde arzın etrāfını çepeçevre kuşatan dağın adı.

ḳāf etekleri: kaf dağı yamaçları.

ḳafādār (<Ar.): kafaca birbirine denk olan arkadaşı.

ḳafes (<Far.): 1. kafes. 2. hapisane.

ḳafes çat- (<Far.): kafes yapmak.

ḳāf-ı āṣūb (<Ar.+Far.): kaf dağının kargaşası, kaf dağının karmaşası.

ḳāfi (<Ar.): elveren, yetişen; yeter, yetecek.

ḳāfir (<Ar.): 1. hakkı tanımayan, bilmeyen. 2. Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan. 3. küfreden, küfredici. 4. iyilik bilmeyen nankör.

ḳaftān: 1. çoğu ipekten yapılan, bir çeşit uzun, süslü üst giysisi. 2. genellikle gönül almak ve ödüllendirmek için giydirilen üstlük, hilāt.

ḳahbe zen (<Ar.+Far.): alçak, kötü niyetli olan ahlaksız kadın.

ḳāhir (<Ar.): 1. kahreden, zorlayan. 2. üstün gelen, ezen, ezici. 3. yok eden, ortadan kaldıran.

ḳāhir ḥāvari (<Ar.): kahredene yardımcı, yok edene yardımcı.

ḳahḳahā (<Ar.): yüksek sesle gülme.

ḳahḳaha-yı fil (<Ar.+Ar.): fil sesi, filin çıkarmış olduğu sesler.

ḳahr it- : 1.ezmek, perişan etmek, yok etmek.2. aşırı ölçüde üzme.

ḳakı- (<Tr.): 1. azarlamak. 2. itiraz etmek. 3. öfkelenmek, hiddetlenmek, kızmak.

ḳalīb (<Ar.): 1. metinde bedenleri taşā dönen insanlar için kullanılmıştır. 2. metinde bakırdan yapılma heykel.

ḳalkān (<Tr.): ok, kılıç ve benzerinden korunmak için savaşçıların kullandığı korumalık, koruyucu.

ḳal'a (<Ar.): kale, hisar.

ḳal'a'yı bī-ḳarār (Ar.+Far.): kararsızlar kalesi.

ḳal'a'yı cām (Ar.+Far.): cam kalesi.

ḳal'a'yı devvār (<Ar.+Ar.): kâbe-i muazzama'nın bir adı.

ḳal'a'yı girdāb (<Ar.+Far.): tehlikeli kale.

ḳal'a-yı muḥāṣara (<Ar.+Ar.): kalenin etrafını kuşatmak.

ḳamaş- (<Tr.): 1. güçlü bir ışık sebebiyle gözün bakamaz olması. 2. ekşi bir şey sebebiyle diş uyuşup tedirginlik vermek.

ḳamcı (<Tr.): genellikle uzun olmayan bir sopa ucuna bağlanmış, yaklaşık o sopa boyunda olmak üzere serçe parmak kalınlığında ve yuvarlak kesilmiş deriden ya da kalın sicimden oluşan kırbaç.

kāmer (<Ar.): gökteki ay, hilāl.

ķāmet (<Ar.): boy, boybos.

ķāmiş (<Tr.): sulak yerlerde; göl ya da nehir kenarında yetişen uzunca ve içi boş bitki türüdür.

kāmil (<Ar.): bilgili.

ķamu (<Tr.): hep, bütün, tamamen.

ķān dōk- (<Tr.+Tr.): ölüme yol açmak, cana kıymak.

ķān ķaşan- (<Tr.+Tr.): korkudan kan işlemek.

ķanād dōşe- (<Tr.): kanatlarını iki yana açmak.

ķanād (<Tr.): kuşlar ve böceklerde uçmayı sağlayan organ.

ķanda (<Tr.): 1. nerede, her nerede. 2. nasıl. 3. nerden, nereye, ne tarafa.

ķandil (<Ar.): içinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı.

ķanı (<Tr.): hani, nerede.

ķanķısı (<Tr.): hangisi.

ķānūn (<Ar.): telli çalgılardan bir müzik aleti.

ķā' be-yi mu' aẓama (<Ar.+Ar.): ibadet için yapılan ilk mabet olup, hacc ibadetinin sebebi müslümanların kiblegāhıdır.

ķā' ide (<Ar.): 1. esas, temel. 2. usul, nizam, yol.

ķā' ide'-yi şāh (<Ar.+Far.): hükümdarın kuralları.

ķā' r-ı zemīn (<Ar.+Far.): yeryüzünün dibine, dünyanın dibine.

ķaplān (<Tr.): kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan çevik ve yırtıcı hayvan.

ķār eyle- (<Far.+Tr.): yarar veya kazanç sağlamak.

ķār it- (<Far.+Tr.): etki yapmak, iyi gelmek, etkisi iyi olmak.

ķār itdürmez (<Far.+Tr.): yarar sağlamaz, iyi etki yapmaz, etki etmez.

ķār (<Tr.): havada ak ince taneli ve hafif buz billurları biçiminde yağın bir yağış türü.

ķar- (<Tr.): karıştırmak.

ķaraltu (<Tr.): uzaklık ve karanlık sebebiyle kim veyā ne olduğu seçilemeyen, belli belirsiz, koyu renkli biçim.

ķarañu (<Tr.): karanlık.

ķarār it- (<Ar.+Tr.): 1. durmak. 2. söz vermek.

ķaravaş (<Tr.): 1. cariye, hizmetçi, halayık. 2. köle.

ķaravol (<Far.): 1. gözcü, nöbetçi, karakol. 2. düşmana yakın yerde bulunan birlik, keşif kolu.

ķarcaş- (<Tr.): 1. alt üst olmak, karışmak, karmakarışık olmak. 2. huzur bozmak.

ķārgāh(ķārigāh) (<Far.): iş yeri, fabrika, atölye.

ķarı (<Tr.): 1. kadın. 2. yaşlı ihtiyar.

karındaş (<Tr.): kardeş.

karķāb resm ol-: hızlı şekilde kılık değıştirmek, başka birine dönüşmek.

karnı acıdı: karnı acıkmak.

karşuvar (<Tr.): karşılamaya gitmek, ona doğru gitmek.

kāru (<Tr.): kadın.

kaşd (<Ar.): 1. niyet, kurma. 2. bile bile yapma. 3. bir işe bilerek, isteyerek girişme. 4. dövme, öldürme, yaralama gibi işlere kalkışma.

kaşd it- (<Ar.+Tr.): 1. demek istemek. 2. kötülük etmek, kıymak, zarar vermeyi istemek.

kaşid (<Ar.): haberci, postacı.

kaşır (<Ar.): köşk.

kaşr (<Ar.): köşk, yüksek ve ferah bina, taştan veya kârgir küçük saray.

kāşi (<Far.): irān'ın kāşān şehrinde yapılan bir çeşit çini, çini fayans.

kāşūk tāşı: metinde geçen bir taş türü.

kāt kāt (<Tr.): üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka.

kāt (<Tr.): 1. üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka. 2. huzur, mevki, makam.

kathā (<Ar.): hiçbir vakit, asla.

katı (<Tr.): 1. sert, pek, şiddetli. 2. ağır, acı, kırıcı. 3. çok, pek çok, fazla.

katır yüki hazine: yük hayvanı olan katırın taşımış olduğu kadar kıymetli ve değerli eşyalar.

kaṭṭ it- (<Ar.+Tr.): 1. bölmek, kesmek. 2. bir yeri aşarak geçmek yol almak.

kaṭṭ (<Ar.): 1. kesme, kesilme; biçme. 2. halletme, karar verme, sona erdirme, bitirme.

kaṭre (<Ar.): damla, damlayan şey.

kavī (<Ar.): 1. kuvvetli, güçlü. 2. güvenilir, sağlam.

kavl (<Ar.): lakırdı, söz.

kavl it- (<Ar.+Tr.): söz etmek.

kavl-i evvel-i zıkr-i ḥalāk-ı vecūd: ilk sözde analım yaradan, halk eden dostu, Allah'ı.

kavm (<Ar.): insan topluluğu.

kavm-i mazlum (<Ar.+Ar.): zulüm görmüş, kendine zulmedilmiş insan topluluğu.

kayd (<Ar.): 1. zincir, bağ, bağlayacak şey. 2. endişe, telaş. 3. şart.

kayın ata (<Tr.): kayın peder, kayın ata.

kayın (<Tr.): kadın veyā kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi, kayınbirader.

kayyum-ı cihān (<Ar.+Far.): başlangıç, nihayet ve yeniden oluş gibi hallerden münezzeḥ ve ezelden ebede kaim, dāim ve var olan Allah (c.c.). bütün âlemin ve dünyanın ancak kendisi ile kaim olduğu cenāb-ı hak.

kazā (<Ar.): birdenbire olan musibet, beklenmedik belā, Allah'ın takdirinin ve emrinin yerine gelmesi.

kazā-yı bī-nihāyet (<Ar.+Far.): sonsuz kaza, sonsuz belā.

każā-yı nāgehan(<Ar.+Far.): ansızın gelen kaza.

każiyye (<Ar.): iş, husus, madde, mesele; dāwā.

kebāb (<Ar.): 1. doğrudan doğruya ateşte veyā kab içerisinde pişirilen et. 2. ateşte alazlanarak veyā kavrularak pişirilen her türlü nesne.

kebāb ol- (<Ar.+Tr.): büyük bir acıya uğramak, yüreği yanmak.

kebīr (kebr) (<Ar.): büyük, ulu, yüce.

kelām (<Ar.): 1. söz, lākırdı. 2. gr. söz, ibāre, fıkra; cümleler veyā cümlecikler.

kelāmāt (<Ar.): sözler, lakırdılar.

kelek (<Far.): 1. olgunlaşmamış ham kavun. 2. metinde olumsuz eleştiri yapmamak anlamında kullanılmıştır.

kelimāt (<Ar.): kelimeler, kelimeler, sözler, lakırdılar.

kelimāt it- (<Ar.+Tr.): konuşmak, sohbet etmek.

kem (<Far.): fenā, kötü; bozuk.

kemāl (<Ar.): 1. olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik. 2. en yüksek değer, mükemmellik.

kemāline ir- (<Ar.+Tr.): son bulmak, bitmek.

kemān (<Far.): 1. yay (ok atan). 2. kâvis. 3. kemān.

kemçe (<Far.): kötü, fena(göz veya söz).

kemend (<Far.): uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek üzere atılan ucu ilmekli uzun ip.

kemend endāz (<Far.+Far.): kement atan kimse, ip ya da yular atıp yakalayan kimse.

kemer (<Far.): bele takılan kuşak, kayış.

kemük (<Tr.): kemik.

kenār (<Far.): 1. kıyı, çevre. 2. uc, köşe.

kepeng/kefeng (<Tr.): bir yerleri kapamak için kullanılan, türlü biçimlerde sac levha, demir veyā tahta kanat.

kerād (<Far.): eski, yırtık elbise.

kerāmet (<Ar.): 1. kerem, bağış. 2. ikram, ağırlama. 3. ermişçesine yapılan iş, hareket veyā söylenen söz, fikir.

kerān (<Far.): kenar, uc, kıyı.

kerem (<Ar.): 1. asālet, asillik, soyluluk. 2. cömertlik, el açıklığı, lütuf, bağış, bahşiş.

kerīm (<Ar.): 1. kerem sahibi, cömert, verimcil, eli açık. 2. ulu, büyük.

kerimiyyet (<Ar.): kerimlik, cömertlik, eli açık, büyüklük, ululuk.

kerrat (<Ar.): kerreler, defalar, kezler.

kerre (<Ar.): defā, kez.

kesād (<Ar.): 1. alışverişte durgunluk, sürümsüzlük. 2. yokluk, kıtlık.

kesb (<Ar.): çalışarak kazanma.

keşret (<Ar.): çokluk, bolluk, sıklık.

keşān ber keşān (<Far.): çekenleri üzerine çekerek.

keşmir: hindistan, pakistan ve çin'in sınırlarında dağlık bir bölgedir.

kethüdā (<Far.): zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini gören kimse, kahya.

ketm eyle- (<Ar.): saklamak, gizlemek, sır tutmak, söylememek.

kevn-i peydā eyle- (<Ar.+Far.+Tr.): varlığı ortaya çıkarmak.

keyānī (<Far.): key'e büyük hükümdara mahsus, onunla ilgili, şahlarla ilgili.

keyf (<Ar.): neş'e, sevinç, sürür.

keyfiyyet (<Ar.): bir olayın geçişi.

ķıl- (<Tr.): 1. yapmak, etmek. 2. uygulamak, gerçekleştirmek.

ķılıf (<Ar.): bir şeyi korumak için kendi biçimine göre, çoğunlukla yumuşak bir nesneden yapılmış özel kap.

ķılinc ur-: kılıçla vurmak.

ķılinc (<Tr.): çelikten silah, kılıç.

ķın (<Tr.): kılıç, hançer, kama gibi kesici araçların kendilerine özgü kaplarının adı.

ķır mādih: keskin ihtiyar.

ķır- (<Tr.): öldürmek, yok etmek, imha etmek.

ķırķır: boğazı dar testi manasındadır, metinde ise boğaz kısmı dar olan insana benzetilmiştir.

ķışsa (<Ar.): 1. fıkra, hikāye, rivāyet. 2. vak'a, mācerā.

ķışsa-yı mākşud (<Ar.+Ar.): hikayede kastedilen, olayda kastedilen.

ķıvam (<Ar.): bir şeyin en uygun zaman veyā durumu.

ķıy- (<Tr.): zulmetmek, kastetmek, acımamak.

ķıyāmet (<Ar.): 1. dünyanın sonu, bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman. 2. büyük sıkıntı, belā, gürültü patırdı.

ķıyāmet kop- (<Ar.+Tr.): bir yerde çok gürültü, patırtı ve kavga olması.

ķıymet (<Ar.): 1. değer. 2. bedel, baha, tutar. 3. şeref, onur, itibar.

ķıymet bil- (<Ar.+Tr.): önemini, değerini bilmek.

ķızıl (<Tr.): parlak kırmızı renk.

ķibr (<Ar.): 1. büyüklük, ululuk. 2. büyüklük taslama, yüksekte bakma.

ķiler (<Far.): erzak koymağa mahsus dolap, yiyecek, içecek şeyler koyulan mahzen, anbar veya oda.

ķim (<Tr.): 1. diye. 2. ki.

ķimesne (<Tr.): kimse

ķin (<Far.): gizli, düşmanlık, garaz.

ķirpik (<Tr.): göz kapağının kenarındaki kıllar.

kirşend it-: kemend ile yani bir şeyi yakalamak ya da tutmak amacıyla üzerine atılan ucu ilmekli uzunca iple uzakta bulunan herhangi bir nesneyi yakalamak, tutmak.

kīse (<Far.): 1. kese, küçük, büyük torba, kap. 2. kumaştan yapılmış çanta biçimindeki kap.

ķiṣān (<Far.): çekenler, çekiciler.

ķitāb-ı ḥātime-yi ķiṣṣa-yı ḳahramān-ı ḳatıl: kahraman-ı katil öykü kitabının sonu ya da nihayeti.

ķo- (<Tr.): bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek, bırakmak.

ķoḥı (<Tr.): koku, nesnelerden yayılan küçücük zerrelere burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu.

ķol ṣun- (<Tr.+Tr.): el uzatmak, karşılıklı memnuniyetlerini birbirine sunmak.

ķolabāt (<Tr.+Ar.): koruyucular, koruyan aletler, koruyan zırh vb. malzemeler.

ķor ḳuşaḳlu mübārız: beline kırmızı kuşak bağlayan savaşçı.

ķorḥ- (<Tr.): 1. korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak. 2. kaygı duymak, endişe etmek. 3. yapamamak, cesaret edememek.

ķorḥu (<Tr.): 1. korku, bir tehlike düşüncesi karşısında uyanan kaygı duygusu. 2. kaygı, üzüntü.

ķoru (<Tr.): ormandan daha seyrek ağaç örtüsüne sahip altında otlarda bulunan ağaçlık yer.

ķotar- (<Tr.): bir işin üstesinden gelmek ya da bir işi başarmak.

ķov- (<Tr.): bir yerden sürüp çıkarmak, kovalamak

ķōtek (<Far.): sopa, dayak.

ķubbe (<Ar.): yarım küre veyā kümbetimsi yapılan bina damı.

ķucub (<Tr.): kucaklamak, kucaklayarak.

ķūček (<Far.): küçük.

ķudret (<Ar.): 1. kuvvet, tākat, güç. 2. Allah'ın ezeli gücü.

ķudret-i efkār (<Ar.+Ar.): kuvvetli fikirler, kuvvetli düşünceler.

ķudret-i ṣan'at (<Ar.+Ar.): sanat gücü.

ķudsī (<Ar.): 1. kutsal. 2. Allah'a mensup, Allah ile ilgili.

ķūh (<Far.): dağ.

ķūh-ı āteş (<Far.+Far.): ateş dağı.

ķūh-ı billur (<Far.+Ar.): kristal veyā parlak taş gibi olan dağ.

ķūh-ı hāmūn (<Far.+Far.): bozkır dağı, geniş dağ.

ķūh-ı ḳāf (<Far.+Ar.): zümrüdüanka ya da anka kuşunun yaşadığı sanılan masal dağı.

ķūh-ı miḥnet (<Far.+Ar.): zulüm dağı, sıkıntı dağı, elem dağı.

ķūh-ı serendil: metinde geçen serendil dağı.

ķūh-ı ṣū'ā (<Far.+Ar.): ışıın dağı.

kūh-i sār (<Far.): dağ tepesi, dağlık yer.

kūhistān (<Far.): dağlık bölge, dağı olan yer, dağlık yer.

kul(kul) (<Tr.): 1. Allah'a göre insan, abd. 2. köle. 3. karaveş.

kulāc (<Tr.): gerilerek açılmış iki kolun birinin parmak ucundan ötekisinin parmak ucuna değin olan uzaklık.

kulāk tut- (<Tr.+Tr.): dinlemek, işitmek istemek.

kulāk ur- (<Tr.+Tr.): dinlemek, dikkatli şekilde dinlemek.

kulan (<Zool.): 1. tek tırnaklılar takımının, atgiller familyasından, eti ve postu için avlanan, kırgız steplerinde yaşayan yabani bir tür. 2. iki üç yaşında dişi tay, kısarak. 3. asya yaban eşiği.

kulle (<Ar.): 1. çoğunlukla kare ve silindir biçimindeki yüksek yapı. 2. dağ tepesi, doruk, zirve.

kulle-i eflak (<Ar.+Ar.): göklerin zirvesi.

kulle-yi kāf (<Ar.+Ar.): kaf dağının tepesi.

kumānda (<Fr.): komuta.

kurbān (<Ar.): bir gaye uğrunda fedā olma.

kurd dili: kurtlara özgü olan dil.

kurıl- (<Tr.): hazırlamak, düzenlemek, dizmek.

kurt (<Tr.): köpekgillerden, avrupa, asya ve kuzey amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan.

kūs (<Far.): kös, büyük davul.

kūs-ı harb (<Far.+Ar.): savaş davulu.

kūs-ı kāvī (<Far.+Ar.): kuvvetli davul, büyük davullar, güçlü davullar.

kuşundı (<Tr.): kusuntu.

kuşur (<Ar.): eksiklik, noksan, elverişsiz durum.

kuşak (<Tr.): bele sarılan uzun ve enli kumaş.

kuşluk vakti: günün sabahla öğle arasındaki bölümü.

kūt (<Tr.): uğur, talih, baht, mutluluk.

kuzgun (<Tr.): birçok karga türüne, özellikle kara kargaya verilen ad.

kükre- (<Tr.): taşkınlık göstermek, coşmak.

külāh (<Far.): takke, kalpak, baş örtüsü.

külhān damı : metinde han, hamamlarca suyu ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı söylenerek benzetilme yapılmıştır.

kün (<Ar.): ol, olsun!

künbed (<Far.): kümbet, kubbe, üst tarafı yuvarlak şekilde olan bina veya çıkıntı.

kürsī (<Ar.): 1. oturulacak yüksekçe yer. 2. taht. 3. makam, vazife.

küstah (<Far.): arsız, edepsiz, küstah, saygısız.

küstaḥāne (<Far.): küstahça davranmak.

küstāḥlık (<Far.): saygısızca davranmak, küstah olma durumu.

küşād (<Far.): açma, açış.

kütül: gümbürtü, kütürtü.

L

lā ya‘lemül ḡaybu illallah (<Ar.): göklerde ve yerde gaybı Allah’tan başka kimse bilemez.

lā-cerem (<Ar.): kuşkusuz.

laciverd (<Ar.): 1. lacivert. 2. koyu, mavi.

lāf güzāf (<Far.+Far.): boş söz veya lakırdı.

lāf (<Far.): söz.

laḡab (<Ar.): lāḡap, bir kimseye kendi asıl adından başka takılan ad.

lāl (<Ar.): dilsiz.

la‘l (<Ar.): 1. kırmızı, al. 2. kırmızı ve değerli bir süs taşı.

lāle (<Far.): bot. lale çiçeği.

la‘lin şarāb: kırmızı şarab.

la‘in (<Ar.): lanetli, lanetlenmiş, nefret kazanmış; istenilmeyen.

la‘n eyle- (<Ar.+Tr.): lanet okumak, lanet eden.

la‘n (<Ar.): lanet etme, lanetleme.

la‘net it- (<Ar.+Tr.): beddua etmek, ilenç dolu sözlerde bulunmak.

laṭife (<Ar.): güldürecek tuhaf ve güzel söz hikaye, şaka.

lāya‘kıl (<Ar.): dalgın, bihoş.

lāyık (<Ar.): yakışan, yaraşır, yakışık.

leb (<Far.): dudak.

lerze (<Far.): titreme, titreyiş, sallantı.

leş (<Far.): 1. ölmüş insan veyā hayvan cesedi. 2. hayvan cesedi.

leşker (<Far.): 1. asker. 2. **mec.** yiğit, kahraman, cesur.

leşker döyer: askerlerle dövüşerek veya savaşıarak onları döven kimse.

levḥ (<Ar.): yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılabilen nesne.

levlāk (<Ar.): bir kudsī hadīsten alınmış olup, hz. muhammed’e hitāptır.

leyin: 1. defa, kez. 2. gibi.

leylen (<Ar.): geceleyin, gece vakti.

lezzet (<Ar.): 1. hoşlanma, zevk alma. 2. tat, çeşni.

libās (<Ar.): giyilecek şey, elbise.

lik (<Far.): lākin, amma, ancak, fakat.

līme (<Far.): parça, uzun dilim.

lisān (<Ar.): dil, konuşulan dil.

lisān-ı ğayb (<Ar.+Ar.): gizli dil, kendi aralarında anlaşmayı sağlayan ve karşı tarafın bilmediği dil veyā anlaşama aracı.

loḵma (<Ar.): ağza bir defada alınıp götürülen yiyecek parçası, yemek.

lu‘b (<Ar.): oyun, eğlence.

lūt (<Far.): çıplak.

lūta (<Far.): tatlı yemeğe, lezzetli yiyeceğe.

lūt (<Far.): tatlı yemekler, lezzetli yiyecekler.

luṭf (<Ar.): 1. hoşluk, güzellik. 2. iyi muāmele; iyilik.

lūbb (<Ar.): iç, öz.

M

mācerā (<Ar.): cereyan eden, geçen, olup geçen şey.

māder (<Far.): anne, ana.

māder-i müşfiḵa (<Far.+Ar.): şefkatle seven, acıyan, merhametli anne.

mağara (<Ar.): bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer kovuğu, in.

mağrib (<Ar.): batı taraf, garb, güneşin battığı cihet, akşam vakti, afrikanın şimāl tarafı.

mağrūr (<Ar.): bir şeye güvenmek.

māh (<Far.): 1. yılın belli bölümleri olan ay. 2. gök cismi olan ay.

maḥal (<Ar.): yer.

maḥāl (<Ar.): 1. bir olayın olmasına fırsat vermek, engel olmamak, 2. mümkün.

māḥaṣal (<Ar.): hāsıl olan meydana gelen şey, netice.

mā-ḥaṣıl (<Ar.): hāsıl olan, meydana gelen şey, netice.

māḥazar (<Ar.): daha önceden hazır olan, hazır bulunan şey, hazır olarak ne varsa.

maḥbesi (<Ar.): hapsolunmuşlar, haps edilmişler, zindana atılmışlar.

maḥbūb (<Ar.): 1. muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili. 2. erkek sevgili.

maḥbube (<Ar.): muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen (kadın).

maḥbūs (<Ar.): hapsolunmuş, bir yere kapatılmış.

maḥız (<Ar.): ağrısı tutmuş hamile kadın.

māhir (<Ar.): becerikli, hünerli, sanatkār, elinden iş gelir.

maḥlūk (<Ar.): halk olunmuş, yaratılmış, yaratık.

maḥlūkāt (<Ar.): yaratılmış şeyler, canlılar; yaratıklar.

maḥmudi (<Ar.): övülmeye değer, medhe lāyık, öğülmüş, medh ü senā olunmuş.

maḥmur (<Ar.): 1. sarhoşluğun verdiği sersemlik. 2. uyku basmış, ağırlaşmış göz, baygın göz.

maḥrem (<Ar.): gizli olan herkese söylenmeyen; herkesçe bilinmemesi icāb eden.

māh-rū (<Far.): ay yüzlü, yüzü ay gibi olan, güzel.

maḥrūm (<Ar.): 1. bahtsız, nasipsiz. 2. istediğini, dilediğini elde edemeyen.

maḥs (<Ar.): hālis olmak, saf ve katışıksız olmak.

maḥşer (<Ar.): 1. haşrolunacak, toplanılacak yer; kıyāmette ölülerin dirilip toplanacakları yer. 2. çok kalabalık.

maḥv (<Ar.): yok etme, ortadan kaldırma; harābetme, perişān etme; batma, bitme, yok olma.

maḥzen-i ‘uṣṣāk (Ar.+Ar.): aşıkların saklanacağı yer.

maḥzūn (<Ar.): hüznü, tasalı, kaygılı.

maḥām (<Ar.): 1. yer. 2. kat, huzur.

maḥbūl (<Ar.): 1. kabul olunmuş, alınmış, alınan. 2. beğenilen, hoş karşılanan; geçer.

maḥsūd(maḥsud) (<Ar.): kasdolunan, istenilen şey, istek.

maḥsud-ı cān (<Ar.+Far.): kasdedilen can.

māl (<Ar.): 1. bir kimsenin tasarrufu altında bulunan değerli ve gerekli şey. 2. varlık, servet

mālāmāl (<Ar.): çok dolu, dopdolu.

mālīk (<Ar.): bir şey üzerinde iyelik hakkı bulunan kimse.

manuk (<Tr.): yavru, hayvan yavrusu.

ma‘ āvin (<Ar.): yardımlar, muāvenetler, yol yiyecekleri, azıklar.

ma‘ bud (<Ar.): 1. Allah. 2. ibadet edilen nesne.

ma‘ kūl (<Ar.): akıllıca, akla uygun, akıllıca iş gören, anlayışlı mantıklı.

ma‘ lūm (<Ar.): bilinen, belli.

ma‘ lūm ol- (<Ar.+Tr.): bilinmek, içine doğmak.

ma‘ mūr (<Ar.): tamir edilmiş, iyileşmiş.

ma‘ şum (<Ar.): suçsuz, kabahatsiz.

ma‘ şuk (<Ar.): sevilen, sevilmiş erkek.

ma‘ zur buyur- (<Ar.+Tr.): hoşgör, kusura bakma.

ma‘ zur dut- (<Ar.+Tr.): affetmek kusuruna bakmamak, bağışlamak.

mār (<Far.): yılan.

marāz (<Ar.): 1. hastalık, sayrılık. 2. dayanılması zor durum dert.

marīz (<Ar.): hasta.

maşlahat (<Ar.): 1. iş, emir, husus, madde, keyfiyet. 2. ehemmiyetli iş. 3. barış, dirlik düzenlik.

mātem (<Ar.): hüznü, keder, musibet zamanındaki ağlayış, yas; yaşlı, kederli bulunma.

maṭbah (<Ar.): mutfak.

maṭla' (<Ar.): 1. tulū edecek, doğacak yer. 2. güneş ve sāir yıldızları doğması.

māvaḳa' (<Ar.): vuku' bulmuş, olup geçmiş.

māvaḳa'-yi ḥaber (<Ar.+Ar.): olup geçmiş bir olay.

māverā-yil nehr (<Ar.): nehir ötesinde, nehir ardında anlamları olup orta asyada ceyhun ve seyhun nehirleri arasında kalan tarihi bölge.

māvūh: sersem, şaşkın.

māil (<Ar.): 1. eğilimli, istekli. 2. eğimli, meyilli.

māzar-ı cihān (<Ar.+Tr.): dünya zararlısı.

mazḥar (<Ar.): sahip olma, nail olma.

mazḥar-ı levlāk-i hādi-yi sūbūl (<Ar.): “eğer sen yolları doğru göstermeye nail olmasaydın” denilerek hazret-i peygamberimiz Hz. Muhammed aleyhissalātü vesselām anılmıştır.

mecāl (<Ar.): güc, kuvvet, tākat.

macāz : yol, gidecek yer, geçit, köprü.

meclūs (<Ar.): 1. oturulacak, toplanılacak yer. 2. görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.

mecmere (<Ar.): içinde tütsü yakılan kap.

mecr ol- (<Ar.+Tr.): su yolu olup akmak, sel olup akmak.

meded (<Ar.): yardım, imdat.

medḥ (<Ar.): övme, birinin iyi şeylerini söyleme.

mefāḥir (<Ar.): iftihār edilecek, övünülecek şeyler.

mafārit (<Ar.): bütün tek tek.

meger (<Far.): meğer, oysa ki, halbuki; olsa olsa, ancak.

mehabbet (<Ar.): sohbet.

mehābe (<Ar.): dehşetli ve heybetli yer.

meḥekk-i merdān: mihenik taşı gibi olan merdler, insanlar, erkekler, yiğitler.

mehleke (<Ar.): helāk olacak yer, tehlikeli yer, iş.

mekān (<Ar.): 1. yer, mahal. 2. ev, oturulan yer.

mekkāri: mekkārılık, hile, düzen, hilekārılık.

mekr (<Ar.): 1. hile, düzen. 2. hile ile aldatma, maksadından vazgeçirme.

melāike (<Ar.): melekler.

melālet (<Ar.): can sıkıntısı, usanç, gamlılık, zaaf ve fütur.

melā'in (<Ar.): lānete sebep olanlar, lānet edilmeye değer işler, hareketler.

melekūt (<Ar.): ruhların ve meleklerin ālemi.

melik (<Ar.): padişah.

mel'un (<Ar.): 1. lānetlenmiş. 2. herkesin lānet ve nefret ettiği kimse. 3. lanet olası.

melûl (<Ar.): 1. usanmış, bıkmış, bezmiş. 2. mahzun.

melûl ol- (<Ar.+Tr.): üzüntülü ve keyifsiz olmak.

men (<Tr.): ben.

menâre (<Ar.): minâre.

menber/minber (<Ar.): minber, yüksek olacak yer.

menkâle (<Ar.): nakleden, söyleyen.

men' eyle- (<Ar.+Tr.) durdurmak, bırakmamak, caydırmak, engel olmak.

men' (<Ar.): engel olma, alıkoyma, bırakmama, caydırma.

mensûb (<Ar.): bir kimseye, bir şeye nisbeti olan, bir şeyle ilgisi bulunan.

menşur (<Ar.): sultanın emri, ferman.

menzil (<Ar.): 1. yollardaki konak yeri. 2. ev. 3. bir günlük yol, konak. 4. mesâfe.

me'el (<Ar.): meal, anlam, kavram.

me' mûr (<Ar.): 1. emir almış olan kimse. 2. bir işe vazifelendirilen kimse.

merâî (<Ar.): çayırliklar, otlaklar.

mercân (<Ar.): mercan.

merd (<Far.): 1. adam, insan. 2. erkek. 3. özü sözü doğru, kabadayı, yiğit.

merdâne (<Far.): yiğit gibi, yiğitcesine, erkekçesine.

merdek (<Far.): cüce, küçük adam; aşağılık, pezevenk.

merhabâ (<Ar.): 1. "genişlenin", "rahat oturun!" mânâsında bir selâmlaşma sözü. 2. günaydın, hoş geldiniz.

merhabâla- (<Ar.): selamlamak.

merhabâlaş- (<Ar.): selamlaşmak.

merhamet (<Ar.): şefkat gösterme, acıma; birini esirgeme.

merhûm (<Ar.): 1. Allah'ın rahmetine kavuşmuş, Allah'ın rahmetiyle müjdelenmiş. 2. ölmüş, ölü.

merrih (<Ar.): 1. ateş rengi. 2. mars gezegeni.

merrih devri (<Ar.+Ar.): mars gezegeni zamanı.

mertebe (<Ar.): 1. derece, basamak. 2. rütbe; pâyе.

mesrûr (<Ar.): sürurlu, memnun, sevinmiş; merâmına ermiş.

mest (<Far.): sarhoş.

mestûr (<Ar.): gizli, kapalı, örütülü.

meşâm (<Ar.): koku alacak yer, burun, geniz.

meşekkat (<Ar.): zahmet, sıkıntı, güçlük, zorluk.

meşgûl (<Ar.): 1. bir işle uğraşan, iş görmekte olan. 2. işgal edilmiş, doldurulmuş, tutulmuş.

meşhûr (<Ar.): şöhretli, şöhret kazanmış, ün almış, ün salmış.

meş'ale (<Ar.): 1. aydınlatıcı âlet, lâmba, kandil. 2. ucunda, alev çıkararak yanan bir madde bulunan değnek, sopa.

metā' (<Ar.): 1. satılacak mal, eşyā. 2. sermāye, elde bulunan varlık.

mevc (<Ar.): dalga.

mevcūd (<Ar.): 1. var olan bulunan. 2. hazır olan, hazır bulunan. 3. bir topluluğu meydana getiren fertlerin hepsi.

mevtā (<Ar.): ölümler, ölmüşler.

meydān (<Ar.): 1. geniş, açık, düz yer, alan. 2. yarışma veya karşılaşma yeri.

meyhāre (<Ar.): şarap içen, içkici, ayyaş.

meyl (<Ar.): 1. yönelme, isteme, arzu etme. 2. eğiklik; akıntı.

meyl-i nahābe (<Ar.): çokluk askere yönelme.

meyl-i nazar (<Ar.+Ar.): istekli bakış.

meymene (<Ar.): ask. ordunun sağ cenahı, sağ kanadı.

meysere (<Ar.): ask. sol cenah, ordunun sol kanadı.

meyyit (<Ar.): 1. ölmüş. 2. çok zayıf kimse.

mezār-ı şerīf: şerefli, değerli kabir, mezar.

mezīd (<Ar.): 1. artma, artırma, çoğalma. 2. s. artmış, arttırılmış, büyümüş, çoğaltılmış.

mıtrākı: 1. değnek. 2. tokmak. 3. çekiç.

miftāh (<Ar.): anahatar.

mihmān (<Far.): misafir, konuk.

miḥnet (<Ar.): 1. zahmet, eziyet. 2. gam, keder, sıkıntı, dert. 3. belā, musibet.

miḥnet-zede (<Far.): sıkıntıya uğramış, afet veya belaya uğramış.

mīhr (<Far.): sevgi.

mīhrāc (Hind.): hindistan'da hindu dininden olan hükümdarların büyüklerine verilen ünvanıdır; hindu kral.

mihter (<Far.): daha büyük, büyük insan.

mihterān (<Far.): daha büyükler, daha büyük insanlar.

miḫdār (<Ar.): 1. parça, kısım, bölüm. 2. kıymet, değer. 3. düze, belirlenen gerekli miktar, doz.

mīl (<Ar.): dikilitaş.

mīlk (<Ar.): birinin tasarrufu altında bulunan şey, mülk.

mīlk-i heyhāt: heyhat mülkü metinde geçen bir mekân adıdır.

mīnḳar (<Ar.): yırtıcı kuş gagası.

minnet (<Ar.): 1. bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı kendini borçlu görme. 2. görülen iyiliğe karşı teşekkürde bulunma. 3. yapılan bir iyiliği başa kakma.

mīr (<Ar.): baş, komutan, amir, bey.

miṣāl (<Ar.): 1. örnek. 2. masal. 3. rüyā, düş. 4. s. benzer, andırır.

mişāli: benzer, eş gibi.

miskin (<Ar.): āciz, zavallı, beceriksiz, hareketsiz.

mişl (<Ar.): 1. benzer. 2. kat.

miyān (<Far.): 1. bel. 2. ara, aralık, orta.

mizāc (<Ar.): huy, tabiat, fitrat, bünye.

muğtenem (<Ar.): ganimet olarak alınmış.

muḥabbet (<Ar.): sevgi, sevmeye, sohbet, ruhun, kendisinden lezzet duyduğu şeye meyiletmesi.

muḥālif (<Ar.): 1. muḥālefet eden, aykırılık gösteren, uymayan, uygun olmayan. 2. birinin düşüncesine zıt düşüncede bulunan.

muḥārebe (<Ar.): harbetme, savaşıma; harb, savaş, savaşta yapılan çarpışmalardan her biri.

muḥāşara (<Ar.): etraftan çevirmek, kuşatmak, düşmanı etraftan sarmak, abluka etmek.

muḥīṭ (<Ar.): 1. çevre. 2. saran, kuşatan.

muḥkem (<Ar.): tahkim edilmiş, sağlam kılınmış, sağlam, berk, sağlamlaştırılmış, kuvvetli.

muḥtaşar (<Ar.): ihtisār edilmiş, kısaltılmış, kısaltma, kısa.

muḥtelif: çeşit, çeşitli, türlü.

muḥābele (<Ar.): 1. karşılık verme, karşılama. 2. karşı gelme. 3. birbiriyle karşılaştırma.

muḥābil (<Ar.): 1. karşı karşıya gelen, bir şeyin karşısında bulunan. 2. bir şeye karşı, bir şeye karşılık yapılan.

muḥaddem (<Ar.): önce gelen, önceki, öncül.

muḥarrer (<Ar.): 1. kararlaştırılmış. 2. şüphesiz, sağlam. 3. anlatılmış, bildirilmiş.

muḥattar (<Ar.): taktir edilmiş, inbikten çekilmiş; damıtılmış.

muḥaṭṭa (<Ar.): kesilmiş, parçalanmış.

muḥayyed (<Ar.): bir işe ehemmiyet veren.

muntazır (<Ar.): intizar eden, gözleyen, bekleyen.

muʿallak (<Ar.): 1. taʿlik edilmiş, asılmış, asılı. 2. havada boşta duran bir yere dayanmayan.

muʿayin (<Ar.): tāyin eden, belirten.

muʿayyen (<Ar.): 1. tāyin edilmiş, belli, belirli. 2. kararlaştırılan.

muʿazzam (<Ar.): 1. kocaman, koca. 2. ulu, koskoca.

muʿcizāt (<Ar.): mucizeler.

muʿīn (<Ar.): yardımcı, muāvin, iane eden, yardımcı.

muʿteber (<Ar.): 1. itibarlı, hatırı sayılır, saygın. 2. inanılır, güvenilir.

murād (<Ar.): 1. arzu, istek, dilek. 2. maksat, meram.

murād-ı ahvāl (<Ar.+Ar.): istenilen durum, istenilen haller.

muraşşa' (<Ar.): kıymetli taşlarla bezenmiş.

murdār(mudār) (<Far.):pis, kirli, mülevves, temiz olmayan.

murğ (<Far.): kuş.

murğ-ı fermān (<Far.+Far.): metindeki mitolojik kuşun adı.

murğ-ı kebîr (<Far.+Ar.): yüce kuş, ulu kuş.

muşāhabat (<Ar.): sohbetler, konuşup görüşmeler.

muşanna' (<Ar.): sonradan yapılmış, sanatla ve düzgün yapılmış olan, sanatkârane yapılmış olan, usta elinden çıkmış olan, uydurulmuş, yapmacık.

muşibet (<Ar.): beklenmedik bir zamanda gelen kötülük, sıkıntı veren durum.

muştafâ (<Ar.): Hz. Muhammed'in mübârek bir ismi.

muştıla- (<Far.): haber vermek.

muştucı (<Far.): muştı getiren, müjdecî, haber getiren.

muştuluk: muştucuya verilen armağan, müjdelik.

muţî' (<Ar.): 1. itaat eden, boyun eğen. 2. bağlı. 3. rahat.

muẓtarib (<Ar.): ıztırâbı, sıkıntısı olan; rahatsız, çırpınıp duran.

mübârek (<Ar.): bereketli, feyizli.

mübâriz (<Ar.): 1. döğüşe, güreşe kalkışan. 2. kuvvetli münâkaşaya girişen.

müberrâ (<Ar.): berî kılınmış, temize çıkmış, aklanmış.

mübtelâ (<Ar.): 1. düşkün. 2. tutkun, tutulmuş.

mücerrâ (<Ar.): akan, akmış.

mücellâ (<Ar.): cilâlı, parlatılmış, parlak.

mücelled (<Ar.): teclîd olunmuş, ciltlenmiş.

mücevher (<Ar.): cevher ile süslenmiş, elmaslı.

müdām (<Ar.): 1. devām eden, süren, sürekli. 2. devām eden, arası kesilmeyen.

mühelhel (<Ar.): zarif, şık, elbise.

müheyyâ (<Ar.): hazır, hazırlanmış olan.

mühlet vir- (<Ar.+Tr.): bir iş için belirli bir süre vermek.

mühlet (<Ar.): vakit, tanınmış süre.

mühür (<Far.): mühür, imza yerine basılan yazılı damga, damga, sikke.

mühre (<Far.): billurdan yapılmış küçük kap.

müjde (<Far.): 1. muştı, sevinç haberi, beşâret. 2. hayırlı, sevinçli bir haber getirene verilen bahşiş.

müjdin kıl- (<Far.+Tr.): sevinçli haber vermek.

mülk (<Ar.): bir devletin ülkesi.

mülûk (<Ar.): melikler, hükümdarlar.

mülūkāne (<Far.): padişahlara yakışır bir surette.

münādi (<Ar.): 1. nidā eden, tellāl. 2. müezzin; münāsib.

münāsib (<Ar.): benzer, uygun, layık, yakışır, yaraşır.

müneccim (<Ar.): 1. yıldızların hareket ve vaziyetlerinden ahkām çıkaran, yıldız falına bakan kimse. 2. astroloji ile uğraşan kimse.

münevver (<Ar.): tenvîr edilmiş, nurlandırılmış, parlatılmış, aydınlatılmış; ışıklı, aydın.

münezzeh (<Ar.): tenzîh edilmiş, temiz, arı; uzak.

münkalib (<Ar.): inkılab eden, dönen, dönmüş, başka bir hāle girmiş olan, değişen.

mün'im (<Ar.): 1. in'ām eden, nîmet veren, yedirip içiren; Allah. 2. vel'nîmet.

müntehā (<Ar.): 1. nihāyet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece, son kerte. 2. son uc.

mürāza'ad (<Ar.): rızālaşmak, rāzı olmak.

mürîd (<Ar.): 1. irāde eden, emreden, buyuran. 2. i. bir şeyhe bağlı olan kimse.

mürüvvet (<Ar.): 1. insāniyet, mertlik, yiğitlik. 2. cömertlik, iyilikseverlik.

müsavvi (<Ar.): birbirine denk olmak, aynı seviyede olmak, denk, aynı derecede, eşit.

müşibet (<Ar.): 1. felāket, ansızın gelen belā, sıkıntı. 2. **mec.** uğursuz.

müstağrak (<Ar.): garkolmuş, dalmış, batmış, mānevi bir vaziyete dalmış, bir şeye dalmış veya daldırılmış olan.

müstedām (<Ar.): sürekli, devamlı, sürüp giden, devāmı istenilen.

müstefrik (<Ar.): kusan, istifrag eden, kusturan.

müste'ān (<Ar.): kendisinden yardım beklenen, yardım beklenen, yardım istenen.

müsteva (<Ar.): kapsayan, içine alan.

müşebbek (<Ar.): ağ ve kafes gibi örülmüş olan, küçük tahta parçalarından yapılan oymalı kafes.

müşerref (<Ar.): şereflendirilmiş, kendisine şeref verilmiş, şerefli.

müşfika (<Ar.): şefkātli, merhametli, acıyan; seven gibi mānālara gelen sözcüğün müennesi.

müşk (<Far.): misk, misk kokulu.

müşkil (<Ar.): 1. güç, çetin, zor. 2. i. engel, güçlük, zorluk, çetinlik.

müştāk (<Ar.): iştiyākli, özleyen, göreceği gelen, can atan.

müşterî (<Ar.): 1. istekli, arzulu. 2. jüpiter.

mütehayyir (<Ar.): hayrette kalan, şaşmış, şaşırmış.

müvekkel (<Ar.): vekil tāyin edilen, vekil edilen kimse.

müzehheb (<Ar.): 1. tezhibolunmuş, altın suyuna batırılmış. 2. yaldızlanmış.

müzeyyen (<Ar.): zinetlendirilmiş, süslenmiş, süslü.

müzeyyen tertib: süslenmiş durum veya düzende.

N

nā-bekār (<Far.+Ar.): hayırsız, işe yaramaz, değersiz dost.

nacak (<Far.): bir ağaç sapa geçirilen, ağzı keskin, genişçe demir âlet, balta.

nāçār (<Far.): 1. çāresiz, ister istemez. 2. zorunda kalmış. 3. zavallı.

nādān (<Far.): 1. bilmez. 2. kaba, terbiyesiz, kıt.

naḥāka (<Ar.): yiyecek parası, geçimlik, geçim için lüzumlu olan şey.

nāgāh (<Far.): birdenbire, ansızın, hemen.

nāgehān (<Far.): ansızın, birdenbire.

naḥla-: kesmek, delmek.

naḥṣ : zayıf, zayıflamak.

naḥāre (<Ar.): davul, kös, dümbelek.

naḥılan (<Ar.): iletenler, taşıyanlar, aktaranlar, nakledenler; tercüme eden; işittiğini anlatan.

naḥılan-ı sergüzeşt-i benī ādem: adem oğullarının başından geçen serüvenleri aktaranlar.

naḥl (<Ar.): 1. bir şeyi başka bir yere götürme. 2. taşıma, aktarma, geçirme.

naḥl eyle- (<Ar.+Tr.): taşımak, aktarmak.

naḥl it- (<Ar.+Tr.): 1. anlatmak. 2. götürme.

naḥl-i beyān (Ar.+Ar.): açıklamayı aktarma.

naḥṣ (<Ar.): eksiklik, noksan, kusur.

naḥṣ (<Ar.): 1. resim. 2. duvarlara, tavanlara yapılan yağlı veyā sulu boya resim, süsleme sanatı. 3. ipekle, sırma ile işleme.

nām (<Far.): 1. isim, ad. 2. ün, lākab.

nāme (<Far.): 1. mektup. 2. sevgiye veyā aşka dair yazılmış mektup.

nāme³-i iṣṭiyāk (Far.+Ar.): şevk mektubu.

namıqdār (Ar.+Far.): katiplik yapan, yazı işlerini elinde tutan kimse.

nāmudār (<Far.): namlı, ünlü, şöhretli, meşhur.

na‘ra (<Ar.): yüksek sesle uzun uzun bağırma.

na‘ra ur- (<Ar.+Tr.): bağırmak.

na‘ye: birisinin öldüğünü bildiren söz.

nā-pāk (<Far.): temiz olmayan.

nār (<Ar.): 1. ateş, od. 2. cehennem.

nār-ı fūrkat (<Ar.+Ar.): ayrılık ateşi.

nār-ı nur (<Ar.+Ar.): ateş ışığı.

naṣb eyle- (<Ar.+Tr.): bir rütbe almak, bir memurluğa tayin edilmek.

naşb it- (<Ar.+Tr.): Allah'ın kismet ederek kulunu bir görevin ya da işin başına getirmesi.

naşīb (<Ar.): 1. hisse, pay. 2. Allah'ın kismet ettiği şey.

naşihat (<Ar.): öğüt.

nāsinc: doku.

nāşi (<Ar.): ileri gelen, kaynaklanan, dolayı.

naṭṭḥ (<Ar.): süsen, boynuzuyla vuran hayvan.

nāy (<Far.): 1. kamış. 2. **müz**. ney, kamıştan yapılan düdük.

nāz (<Far.): 1. kendini beğendirmek için takınılan yapmacık hareket. 2. bir şeyi beğenmiyormuş gibi gözükme. 3. şımarıklık.

naẓar (<Ar.): 1. bakış. 2. ilgi gösterme, iltifat etme. 3. bakış açısı.

naẓar eyle- (<Ar.+Tr.): bakmak.

naẓar şal- (<Ar.+Tr.): bakış atmak, bakmak.

nāzenin (<Far.): 1. cilveli, oynak. 2. çok nazlı yetiştirilmiş. 3. nârin, ince yapılı.

naẓm (<Ar.): vezinli ve kafiyeli söz.

nebî (<Ar.): 1. haberci. 2. peygamber.

nece: çok, pek çok, sayısız.

nefir (<Far.): boynuzdan yapılmış boru çalgı.

nehār (<Ar.): gündüz.

nehāren (<Ar.): gündüzün, gündüz vakti.

nehiy (<Ar.): yasak etme.

nemrūd (<Ar.): bâbil'in kurucusu denilen hükümdâr (m.ö. 2640) olup hz. ibrahim'i ateşe attırmıştır. (bâbil kulesi'nin bunun zamanında yapıldığı söylenir.)

ner (<Far.): er, erkek.

nerdübân (<Far.): merdiven.

nerimân (<Far.): pehlivan, yiğit, kahraman.

nerkes (<Far.): **mec.** güzelin gözü.

nerm (<Far.): yumuşak.

nerre (<Far.): erkek, er.

nerre fil (<Far.): erkek fil.

neşim (<Ar.): hafif rüzgâr, meltem, esinti.

nesl (<Ar.): 1. nesil, kuşak. 2. soy.

nesl-i insân (<Ar.+Ar.): insan soyu.

nesl-i nur-ı nâr: ateş ışığının soyu.

nesne (<Tr.): şey, herhangi bir şey.

nevâl (<Ar.): 1. tâlih, kismet. 2. bahşış, bağış.

nevbet (<Ar.): sıra, nöbet.

nevbetci (<Ar.): nöbetçi.

nevmîd (<Far.): ümitsiz, ümidi kırık.

nevresîde (<Far.): yeni yetişmiş, yeni olgunlaşmaya başlamış, genç, taze.

nevrûz (<Far.): yeni gün, ilkbahar, baharın ilk günü.

nevrûzi gün: yeni gün.

neyleyem (<Tr.): elimden ne gelir.

nezâket (<Far.): 1. nâziklik. 2. zarıflık; incelik. 3. terbiye. 4. ehemmiyet.

nezzare (<Ar.): seyirci, seyreden, bakan.

niçe/nice (<Tr.): 1. nasıl. 2. çok, pek çok, sayısız.

nidelûm (<Tr.): ne yapalım.

niğârîn (<Far.): i. resim gibi güzel sevgili.

nihâd (<Far.): tabiat, huy, yaradılış.

nihân (<Far.): 1. gizli, saklı. 2. bulunamayan; görünmeyen. 3. i. sır.

nihâni (<Far.): 1. gizlilik, saklılık. 2. s. gizli, saklı.

nihâyet (<Ar.): 1. son, uc. 2. son derece.

niķâb (<Ar.): peçe, yüz örtüsü.

nikâh (<Ar.): nikâh, kanuni evlenme töreni.

nikâh it- (<Ar.+Tr.): evlenmek, nikah etmek.

nime (<Far.): yarı, yarım, buçuk.

ni' met (<Ar.): 1. iyilik, lütuf, ihsan, bāhşîş. 2. azık, yiyeceğe, içeceğe dâir şeyler; ekmek.

nîr: bez damgası, ırgaç.

nişâb (<Ar.): istenilen derece, had.

nişâr (<Ar.): saçma, serpmek.

nişâr et- (<Ar.+Tr.): saçmak, serpmek.

nisbet (<Ar.): 1. bağıllık, ilgi. 2. kıyaslama, ölçü. 3. inat olsun diye yapılan iş.

nişân (<Far.): 1. nişan, iz, belirti. 2. işaret; tuğra.

nişîn (<Far.): “oturan, oturmuş” mânâsıyla kelimeleri sıfatlandırır.

nîte (<Tr.): 1. nasıl. 2. daha ne kadar. 3. niçin, neden.

niteki (<Tr.): 1. gibi, nasıl ki. 2. nitekim.

nitene (<Tr.): nasıl, niçin, neden; daha ne kadar

niyâz (<Far.): 1. yalvarma, yakarma. 2. duâ. 3. bazı tarikatlarda küçüğün büyüğe karşı olan selâm, saygı ve duâsı.

niyyet (<Ar.): kasd, kalbin bir şeye yönelmesi, niyet, meram kurma.

nîze (<Far.): kargı, mızrak; süngü, harbe.

nīzedār (<Far.): mızraklı, kargılı, süngülü.
nīze-i sūtun (<Far.+Far.): uzun saplı ucunda mızrak olan savaş aleti.
nīze-yi cān sitān (<Far.+Far.): can alıcı süngü, mızrak.
nola (<Tr.): ne olur, ne olacak.
novker (<Far.): hizmetçi, uşak, arkadaş.
nūh (<Ar.): nūh peygamber.
nukuš (<Ar.): nakışlar, resimler.
nūr (<Ar.): aydınlık, parıltı, parlaklık.
nūr-ı cihān (<Ar.+Far.): dünya ışığı, dünya parıltısı, dünya parlaklığı.
nūr-yāb (<Ar.+Far.): aydınlık bulan, ışık bulan, parlaklık bulan.
nush (<Ar.): nasihat verme, öğüt.
nuşret (<Ar.): 1. yardım. 2. Allah'ın yardımı.
nuşret vir- (<Ar.+Tr.): yardım vermek.
nūş eyle- (<Far.+Tr.): içmek.
nūş it- (<Far.+Tr.): içmek.
nūşda ol- (<Far.+Tr.): içmekte olmak.
nūfūr (<Ar.): ürküp kaçma, dağılma.
nūfuz (<Ar.): 1. iç içe geçme, işleme. 2. sözü geçme, sözü dinlenme.

O

od (<Tr.): ateş, nar.
od kap- (<Tr.+Tr.): ateş almak, alev almak.
od yāli (<Tr.+Far.): ateş kuvveti, ateş gücü.
oda tapucı (<Tr.+Far.): ateşe tapan, zerdüşt.
oğlān (<Tr.): evlatlar, yavrular.
oķ (<Tr.): yay ile hedefe atılan, bir ucunda sivri bir demir, öteki ucunda küçük bir kertik bulunan, ince kısa tahta çubuk.
oķyānus (<Ar.): kıtaları birbirinden ayıran deniz, ana deniz, umman.
ol (<Tr.): o.
olayazdı (<Tr.): az kalsın olacakmış gibi olmak.
olğıl (<Tr.): ikinci şahıs emir ol emir ifadesidir.
olur- (<Tr.): oturmak.
oņ- (<Tr.): hastalıktan dertten kurtulmak iyileşmek.
ortu (<Tr.): ordu.
otaķ (<Tr.): büyük çadır, padişah çadırı.

Ö

‘**ömr**(‘**ömür**) (<Ar.): ömür, yaşama, yaşayış, hayat.

‘**özr** (‘**özür**) (<Ar.): 1. bir kusur veyā suçun hoş görülmesini gerektiren sebep. 2. suçun bağışlanması.

‘**özr dile-** (<Ar.+Tr.): yapılan bir yanlıştan, uygun olamayan bir durumdan vb. bağışlanma dilemek.

öc (<Tr.): intikam.

ög- (<Tr.):övmek.

ögür- (<Tr.):bağırarak, böğürmek.

ökçe (<Tr.): ökçe veyā topuk, ayağın arka ucu.

öñre (<Tr.): öne doğru.

öyke (<Tr.): öfke, sinir.

öz (<Tr.): 1. kendi. 2. ruh. 3. asıl.

özi göyne- (<Tr.): çok üzölmek, dertlenmek.

P

pā (<Far.): ayak.

pādişāh (<Far.): padişah, hükümdar, hakan.

pādişāh-ı bī-bedel (Far.+Far.): benzersiz eşsiz olan yüce Allah.

pāk (<Far.): temiz, arık, pak.

pākīze (<Far.): 1. temiz, lekesiz. 2. halis, saf.

pār pār (<Tr.): titrek parıltılarla.

pāre (<Far.): 1. parça. 2. sayı, bölük.

pāre pāre (<Far.): parça parça.

pāsubān (<Far.): gece bekçisi.

pāy (<Far.): 1. ayak. 2. hisse, bölük.

pay pay: parça parça, kesik kesik, kısım kısım.

pāyān (<Far.): 1. son, nihāyet. 2. uc, kenar.

pāyende (<Far.): 1. kalıcı, sürekli, 2. payanda, destek.

pāy-ı rahş (<Far.+Far.): gösterişli ve güzel atının ayağı.

pāy-ı taht-ı cihān (<Far.+Far.): dünyanın başkenti.

pāy-i taht(pāytaht) (<Far.): baş şehir, başkent.

pāyidār (<Far.): iyice yerleşmiş, sağlam, devamlı, sürekli.

pāymāl(pāyimāl) (<Far.): ayak altında kalmış, mahvolmuş, telef olmuş, sürünmüş.

pāytaht-ı cihan (<Far.+Far.): dünyanın başkenti.

peççe (<Far.): 1. insan veyā hayvan yavrusu. 2. çocuk, oğlan.

peçe (<Far.): 1. insan veyā hayvan yavrusu. 2. çocuk, oğlan.

pehlevān (<Far.): pehlivan, güreşçi, yiğit.

peleng (<Far.): 1. leopar. 2. kaplan.

penāh (<Far.): sığınma, sığınacak yer.

pençe/pence (<Far.): 1. el ayası ile beş parmağın tamamı. 2. hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları. 3. kuvvet.

pençe ur- (<Far.+Tr.): pençelemek, kuvvetle vurmak ya da çalmak.

penhān (<Far.): gizli, saklı.

per aç- (<Far.+Tr.): kanat açmak.

perçem (<Far.): 1. kākül. 2. tepede bırakılan saç. 3. yele.

perde (<Far.): kapı, pencere gibi yerlere asılan veya iki yeri birbirinden ayıran, görünmeğe māni olan şey, görünmeğe māni olan şey.

perende (<Far.): av kuşu, uçan kuş, kuş.

peri(perri) (<Far.): cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farzedilen dişilerine verilen bir ad.

perrān (<Far.): uçan, uçucu.

pertāb (<Far.): 1. atılma, sıçrama. 2. geriden koşarak hız alıp atılma.

pertev (<Far.): ışık, parlaklık, yalın.

pervāz (<Far.): uçma, uçuş, kanat açmak, uçmak.

perverde (<Far.): beslenmiş, terbiye edilip yetiştirilmiş, büyütülmüş.

perverdigār (<Far.): “besleyici, terbiye edici, rızklandırıcı”: Allah.

pes (<Far.): arka.

peşimān (<Far.): pişman.

peşkeş (<Far.): başkasının malını birine bağışlamak; hediye, armağan, hibe.

peyām (<Far.): haber, başkasından alınan bilgi.

peydā (<Far.): 1. meydanda, açıkta. 2. hazır, mevcut.

peydā ol- (<Far.+Tr.): ortaya çıkmak, kendini göstermek, oluşmak, belirmek, görünmek.

peyk (peyik) (<Far.): ulak, haber ve mektup getirip götüren.

peykān (<Far.): 1. temren, başak, okun ucundaki sivri demir. 2. **mec.** sevgilinin kipriği.

pīç ender pīç (<Far.): pek dolaşık, karmakarışık.

pīr (<Far.): yaşlı, ihtiyar.

pīrezen (<Far.): kocakarı.

pister (<Far.): yatak, döşek.

pīşgīr (<Far.): 1. genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu. 2. yemek yerken kullanılan, el kurulan, büyük mendil biçiminde pamuk veya keten bez, peçete.

pīškeş (<Far.): peşkeş, hediye, armağan.

piyāde (<Far.): 1. yaya. 2. **ask.** askeriyede bir sınıf askere verilen ad.

post (<Far.): tüylü hayvan derisi, deri.

puḥte (<Far.): pişmiş, pişkin, olgun.

puhte (<Far.): pişmiş, pişkin, olgun, gün görmüş adam.

pulād (<Far.): polat, çelik.

poryā: metinde devin uyurken horlamasını değirmeni çalıştıran rulman sisteminin uğultulu bir ses çıkarmasına benzetilmesidir.

pūṣ (<Far.): 1. örtü, örtünecek şey; elbise. 2. zırh.

pūṣī (<Far.): askerlerin başlarına sardığı ince sarık.

pūṣīde (<Far.): örtülmüş, örtülü, gizli.

pūr (<Far.): 1. dolu. 2. çok fazla.

pūr sitem (<Far.): zulüm dolu, haksızlık dolu.

pūr şevḳ (<Far.+Ar.): sevinç dolu, istek dolu.

pūr-hüner (<Far.): mārifet dolu, bilgi dolu, ustalık dolu, mahāret dolu.

pūṣt (<Far.): arka, sırt.

pūṣte (<Far.): yığın, tepe.

R

rabb (<Ar.): Allah.

rabb'ül enām (<Ar.): bütün mahlukatın rabbi.

racīm (<Ar.): taşlanmış, recmedilmiş.

rad (<Far.): 1. cömert, eliaçık. 2. faziletli, erdemli, üstün, değerli.

rāh eyle- (<Far.+Tr.): yol eylemek.

rāh (<Far.): yol.

raḥat (<Ar.): 1. üzüntüsüz, tasasız, kedersiz bir halde bulunma. 2. gönlü rahat.

raḥm (<Ar.): acıma, esirgeme, koruma.

raḥm it- (<Ar.+Tr.): esirgemek, korumak.

raḥmet (<Ar.): acıma, esirgeme, koruma, yargılama.

raḥmetullah (<Ar.): Allah'ın esirgemesi, koruması.

raḥṣ (raḥṣ) (<Far.): gösterişli, yürük ve gösterişli at.

raḥṣān (<Far.): parlak.

raḥt (raht) (<Far.): 1. at takımı. 2. yol levāzımı.

rahye (<Ar.): düz meydan.

rām (<Far.): itāat eden, boyun eğen, kendini başkasının emirlerine bırakan.

rāst (<Far.): 1. doğru. 2. düz. 3. sağ.

rāst gel- (<Far.+Tr.): düşünmediği, ummadığı halde karşılaşmak, rastlamak, tesadüf etmek.

rāst getür- (<Far.+Tr.): rast gelmesini sağlamak, bir işte Allah'ın yardımıyla işin daha kolay hale gelmesini dilemek.

rāvi (<Ar.): 1. rivayet eden. 2. anlatan, hikaye eden.

raviyān (<Far.): rivāyet edenler, söylenenler, hikaye anlatanlar.

raviyān-ı tevāriḥ-i ʿālem (<Far.+Ar.+Ar.): dünya tarihini hikaye edenler veya anlatanlar.

rāyiḥa (<Ar.): koku.

rāz (<Far.): sır, gizlenilen şey.

rebāb (<Ar.): **müz**. gövdesi hindistan cevizi kabuğundan yapılmış bir çeşit kemançe.

redd (<Ar.): 1. geri döndürme, döndürülme, geri çevirme, çevrilme; kabul etmeme; kabul edilmeme. 2. tanımama, inkar etme.

redd eyle- (<Ar.+Tr.): geri çevirmek.

reften (<Far.): gitmek.

reh (<Far.): yol.

rehā (<Far.): kurtulma, kurtuluş.

rehnümā (<Far.): yol gösterici.

rençbir (<Far.): rençber, ırgat, sıkıntı çeken, meşakatli, ağır işlerle uğraşan.

renc (<Far.): zahmet, sıkıntı, eziyet.

rence kıl- (<Far.+Tr.): sıkıntı yaratmak, zahmet yaratmak, eziyet yaratmak.

rencide (<Far.): incinmiş, kırılmış.

reʿd (<Ar.): gök gürültüsü.

resene (<Far.): ip, urgan, halat.

resm (<Ar.): 1. yazma, çizme. 2. eser, iz, nişan, alâmet. 3. sûret. 4. tertip, plan, taslak.

resûl (<Ar.): 1. elçi. 2. peygamber, yalvaç.

revā (<Far.): yakışır, uygun, yerinde.

revān (<Far.): 1. yürüyen, giden, akan, su gibi akıp giden. 2. derhal, hemen.

revzen (<Far.): pencere.

rızā (<Ar.): 1. hoşnutluk, memnunluk. 2. rāzı olma, pekiy deme. 3. istek, kendi isteği.

rızā al- (<Ar.+Tr.): onayını almak, müsalesini istemek.

rızā vir- (<Ar.+Tr.): rāzı olmak, onay vermek.

rikāb (<Ar.): 1. üzenği. 2. huzur, kat.

rikḫat (<Ar.): 1. rakiklik, yufkalık, incelik. 2. merhamet, acıma.

rind (<Far.): kalender, dünya işlerini hoş gören kimse, aldırışsız.

riʿāyet (<Ar.): 1. gütme, gözetme. 2. sayma; saygı. 3. ağırlama.

rivāyet (<Ar.): 1. söylenti, bir haber, söz veyā hādisenin hikāyesi. 2. hikāye edilen bir haber, söz veyā hadise.

riyāset (<Ar.): reislik, başlık, baş olma, başkanlık.

rū-ber-rū (<Far.): yüzyüze.

rub' meskūn (<Ar.+Ar.): metinde geçen mekan isimlerindendir.(dünyanın insan bulunan dörte bir bölümü.)

rūḥ-ı revān (<Far.+Far.): ruhun ferahlığı, ruhun akışı, gidici olan ruh, değerli can, sevgili.

rumī (<Ar.): rum ülkesinden; anadolulu.

rustā (<Far.): köy, karye.

rūšen (<Far.): 1. aydın, parlak. 2. belli, meydanda.

rūy-ı zemīn (<Far.+Far.): yeryüzü, yer.

rūz (<Far.): 1. gün. 2. gündüz.

rūzigār (<Far.): 1. zaman, devir. 2. dünya. 3. yel.

rū'yet (<Ar.):1. görme, bakma, görülme. 2. idāre etme, çevirme, yönetme. 3. araştırma.

rūmmāni (<Ar.): nar çiçeği rengine.

rūstem-i zal (<Far.): ünlü irān şāiri firdevsī'nin şehnāmesinde adı geçen irān'ın ünlü pehlivan savaşçısı, halk dilinde zaloğlu rūstem olarakda geçer.

rūsūl (<Ar.): peygamberler.

rūsvāy (<Far.): rezil, itibarsız, haysiyetsiz.

S

şabr (<Ar.): dayanma, katlanma, sabır.

sāç (<Tr.): baş derisi kaplayan kıllar; tüy.

saç- (<Tr.): bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek.

şad (<Far.): yüz rakamı, yüz sayısı.

şad hezārān (<Far.): yüz binlerce.

şadā (<Ar.): 1. ses. 2. yankı.

şadaḳa (<Ar.): Allah rızāsı için fakirlere verilen mal, para veya zekāt.

şadaḳāt (<Ar.): dostluk, vefālılık, içten bağlılık; doğruluk, yürek doğruluğu.

şadef (<Ar.): sedef, inci kabuğu.

şadef dūrri: inci kabuğunun içindeki inci.

şādık (<Ar.): 1. doğru, gerçek. 2. sadākati, içten bağlılığı olan.

şadr (<Ar.):1. başköşe, oturulacak en iyi yer. 2. baş. 3. sadrazam.

şadr-ı şafā (<Ar.+Ar.): kafa ve gönül rahatlığı olan, gönlün şen olması.

şaf(şaff) (<Ar.): sıra, dizi, saf.

şāfi (<Ar.): 1. Adem peygambere verilmiş olan safiyullah sözünün kısaltılması. Allahu teālā'nın ihsanıyla seçilmiş olarak yaratılmış temiz kimse demektir. 2. temiz, arı, halis.

şafā (<Ar.): gönül şenliği, kedersizlik, neşe, zevk, eğlence.

şafa getür- (Ar.+Tr.): eskiden hoş geldiniz sözü için kullanılan gelen kişinin gönül rahatlığı ve neşe getirdiğine dair kullanılan bir deyim.

şāg ol- (<Tr.+Tr.): ölü olmamak, hayatta olmak.

şāğ (<Tr.): 1. iyi, sağlam, sağlıklı. 2. sağ taraf, sağ yön.

şāğrı (<Tr.): ağız, ön dişler.

şahan (<Ar.): derinliği az olan yemek pişirmeye yarayan kap, metinde silah yapımında kullanılmaktadır.

şāhib (<Ar.): bir vasfı olan.

şāhib hüner (<Ar.+Far.): ustalık sahibi, sanat sahibi.

şāhib kıran (<Far.): muzaffer hükümdar.

şāhib kıran-ı zamān: devrin hükümdarı, zamanın hükümdarı.

şāhib serir: taht sahibi, hükümdar.

şāhib şecā'at: yiğitlik ve yüreklilik sahibi.

şāhib-i karan/ şāhib-i kıran: bkz. şāhib kıran.

şāhib-i kuvvet (<Ar.+Ar.): güç veya kudret sahibi olan.

şāhil (<Ar.): deniz, nehir, göl, kenarı, yalı, kıyı.

sāhir (<Ar.): 1. büyücü. 2. büyüleyici tesir yapan kişi.

şāhirān (<Ar.): büyücüler.

sahn (<Ar.): 1. avlu. 2. evin ortasındaki açıklık. 3. sahne. 4. üstü kubbeli alan.

sahn-ı çeşit (<Ar.+Far.): saray türleri.

sahn-ı serāy (<Ar.+Far.): saray avlusu.

şahrā (sahra) (<Ar.): kır, ova, çöl.

şahrā-yı hüd: hüd çölü.

saht (<Far.): 1. katı, sert, çetin, pek. 2. kuvvetli, güçlü, sağlam. 3. güç, zor.

saķar (<Ar.): cehennem, tamu.

sakf (<Ar.): çatı, tavan.

şakın: 1. esirge. 2. uzak dur, kaçın, çekin.

sākī (sāki) (<Ar.): 1. içki sunan. 2. su dağıtan, su veren.

şakīn(sākin) (<Ar.): 1. hareketsiz olan, oynamayan. 2. uslu, kendi hālinde olan, yavaş.

sakķā (<Ar.): su dağıtan, sulayan, sucu.

sāl (<Far.): yıl, sene.

sal- (<Tr.): 1. göndermek. 2. metinde gürzü hareket ettirmek sallamak.

şal (<Tr.): 1. tabut. 2. dağ eteği, yamaç.

şalā (<Ar.): davet, çağırma, seslenme.

şalābet (<Ar.): 1. peklik, katılık, sağlamlık. 2. mānevi kuvvet, dayanma.

sālār (<Far.) kabile veya kabile reisi, baş, başkan, reis, en büyük āmir, başkumandan.

sālār-ı murģān (<Far.+Far.): kuşların başkanı, kuşların başkumandanı.

sālār-ı tıyur (<Far.+Ar.): kuşların başkanı, kuşların başkumandanı, kuşların komutanı.

şalavāt (<Ar.): Hz. Muhammed'e ve onun soyundan gelenlere okunan dua.

sālḥā (<Far.): yıllar, seneler.

şalıġ (<Tr.): zincirli topuz.

şālını (<Tr.): salınarak.

şaltanat (<Ar.): 1. sultanlık; padişahlık, hükümdarlık. 2. bolluk ve zenginlik, şatafatlı hayat.

sām (<Far.): ateş, od.

şan yir (<Ar.+Tr.): şöretli yer, şanlı yer, gösterişli yer.

şan- (<Tr.): birşeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle beraber, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zanneylemek.

şanc- (<Tr.): batırmak.

şancāk (<Tr.): ask. alay bayrağı.

şancı (<Tr.): metinde nöbetlerle azalıp çoġalan ağrı, sıkıntı sesi anlamıyla kullanılmıştır.

şandal (<Ar.): 1.cenaze taşımaya yarayan tabut. 2. oturmaya yarayan sandalye ya da iskemle.

şanduk (<Ar.): metinde içine türlü eşyalar koymaya yarayan çelikten yapılmış araç anlamıyla kullanılmıştır.

şāni' (<Ar.): yapan, işleyen, yaradan.

şan' at (<Ar.): 1. sanat, ustalık; hüner, mārifet. 2. bir şeyi güzel yapmak, bir şeyin güzel ve beġenilir olması için uygulanan kurallar.

sa' ādet (<Ar.): mutluluk.

şā' ika (<Ar.): yıldırım.

sa' iy (<Ar.): çalışma, çaba.

şarb(şarp) (<Tr.): 1. dik, çıkması ve geçilmesi güç yer. 2. güç, güçlük. 3. çetin, sert, şiddetli.

şarşar (<Ar.): şiddetli, gürültülü rüzgar.

şāru (<Tr.): sarı.

şataş- (<Tr.): bir kimseye karşı onu rahatsız edici davranışlarda bulunmak, sarkıntılık etmek.

şav- (<Tr.): uzaklaştırmak, savuşturmak, atlatmak.

şavāb (<Ar.): doğru dürüst., doğru davranış, doğru düşünce.

şavlet (<Ar.): saldırma, ani ve şiddetli atılış.

şavul yurt (<Tr.): çekil, uzaklaş, koş.

şavul- (<Tr.): dağılmak.

şayd (<Ar.): 1. av. 2. avlama, avlanma.

sāyebān (<Far.): 1. sayan, gölgelik. 2. büyük çadır.

şayru (<Tr.): hasta.

sāz (<Far.): **müz**. çalgı, enstrüman.

sāzende (<Far.): çalgıcı.

sebīl (<Ar.): 1. yol. 2. hayrat olarak parasız olarak dağıtılan su.

sebzezār (<Far.): yeşillik, çayırılık, çimenlik, sebze tarlası, bostan.

seccāde (<Ar.): seccāde, üzerinde namaz kılınan küçük kilim, halı.

secdāt-ı bendgān: kulluk ibadeti, kulluk secdesi.

secde (<Ar.): namazda alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayamaktan ibāret ibādet vaziyeti.

sedd-i iskender: metinde benzetme yoluyla büyük iskender'e atıfta bulunulmuştur.

sefer (<Ar.): 1. yolculuk. 2. savaşa gitme. 3. savaş. 4. askerin savaş hālinde veyā savaşa hazır bulunması hālī.

segir (<Tr.): koşturmak, hamle yapmak, sıçramak.

segir (<Tr.): sinir.

sehel (<Ar.): 1. azcık, bir parça. 2. kolay.

seher (<Ar.): tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.

sehim-nāk (<Far.): korkunç, korkulu.

selām (<Ar.): bir kişiyle karşılaştığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaştığında kendisine söz ve işaretle bir nezāket gösterisi yapma, esenleme.

selāmet (<Ar.): 1. sālīmlik, eminlik, korku ve endişeden uzak olma. 2. selāmete çıkma, kurtulma.

selāṭīn (<Ar.): sultanlar.

selāṭīnzāde (<Ar.+Far.): sultan çocukları.

selīṭe (<Ar.): şirret, küfürbaz kadın.

semā (<Ar.): gökyüzü.

semek (<Ar.): balık.

semend (<Far.): 1. kula at. 2. çevik ve güzel at.

sendere: sendelemek, sarsılmak.

seng (<Far.): taş.

seng-endāz (<Far.): taş atan, dokunaklı söz söyleyen, dokunduran.

ser (<Far.): 1. baş, başkan. 2. baş, kafa, kelle.

serā (<Far.): saray.

serā-perde (<Far.): padişah çadırı, otağ.

serāsīm (<Far.): sersem.

serāy (<Far.): 1. saray. 2. büyük konak. 3. hükümet konağı.

serbāz (<Far.): 1. cesur, yiğit. 2. irān'da bir sınıf asker.

serbāz-ı mekkār-ı cihān güzār: yiğitliği, düzenbazlığı ile dünyayı halleden kimse.

ser-bülend (<Far.): başı yüksek; yüce.

serdār (<Far.): asker başı, kumandan, komutan.

serdī (<Far.): sert, kaba ve hoyrat olan kimse.

ser-dih: baş veren, baş verici.

serendi: katı, şiddetli, şedid.

serfirāz (<Far.): başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerinden üstün olan.

sergerdān (<Far.): 1. başı dönen, sersem, şaşkın. 2. perişān.

ser-girān (<Far.): başı ağır, ağır başlı.

sergüzeşt (<Far.): serüven, birinin başından gelip geçen şey.

sergüzeşt-i kışşa-yı gerdan keşān: gerdan keşan olayının ya da öyküsünün macerası.

serḥad (<Far.): serhat, hudut, sınır.

serḥoş (<Far.): sarhoş.

serīr (<Ar.): 1. taht. 2. yatacak yer.

serkeş (<Far.): dikbaşlı, başkaldıran; inatçı; itāatsiz.

ser-leşker (<Far.): baş asker, komutan.

sermāye (<Far.): anamal.

sermen- (<Tr.): çemrenmek, sıvanmak.

ser-nīze (<Far.): kargı, mızrak veyā süngü başı.

sernügūn (<Far.): 1. başaşağı olmuş ters dönmüş. 2. tālihsiz, bahtsız.

ser-sebz (<Far.): taze, yeni yetişmiş; yemyeşil.

ser-tā-ser (<Far.): baştan başa, bütün, hep.

server (<Far.): baş, başkan, ulu, reis.

serverān-ı şāh (<Far.+Far.): hükümdarlar hükümdarı.

server-i ‘ ayyārān (<Far.+Ar.): hileciler, dolandırıcılar hükümdarı.

server-i ser-bāzān (<Far.+Far.): hilecilerin baş önderi.

server-i ser-girān (<Far.+Far.): ağır başlı hükümdar.

serverzāde (<Far.+Far.): başkan veyā reisin evladı.

servi (<Far.): 1. servi, selvi. 2. **mec.** sevgilinin boyu posu.

serv-i ḥurāmān (<Far.+Far.): nazlı sallanan servi, salınarak yürüyüş.

serv-i serdār-ı sālār-ı rüsūl: resüller kfilesinin servi boylu önderi, kumandanı. (Hazret-i Muhammed aleyhissalātü vesselam).

şevāb (<Ar.): 1. Allah tarafından mükāfatlandırılan hareket. 2. hayırlı hareket, hayır işleme.

şevāb-ı ‘ aẓīm (<Ar.+Ar.): büyük hayır, büyük iyilik, büyük sevap.

sevdā (<Far.): 1. aşk, sevgi. 2. aşırı segiden doğan bir çeşit hastalık. 3. istek, heves, arzu.

seyf (<Ar.): kılıç.

seylāb (<Far.): sel, sel suyu.

seyr (<Ar.): 1. yürüme, yürüyüş; gitme, hareket. 2. uzaktan bakıp karışmama.

seyr it- (<Ar.+Tr.): gitmek, hareket etmek.

seyrān (<Ar.): 1. gezinme. 2. bakıp, seyretme.

seyyār (<Ar.): 1. gezici, gezen, dolaşan. 2. yerli olmayıp istenilen tarafa taşınabilen.

seyyāre-yi seyr (<Ar.+Ar.): gezen dolaşan ve taşınabilen nesneye bakmak, seyretmek.

şı- (<Tr.): kırmak.

şıldk (<Ar.): 1. doğruluk, gerçeklik. 2. iç, yürek temizliği.

şığ- (<Tr.): 1. sığmak. 2. girmek.

şığa- (<Tr.): sıvamak, okşamak.

şığan- (<Tr.): kollarını sıvamak.

şığır göni: sığır derisi.

şığır (<Tr.): geviş getirenlerden, boynuzlu evcil büyükbaş hayvanların genel adı.

şın- (<Tr.): 1. kırılmak. 2. yenilmek, azalmak, güçsüzleşmek, zayıf düşmek.

şına- (<Tr.): 1. denemek, tecrübe etmek. 2. imtihan yapmak, sınav yapmak.

şıpā/sıpā (<Far.): sehpa.

sırça (<Tr.): cam, billur.

sırr (<Ar.): gizli tutulan, kimseye söylenmeyen şey.

sihr (<Ar.): 1. büyü; gözbağcılık, büyücülük. 2. büyü kadar tesiri olan şey, fettanlık.

sil (<Ar.): sel.

silāhşör (<Ar.+Far.): silāhlı adam, silāh eri, savaşçı.

sil- (<Tr.): sarsmak, sallamak.

silkin- (<Tr.): ani bir hareketle korkuyla vücudu sarsılmak, silkelenmek.

simā (<Far.): yüz, çehre, beniz.

sīmīn (<Far.): gümüşten, gümüş gibi, gümüşe benzer.

sīmurğ (<Far.): anka kuşu, masal kuşu.

sīmurğ yūñi: kuş tüyü.

sīne (<Far.): 1. göğüs. 2. yürek (kalb).

sīne pūş (<Far.): göğüslük, zırh.

sīneçāk (<Far.): göğsü, yüreği yaralı.

sinī (<Far.): büyük bakır tepsi.

siñ- (<Tr.): 1. çekinmek. 2. saklanmak, gizlenmek.

siñir (<Tr.): sinir, kas tendonu, kas.

sipāh (<Far.): ordu, asker.

sipāhi (<Far.): tımar sâhibi süvâri asker.

sipās (<Far.): şükretme, duā etme.

siper (<Far.): 1. arkasına saklanılacak şey. 2. koruyucu engel. 3. gizlenilip savaşılabilecek yer veya şey. 4. kuytu korunulabilen yer.

siper al- (<Far.+Tr.): hiçbir yeri görünmeyecek şekilde yatmak.

sitān (<Far.): “alan, alıcı” mānālarıyla birleşik kelimeler yapar.

sitāre (<Far.): 1.yıldız. 2. **mec.** talih, baht.

siyāh (<Far.): 1. kara. 2. zenci.

siyāhi (<Far.): 1. siyaha mensup, siyahla ilgili. 2. **s.** siyahlık. 3. **i.** zenci.

siyāset (<Ar.): memleket idaresi.

siylāb (<Far.): sel, taşkın.

siz- (<Tr.): sezmek, farkına varmak, kuşkulamak.

şofra (<Ar.): sofra; masa, sini vb. şeylerin yemek yemek üzere hazırlanmış durumu.

şoḥbet (<Ar.): dostça, arkadaşça konuşarak hoş bir vakit geçirme, söyleşi.

şol (<Tr.): sol taraf, sol yön, sol cihet.

şonra (<Tr.): sonra.

şoruş- (<Tr.): birbirine sormak.

şovuk (>Tr.): soğuk.

şovulma (<Tr.): metinde kanları kurumadı, çekilmedi anlamında kullanılmıştır.

şoykaş- (<Tr.): omuzlamak, sırtlamak.

söz-nāk (<Tr.+Far.): sözlü.

suāl eyle- (<Ar.+Tr.): soru sormak.

suāl (<Ar.): isteme, istek, soru, sorulan şey.

şubaşı (<Tr.+Tr.): savaş zamanı güvenlik işlerine bakmakla, barış zamanı vergi toplamakla görevlendirilen asker.

sūd (<Far.): 1. kār, kazanç. 2. yarar.

suffe (<Ar.): sofa.

suḥen (<Far.): söz, lakırdı.

şulḥ (<Ar.): 1. barış, barışma, barışıklık. 2. uyuşma, uzlaşma.

sultān (<Ar.): 1. padişah, hükümdar. 2. hükümdar ailesinden olan kadınlardan her biri.

sultān sāḥirān (<Ar.+Ar.): büyücülerin sultanı, büyücülerin hükümdarı.

sultān-ı ḥorāsān (<Ar.+Far.): horasan hükümdarı.

sultān-ı ‘alem (<Ar.+Ar.): hükümdarın sancağı.

sultān-ı şāḥib serīr (<Ar.+Ar.+Ar.): tahtın sahibi olan hükümdar.

sultāni (<Ar.): 1. sultanlara veya hükümdarla ilgili. 2. sultan ve hükümdarlara yaraşan.

şumākī (<Ar.): ebrūli, gayet sert, parlak ve değerli bir taş.

sumāt (<Ar.): sessizlik, susmak, sükūt etmek.

şumurg (<Far.): anka kuşu, masal kuşu.

şun- (<Tr.): uzanmak, el uzatmak, kol uzatmak.

şuni' (<Ar.): yapma, takma, insan yapısı, uydurma, takma, sahte, yaradılıştan olmayan.

su' bān (<Ar.): büyük yılan, ejderhā.

şūret (<Ar.): 1. biçim, görünüş, kılık. 2. tarz, yol, gidiş. 3. çāre.

sūsmār (<Far.): keler, kertenkele denen küçük bir hayvan.

suvār (<Far.): 1. ata binmiş, binici. 2. "binen, binici" mānalarına gelerek birleşik kelimelerde meydana getirir.

şūver (<Ar.): suretler

sübül (<Ar.): sebiller, yollar, caddeler.

sūd (<Tr.): süt.

süheyli (<Ar.): uygun ve yumuşak.

sūkker (<Ar.): şeker.

süleymāni (<Ar.): kemer tokası vesāire yapmakta kullanılan kıymetli bir taş.

sülüs (<Ar.): arap harfleriyle yazılan bir tür süslü yazı.

sünbül (<Far.): 1. sünbül. 2. güzellerin saçı.

süngü (<Tr.): süngü, kargı, mızrak.

sūri- (<Tr.): bir şeyi yerden kaldırmaksızın, çekerek iterek, götürmek, sürüklemek.

sūrūr (<Ar.): sevinç.

sütem (<Far.): 1. zulüm, haksızlık. 2. eziyet.

sütun (<Far.): direk, amud, silindir biçiminde destek.

süzül- (<Tr.): 1. kuşların kanatları ile gerili olarak görünüp bir hareket yapmadan havada ilerlemesi. 2. gönülden akarak gelmek.

Ş

şād (<Far.): sevinçli.

şād ol- (Far.+Tr.): sevinçli, neşeli olmak.

şādılık (<Far.): sevinçlilik, sevinçli olma, neşelilik.

şādır revān (<Far.): etrafında bulunan bir çok musluklardan ve bir fiskiyeden su akan havuz tarzında kubbeli çeşme.

şādī (<Far.): sevinçlilik, gönül rahatlığı, memnunluk.

şādiye (<Ar.): güzel sesle şarkı okuyan şiir söyleyen kadın.

şāh (<Far.): 1. pādīshāh. 2. irān veya efgān hükümdarı.

şāh (<Far.): 1. dal. 2. boynuz.

şāhān (<Far.): şahlar.

şāhāne (<Far.): 1. hükümdara ait, hükümdarla ilgili. 2. hükümdara yakışacak şekilde olan, çok mükemmel.

şāhān-ı ‘ālem (<Far.+Ar.): dünya şahları, dünyadaki hükümdarlar.

şāh-ı cihān (<Far.+Far.): dünya hükümdarı.

şāh-ı çin (<Far.+Far.): çin ülkesinin hükümdarı.

şāh-ı güzīn (<Far.+Far.): seçilmiş hükümdar.

şāh-ı heft kişver (<Far.+Far.+Far.): yedi ülkenin hükümdarı.

şāh-ı ḥubān (<Far.+Far.): güzeller hükümdarı, güzeller şahı.

şāh-ı ‘ālem (<Far.+Ar.): dünya; evren hükümdarı.

şāh-ı perriyān: periler hükümdarı.

şahin (<Far.): hızlı hareket eden keskin gözlü yırtıcı kuş.

şāhīn (<Far.): doğan’a benzer bir kuş, av avlamak için terbiye olunur.

şahş (<Ar.): kişi, kimse, şahıs.

şāhzāde (<Far.): şāh oğlu, hükümdar veya pādīshāh oğlu, prens.

şākı-: ses çıkarmak, ötmek, şakramak.

şākīr (<Ar.): şükreden, gördüğü iyiliğe karşı dua eden.

şākīrd (<Far.): 1. talebe. 2. çırak, yamak.

şakḳ (<Ar.): 1. yarma, yarıлма, çatlama; yırtma, parlama; kırma. 2. yarık, çatlak.

şām (<Far.): akşam.

şān (<Ar.): 1. şan, şöret, ün. 2. gösteriş, çalım. 3. âdet, tabīat, huy.

şā‘bān (<Ar.): arabī aylarının sekizincisi, ramazandan önce gelen ay.

şarāb (<Ar.): 1. içilecek şey. 2. şarap.

şark (<Ar.): 1. doğu. 2. avrupa kültürünün dışında kalan müslüman ülkeleri.

şaş- (<Tr.): umulmayan, beklenmeyen veyā olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek, şaşırmak.

şaşa (<Ar.): parıltılı, gösterişli.

şavḳ: ı ışık, parıltı; şevk.

şāzı (<Far.): sevinç, neşe.

şeb (<Far.): gece.

şebbe ḥayr it- (<Far.+Ar.+Tr.): iyi geceler dilemek.

şeb-i ḥayr (<Far.+Ar.): iyi geceler, hayırlı geceler.

şebrevāne (<Far.): gece giden gibi, gece yolculuğu eden gibi.

şecā‘at (<Ar.): yiğitlik, yüreklilik.

şecer (<Ar.): ağaç.

şeddād (<Ar.): kafir, çok eskiden yemende ād kavminin hükümdarı Allah’a isyan ederek cennet’e benzetmek iddiasıyla irem bağını yaptırmış, bu bağdaki köşke girmeden kavmi ile yani taraftarlarıyla birlikte gazaba uğramış, çarpılmış, yerin dibine geçmiştir.

şefa'āt (<Ar.): birinin suçundan geçilmesi veyā dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık.

şefi' (<Ar.): şefa'at eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden.

şefkāt (<Ar.): başkasının kederiyle alākalanmak, acıyarak sevmek, yardıma, sevgiye muhtaç olanlara karşılıksız olarak merhamet ve sevgiyle yardıma koşmak, karşılıksız, sāfī, ivazsız sevgi beslemek.

şehāb (<Ar.): parlak yıldız, kıvılcım, yıldızdan fırladığı zannedilen ve dünyanın atmosferinde bir an görünüp kaybolan gök taşı.

şehāmet (<Ar.): 1. zekā ve akıllılıkla berāber olan cesāret, yiğitlik. 2. irān şāhının bir ünvanı.

şehīd (<Ar.): din veyā yüksek bir ūlkü uğrunda ölen kimse; savaşta ölen.

şehr-i mu'azzam (<Far.+Ar.): büyük şehir, büyük ūlke.

şehr-i 'ummān (<Far.+Ar.): okyanus ūlkesi.

şehristān (<Far.): büyük şehir.

şehriyār (<Far.): pādīshāh, hükümdar.

şehsuvār (<Far.): binici, usta binici.

şehzāde (<Far.): hükümdar oğlu prens.

şekil-i sīmā (<Ar.+Ar.): yüz veya çehrenin şekli.

şekl (<Ar.): 1. şekil, biçim, kılık. 2. resim, taslak. 3. türlü, cins, nevi, çeşit. 4. çehre, beniz. 5. hāl, durum.

şemme (<Ar.): 1. bir defa koklamak. 2. en küçük miktar.

şem' (<Ar.): 1. mum. 2. ışık.

şenā'at (<Ar.): fenālık, kötülük.

şeref (<Ar.): 1. büyüklük, yükseklik, ululuk. 2. övünme. 3. üstünlük.

şerh(şerḥ) (<Ar.): 1. açma, ayırma. 2. açıklama, açıklama, açık anlatma.

şerḥ-i pūr sitem (<Ar.+Far.): çok fazla olan dertleri anlatmak veya açıklamak.

şerīf (<Ar.): 1. şerefli, mübārek, kutsal. 2. soylu, temiz.

şerm (<Far.): utanma.

şerr(şer) (<Ar.): 1. fenā, fenālık eden adam, kötü adam. 2. daha (en, pek)kötü.

şeş (<Far.): altı.

şevḳ (<Ar.): şiddetli arzu; keyif, neşe, sevinç.

şeyḥ (<Ar.): 1. yaşlı adam, ihtiyar. 2. bir tekke veyā zaviyede reislik eden ve müritleri bulunan kimse. 3. kabil ve aşiret reisi.

şeytān (<Ar.): şeytan.

şeytānī racīm (<Ar.+Ar.): taşlanmış, recmedilmiş, lanetlenmiş iblis.

şibih (<Ar.): 1. benzeme, benzeyiş. 2. bir şeyin benzeri. 3. benzeyen şey.

şihāb (<Ar.): kıvılcım.

şikār (<Far.): 1. av. 2. avlama. 3. avlanan hayvan. 4. ganīmet düşmandan ele geçirilen mal.

şikār it- (<Far.+Tr.): avlamak.

şikār kov- (<Far.+Tr.): av hayvanını kovalamak.

şikāra getür- (<Far.+Tr.): tuzak kurup avlamak.

şikārāt (<Far.+Ar.): 1. avlar, avlamalar. 2. avlanan hayvanlar.

şikāyet (<Ar.): sızlanma, yanıkma, yakınma.

şikāyet eyle- (<Ar.+Tr.): sızlanmak, yakınmak.

şimāl (<Ar.): 1. sol, sol taraf. 2. coğ. kuzey.

şir (<Far.): arslan.

şirāne (<Far.): arslan gibi kuvvetli, arslan gibi.

şirīn (<Far.): 1. tatlı. 2. sevimli, cana yakın, sempatik.

şirvān (<Far.): iran'da bir kentin adı.

şirvāne (<Far.): aslana benzer, aslan gibi.

şīše (<Far.): camdan yapılmış ağzı dar uzunca kap.

şīt peygāmbēr (<Ar.): Hz. Ādem'in oğullarından ve ondan sonra peygamber olan zāt olup kendisine 50 sayfalık kitab nāzil olmuştur. Kābe-yi Mükərreme'yi ilk önce taştan bina eden zāt olduğu kısas-ı enbiya'da mezkūrdur.

şitā (<Ar.): kış.

şivān (<Far.): mātem, yas; inleme, sızlanma.

şīve (<Far.): naz, edā.

şol (<Tr.): o, şu.

şöhret (<Ar.): ad yapma, ün, şān.

şöhretler it- (<Ar.+Tr.): ünlü ve tanınmış kişilere gösterilen ilgili ve sıcak davranış.

şuā' (<Ar.): bir ışık kaynağından uzanan ışık telleri.

şuḥ (<Far.): 1. hareketlerinde serbest. 2. neşeli, şen ve oynak (kadın). 3. açık, saçık hayasız kadın.

şūm (<Far.): şom, uğursuz.

şu'le (<Ar.): alev, ateş alevi.

şu'le pertev (<Ar.+Far.): ateş alevinin ışığı.

şutr serā: irak saray, uzak saray.

şücā'at (<Ar.): cesurluk, yiğitlik.

şūd (<Far.): 1. gitti, geçti; gitme, gidiş. 2. mec. öldü.

şühre: zahir ve vāzıh olmak, görünmek, açık olma.

şükr (<Ar.): görülen iyiliğe karşı gösterilen memnunluk, minnettarlık.

şükr eyle- (<Ar.+Tr.): Allah'a duyulan minneti ve şükranı dile getirme.

şükṛān (<Ar.): şükṛān alāmeti, iyilik bilme, teşekkür borcu, iyiliğin bilinmesi.

şükṛāne (<Far.): şükür edercesine.

şükür it- (<Ar.+Tr.): bkz. şükṛ eyle-.

T

tā (<Far.): kadar, dek, değin.

ta‘b (<Ar.): huy, tabiat.

tāb (<Far.): 1. güc, kuvvet, tākat. 2. ışık, parlaklık.

tābi‘ (<Ar.): 1. uyan, tabi olan. 2. boyun eğen.

tābi‘-i evlad-ı aşḥab-ı resūl: uyan, tabi olan peygamberin arkadaşları ve soyu.

tabṣ: insan.

tābub (<Tr.): bulup.

tābut (<Ar.): ölü taşınan sandık.

ta‘accüb (<Ar.): şaşakalma, şaşırma, hayret etme.

tāc (<Ar.): hükümdarların başlarına giydikleri cevahirli başlık.

tāc-ı cevher (<Ar.+Ar.): mücevher ve elmasla süslü olan hükümdarların giydiği başlık.

tāc-ı şāhī (<Ar.+Far.): şahlık tacı, hükümdarlık tacı.

tag (<Tr.): dağ.

taḥammül (<Ar.): 1. dayanma katlanma. 2. kaldırma.

taḥassun (<Ar.): bir kaleye kapanmak, korunmak, tahkim edilmiş bir yere sığınmak.

taḥassun it- (<Ar.+Tr.): bkz. taḥassun.

taḥaṣṣūr (<Ar.): 1. hasret çekme. 2. çok istenilen ve ele geçirilemeyen şeye üzülmek.

taḥkīk (<Ar.): doğru olup olmadığını araştırmak veya doğruluğunu, yanlışlığını meydana çıkarmak, incelemek, içyüzünü araştırmak.

taḥṣil (<Ar.): elde etmek.

taḥsīn (<Ar.): 1. güzel bulup takdir etme, beğenip alkışlama. 2. güzelleştirme, güzel kılma.

taḥsīn eyle- (<Ar.+Tr.): beğenmek, güzel bulmak.

taḥt (<Far.): 1. saltanat koltuğu. 2. saltanat makamı.

taḥt zerrīn: altından yapılmış taht.

taḥt-ı ḥammāl (<Far.+Ar.): tahtı bir yerden bir yere götüren taşıyan köleler.

taḥt-ı ‘azīm (<Far.+Ar.): yüce taht, yüce hükümdar, büyük hükümdar.

taḥt-ı revān (<Far.): omuzda veya deve, fil, at vb. hayvanlara yüklenerek götürülen, üstü örtülü insan taşınan araç.

taḥt-ı zerrīn (<Far.): altın yapılmış saltanat koltuğu.

taḥtīgāh (<Far.): 1. taht yeri, 2. başşehir, başkent.

taḥrīr (<Ar.): anlatma, anlatış, güzel bir şekilde ifade eden.

talīm (<Ar.): 1. öğrenme, öğretme, öğretim, öğretilme. 2. okutma, ders verme, verilme.

tamām (<Ar.): 1. tamam, tam, eksiksiz olma. 2. bitme, bitirme, son.

tamāmet (<Ar.): tamamı, herkes

tamām-ı kışşa (<Ar.+Ar.): öykü veyā olayın bütünü.

ta‘n (<Ar.): çok zemmedip yeren, çekiştiren.

taḥrī (<Tr.): Allah.

tārīḥ-i şāhīde (<Ar.+Ar.): 1. tarihin kadın şahidi. 2. mezar taşındaki tarih.

tārumār(tārmār) (<Far.): karmakarışık; dağınık; perişan.

tasasına düş- (<Far.+Tr.): bir olay veyā durum için kaygılanmak.

taşvīr (<Ar.): bir sureti veyā resmi sözlü olarak tarif etme, betimleme.

ta‘yin (<Ar.): bir göreve getirilme.

taẓarru‘ (<Ar.): yalvarıp yakarmak.

tāze (<Far.): 1. genç. 2. taze, körpe.

te‘ālā (<Ar.): “yüksek olsun!” mānāsına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır: Allah te‘ālī gibi.

teber (<Far.): 1. balta. 2. meşin bıçağı.

teber-endāz (<Far.+Far.): balta atan, balta atıcı.

teberrā (<Ar.): 1. uzaklaşma, uzak durma, çekilme. 2. sevmeyip yüz çevirme.

teblīḡ (<Ar.): bildiri.

teblīḡ kıl- (<Ar.): bildirmek.

tecāvüz (<Ar.): 1. ötesine geçme, sınırını aşma, atlama. 2. saldırma, sataşma.

tecessüs (<Ar.): 1. yoklama, araştırma, araştırılma. 2. bir şeyin iç yüzünü araştırıp sırrını çözmeye çalışma; gözetleme.

te‘cīl (<Ar.): sonraya bırakmalar, geciktirme.

tecربة (<Ar.): 1. deneme, sınama. 2. deneyim. 3. görmüş geçirmişlik.

tedbīr (<Ar.): bir şeyi te‘min edecek veyā önleyecek yol, çäre.

teftīş (<Ar.): 1. gereği gibi sorup araştırma, sorulup araştırılma; bir şeyin doğrusunu bulmak için her tarafı arayıp tarama. 2. kontrol etmek.

tehim (<Ar.): kabahatli, suçlu.

tekbīr (<Ar.): “allahü ekber (Allah uluların ulusudur)” demektir.

teklīf eyle- (<Ar.+Tr.): buyur etmek, sunmak, öneride bulunmak.

teklifāt-ı emr ü nehy (<Ar.): buyrulan ve yasak edilen öneriler.

tekrār (<Ar.): 1. bir şeyi iki veyā daha çok defa yapma. 2. zf. yine, bir daha, yeniden.

temālūk (<Ar.): kendine hakim olma, nefsinin tutabilme.

temāşā (<Far.): bakıp seyretme.

temāşā it- (<Far.+Tr.): bakmak, seyretmek.

temevvüc (<Ar.): dalgalanma, dalgalı olma, dalga dalga olma.

ten-be-turāb (<Far.+Ar.): vücudu, teni toprakla ve tozla birlikte.

tenbīh (<Ar.): 1. uyandırma, uyarma, uyarı. 2. bir işin yapılmasını, bırakılmasını, veyā o işten vazgeçilmesini tekrar tekrar hatırlatma.

tenhā (<Far.): 1. yalnız, ıssız, boş. 2. yalnız, tek.

ter (<Tr.): derinin gözeneklerinden sızan renksiz tuzlu sıvı.

terāzu (<Far.): ölçü.

terbiyet (<Ar.): 1. besleyip büyütme, beslenip büyütülme. 2. eğitim. 3. görgü.

terk it- (<Ar.+Tr.): ayrılıp gitmek, bırakmak, ayrılmak.

terk-i cān (<Ar.+Far.): canından vazgeçen, canını tehlikeye atan, canını uğrunda feda etmek isteyen.

terkīb (<Ar.): 1. birkaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme. 2. birkaç şeyden meydana getirilmiş şey.

tertib (<Ar.): 1. dizme, sıralama, hazırlama, düzene koyma. 2. sıra, dizi, düzen.

tertibāt (<Ar.): 1. düzen, düzenleme. 2. karşılayıcı hazırlıklar.

tesbīh (<Ar.): 1. “sūbhānallah” kelimesini söyleyerek Allah’a ta’zīm etme. 2. tespih.

teselli (<Ar.): avutma, avundurma.

teselli eyle- (<Ar.+Tr.): avutmak.

teslīm (<Ar.): 1. bir emaneti yerine verme. 2. bir şeyi yeni sahibine verme.

teşbīh (<Ar.): benzetme, benzetilme.

teşne (<Far.): 1. susamış. 2. çok istekli.

tevārih (<Ar.): tarihler.

tevāzu‘ (<Ar.): alçakgönüllülük gösterme.

tevbe (<Ar.): tövbe, işlenmiş bir günah veyā suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz.

tevbe it- (<Ar.+Tr.): bkz. tevbe.

tevekkeltü ‘ala allah (<Ar.): Allah’a dayandım ve güvendim, Allah’a tevekkül ettim.

tevekkül (<Ar.): işi Allah’a bırakıp rāzı olma.

téz téz (<Far.): hızlı ve çabuk bir biçimde sıklıkla.

tezyīn (<Ar.): zinetlendirme, süsleme, süslenme.

tımār (<Far.): yaranın tedavi edimi, yara bakımı.

tīg (<Far.): kılıç.

tīg berrān (<Far.): kesici kılıç, keskin kılıç.

tīg-bürrān (<Far.): bkz. tīg berrān.

tīg-i gāmgam: metnin ana karakteri olan kahraman’ın kendine has olan kılıcı.

tīr (<Far.): ok.

tīr-endāz (<Far.): ok atıcı, ok atan.

tiz (<Far.): çabuk, kısa zamanda, tez.

tuḥfe (<Ar.): 1. hediye, armağan. 2. yeni çıkma, hoş a gider, güzel şey.

turāb (<Ar.): toprak, toz.

tūn- (<Tr.): bir yere konmak, özellikle de metinde geçen ulu kuşun uçtukdan sonra bir yere konması.

tūrbe (<A.): 1. mezar (genellikle ünlü kimse için yaptırılan). 2. mezar üzerine çatılmış yapı.

türkistān leşkeri (<Tr.+Far.+Far.): türk askeri.

tūtūn (<Tr.): duman.

ṭa‘ām (<Ar.): yemek, aş.

ṭabak: az derin ve yayvan kap.

ṭabanca (<Far.): tokat.

ṭabib (<Ar.): hekim, doktor.

ṭabl (<Ar.): davul.

ṭabl-ı āvāz (<Ar.+Far.): davul sesi.

ṭaġ (<Tr.): 1. dağ. 2. sıradağ.

ṭaġıl- (<Tr.): 1. ayrılmak, uzaklaşmak, gitmek. 2. dağılmak, parçalara bölünmek.

ṭāḥ nasinc: hamur doku.

ṭāhir (<Ar.): 1. temiz. 2. abdest ve guslū bozan şeylerden biri bulunmayan.

ṭāife (<Ar.): 1. bölük, takım, guruh, fırka. 2. kavim kabile.

ṭāife dirlik: belirli bir kavim veya kabilenin hayat sağlık ve geçimi.

ṭāk: gökyüzü.

ṭāka (<Ar.): güç, dayanma gücü.

ṭākāt (<Ar.): güç, kuvvet.

ṭakātī ṭāk ol-: gücü bitmek, gücü bittiğinden dolayı dayanamaz hale gelmek.

ṭal (<Tr.): ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri.

ṭal- (<Tr.): suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek.

ṭal‘at (<Ar.): 1. yüz, surat, çehre. 2. güzellik.

ṭālī‘ (<Ar.): 1. talih, kısmet, kader, baht. 2. doğan.

ṭālī (<Ar.): sonradan gelen; bir şeyin arkası sıra giden.

ṭālī‘ i ṣūm (<Ar.+Ar.): uğursuz talih.

ṭamā-ı ‘ayyārlik (<Ar.+Ar.): aç gözlülük düzenbazlık.

ṭamar (<Tr.): damar.

ṭa‘n (<Ar.): hoş görmemek, kötülemek, birisinin ayıp ve kusurlarını beyan etmek.

ṭanāb (<Ar.): 1. ipler. 2. çadır ipleri.

ta‘n-ı zillet (<Ar.+Ar.): düşkünlüğü ya da alçaklığı kötüleyip onu hoş görmemek.

tap- (<Tr.): 1. kulluk etmek. 2. bulundurmak. 3. boyun eğmek, tabi olmak.

tapucu (<Tr.): tapan, ibadet eden.

tar (<Tr.): dar.

taraf (<Ar.): 1. ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb. yanların her biri. 2. yön, yan, doğrultu. 3. yöre, yer.

tarıl- (<Tr.): 1. darlık. 2. sıkıntı. 3. güçlük.

tarîk (<Ar.): yol.

țaran (<Far.): karanlık.

țās (<Ar.): tas, su kabı.

țasra (<Tr.): dış, dışarı, öte.

țā‘at (<Ar.): Allah’ın emirlerini yerine getirme, ibadet.

țavar (<Tr.): binek hayvanı, dört ayaklı çift hayvanı.

țavile (<Ar.): hayvan katarı, birbiri ardına bağlanmış bir sıra hayvan.

țāvus (<Ar.): tavus kuşu.

țayan- (<Tr.): 1. dayanmak. 2. güvenmek.

țazarru‘ (<Ar.): kendini alçaltarak yalvarma.

țazı (<Far.): genellikle tavşan avı ve avlarda kullanılan, uzun bacaklı, çekik karınlı, çok çevik bir tür köpek.

țāziye (<Ar.): taziye.

țılsım (<Ar.): 1. tılsım, esrarlı bir kuvvet taşıdığına inanılan şey, kimse. 2. sihir, büyü.

țılsımāt (<Ar.): tılsımlar.

țın-: konuşmak.

țırāk (<Ar.): sert bir yere çarpan sert bir şeyin çıkardığı ses veya gürültüdür.

țıyr (<Ar.): tayr, kuş.

țıyr-ı fermān (<Ar.+Far.): metinde geçen murg-ı fermān ber adlı kuşun kuş fermān şeklindeki kısaltılması.

țıyur (<Ar.): tuyur, kuşlar.

țob(top): ask. gülle veyā şarapnel atan büyük ateşli silah; gülle, şarapnel.

țobțolu (<Tr.): ağzına kadar dolu, dopdolu.

țoğān (<Tr.): doğmak.

țoğra- (<Tr.): doğramak.

țoķın- (<Tr.): dokunmak.

țolan- (<Tr.): dolanmak.

țolaş- (<Tr.): dolaşmak, gezmek.

țolayu (<Tr.): çevreyi, etrafı.

oldı (<Tr.): doldu.

olı (<Tr.): dolu.

olu (<Tr.): dolu.

on (<Tr.): 1. giysi, kıyafet. 2. zırh. 3. kılık.

onan- (<Tr.): süslenmek, giyinip kuşanmak.

oyur- (<Tr.): doyurmak.

ufān (<A.): Nuh peygamber zamanındaki büyük su baskını hādisesi. (Hz. Nuh'un cenab-ı hak'tan aldığı emri kavmine tebliğ etmesi neticesinde kavminin ekserisi hürmetsizlik ve dinlememezlik yaptıklarından ve zulme başladıklarından, cenab-ı hakk'ın izni ile devamlı ve şiddetli yağmurla büyük su baskını oluyor ve nuh peygamber bir gemi yaparak, kendisine iman edenlerle ve her sınıf canlı mahluktan birer çift alarak su üzerine çıkıyor ve zālimler suya gark oluyor, peygambere itimad ile tābi olanlar da tufandan kurtuluyor, bu hādisenin vukuu kur'anda sābittir.)

uġ (<Far.): tuġ.

ul' u-yı şems (<Ar.+Ar.): güneşin doğması, güneşin doğuşu.

umān (<Tr.): 1. duman. 2. sis.

ur- (<Tr.): durmak, hareket etmemek.

urān (<Far.): eski iranlılar tarafından Türk diyarına verilen ad.

urān kavmi: Türk milleti.

urgur- (<Tr.): 1. durdurmak. 2. dikip bekletmek, ayaġa kaldırmak, ayakta tutmak, dikmek.

uruş- (<Tr.): karşı karşıya gelmek, çarpışmak, savaşmak.

uş gel- (<Tr.): rastlamak, tesadüf etmek.

uvar (<Far.): duvar.

uymaz (<Tr.): duymaz.

U

ubudiyyet (<Ar.): 1. kulluk, kölelik. 2. aşırı baġlılık.

uc (<Tr.): 1. uc, son. 2. kıyı, kenar. 3. sınır.

ucbe (<Ar.): acaib ve şaşılacak şey.

ucube (<Ar.): pek acāyip şey, garip, şaşılacak şey.

uc-ı felek (<Tr.+Ar.): gökyüzünün ucu.

ucun- (<Tr.): 1. korkudan sararmak, rengi uçmak. 2. büyüklenmek, böbürlenmek.

ūd (<Ar.): 1. ağaç, odun. 2. ödaġacı.

uġġāb (<Ar.): kartal, kartal kuşu.

uġġāb-var: kartal kuşu gibi.

uġūl (<Ar.): akıllar, zihinler, uslar.

ummān çerisi: deniz askeri, okyanus askeri.

‘**umur** (<Ar.): işler hususlar, maddeler, şeyler.

uğrı (<Tr.): gizli.

uğur (<Tr.): eşit, denk.

ul: temel.

ula- (<Tr.): 1. eklemek, bağlamak, katmak. 2. ulaştırmak.

ulu (<Tr.): büyük, yüce.

ulu- (<Tr.): inilti, ağlar gibi ses çıkarmak.

um- (<Tr.): ummak, ümit etmek, beklenti içinde olmak, beklemek.

umumül-hayāt: metinde geçen bir şehir ismi.

uḡāt (<Tr.) 1. hoş. 2. doğru, uygun, iyi, mükemmel, layıkıyla tamam.

ur- (<Tr.): 1. vurmak. 2. dövmek. 3. çarpmak, isabet etmek.

urca: metinde karakterin korkudan saç tellerinin hepsinin yukarı kalktığını, çok korktuğunu belirtmek için kullanılmış bir kelimedir.

uruş- (<Tr.): vuruşma, çarpışma, savaş.

‘**uruş** (<Ar.): arşlar, gökler; tavanlar.

‘**uryān** (<Ar.): çıplak, üryan.

‘**uryān it-** (<Ar.+Tr.): çıplak hale getirmek.

usan- (<Tr.): tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek.

uşanmaz (<Tr.): yapılan bir işe bıkmaksızın devam eden kimse.

uşla- (<Tr.): akıllanmak, akıllandırmak.

uṣṭurlab (<Ar.): astronomi ölçümlerinde kullanılmış tarihi bir ölçüm cihazıdır, kullanım alanları arasında güneş, ay, gezegen ve yıldızın konumlarını belirlemek yer alır, ayrıca yerel saatin ve İslām dininde namaz vakitlerinin belirlenmesi uṣṭurlab sayesinde hesaplanıyordu.

uṣ (<Tr.): işte, şimdi, böyle, öyle ki.

uṣbu (<Tr.): işte bu, işte bundan dolayı.

‘**uṭārid** (<Ar.): merkür gezegeni.

uyḡu (<Tr.): 1. uyku. 2. rüya.

uyluk (<Tr.): bacağın kalçadan dize kadar olan bölümü.

uyura ur- (<Tr.+Tr.): uyur gibi yapıp uyumamak.

Ü

üfür-: metinde büyü okumak, büyü yapmak mânāsına gelmektedir.

üleş- (<Tr.): paylaşmak, pay şeklinde bölüşmek.

ümerā-yı saltanāt (<Ar.+Ar.): padişahlık emirleri, yüksek rütbeli ve unvanlı kişiler.

ümīd (<Far.): umut, umma.

ümme (<Ar.): 1. bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, tâife. 2. bir dille konuşan insanların hepsi.

ürk- (<Tr.): 1. bir şeyden korkup sıçramak. 2. şaşkınlık ve korku duymak. 3. çekinmek.

üstād (<Far.): 1. muallim, öğretmen, usta, sanatkâr. 2. bir ilim veyâ sanat alanında üstün yeri olan kimse.

üstād kavli: metindeki bazı olayları anlatan kavim.

üstüvār (<Far.): 1. sağlam, kuvvetli, dayanıklı. 2. güvenilir.

üşen- (<Tr.): kendinde bir isteksizlik hissederek bir işi yapmakta gevşek davranmak.

üşüb (<Tr.): çok sayıda ve her yandan gelip toplanmak, bir araya gelmek, üst üste yığılmak, birikmek.

üzengi (<Tr.): eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.

üzüg (<Tr.): yüzük.

V

vācibülvücū (<Ar.): varlığı lüzumlu olan, Allah.

vāfir (<Ar.): çok, bol.

vāh (<Far.): vah, yazık.

vahşi (<Ar.): 1. yabanî. 2. acımasız.

vākıf (<Ar.): bilen, haber sahibi, aşina, bir işten iyi haberi olan.

vākı‘a (<Ar.): olay, gerçek.

vākıt (<Ar.): 1. vakit, zaman. 2. saat, günün muhtelif zamanları.

vakt (<Ar.): 1. vakit, zaman. 2. saat, günün muhtelif saatleri.

vallahi (<Ar.): Allah tanık olsun anlamında bir ant sözüdür.

va‘az (<Ar.): 1. bir kimseye, kalbini yumuşatacak, kendisini iyiliğe sevk edecek sürette söz söyleme. 2. dini öğüt.

va‘de (<Ar.): 1. bir iş için önden belirtilen zaman. 2. bir işi geciktirmek için belirtilen zaman.

vār (<Tr.): elde bulunan her şey.

vaşf (<Ar.): 1. nitelik, bir kimsenin veya şeyin taşıdığı hâl sıfat. 2. bir kimsenin veya şeyin durumunu, anlatarak tarif etme. 3. övme.

vaşf-ı hāl (<Ar.+Ar.): içinde bulunulan durum.

vaşf-ı pāki şibih ü rü’yetden berī: onun mübarek ve kudsi sıfatı kalb gözüyle görüldüğünden beri.

vaşlet (<Ar.): 1. ulaşma. 2. kavuşma.

vaşl-ı yār (<Ar.+Far.): sevgiliye ulaşma, sevgiliye kavuşma.

vasulat (<Ar.): 1. ulaşma. 2. kavuşma.

vaveylā (<Ar.): çığlık.

vāy (<Far.): eyvah!

vāz gel- (<Far.+Tr.): vazgeçmek.

vāzgeç- (<Far.+Tr.): niyetten veyā karardan dönmek, caymak.

vāzi^c (<Ar.): 1. alçak, aşağı. 2. mütevazi.

ve's-selām (<Ar.): 1. son söz budur, işte bu kadar. 2. salāt ve selām onun üzerine olsun.

vech (<Ar.): 1. yüz, surat, çehre. 2. üst, satıh, düz, yüz.

vecihle (<Ar.): yüzünden, yönünden.

vedā^c (**vidā**^c) (<Ar.): ayrılma, ayrılış, Allah'a ısmarladık, Allah'a emānet olun!

vedūd (<Ar.): çok muhabbetli, çok şefkatli.(Allah'ın sıfatlarındanıdır.)

vefādār (<Ar.): vefālî, sözünde, sevgisinde duran.

veger/vegerni (<Far.): ve eğer, ve eğer ne.

vehm (<Ar.): 1. kuruntu, yersiz korku. 2. şüphe, terddüt.

vehme düş- (<Ar.+Tr.): kuruntuya kapılmak, kuruntuya düşmek.

vehm-nāk(vehim-nāk) (<Far.): kuruntulu.

veķār (<Ar.): ağırbaşlılık, temkinlilik.

veled (<Ar.): çocuk.

velhāşıl (<Ar.): sözün kısası, kısacası.

velî (<Far.): velākin, ammā, fakat.

vezîr (<Ar.): vāililik, vekillik gibi yüksek rütbelerde bulunan "paşa" ünvānını taşıyan kimse.

vezîrzāde (<Ar.+Far.): vezir oğlu.

vidā^c (<Ar.): ayrılma, ayrılış, Allah'a ısmarladık, Allah'a emānet olun!

vilāyet (<Ar.): il.

vird ehli (<Ar.+Ar.): dua eden kimse, sık sık ve devamlı dua eden kimse.

vird (<Ar.): dua, sık sık ve devamlı okunan dua.

vuşlat (<Ar.): ulaşma, kavuşma.

vusûl (<Ar.): ulaşma, gelme, varma, erişme, yetişme.

vücūd (<Ar.): 1. bulunma, var olma, varlık. 2. insan veya hayvan gövdesi.

vücūda gel- (<Ar.+Tr.): ortaya çıkmak, oluşmak, gerçekleşmek.

Y

yā:(<Ar.): ey! hitap ünlemi.

yā (<Far.): o hâlde, öyle ise.

yā allah (<Ar.): bir işe girerken güç kazanmak amacıyla söylenen söz.

yabān (<Far.): 1. çöl, sahrā. 2. yabancı. 3. s. yabanî.

yacān-: 1. çekinmek, sakınmak, ürkmek. 2. korkmak.

yād (<Far.): 1. hatırlama, anma. 2. hatır, gönül. 3. başkası, yabancı.

yadigār (<Far.): yādigār, bir kimseyi veya nesneyi hatırlatacak şey, andaç.

yağı (<Tr.): düşman.

yağma (<Tr.): yağma, talan.

yağrı (<Tr.): kürek kemiği, sırt.

yāğız (<Tr.): karaya çalan buğday rengi, esmer.

yāḥud (<Far.): 1. veya, isterseniz. 2. iyisi, daha doğrusu.

yaḳīn (<Ar.): sağlam.

yāḳūt (<Ar.): yakut, değerli süs taşı. (kırmızı, sarı, beyaz, mavi renklerde olur.)

yāl ü bāl (<Far.): boy ve bos, boybos düzgünlüğü, endam.

yāl (<Far.): kuvvet, güç.

yaluñuz (<Tr.): yalnız.

yalvar- (<Tr.): birinden kendini acındıracak sözlerle, ısrarla ama saygılı bir biçimde dilekte bulunmak.

yama- (<Tr.): yama koyarak onarmak, yamalamak; tamir etmek.

yamān (<Tr.): güç, beceri veya etki olarak alışılmışın üstünde olan, olağanüstü.

yankulan- (<Tr.): yankılanmak, sesin bir yere çarpıp geri dönmesiyle duyulan ikinci ses.

yaña (<Tr.): 1. bunun yanı sıra, hem, aynı zamanda. 2. yan, taraf.

ya'ni (<Ar.): 1. demek, şu demek. 2. sözün kıyası, doğrusu, senin anlayacağın.

yār (<Far.): 1. sevgili. 2. dost.

yarak (<Tr.): 1. ask. silah, mühimmat, harp ağırlığı, teçhizat. 2. hazırlık. 3. donanım, teçhizat.

yaramaz (<Tr.): bir işe yaramayan, uygun ve yararlı olmayan.

yārān (<Far.): dostlar.

yārān-ı vefādār (<Far.+Far.): vefalı, sözünde ve dostluğunda devamlı olan dost.

yaraş- (<Tr.): uyuşmak, yakışmak, layık olmak, gerekmek.

yār-ı şadık (<Far.+Ar.): yürekten bağlı olan dost.

yār-ı vefādār (<Far.+Far.): vefalı, sözünde ve dostluğunda devamlı olan sevgili.

yārın (<Tr.): ertesi gün.

yārlık it- (<Far.+Tr.): dostluk etmek, dostlukla birlikte yardım etmek.

yaşan- (<Tr.): 1. düzenlemek, toplamak. 2. yönelmek, dayanmak.

yaşdan- (<Tr.): yaslanmak, dayanmak, güvenmek.

yaşduḳ (<Tr.): yastık.

yatış- (<Tr.): sakinleşmek, durmak.

yavru (<Tr.): yavru.

yavuz (<Tr.): alā, fevkalāde, sert, pek sert.

yayan (<Tr.): yaya olarak, yürüyerek.

yāylu (<Tr.): yanları ve üstü kapalı, dört tekerlekli, sarsıntıyı önleyecek şekilde yaylar üzerine bindirilmiş atla çekilen türden binek araba.

ye- (<Tr.): yemek.

yedek (<Tr.): peş.

yedi iklim: tüm dünya, bütün evren.

yeg (<Tr.): iyi, üstün, daha iyi.

yegle- (<Tr.): bir şeyi ötekilerden daha üstün, daha uygun görüp ona yönelmek.

yek (<Far.): bir tek.

yek pāre (<Far.): tek parça, bütün.

yekdest (<Far.): tek el.

yel (<Tr.): yel, rüzgar.

yele (<Tr.): bazı hayvanların ensesindeki kıllar.

yelken (<Tr.): metinde **mec.** kuşun kanadı gemi yelkenine benzetilmiştir.

yemîn (yemûn) (<Ar.): ant, yemin.

yemîn (<Ar.): sağ, sağ yön.

yeñ- (<Tr.): kazanmak.

yeñ (<Tr.): 1. uzun kollu elbise. 2. giysi kolunun dirsekten aşağı bölümü.

yesār (<Ar.): sol, sol taraf.

yet- (<Tr.): bir yere erişmek, ulaşmak, yetişmek, gelmek.

yetür- (<Tr.): 1. ulaştırmak, eriştirmek. 2. yetiştirmek.

yevm (<Ar.): gün.

yevm-i mahşer (<Ar.+Ar.): kıyamet günü

yığnağ (<Tr.): topluluk, kalabalık.

yıgnak (<Tr.): topluluk, kalabalık.

yırt- (<Tr.): 1. kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri parçalamak. 2. yok etmek, bastırmak. 3. vücudu kanatacak kadar derin çizmek yaralamak.

yi- (<Tr.): yemek.

yig (<Tr.): iyi.

yigid (<Tr.): yiğit, genç, delikanlı.

yigirmi (<Tr.): yirmi.

yigren- (<Tr.): iğrenmek, tiksirmek.

yil (<Tr.): yel, rüzgar.

yir (<Tr.): 1. yer. 2. dünya, yeryüzü. 3. toprak.

yit- (<Tr.): ulaşmak, erişmek, yetişmek, varmak.

yohsa (<Tr.): yoksa, aksi takdirde anlamında kullanılan bir söz.

yoldaş (<Tr.): 1. yol arkadaşı. 2. arkadaş, dost. 3. ortak bir görüşü benimseyenlerden her biri.

yöre (<Tr.): çevre, etraf.

yu- (<Tr.): yıkamak, temizlemek, kaldırmak.

yuda yöresi: metinde geçen bir memleket adı.

yül (<Tr.): yol.

yumruğ döğ- (<Tr.+Tr.): aşırı üzüntü, pişmanlık ve çaresizlik gibi duygularla kendi kendine vurmak, çok üzülmek, çok pişman olmak.

yun- (<Tr.): yıkanmak.

yurd (<Tr.): 1. sahip olunan arazi, emlak. 2. memleket, diyar.

yuşu- (<Tr.): yorulmak.

yüce (<Tr.): yüksek, büyük, ulu, ulvi.

yün (<Tr.): 1. yün. 2. tüy, kuş tüyü.

yüz sür- (<Tr.): saygı ile yere kapanmak.

yüz ur- (<Tr.): saygı ile yere kapanmak, secdeye kapanmak.

Z

zabt (<Ar.): 1. sıkı tutma. 2. idaresi altına alma, kendine mal etme. 3. silah kuvveti ile bir yeri alma.

zāde (<Far.): 1. oğul, evlat. 2. soylu kişi.

zafer (<Ar.): 1. savaşta kazanılan başarı. 2. belli bir uğraş sonucunda kazanılan başarı.

zağ (<Far.): karga ve kuzgun.

zāhid (<Ar.): çok aşırı sofı; kaba sofı.

zāhide (<Ar.): (Tas.) borç olan ibadetlerden, aslî vazifelerden başka dünya süs ve makamlarından ferāğât eden kimse, sofı, zühd ve perhizkârlıkla muttasıf.

zāhir (<Ar.): görünen, görünücü, açık, belli, meydanda.

zāhir ol- (<Ar.+Tr.): görünmek, belli olmak.

zāhîre kıl- (<Ar.+Tr.): azık olarak bir kenara ayırmak, erzak olarak depolamak.

zaḥm (<Far.): yara.

zaḥmet (<Ar.): 1. sıkıntı, eziyet, rahatsızlık. 2. zor, güç. 3. yorgunluk.

zāid (<Ar.): artan, artıran.

zāil (<Ar.): 1. sona eren, devamlı olmayan. 2. geçen, geçmiş olan.

zakḥum (<Ar.): cehennemde bir ağacın ismi.

zālim (<Ar.): zulm eden, zulüm eden.

za' frān (<Ar.): safran.

za' if (<Ar.): zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, tākatsız.

zār (<Far.): 1. perişan, ağlayan, inleyen. 2. inilti.

zarf (<Ar.): kab, kılıf, mahfaza.

zārī eyle- (<Far.+Ar.): inlemek, ağlamak.

zārī (<Far.): inleme, ağlama.

zārūrī (<Ar.): mecbūrī, zorunlu, ister istemez olacak olan.

zāt (<Ar.): sâhib, mālîk, şahıs.

zāt-ı pāki ḥālîk: hürmete layık olan mübârek Allahım.

zaya gel- (<Ar.+Tr.): kaybolmak.

zāyi‘ (<Ar.): elden çıkan, kaybolan, yitik; zarar, ziyan.

zebānî (<Ar.): cehennemde vazife gören melek.

zeber (<Far.): üst.

zeberced (<Ar.): zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmayan bir süs taşı.

zebūn (<Far.): zayıf, güçsüz, âciz.

zede (<Far.): vurulmuş, çarpılmış, tutulmuş, uğramış, yakalanmış mânâlarına gelerek birleşiklikler yapar.

zehl (<Ar.): 1. ne güzel, ne hoş. 2. âferin, bravo!

zehr ḥazinesi: zehirin bulunduğu hazne, organ.

zehre (<Far.): öd, safra.

zehre-çāk (<Far.): ödü patlamış, korkmuş, korkak.

zehresi çāk ol- (<Far.+Tr.): çok korkmak, ödü patlamak.

zelîl (<Ar.): hor, hakir, alçak aşağı tutulan, aşağılanan.

zemîn (<Far.): yer, yeryüzü.

zenān (<Far.): kadınlar.

zenbūrî (<Ar.): arı gibi, arı ile ilgili.

zencîr (<Far.): zincir.

zencîr-i zen (<Far.+Far.): zincir vurucu, zincir vuran, zincir atan, zincir çalan.

zenek (<Far.): küçük kadın, kadıncağız, kadıncık.

zeng (<Far.): zil.

zer (<Far.): 1. altın. 2. akçe, para.

zer-beft (<Far.): sırmalı kumaş.

zerre (<Ar.): pek ufak parça, molekül.

zerr-i ḥāş (<Ar.+Ar.): saf en küçük parça, katışıksız en küçük parça.

zerrîn (<Far.): 1. altından yapılmış, altın. 2. altın gibi sarı. 3. parlak.

zevāl (<Ar.): 1. yok olma, yok oluş. 2. batma.

zevk (<Ar.): 1. lezzet alma, hoşla gitme, tatma. 2. hoş, hoşla giden.

zeyn (<Ar.): süs, bezek.

zırh (<Far.): zırh, demirden örme veya dökme savaş elbisesi.

ziber (<Far.): üst.

zihî (<Ar.): 1. ne güzel, ne hoş. 2. âferin, bravo!

zıkr (<Ar.): anma, anılma.

zıkr it- (<Ar.+Tr.): hatırlamak, anılmak.

zillet (<Ar.): hakirlik, horluk, alçaklık, aşağılık.

zindân (<Far.): 1. karanlık, yeraltı hapisanesi. 2. pek karanlık sıkıntılı yer.

zinde (<Far.): diri, canlı, yaşayan.

zînet (<Ar.): süs, bezek, kıymetli eşya.

zinhâr (<Far.): sakın! asla olmaya, aman!

zîr (<Far.): alt, aşağı.

zira (<Far.): çünkü, şundan dolayı ki.

zişt (<Far.): çirkin.

ziyâde (<Ar.): 1. artma, çoğalma. 2. çok bol. 3. aşırı fazla.

ziyâfet (<Ar.): misafire yedirip içirme, misafir kabul etme.

ziyân (<Far.): zarar, kayıp, hasar.

ziyâret (<Ar.): görmeye gitme, görüşmeye gitme.

ziynet (<Ar.): süs, bezek, kıymetli eşya.

zuhal (<Ar.): satürn gezegeni.

zuhur (<Ar.): görünme, meydana çıkma.

zuhura gel- (<Ar.+Tr.): ortaya çıkmak, meydana gelmek.

zulm (zulum) (<Ar.): cefa, eziyet, haksızlık.

zulmât (<Ar.): karanlıklar.

zulumât (<Ar.): karanlıklar.

zûr (<Far.): kuvvet, güç.

zûr bâzu: kol kuvveti.

zurnâ (<Far.): keskin bir ses çıkaran ve çoğu zaman davulla veya dümbelekle birlikte çalınan nefesli çalgı.

zühre (<Ar.): çoban yıldızı, çulpan, kervânkırân, venüs.

zülcelâl (<Ar.): celâl, ululuk sâhibi olan Allah.

zümre-yi ibrâr (<Ar.+Ar.): yapılan iş ve amellerin doğru olduğuna yemin eden kişiler ya da topluluk, yeminini doğrulatmak zorunda kalan kişi ya da topluluk.

DİZİN OLUŞTURULURKEN

Metinde geçen özel adlar dizini oluşturulurken kahraman ve mekan adları tespit edilerek alfabetik sıra dikkate alınarak geçtiği varak numaraları verilmiştir.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ
1. KAHRAMAN ADLARI DİZİNİ

A

Ādem nebī: 147b.1.

Ādem-i nebī: 3a.8.

Ādemī Şafi: 147a.6, 218a.2.

Ādem-i şani': 164b.6.

Afirāsiyāb: 126b.10.

Afrāsiyāb: 128a.6.

Aṇaron: 175b.10, 193a.2, 247a.4.

Arķāş Hūn Hūr: 98a.3.

Arķāş-ı Hūn Hūr: 55a.3.

Atlāş Hān: 104a.2.

‘Anātus: 175b.11.

‘Anķerūş: 12b.9.

‘Āşım: 22b.10, 57b.8, 59b.1, 86a.3, 87b.10, 122a.1, 242a.2, 251a.9.

‘Atţār: 134a.3, 201b.10, 206a.7, 207b.10, 208a.4, 208a.10, 208b.9, 209a.10, 209b.9, 210b.2, 210b.4, 210b.6, 215b.1, 218b.6, 219b.6, 221a.4, 221a.11, 221b.5, 221b.9, 222a.7, 222a.9, 222a.11, 222b.5, 223b.8, 224a.10, 224b.1, 226a.1, 226a.4, 227a.6, 228a.8, 232b.8, 232b.10, 233a.11, 239a.7, 240b.4.

‘Azār: 192a.9.

‘Azrā’il: 99b.8, 215b.6.

B

Bānu: 231b.11.

Behmen Gevhi: 140b.3.

Behmen: 14a.5, 169a.9, 180a.10, 189b.1, 190a.6, 191b.11, 231b.9, 232b.4, 235a.3, 238b.6, 239a.4, 240b.1, 245b.1, 250b.11, 251b.6, 252a.1, 253a.1, 253a.6.

Behrām Cebeli: 22b.11, 25b.5, 29b.6, 46a.4, 70b.2, 70b.11, 72b.1, 93b.8, 102a.8, 112b.9, 112b.11, 118b.11, 140b.1, 145a.2, 173a.2, 178b.3, 189a.1, 190a.4, 251b.5.

Behrām: 10b.4, 10b.6, 10b.11, 11a.6, 11b.4, 11b.7, 11b.8, 12a.3, 12a.10, 13b.1, 13b.3, 13b.8, 13b.9, 30a.2, 30a.9, 30a.10, 30a.11, 30b.1, 30b.11, 31a.1, 31a.2, 46b.5, 48a.6, 54b.11, 71a.7, 72b.3, 72b.6, 72b.9, 72b.11, 73a.2, 75b.2, 75b.5, 75b.7, 91a.6, 91a.7, 91a.8, 91a.9, 91a.10, 91a.11, 91b.1, 91b.3, 91b.5, 91b.7, 92a.5, 92a.6, 92a.8, 92a.10, 92b.2, 93a.6, 93b.6, 95a.3, 95a.4, 95a.6, 95a.9, 95a.10, 95b.3, 95b.9, 95b.10, 96b.8, 96b.10, 97a.2, 97a.3, 97a.4, 112b.10, 113a.4, 113a.8, 113b.1, 114a.3, 114a.4, 114a.11, 115a.4, 145a.6, 145b.5, 148b.8, 148b.11, 149a.2, 151a.3, 151a.4, 151a.6, 180a.2, 180a.8, 180a.9, 180a.11, 180b.1, 183a.9, 186a.7, 186b.1, 186b.2, 186b.3,

186b.4, 189a.9, 190a.7, 192a.1, 225a.1, 225b.1, 225b.7, 231b.10, 232a.9, 232b.3, 233b.11, 234a.6, 235b.1, 236a.1, 236a.5, 236a.8, 236a.9, 237a.4, 237a.7, 237a.8, 237a.10, 238a.6, 238b.5, 239a.8, 241a.6, 241a.10, 247a.5, 250b.11, 252a.4, 252b.10, 256a.4, 258a.4,

Behrām-ı seng-endāz: 54b.11, 71a.7, 96b.5.

Behtarür: 55a.1.

Behzād: 55a.3, 72a.8, 98a.5.

Burd bin Mihlāl: 3b.7.

Burd: 3b.8.

C

Cihān-dārı Behzād-ı Cihān Tācı: 71a.2.

Cüneyd Kāv: 50a.4.

Ç

Çemişid: 126b.9.

D

Dāveri Bolgāri: 55b.3.

Dāvud Bolgāri: 71a.3, 140b.3.

Dāvud: 127b.3.

Dilşād: 63b.9, 66a.3, 66a.8, 66a.11, 66b.3, 66b.5, 121a.10, 252a.4.

Düzd Efser: 58a.3, 59a.2, 64b.6, 64b.9, 65a.1, 66a.5, 85a.10, 85b.4, 90b.8.

Düzd-i Efser: 60b.3, 62a.10, 65b.5, 74a.5, 85a.2, 107b.4.

Düzdü Efser: 84b.11.

E

Ebu'l Kāsım: 17a.8.

Ehermen: 211b.3.

Ehirmen: 27b.6.

Ekvāl: 29a.10, 29b.6, 47b.3, 145a.8, 145b.1, 145b.6, 145b.9, 146a.3, 148a.6, 148a.9, 150a.1, 173a.6, 173a.8, 173a.9, 180a.1, 181a.9, 181a.10, 181b.11, 182a.1, 182a.4, 182a.7, 183a.3, 183b.5, 184a.9, 184b.1, 185a.6, 185a.8, 186a.2, 186b.10, 187a.2, 187b.5, 188b.1, 188b.3, 189a.7, 189a.8, 190a.8, 190a.9, 190a.11, 190b.5, 191a.7, 191a.10, 191a.11, 191b.2, 191b.9, 192a.4, 193a.4, 193a.7, 194b.2, 194b.3, 199a.7, 201b.10, 203a.1, 204a.3, 204a.11, 204b.5, 204b.6, 205a.1, 205b.3, 206a.1, 206a.3, 206a.4, 221b.11, 222b.6, 227a.6, 232b.7, 243a.3, 243a.5, 246b.9, 256a.11.

Ekvāl-i div: 144a.11, 144b.5.

Elhān-ı Murgān: 213b.3.

Er Kāşib-i Hūn Huri: 71a.11.

Erdevān: 63a.11.

Erre: 212b.11, 213b.2, 213b.8, 214b.3, 220b.2, 221a.10, 223a.4, 224a.7, 225a.6, 225a.7, 240b.6.

Evrān-ı Hıṭāyi: 112a.4.

Ezrāk: 32b.8, 32b.11, 36a.10, 36b.2, 37a.11, 37b.4, 38a.9, 40b.5, 40b.6, 40b.10, 41a.2, 41a.4, 41b.6, 57b.6, 130a.11, 133a.11, 134b.1, 135b.4, 145a.5, 148b.9.

F

Fermān Berm: 216b.10.

Ferruḥ zādı Serṭān-ı Mücher: 104a.3.

Firidūn: 163a.10.

Fir'āvān: 136a.6.

H

Habeşe-i Seyf' Adani: 71a.3.

Habeşe-i Seyf' Adani: 71a.3.

Ḥar Pāyī: 148a.3.

Ḥāver: 127b.3.

Hayyāl Ceng Cūy: 97b.8.

Hayyāl-i Ceng-i Cūy: 54a.10.

Helāhil: 148a.4, 189b.8.

Helhelān: 20b.1, 257b.4, 257b.5, 258a.7.

Helhelān-ı heft diyārı: 71a.10.

Her Ber: 55a.6.

Hıṭāyi: 112a.8.

Hilhelān: 7a.2.

Hilūn: 98a.5.

Hilūn-ı kūhi: 54a.4.

Huṣenk: 7a.2, 7a.3, 7a.5, 7a.8, 7a.11, 7b.4, 7b.6, 7b.8, 7b.9, 8a.1, 10a.11, 10b.5, 11b.10, 12a.4, 12b.10, 14a.9, 14b.11, 15a.11, 16a.7, 17a.4, 18a.4, 18a.6, 20b.1, 22a.5, 22b.1, 22b.5, 25a.6, 26b.10, 31b.3, 32a.4, 32b.3, 32b.10, 36a.9, 36b.3, 36b.4, 40a.5, 42b.3, 43b.9, 44b.8, 46a.2, 46a.10, 47b.7, 48a.3, 50a.10, 51b.5, 52a.9, 52a.10, 52b.1, 52b.2, 52b.3, 52b.4, 53b.3, 53b.7, 54a.11, 54b.2, 54b.10, 55b.2, 55b.3, 55b.9, 55b.10, 55b.11, 56b.3, 57b.4, 58a.11, 58b.6, 59a.4, 59a.6, 59a.9, 59b.3, 59b.6, 60a.4, 63a.11, 65a.5, 65a.7, 65a.10, 65b.2, 65b.7, 65b.9, 65b.11, 66a.2, 66a.6, 66b.11, 69a.8, 69b.9, 70b.5, 70b.9, 72b.10, 73a.3, 74b.3, 74b.6, 76a.7, 78a.1, 78b.6, 80b.6, 80b.8, 80b.11, 81a.10, 85b.1, 85b.8, 85b.9, 86a.1, 86a.9, 88a.1, 89a.9, 89b.6, 89b.8, 90b.8, 93b.9, 96b.1, 96b.7, 98a.10, 99a.10, 102b.3, 104b.2, 105b.11, 107b.7, 109b.6, 112a.6, 117b.6, 118a.4, 120b.3, 120b.4, 120b.9, 121a.7, 124b.11, 125b.6, 125b.9, 126b.10, 127a.9, 127a.11, 127b.2, 127b.6, 127b.8, 128a.9, 128b.6, 129b.2, 138a.3, 138a.7, 139b.10, 140b.10, 141a.7, 141a.8, 141b.1, 141b.6, 142b.5, 143b.2, 143b.3, 145a.10, 146b.5, 146b.6, 152b.8, 181a.4, 190a.3, 190a.7, 194a.9, 194b.3, 202a.7, 207a.1, 226a.6, 238a.11, 239b.1, 241b.2, 241b.8, 241b.11, 242a.5, 243a.9, 243b.2, 243b.10,

244a.8, 244b.2, 251b.1, 251a.3, 251a.7, 251b.1, 252b.2, 252b.8, 253a.5, 254a.2, 255a.1, 255a.5, 255b.5, 256b.2, 257a.6, 257b.3, 257b.4, 257b.6, 257b.8, 257b.9, 257b.11, 258a.1, 258a.6, 258a.8, 259a.7, 259a.10, 259b.3, 259b.6, 259b.8.

Hüner Ber: 97b.11, 98a.1, 98a.2, 140b.3.

G

Ğazanfer Merdān: 98a.4.

Gehlān: 175b.11.

Gerdan Keşān: 18b.10, 19a.5, 22b.10, 23a.2, 23b.2, 23b.5, 23b.6, 24a.9, 25b.5, 28a.3, 28a.9, 28a.11, 34a.8, 35b.1, 36a.4, 37b.3, 42a.1, 46a.9, 47a.11, 47b.9, 57b.5, 58b.10, 59a.7, 59b.7, 59b.11, 60a.11, 60b.2, 60b.4, 60b.9, 61a.10, 62a.1, 62a.2, 62a.3, 62b.5, 63a.1, 63b.2, 63b.5, 63b.6, 63b.8, 64a.1, 64a.10, 64b.1, 64b.2, 65a.2, 65a.6, 65a.8, 65b.6, 69b.10, 70a.2, 70b.7, 74a.5, 74a.8, 74b.11, 78b.7, 81a.1, 81a.10, 82a.8, 82a.11, 85a.3, 85a.5, 88a.4, 88a.9, 88a.11, 88b.1, 88b.2, 88b.10, 89a.9, 91b.4, 92a.4, 94a.1, 94a.4, 94a.5, 94a.6, 94b.9, 95a.2, 95a.4, 95b.6, 99b.9, 104b.9, 105a.7, 105a.9, 105b.7, 105b.8, 106b.10, 107a.7, 107b.1, 108a.7, 108b.5, 109a.5, 109b.5, 110a.7, 114b.9, 115a.5, 118b.2, 118b.5, 120a.9, 120a.10, 121a.11, 121b.11, 122a.6, 122a.7, 122a.9, 122a.11, 122b.8, 122b.11, 123a.5, 123b.8, 123b.10, 124a.4, 124a.6, 124a.7, 124b.3, 125a.2, 125a.5, 127a.3, 128b.2, 129a.6, 129a.10, 129a.11, 129b.1, 129b.3, 129b.6, 129b.11, 130a.10, 134a.4, 134b.6, 135a.3, 135b.3, 136a.11, 136b.3, 136b.10, 138a.3, 138b.10, 138b.11, 141a.1, 141b.2, 144a.1, 144a.3, 146a.5, 146a.10, 146b.5, 146b.8, 152a.1, 176b.4, 176b.7, 176b.7, 177a.6, 177a.8, 177a.10, 177a.11, 177b.7, 177b.11, 178a.1, 178b.7, 179a.6, 179b.6, 179b.8, 185a.5, 186b.1, 188b.11, 189a.11, 189b.4, 192a.1, 232a.3, 232a.5, 235b.1, 235b.11, 236a.2, 236a.3, 238a.1, 238a.6, 238a.10, 238b.4, 239a.9, 239b.4, 241a.6, 241a.10, 241b.1, 241b.3, 241b.5, 241b.8, 242a.3, 242a.6, 242a.8, 242b.4, 242b.7, 242b.10, 243a.9, 243b.9, 244a.3, 244a.6, 244a.7, 244a.8, 244b.7, 245a.4, 245a.5, 247a.4, 251a.8, 253a.1, 253b.7, 254b.6, 255a.5, 258a.4, 260b.3.

Gerdan: 60a.9, 63b.4, 140a.8.

Gerdan-ı Keşān: 60a.6.

Gülruh: 169a.10, 253a.1.

Henṭuş Ğarçı-yı Żahhāk-ı Cüvān Baḥt Ercib māverā-yil nehri: 55b.5.

İ

İdris benī: 203b.10, 258b.5.

İdris peygāmbēr: 3b.9, 256a.7.

‘İfrit: 190b.6, 191b.5, 191b.6, 191b.8, 191b.9, 192a.2, 192a.10, 210b.7.

İklāni Ḥabeş Mehyār Zengi: 55a.10.

İlon: 57b.10.

İsfendiyār Baḥri: 68b.9, 103b.4.

İsfendiyār: 68b.9, 69a.7, 103b.4, 103b.6, 103b.9, 104b.11, 105b.2, 106a.5, 106a.8, 106a.9, 106b.1, 107a.3, 107b.3, 107b.8, 107b.10, 108a.4, 108a.5, 109a.10, 110a.2, 111a.2, 111a.9, 111a.11, 112a.2, 112b.1, 112b.6, 112b.10, 113a.4, 113a.7, 113a.9, 113a.11, 113b.1, 113b.6, 114a.1, 114a.6, 114b.1, 114b.7, 114b.9, 115a.3,

115a.4, 115a.9, 115b.6, 116a.5, 116a.7, 116b.2, 116b.5, 116b.8, 116b.10, 117a.9, 168a.9, 186b.11.

İskender: 128a.10.

İsrâfil: 102b.7.

K

Ḳābil: 3a.10, 231b.1.

Ḳāhir Ḥāvari: 97b.1.

Ḳāhir: 97b.3, 97b.4.

Ḳāhir-i Ḥāvari: 55a.9.

Ḳahḳaha-ı Fil Suvār: 110a.6.

Ḳahramān: 2b.2, 2b.5, 4b.3, 5a.1, 5a.6, 5a.9, 5b.1, 5b.5, 5b.8, 6a.5, 6a.7, 6a.8, 6b.3, 6b.4, 6b.6, 6b.11, 8a.3, 8a.4, 8b.3, 9a.2, 9a.10, 9a.11, 9b.5, 9b.6, 9b.7, 9b.11, 10a.3, 10a.7, 10b.3, 10b.11, 11a.6, 11a.10, 11b.3, 11b.4, 11b.5, 11b.7, 13b.2, 13b.3, 13b.7, 14a.2, 14a.3, 14b.4, 14b.6, 14b.8, 15a.6, 15b.6, 15b.9, 16a.2, 16a.6, 16a.9, 16b.2, 16b.3, 16b.6, 16b.8, 16b.11, 17a.3, 17a.6, 17b.8, 19a.2, 19a.3, 19a.5, 19b.2, 19b.3, 19b.7, 20a.6, 20b.7, 21a.2, 21a.8, 21a.9, 21a.10, 22a.7, 22a.9, 22b.3, 22b.4, 22b.6, 22b.7, 22b.9, 23a.2, 23a.9, 23b.4, 24a.5, 24a.7, 24a.10, 24b.2, 24b.5, 24b.6, 24b.7, 25a.2, 25a.7, 25a.11, 25b.3, 26b.11, 27a.1, 27a.7, 27a.8, 27a.11, 27b.2, 27b.3, 27b.10, 28a.1, 28a.3, 28a.7, 47a.11, 47b.9, 48a.6, 50b.4, 50b.6, 50b.9, 50b.10, 51a.1, 51a.4, 51a.5, 51a.6, 51b.6, 51b.9, 58b.8, 63b.1, 64a.1, 64a.3, 64a.9, 64b.3, 64b.4, 64b.11, 66a.11, 66b.1, 66b.4, 66b.5, 66b.7, 66b.9, 67a.4, 67b.3, 67b.5, 67b.10, 67b.11, 68a.3, 68a.10, 68b.1, 69a.8, 69b.8, 71b.1, 71b.10, 73a.4, 75a.8, 76a.8, 76a.9, 76a.10, 76b.1, 76b.2, 76b.6, 76b.10, 76b.11, 77a.2, 77a.3, 77a.6, 77a.7, 77a.8, 77b.6, 77b.7, 77b.9, 77b.10, 78a.3, 78a.4, 79b.6, 79b.8, 80a.4, 80a.8, 80a.10, 80a.11, 80b.3, 80b.11, 81a.2, 81b.4, 81b.5, 81b.8, 81b.10, 82a.2, 82a.6, 82b.1, 82b.3, 83b.5, 83b.6, 85b.9, 86a.10, 86b.3, 86b.5, 86b.6, 86b.7, 86b.11, 87a.5, 87a.6, 87a.8, 87a.9, 87b.4, 89a.11, 89b.1, 90b.3, 90b.5, 91a.4, 93a.5, 93a.7, 93a.9, 95a.11, 95b.1, 96a.1, 96b.9, 99a.4, 99a.11, 101a.7, 101b.4, 101b.9, 102b.10, 102b.10, 103a.4, 103a.5, 104a.4, 104b.4, 104b.10, 105a.2, 105a.3, 105a.4, 105a.7, 105a.8, 105a.11, 105b.4, 105b.7, 105b.11, 106a.1, 106a.2, 106b.2, 106b.8, 106b.10, 107a.7, 107a.11, 107b.1, 107b.8, 107b.9, 108a.2, 108a.5, 108b.5, 109a.5, 109a.6, 109a.8, 109b.2, 109b.4, 109b.6, 109b.8, 110a.3, 110a.11, 110b.1, 110b.2, 110b.4, 112b.8, 112b.11, 114b.1, 114b.4, 114b.8, 115a.9, 115a.10, 115b.3, 115b.9, 115b.11, 116a.4, 116a.6, 116a.8, 116b.3, 116b.6, 116b.11, 117a.4, 117a.5, 117a.6, 117a.7, 117a.9, 118a.1, 118a.7, 118b.1, 118b.2, 118b.4, 118b.6, 118b.7, 119a.3, 119a.4, 120b.1, 121a.8, 121a.11, 121b.1, 121b.3, 121b.8, 121b.9, 121b.10, 122a.4, 124b.5, 124b.6, 125a.6, 127b.10, 129a.1, 129a.3, 129a.4, 129a.8, 140b.7, 141a.11, 141b.2, 142b.11, 143b, 143b, 151b.1, 151b.2, 151b.6, 151b.10, 152a.1, 152b.9, 153a.5, 153a.7, 153a.8, 153b.1, 153b.3, 153b.9, 154a.2, 155a.9, 155a.11, 156a.1, 156a.2, 156b.2, 157a.2, 157a.8, 157b.3, 158a.3, 158a.4, 158a.10, 158b.8, 159a.6, 160b.5, 160b.8, 161b.2, 161b.3, 161b.6, 161b.8, 162a.5, 162a.8, 162b.8, 163a.10, 164a.6, 164b.8, 164b.11, 165a.7, 165a.8, 165b.1, 165b.3, 165b.5, 165b.8, 166a.2, 166a.7, 166a.10, 166b.3, 166b.5, 166b.8, 166b.9, 166b.10, 167a.4, 167a.8, 167a.10, 168a.5, 168a.6, 168a.10, 168a.11, 168b.9, 173b.2, 173b.7, 174a.1, 174a.4, 174a.7, 174a.11, 175a.1, 175a.5, 176a.1, 176a.3, 176a.4, 176a.9, 176b.1, 176b.2, 177b.9, 177b.10, 178a.10, 178b.2, 178b.7, 179b.9, 180a.5, 180a.6, 180a.8, 183a.4, 183a.10, 183b.4, 183b.6, 183b.8, 184a.4, 184b.11,

187a.8, 187a.11, 187b.3, 187b.4, 188a.1, 188a.6, 188a.7, 188a.8, 188b.5, 189a.5, 190a.1, 190a.6, 190a.11, 190b.3, 191a.5, 192a.4, 192a.11, 192b.4, 192b.11, 193a.4, 193a.7, 193b.1, 193b.3, 194a.6, 194b.1, 195a.3, 195b.3, 195b.5, 195b.8, 195b.10, 196a.2, 196a.8, 196a.11, 196b.2, 196b.7, 196b.8, 197a.2, 197b.5, 197b.9, 198b.1, 198b.8, 199a.7, 199b.2, 199b.5, 199b.11, 200a.7, 200a.10, 200b.1, 200b.9, 201b.4, 202a.1, 202a.2, 203a.3, 203a.4, 203a.6, 203b.10, 204a.4, 204a.9, 204b.8, 204b.9, 204b.10, 205b.2, 205b.3, 206a.2, 206a.4, 206b.4, 206b.8, 206b.11, 207b.6, 208a.10, 208b.3, 209b.11, 210a.9, 210b.5, 211a.7, 211b.8, 214b.10, 214b.11, 216a.6, 216a.9, 216b.4, 216b.5, 217a.4, 217a.6, 217a.7, 217a.9, 217b.2, 217b.4, 218a.6, 218b.2, 218b.4, 218b.6, 218b.10, 219a.3, 219b.2, 221a.10, 222a.4, 222a.9, 222b.9, 222b.11, 223a.11, 223b.4, 224a.9, 224a.11, 224b.11, 225a.4, 225a.10, 225b.6, 225b.11, 226a.3, 226a.11, 227a.9, 227b.4, 227b.10, 228b.7, 229b.6, 230a.7, 231a.4, 231b.1, 231b.4, 231b.7, 231b.11, 233a.9, 233a.10, 233b.9, 234a.8, 234a.9, 234a.10, 234b.4, 235a.6, 235a.10, 235a.11, 236b.2, 236b.8, 237a.1, 237a.7, 238b.4, 238b.8, 238b.9, 250a.7, 255b.10, 256b.5, 257a.8, 258b.1, 258b.2, 258b.5, 259a.8, 259b.4, 259b.5, 259b.9, 260a.10.

Ḳahramān-ı Ḳātil: 66a.9, 70b.6, 76a.3, 85a.11, 93a.3-4, 102b.4, 106a.11, 128a.2, 128b.1, 128b.11, 140b.5, 143b.2-3, 146a.2, 151a.9, 152b, 154b.4, 157b.6-7, 160a.9, 163a.9, 166b.4, 168a.8, 174b.9, 175b.2, 182b.11, 191b.11, 218b.5, 219b.3, 221a.7, 222b.1, 250b.6, 259b.2, 260a.

Ḳaḥṭarān bin Ṭamgāc: 251b.4.

Ḳaḥṭarān ibn Ṭamgāc: 18b.1.

Ḳaḥṭarān ibni Ṭafmāc: 98b.2.

Ḳaḥṭarān: 4b.9, 5a.1, 13a.2, 13a.5, 14a.10, 14b.5, 14b.9, 15a.10, 15b.2, 16a.1, 16a.3, 16a.8, 16a.11, 16b.1, 16b.3, 16b.5, 16b.9, 17a.1, 17a.3, 17a.7, 18b.1, 18b.8, 19a.9, 19b.7, 19b.11, 20a.1, 20a.10, 20b.11, 21a.4, 21a.7, 22a.3, 22b.1, 22b.11, 22b.11, 23a.6, 25b.4, 48a.2, 48a.6, 64a.4, 64a.8, 67b.8, 71a.11, 73a.10, 73b.9, 73b.10, 95b.7, 98b.3, 98b.6, 98b.7, 98b.8, 98b.9, 98b.10, 98b.11, 99a.4, 99b.3, 99b.3, 99b.6, 99b.8, 99b.11, 100a.1, 100a.3, 100a.6, 100b.1, 100b.3, 100b.4, 100b.8, 100b.10, 101a.5, 101a.8, 101a.10, 101b.1, 101b.2, 101b.4, 101b.5, 101b.6, 101b.8, 101b.11, 102a.3, 107a.2, 107a.4, 107a.9, 107b.5, 108a.1, 109b.3, 110b.1, 127b.10, 140b.4, 141a.11, 141b.2, 151b.11, 178b.11, 179a.11, 179b.7, 189a.9, 189b.3, 192a.1, 232a.9, 235b.1, 236a.1, 236a.4, 238a.1, 238b.2, 238b.4, 241a.6, 241a.10, 247a.5, 251b.4, 252b.10, 258a.3, 258b.3.

Ḳaḥṭarān-ı ibni Ṭamgāc: 70b.7.

Ḳamerrūḥ: 28b.2, 28b.8, 28b.9, 28b.10, 29a.5, 29a.6, 29a.7, 29a.8, 29b.4, 127b.10, 144b.6, 172a.9, 172b.2, 172b.3, 173a.8, 209b.10, 223a.9, 225a.1, 225a.3, 225a.6, 225a.9, 225b.1, 227a.3, 227a.9, 231b.8, 232b.4, 233b.6, 233b.11, 235a.4, 237a.7, 240b.1, 252a.4, 253a.1, 256a.10.

Ḳaraḥān ibn-i Ṭamgāc: 12b.11.

Ḳārūn: 159a.8, 160a.10, 163a.8, 163b.3, 176b.1, 178a.11, 178b.8, 187a.1, 229b.6, 242b.11, 243b.6.

Kehrāb:

Kehtān-ı hindi: 72b.4.

Kehvān Kūh-ı Nişin-i Hiytāl-i Ceng Cüy: 71a.1.

Kehvān-ı Kūh: 98a.4.

Kehyāl: 68a.7, 68b.7.

Kehyān: 67b.6, 106a.10.

Kehyān-ı hindi: 67b.3.

Kelesi: 208b.2, 210b.11, 215a.4, 218b.8, 221a.10.

Keyümers: 3a.8, 3b.1, 3b.3, 166b.8, 174a.10, 175a.7, 179b.5, 184a.2, 188a.8, 217a.1, 218b.10, 222b.9, 228b.8, 234a.3, 243a.1, 243a.11.

Keyvān: 53b.2, 53b.4, 53b.8, 54a.4, 54a.10, 55b.3, 56b.2, 65b.10, 66a.5, 66a.7, 71a.4, 74a.6, 74a.7, 74a.8, 74a.10, 74a.11, 74b.2, 82b.10, 82b.11, 83a.4, 127a.7, 142a.10.

Keyvān-ı hindū: 66a.5.

Ḳırbāl: 224a.4.

Ḳırbāl: 224a.4.

Ḳırkır Çöb Gerdan: 55a.8.

Kişmir: 127b.4.

Kūh Nişin Behzād-ı Cihān Nām: 98a.5.

Kūh-ı Ḥünrīz: 178a.6.

Kurşāsb: 4b.6, 4b.8, 5a.5, 5b.2.

Kurşāsb: 4b.6, 4b.8, 5a.5, 5b.2.

M

Manṭuş Ğarçı: 104a.3.

Manṭuş-ı Ğarçı: 71a.10.

Mehin Bānū: 209a.2, 209b.3.

Mehin Erre: 208b.8, 209a.1, 210a.1, 210a.10, 212b.1, 218a.10, 221a.8, 224a.5, 225a.2, 232b.9, 237a.7, 240b.4, 243a.6, 252a.5, 252b.11, 256a.6.

Mehīn: 212b.8, 213b.4, 216a.11, 221a.1.

Mehyār-ı Zengi: 71a.10.

Mekeyāl-i hindi: 65b.8.

Menücehr: 257b.3, 257b.5, 257b.7, 257b.9, 257b.11, 258a.2, 258a.4.

Mihrāc: 121a.10, 127b.4.

Mihtilāl Sebz Ḳabā: 55a.8.

Muḥtāc Zencīr-i Zen: 97a.8.

Muḥtāc: 97a.8, 97a.10.

Muhtāc-ı Zencīr Zen: 71a.11.

Murğ-ı Fermān Ber: 211a.7, 221a.8, 243a.3, 253b.8.

Murğ-ı Fermān: 193b.3, 201b.7, 206b.8, 207a.6, 207a.7, 208a.11, 208b.8, 208b.11, 216a.1, 220b.4, 227b.5, 227b.6, 229b.2, 230a.7, 239b.9, 245b.8, 246a.1, 246a.8, 246a.9, 247a.6, 252a.11, 254a.6, 260b.3.

Murğ-ı Şāh-ı Fermān Ber: 207b.8.

Mühelheli Dırāz Sikāb-ı Gilān Zemīn: 54b.6.

Mühelhel-i Dırāz: 71a.1.

Mühīn Erre: 207b.11.

Mürsel peygāmbere: 240a.7.

N

Nāhir: 175b.11.

Naṭaḥl Aparvāzi: 250a.5.

Nemrūd: 136a.7.

Nerrimān: 209a.3.

Nuḥ: 3b.3, 259a.8, 259a.10.

‘İfrit: 190b.6, 191b.5, 191b.6, 191b.8, 191b.9, 192a.2, 192a.10, 210b.7.

Ö

Örni Hıṭāyi: 55a.10.

P

Pelenk Efgēn: 55a.5, 98a.4.

R

Raḥamān: 210b.9, 211a.1, 216b.7, 221a.8.

Rāmīn: 163a.8, 208b.4, 210b.3, 210b.5, 210b.6, 210b.8, 211a.4, 211a.9, 214b.10, 215a.3, 215a.5, 215a.7, 220a.7, 220a.10, 221a.5, 221a.7, 221b.5, 222a.6, 223b.7, 226a.7, 232b.9.

Ra‘d: 147b.4, 175b.7, 176a.6, 189a.10, 194b.6, 247a.4.

Rāy: 7b.9, 52a.8, 53b.7, 53b.9, 54a.4, 54a.9, 56a.7, 57b.4, 58a.8, 58a.11, 58b.4, 59a.2, 59a.3, 59b.8, 59b.10, 65a.2, 65b.3, 65b.8, 65b.11, 68a.5, 68a.6, 68a.10, 68b.6, 68b.11, 69a.6, 69a.9, 72a.1, 74a.3, 76b.3, 76b.4, 76b.6, 77a.9, 77a.11, 77b.5, 77b.8, 78a.5, 78b.9, 79a.4, 79b.7, 80a.1, 80b.6, 83a.7, 83a.11, 83b.1, 83b.3, 84a.11, 84b.4, 89b.7, 89b.9, 90a.3, 91a.1, 91a.7, 91b.6, 91b.8, 91b.11, 95b.11, 96a.7, 96b.3, 103b.3, 103b.5, 106a.4, 106a.7, 106a.10, 106b.9, 107a.1, 107a.5, 107b.3, 107b.4, 107b.11, 108a.5, 108b.8, 108b.11, 109a.9, 111a.3, 117b.1, 117b.3, 117b.7, 118b.6, 120b.2, 121a.2, 121b.2, 121b.5, 125a.6, 125a.9, 125b.8, 126a.5, 127a.5, 127a.7, 127a.11, 128b.11, 138b.11, 139a.2, 139a.4, 139a.7, 139a.9, 139b.10, 140a.6, 141a.8, 141a.9, 141a.10, 141b.4, 141b.10, 142a.10, 142b.1, 142b.9, 142b.10, 143a.1, 165b.6, 168a.1, 168a.4, 168a.6, 168b.2, 173b.6, 186a.9, 186a.11, 189a.11, 191b.10, 232a.9, 238b.6, 238b.7, 239a.4, 243a.1, 245b.2, 252a.1, 252b.9, 253a.6.

Rāy-ı hind: 7a.4, 7a.10, 7b.4, 7b.6, 52a.5, 52b.3, 53a.1, 53b.2, 58a.1, 60a.4, 72a.4, 76b.3, 180a.6, 180a.7, 251b.6.

Revān-ı Nerre: 148a.5.

Rikāb-ı Sührāb Nizedār-ı Behruz: 71a.2.

S

Şalşal-ı Şir Suvār: 55a.7.

Sām Sīmīn Pūş: 55a.4, 71a.5, 98a.3.

Sedd-i İskender: 96a.10, 99b.1, 100b.9, 127a.5, 184b.10.

Sehlevi ‘Anye: 17a.9.

Sehmān: 176a.6, 176b.2, 176b.4, 176b.6, 176b.8, 177a.3, 177a.6, 177b.5, 177b.6, 177b.9, 177b.11, 178a.2, 179b.2, 179b.6, 179b.8, 179b.11, 180a.1, 183a.4, 183a.7, 185a.4, 185a.5, 190a.3, 208b.1, 208b.8, 208b.10, 211a.7, 211a.9, 211b.11, 212a.4, 212a.7, 212a.9, 212a.10, 215a.11, 215b.11, 216a.6, 216b.9, 216b.10, 217a.2, 217a.7, 218a.10, 221a.9, 224a.7, 226b.7, 227a.2, 228a.10, 228a.11, 229a.11, 230a.5, 230b.9, 231b.5, 232a.1, 232a.4, 232a.8, 232a.11, 232b.6, 232b.11, 233a.4, 233a.7, 234b.10, 235a.11, 240b.5, 241a.7, 241b.11, 242a.4, 242a.11, 242b.1, 242b.2, 243b.1, 243b.8, 244a.2, 244a.5, 244a.8, 244a.9, 244b.2, 244b.6, 244b.8, 244b.11, 245a.4, 246a.4, 246a.5, 247a.3, 254b.5.

Sehmān-ı ādemizād/Sehmān ādemizād: 175b.5, 189a.10, 206b.11, 207b.9, 208b.1, 209b.1, 224a.5, 226b.6, 229b.10, 241b.4, 243b.11, 252a.8, 254a.10, 256a.6.

Semendün: 29b.9, 30a.7, 47a.3, 144b.9, 144b.11, 147b.11, 148b.3, 175b.10, 190b.1, 191a.6, 191b.4, 247a.4, 256a.11.

Serv: 81b.8, 84a.7, 119a.1, 119a.2, 139a.10, 142a.9, 238b.7, 260b.1.

Serv-i Hīrāmān: 69a.1, 69a.10, 78b.9, 86a.6, 90a.3, 90b.7, 91a.6, 93b.10, 94b.1, 96b.3, 98b.4, 98b.6, 98b.10, 100b.8, 101a.5, 101a.8, 102b.3, 103a.3, 106b.7, 109a.11, 109b.9, 111a.9, 114b.4, 117a.2, 117b.4, 117b.11, 118b.7, 119a.5, 120a.5, 120a.6, 120b.4, 122a.11, 124a.4, 125b.4, 129a.7, 139b.1, 142b.1, 152b.5, 165b.6, 167a.11, 168a.1, 168a.11, 180a.6, 209a.5, 239a.4, 243a.1, 252a.4, 255b.11, 256a.5.

Servü Hīrāmān: 83b.1, 118b.3, 121b.6, 235a.4.

Seyfi ‘Adani: 55a.10.

Seylān: 175b.11.

Seylān-ı Dūsi: 55a.11.

Sıgıd: 175b.9.

Sinid: 148a.2, 189a.10.

Sirtāk-ı Tayiğ Seylān-ı Dūsi Ferruḥzād Deşti: 55a.11.

Şuhfi İdrisi: 201b.2, 218b.5.

Şu‘bān Ser: 159b.10, 154b.10, 163b.9, 168a.9, 168a.10, 173a.4, 173b.3, 178b.8, 187a.2, 187a.3, 234a.10, 242b.11, 243b.7.

Şu‘bān: 173a.6, 178b.2, 180a.3.

Sūheyl: 57b.10.

Sūhrāb Nizedār: 54b.9.

Sūhrāb: 13b.11.

Sūhrāb-ı hindi: 90a.2.

Süleymân: 92a.3, 126b.10, 128a.10, 249b.3, 255b.6, 260a.6.

Sürhâb: 204b.3, 204b.5, 204b.7, 204b.10, 205a.2, 205a.6,

Ş

Şāhām: 55a.2.

Şeddād: 136a.7.

Şehbāl: 29a.4, 29a.6, 29a.7, 29a.8, 29a.11, 186a.4, 186a.10, 186b.3, 189a.4, 189a.8, 189b.1, 190a.5, 209b.9, 225b.10.

Şehbāl-i peri/Şehbāl peri: 28b.7, 28b.11, 30a.5.

Şehyāl: 47b.2, 145a.6, 145b.2, 145b.3, 145b.5, 145b.8, 146a.8, 146b.1, 147a.5, 151a.3, 151b.4, 172b.11, 179a.1, 180a.1, 181a.3, 181a.6, 181b.3, 181b.7, 182a.10, 182b.1, 182b.2, 183a.9, 184b.3, 184b.5, 186a.7, 186a.8, 189a.2, 189a.11, 189b.9, 190b.3, 191b.10, 192a.6, 192a.10, 194a.10, 222b.3, 223a.9, 227b.4, 231b.10, 232a.2, 232a.7, 232b.2, 232b.4, 233a.2, 233b.1, 233b.10, 234a.6, 234b.10, 234b.11, 235a.3, 238b.5, 238b.10, 239a.3, 240a.11, 241a.9, 241a.11, 245a.1, 245a.7, 245a.10, 245b.3, 246a.6, 247a.1, 250b.11, 251b.6, 252a.1, 252b.11, 253a.7, 253a.9, 256a.8.

Şehyāl-i peri: 144b.1, 144b.3, 144b.10, 146b.11, 172b.9.

Şikār Ker: 60b.3, 61a.11, 62a.8, 64b.7, 64b.8, 65a.4, 65a.9, 65a.10, 65b.5, 74a.10, 74b.2, 82b.10, 83a.3, 83a.5.

Şikār Kerd: 58a.2, 60b.3, 62a.8.

Şikār u Ker: 59a.3.

Şikār: 74a.11.

Şir Pence: 251b.9.

Şir Pençe: 18b.10, 19a.5, 19a.7, 22b.1, 35b.2, 43a.4, 44a.5, 48b.6, 57b.9, 59b.1, 66a.11, 86a.3, 87b.10, 122a.1, 242a.2.

Şit peygamber: 3a.9.

T

Tāc Rencbirden: 55a.6.

Türkistān-ı nuğar Keşmiri: 14a.7.s

Ṭāhāyī Türk: 50a.1.

Ṭahmūr: 176a.1.

Ṭahmurād: 3b.4, 3b.5, 3b.6, 3b.7, 3b.10, 4a.6, 4a.8, 4a.11, 4b.2, 4b.5, 5a.1, 5a.2, 5a.4, 5b.2, 21a.6, 21a.9, 22b.4, 92b.4.

Ṭahmüreş: 3b.1.

Ṭahmüreş-i div-bend: 3b.4.

Ṭanābüs: 215a.6, 215b.1, 215b.7, 216a.4, 221a.5, 224a.6, 224a.8, 226a.5, 227b.11.

Ṭaymure: 95b.1.

U

‘Ukkāb Bahri: 114b.3.

Z

Žahhak-ı Nev Cüvāni: 71a.10,11.

Zāhide: 208b.4, 216b.7, 217a.1, 217a.2, 217a.4, 217a.5, 217a.7, 217a.10, 217a.11, 218a.10, 220a.5, 220a.6, 220a.8, 221a.1, 221a.8, 224a.11, 226a.4, 226a.5, 227b.11.

2. MEKÂN ADLARI DİZİNİ

A

‘Arākīn: 55a.9.

‘Arşa-yı ‘araşāt: 182b.2.

B

Bāğ bī-gehān: 136b.1.

Bāğ-ı bī-gehān: 146a.10.

Bāğ-ı irem: 152b.4, 204a.4, 207a.3, 221b.7, 252b.10.

Bahr-i muḥīṭ: 224a.2, 228b.5.

Bahri ‘ummān: 103b.6, 111b.4.

Bahr-i zulūmāt: 203a.9.

Belḥ: 54b.11, 258b.4.

Bellür kūçek: 193b.7, 200a.8.

Bellür-i a‘zam: 200b.6, 247b.10.

C

Cām-ı cihān-nümā: 203b.9, 235b.9.

Cebel-i kebīr: 28b.1, 93b.9, 144b.4, 151a.8, 173b.3, 234a.9, 235a.3, 250b.11.

Cezīre-i feryād: 135a.4.

Cezīre-i bī-feryād: 130b.6.

Cezīre-yi ābān: 30b.10.

Cezīre-yi bī-feryād: 132b.9.

Ç

Çin: 30b.2, 30b.3, 30b.4, 30b.7, 30b.9, 30b.11, 31a.9, 47a.4, 55a.7, 91a.9, 93b.10, 113a.1, 145a.3, 145a.4, 148b.4, 148b.5, 148b.6, 164b.1, 173b.4, 180a.9, 185b.4, 187a.1, 238a.7.

Çin deryāsi: 30a.8, 145a.1.

Çin diyārı: 47a.9, 93b.10, 113a.1, 145a.3.

D

Dehlü şehri: 60a.5, 139b.1.

Deryā-yı muḥīṭ: 27b.5, 28b.9, 32b.7, 130b.9, 132a.5, 132b.8, 153a.10, 202b.9, 226a.1, 226b.8, 229a.7, 229b.7, 247b.1, 249b.11, 250b.7.

Deryāyı rik: 29b.7, 29b.10.

Deryā-yı rik-i revan: 144b.8.

Deşt-i ḥorāsān: 61a.8.

Deşt-i kūh-ı hāmūn: 249a.9.

Diyār ābādān: 190a.1.

Diyār-ı ādemzād: 187a.6.

Diyār-ı bağ-ı irem: 28b.10, 151a.9, 184a.7, 189a.1, 226b.1, 227a.10, 243a.2.

Diyār-ı cām: 207a.5.

Diyār-ı cām-ı cihān-nümā: 201b.9, 235b.9.

Diyār-ı çin: 38b.9, 42b.5.

Diyār-ı gülistān: 202a.5, 231b.9, 246b.7, 247a.8.

Diyār-ı gülistān-ı bağ-ı irem: 146b.11, 144b.3, 172b.9.

Diyār-ı heyhāt: 225a.9.

Diyār-ı hindüstān: 69a.4, 119b.2, 120b.10, 128a.9, 152b.8.

Diyār-ı kamer: 243a.4.

Diyār-ı kūh-ı kāf: 21a.1, 250b.1.

Diyār-ı sengistān: 190b.6.

Diyār-ı sind: 119b.3.

Diyār-ı zulmāt: 224a.2.

E

Ecimir: 78b.9, 79b.2.

G

Gerdūn-ı felek: 152b.4.

Gül-i gülistān: 213a.9, 213b.11, 231b.4.

Gülistān-ı bağ-ı irem: 28b.6, 144b.1, 145b.4.

Gülistān-ı irem: 151b.4, 147a.5, 240b.9.

H

Ḥarezūm: 55a.5.

Ḥāvaristān: 57b.8.

Ḥeftegān: 45a.1.

Heyhāt diyārı: 217b.2.

Heyhāt şahrāsı: 20b.10, 27a.3, 28b.10, 92b.5, 147a.11, 147b.2, 148a.1, 148a.7, 153a.11, 159a.9, 228b.5, 247b.6, 250a.3, 250a.5.

Ḥıṭā: 149a.11, 225b.5.

Hind şahrā: 251a.1.

Hind diyārı: 7a.9, 112a.11, 120b.7.

Hindüstān: 7a.11, 8a.2, 18a.7, 20b.2, 27b.2, 27b.7, 48a.9, 48a.10, 52a.2, 52a.5, 52b.11, 53b.4, 65b.6, 68a.7, 69a.4, 109a.11, 111b.4, 114b.3, 121a.3, 139a.4, 140a.9,

140b.8, 141a.5, 141b.6, 141b.7, 142a.7, 143b.2, 143b.6, 144a.1, 145a.10, 152b.8, 168a.7, 168a.8, 202a.6, 241b.6, 241b.8, 247a.10, 251a.6, 259b.4.

Hiyl-i ervāh: 203a.8.

Horāsān: 55a.6, 58a.9, 58b.2, 61a.8, 68b.5, 127b.5, 141a.2.

Hoten: 149a.11.

İ

İcmir: 103a.3.

İrān: 7b.5, 20a.11, 61a.8, 73a.6, 73a.9, 74a.6, 119a.7, 125b.7.

K

Kāf: 29a.9, 68a.8, 159a.10, 179b.2, 228b.5, 247b.5, 249b.5, 249b.10, 249b.11, 250a.5, 260b.2.

Kāf tağı: 250a.2.

Kāf-ı āşüb: 247b.9.

Kāf-ı ‘azīm: 249b.7.

Kal‘a’-yī cām: 192a.8, 199a.8, 215b.5.

Kal‘a’-yī girdāb: 225b.4.

Kal‘a-yī cihān nūmā: 12a.11.

Kal‘a-yī devvār: 145b.4, 145b.9, 146b.3.

Kal‘a-yī muḥāşara: 150a.5.

Kā‘be-yī Mu‘azzama: 119b.10, 256b.10.

Ka‘r-ı zemīn: 165b.10.

Kaṭrān denizi: 75a.5.

Kuds: 257b.1.

Kūh-ı āteş: 30b.5, 30b.8, 32b.7, 33a.2, 37a.4, 37a.11, 145a.5, 148b.9, 203a.8, 212b.2, 214b.9,

Kūh-ı bellur: 147b.4, 194a.6, 195a.7, 201a.6, 207a.5, 226b.5, 226b.8.

Kūh-ı billur: 192a.8, 192b.6.

Kūh-ı bī-pāyān: 148a.3.

Kūh-ı dest: 54a.7.

Kūh-ı deşt: 196a.9.

Kūh-ı elburz: 16a.5, 108a.1.

Kūh-ı gülistān-ı irem: 148b.8.

Kūh-ı kāf: 5a.7, 15a.1, 20b.9, 53a.10, 143b.başlık, 146a.2, 147a.11, 152b.başlık, 247b.11, 248a.2, 249a.6, 250a.1,

Kūh-ı Kamer: 29a.9, 29b.2, 47b.4, 144a.11, 144b.5, 144b.6, 148a.6, 148b.2, 150a.1, 173a.7, 186b.11, 209b.10, 210a.1, 210a.8, 213a.1, 232b.8, 240b.9,

Kūh-ı kūhistān: 10a.5.

Küh-ı miḥnet: 145b.3, 145b.8, 153a.11, 154b.7, 176b.1.

Küh-ı serendī: 80b.2.

Küh-ı serendil: 152b.5, 253b.10.

Küh-ı sürḥ: 148a.4.

Küh-ı şu‘ ā: 146a.4, 148a.2, 216b.8.

Küh-ı zulmāt: 247a.9.

Kūhistān: 8b.6.

Ḳulle-i ḳāf: 153b.4.

Kürre’-yi āteş: 24b.1.

Kürre’-yi hevā: 248b.8.

M

Maceme‘ elbaḥri: 210a.2.

Māçin: 55a.5.

Maḥzen-i ‘uşāḳḳ: 123b.2.

Māverā-ül nehr: 71a.4.

Māzendaran: 55a.1.

Mekke’-yi mu‘ azzama: 257a.9.

Milk-i hindüstān: 52b.11.

R

Rab‘ meskūn: 145b.10.

Rik revān deryāsı: 148b.3.

Rub‘ meskūn: 27a.4, 30a.1, 38b.8, 92b.7, 138b.6, 145b.11, 148a.11, 150a.10, 150a.11, 152b.8, 240b.8, 245b.9, 246a.6, 247b.7, 250a.4, 250a.6, 250b.8, 250b.10, 251a.5, 256b.6.

Rub‘ u meskūn: 137b.1, 240a.3.

Rub‘-ı meskūn: 5b.8, 41a.10, 204b.4.

S

Şaḥrāyı hind: 66b.10.

Şaḥrāyı hūd: 159b.1.

Sencān: 103a.2.

Sind diyārı: 91a.8, 120b.11.

Sind vilayeti: 94b.3.

Sindübād: 55a.4.

Sitān diyārı: 54a.10.

Ş

Şehr-i ‘ummān: 68b.8.

Şīrvān: 55a.8.

T

Tuğrağar: 55a.3.

Turān: 7b.6, 20b.1, 53b.3, 61a.8, 73a.6, 125b.7, 127a.6.

Türkistān: 14a.7, 54b.9, 54b.11.

Ṭafğac ṭağ: 36b.6.

Ṭamağ-ı çin: 30b.8.

Ü

Ümmülhayāt: 144b.9, 147b.5.

Y

Yunāni: 71a.5.

Z

Zāvül: 55a.7.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Yusuf Can Erdoğan

Doğum Yeri ve Yılı: Hacıbektaş-1992

Yabancı Dili: İngilizce

E-posta: yusuf_can_erdogan@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

Yüksek Lisans: AEÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Yeni
Türk Dili.